

*„25 років Закарпатському угорському інституту
імені Ференца Ракоці II”*

**ВПЛИВ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ НА РОЗВИТОК
ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ**

III Міжнародна науково-практична конференція

„25 éves a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola”

**A SZÁMVITEL ÉS PÉNZÜGY TUDOMÁNYOK HATÁSA A
GAZDASÁGI FOLYAMATOK FEJLŐDÉSÉRE**

III. Nemzetközi Gazdaságtudományi Konferencia

*The 25th anniversary of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of
Higher Education*

**THE IMPACT OF ACCOUNTING AND FINANCE ON THE
DEVELOPMENT OF ECONOMIC PROCESSES**

III International Scientific and Practical Conference

*м. Берегове
Beregszász
Beregove*

15.06.2022

**Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II**

**ВПЛИВ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ НА РОЗВИТОК
ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ**

Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 25-річчю Закарпатського угорського інституту
імені Ференца Ракоці II

15 червня 2022 р.

Берегове, 2022

Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Берегове, 15 червня 2022 р.).
- Ужгород : ФОП Сабов А. М., 2022. - 498с.

Збірник містить тези доповідей учасників III Міжнародної науково-практичної конференції «Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів» з досліджень впливу обліково-фінансових механізмів на розвиток економічних процесів в умовах дії глобальних чинників.

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри обліку і аудиту Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці II (протокол №12 від 09.06.2022 р.)

Редакційна колегія:

Черничко С.С., доктор габілітований з гуманітарних наук, професор, ректор ЗУІ ім. Ф. Ракоці II; **Бачо Р.Й.**, д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту ЗУІ ім. Ф. Ракоці II; **Пойда-Носик Н.Н.**, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту ЗУІ ім. Ф. Ракоці II; **Макарович В.К.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту ЗУІ ім. Ф. Ракоці II; **Лоскоріх Г.Л.**, доктор філософії з обліку і оподаткування, заступник завідувача кафедри обліку і аудиту ЗУІ ім. Ф. Ракоці II; **Стойка Н.С.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту ЗУІ ім. Ф. Ракоці II; **Потоки Г.Ф.**, старший викладач, координатор кафедри обліку і аудиту ЗУІ ім. Ф. Ракоці II; **Ковач-Румп Г.Л.**, викладач кафедри обліку і аудиту ЗУІ ім. Ф. Ракоці II.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій покладається на авторів наукових доповідей. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редколегії.

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

A SZÁMVITEL ÉS PÉNZÜGY TUDOMÁNYOK HATÁSA A GAZDASÁGI FOLYAMATOK FEJLŐDÉSÉRE

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola fennállásának 25.
évfordulója alkalmából rendezett III. Nemzetközi Gazdaságtudományi
Konferencia tudományos munkái

2022. június 15.

Beregszász, 2022

UDK 336+657 (063)

A számvitel és pénzügy tudományok hatása a gazdasági folyamatok fejlődésére: III. Nemzetközi Gazdaságtudományi Konferencia tudományos munkái (Beregszász, 2022. június 15.).

A kötet „A számvitel és pénzügy tudományok hatása a gazdasági folyamatok fejlődésére” című III. Nemzetközi Gazdaságtudományi Konferencia tudományos munkáit tartalmazza a számviteli és pénzügyi mechanizmusok, gazdasági folyamatok alakulására gyakorolt hatását kutató tanulmányokból a globális tényezők összefüggésében.

Közzétételre javasolt a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Számvitel és Auditálás tanszék ülésén (2022. június 09-én , jegyzőkönyv száma: 12)

Szerkesztőbizottság:

Prof. Dr. Cserniczkó István, MTA doktora, rektor, II. RFKMF; **Prof. Dr. Bacsó Róbert**, közgazdaságtudományok nagydoktora, tanszékvezető, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RFKMF; **Prof. Dr. Pojda-Noszik Nina**, közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RFKMF; **dr. Makarovics Viktória**, gazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi docens, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RFKMF; **dr. Loszkorih Gabriella**, PhD, tanszékvezető helyettes, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RFKMF; **dr. Sztojka Natália**, gazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi docens, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RFKMF; **Pataki Gábor**, adjunktus, koordinátor, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RFKMF; **Kovács-Rump Henetta**, oktató, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RFKMF.

A tudományos jelentések készítői felelősek a publikációk tartalmáért és pontosságáért. E kiadványok szerzőinek nézetei nem feltétlenül tükrözik a szerkesztők nézeteit.

ISBN 978-617-7798-95-7

© A szerzők, 2022
© II. RF KMF, 2022

**Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian
College of Higher Education**

**THE IMPACT OF ACCOUNTING AND FINANCE ON
THE DEVELOPMENT OF ECONOMIC PROCESSES**

Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference
Dedicated to the 25th Anniversary of Ferenc Rakoczi II Transcarpathian
Hungarian College of Higher Education

June 15, 2022

Berehove, 2022

UDC 336+657 (063)

The III International scientific-practical conference proceedings contains abstracts of the participants on the impact of accounting and financial mechanisms on the development of economic processes in the context of global factors.

The impact of accounting and finance on the development of economic processes: proceedings of the III International Scientific and Practical Conference (Berehove, June 15, 2022).

Recommended for publication at a meeting of the Department of Accounting and Auditing of Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Protocol No 12 of June 9, 2022)

Editorial board:

Chernychko S.S., Habilitated Doctor of Humanities, Professor, Rector of FR II THCHE; **Bacho R. J.**, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE; **Poyda-Nosyk N.N.**, Doctor of Economics, Professor, Professor of Accounting and Auditing, FR II THCHE; **Makarovykh V.K.**, Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of Accounting and Auditing, FR II THCHE; **Loskorikh G.L.**, Doctor of Philosophy in Accounting and Taxation, Deputy Head of the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE; **Stoyka N.S.**, Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of Accounting and Auditing, FR II THCHE; **Potoky H.F.**, senior lecturer, koordinator at the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE; **Kovach-Rump H.L.**, lecturer at the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE.

*Responsibility for the content and accuracy of publications rests with the authors of scientific reports.
The views of the authors of publications may not coincide with the views of the editorial board.*

ISBN 978-617-7798-95-7

© **Authors, 2022**
© **FR II THCHE, 2022**

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, АУДИТУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ: СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Амбрус Р.-А. Податкова пільга як один із інструментів системи соціальної сімейної підтримки	34
Бабінська С. Бухгалтерський облік в умовах впровадження сучасних інформаційних технологій	37
Багрій К. Важливість проведення фінансового аналізу в прийнятті управлінських рішень	39
Байнаї Р. Аналіз факторів, що стимулюють та гальмують цифрову трансформацію системи контролінгу	41
Бандура З. Організаційно-методичні аспекти аудиту зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання	43
Бачо Р., Лоскоріх Г., Перчі О. Інноваційна діяльність в обліку: ІТ-послуга та ІТ-проєкт	46
Безверхий К., Бондарець А. Інтегрована звітність як база для проведення економічного аналізу	48
Бондар Л., Гриник О. Виробнича програма: поняття та її особливості формування на сільськогосподарських підприємствах	50
Борбель К. Від балансового розуміння до надійного та реалістичного відображення	53
Борзан А., Кардош Б. Діджитал-методика викладання облікових дисциплін здобувачам освіти	56
Борзан А., Секереш Б. Критичні моменти переходу угорських компаній на МСФЗ	58
Вагнер І., Демко І. Особливості ведення обліку в ОСББ в контексті вимог сучасності	61
Варга А.-І. Стан і перспективні напрями розвитку управління людськими ресурсами в державному секторі	63
Василюк М. Теоретичні аспекти стандартизації вітчизняного бухгалтерського обліку	64
Виклюк М. «Ліберальна податкова реформа» як передумова збереження фіскального потенціалу економіки України в умовах війни	66
Висоцький В., Романькова О. Облік та бухгалтерія до часів Луки Пачолі	68
Вітренко О. Дивергенція облікової науки і практики	70
Волощук Л., Єршова Н. Проблемні аспекти застосування інструментарію аналізу фінансової звітності в оцінці фінансової безпеки підприємства	72
Галицька Я., Мисюк В. Оцінка ефективності фінансового корпоративного контролю підприємства	76

Ганусич В., Шеверя Я. Облік екологічних витрат у туризмі та їх вплив на процес ціноутворення	78
Гірник Ю., Савчук Т. Теоретичні аспекти виплат працівникам	81
Гашпар С., Талмейнер Г., Чеснік З., Зейман З. Прогнозування курсу акцій за допомогою нейронечної моделі з використанням фінансово-облікових показників	83
Гнатюк Т., Шкроміда Н. Облікові аспекти використання довгострокових кредитів	84
Головачко В., Головачко В. Етапи оцінки трудового потенціалу підприємства	87
Гордєєва-Герасимова Л., Білова К. Дослідження питання розмежування понять витрати і видатки як об'єктів бухгалтерського обліку у бюджетних установах	91
Гордєєва-Герасимова Л., Кравченко В. Проблеми внесення змін до кошторису бюджетної установи через незаплановані витрати	93
Грабчук І., Грабчук О. Особливості розвитку фінансового моніторингу на сучасному етапі	95
Гринько В. Аналітичне забезпечення управління персоналом підприємства в умовах соціально-орієнтованої економіки	98
Гуцаленко Л., Марчук У. Орендні відносини в умовах воєнного стану	100
Дідик А. Теоретичні засади організації обліку виробничих витрат	103
Дмитренко А. Складова автоматизованої системи обліку облікової політики ПрАТ «Фірма «Полтавпиво»	105
Драгомир Д., Ковальова О. Необхідність процедури дью-ділідженс в сучасному середовищі: підходи, види та сутність	107
Єршова Н., Волощук Л. Бухгалтерський облік як складова конкурентного успіху підприємства в глобальній економіці	112
Йолтуховська О. Методичний аспект внутрішньогосподарського контролю виплат працівникам на підприємстві	114
Калман Б., Лоскоріх Г., Потокі Г. Сучасна кастова система в оподаткуванні	116
Карпачова О. Аудит розкриття інформації у примітках за вимогами МСФЗ	119
Кафка С., Орлова В., Степанюк О. Міжнародні стандарти освіти професійних бухгалтерів: європейські орієнтири національної професійної освіти бухгалтерів	121
Кережі Д. Аналіз суттєвості інформації в примітках до фінансової звітності для бухгалтерів та аудиторів	124
Кесарчук Г. Удосконалення організації обліку фінансових результатів	125
Кімінчиджи Г. Значимість застосування косорсингу при проведенні внутрішнього контролю бухгалтерського обліку на підприємстві	127
Кімінчиджи Г. Обліково-аналітична оцінка аудиторського ризику: моделювання виявленого ризику шахрайства	131
Кірсанова В., Янковська О. Особливості нефінансової звітності	134

Ковач-Румп Г., Тангл А. Процес упровадження МСФЗ на рівні окремих звітів в Угорщині	137
Ковтуненко Ю., Бабиніна М. Оподаткування бізнесу в умовах воєнного стану	140
Ковтуненко Ю., Самсонова В. Спрощена система оподаткування: нововведення в період воєнного стану	142
Колєватова А. Організаційно-методичні проблеми обліку дебіторської заборгованості в системі управління підприємством	144
Колісниченко Т. Управління ресторанним бізнесом в контексті розвитку інновацій	147
Корнят І., Ревега О. Облік в умовах електронної валідації оплати транспортних послуг	148
Кравченко О. Мотиваційна складова в системі обліку оплати праці в медичних закладах	150
Крігер Ю., Слободяник Ю. Роль соціальних мереж як джерела інформації для отримання аудиторських доказів в аудиті ефективності	152
Кулик В. Розвиток сільськогосподарських підприємств: використання державної підтримки та міжнародної фінансової допомоги	155
Лайчук С., Тарасевич Г. Місце ЄСВ в податковій системі України	158
Легенчук С. Базові облікові поняття та вітчизняна теорія обліку: проблеми та шляхи удосконалення	161
Лоскоріх Г., Бордаш Ф.-В. Фінансова звітність як основне джерело інформації для малого бізнесу: міжнародний аспект	164
Лучик С., Лучик В. Бухгалтерський облік в хмарі: переваги та ризики	166
Макаренко І., Фомінов Р., Пуговкіна Ю. Розкриття клімато-орієнтованої інформації за ціллю сталого розвитку 13: виклики та перспективи для компаній	169
Макарович В., Іжак С. Особливості інноваційних методів оптимізації витрат	170
Макарович В., Вірліч Ш. Удосконалення обліку фінансових результатів діяльності транспортних підприємств	174
Максименко Д., Ліба Н. Прогнозний аналіз фінансового стану підприємства	175
Максимів Ю. Управлінські та облікові аспекти утилізації офісної техніки як відходів	177
Муравський В., Питель С. Передумови раціонального дистанціювання роботи облікових фахівців в екстрених ситуаціях	178
Нагар П., Таїлор Р.К. Дослідницький кейс з оцінки ефективності на прикладі готельної індустрії Джайпуру (Раджастхан, Індія)	180
Назарова І. Документ як основа обліково-інформаційної системи розрахунків з контрагентами	180
Овсюк Н. Фінансова звітність суб'єктів господарювання в умовах війни	183
Олексіч Ж., Городецька М. Європейський досвід оподаткування доходів фізичних осіб та реалії оподаткування в Україні	186
Орлов І. Вплив процесів цифровізації на ведення бухгалтерського обліку	188

Откаленко О. Облік власного капіталу та фінансових результатів установ державного сектору	191
Пантелєєв В. Природоохоронний та податковий аспекти водного менеджменту за вимогами облікової директиви ЄС	194
Парасій-Вергуненко І., Тихоненко В. Аналіз діяльності підприємств ІТ-сфери в Україні	196
Плаксієнко В. Роль бухгалтерського обліку в «націоналізації» криптовалюти	199
Попівняк Ю. Проблема вибору програмного забезпечення для ведення бухгалтерського обліку на малих підприємствах в сучасних умовах господарювання	202
Попова О., Гуцаленко Л. Роль управлінської звітності в економічній безпеці підприємств аграрного бізнесу	203
Проскуріна Н., Мячева К. Основні засоби, що не використовуються під час пандемії: вплив на фінансову звітність	205
Псьота В. Роль обліковців у контексті реалізації завдань сталого розвитку	207
Пуцентейло П. Основні вектори розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки	210
Романькова О., Урайчик К. Особливості обліку та аналіз імпорتنих операцій	213
Сабов В., Потокі Г., Іллейш Б.Ч. Дослідження структури капіталу та прибутковості будівельної галузі Угорщини в регіональному порівнянні	218
Сарахман О. Облік й оподаткування благодійної допомоги у зв'язку з воєнним станом	219
Сахно Л. Сучасні проблеми обліку і аудиту біологічних активів	221
Сбехат Ф., Кузуб М. Вплив воєнного стану на бізнес України	224
Селіванова Н. Обґрунтування вибору методу амортизації основних засобів для підприємства міського електротранспорту відповідно до міжнародного досвіду	226
Сливка Я. Бухгалтерський облік необоротних активів: сутність та класифікація	231
Смоквіна Г., Хуат Мінь Тієн. Методи аналізу фінансового стану малого підприємства за даними бухгалтерського балансу	234
Стойка Н. Стратегічно-орієнтована система управління підприємством та її обліково-аналітичне забезпечення	237
Стойка Н., Бейте Д. Підходи до трактування поняття „позиковий капітал”	240
Стойка Н., Маркуш Н. Облік запасів відповідно до НП(С)БО України та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку	242
Сук П. Застосування методів амортизації необоротних активів для розподілу витрат майбутніх періодів	245
Тейлор Р.К., Кумар С. Вплив роботизованої автоматизації процесів на роботу супермаркетів	247
Тейлор Р.К., Хан С. Роль роботизованої автоматизації процесів у системі моніторингу відвідуваності та управління продуктивністю в університетах	248

Талмейнер Г., Гашпар С., Земан З. Моделювання звітної діяльності підприємства з виробництва кранів	249
Ткаченко Н. Питання трудових відносин під час воєнного стану в Україні	250
Ткаченко С., Потишняк О., Полякава Є., Ткаченко В. Використання технічних засобів збору, передачі та обробки інформації у сфері бухгалтерського обліку	253
Товт Е., Вереш Г. Деякі особливості церковного функціонування та управління в Угорщині	255
Тютюнник С. Особливості оподаткування імпорту	257
Тютюнник Ю. Основні положення щодо посилення вимог до капіталу банків	260
Фрайман А., Кірсанова В. Формування пропозицій щодо основних складових інтегрованої звітності в Україні	261
Фюреді-Фюлеп Й., Варконіне Югас М. Облік доходів у національних угорських і міжнародних стандартах бухгалтерського обліку	264
Хомин П. «Шедеври» облікової теорії	265
Хорунжак Н. Облік і аналіз в управлінні діяльністю суб'єктів господарювання	267
Чабанюк О., Максютенко Ю. Коефіцієнт оборотності основних засобів та його вплив на діяльність підприємства	270
Черненко К. Благодійна допомога: облікові аспекти	272
Шацкова Л., Шацков В. Методичний підхід до багатокритеріального аналізу основних засобів	274
Тейлор Р.К., Агуя С. Застосування роботизованої автоматизації процесів у сучасній системі обліку	277
Шкроміда В. Принципи формування системи обліково-аналітичного забезпечення управління репутаційними активами підприємства	278
Шабатин В., Шпакович А., Кузуб М. Звітність і податковий кодекс України як основні елементи в бухгалтерському обліку	280
Шурпенкова Р. Методологічні підходи до проведення реінжинірингу бізнес-процесів підприємства	283
Юрченко О. Облік витрат на релокацію бізнесу в умовах воєнного стану	285
Юрченко О. Особливості організації трудових відносин з працівниками на підприємстві в умовах воєнного стану	289
Яловега Л., Лега О., Прийдак Т. Інструментарій аналізу взаємозв'язку «витрати-обсяг-прибуток»	291
Ясишена В., Долюк А. Удосконалення підходів до класифікації нематеріальних активів	293

СЕКЦІЯ 2

МОДИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ДІЇ ГЛОБАЛЬНИХ ФАКТОРІВ У КОНТЕКСТІ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ЗАВДАНЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Алексєнко М., Стецько М. Організаційно-правові засади діяльності банківської системи в умовах широкомасштабної військової агресії	296
Белін В. Інституція міжнародно фінансової нерівності	298
Варцаба В. Основні аспекти трансформації підходів до формування місцевих бюджетів в умовах воєнного та післявоєнного періоду	300
Вільчинська Н. Вплив інфляційного ризику на функціонування молокопереробної промисловості України	303
Внукова Н. Зміна фінансово-економічних відносин учасників індустрії 4.0 в умовах особливого правового періоду	305
Гаврилко П., Ценклер Н. Основні засади формування фінансового потенціалу підприємства	306
Герасименко А. Вплив недіючих банківських кредитів, наданих у промисловість на окремі показники фінансової стійкості банків	309
Гуляш Є., Гайду Т., Рейзієгерне Дучаї А. Індикатори ESG в управлінських звітах: яка роль фінансових установ?	311
Гура В. Корупція в глобальному світі: причини і наслідки	314
Добрянська Н. Фінансова поведінка домогосподарств з погляду інституціональної теорії	316
Запорожець С. Формування бізнес-стратегій фінансово-кредитних установ в сучасних умовах господарювання	319
Заславська О. Криптовалютний фонд як елемент фінансової оборони України у воєнний час	321
Коваленко Ю. Інвестори на ринку капіталу: сутність та суб'єкти	324
Койбічу В., Кочережченко Р. Інструментарій машинного навчання для прогнозування цін фінансових активів	326
Лєска Т. Особливості директ-маркетингу в страхуванні	329
Макарович В., Ганусин А. Надання факторингових послуг банківськими установами	331
Максим Дьєрдьне Надь Т. Аналіз державного боргу на основі довгих часових рядів, тенденцій та прогнозів	333
Манухіна М., Тацій І. Фінансування аграрного сектору в умовах російської агресії	335
Мінкович В., Свадеба В. Українські стартапи: особливості розвитку та шляхи виходу на глобальний ринок	338
Мулєса Е. Соціально відповідальна громада в умовах воєнного стану	341
Нікішина О. Методичний підхід до фінансового моніторингу сталого розвитку секторів національної економіки	343
Олейнікова Л. Необхідність розроблення концепції формування конкурентоспроможної системи оподаткування	346

Пасічник Ю. Бюджетна підтримка переробної плодоовочевої галузі	348
Петканич М.-В., Горкій І., Мінкович В. Вітчизняна система публічних закупівель в період воєнного стану	351
Пойда-Носик Н., Бачо Р. Фінансова безпека страхових компаній в Україні в умовах впливу глобальних чинників	354
Пойда-Носик Н., Чоповдя З. Розвиток індустрії відмивання грошей через вплив цифровізації	357
Пушак Я., Трушкіна Н. Fintech як дієвий інструмент фінансової безпеки суб'єктів господарювання в умовах цифрової економіки	359
Руденко М., Гаряга Л. Парадигмальні зміни функціонування фінансових ринків у сучасній економіці	362
Сінг М.К., Шаркезі Г., Сінг С.К., Зейман З. Вплив українсько-російської війни на світову торгівлю та розвиток: емпіричне дослідження	365
Сінг С.К., Шаркезі Г., Сінг М.К. Аналіз європейського сектору фінтех та цифровізації в умовах поточної пандемічної ситуації	367
Семан Й., Божік С., Шювегеш Г. Цифровізація банківського сектору в Угорщині	369
Сисоєнко І., Гарбар М. Аналіз показників санітарних і фітосанітарних заходів світової організації торгівлі	370
Сочка К. Післявоєнне відновлення економіки України: потенційні джерела фінансових ресурсів і напрями їх використання	373
Тимчак М., Тимчак В. Вплив фінансової децентралізації на фінансову спроможність об'єднаних територіальних громад: економіко-правовий аспект	375
Ткаченко Н. Обов'язкова автоцивілка: підходи до тарифного регулювання	378
Ткаченко О. Успішність розвитку фінтеху та обсяги інвестицій: аналітичність поєднання	380
Тригубченко Є. Сучасні проблеми інвестиційної діяльності в економіці України	383
Філатова Г., Костенко О., Рудиченко А. Суверенні фонди добробуту: прозорість та інкорпорація цілей сталого розвитку	384
Фролов С., Орлов В. Взаємозв'язок фондових ринків світу через призму розвитку ринку капіталів України	386
Фурик І., Варцаба В. Стратегічні пріоритети бюджетної політики на місцях в умовах децентралізації	389
Хуторна М. Ціннісно-орієнтована парадигма концептуалізації фінансової стабільності	391
Шаркезі Г., Сінг М. К., Сінг С. К., Зейман З. Цифрова революція у фінансовому світі: майбутні виклики сучасного зміненого світу	394
Шарма Н., Тейлор Р. К. Нові тенденції електронного банкінгу: роботизована автоматизація процесів	396
Шювегеш Г., Божік С., Семан Й. Статус достатності капіталу та зрілості угорських теплопостачальних компаній	397
Якушева І. Фінансова безпека домогосподарств України	398
Яценко І. Стримуючі та стимулюючі чинники ефективної трансформації інвестиційного сегменту фінансового сектору України	400

СЕКЦІЯ 3

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ

Алексеевко Л., Тулай О. Прикладні аспекти екологічної складової бізнесу в умовах геолокації зеленої економіки	403
Бачо Р. Вплив паливної кризи на економіку України	405
Бойда С. Технології ситуаційного управління персоналом підприємства в умовах мінливості зовнішнього середовища	408
Будякова О. Біоекономіка: інноваційний розвиток економіки в умовах реалізації інтеграційних стратегій	409
Вдовенко Н., Коновалов Р. Механізм регулювання та обліково-аналітичне забезпечення розвитку суб'єктів сільського та рибного господарства	412
Венгер В., Романовська Н., Чижевська М. Напрями інтеграції України до глобальних ланцюгів доданої вартості	414
Грабар М. Зростання ролі цифрової трансформації туризму в контексті впливу COVID-19	417
Григорук П., Валькова О. Оцінювання інвестиційної привабливості Хмельницької області за методом головних компонентів	418
Григорук П., Григорук С. Математична модель інтегрального оцінювання інвестиційної привабливості регіонів	421
Григорук П., Хрущ Н. Інвестиційна привабливість регіону як об'єкт моделювання	423
Диха М. Інноваційність як складова у системі забезпечення сталого розвитку країни	426
Дієспера І. Економічний розвиток підприємств: сутність та планування	429
Живко З., Мігус І., Родченко С. Економічна безпека підприємств: ключові аспекти	431
Жігмонд Т., Махова Р. Роль емоційного інтелекту в управлінні МСП	433
Завербний А. Сучасні проблеми і можливості розвитку відновлювальної енергетики України за євроінтеграційних умов	435
Калайтан Т., Гримак О., Кушнір Л. Міжнародний туризм: до і після COVID-19	437
Кіш Є., Барта Р.-Л. Написання концепції туристичного кластеру в Берегові	441
Коваль С. Державно-приватне партнерство як інструмент інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я	443
Колодійчук А., Лалакулич М. Механізм формування державної інноваційної політики трансферу технологій	446
Козмо-Товт К. Інноваційний спосіб постачання нової робочої сили - дуальне навчання з економіки та бізнесу	449
Кумар К. Розвиток економічних процесів, пов'язаних із використанням сонячної енергії	451

Лаговська Т. Роль Агенцій розвитку в умовах реалізації інтеграційних стратегій децентралізованого бюджетування	452
Морохович В., Морохович Б. Інноваційні технології як фактор підвищення ефективності діяльності підприємства готельного господарства	454
Нежива М. Ринкові експерименти: змова і конкурентна ціна	456
Нодь З. Систематичний огляд: принципи та кроки	459
Огородник В., Котик А. Консенсусна композиція синергії субстанціональних учасників соціально-економічного розвитку	459
Парек Р., Тейлор Р. К. Роботизована автоматизація процесів у сучасному транспортному секторі	461
Потокі Г., Бачо Р. Стратегічно можливі напрями економічного розвитку територіальних громад Закарпатської області (на прикладі Косонської ТГ)	462
Реслер М. Вплив бізнесу на економіку в період війни	463
Сас Л., Балінт Ч., Чала Д., Чікі О., Нодь Балінт Ж., Рац В.Г. Економічні дослідження та візуалізація даних, які служать суспільству: проєкт «COVID-19: моніторинг економічного впливу в Румунії»	465
Сало І. Формування місткості продовольчого ринку в Україні	468
Сотакова К. Управління мотивацією людського капіталу в компанії на основі знань про потреби	470
Шривастава Р. Спектр туристичної аналітики на основі громади, що стосується промисловості Чіканкарі, Лакхнау, Індія	472
Шривастава Р.К. Індійські інтегровані системи органічного землеробства: концепція, приклади та історії успіху	472
Тейлор Р. К., Хатрі С. Цифровізація транспорту: переваги та перспективні виклики	474
Череп А., Воронкова В. Концептуалізація системного аналізу нових бізнес-моделей	475
Череп О., Дашко І. Принципи та правове забезпечення цифровізації економіки України	478
Черкасова С. Складові сталого розвитку підприємств як основа забезпечення їх економічної безпеки в умовах інноваційних змін	480
Черленяк І. Виклики деградації інноваційного потенціалу галузей національного господарства України	483
Чубарь О. Потенціал територіальної громади: сутність і підходи до класифікації	485
Юринець З., Юринець Р. Соціально-психологічний клімат молодіжних стратап-команд в умовах інноваційного розвитку	488
Вітейз-Дургула Ю., Потокі Л. Інновації в галузі охорони здоров'я	490
Сабоне Берта О., Барабашне карпаті Д., Оросне Ілсік Б., Нодь А. "Куди далі? Який шлях обрати?" - досвід цифрової освіти на прикладі області Саболч-Сатмар-Берег	491
Севлеш-Товт А. Виникнення та управління негативними наслідками туризму в угорських національних парках	493

TARTALOM

1.SZEKCIÓ.

A SZÁMVITEL, ELEMZÉS, KÖNYVVIZSGÁLAT, ADÓZÁS ÉS PÉNZÜGYI MONITORING AKTUÁLIS KÉRDÉSEI: HELYZET ÉS FEJLŐDÉSI TRENDEK

Ambrus R.-A. Adókedvezmény, mint a családtámogatási rendszer egyik eszköze	34
Babinszka Sz. Számvitel a modern információs technológiák bevezetésének körülményei között	37
Bahrij K. A pénzügyi elemzés jelentősége a vezetői döntésekben	39
Bajnai P. Kontrolling terület digitális átalakulását ösztönző és hátráltató tényezők vizsgálata	41
Bandura Z. A gazdálkodó szervezetek külgazdasági tevékenysége auditálásának szervezeti és módszertani vonatkozásai	43
Bacsó R., Loszkorih G., Pércsi O. Innovatív tevékenység a számvitelben: IT-szolgáltatás és IT-projekt	46
Bezverkhij K., Bondarec A. Integrált jelentéskészítés a gazdasági elemzés alapjaként	48
Bondar L., Hrinik O. Termelési program, annak fogalma és jellemzői a mezőgazdasági vállalkozásoknál	50
Borbély K. A mérlegvilágosságtól a megbízható és valós képig	53
Borzán A., Kardos B. A digitális módszerekkel támogatott számvitel tanítás hallgatói minősítése	56
Borzán A., Szekeres B. A Magyarországi vállalatok IFRS áttérésének kritikus pontjai	58
Vahner I., Demko I. Társasházi könyvelés jellemzői a korszerű követelmények tükrében	61
Varga A.-I. Az emberi erőforrás menedzsment helyzete és fejlesztési irányai a közszférában	63
Vasziljuk M. A hazai számvitel szabványosításának elméleti vonatkozásai	64
Vikljuk M. „Liberális adóreform”, mint az ukrán gazdaság fiskális potenciáljának megőrzésének előfeltétele a háború ideje alatt	66
Viszockij V., Romanykova O. Számvitel és könyvelés Luca Pacioli kora előtt	68
Vitrenkó O. Különbségek a számvittudományban és a gyakorlatban	70
Voloshuk L., Jersova N. A pénzügyi kimutatások elemzésére szolgáló eszközök használatának problémás vonatkozásai a vállalkozás pénzügyi biztonságának felmérése során	72
Hálicka Já., Miszjuk V. A vállalkozás pénzügyi menedzsment hatékonyságának értékelése	76
Hanuszics V., Severja Já. Környezeti költségek számvitele a turizmusban és azok árképzésre gyakorolt hatása	78

Hirnik Ju., Szávcsuk T. A munkavállalói juttatások elméleti vonatkozásai	81
Gáspár S., Thalmeiner G., Csesznik Z., Zéman Z. Részvényár előrejelzés neuro-fuzzy modell alkalmazásával, pénzügyi-számviteli mutatószámok felhasználásával	83
Hnátjuk T., Skromida N. A hosszú lejáratú hitelek igénybevételének számviteli szempontjai	84
Holovácskó V., Holovácskó V. A vállalkozás munkaerő-potenciálja felmérésének szakaszai	87
Horgyejeva-Heraszimova L., Bilova K. A költségvetési intézményekben történő kutatás a költségek és a kiadások, mint a számvitel tárgyai közötti különbségtételről	91
Horgyejeva-Heraszimova L., Krávcsenkó V. A költségvetési intézmény költségvetésének módosításával kapcsolatos problémák a nem tervezett kiadások miatt	93
Hrabcsuk I., Hrabcsuk O. A pénzügyi monitoring fejlődésének jellemzői a modern szakaszban	95
Hrinykó V. A vállalati személyzeti menedzsment elemző támogatása egy társadalmi orientációjú gazdaságban	98
Hucálenkó L., Márcsuk U. Bérleti viszonyok a hadiállapotban	100
Didik A. A termelési költségek számvitelének elméleti elvei	103
Dmitrenkó A. A Poltavpivo Zrt. automatizált számviteli politikájának számviteli rendszerlemei	105
Drahomir D., Kovaljova O. A «due diligence» szükségessége a modern környezetben: megközelítések, típusok és tartalom	107
Jersova N., Voloshuk L. A számvitel, mint a vállalkozás versenysikerének összetevője a világgazdaságban	112
Joltukhovszka O. A vállalkozás alkalmazottai részére történő kifizetések belső ellenőrzésének módszertana	114
Kálmán B., Loszkorih G., Pataki G. Modern kasztrendszer az adózásban	116
Karpacsova O. Az IFRS megjegyzéseiben szereplő közzétételek könyvvizsgálata	119
Kafka Sz., Orlova V., Sztepanyuk O. A könyvelők képzésének nemzetközi szabványai: Európai iránymutatások a könyvelők nemzeti szakmai képzéséhez	121
Kerezi D. A kiegészítő mellékletben szereplő információk fontosságának vizsgálata a könyvelők és könyvvizsgálók esetében	124
Keszarczuk H. A pénzügyi eredmények számvitelének szervezeti fejlesztése	125
Kimincszindzi H. A cosourcing jelentősége a vállalkozás számvitelének belső ellenőrzése során	127
Kimincszindzi H. A könyvvizsgálati kockázat számviteli és analitikus felmérése: az azonosított csalási kockázat modellezése	131
Kirszanova V., Jankovszka O. A nem pénzügyi jelentéstétel sajátosságai	134
Kovács-Rump H., Tangl A. Az IFRS-ek bevezetésének folyamata az egyedi beszámolók szintjén Magyarországon	137
Kovtunenkö Ju., Babinina M. Vállalkozások megadóztatása hadiállapotban	140

Kovtunenkö Ju., Szamszonova V. Egyszerűsített adózási rendszer: újítások a hadiállapot idején	142
Kolevatova A. A vevőkövetelés elszámolásának szervezési és módszertani akadályai a vállalatirányítási rendszerben	144
Kolisznicsenkó T. Éttermi üzletvezetés az innovatív fejlesztés keretében	147
Kornyát I., Reveha O. Számvitel a szállítási szolgáltatások kifizetésének elektronikus érvényesítése	148
Kravcsenkó O. Motivációs összetevő az egészségügyi intézmények javadalmazási rendszerében	150
Kriher Ju., Szlabagyanik Ju. A közösségi hálózatok információforrás szerepe az ellenőrzési bizonyítékok megszerzésében a teljesítmény-auditálás során	152
Kulik V. Mezőgazdasági vállalkozások fejlesztése: állami támogatások és nemzetközi adományok felhasználása	155
Lajcsuk Sz., Taraszevics G. Az Egységes szociális járulék helye Ukrajna adórendszerében	158
Lehencsuk Sz. Számviteli alapfogalmak és hazai számviteli elmélet: problémák és fejlesztési módok	161
Loszkorih G., Bordás F.-V. A pénzügyi beszámoló, mint a kisvállalkozások fő információforrása: nemzetközi szempont	164
Lucsik Sz., Lucsik V. Felhőalapú könyvelés: előnyök és kockázatok	166
Makarenko I., Fominov R., Pugovkina Yu. A fenntartható fejlődés 13 célja szerinti klímaközpontú információk közzététele: kihívások és kilátások a vállalatok számára	169
Makarovics V., Izsák Sz. Az innovatív költségoptimalizálási módszerek sajátosságai	170
Makarovics V., Virlics S. A közlekedési vállalkozások pénzügyi eredményei elszámolásának fejlesztése	174
Makszimenko D., Liba N. A vállalkozás pénzügyi helyzetének előrejelzési elemzése	175
Maximiv Yu. Az irodai berendezések hulladékként történő megsemmisítésének irányítási és számviteli vonatkozásai	177
Muravszkij V., Pitel Sz. A számviteli szakemberek munkájának racionális távolságtartásának előfeltételei vészhelyzetekben	178
Nagar P., Tailor R.K. Kutatási folyamat a teljesítményértékelésről a dzsaiपुरi szállodaipar példáján (Rajasthan, India)	180
Nazarova I. Dokumentum, mint a partnerekkel történő elszámolások számviteli és információs rendszerének alapja	180
Ovszyuk N. Gazdasági szervezetek pénzügyi kimutatásai a háború idején	183
Oleksics Zs., Horodetszka M. Az egyéni jövedelemadóztatás európai tapasztalatai és az ukrajnai adóztatás valósága	186
Orlov I. A digitalizálási folyamatok hatása a számvitelre	188
Otkalenko O. Az állami szektoru intézmények saját tőkéjének és pénzügyi eredményeinek elszámolása	191
Pantelejev V. A vízgazdálkodás környezetvédelmi és adózási vonatkozásai az EU számviteli irányelve szerint	194

Paraszij-Vergunenko I., Tikhonenko V. Az ukrajnai IT-vállalkozások tevékenységének elemzése	196
Plakszienko V. A számvitel szerepe a kriptovaluta „államosításában”.	199
Popivnyak Yu. A kisvállalkozások számviteli szoftverének kiválasztásának problémája modern üzleti körülmények között	202
Popova O., Gutszalenko L. A vezetői beszámolók szerepe az agrárvállalkozások gazdasági biztonságában	203
Proszkurina N., Mjácseva K. Világjárvány idején nem használt befektetett eszközök: hatás a pénzügyi kimutatásokra	205
Pszyota V. A könyvelők szerepe a feladatok teljesítésében	207
Pucenteilo P. A számviteli fejlődés fő vektorai a digitális gazdaságban	210
Romanykova O., Urajcsik K. Az importügyletek számvitelének és elemzésének jellemzői	213
Szabó B., Pataki L., Illés B. Cs. Tőkeszerkezet és jövedelmezőség vizsgálata az építőiparban Magyarországon regionális összehasonlításban	218
Szarahman O. A hadiállapothoz kapcsolódó jótékonyági segélyek számvitele és adózása	219
Szakhno L. A biológiai eszközök számvitelének és ellenőrzésének aktuális kérdései	221
Szbehat F., Kuzub M. A hadiállapot hatása az ukrán üzleti életre	224
Szelivanova N. A városi elektromos közlekedési vállalat tárgyieszköz-leírási módszere választásának megalapozása nemzetközi tapasztalatok alapján	226
Szlivka Ja. Befektetett eszközök számvitele: lényeg és besorolás	231
Szmokvina G., Huat Min Tien Kisvállalkozás mérleg szerinti pénzügyi helyzetének elemzési módszerei	234
Sztojka N. Stratégiaileg orientált vállalatirányítási rendszer és annak számviteli és elemzési támogatása	237
Sztoyka N., Bójte D. A „kölcöntőke” fogalma értelmezésének megközelítései	240
Sztojka N., Márkus N. Készletek számvitele Ukrajna nemzeti számviteli standardjai és a nemzetközi számviteli standardok alapján	242
Szuk P. Befektetett eszközök értékcsökkenési módszereinek alkalmazása a jövőbeli költségek elosztására	245
Tailor R. K., Kumar S. A robotizált folyamatautomatizálás hatása a szupermarketekben	247
Tailor R. K., Khan S. Az RPA szerepe a jelenléti monitoring rendszerben és a teljesítménymenedzsmentben az egyetemeken	248
Thalmeine G., Gáspár S., Zéman Z. Darugyártó szervezet jelentési tevékenységének modellezése	249
Tkacsenkó N. A munkaügyi kapcsolatok kérdései a hadiállapot idején Ukrajnában	250
Tkacsenkó Sz., Potisnyak O., Poliakova Ye., Tkacsenko V. Az információgyűjtés, -továbbítás és -feldolgozás technikai eszközeinek alkalmazása a számvitel területén	253
Tóth E., Vörös G. Az egyházi működés és gazdálkodás néhány sajátossága Magyarországon	255

Tyutyunnik Sz. Az importadózás jellemzői	257
Tyutyunnik Ju. A bankok tőkekövetelményeinek megerősítésére vonatkozó főbb rendelkezések	260
Freiman A., Kirszánova V. Javaslatok megfogalmazása az integrált beszámoló fő összetevőiről Ukrajnában	261
Füredi-Fülöp J., Várkonyiné Juhász M. Bevétel elszámolás a magyar nemzeti és a nemzetközi számviteli szabályozásban	264
Homin P. A számvitelelmélet „remekművei”	265
Horunzsák N. Számvitel és elemzés a gazdasági egységek vezetésében	267
Csabanyuk O., Makszyutenkó Yu. A tárgyi eszközök forgalmi aránya és hatása a vállalkozás tevékenységére	270
Csernenkó K. Jótékonyági segítségnyújtás: számviteli szempontok	272
Sackova L., Sackov V. Befektetett eszközök többszempon্তু elemzésének módszertani megközelítése	274
Tailor R. K., Ahuja S. A robotizált folyamatautomatizálás alkalmazása a modern számviteli rendszerben	277
Skromida V. A számviteli és az elemzési támogatási rendszer kialakításának elvei a vállalkozás reputációs eszközeinek kezeléséhez	278
Sabatin V., Spakovics A., Kuzub M. A beszámolók és Ukrajna adótörvénykönyve, mint a számvitel fő elemei	280
Surpenkova R. Módszertani megközelítések a vállalat üzleti folyamatainak újratervezéséhez	283
Jurcsenkó O. Vállalkozások áthelyezésének számvitele a hadiállapot alatt	285
Jurcsenkó O. A vállalkozások alkalmazottaival való munkaügyi kapcsolatok megszervezésének jellemzői a hadiállapot alatt	289
Jalovega L., Lega O., Prijdák T. Költség-volumen-nyereség kapcsolatalemzési eszköztár	291
Jaszisena V., Dolyuk A. Az immateriális javak osztályozási módszereinek fejlesztése	293

2. SZEKCIÓ.

A PÉNZÜGYI KAPCSOLATOK DINAMIZÁLÁSA A GLOBÁLIS TÉNYEZŐK ÖSSZEFÜGGÉSÉBEN, A FENNTARTHATÓ FEJLESZTÉSI FELADATOK INTENZÍVEBBÉ TÉTELÉNEK KERETÉBEN

Alekszejenkó M., Szteckó M. A bankrendszer szervezeti és jogi működésének alapjai a nagyszabású katonai agresszió ideje alatt	296
Belin V. A nemzetközi pénzügyi egyenlőtlenség intézménye	298
Varcaba V. A helyi költségvetések átalakítására vonatkozó irányelvváltozások legfőbb szempontjai a háborús és a háború utáni időszakban	300
Vilycsinszka N. Az inflációs kockázat hatása Ukrajna tejiparának működésére	303
Vnukova N. Az ipar 4.0 szereplők gazdasági és pénzügyi kapcsolatainak változása a különleges jogi szabályozás idejében	305
Gavrilkó P., Cenkler N. A vállalati pénzügyi potenciál kialakításának alapelvei	306

Geraszimenkó A. Az iparnak nyújtott nemteljesítő bankhitelek hatása a bankok pénzügyi stabilitásának egyes mutatóira	309
Gulyás É., Hajdu T., Reizingerné Ducsai A. ESG indikátorok a fenntarthatósági jelentésekben – mi lehet a szerepük a pénzügyi intézményeknek?	311
Hura V. Korrupció a globális világban: okok és következmények	314
Dobryánszka N. A háztartások pénzügyi magatartása intézményelméleti szempontból	316
Zaporozsec Sz. Pénzintézetek üzleti stratégiáinak kialakítása modern üzleti körülmények között	319
Zaszlávszka O. Kriptoaluta alap, mint Ukrajna pénzügyi védelmének eleme a háború idején	321
Kovalenko J. Befektetők a tőkepiacon: lényege és szereplői	324
Kojbicsu V., Kocserezscsenkó R. Gépies tanulási eszközök használata pénzügyi eszközök értékének előrejelzésében	326
Lyeka T. A direkt-marketing jellemzői a biztosításban	329
Makarovics V., Hanuszin A. A bankintézetek általi faktoring szolgáltatások nyújtása	331
Makszim Györgyné Nagy T. Az államadósság elemzése hosszú idősorok alapján, trendek és előrejelzések	333
Manuhina M., Tacij I. A mezőgazdasági szektor finanszírozása az orosz agresszió idejében	335
Minkovics V., Szvadeba V. Ukrán startupok: a fejlődésük jellemzői és a globális piacra jutásuk lehetőségei	338
Mulesza E. Társadalmilag felelős kistérség a hadiállapot idejében	341
Nyikisina O. Nemzetgazdasági ágazatok fenntartható fejlődésének pénzügyi monitoringjának módszertani megközelítése	343
Olejnyikova L. A versenyképes adórendszer kialakításának koncepcionális alapjai	346
Pászicsnik J. A gyümölcs- és zöldségfeldolgozó ipar költségvetési támogatása	348
Petkánics M.-V., Horkij I., Minkovics V. A közbeszerzések hazai rendszere a hadiállapot ideje alatt	351
Pojda-Noszik N., Bacsó R. A globális tényezők hatása az ukrajnai biztosítási vállalkozások pénzügyi biztonságára	354
Pojda-Noszik N., Csapógya Z. A pénzmosó ipar fejlődése a digitalizáció eredményeként	357
Pusák J., Truskina N. A fintech mint a gazdasági egységek pénzügyi biztonságának hatékony eszköze a digitális gazdaságban	359
Rudenkó M., Garjaga L. Paradigmatikus változások a pénzügyi piacok működésében a jelenkori gazdaságban	362
Singh M.K., Sárközy H., Singh S. K., Zéman Z. Az ukrán-orsz háború hatása a globális kereskedelemre és fejlődésre: empirikus tanulmány	365
Singh S. K., Sárközy H., Singh M. K. Az európai fintech és digitalizációs szektor elemzése a jelenlegi pandémiás helyzetben	367
Szemán J., Bozsik S., Süveges G. A bankszektor digitalizálása Magyarországon	369

Sziszojenkó I., Harbár M. A Világkereskedelmi Szervezet egészségügyi és növény-egészségügyi intézkedések mutatóinak elemzése	370
Szocska K. Ukrajna háború utáni gazdasági fellendülése: a pénzügyi források lehetséges forrásai és felhasználásuk irányai	373
Timcsák M., Timcsák V. A pénzügyi decentralizáció hatása a kistérségek pénzügyi kapacitására: gazdasági és jogi vonatkozások	375
Tkacsenkó N. Kötelező gépjármű felelősségbiztosítás: megközelítések a tarifaszabályozás kapcsán	378
Tkacsenkó O. A fintech fejlesztés sikere és a beruházások volumene: analitikus egységesítés	380
Trigubcsenkó J. A befektetői tevékenység jelenkori problémái az ukrán gazdaságban	383
Filátova H., Kosztenkó O., Rudicsenkó A. Szuverén vagyonalapok: átláthatóság és fenntartható fejlődési célok összeegyeztetése	384
Frolov Sz., Orlov V. A nemzetközi részvénytőkepiac kapcsolata Ukrajna tőkepiacának fejlődésén keresztül	386
Furik I., Varcaba V. A fiskális politika stratégiai prioritásai helyben a decentralizációs folyamatok ideje alatt	389
Khutorna M. Értékorientált paradigma a pénzügyi stabilitás fogalmának meghatározásához	391
Sárközy H., Singh M.K., Singh S. K., Zéman Z. Digitalizációs fordulat a pénzügyi világban, megváltozott világunk jövőbeli kihívásai	394
Sharma N., Tailor R.K. Új trendek az e-bankban: robotizált folyamatautomatizálás	396
Süveges G., Bozsik S., Szemán J. A magyar távhőszolgáltató társaságok tőkeigyelelési és lejáratil megfeleleléségi státusza	397
Jakuseva I. Az ukrain háztartások pénzügyi biztonsága	398
Jacenkó I. Az ukrán pénzügyi szektor befektetési szegmensének hatékony átalakítását korlátozó és ösztönző tényezők	400

3. SEKCIÓ.

INNOVATÍV GAZDASÁGFEJLESZTÉS AZ INTEGRÁCIÓS STRATÉGIÁK MEGVALÓSÍTÁSÁBAN

Alekszejenkó L., Tulai O. Az üzleti élet ökológiai összetevőjének alkalmazott szempontjai a zöld gazdaság földrajzi elhelyezkedése szempontjából	403
Bacsó R. Üzemanyagválság hatása Ukrajna gazdaságára	405
Bojda Sz. A vállalkozás szituációs személyzeti menedzsmentjének technológiai a külső környezet változékonyságainak körülményei között	408
Bugyakova A. Bioökonómia: a gazdaság innovatív fejlesztése az integrációs stratégiák megvalósításának körülményei között	409
Vdovenka N., Konovalov R. Szabályozási mechanizmus és számviteli-analitikai támogatás a mezőgazdasági és halászati szervezetek fejlesztéséhez	412
Venher V., Romanovszka N., Csizsevcska M. Ukrajna integrációjának irányzatai a globális értékláncokba.	414

Hrabar M. A turizmus digitális átalakulásának növekvő szerepe a COVID-19 hatásának összefüggésében	417
Hrihoruk P., Valkova A. Hmelnickij régió befektetési vonzerejének értékelése főkomponens módszerrel	418
Hrigoruk P., Hrigoruk Sz. A régiók befektetési vonzerejének integrált értékelésének matematikai modellje	421
Hrihoruk P., Hruscs N. A régió befektetési vonzereje, mint a modellezés tárgya	423
Diha M. Az innováció, mint összetevő az ország fenntartható fejlődését biztosító rendszerben	426
Dijeszperova I. A vállalkozások gazdasági fejlesztése: lényeg és tervezés	429
Zsivko Z., Mihus I., Rodcsenkó S. A vállalkozások gazdasági biztonsága: kulcsfontosságú szempontok	431
Zsigmond T., Machová R. Az érzelmi intelligencia szerepe a kkv-k menedzsmentjében	433
Zaverbnij A. A megújuló energiaforrások fejlesztésének korszerű problémái és lehetőségei az európai integrációs feltételek mellett Ukrajnában	435
Kalajtan T., Hrimák O., Kusnyír L. Nemzetközi turizmus: a COVID-19 előtt és után	437
Kiss É., Barta R.-L. Turisztikai klaszter koncepciójának leírása Beregszászban	441
Kovaly Sz. Köz- és magánszféra közötti partnerség, mint az egészségügyi intézmények innovatív fejlesztésének eszköze	443
Kologyijcsuk A., Lalakulics M. A technológiatranszfer állami innovációs politikájának kialakulási mechanizmusa	446
Kozma-Tóth K. Innovatív módja az új munkaerő ellátásának – duális közgazdasági és üzleti tanulmányok képzés	449
Kumar K. Napenergiát hasznosító gazdasági folyamatok fejlesztése	451
Lahovszka T. A fejlesztési ügynökségek szerepe a decentralizált költségvetés integrációs stratégiáinak megvalósításában	452
Morohovics V., Morohovics B. Innovatív technológiák, mint a szállodaiiparban tevékenykedő vállalatok hatékonyságát javító tényezők	454
Nezsiva M. Piaci kísérletek: összeesküvés és versenyképes ár	456
Nagy Z. A szisztematikus áttekintés: alapelvek és lépések	459
Ohorodnik V., Kotik A. Konszenzus alapon működő szinergia hatás a meghatározó gazdasági résztvevők társadalmi-gazdasági fejlődésére	459
Pareek R., Tailor R.K. Robotfolyamatok automatizálása a modern közlekedési szektorban	461
Pataki G., Bacsó R. A kárpátaljai kistérségek gazdaságfejlesztési stratégiájának lehetséges irányai, kiemelten a Mezőkasszonyi Kistérség példáján	462
Reszler M. Az üzleti élet hatása a gazdaságra a háború alatt	463
Szász L., Bálint Cs., Csala D., Csíki O., Nagy Bálint Zs., Rácz B.G. Gazdaságkutatás és adatvizualizáció a társadalom számára: a „COVID-19: ROMÁNIA GAZDASÁGI IMPACT MONITOR” projekt	465
Szalo I. Élelmiszerpiaci kapacitás kialakítása Ukrajnában	468

Sotáková K. A humántőke-motiváció menedzselése a vállalatnál az igények ismeretére alapozva	470
Srivasztava P. A Chikankari (Lucknow, India) iparhoz kapcsolódó közösségi alapú turisztikai elemzések spektruma	472
Srivasztava P. K. Indiai integrált biogazdálkodási rendszerek: koncepció, példák és sikertörténetek	472
Tailor R.K., Hatri S. A közlekedés digitalizálása: az előttünk álló előnyök és kihívások	474
Cserep A., Voronkova V. Új üzleti modellek rendszeranalízisének konceptualizálása	475
Cserep A., Dasko I. Az ukrán gazdaság digitalizálásának elvei és jogi támogatása	478
Cserkaszova Sz. A vállalkozások fenntartható fejlődésének összetevői, mint a gazdasági biztonságuk biztosításának alapjai, az innovációs változások feltételei mellett	480
Cserlenyák I. A degradáció kihívásai a nemzetgazdasági ágazatok innovációs potenciálját illetően Ukrajnában	483
Csubár A. A kistérségek potenciálja: lényeg és osztályozási megközelítések	485
Yurinec Z., Yurinec R. Szociálpszichológiai légkör az ifjúsági start-up csapatokban az innovatív fejlesztés feltételei mellett	488
Vitéz-Durgula Ju., Pataki L. Innováció az egészségipar területén	490
Szabóné Berta O., Barabásné Kárpáti D., Oroszné Ilcsik B., Nagy A. „Merre tovább, melyik úton?” A digitális oktatás tapasztalatai SZabolcs-SZatmár-Bereg megyében	491
Szóllós-Tóth A. A Turizmus negatív hatásainak megjelenése és kezelése magyarországi nemzeti parkokban	493

CONTENT

SECTION 1

CURRENT ISSUES OF ACCOUNTING, ANALYSIS, AUDIT, TAXATION AND FINANCIAL MONITORING: STATE AND TRENDS OF DEVELOPMENT

Ambrus R.-A. Tax relief as one of the tools of the social family support system	34
Babinska C. Accounting in conditions of implementation the recent information technologies	37
Bagriy K. The importance of financial analysis in management decisions	39
Bajnai P. Analysis of factors that stimulate and inhibit the digital transformation of the controlling system	41
Bandura Z. Organizational and methodological aspects of auditing the foreign economic activity of economic entities	43
Bacho R., Loskorikh G., Perchi O. Innovative activity in accounting: IT service and IT project	46
Bezverkhyy K., Bondarets A. Integrated reporting as a basis for economic analysis	48
Bondar L., Hrynyk O. Production program: the concept and its features of formation in agricultural enterprises	50
Borbel K. From balance understanding to reliable and realistic reflection	53
Borzan A., Kardosh B. Digital-method of teaching accounting disciplines to students	56
Borzan A., Sekeres B. Critical moments of the transition of Hungarian companies to IFRS	58
Wagner I., Demko I. Features of accounting in the association of apartment building co-owners (OSBB) in the context of modern requirements	61
Varga A.-I. The state and perspective directions of human resources management development in the public sector	63
Vasyliuk M. Theoretical aspects of domestic accounting standardization	64
Vyklyuk M. "Liberal tax reform" as a prerequisite for preserving the fiscal potential of Ukraine's economy during the war	66
Vysotsky V., Romankova O. Accounting and bookkeeping before the time of Luca Pacioli	68
Vitrenko O. Divergence of accounting science and practice	70
Voloshchuk L., Ershova N. The tools of financial reporting analysis in financial safety estimation of the enterprise: problematic aspects of application	72
Halytska Ya., Mysyuk V. Financial corporate control performance estimation of the enterprise	76
Ganusych V., Sheverya Ya. Accounting for environmental costs in tourism and their impact on the pricing process	78

Gaspar S., Talmeiner G., Chesnik Z., Zeiman Z. Forecasting the share price using a fuzzy model with financial and accounting indicators	81
Girnyk Yu., Savchuk T. Theoretical aspects of employee benefits	83
Hnatyuk T., Shkromyda N. Accounting aspects of long-term loans	84
Golovachko V., Golovachko V. Stages of assessment of labor potential of the enterprise	87
Gordeeva-Gerasymova L., Bilova K. Delimitation study of expenditures and expenses as objects of accounting in budgetary institutions	91
Gordeeva-Gerasymova L., Kravchenko V. Problems of making changes to the budget of state institution due to unplanned expenses	93
Grabchuk I., Grabchuk O. Features of the development of financial monitoring processes at the present stage	95
Gryngo V. Analytical support of enterprise personnel management in a socially oriented economy	98
Gutsalenko L., Marchuk U. Lease relations in martial law	100
Didyk A. Theoretical principles of accounting for production costs	103
Dmytrenko A. The automated accounting system component of the accounting policy of PJSC "Firm "Poltavpivo"	105
Drahomyr D., Kovalova O. The need for due diligence in the modern environment: approaches, types and essence	107
Yershova N., Voloshchuk L. Accounting as a component of enterprise competitive success in the global economy	112
Yoltukhovska O. Methodical aspect of internal control of employee benefits at the enterprise	114
Kálmán B., Loskorikh G., Pataki G. Modern caste system in taxation	116
Karpachova O. Audit of information disclosure in the notes to the financial statements in accordance with IFRS	119
Kafka S., Orlova V., Stepaniuk O. International Education Standards for Professional Accountants: European guidelines for National professional accountancy education	121
Kereszi D. Checking the importance of information in the notes to the financial statements for accountants and auditors	124
Kesarchuk G. Improving the organization of accounting for financial results	125
Kiminchydzhy H. The importance of co-sourcing appliance under conducting of internal accounting control at the enterprise	127
Kiminchydzhy H. Accounting and analytical assessment of audit risk: modeling the identified fraud risk	131
Kirsanova V., Yankovska O. Features of non-financial reporting	134
Kovach-Rump H., Tangl A. The process of implementing IFRS at the level of individual reports in Hungary	137
Kovtunenکو Yu., Babynina M. Taxation of business during martial law	140
Kovtunenکو Yu., Samsonova V. Simplified taxation system: innovations during martial law	142
Kolevatova A. Organizational and methodological problems of accounting for receivables in the enterprise management system	144

Kolisnychenko T. Restaurant business management in the context of innovation development	147
Korniat I., Reveha O. Accounting in the conditions of electronic validation of payment for transport services	148
Kravchenko O. Motivational component in the system of payroll accounting in medical institutions	150
Kriher Yu., Slabadyanik Yu. The role of social networks as a source of information for obtaining audit evidence in performance audit	152
Kulyk V. Development of agricultural enterprises: the use of state support and international donations	155
Laichuk C., Tarasevych H. The place of SDRs in the tax system of Ukraine	158
Lehenchuk S. Basic accounting concepts and domestic accounting theory: problems and ways to improve	161
Loskorikh H., Bordash F.-V. Financial reporting as the main source of information for small businesses: the international aspect	164
Luchyk S., Luchyk V. Cloud Accounting: Benefits and Risks	166
Makarenko I., Fominov R., Puhovkina Yu. Disclosure of climate-oriented information for sustainable development goal 13: challenges and prospects for companies	169
Makarovych V., Izhak S. Features of innovative methods for cost optimization	170
Makarovych V., Virlich Sh. Improving the financial results accounting for transport enterprises	174
Maksymenko D., Liba N. Forecast analysis of the enterprise financial condition	175
Maksymiv Yu. Management and accounting aspects of office equipment disposal	177
Muravskiy V., Pytel S. Prerequisites for rational performance job in remote mode for accounting professionals in emergency situations	178
Nagar P., Tailor R.K. An exploratory case study on performance appraisal - hotel industry, Jaipur Rajasthan	180
Nazarova I. Document as the basis of accounting and information system of settlements with counterparties	180
Ovsiuk N. Financial reporting of economic entities in wartime	183
Oleksich Zh., Horodetska M. European experience of individual income taxation and realities of taxation in Ukraine	186
Orlov I. Influence of digitization processes on accounting	188
Otkalenko O. Accounting for equity and financial results of public sector institutions	191
Panteleev V. Environmental and tax aspects of water management according to the requirements of the EU Accounting Directive	194
Parasiy-Vergunenko I., Tikhonenko V. Analysis of the activity of IT enterprises in Ukraine	196
Plaksienko V. The role of accounting in the "nationalization" of cryptocurrency	199
Popivniak Yu. The problem of choosing software for accounting in small businesses in contemporary business conditions	202

Popova O., Hutsalenko L. The role of management reporting in the economic security of agrarian enterprises	203
Proskurina N., Miacheva K. Fixed assets that being unused during a pandemic: impact on financial statements	205
Psota V. The role of accountants in the context of sustainable development tasks realization	207
Putsenteilo P. The main vectors of accounting development in the digital economy	210
Romankova O., Uraichyk K. Features of accounting and analysis of import transactions	213
Sabov V., Potoki H., Illeish B. Ch. Study of capital structure and profitability of the Hungarian construction industry in regional comparison	218
Sarakhman O. Accounting and taxation of charitable assistance in condition of martial law	219
Sakhno L. Current issues of accounting and audit biological assets	221
Sbekhat F. Kuzub M. The impact of martial law on Ukrainian business	224
Selivanova N. Grounding the choice for the fixed assets depreciation method for the urban electric transport enterprise according to international experience	226
Slyvka Ya. Accounting for non-current assets: the gist and classificatio	231
Smokvina H., Khuat Min Tien. Methods for analysis of a small enterprise financial position based on the balance sheet	234
Stoika N. Strategically oriented enterprise management system, its accounting and analytical support	237
Stoika N., Beite D. Approaches to the interpretation of the loan capital concept	240
Stoika N., Markush N. Inventory accounting in accordance with national (regulations) standards of Ukraine and international accounting standards	242
Suk P. Application of fixed assets depreciation methods for the distribution of pre-paid expenses	245
Tailor R. K., Kumar S. Impact of robotic process automation in supermarkets	247
Tailor R. K., Khan S. Role of RPA in attendance monitoring system and performance management in universities	248
Thalmeine G., Gáspár S., Zéman Z. Modeling of the reporting activities of a crane manufacturing organization	249
Tkachenko N. Issues of labor relations during martial law in Ukraine	250
Tkachenko S., Potyshniak O., Poliakova Ye., Tkachenko V. The use of technical means of collecting, transmitting and processing information in the field of accounting	253
Tovt E., Veres G. Some features of church functioning and management in Hungary	255
Tiutiunnyk S. Features of import taxation	257
Tiutiunnyk Ju. The main provisions for strengthening the capital requirements of banks	260
Fraiman A., Kirsanova V. Developing proposals on the main components of integrated reporting in Ukraine	261

Fiuredi-Fiulep Y., Varkonine Yuhás M. Income accounting in Hungarian and international accounting standards	264
Khomyn P. "Masterpieces" of accounting theory	265
Khorunzhak N. Accounting and analysis in the management of business entities	267
Chabaniuk O., Maksiutenko Yu. The turnover ratio of fixed assets and its impact on the enterprise	270
Chernenko K. Charitable assistance: accounting aspects	272
Shatskova L., Shatskov V. Methodical approach to multicriteria analysis of fixed assets	274
Tailor R. K., Ahuja S. Application of robotic process automation in modern accounting system	277
Shkromyda V. Formation principles of the accounting and analytical support system for the enterprise reputational assets management	278
Shabatyn V., Shpakovych A., Kuzub M. Reporting and the tax code of Ukraine as the main elements in accounting	280
Shurpenkova R. Methodological approaches to reengineering of the enterprise business processes	283
Yurchenko O. Accounting for the business relocation in conditions of martial law	285
Yurchenko O. Features of organizing the labor relations with employees at the enterprise in martial law	289
Yaloveha L., Leha O., Pryidak T. Cost-Volume-Profit Analysis Toolkit	291
Yasyshena V., Doliuk A. Improving approaches to the classification of intangible assets	293

SECTION 2

MODIFICATION OF FINANCIAL RELATIONS DUE TO THE INFLUENCE OF GLOBAL FACTORS AND THE INTENSIFICATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT TASKS

Alekseienko M., Stetsko M. Organizational and legal bases of the banking system in the conditions of large-scale military aggression	296
Bielin V. Institution of International Financial Inequality	298
Vartsaba V. The main aspects of approaches transformation to the formation of local budgets in the war and postwar period	300
Vilchynska N. Impact of inflation risk on the functioning of the dairy industry in Ukraine	303
Vnukova N. Changing the financial and economic relations of Industry 4.0 participants in a special legal period	305
Havrylko P., Tsenkler N. Basic principles of creating the financial potential of the enterprise	306
Herasymenko A. The impact of non-performing bank loans given for industry on certain indicators of banks financial stability	309
Gulyás É., Hajdu T., Reizingerné Ducsai A. ESG indicators in management reports: what is the role of financial institutions?	311

Hura V. Corruption in the global world: causes and consequences	314
Dobrianska N. Financial behavior of households in terms of institutional theory	316
Zaporozhets S. Business strategies of financial institutions in contemporary business conditions	319
Zaslavska O. Cryptocurrency fund as a financial defense component of Ukraine in wartime	321
Kovalenko Yu. Capital market investors: essence and subjects	324
Koibichu V., Kocherezhchenko R. Machine learning tools for forecasting the prices of financial assets	326
Lieka T. Features of direct marketing in insurance	329
Makarovych V., Hanusyn A. Providing factoring services by banking institutions	331
Maksim Györgyné Nagy T. Analysis of public debt based on long time series, trends and forecasts	333
Manukhina M., Tatsii I. Financing the agricultural sector in the face of Russian aggression	335
Minkovych V., Svadeba V. Ukrainian startups: features of development and ways to enter the global market	338
Mulesa E. Socially responsible community in martial law	341
Nikishyna O. Methodical approach to financial monitoring of the national economy sectors sustainable development	343
Oleinikova L. The necessity of developing a concept for the formation of a competitive tax system	346
Pasichnyk Yu. Budget support for the fruit and vegetable processing industry	348
Petkanych M.-V., Horkii I., Minkovych V. Domestic system of public procurement during martial law	351
Poyda-Nosyk N., Bacho R. Financial security of insurance companies in Ukraine under the influence of global factors	354
Poyda-Nosyk N., Chopovdia Z. The development of money laundering industry through the impact of digitalisation	357
Pushak Ya., Trushkina N. Fintech as an effective tool for financial security of economic entities in the digital economy	359
Rudenko M., Hariaha L. Paradigmatic changes in the functioning of financial markets in the modern economy	362
Singh M.K., Sárközy H., Singh S. K., Zéman Z. Impact of Ukraine-Russia war on global trade and development: an empirical study	365
Singh S. K., Sárközy H., Singh M. K. Analysis of European fintech and digitalization sector in current pandemic situation	367
Szemán J., Bozsik S., Süveges G. Digitalisation of the banking sector in Hungary	369
Sysoienko I., Harbar M. Analysis of indicators of sanitary and phytosanitary measures of the world trade organization	370
Sochka K. Post-war recovery of Ukraine's economy: potential sources of financial resources and directions of their allocation	373

Tymchak M., Tymchak V. The impact of fiscal decentralization on financial capacity of united territorial communities: economic and legal aspect	375
Tkachenko N. Mandatory civil liability insurance of land vehicles owners: approaches to tariff regulation	378
Tkachenko O. Success of fintech development and investment volumes: analytical combination	380
Tryhubchenko Ye. Current problems of investment activity in the economy of Ukraine	383
Filatova H., Kostenko O., Rudychenko A. Sovereign wealth funds: transparency and incorporation of sustainable development goals	384
Frolov S., Orlov V. The relationship of the world's stock markets through the prism of the Ukrainian capital market development	386
Furyk I., Vartsaba V. Strategic priorities of local budget policy in the context of decentralization	389
Khutorna M. Value-oriented paradigm for conceptualization of the financial stability	391
Sárközy H., Singh M.K., Singh S. K., Zéman Z. The digital revolution in the financial world: the future challenges of today's changed world	394
Sharma N., Tailor R. K. New trends of e-banking: robotic process automation	396
Süveges G., Bozsik S., Szemán J. Capital adequacy and maturity matching status of Hungarian district heating companies	397
Yakusheva I. Financial security of Ukrainian households	398
Yatsenko I. Constraining and stimulating drivers for effective transformation of the investment segment in the financial sector of Ukraine	400

SECTION 3

INNOVATIVE ECONOMIC DEVELOPMENT IN CONDITIONS OF THE INTEGRATION STRATEGIES IMPLEMENTATION

Alekseyenko L. Tulai O. Applied aspects of the environmental component of business in terms of geolocation of the green economy	403
Bacho R. The impact of the fuel crisis on Ukraine's economy	405
Boida C. Personnel situational management technologies of the enterprise in the conditions of external environment variability	408
Budiakova O. Bioeconomics: innovative development of the economy in conditions of the integration strategies implementation	409
Vdovenko N., Konovalov R. Mechanism of regulation and accounting and analytical support for the development of agricultural and fisheries entities	412
Venher V., Romanovska N., Chyzhevskaya M. Directions of Ukraine's integration into global value chains	414
Hrabar M. The growing role of the digital transformation of tourism in the context of COVID 19 impact	417
Hryhoruk P., Valkova O. Investment attractiveness estimation of Khmelnytsky region by the method of main components	418

Hryhoruk P., Hryhoruk S. Mathematical model for integrated assessment of investment attractiveness of regions	421
Hryhoruk P., Khrushch N. Investment attractiveness of the region as an object of modeling	423
Dykha M. Innovation as a component in the system of sustainable development of the country	426
Diiesperova I. Economic development of enterprises: essence and planning	429
Zhyvko Z., Mihus I., Rodchenko S. Economic security of enterprises: key aspects	431
Zhihmond T., Makhova R. The role of emotional intelligence in SME management	433
Zaverbnyi A. Current problems and opportunities for the development of renewable energy in Ukraine under European integration conditions	435
Kalaitan T., Hrymak O., Kushnir L. International tourism: before and after COVID-19	437
Kish Ye., Barta R. Developing the concept of a tourist cluster in Berehove	441
Koval S. Public-private partnership as a tool for innovative development of health care facilities	443
Kolodiichuk A. Lalakulych M. The mechanism of the state innovative policy for transferring technologies	446
Kozma-Tóth K. An innovative way to supply the new labour-dual training in economics and business studies	449
Kumar K. Development of economic processes utilizing solar energy	451
Lahovska T. The role of development agencies in the implementation of decentralized budgeting integration strategies	452
Morokhovych V., Morokhovych B. Innovative technologies as a factor in improving the efficiency of the hotel industry	454
Nezhyva M. Market experiments: conspiracy and competitive price	456
Nagy Z. A systematic review: principals and steps	459
Ohorodnyk V., Kotyk A. Consensus composition of synergy of socio-economic development substantial participants	459
Pareek R. Tailor R. Robotic process automation in the modern transport sector	461
Potoki H., Bacho R. Strategically possible ways for economic development of territorial communities in Zakarpattia region (on the example of Kosyn TC)	462
Resler M. The impact of business on the economy during the war period	463
Szász L., Bálint Cs., Csala D., Csíki O., Nagy Bálint Zs., Rácz B.G. Economic research and data visualization serving the society: the “COVID-19: ROMANIAN ECONOMIC IMPACT MONITOR” project	465
Salo I. Formation of food market capacity in Ukraine	468
Sotáková K. Managing the motivation of human capital in a company by knowing their needs	470
Srivastava P. A Spectrum of Community based Tourism Analytics concerned with Chikankari industry, Lucknow, India	472
Srivastava P. K. Indian integrated organic farming systems: concept, examples and success stories	472

Tailor R. K., Khatri S. Digitalisation of transport: advantages and challenges ahead	474
Cherep A., Voronkova V. System analysis conceptualization of new business models	475
Cherep O., Dashko I. Principles and legal support of digitalization of Ukraine's economy	478
Cherkasova S. Sustainable development components of enterprises as a basis for ensuring their economic security in terms of innovative changes	480
Cherleniak I. Degradation challenges for innovation potential of the national economy branches in Ukraine	483
Chubar O. The potential of the territorial community: the essence and approaches to classification	485
Yurynets Z., Yurynets R. Socio-psychological climate of youth startup teams in terms of innovative development	488
Viteiz-Durhula Yu., Potoki L. Healthcare innovation	490
Sabone Berta O., Barabasne Karpati D., Oroszne Ilchik B., Nagy A. Where to go next? Which way to choose?" - experience of digital education on the example of Szabolcs-Szatmár-Bereg region	491
Sevles-Tovt A. Origin and management of negative consequences of tourism in Hungarian national parks	493

СЕКЦІЯ 1

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, АУДИТУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ: СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

1. SZEKCIO.

A SZÁMVITEL, ELEMZÉS, KÖNYVVIZSGÁLAT, ADÓZÁS ÉS PÉNZÜGYI MONITORING AKTUÁLIS KÉRDÉSEI: HELYZET ÉS FEJLŐDÉSI TRENDEK

SECTION 1

CURRENT ISSUES OF ACCOUNTING, ANALYSIS, AUDIT, TAXATION AND FINANCIAL MONITORING: STATUS AND TRENDS

Rita Anna AMBRUS

PhD, egyetemi docens

Széchenyi István Egyetem

Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar

Győr, Magyarország

ADÓKEDVEZMÉNY, MINT A CSALÁDTÁMOGATÁSI RENDSZER EGYIK ESZKÖZE

A gyermekvállalás – annak ellenére, hogy elsősorban magánügy – társadalmi szempontból is rendkívül nagy jelentőséggel bír. A gyermeknevelés költségeihez való állami hozzájárulásnak különös jelentősége van akkor, ha a népesség fogy és/vagy a gyermekvállalási hajlandóság csökken. 2010-ben a visegrádi országok mindegyikében alacsonyabb volt a fertilitási ráta az uniós átlagnál (1,57), míg 2020-ban (1,5) a négy ország közül már csak Lengyelországban [1]. A kutatás célja az adórendszeren keresztül nyújtott támogatásoknak a vizsgálata, azoknak a közös jegyeknek az azonosítása, amelyek befolyásolhatták a kedvező irányú változást ezekben az országokban. Fontos azonban kiemelni, hogy kizárólag adópolitikai intézkedésekkel – egyéb eszközök nélkül – szinte lehetetlen demográfiai célokat megvalósítani [6], additív hatásként azonban felerősíthetik más tényezők hatását [13]. Megállapítható az is, hogy a meglévő gyermekek számától függően eltérő családpolitikai ösztönzők lehetnek hatékonyak [3]. Mivel a gyermekvállalás „hosszú távú projekt” az elemzők a hosszú távú hatások jelentőségét hangsúlyozzák [12].

A gazdasági stabilitás vagy a jövedelemeloszlás kiegyensúlyozottsága is előidézheti a termékenységi ráta növekedését [10].

Az adórendszeren keresztül megvalósított jövedelemtranszfer az átfogó családpolitika része. A személyi jövedelemadózásban a jövedelemátcsoportosítás az

elvonás progresszivitásának növelésével, egyes jövedelemtípusok adómentessé tételével, valamint az adóalap vagy az adó csökkentésével valósulhat meg. Utóbbiak között elsődleges szerepe van a különböző családi kedvezményeknek. A magánszemélyek jövedelmei után az elvonás Magyarországon lineáris (15%). A V4 országok közül először Szlovákia, majd 2021-től Csehország is visszatért a progresszív adózáshoz. Szlovákiában és Lengyelországban az adómentes jövedelemsávot is figyelembe véve további két adókulcs van érvényben [11].

Családi preferenciák a mind a négy visegrádi ország személyi jövedelemadórendszerében megjelennek. A legfontosabb hasonlóságok és különbségek a következők:

Az eltartott gyermek után Magyarországon az adóalapot, a másik három országban a számított adót lehet csökkenteni. A kedvezmény összege a gyermekek számától függ Magyarországon és Csehországban, utóbbiban külön adókedvezmény is jár az óvodás gyermek után. Szlovákiában az adókedvezmény összege a gyermek életkorától függ (6 éves korig a 15 éves kor fölött érvényesíthető összeg kétszerese). Csehországban az eltartott 26, Lengyelországban és Szlovákiában 25 éves koráig érvényesíthető az adóbónusz, ha a gyermek nappali tagozaton folytatja tanulmányait, míg Magyarországon ebben az esetben az eltartottak számába beszámít ugyan, de rá a kedvezmény nem érvényesíthető (két középiskolás testvére után viszont a három eltartottra vonatkozó összeg csökkenti az adóalapot). A gyermekek utáni kedvezmény negatív adóként is figyelembe vehető Csehországban, Szlovákiában és Lengyelországban, de utóbbiban meghatározott jövedelem fölött már egyáltalán nem érvényesíthető. Magyarországon és Lengyelországban a családi kedvezmény összegét a szülők megoszthatják egymás között, aminek különösen akkor van jelentősége, ha több kiskorú gyermeket nevelnek és a jövedelmük alacsony [15, 16, 17, 18].

A házastárs után (ha annak jövedelme alacsony) Szlovákiában adóalapcsökkentést, Csehországban pedig adókedvezményt lehet érvényesíteni [16, 17]. Magyarországon az „első házások” érvényesíthetnek kedvezményt a házasságkötést követő 24 hónapban [15]. Lengyelországban a házastársak választhatnak a személyi jövedelemadózás és a családi adózás egy speciális módja, a splitting között, így mérsékelve a fizetendő adót. Utóbbi esetben az adóbevallást közösen, jövedelmüket összeadva nyújtják be [14, 18].

Magyarországon a 4 gyermekes anyák (bizonyos típusú) jövedelme adómentes, Lengyelországban pedig a 4 gyermekes szülőknek az általánosan adómentes összeg közel négyszerese után nem kell adót fizetni. Ehhez hasonló nagyságrendű munkaviszonyból származó vagy más szerződésen alapuló (munka) jövedelme mentes az adófizetés alól Lengyelországban a 26 év alatti fiataloknak, míg Magyarországon a 25 év alattiak jövedelme az átlagkereset összegéig mentesül [7, 9, 15].

Az adókedvezmény azonban csak azok számára jelent(het) előnyt, akik rendelkeznek olyan típusú és összegű adóköteles jövedelemmel, hogy a kedvezményt ténylegesen érvényesíteni is tudják. A „negatív adó” lehetősége inkább tekintendő egyfajta (adórendszeren keresztül nyújtott) szociális juttatásnak, mint tényleges adókedvezménynek. Az adóelőnyök mellett ezért célszerű áttekinteni az alanyi jogon

járó juttatásokat, valamint azokat az ellátásokat, amelyek biztosítási jogviszonyhoz kötöttek, illetve a családok támogatásának egyéb formáit is (pl. iskoláztatás, lakhatás).

Magyarországi adatok alapján a pénzbeli családtámogatások leginkább a harmadik gyermek születésének valószínűségét növelik [3, 4]. Más kutatások azt emelik ki, hogy a gyermeknevelési támogatások emelésének hatására a nők korábbi életszakaszban vállalnak gyermeket, ami pozitívan hat a termékenységre [2]. Az OECD adatai alapján a GDP-arányos családtámogatási kiadások a négy ország közül Lengyelországban legmagasabbak, amelyet Magyarország követ [8]. Az első gyermekük megszületésekor a lengyel nők a legfiatalabbak (28,8 év), a termékenységi ráta viszont itt a legalacsonyabb (1,39), azaz átlagosan mégsem születik több gyermek. Magyarországon a termékenységi ráta jellemzően alacsonyabb azokhoz az országokhoz képest, amelyek hasonló összeget költenek családtámogatásokra, így az összeg kevésbé „hatékony” [3]. Csehországban és Szlovákiában a családtámogatási kiadások mértéke szerényebb (GDP 2 %-a alatt), ennek ellenére előbbiben a legmagasabb a fertilitási ráta (1,71) a négy országot vizsgálva, pedig a cseh nők átlagéletkora az első gyermek születésekor meghaladja a 30 évet [5, 8].

Legfőbb következtetésként megállapítható, hogy a gyermekvállalást a szülők stabil anyagi helyzete megkönnyítheti, amelyhez az adókedvezmények is hozzájárulhatnak, azonban a tradíciók, a nemzeti, vallási és szociológiai jellemzők, valamint az egyéni belső értékek szerepe is meghatározó.

A felhasznált források listája

1. Eurostat: Total fertility rate. 2022. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00199/default/table?lang=en> (letöltés időpontja: 2022.05.12). 2. Kalwij A.: *The Impact of Family Policy Expenditure on Fertility in Western Europe*. *Demography*, 47(2). 2010. o. 503–519. URL: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3000017/> (letöltés időpontja: 2012.06.06.). 3. Kreiszné Hudák E.: *Mi kell a demográfiai fordulathoz?* Magyar Nemzeti Bank, Budapest, 2019. online. o.5. URL: <https://www.mnb.hu/letoltes/kreiszne-hudak-emese-mi-kell-a-demografiai-fordulathoz.pdf> (letöltés időpontja: 2022.04.10.). 4. Krekó J. – Erős H. – Greskovics B. – Hajnal Á. – Lawson A. – Scharle Á.: *A magyar adórendszer újraelosztási hatásai* 2022.02.01. Budapest Szakpolitikai Elemző Intézet. 2022. o. 8-9. URL: http://www.budapestinstitute.eu/uploads/BI_adorendszer_ujraelo_hatas_2022.pdf (letöltés időpontja: 2022.05.12.). 5. KSH: *A visegrádi országok demográfiai jellemzői*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2021. o.19-20. URL: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/V4_demografiai_jellemzok.pdf (letöltés időpontja: 2022.04.22). 6. Lentner Cs. – Horbulák Zs.: *A gyermekvállalási és családtámogatási rendszer egyes állampénzügyi szegmensei Szlovákiában*. *Pénzügyi Szemle*, LXVI. évf. 4. szám, 2021. 496-512. https://doi.org/10.35551/PSZ_2021_4_2 7. Ministry of Family and Social Policy: *The most important changes in 2022*. Website of the Republic of Poland. URL: <https://www.gov.pl/web/family/the-most-important-changes-in-2022> (letöltés időpontja: 2022.04.22.). 8. OECD: *Family benefits public spending (indicator)*. doi: 10.1787/8e8b3273-en (letöltés időpontja: 2022.05.26.). 9. OECD: *Taxing Wages 2022: Impact of COVID-19 on the Tax Wedge in OECD Countries*, OECD Publishing, Paris, 2022. <https://doi.org/10.1787/f7f1e68a-en>; URL: <https://www.oecd->

library.org/sites/f7fle68a-en/index.html?itemId=/content/publication/f7fle68a-en (letöltés időpontja: 2022.05.26.). 10. Pintér T.: A természetes termékenységi ráta gazdasági meghatározói, különös tekintettel az európai uniós és magyar viszonyokra. *Polgári Szemle*, 15. évf. 1–3. szám, 2019, 306–323., DOI: 10.24307/psz.2019.0920 URL: <https://polgariszemle.hu/archivum/165-2019-augusztus-15-efolyam-1-3-szam/tarsadalompolitika/1034-a-termeszetes-termekenysegi-rata-gazdasagi-meghatarozoi-kulonos-tekitettel-az-europai-unios-es-magyar-viszonyokra> (letöltés időpontja: 2022.05.12.). 11. PWC: Globális összefoglalók, országoként. 2022. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/czech-republic/individual/taxes-on-personal-income>; <https://taxsummaries.pwc.com/poland/individual/taxes-on-personal-income>; <https://taxsummaries.pwc.com/slovak-republic/individual/taxes-on-personal-income> (letöltés időpontja: 2022.05.12.). 12. Rønsen M. – Skrede K.: Can public policies sustain fertility in the Nordic countries? Lessons from the past and questions for the future. *Demographic Research*, Vol.22. Article 13. 2010. március. 9. o. 321–346. <http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol22/13/22-13.pdf> (letöltés időpontja: 2012.06.06.). 13. Scharle, Á.–Benczúr, P.–Kátay, G.–Váradi, B.: Hogyan növelhető az adórendszer hatékonysága? MNB-tanulmányok 88. 2010. URL: http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Kiadvanyok/mnbhu_mnbstanulmanyok/MT_88.pdf (letöltés időpontja: 2012.06.10.). 14. Szabóné Bonifert E.: Egyszerűsítési lehetőségek a visegrádi országok személyijövedelemadórendszereiben. *Pénzügyi Szemle*, LXVI. évf. 3. szám, 2021. 347-367., DOI: https://doi.org/10.35551/PSZ_2021_3_1 15. A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény, Magyarország. 2022. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500117.tv> (letöltés időpontja: 2022.04.22.). 16. Adóbónusz Csehországban: <https://www.finance.cz/503335-deti-a-dane/#Da%C5%88ov%C3%BD%20bonus> (letöltés időpontja: 2022.04.22.). 17. Adóbónusz Szlovákiában: <https://www.podnikajte.sk/dan-z-prijmov/danovy-bonus-na-dieta-2022> (letöltés időpontja: 2022.04.22.). 18. Adókedvezmény Lengyelországban: <https://www.gov.pl/web/gov/skorzystaj-z-ulgi-podatkowej-na-dziecko> (letöltés időpontja: 2022.04.22.).

Соломія БАБІНСЬКА

к. е. н., асистент

кафедра обліку та аналізу

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Чим більший розмір суб'єкта господарювання, тим більші обсяги інформації доводиться опрацювати та зберігати. Тому ведення обліку в ручну призводить до великих ризиків виникнення помилок, збільшення часу на опрацювання інформації, труднощами у процесі зберігання. Глобальна діджиталізація не оминула і сферу ведення бухгалтерського обліку, контролю та управління загалом. У сучасному світі важко уявити процес ведення бухгалтерського обліку на підприємстві без використання засобів автоматизації.

Проте, в Україні однією і з проблем залишається не достатньо сформована методологія використання автоматизованої форми ведення бухгалтерського обліку. Також і свій внесок у цю проблему додав перехід на Міжнародні стандарти фінансової звітності, що також зумовлює потребу удосконалення використовуваних програмних продуктів.

Багато фахівців стверджують, що майбутнє бухгалтерського обліку має передбачати використання і впровадження блокчейну у практику ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Блокчейн – це база даних усіх операцій, які проводяться в системі, що створюється у вигляді блоків інформації, у кожному з яких записана певна кількість операцій і при цьому кожний наступний блок містить у собі частину інформації попереднього блоку [1, с. 141–143].

Необхідність блокчейну у практиці ведення бухгалтерського обліку полягає у тому, що система на постійній основі перевіряє інформацію в блоках. У разі здійснення будь-якої операції система повідомляє про це, одночасно при цьому здійснює запис в новому блоці. Така система відстежує всі фінансові операції в реальному часі та повідомляє про усі зміни не допускаючи при цьому помилок чи шахрайства. На відміну від інших баз даних змінити або видалити записи не можливо, є можливість додати нові лише. Така база є децентралізованою, тобто не належить жодному учаснику, для неї властивою є анонімність (усі функції розподіляються між учасниками). Саме тому, технологію блокчейну багато науковців вважають ідеальною для ведення бухгалтерського обліку, адже з її допомогою можна відстежити усі господарські операції, бути в курсі усіх змін, не допускати помилок та перекручень чи інших маніпуляцій з інформацією тощо.

Для підвищення достовірності, прозорості та якості інформації, яка є основою для прийняття ефективних управлінських рішень слід використовувати сучасні інформаційні технології, до яких, зокрема належить, технологія блокчейн. Запровадження такої технології дасть змогу синхронізувати бухгалтерські записи, що в свою чергу у майбутньому дасть змогу проводити і автоматизований аудит. Тому, бухгалтерський облік з використанням сучасних інформаційних технологій має низку переваг, які перш за все полягають у оперативності формування, підписання, передачі та використання інформації, звітів, документів, можливості віддаленого доступу до необхідної інформації тощо.

Список використаних інформаційних джерел

1. Ситник І. П., Фоміна В. С. Вплив фінтеху на розвиток сучасних платіжних систем України. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2019. Випуск 2(15). С. 139–143.

Конон БАГРІЙ

к.е.н., доцент

доцент кафедри обліку і оподаткування

Чернівецький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

м. Чернівці, Україна

ВАЖЛИВІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ В ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

В сучасних воєнних умовах функціонування українських підприємств одним з найважливіших інструментів, що застосовуються менеджментом для обґрунтування управлінських рішень різного рівня та складності, виступає фінансовий аналіз. Реалізація аналітичних досліджень в фінансовій сфері дозволяє своєчасно встановити наявність у підприємства проблем або ж так званих «слабких місць» та, відповідно, розробити і впровадити комплекс адекватних фінансових рішень, спрямованих на загальне покращення фінансового стану досліджуваного суб'єкта господарювання, зростання ефективності його функціонування.

Оскільки актуальність фінансового аналізу лише зростає на сьогоднішній день існують різні методи його проведення, і якщо подивитися на ситуацію в цілому, то вони постійно вдосконалюються, що позитивно впливає на кінцевий результат фінансового аналізу.

Управляючи своїм бізнесом, керівники повинні постійно приймати низку управлінських рішень. Від яких залежить як успіх і результативність компанії, так й існування її загалом. Рішення про вкладення або розподіл активів не можуть бути прийняті без фінансового аналізу та визначення фінансового стану підприємства.

Аналітики використовують низку методів у своїй роботі для точного аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання, тому що тільки таким чином можна досягти більш точний результат. Це пов'язано з тим, що практично всі методи проведення фінансового аналізу підприємства мають свої переваги та недоліки. В результаті аналітики змушені використовувати всебічний аналіз, бо тільки у цьому випадку недоліки одного методу будуть компенсовані перевагами іншого методу, тому цей комбінований підхід дасть досить хороші та точні кінцеві результати.

Стабільна фінансова ситуація характеризується рентабельним використанням ресурсів, оптимальним співвідношенням поточних активів та зобов'язань у балансі та здатністю суб'єкта господарювання повністю погасити свої зобов'язання шляхом використання власних внутрішніх коштів. Погане фінансове становище загрожує існуванню компанії та описує її як ту, що неефективно використовує наявні ресурси та яка не здатна виконати свої зобов'язання. Результатом несприятливого фінансового стану є банкрутство,

нездатність підприємства погасити свої зобов'язання за рахунок існуючих активів.

Результати фінансового аналізу утворюють матеріальну базу для прийняття управлінських рішень, застосування яких приймаються не тільки на основі аналітичних даних, але також на досвіді, логічному мисленні, інтелекті та особистих уподобаннях осіб, що приймають рішення. Все це є доказом, що фінансовий аналіз у сучасних умовах є інструментом для прийняття успішних управлінських рішень та важливою частиною управління.

Фінансовий аналіз – це метод оцінки фінансового стану господарюючого суб'єкта, заснований на дослідженні залежності та зміні показників фінансової звітності [1, с. 19].

У сучасних умовах війни роль фінансового аналізу не тільки посилилася, а й якісно змінилася. Це пов'язано, перш за все, з тим, що фінансовий аналіз із рядової ланки економічного аналізу перейшов на головний метод оцінки економіки. За підсумками проведеного фінансового аналізу визначаються можливі альтернативні рішення, яким дається оцінка щодо їх реалізації.

Ефективність управлінських рішень щодо визначення ціни готового продукту, обсягу закупівлі матеріальних ресурсів або постачання готової продукції, заміни обладнання та технологій оцінюється за підсумками кінцевого фінансового результату.

На основі проведеного фінансового аналізу приймаються насамперед рішення щодо:

- 1) короткострокового фінансування підприємства (поповнення оборотних активів);
- 2) довгострокового фінансування (вкладання капіталу у перспективні інвестиційні проекти та емісійні цінні папери);
- 3) виплати дивідендів акціонерам;
- 4) мобілізації резервів економічного зростання (зростання оборотів та прибутку) [2, с. 178].

Наразі, незалежність підприємств в управлінських рішеннях підвищує їх відповідальність за результати господарської діяльності. Об'єктивно, важливість фінансової стійкості господарюючих суб'єктів зростає. Все це, збільшує роль фінансового аналізу в дослідженні виробничої та комерційної діяльності підприємств, особливо у тому, що стосується наявності, розподілу і використання капіталу та доходів, а також впливу на грошові потоки.

Таким чином, фінансовий аналіз доцільно розуміти як важливу складову загального економічного аналізу діяльності підприємства, що реалізується через процес дослідження його фінансового стану та основних результатів фінансово-господарської діяльності на основі накопичення, трансформації та використання інформації фінансового характеру з метою обґрунтування та прийняття ефективних управлінських рішень щодо забезпечення сталого розвитку підприємства.

Безумовно, що фінансовий аналіз є важливим інструментом реалізації завдань фінансового менеджменту на підприємстві. А отже, перспективами подальших досліджень мають стати проведення порівняльного аналізу чинних в українській практиці методик оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання, що дозволить виявити особливості їх застосування, переваги та недоліки, що, в свою чергу, дозволить підвищити якість аналітичних процедур та рівень обґрунтованості управлінських рішень в сфері фінансового менеджменту.

Список використаних інформаційних джерел

1. Дзюбенко О. М. Підходи до дефініції поняття «фінансовий потенціал» як об'єкту економічного аналізу. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. 2017. № 4. С. 18-24. 2. Книшек О. О., Тарасенко Ю. О. Фінансовий аналіз діяльності підприємства в умовах економічної нестабільності. Економічний простір. 2018. № 139. С. 171-181.

Péter BAJNAI

PhD hallgató

Debreceni Egyetem

Debrecen, Magyarország

A CONTROLLING TERÜLET DIGITÁLIS ÁTALAKULÁSÁT ÖSZTÖNZŐ ÉS HÁTRÁLTATÓ TÉNYEZŐK VIZSGÁLATA

Napjaink globalizálódott, dinamikusan változó gazdaságában és társadalmában egyre inkább az első és legfontosabb erőforrássá kezd válni az adat, az információ. A hatékony vezetői döntéshozatalhoz nélkülözhetetlen a naprakész, releváns és könnyen hasznosítható információ megléte, amelyet a vállalatok két területének együttműködése képes biztosítani. Egyrészt szükség van egy gyorsan és jól működő számítógépes információs rendszerre, másrészt pedig a vállalati controlling területre, a controllerek munkájára. A controlling a vezetés egy alrendszere, amelynek elsődleges feladata, hogy koordinálja a tervezést, az elemzést, az ellenőrzést, valamint a vállalat, a vezetők információellátását [3]. Jellemző rá a stratégiai szemléletmód, a jövő- és célorientáció – a vállalati célok elérését azzal segíti, hogy időben jelzi a lehetőségeket és veszélyeket [5]. A controlling tulajdonképpen a controllerek és a menedzsment közösen végzett tevékenysége, amely felöleli a célmeghatározás, a tervezés, az elemzés és a kontroll teljes folyamatát [4].

A controlling funkció, mint minden más vállalati terület, folyamatosan fejlődik. Napjainkban talán a legnagyobb hatást a negyedik ipari forradalom fejti ki, amely mögött az elsődleges hajtóerő a digitalizáció [7]. A ipari termelés digitalizációja azonban csak akkor lehet sikeres, ha a vállalatok támogató funkciói is a digitális átalakulás útjára lépnek. Különösen igaz ez a controllingra, amely stratégia- és jövőorientált jellege miatt fontos tartópillére, akár kezdeményezője is lehet a teljes vállalat digitalizációjának [6]. A controllerek a fejlett digitális technológiák

segítségével lehetnek csak képesek a jövőben kiszolgálni a versenyképesség fenntartásához szükséges vezetői döntéshozatalt. A controlling eszköztárát kibővítő digitális megoldások között megemlíthetők az integrált vállalatirányítási rendszerek (ERP), az üzleti intelligencia (BI) eszközök, a robotizált folyamatautomatizálás (RPA), vagy a mesterséges intelligencián alapuló megoldások, mint például a mélytanulás, vagy a természetes nyelvi szövegeket értelmezni vagy generálni képes NLG/NLP technológia [2]. A digitális eszköztárral felszerelt, adattudóssá és business partnerré váló controllerek munkavégzése gyökeresen átalakulhat, hiszen az automatizálás miatt lecsökken a retrospektív és kvantitatívabb feladatokra fordított idő, így többet foglalkozhatnak a fejlettebb kompetenciákat igénylő prediktív, kvalitatív jellegű feladatokkal [8].

A controlling terület, illetve a tervező, elemző, teljesítménymérő munka digitalizációja hatékonyabbá és gyorsabbá teheti a vezetői döntéshozatalt, a fejlesztés azonban mégsem magától értetődő. Manapság is sok vállalatnál alkalmaznak csupán hagyományos irodai szoftvercsomagokat a tervező és elemző munka során, annak pedig számos oka lehet, hogy miért nem lépnek a cégek a digitális átalakulás útjára. Ezek az okok visszavezethetők többek között a szervezeti kultúrára, a munkatársak és a vezető jellemzőire, hozzáállására, de talán leginkább a vállalati méretre [1] a külföldi tulajdon arányára, valamint a forrásokkal való ellátottságra.

Abból a célból, hogy megvizsgáljam, a controlling funkció digitalizációját milyen tényezők befolyásolják, online kérdőíves kutatást folytattam le magyarországi controllerek és vállalatvezetők körében. A kérdőívben arra kerestem a választ, hogy melyek azok a tényezők, amik ösztönzik a digitalizációt, és melyek azok, amik hátráltatják azt. A szakirodalom alapján a következő lehetséges ösztönző tényezőket tártam a kitöltők elé: A digitalizáció lehetőséget biztosíthat a versenytársaink megelőzésére; Tartunk attól, hogy digitalizáció nélkül lemaradunk a versenyben; A fogyasztóink/vevőink igénylik, hogy digitalizálódjunk; A beszállítóink, partnereink igénylik, hogy digitalizálódjunk; Az anyavállalatunk ösztönözi a digitalizációnkat. A lehetséges hátráltató tényezők pedig: Általános idegenkedés az új technológiáktól; Ragaszkodás a hagyományos, megszokott módszerekhez, eszközökhöz; Kevés ismeret a digitális lehetőségekkel kapcsolatban; A megszokott munkarend és pozíciók féltése; Nincs igény ilyen irányú fejlesztésre a vevők/beszállítók részéről; A befektetésre lenne lehetőség, de úgy vélik, az nem térülne meg; A befektetés drága lenne, nincs rá lehetősége a vállalatnak. A válaszadók 1-től 7-ig terjedő skálán osztályozhatták a tényezőket. (7: nagy mértékben ösztönzi, vagy hátráltatja). A kapott átlagok alapján elmondható, hogy az ösztönző tényezők közül mind az átlagosnál nagyobb hatással bír, de a legerősebb a lemaradástól való félelem és a versenyelőny megszerzésének ígérete. A hátráltató tényezők közül a legerősebb, de csak kevéssel az átlagos feletti hatása a hagyományos módszerekhez való ragaszkodásnak van, ezután pedig a kevés ismeretnek, majd a megszokott munkarend féltése következik. A pénzügyi jellegű tényezők a legkevésbé hátráltatják a digitalizációt.

A méret szerinti eltérés vizsgálatának céljából keresztábrás elemzés került alkalmazásra. Az ösztönzők tekintetében azt láthattuk, hogy a nagyvállalatok esetében

minden tényező magasabb átlagot kapott, mint a kkv-k esetében, és míg a kkv-knál a versenyhez kapcsolódnak a legerősebb elemek, addig a nagyvállalatoknál a legfontosabb tényező az anyavállalati hatás. Hasonló eltérések fedezhetők fel akkor is, ha a cégek tulajdoni megoszlását vizsgáljuk (többségében külföldi vagy magyar). A hátráltató tényezők esetében a kkv-k magasabb átlagokat kaptak szinte minden esetben, egyedül az általános idegenkedés tényező ért el ugyanolyan értéket, mint a nagyvállalatoknál. A legnagyobb eltérés a pénzügyi jellegű elemek esetében látható: míg a nagyvállalatoknál nem igazán fontos tényező a források megléte, vagy a befektetés megtérülése, addig a kkv-knál ezek jóval fontosabbnak lettek értékelve. Hasonló, de mégsem ugyanolyan eltérések láthatók a tulajdoni megoszlás szerinti átlagoknál: azonban az általános idegenkedés kiugróan alacsony értéket kapott a külföldiek esetében, míg jóval magasabbat a többségében magyar tulajdonú cégeknél.

A felhasznált irodalom listája

1. Arendt, L. (2008). *Barriers to ICT adoption in SMEs: how to bridge the digital divide?* *Journal of Systems and Information Technology*, 10(2), pp. 93-108.
2. Bajnai, P. & Fenyves, V. (2021). *A controlling szerepének és eszköztárának átalakulása a digitalizáció hatására*, *Controller Info*, 9(4), pp. 2-8.
3. Horváth P. (1997). *Controlling: Út egy hatékony controlling rendszerhez*, Budapest: KJK. Kft.
4. IGC (2010). *Controller-Wörterbuch*. International Group of Controlling, 4. Auflage, Stuttgart: Schäffer-Poeschel
5. Mann, R. & Mayer, E. (1993). *Controlling kezdők számára*, Budapest: Saldo.
6. Marciniak, R., Móricz, P. & Baksa, M. (2020). *Lépések a kognitív automatizáció felé: Digitális átalakulás egy magyarországi üzleti szolgáltatóközpontban*. *Vezetéstudomány / Budapest Management Review*, 51(6), pp. 42-55.
7. Nagy, J. (2019). *Az ipar 4.0 fogalma és kritikus kérdései – vállalati interjúk alapján*. *Vezetéstudomány - Budapest Management Review*, 50 (1). pp. 14-26.
8. Spieler, S., & Classen, S. (2018). *Transformation im Denken und Handeln*. *Controlling & Management Review*, 62(3), 52-57.

Звенислава БАНДУРА

к. е. н., доцент

доцент кафедри обліку і аудиту економічного факультету

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Аудит у сучасному економічному просторі відіграє важливу роль для будь якого суб'єкту господарювання. Оприлюдненні результати незалежної аудиторської перевірки щодо достовірності та повноти розкриття даних, відсутності суттєвих викривлень та маніпуляцій з показниками, дозволяють зовнішнім і внутрішнім користувачам фінансової звітності зменшити величину інформаційного ризику при прийнятті управлінських та фінансових рішень.

Аудит зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання є особливим об'єктом аудиторської перевірки. Проблемами організації і методики аудиту зовнішньоекономічних операцій підприємств висвітлено в працях багатьох науковців, однак, останні роки максимальну увагу цьому питанню було приділено у публікаціях Бовтун О.Л.[1], Кінзерської Н.В. [2,3], Лубченко О.Е. [4], Назарової Г.Б. [5], Скаско О.І. [6], Фесенко В.В., Бабенко Л.В. [7]. Проте, незважаючи на значний науковий та практичний доробок в дослідження цього питання міжнародна економічна ситуація, внутрішня зовнішньоторговельна політика, валютне та митно-тарифне регулювання вносять потребу додаткового вивчення елементів організації і методики аудиту зовнішньоекономічної діяльності.

Метою аудиторської перевірки зовнішньоекономічної діяльності підприємства є встановлення та підтвердження повноти, існування, достовірності, адекватності облікової оцінки та відображення в обліку та звітності інформації щодо експортно-імпортних операцій, операцій з іноземною валютою, розрахунків із іноземними контрагентами, курсових різниць.

Особливістю аудиту зовнішньоекономічної діяльності є контрольні процедури, що враховують інтереси власників бізнесу при виконанні завдань із надання впевненості щодо розкриття інформації про результати ЗЕД, з однієї сторони, та контрольні процедури що враховують інтереси держави, суспільства, з іншої сторони, з точки зору правильності і повноти сплати податків суб'єктами ЗЕД.

Організація аудиту зовнішньоекономічних операцій суб'єкта бізнесу передбачає виділення трьох взаємопов'язаних етапів:

1. Підготовчий етап: розробка загальної стратегії, планування перевірки та складання деталізованих робочих програм за напрямками стратегії, формування бюджету часу і витрат, оцінка ризику і ступеня суттєвості. При плануванні аудиту ЗЕД особливими зонами ризику виділяють операції комісії, консигнації, операції із давальницькою сировиною, що передбачають немонетарні розрахунки;

2. Аудиторська перевірка по суті: збір аудиторських доказів за всіма суттєвими аспектами плану та програми аудиту, проведення позитивних та негативних вибіркового опитувань, одержання незалежних свідчень від третіх осіб, проведення аудиторських аналітичних та альтернативних процедур, формування системи робочих документів з систематизацією доказів. В процесі здійснення аналітичних процедур, особливу увагу приділяють оцінці ступеня ймовірності заборгованості за монетарними та немонетарними статтями, порядку застосування валютних курсів та визначення курсових різниць, своєчасності проведення валютних розрахунків за експортом, тощо;

3. Підсумковий етап включає: реалізацію матеріалів аудиту зовнішньоекономічної діяльності, визначення величини відхилень, їх оцінку, аналіз бухгалтерської звітності з метою підтвердження вірогідності та повноти

оприлюдненої інформації, формування меморандуму за результатами аудиту, формування звіту незалежного аудиту щодо перевірку суб'єкта ЗЕД.

Зовнішній і внутрішній аудит є взаємопов'язані складові контролю зовнішньоекономічних операцій резидентів. Чим вищий ступінь довіри до надійності системи внутрішнього аудиту (контроль) експортно-імпортних операцій, тим менший ризик суттєвих викривлень, ризик не виявлення. Система внутрішнього аудиту ЗЕД для забезпечення ефективності функціонування повинна формуватися із застосування ризик-орієнтованого підходу. Внутрішній аудит зовнішньоекономічних операцій суб'єкта господарювання є ефективний якщо він своєчасно виявляє ризики здійснення операцій ЗЕД, визначає їх вплив, формує інструментарій мінімізації економічних наслідків; має налагоджену систему комунікацій між структурними підрозділами для оптимізації результативності експортно-імпортних операцій, усунення недоліків та виявлення елементів шахрайства управлінського персоналу; має запроваджені процедури виявлення відхилень, маніпуляцій в облікових документах та записах реєстрів. Дієва система внутрішнього аудиту дає можливість аудиторю оптимізувати стратегію та робочу програму перевірки.

Типові порушення у сфері зовнішньоекономічних операцій, здебільшого, пов'язані із фактичних ввезенням нелегальних контрабандних товарів, недостовірним декларування кількості та асортименту, а також наявністю суттєвих відхилень облікових даних в результаті ухилення від оподаткування; приховування фактів незаконного привласнення активів; маніпулювання обліковими записами; приховування фактів нелегального виведення капіталу .

Список використаних інформаційних джерел

1. Бовтун О. Л. Організація аудиту зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Проблеми економіки України*. 2012. Вип. 16. С. 13–17.
2. Кінзерська Н.В. Складові зовнішньоекономічної діяльності як об'єкти бухгалтерського обліку в умовах невизначеності зовнішнього середовища. *Інвестиції: практика і досвід* №15-16/2020. С.100-105.
3. Кінзерська Н.В. Методичне забезпечення внутрішнього контролю зовнішньоекономічної діяльності торговельного підприємства. *Економіка і суспільство*. Випуск 27/2021. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/442> (дата звернення: 29.05.2022).
4. Лубенченко О.Е. Формування парадигми аудиту зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2015. № 10. С. 41–46.
5. Назарова Г. Б. Методичні аспекти аудиту зовнішньоекономічної діяльності підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Сер: Економічні науки*. 2010. Вип. 17. С. 469–478.
6. Скаско О.І. Характеристика пов'язаних підприємств та принципи, постулати їх аудиту. *Науковий вісник Львівської академії .Серія: Економіка, менеджмент та право*. Випуск 1. 2019. С.73-78.
7. Фесенко В. В., Бабенко Л. В. Аудит зовнішньоекономічної діяльності підприємств як фактор економічної безпеки: пріоритети та проблемні питання. *Ефективна економіка*. 2016. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5184> (дата звернення :30.05.2022).

Роберт БАЧО

д.е.н., професор

завідувач кафедри обліку і аудиту

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

м. Берегове, Україна

Габрієлла ЛОСКОРІХ

доктор філософії

заступник завідувача кафедри обліку і аудиту

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

м. Берегове, Україна

Оксана ПЕРЧИ

голова циклової комісії «Облік і оподаткування»

Фаховий коледж

Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

м. Берегове, Україна

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ОБЛІКУ: ІТ-ПОСЛУГА ТА ІТ-ПРОЄКТ

Цифровізація економіки змінює вимоги до облікового персоналу, наразі бухгалтери повинні володіти навиками віртуальної співпраці, креативного мислення, гнучкості й адаптивності. Отримуючи завдання від управлінського персоналу, бухгалтер повинен розуміти особливості роботи програмного забезпечення для того, щоб за допомогою налаштувань виконати поставлене завдання [2].

Найбільший внесок ІТ в бухгалтерський облік – це здатність суб'єктів господарювання розробляти та використовувати комп'ютеризовані системи для відстеження й реєстрації господарських операцій. На сучасному етапі паперові документи повністю переведені в комп'ютерні системи, які можуть швидко представити окремі транзакції, фінансові звіти тощо.

Ураховуючи результати проведеного дослідження [3], визначено, що однією з найбільш важливих характеристик ІТ-підприємств, які визначають специфіку їх бухгалтерського обліку, є результат їх діяльності, який представлений або програмним продуктом, або послугою, заснованою на програмному продукті. Це впливає на основне джерело формування доходу таких підприємств.

Існує ціла низка класифікацій ІТ-послуг: одні з них намагаються врахувати технологічний опис виду робіт, інші – сегментацію ринку. Незважаючи на таку різноманітність, є ряд послуг, без яких, як правило, не обходиться розробка ІТ-продукту. Такими послугами є:

- послуги з тестування програмного забезпечення;
- ІТ-аутсорсинг;
- системна інтеграція;

– консалтинг в сфері побудови інформаційних систем;
– підтримка та впровадження інформаційних систем;
– навчання та тренінги для персоналу, який буде користуватися програмними продуктами.

Окремі науковці визначають ІТ-послуги через розкриття їх складових. Так, А. Чарнецький визначає даний об'єкт як послугу, що надається постачальником ІТ-послуг, яка складається з комбінації інформаційних технологій, людей і процесів. ІТ-сервіс, орієнтований на клієнта, безпосередньо підтримує бізнес-процеси одного або кількох клієнтів, і цільовий рівень надання послуг має бути визначений в угоді про рівень обслуговування [1]. Таке визначення характеризує процес надання таких послуг без визначення відмінностей з іншими об'єктами.

Ще одне поняття, яке часто використовується при описі діяльності ІТ-підприємств, це ІТ-проект, який представляє собою проект, спрямований на створення ІТ-системи, тобто пов'язаних з нею елементів, таких як:

- програмне забезпечення;
- апаратне забезпечення;
- людські ресурси;
- інформаційні та організаційні елементи, які обробляють дані за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій.

ІТ-проекти можуть передбачати створення нової або суттєвої модифікації існуючої на ринку інформаційних технологій. Отже, ІТ-проекти можуть включати впровадження нового програмного забезпечення, запуск нового продукту у вигляді апаратного забезпечення, а також запуск комплексних систем, послуг чи діяльності у сфері ІТ-інфраструктури в межах певного підприємства.

Таким чином, ІТ-проект – це комплексне поняття, яке може об'єднувати в собі декілька об'єктів бухгалтерського обліку. Проте це поняття для облікових цілей дуже важливе – воно може служити одиницею для накопичення інформації про понесенні витрати. Крім того, ІТ-проекти відрізняються від проектів, реалізованих в інших галузях діяльності. Так, в сфері ІТ налагоджується інтенсивна комунікація та співпраця між ІТ-підприємством і замовником при створенні нового продукту. Активне включення замовника до ІТ-проекту дозволяє спростити обмін знаннями між командою проекту та клієнтом.

Список використаних інформаційних джерел

1. Czarnecki A. Zarządzanie usługami IT. Case Studies w Informatyce. Publisher: Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku, 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/300090183_Zarządzanie_usługami_IT (дата звернення: 24.05.2022).
2. Бардаш С. В., Грабчук І. Л. Цифрові технології в сфері бухгалтерського обліку: основні можливості та ризики. Ефективна економіка. 2021. № 9. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9301> (дата звернення: 29.05.2022). DOI: [10.32702/2307-2105-2021.9.18](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.9.18).
3. Лоскоріх Г.Л. Характерні риси діяльності ІТ-підприємств: обліковий аспект. Проблеми системного підходу в економіці. 2021. Вип. 3(83). С. 72-77. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-3-10>

Костянтин БЕЗВЕРХИЙ

к.е.н., доцент

*доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту
Державного торговельно-економічного університету*

м. Київ, Україна

Анна БОНДАРЕЦЬ

студентка 2 курсу, 2 група, факультет міжнародної торгівлі та права

Державного торговельно-економічного університету

м. Київ, Україна

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ ЯК БАЗА ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Стрімкий розвиток соціально-економічних відносин потребує нових форм і методів економічного аналізу, який здатен оцінити його результати. Через значний прогрес підприємницького та господарського сектору економіки, відбуваються зміни і у секторі бухгалтерського обліку, адже його кінцевим продуктом є звітність яка виступає базою для проведення аналізу господарської діяльності суб'єкта господарювання. Традиційна бухгалтерська звітність, на сьогодні, не може в повній мірі задовольнити інформаційні потреби усіх користувачів у необхідній їм інформації для прийняття управлінських рішень. Саме тому у світі стрімко розвивається така форма звітності як інтегрована, що задовольняє більшість інформаційних запитів користувачів такої звітності для прийняття відповідних управлінських рішень. Таким чином, в середовищі корпоративної звітності спостерігається значна інтеграція різноманітної інформації. Саме поєднання в інтегрованій звітності фінансової та нефінансової інформації робить її актуальним джерелом для здійснення економічного аналізу діяльності суб'єкта господарювання.

Для виведення закономірностей з відповідних фактів економічної діяльності та розкладання економіки на економічні категорії необхідне використання декількох форм звітності [1, с. 14]. Основною серед них є фінансова звітність, яка передбачає визначення фінансового результату підприємства, цього недостатньо для комплексного економічного аналізу. Тому застосовується така форма корпоративної звітності як інтегрована.[5, с. 74] Але в той же час, процес формування інтегрованого звіту може розпочатися після складання фінансової звітності, оскільки вона має визначити стратегію бізнесу на основі аналізу результатів, досягнутих за звітний період. Основною інформації для аналізу результатів діяльності є фінансова звітність [2, с. 881].

Інтегрована звітність визначає єдиний формат надання інформації про стратегію, ризики, стійкість бізнес-моделі та потенціал створення доданої вартості підприємства. Тобто охоплює і фінансову сферу звітності. В її основі принципи стратегічної спрямованості, зрозумілості, прозорості та доступності інформації, її мета надання звітної інформації про розподіл фінансового капіталу

з урахуванням ключових факторів, що впливають на потенціал компанії протягом певного часу [3].

Проаналізувавши наукові праці на подібну тематику, можна скласти визначення, що економічний аналіз – це комплексне вивчення роботи підприємств та їх підрозділів з метою об'єктивної оцінки її результатів та виявлення можливостей для подальшого підвищення ефективності управління. Серед переваг інтегрованої звітності є широка перспектива розгляду діяльності підприємства, підвищена обізнаність щодо питань стійкого розвитку всередині підприємства, зростання довіри до підприємства, професіоналізація інтегрованого управління результатами діяльності. Тож можна зробити висновок, що інтегрована звітність є базою для проведення економічного аналізу діяльності підприємства. Єдиним суттєвим недоліком інтегрованої звітності є наявність тільки одного звіту, який фізично містить в собі всю необхідну звітну інформацію, але в той же час, він не задовольняє потреби всіх користувачів цієї інформації [3].

Основними елементами інтегрованої звітності підприємства є короткий опис бізнесу та зовнішнього середовища, бізнес-моделі, стратегії та розподілу ресурсів, ризиків і можливостей, корпоративного управління та дій. Зміст залежить від діяльності середовища та від рішень відповідального керівництва підприємства. Це також стосується інших звітів та комунікацій, які вимагаються тими чи іншими зацікавленими користувачами. Різні типи капіталу (фінансовий, промисловий, інтелектуальний, людський, соціальний та природний), що використовує та на які впливає організація, її бізнес-модель і процес створення її вартості впродовж певного проміжку часу, а також принципи формування звітності визначають її структуру та зміст [3].

Зробивши висновки з проаналізованих джерел, можна сказати, що при упорядкуванні інтегрованої звітності доцільно використовувати інформацію з усіх звітних категорій діяльності компанії, оскільки використання лише одного інформаційного поля для цих цілей може знизити витрати на створення нового програмного продукту та співпрацювати з усіма підрозділами компанії для одержання широкоформатної інформації. Також, важливо розробити низку заходів для майбутнього розвитку стійкості підприємства, що буде включена в інтегрований звіт та надасть відповідну інформацію користувачам, що зацікавлені у звітності [4, с. 320].

Підсумовуючи все вищевикладене, слід зазначити, що інтегрована звітність підприємства не повністю задовольняє потреби усіх категорій користувачів, а отже є базою для інших форм звітності. В одночас, інтегрована звітність дає змогу отримати інформацію щодо зміни обсягів діяльності, фінансових результатів та прибутковості, оцінити зміни часток суб'єкта господарювання на зовнішньому та внутрішньому ринках, встановити стан корпоративного управління і виконання стратегії розвитку та багато іншого, а отже, охоплює багато категорій та елементів для ефективного здійснення економічного аналізу, а тому і є базою для його проведення.

Список використаних інформаційних джерел

1. Бутко А.Д. Теорія економічного аналізу: підручник. К.: Київський національний торг.-екон. ун-т, 2005. 411 с.
2. Романенко О.А., Комірня О.В. Аналіз інтегрованої звітності у забезпеченні сталого розвитку суспільства. Електронне наукове фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки» Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. 2017. №17. Миколаїв. С. 880-887.
3. Мулик Т.О., Вацілова Н.В. Інтегрована звітність підприємства: стан та перспективи розвитку. Ефективна економіка. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7404> (дата звернення: 07.05.2022). DOI: [10.32702/2307-2105-2019.11.59](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.11.59).
4. Поліщук І.Р., Іжєєвська О.А. Інтегрована звітність як інформаційна база для аналізу ефективності діяльності підприємства: Розвиток інтегрованої звітності підприємств: тези виступів Міжнар. наук. конф., м. Житомир, 4-5 жовтня 2019 р. Житомир: Житомирська політехніка, 2019. С. 319-320.
5. Коваль Л.В. Поняття та застосування інтегрованої звітності. Розвиток інтегрованої звітності підприємств: тези виступів Міжнар. наук. конф., м. Житомир, 4-5 жовтня 2019 р. Житомир: Житомирська політехніка, 2019. С. 74-75.

Лілія БОНДАР

студентка групи ОПДвн-41

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Науковий керівник:

Олена ГРИНИК

викладач кафедри економіки, обліку та оподаткування

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

м. Вінниця, Україна

ВИРОБНИЧА ПРОГРАМА: ПОНЯТТЯ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В сучасних умовах господарювання, яким притаманні високий рівень ризику й невизначеності та посилення конкурентної боротьби, формування ефективної виробничої програми промислового підприємства є одним із засобів зростання конкурентоспроможності, запорукою отримання високих економічних результатів та передумовою ринкового успіху.

Виробнича програма підприємства - це система планових завдань з виробництва і доставки продукції споживачам у розгорнутій номенклатурі, асортименті, відповідної якості у встановлені строки згідно угодам постачання.

Основною метою розроблення виробничої програми підприємства є формування оптимального співвідношення між галузями та видами сільськогосподарської продукції, що дає змогу досягти високих фінансових результатів за умови максимального використання ресурсного потенціалу підприємства та його ринкових можливостей, виробнича програма сільськогосподарського підприємства включає обсяг та структуру виробництва продукції з урахуванням ресурсних обмежень та ринкових вимог [1].

Теоретичні, методологічні та загальні методичні питання щодо планування та програмування діяльності сільськогосподарських підприємств, розробки їх оптимальних виробничих програм знайшли відображення в працях таких зарубіжних вчених: Р. Акофф, Г. Армстронг, В. Вонг, Д. Сондерс та ін., серед вітчизняних вчених, які ґрунтовно висвітлили резерви раціонального використання виробничих ресурсів аграрних підприємств на підставі використання економікоматематичних методів, це: В.Я. Амбросов, В.Г. Андрійчук, О.А. Бугуцький, Н.К. Васильєва, В.В. Вітлінський, С.І. Демяненко, О.Ю. Єрмаков, О.В. Крисальний, І.І. Лукінов, В.Я. Месель-Веселяк, С.І. Наконечний, О.М. Онищенко, Б.Й. Пасхавер, С.С. Савіна, В.М. Трегобчук, М. Турченко, Л. Швайка та ін.

Виробнича програма має бути кількісно вимірюваною, цілеспрямованою (задоволення потреб споживачів і максимізація прибутку), відповідати ресурсному забезпеченню підприємства, забезпечувати необхідний рівень якості продукції, комплексною, екологічно збалансованою. На відміну від інших галузей національної економіки сільське господарство відрізняється поєднанням економічних і природно-біологічних складників у процесі виробництва та реалізації, характеризується стандартизованою продукцією, а також різними термінами реалізації.

Виходячи з особливостей процесу виробництва у сільському господарстві, можна виділити такі критерії формування виробничої програми [2, с. 234-235]:

1) істотний часовий лаг між періодом виробництва й отриманням готової продукції (озима пшениця, озимий ріпак, молоко, м'ясо великої рогатої худоби тощо);

2) неможливість прискорення тривалості операційного циклу, оскільки він залежить від природних процесів дозрівання сільськогосподарських культур та дорослішання тварин;

3) підпорядкування виробничих процесів природно-біологічним, їх залежність від погодно-кліматичних умов;

4) нерівномірний, сезонний характер повернення авансованого капіталу та витрат на виробництво;

5) взаємозалежність галузей сільського господарства зумовлена тим, що галузь рослинництва постачає корми для галузі тваринництва, а галузь тваринництва забезпечує органічними добривами.

Виробнича програма повинна відповідати набору поставлених до неї вимог, пов'язаних із виробництвом та маркетингом: відповідність місії та цілям підприємства; узгодженість із сурсним потенціалом підприємства; орієнтація на цільовий ринок; забезпечення стабільності та ефективності виробничої діяльності; виконання договірних зобов'язань; забезпечення внутрішньофірмової координації між підрозділами, урахування спеціалізації; зростання конкурентоспроможності продукції; підпорядкування економічним законам і певним об'єктивним законам природи.

В основі обґрунтування виробничої програми сільськогосподарського підприємства лежать оцінка поточної та прогнозування майбутньої ринкової ситуації з метою визначення попиту (маркетинговий аналіз), а також урахування кількості та інтенсивності використання матеріальних і біологічних ресурсів. Виробнича програма вимірюється у натуральних та вартісних вимірниках. До натуральних показників належать обсяги виробництва, обсяг реалізації продукції у центнерах, тоннах, головах. Обсяг продукції у вартісному вираженні у підприємствах сільського господарства визначається показниками валової продукції у постійних цінах, валової продукції у поточних цінах, товарної продукції. Динаміка валової продукції у постійних цінах свідчить про зміни обсягів виробництва продукції сільського господарства по підприємству в цілому, а також у розрізі галузей. Також для оцінки динаміки валової продукції використовують ланцюгові та базові темпи зміни показника.

Сьогодні спостерігається загальна тенденція до зниження ефективності виробництва продукції у сільськогосподарських підприємствах України. Зазначимо, що внаслідок зазначеного зниження у 2019 р. показники рентабельності операційної та господарської діяльності майже поєднуються, з відхиленням зі значеннями відповідно у 3,2 в. п. порівняно з 2015 р., коли спостерігалось відповідне відхилення на 12,6% [3].

Так, рівень рентабельності виробництва культур зернових та зернобобових зменшився на 30,8 в. п., насіння соняшнику – на 54,9 в. п., буряків цукрових – на 43,1 в. п., рівень збитковості становив 15,4%. При цьому ефективність молочного скотарства зросла, однак виробництво м'яса великої рогатої худоби, м'яса овець та кіз залишалось збитковим, суттєво знизилася ефективність виробництва яєць курячих – на 84,4 в. п., до рівня збитковості 23,5% [3].

Отже можна зробити висновок що, підвищення ефективності виробничої програми сприяє збільшенню обсягів виробництва продукції, підвищенню рівня конкурентоспроможності і повнішому задоволенню потреб споживачів, а також створює умови для подальшого розвитку сільського господарства.

Список використаних інформаційних джерел

1. Витрати підприємств на виробництво продукції сільського господарства у 2019 році. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.05.2022).
2. Гринчуцький В.І., Сабецька Т.Г. Формування виробничої програми підприємства: маркетинговий аспект : монографія. Тернопіль, 2014. 270 с.
3. Сільське господарство України. 2019 : статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ, 2020. 230 с.

Katalin BORBÉLY

PhD, habilitált

egyetemi docens

Széchenyi István Egyetem Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar

Győr, Magyarország

A MÉRLEGVILÁGOSSÁGTÓL A MEGBÍZHATÓ ÉS VALÓS KÉPIG

A címben megfogalmazott, a számviteli beszámolóval szembeni követelmények 150 év szakmatörténetét fogják át, elsősorban korabeli szakirodalmi munkákra és ebből készített esettanulmányokra támaszkodva.

Az előírások vizsgálata előtt célszerű röviden áttekinteni a számviteli szabályozást befolyásoló tényezőket, amelyek egyaránt lehetnek belsők és külsők. A hatalmi ágak és a szakmai szervezetek tevékenysége, érdekérvényesítő képessége különféle rendszereket hozott létre egy-egy országon belül. A külső hatások a történelem folyamán erősen változtak. A magyar számvitel esetében a német hatás, sok esetben osztrák közvetítéssel volt meghatározó, majd a XX. század végén, a piacgazdasághoz való visszatérés idején az Európai Gazdasági Közösség számvitelre vonatkozó irányelvei (78/660/EGK és a 349/83/EGK számú irányelvek) és az akkor már széles körben ismert és alkalmazott nemzetközi számviteli standardok (International Accounting Standard) gyakoroltak hatást a szabályozórendszer kialakítására.

A kiegyezés után a német és osztrák törvény mintájára – figyelembe véve magyar sajátosságokat – megszületett az 1875. évi XXXVII. törvénycikk. A kereskedelmi törvény általános társasági szabályokat fogalmazott meg [6], „nem foglalkozott a mérlegvalódiság elvével, annak érvényesítése a bírói ítéletek során jött létre ... a hitelező és közérdekvédelem miatt” [1, 13. o.], illetve erősen támaszkodott a kereskedelmi szokványokra és szokásjogra.

A törvényből hiányzó követelménnyel csak a 7000/1925. a kereskedői mérleg valódiságának helyreállításáról szóló rendelet foglalkozott, aminek háttérében az I. világháború alatt bevezetett hadigazdaság, a háború utáni békeszerződések eredményeként alapjaiban megváltozott gazdaságszerkezet, az ország jóvátételi kötelezettsége és a közben fékezhetetlenné váló infláció állt, amit a Népszövetség szanalási javaslata követett, egyértelműen pozitív hatásokat hozva és új fizetőeszközt bevezetve.

Figyelemre méltó tény, hogy a jogalkotó eltérhetett benne a kereskedelmi törvény előírásaitól, tekintet nélkül a jogszabályi hierarchiára. Az ún. pengőmérleg rendelet elsősorban értékelési kérdéseket szabályozott, emiatt jelentősége a korszakban kiemelkedő volt. A leltár és a mérleg teljesen az új szabály alapján készült, így nem érvényesült a „mérlegkontinuitás” elve, amely a gyakorlatban egy új „üzletnyitást” eredményezett. „A cselekvő vagyon (aktíva) legfeljebb a nyitómérleg napján fennálló értékben volt kimutatható, míg a szenvedő vagyon (passzíva) tételeit ugyanerre a napra vonatkozóan legalább a fennálló szerződések és a hatályos jogszabályok szerinti értékben kellett kimutatni” [1, 35. o.]. A rendelet nem írt elő alsó határt az eszközök

értékelésének, amely lehetővé tette a rejtett tartalék képzését. Ez volt akkor a szakma egyik legfontosabb kérdése és szoros összefüggésben állt az adójogszabályok betartásával is. Egy korabeli szakértő, Szende Péter Pál úgy gondolta, hogy a pengőmérlegrendelet – helyesen – elveket adott, de a jogalkotás nem avatkozott be erőteljesen, így helyreállítható volt az 1914 előtti időszak mérlegvalódisága. Ugyanakkor azt állította, hogy: „Abszolút mérlegvalódiság nem létezik... A mérlegpolitika: „politika”, s mint ilyen, a meggyőződés küzdelme a realitásokkal: megalkuvás a tényleges helyzettel”. [7, 12-13. o.]

Ebben az időszakban tehát már ismert volt a mérlegpolitika fogalma, amiben megemlítették a teljesség, a valóság, a világosság és a folytonosság elvét is (pl. Kuntner, Mészárovs, Szemenyei, Erdély). Utóbbi megfogalmazta a mérlegkészítési szabályokat, hangsúlyozva az értékelés kontinuitásának fontosságát [3, 61-63. o.]

A II. világháború utáni infláció ismét hasonló helyzetet eredményezett, mint korábban. „Ahogyan a koronáról pengőre való áttérésnél, ebben az időszakban is egy rendelettel (1790/1947. M.E. számú rendelete, röviden: forintmérlegrendelet) kötelezték a vállalatokat, hogy 1947. január 1-jétől, új leltár ... alapján forintban állítsák össze a mérlegüket” [1, 67-68. o.]. Az 5650/1948. Korm. sz. mérlegrendelet jelentősége elsősorban abban állt, hogy a magántulajdon államosításához kapcsolódva, a korábbi 1875-ös törvény és az 1930-as kft törvény egyes paragrafusait hatályon kívül helyezve, a mérlegtételek értékelését és az eredménykimutatás tartalmát írta elő. A rendelet alapján mind az aktívákat, mind a passzívákat valóságos értéken kellett a mérlegbe állítani. Zwierina a mérlegrendelet vagyonebecslési szabályait igen rugalmasnak tartotta és megállapította, hogy rendelkezései mutatnak dinamikus és organikus jellemzőket is [8, 125. o.]. Ugyanakkor kifejtette, hogy az 1948-as dinamikus záró és az 1949-es statikus nyitómérleg között az értékmódosítások ellenére meg kellene valósulni a mérlegfolytonosság elvének, bár nem fog fennállni a mérlegazonosság. A technikai jellegű „Tőkerendezési számla” segítségével az új értékelési előírások által okozott különbségeket ide vezették át, és a keletkezett Követel egyenleg képezte az új vállalat üzemi tőkéjét [8. 142. o.]

Az 1948 és 1989 közötti időszakot igen sok, a szakmára vonatkozó jogszabály fémjelezte. Ezek közül kiemelkedő az 1968. évi 33. törvényerejű rendelet, ami az új gazdaságirányítási rendszerhez kapcsolódva jött létre, és elsősorban a könyvviteli nyilvántartásokkal szembeni követelményekkel foglalkozott. Ugyanakkor az 1979. évi II. törvény az állami pénzügyekről bevezetésében az egykori pénzügyminiszter szerint a törvény az addigi tapasztalatokat, joggyakorlatot és rendelkezéseket foglalta egységes keretbe, áttekinthető rendszerbe [5, 10.o.]. A törvényalkotók szándéka szerint a számvitel feladata a szakszerű, gyors és megbízható tájékoztatás nyújtása lett, amely egyrészt a formai előírások betartását, másrészt az előállított információk hasznosítását is jelentette, ugyanakkor csökkenteni akarta az államosítás utáni évtizedekben, a szovjet típusú számvitel eredményeként létrejött erőteljes túlszabályozást.

A rendszerváltozás kezdetén készült el az 1991. évi XVIII. törvény a számvitelről, amely szerkezetében és tartalmában erőteljesen hasonlított az EGK 4.

irányelvéhez [2], keretjellegű volt, a beszámoló készítésre vonatkozó előírásokat és a megbízható és valós összkép követelményét tartalmazta, de nem voltak benne a könyvvizetésre vonatkozó szabályok. A szakemberek szándéka szerint szakkönyvek segítették volna a törvény egységes értelmezését, de ez több ok miatt sem következ(het)ett be. A törvény elvesztette rugalmasságát, normativitását, hatalmas terjedelműre duzzadt, számos ellentmondást tartalmazott. A benne megfogalmazott számviteli alapelvek közül az óvatosság elve kiemelkedő szerepet kapott, bár ez az ezredfordulóra a nemzetközi számviteli standardok hatásának előretörésével gyengült.

A fentiek és az Európai Unióhoz való csatlakozás követelményei miatt tehát új jogszabályt kellett alkotni. Az újrakodifikálás előtti szakmai elképzelések korszerűek és előrettekintők voltak.

„...Az irányelveknek megfelelő törvényi vagy standardokon alapuló rendszere tekintetében számunkra fő kérdés a szabályozás rugalmassága. A számviteli törvényünk számos részletes, a módszertani útmutatókba illő előírást is tartalmaz, amelyeknek a változásokhoz való igazítása hosszadalmas, ezért azokat a törvényből célszerű lenne kiemelni. Ezen a helyzeten javítani fog a magyar számviteli standardok kidolgozását ... tartalmazó középtávú stratégiai célkitűzés megvalósítása.” [4, 184.o.]

Megvizsgálva a 2000. évi C. törvényt a számvitelről jelenlegi formájában, jól látható, hogy az eredeti elképzelések ezúttal sem valósultak meg maradéktalanul. Úgy tűnik, a jogalkotók és törvényelőkészítők az értékelésre vonatkozó összes előírást a törvény keretein belül képzelik el és a megbízható és valós kép ez által a szabályosság szinonimájává vált. A törvény 176§-a a magyar számviteli standardok létrehozásáról ma is hatályos és lehetséges kiutat mutat abból a túlszabályozottságból, amivel a magyar számviteli jogalkotás több, mint fél évszázada küzd. Még mindig megfontolandó egy hosszabb távú elképzelés kialakítása és megvalósítása, különösen, ha tekintetbe vesszük a gazdasági folyamatok egyre komplexebbé válását, a digitalizáció és az automatizálás várható hatásait a számviteli szakmára.

A felhasznált irodalom listája

1. Borbély K. (2019) *Mérlegvilágosság Fejezetek a magyar számvitel történetéből*, Győr, magánkiadás, ISBN 978-615-00-6222-8.
2. Borbély K.-Evans L. (2006): *A Matter of Principle: Recent Developments in Hungarian Accounting Thought and Regulation Accounting in Europe, Vol.3.* 2006. pp.135-168.
3. Erdély S. (1931) *Organizáció*, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest
4. Kapásiné B.M. – Eperjesi F. (1999) *Az Európai Unió számviteli irányelvei és a nemzetközi standardok magyar szemmel* Kompkonzult, Budapest.
5. Papp L. (1979) *A könyvviteli információs rendszer elméleti kérdései*, Tankönyvkiadó, Budapest.
6. Sárközy T. (2005) *A társasági és cégjog fejlődésmenete és stratégiai fejlesztési koncepciója in: A rendszerváltozás gazdasági joga* Sárközy Tamás (ed) 2005, MTA Társadalomkutató Központ, Budapest.
7. Szende Péter Pál (1926) *A pengőmérleg 7000/1925 P.M. rendelet a pengőmérlegek valódiságának helyreállításáról*, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest.
8. Zwierina J. (1949) *Mérlegtan és mérlegbírálat*, Pantheon Irodalmi Intézet, Budapest

Anita BORZÁN

PhD, doktor, egyetemi docens

Számvitel Tanszék

Budapesti Gazdasági Egyetem, Pénzügyi és Számviteli Kar

Budapest, Magyarország

Barbara KARDOS

PhD, doktor, tanszékvezető főiskolai docens

Számvitel Tanszék

Budapesti Gazdasági Egyetem, Pénzügyi és Számviteli Kar

Budapest, Magyarország

A DIGITÁLIS MÓDSZEREKKEL TÁMOGATOTT SZÁMVITEL TANÍTÁS HALLGATÓI MINŐSÍTÉSE

Konferencia előadásunk során a digitalizációs technikák körében az e-learning előadások, a Teams online szemináriumok, valamint a Moodle online vizsgatesztek számvitel oktatásában való alkalmazásának a hallgatói megítélését vizsgáljuk. Az elemzésbe a gazdaságinformatikus alapképzési szakos hallgatókat vonjuk be, akik megfelelő informatikai ismeretekkel érkeznek intézményünkbe, felsőoktatási tanulmányaik során az első két félévben tanulnak számvitelt, mint gazdasági alapozó tárgyat.

A hallgatók az e-learning előadásokat az érthetőség, a szakmaiság, az előadó stílusa, az elmélet és a gyakorlat összhangja szerint értékelik. Az online szemináriumok és a Moodle vizsgatesztek hallgatói megítélését a Neptun egységes tanulmányi rendszerben az oktatott kurzusok hallgatói véleményezése alapján elemezzük. Vizsgálatunk a magyar felsőoktatás történetében első alkalommal teljesen - 2020 őszének néhány hetes, szeptembertől novemberig tartó jelenléti, nappali tagozatos oktatását leszámítva - online keretek között oktatott, 2020/2021-es tanév első és második félévének összehasonlítására irányul.

Kutatási célunk a digitalizációs technikák hatékonyságának a feltérképezése, alacsonyabb elégedettség esetén az oktatás minőségének a javítására vonatkozó javaslatok megfogalmazása és jövőbeli bevezetése. Célunk az is, hogy bemutassuk és értékeljük a felsőoktatásban érintett szereplők, valamint számviteli szakemberek részére, hogyan minősítik a gazdaságinformatikus hallgatók a különböző online platformokat a számvitel oktatásában. Végző célunk a visszajelzések alapján a képzés számvitel oktatásának hatékonyabbá, a hallgatók által befogadhatóbbá történő átalakítása.

Kutatási kérdéseink arra irányulnak, hogyan ítélik meg a vizsgálatba vont hallgatók az e-learning [1] elméleti tananyag érthetőségét; az előadás szakmaiságát; az előadó stílusát; illetve az elmélet és a gyakorlat összhangját. Választ keresünk a realtime Teams konzultációk segítő jellegére és az online vizsgaszervezéssel való hallgatói elégedettségre vonatkozóan. Kutatási területünk kiterjed a tananyag és a tantervi követelmények összhangjára, valamint a képzéssel összefüggő kritikai hallgatói észrevételekre is.

A kutatómunka adatbázisát három forrás felhasználásával állítjuk össze. Az e-learning előadások hallgatói megítélését a Moodle felületén elvégzett elégedettségmérés alapján értékeljük. „A Moodle fogalom a Modular Object – Oriented Dynamic Learning Environment angol kifejezés mozaikszószerű rövidítése, azaz moduláris objektum – orientált dinamikus tanulási környezet. A Moodle tulajdonképpen egyfajta LMS (Learning Management System) alkalmazás, azaz tanulásirányítási rendszer, e-learning keretrendszer, Web környezetbe ágyazva” [2, 31. o.].

A pandémia következtében a magyarországi gyakorlatban és a felsőoktatásban is két videokonferencia-rendszer – Teams és Zoom – került előtérbe, biztosítva az online kapcsolattartást, illetve a tanórák elektronikus színtérre terelését [3,4]. A Budapesti Gazdasági Egyetem Microsoft Teams platformra helyezte át az oktatást, mely a kezdeti, az újszerű használatból adódó bizonytalanságokat leszámítva, viszonylag gyorsan hatékony kommunikációt teremtett a tananyagok realtime megosztásával, illetve a tanórák rögzítésével és visszanezethetőségével. A Teams online szemináriumok és a Moodle online vizsgatesztek hallgatói megítélésének adatbázisát egy kérdőíves felmérés kapcsolódó kérdéseire adott válaszok és a kurzusok hallgatói Neptun elektronikus tanulmányi rendszerben adott értékelései képezik. A kérdőíves felmérésből a gazdaságinformatikus nappali tagozaton tanuló alapképzési szakos válaszok elemzését végezzük el. Egy hosszabb időszíkot átölelő kérdőíves vizsgálatra is sor került [5], de a felmérésnek kizárólag négy, a témához kötődő, a 2020/2021-es tanévre vonatkozó kérdését értékeljük. Felmérésünk eredményei a következőkben foglalhatók össze:

A Számviteli alapismeretek e-learning tananyaggal kapcsolatban célszerű elgondolkodni egy újabb, alapvető összefüggéseket többször is hangsúlyozó, több egyszerű példával összeállított videón a gazdálkodási alapfogalmak, az eredménykimutatás, a cash flow kimutatás és a könyvelési alapismeretek témakörben. A szakmaiság, az előadó stílusa és az elmélet-gyakorlat összhangja mindkét tárgynál legalább jó minősítést kapott.

A Teams kurzusokkal való elégedettség, illetve a Moodle vizsgaszervezés a kérdőíves felmérésben szinte minden kérdés vonatkozásában – kivételt a Tevékenységek számvitele és a beszámoló 4,4-es Teams támogatással való átlagos értékelése képez - a legjobb minősítésű (jeles) kategóriában helyezkedik el. Ha a hallgatói értékelésekkel visszaigazolt, naprakész, több gyakorlási lehetőséget is biztosító, önálló és leellenőrizhető feladatmegoldásokon alapuló minőséget mind online, mind jelenléti keretek között tartani tudjuk, elégedettek lehetünk a gazdaságinformatikus képzés számvitel kompetenciáinak a kialakítását célzó oktatási tevékenységünkkel.

A Neptun rendszerben adott hallgatói válaszoknál kizárólag a Tevékenységek számvitele és a beszámoló vizsgált tantárgyi követelményei csúsztak le a jeles tartományból a jó mezőbe. A kapott eredményre reagálva úgy gondoljuk, valamennyi, a vizsgára készülést segítő elemet és módszertani útmutatót közzé tettük a Moodle

felületén, talán néhány, gyengébb minősítést adó hallgató nem szánt elegendő időt a gyakorlásra és a tájékozódásra.

Az értékelt tanév erőteljes digitális tananyagfejlesztéssel írható le, melynek elkészült online tananyagai a jelenléti oktatással is nagyon jól ötvözhetőek. A naprakészségre természetesen folyamatosan figyelniük kell. A 2021/2022-es tanév második félévétől ismét jelenlétire visszatérő vizsgáztatáshoz hasznos kiegészítést jelentenek az online segédletek, felhívva egy-két gyengébb elméleti és könyvelési gyakorlati területre a figyelmünket, amelyeket alaposabb felkészítéssel a jövőbeni tantermi számonkérésnél igyekszünk elkerülni.

A felhasznált irodalom listája

1. Falch, M. (2004): *Tanulmány az e-learning módszertani megoldásaival kapcsolatos gyakorlati tapasztalatokról*. Tele-információs Központ, Dániai Műszaki Egyetem. URL: <https://web.archive.org/web/20120305195412/http://www.telecottage.mimoza.hu/domain13/files/modules/module15/2263B597E947E3F6.pdf>, letöltve 2022.02.01.
2. Molnár Gy. - Horváth Cz. J. (2010): *Tapasztalatok elektronikus tanulási környezetről – A Moodle elektronikus keretrendszer leírása, használata*. Híradástechnika, LXV. évf. 5-6. sz. pp.31-36., https://www.hiradastechnika.hu/2010_05_06m, letöltve: 2022.02.01.
3. BITheory (2021): *A Microsoft Teams és a Zoom összehasonlítása*, <https://bitheory.hu/a-microsoft-teams-es-a-zoom-osszehasonlítása/>, letöltve: 2022.02.01.
4. *Microsoft Teams oktatási célokra*. <https://docs.microsoft.com/hu-hu/learn/educator-center/?source=mec>, letöltve: 2022.02.01.
5. Borzán A. (2021): *Digitalizációs technikák, avagy a Teams számvitel kurzusok hallgatói megítélése a BGE PSZK gazdaságinformatikus szakon*. Projektoktatás a XXI. században. Óbudai Egyetem Rejtő Sándor Könnyűipari és Környezetmérnöki Kar, Budapest, pp. 95-107. <https://projektkonferencia.rkk.uni-obuda.hu/konferencia-kiadvany>, letöltve: 2022.02.01.

Anita BORZÁN

PhD, doktor, egyetemi docens

Számvitel Tanszék

Budapesti Gazdasági Egyetem, Pénzügyi és Számviteli Kar

Budapest, Magyarország

Bernadett SZEKERES

PhD, doktor, egyetemi adjunktus

Pénzügy és Számvitel Tanszék

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar

Budapest, Magyarország

A MAGYARORSZÁGI VÁLLALATOK IFRS ÁTTÉRÉSÉNEK KRITIKUS PONTJAI

Magyarországon a számviteli törvény a vállalkozások egyes körére kötelezően előírja, míg mások számára lehetővé teszi az IFRS szerinti beszámolók elkészítését. Ezért az egyre gyorsuló globalizáció hatására Magyarországon is számos vállalati vezetőben fogalmazódott meg a kérdés, hogy érdemes-e a nemzetközi számviteli előírások szerint átalakítani a számviteli nyilvántartásokat. Így a magyarországi vállalkozások

számára napjainkban egyrészt az IFRS, azaz a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok bevezetése, másrészt annak gyakorlati használata jelent komoly kihívást. Üzleti szempontból fontos döntés, hogy számos előnye mellett a sok változás és pótlólagosan felmerülő költségek miatt az átállásból származó haszon meghaladja-e a ráfordításokat.

Konferencia előadásunk célja az IFRS áttérés realizálható előnyeinek és hátrányainak, valamint az átállás legjelentősebb számviteli és szervezeti változásainak bemutatása, feltárása, a kritikus pontok azonosítása. Ismertetjük az IFRS bevezetés lépéseit, az eddig publikált felméréseket, azok tapasztalatait. Összehasonlítva a hazai és nemzetközi számviteli rendszert a pénzügyi kimutatások tekintetében a leglényegesebb eltérés, hogy a magyar számviteli törvény explicit módon határozza meg a beszámoló struktúráját, míg az IFRS nagyobb szabadságot biztosít ezen a területen [1]. Az IFRS előírásai alapján összeállított pénzügyi kimutatások adattartalma, a bemutatott információk mennyisége és részletezettsége lényeges előnyt jelent a magyarországi számviteli szabályozás alapján elkészített beszámolóval szemben. A nemzetközi számviteli követelmények és a vonatkozó közzétételek sokkal részletesebb előírásokat tartalmaznak, mint a magyar számvitel [2].

Az IFRS bevezetésével és alkalmazásával kapcsolatos előnyök és hátrányok feltárásához a PwC által publikált, Big4 cégek által készített kutatás eredményeit is felhasználjuk. A kérdőívet jellemzően olyan közép-európai országban belül tevékenykedő vállalatok töltötték ki, amelyeknél az IFRS használata kötelező volt vagy lehetőségük volt az áttérés választására [3].

A Deloitte szakmai cikke [4] alapján a sikeres IFRS-átállásban nem csak a számviteli terület érintett, az egész cégnek át kell állnia az IFRS szerinti gondolkodásra, valamint fontos az átálláshoz az észszerű időintervallum biztosítása, a határidők betartása. Az előzetes GAP-elemzés során, amelynek célja, hogy megállapítsa milyen hasonlóságok és eltérések vannak a magyar és az IFRS előírásai között, az átállást végző szervezet segít a vállalatnak értékelni a meglévő folyamatait, kidolgozva a lehetséges lépéseket, hatásvizsgálatot készít az átállásról. Megfelelő időt kell ráfordítani e hatáselemzésre, hiszen csak így lehet elősegíteni a sikeres folyamatot. Az elemzés után a vállalat dönt az elszámolási és értékelési lehetőségekről és elkészíti az új számviteli politikát. Ezután következik maga az implementáció, végül a tesztelés folyamata.

A Deloitte Magyarország 2018-ban [5] újabb felmérést készített az IFRS áttérés gyakorlatáról, az eltelt egy év függvényében a legnagyobb kihívások esetleges változásáról. A vizsgálatok azt igazolták, hogy továbbra is jelentős azoknak a magyarországi gazdálkodóknak a száma, amelyek vagy már áttértek, vagy tervezik a nemzetközi számvitelre történő átállást. Az áttérést kiváltó okok között az anyavállalati elvárás, a jogszabályi előírások, az üzleti partnerek elvárásainak való megfelelés, a kedvezőbb adóterhelés, valamint a külföldi pénzügyi piacok felé nyitás jelent meg.

Kutatásunk eredménye - egyrészt a magyar és nemzetközi számviteli rendszer [6,7] közötti hasonlóságok és eltérések összegzése, másrészt a megfelelő információs

háttérrel rendelkező számviteli szakemberek számára az IFRS áttérésből származó előnyök és hátrányok feltárásának céljával – a következőkben összegezhető:

A számviteli átállás előkészítése során több akadállyal kell, hogy szembenézzenek a gazdálkodó egységek. A nemzetközi standardok implementációja megköveteli a magyarországi jogszabályi rendszerhez kapcsolódó különböző komponensek módosítását, fejlesztését. A nemzetközi számviteli előírásokra történő áttérés számos lehetőséget hordoz magában, melyek kihasználása elősegíti az átállás értékteremtésének maximalizálását. Az IFRS-ek használata pénzügyi jelentések átláthatóságát nem csak belföldön, de nemzetközi szinten is javítja.

A nagyvállalatok IFRS implementációja veszélyeket is hordozhat magában, amelyek az átállás értékteremtését fenyegetik. Az átállás során a szabályozói környezetben jelentkező változások az implementáció sikerességét veszélyeztetik. A nemzeti jogalkotás kiemelt fontossággal bír az európai kultúrában, ezért a nemzetközi standardok nem csak elvi alapon érintik a döntéshozás minőségét.

A nagyvállalatok körében a nemzetközi standardok magyarországi alkalmazása már ismert, ugyanakkor a kis- és középvállalkozások (KKV-k) esetében a konvergencia még kezdetleges fázisában tart. A magyar gazdaság folyamatos világkereskedelmi integrációja nem csak a nagyvállalatokat, hanem a kis- és középvállalkozásokat is érinti. Magyarországon az IFRS-ek szerinti pénzügyi kimutatások lehetősége már adott, de a KKV szektorban történő implementáció még nincs napirenden. Kutatásunk további iránya az IFRS for SME magyarországi bevezetésének és alkalmazhatóságának vizsgálata.

A felhasznált irodalom listája

1. Interstand (2016): „Az IFRS és MSZSZ szerinti beszámolók főbb eltérései” Working Paper. <https://interstand.hu/2016/10/10/az-ifrs-es-mszsz-szerinti-beszamolok-fobb-elteresei-elsorasz/>. Letöltve: 2022.05.22.
2. Borzán A., Szekeres B. (2020): *Az immateriális eszközök fogalma, értékelése a magyar és román nemzeti, valamint a nemzetközi számviteli előírások tükrében. Vállalkozásfejlesztés a XXI. században X./1. Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar, Budapest, pp. 55-71.*
3. PwC & Deloitte & EY & KPMG (2014): „Úton az IFRS felé” Working Paper. https://www.pwc.com/hu/hu/szolgaltatasok/ifrs/uton_az_ifrs_fele.pdf. Letöltve: 2022.05.24.
4. Deloitte (2017): „Az IFRS-re való áttérés első tapasztalatai” Working Paper. <https://www2.deloitte.com/hu/hu/pages/audit/articles/hirlevelek/az-ifrs-atteres-első-tapasztalatai-2017-január.html>. Letöltve: 2022.05.22.
5. Deloitte (2018): „Összefoglaló jelentés a 2018. évi IFRS felmérés eredményeiről” Working Paper. <https://www2.deloitte.com/hu/hu/pages/audit/articles/ifrs-felmérés.html>. Letöltve: 2022.05.22.
6. MKOGY Jogtár (2020): 2000. évi C. törvény a számvitelről”. Working Paper. <https://mkogy.jogtar.hu/getpdf?docid=A0000100.TV&printTitle=2000.+%C3%A9vi+C.+t%C3%B6rv%C3%A9ny&targetdate=ffffff4&referer=lawsandresolutions>. Letöltve: 2022.05.24.
7. Pénzügyminisztérium (2020): „Nemzetközi Számviteli Standardok – International Financial Reporting Standards (IFRS-ek)” Working Paper. <https://ngmszakmaiterulet.kormany.hu/a-nemzetkozi-penzugyi-beszamolasi-standardok-international-financial-reporting-standards-ifrs-ek-alkalmazasa-egyedi-beszamolasi-celokra>. Letöltve: 2022.05.22.

Ірина ВАГНЕР

к.е.н., доцент кафедри облікових технологій та оподаткування
Університет банківської справи
м. Львів, Україна

Ірина ДЕМКО

к.е.н., доцент кафедри облікових технологій та оподаткування
Університет банківської справи
м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ В ОСББ В КОНТЕКСТІ ВИМОГ СУЧАСНОСТІ

Побудова бухгалтерського обліку в об'єднанні співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ) суттєво відрізняється від обліку в підприємствах, які надають житлові та комунальні послуги. Це зумовлено, в першу чергу, особливостями діяльності ОСББ оскільки основна їхня робота полягає в здійсненні функцій, що забезпечують реалізацію прав співвласників на володіння та користування спільним майном, належне утримання багатоквартирного будинку та прибудинкової території, сприяння співвласникам в отриманні житлово-комунальних та інших послуг належної якості за обґрунтованими цінами та виконання ними своїх зобов'язань, пов'язаних із діяльністю об'єднання [1].

ОСББ вважається неприбутковою організацією, якщо одночасно відповідає певним умовам:

— створено та зареєстровано в порядку, визначеному у Законі України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку»;

— в установчих документах міститься заборона на розподіл отриманих доходів (прибутків) або їх частини між членами об'єднання, працівниками (крім оплати їх праці, нарахування ЄСВ), членами органів управління та іншими пов'язаними з ними особами;

— внесено контролюючим органом до Реєстру неприбуткових установ і організацій. При цьому, ОСББ присвоюється ознака неприбутковості «0043» [2].

Слід зазначити, відповідно до Податкового кодексу України, щоб надалі не втратити неприбутковий статус, ОСББ повинне чітко дотримуватися головного неприбуткового правила - отримані доходи неможна використати виключно для фінансування витрат на своє утримання, реалізацію мети і напрямів діяльності, визначених його установчими документами [3]. Отже, основною особливістю податкового обліку неприбуткової організації криється у напрямі витрат/виplat, які воно здійснює під час своєї діяльності.

Що стосується доходів ОСББ, то крім доходів від здавання в оренду нежитлових приміщень (іншої господарської діяльності ОСББ, як правило, не здійснюють), не є об'єктом оподаткування податком на прибуток. Саме тому, на нашу думку, слід виділити основні види доходів в ОСББ:

- цільові внески членів об'єднання в межах ставок квартирної плати для відшкодування експлуатаційних витрат (витрат на утримання будинку та прибудинкової території);

- цільові внески членів об'єднання понад ставки квартирної плати, встановлені загальними зборами або передбачені статутом (на конкретні заходи — ремонт під'їздів, охорону і т. ін.);

- доходи від здавання в оренду приміщень та іншого майна ОСББ;

- відшкодування комунальними підприємствами витрат на обслуговування внутрішньобудинкових мереж та обладнання;

- відсоток зібраних коштів за комунальні послуги на покриття витрат з їх збирання, обліку та перерахування комунальним підприємствам-постачальникам послуг;

- державні субсидії малозабезпеченим сім'ям;

- відшкодування з бюджету пільг окремим категоріям громадян;

- цільові внески нечленів об'єднання, спонсорська, шефська допомога тощо.

Необхідно відмітити, що доходи ОСББ є не зовсім доходами від реалізації, тому підтримуємо думку науковців щодо їх обліку на субрахунку 719, а не 703 (крім доходів від операційної оренди, які обліковують на субрахунку 713).

Розглядаючи витрати ОСББ можна виокремити основні з них:

- заробітна плата обслуговуючого персоналу і штатного керівництва об'єднання (голова правління або управитель, бухгалтер, прибиральниці, двірники і т. ін.) з нарахуваннями на соціальні заходи;

- матеріальні витрати;

- амортизація основних засобів (крім житлових будинків);

- податкові платежі;

- утримання місць загального користування;

- плата банку за розрахунково-касове обслуговування;

- поточний ремонт житлового будинку;

- плата за обслуговування ліфтів, вивезення сміття, твердих відходів, санітарну очистку територій;

- платежі комунальним підприємствам за тепло-, газо-, водопостачання і водовідведення і т. ін.

Варто відмітити, що ОСББ можуть реєструватися платниками ПДВ як в обов'язковому, так і в добровільному порядку.

Згідно із законодавством України ОСББ сплачують певні види податків та зборів, а саме: комунальний податок; відрахування на соціальні заходи; податок з доходів фізичних осіб (працівників ОСББ); податок з власників транспортних засобів; плата за землю, якщо ОСББ оформило право власності на земельну ділянку (в іншому випадку — лише з площі, наданої в оренду, у т. ч. і тієї, що припадає на передане в оренду приміщення).

На побудову обліку в ОСББ впливають такі фактори як: порядок оподаткування; склад витрат і доходів; порядок ведення розрахунків з членами

об'єднання; особливості відображення окремих об'єктів обліку і господарських операцій тощо.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що специфіка діяльності зумовлює такі основні особливості організації бухгалтерського обліку в ОСББ:

- використання скороченого плану рахунків та певних специфічних субрахунків;
- відсутність виробництва робить недоцільним використання рахунків класу 9 «Витрати діяльності» та рахунка 23 «Виробництво» і створює умови для детального обліку витрат лише на рахунках класу 8 «Витрати за елементами»;
- платежі (внески) членів об'єднання обліковують не як доходи, а як цільове фінансування;
- використання спрощеної форми обліку, складання балансу та інших форм фінансової звітності за обмеженою кількістю показників.

Список використаних інформаційних джерел

1. Бухгалтерський облік в ОСББ. Як підвищити енергоефективність будинку й організувати облік за програмами співфінансування? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://news.dtki.ua/debet-kredit/partner-news/69659> 2. Альошкіна Н. Статус неприбутковості для ОСББ. Податки & бухоблік. Жовтень, 2021/ № 80. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2021/october/issue-80/article-117280.html?utm_source=conten&utm_medium=recommendation. 3. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

Alexandra Ildikó VARGA

PhD hallgató

Debreceni Egyetem

Debrecen, Magyarország

AZ EMBERI ERŐFORRÁS MENEDZSMENT HELYZETE ÉS FEJLESZTÉSI IRÁNYAI A KÖZSZFÉRÁBAN

Az emberi munkából következő, szervezeti szintű hatékonyság és versenyképesség biztosítása érdekében az emberi erőforrás menedzsment folyamatos fejlesztése szükséges, függetlenül attól, hogy profitorientált vagy nem profitorientált szervezetről van szó. Magyarországon ennek fontosságát az ezredfordulót követően ismerték fel, azonban azóta számos jelentős lépést tettek annak érdekében, hogy e tekintetben is felzárkózzon a versenyszférához. A közszféra a munkaerőpiac csaknem 10%-át foglalkoztató ágazat, így rendszerszinten hosszú idő alatt reformálható meg, azonban részeredményekre folyamatosan szükség van. A közszférában mutatkozó, emberi erőforrás menedzsment problémák kezelésének egyik fő eszköze volt a múltban és lehet a jövőben is munkavállalók megfelelő képzése. Jól látható, hogy ma is vannak szisztematikus hiányosságok, azonban hazai és Európai Unió forrásokból jelentős összeget átcsoportosítva, hatékonyan kezdték meg a humán erőforrás

fejlesztését – különös tekintettel a munkaerő képzésének és továbbképzésének biztosításával. A közszférában ennek különös jelentőségét az adja, hogy végső soron a hatékonyság nem csak az állam érdeke, de minden állampolgár számára is fontos, ugyanis, ha sikerül hatékonyan alkalmazni a munkaerő szaktudását és képességeit, valamint a közszférában jól képzett, jól motivált munkavállalókat foglalkoztatnak, akkor hatékonyabbá tehető az ország közpénzfelhasználása, azaz javul az adófizetők által befizetett pénz felhasználása.

Марія ВАСИЛЮК

д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м.Івано-Франківськ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Актуалізація інтеграційних процесів значно популяризує питання стандартизації бухгалтерського обліку, що забезпечує глобалізацію облікової політики, принципів бухгалтерського обліку і звітності. Водночас, найбільш актуальною з позицій планування, дотримання правил економічної взаємодії є проблема єдиних норм і правил в системі бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Питання застосування міжнародних стандартів і покладення їх в основу реформованої національної системи бухгалтерського обліку завжди було дискусійним. Найбільш ґрунтовно свої позиції щодо міжнародних стандартів висвітлювали у своїх працях Г.Г. Кірейцев, Ф.Ф. Бутинець, В.М. Жук, С.Ф. Голов, В.М. Пархоменко, С.Я. Зубілевич, І.А. Белоусова.

Першоосною у цьому процесі є здійснення послідовної політики глибокої демократизації економічних процесів, утвердження повноцінних інститутів ринкової економіки та громадянського суспільства.

У сфері стандартизації бухгалтерського обліку світова тенденція узагальнення облікових процесів не враховує історію, національний розвиток, інституційні особливості та особливості окремих галузей економіки [1].

З моменту здобуття Україною національного суверенітету розпочалися масштабні економічні реформи, головною метою яких є перехід від системи наказів виконавчої влади до ринкової системи. Відмінності в бізнес-системах вимагають перегляду систем обліку та звітності суб'єктів господарювання. Нові методи управління висувають нові вимоги до якості та способу подання інформації, особливо фінансової, яка є основою для прийняття управлінських рішень [2]. Політику бухгалтерського обліку слід розглядати як сферу діяльності державних органів або інститутів, утворених через державні та міжнародні об'єднання бухгалтерів, що спрямовані на стандартизацію бухгалтерського обліку та звітності.

Значну роль у вдосконаленні вітчизняного обліку та його інтеграції у світове співтовариство відіграють міжнародні стандарти фінансової звітності. МСФЗ виступають ефективним інструментом підвищення прозорості і зрозумілості інформації, яка розкриває діяльність суб'єктів господарювання, створює достовірну базу для визнання доходів і витрат, оцінки активів і зобов'язань господарюючих суб'єктів. Нині діюча система регулювання обліку і звітності в Україні має багато спільних рис із регулюванням, прийнятим, у континентальних країнах Європи, де перевагу надано державному регулюванню [2].

У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» перелічено цілі державного регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності: створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств та гарантують і захищають інтереси усіх користувачів; вдосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності [3]. Втім, не зважаючи на схожість концептуальних основ бухгалтерського обліку в Україні з Міжнародними стандартами фінансової звітності, дані вітчизняної фінансової звітності, складеної за українськими стандартами бухгалтерського обліку (ПСБО) істотно відрізняються (крім випадків, коли МСФЗ застосовується в обов'язковому порядку). Ситуацію ускладнює також й відсутність законодавчо встановленого обов'язкового аудиту фінансової звітності для більшості непублічних вітчизняних компаній. Таким чином, перспектива застосування МСФЗ в Україні буде залежати від ефективності вирішення вище зазначених проблем, для яких необхідна координація дій та рішень органів влади, суб'єктів господарювання та представників професійної спільноти бухгалтерів та аудиторів України. На наше переконання, саме гармонізація є основним чинником узгодження та зближення національних, регіональних і глобальних правил обліку. І, власне, гармонізації обліку та звітності слугує стандартизація і, в окремих випадках, уніфікація та конвергенція.

Підсумовуючи вищесказане відзначимо, що для підвищення якості формування фінансових звітів – доцільною стане модель взаємодії державних та громадських професійних організацій у нормативному регулюванні системи бухгалтерського обліку. Вважаємо, що Україні потрібно продовжувати процеси у напрямку реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності шляхом розробки національних стандартів, гармонізованих з МСФЗ.

Список використаних інформаційних джерел

1. Яцишин, С. Р. Аспекти формування облікової політики підприємства. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2011. Випуск 8 (29). Ч. 4. URL: <http://library.tneu.edu.ua/index.php/nmkd/73-resursy-biblioteky/pratsi-vykladachiv-tneu/ya/588-2011-12-13-08-04-11/>
2. Впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності: краща світова практика, українські реалії та досвід країн США. URL: <http://www.nabu.com.ua/Analytics/MSFO.pdf>.
3. Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні", Закон України від 12.05.2011 р. № 3332-VI URL: <https://cutt.ly/HJ1Fltc>

Мар'яна ВИКЛЮК

к. е. н., доцент

доцент кафедри менеджменту

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

«ЛІБЕРАЛЬНА ПОДАТКОВА РЕФОРМА» ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ ФІСКАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Враховуючи виняткову роль і значення стану функціонування податкової системи та податкової політики для економічної та фінансової безпеки України в умовах війни, уряд України визначив за доцільне сформулювати фіскальну реформу, яка виокремила у самостійний напрям заходи державної фіскальної підтримки, а також визначила основні аспекти формування антикризових механізмів забезпечення розвитку економіки України в умовах війни.

Фіскальна підтримка передбачає запровадження особливих умов оподаткування для суб'єктів господарювання та населення, що має тимчасовий характер задля фінансової стабілізації економіки країни.

Урядом запроваджено ряд заходів щодо підтримки бізнесу та населення, в т.ч. й тимчасово-переміщених осіб.

Сукупність заходів, інструментів та механізмів об'єднано у цілу програму податкової підтримки, яка отримала назву «Ліберальна податкова реформа».

Головна мета зазначеної реформи полягає наступному [1-3]:

- протягом дії правового режиму воєнного стану в Україні створити сприятливе податкове середовище для бізнесу, який має бажання і можливість здійснювати господарську діяльність;

- створити умови переходу бізнесу на воєнні рейки, шляхом пошуку нових можливостей для розвитку в екстремальних умовах (зміна системи та режиму оподаткування, формування нових ініціатив по релокейту бізнесу в більш безпечні регіони тощо).

- зменшенні фіскального навантаження на бізнес задля збереження його потенціалу;

- зменшення адміністративного навантаження як на бізнес, так і на державні та місцеві фіскальні органи;

- оперативне корегування системи міжбюджетного вирівнювання за рахунок того, що податки поповнюватимуть місцеві бюджети;

- забезпечити збереження можливостей наповнення бюджетів місцевого рівня;

- створення стимулів громадянам для активного розвитку благодійних фондів та напрямів допомоги бійцям та надання благодійності постраждалим від військової агресії без оподаткування;

- стимулювання бізнесу до працевлаштування тимчасово переміщених осіб у регіонах їх дислокації тощо.

Головна новація реформи ґрунтується на положеннях прийнятого Закону України від 15.03.2022 року № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану». Він передбачає такі пільги (набрав чинності 17.03.2022) [5]:

- зміни щодо єдиного податку та спрощеної системи оподаткування, зокрема: розширено можливість скористатися опцією єдиного податку суб'єктів бізнесу («єдиний військовий податок»); підприємства на загальній системі оподаткування отримали можливість сплачувати податок у розмірі 2% від обороту замість ПДВ (20%) та податку на прибуток (18%);

- зменшення ПДВ та акцизу на пальне, податкові стимули для великого бізнесу та благодійності, зокрема: для стабілізації цін на пальне передбачено пільги, а саме зменшено ставку податку на додану вартість на пальне з 20% до 7%, а також скасовано акциз;

- надано пільги із сплати податків для окремих груп платників, а саме: тимчасово, в період воєнного стану, призупинено застосування штрафних санкцій до суб'єктів господарювання, які не використовують РРО/ПРРО (фіскальні реєстратори, касові апарати);

- запроваджено пільги для власників земельних ділянок, а саме: звільнено від оподаткування: з 24 лютого до кінця 2022 р. звільняються від сплати податку за землю платники, що розташована на територіях, на яких ведуться бойові дії, чи окуповані;

- за умовами участі бізнесу в програмі підтримки працевлаштування переміщених осіб, працедавці, які їх беруть на роботу, можуть отримати по 6500 грн за кожного працевлаштованого;

- удосконалено механізм справляння ЄСВ: на період мобілізації роботодавці – платники єдиного податку, які обрали спрощену систему оподаткування, ФОП (2-а, 3-я група) і юридичні особи 3-ї групи платників єдиного податку можуть вирішити не сплачувати ЄСВ за найманих працівників, призваних під час мобілізації на військову службу до ЗСУ; протягом періоду дії воєнного стану та протягом 3 місяців після його припинення штрафи та пеня за порушення у зв'язку зі сплатою ЄСВ – не застосовуються.

Таким чином, основне задання ліберальної податкової реформи полягає у створенні сприятливого податкового режиму як запоруки збереження потенціалу та ділової активності суб'єктів господарювання та збереження робочих місць у воєнній економіці України, і аж ніяк не основний механізм наповнення доходів бюджетів різних рівнів, як це було у довоєнній економіці.

Список використаних інформаційних джерел

1. Новели Оподаткування єдиним податком в умовах воєнного стану. Думка експерта. URL : <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/novely-opodatkovannya-yedynym-podatkom-v-umovah-voennogo-stanu/> (дата звернення: 15.05.2022).
2. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (15.04.2022 року). Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voennoho> (дата

звернення 8.05.2022 р.). 3. З 17 березня діють нові податкові пільги для ФОПів та підприємств під час війни! Дебет-кредет. URL: <https://news.dikt.ua/taxation/common/75358> (дата звернення 8.05.2022 р.). 4. Перелік спрощених Урядом процедур для аграріїв в умовах війни. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Опубліковано 14 квітня 2022 року. URL: <https://minagro.gov.ua/news/perelik-sproshchenih-uryadom-procedur-dlya-agrariyiv-v-umovah-vijni> (дата звернення 08.05.2022 р.). 5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 року № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення 18.05.2022 р.).

Володимир ВИСОЦЬКИЙ

студент кафедри обліку,
оподаткування та економічної безпеки
Донбаська державна машинобудівна академія
м. Краматорськ, Україна
Науковий керівник:

Оксана РОМАНЬКОВА

к.х.н., доцент
доцент кафедри обліку, оподаткування та економічної безпеки
Донбаська державна машинобудівна академія
м. Краматорськ, Україна

ОБЛІК ТА БУХГАЛТЕРІЯ ДО ЧАСІВ ЛУКИ ПАЧОЛІ

У сучасному розумінні бухгалтерський облік – це процес виявлення, реєстрації, накопичення, зберігання, узагальнення і передачі інформації суб'єкта внутрішнім та зовнішнім користувачам.

В межах історії це термін доволі молодий, а у давні часи суть обліку полягала в точному рахівництві наявних залишків продовольства, товарів тощо. За ці роки в обліку змінилося майже все, але незмінними залишилися дві речі точний та безперервний облік.

З часом на шляху розвитку людства з'явилася проблема, де потрібна була зручна система для відображення існуючого майна. Звичайно, спочатку кожна людина свого невеликого містечка знала, що там є в наявності, але зі зростом поселень, а тому і зі зростом інформації, вже не кожен міг це запам'ятати.

Так 5500 років тому в Давньому Шумері виникли перші великі міста. В кожному місті був ангар із зерном, а біля цього складу стояла людина, яка на глиняних дощиках робила помітки кожного разу, як туди щось заносили чи виносили, ось ми вже маємо першого «протобухгалтера».

Ця система застосовувалася у всьому тодішньому сучасному світі, а саме Стародавньому Єгипті, Ассирії, Хатті та в Мікенській цивілізації. Характерною того обліку було те, що він мав тільки натуралістичні вимірники.

Наступним кроком еволюції обліку стало винайдення в Давній Греції монет, як універсального вимірника для бухгалтерського обліку. Без сумніву

монети стали для обліку відігравати важливу роль, як писемність для мови невід'ємним та цільним. [1]

Поява грошей поділила облік на патрімональний і камеральний. У першому упор робився на облік майна, в другому – на віддзеркалення приходу і витрат грошей. У патрімональному обліку гроші виступають у функції міри вартості, в камеральному обліку - як засіб платежу. На цьому етапі розвитку обліку рахунку велися, як в натуральному, так й вартісному вимірюванні.

Приблизно у 200-му році до нашої ери квестори Римської імперії здійснювали контроль за державними бухгалтерами на місцях, а звіти інвесторів направлялись до Риму і вислуховувалися екзаменатором-слухачем. Ця практика і дала нам термін «аудитор» (від латинського *audire* -слухач). [2]

Протягом багатьох століть бухгалтерський облік був переважно пов'язаний із державною діяльністю, тобто збиранням податків. Основна мета – забезпечення казни і господарства постійними джерелами надходжень. [3]

Одну з перших згадок про мистецтво бухгалтерії можна зустріти у книзі Премудрості Сираха, в якій наказується кожному синові Ізраїлю: "Якщо щось видаєш – видавай рахунком та вагою і роби усіяку видачу та приймання за записом". [3]

У джерелах італійської бухгалтерії з'являються облікові реєстри Стародавнього Риму.

Коли *Codex rationum domesticorum* (Книга особових рахунків) стали вести у грошовому вимірнику, тоді він перетворився у Головну книгу, коли у неї невідомі бухгалтери внесли рахунок «Капіталу», – з'явився подвійний запис.

Бажання і необхідність виявляти фінансовий результат господарської діяльності привели до розділення патрімонального обліку на уніграфічний (простий запис) і діграфічний (подвійний запис). [4]

Отже, з'явилися перші згадки про подвійний запис, який вивчає та описує всім відомий батько подвійної бухгалтерії Лука Пачолі в його праці «Трактат про рахунки та записи». Саме після появи трактату бухгалтерський облік став окремою наукою, яку почали вивчати та удосконалювати.

Таким чином, розвиток бухгалтерського обліку з давніх часів й до теперішнього часу носив поступовий розвиваючий характер, постійно змінювався й удосконалювався. Утворювались єдині правила, методи та принципи ведення бухгалтерського обліку, документування отриманої інформації, складання звітності й контролю. Це, в свою чергу, дозволило зацікавленим користувачам отримувати якісну та достовірну інформацію.

Список використаних інформаційних джерел

1. Малькова Т.Н. *Стародавня бухгалтерія: якою вона була?* М.: «Фінанси і статистика», 1995. 302 с. 2. Соколов Я.В. *Бухгалтерський облік від джерел до наших днів.* М.: «Аудит». Видавниче об'єднання: "ЮНІТ", 1996. 638 с. 3. Рувер Р. *Як виникла подвійна бухгалтерія: / Пер. з англ. А. Ф. Мухіна.* М.: Держ. Фінвидавництво, 1958. 57 с. 4. Соколов Я.В., Соколов В.Я. *Історія бухгалтерського обліку.* М.: Фінанси і статистика, 2004. 98 с.

Олена ВІТРЕНКО

к. е. н., доцент
професор кафедри туризму та
готельно-ресторанного бізнесу
Дніпровський гуманітарний університет
м. Дніпро, Україна

ДИВЕРГЕНЦІЯ ОБЛІКОВОЇ НАУКИ І ПРАКТИКИ

Будь-яка наука спирається на методологію. Методологія в гносеологічному й практичному аспектах допускає використання елементів як формальної логіки, так і логіки діалектичної. Суть формального підходу полягає в обмеженні вивчення сутності економічної діяльності лише структурою господарського життя, формальних взаємозв'язків між господарськими процесами, які функціонально відповідають виробничій структурі підприємства, безвідносно до змісту і якості цих зв'язків з моменту їх виникнення й розвитку. Розвиток інформаційних технологій в системі бухгалтерського обліку і суміжних з ним аудиті і аналізі мав всі підстави на розвиток діалектичної логіки в контексті реалізації потенціалу облікової сфери як у науково-методичному, так і прикладному аспектах.

Виходячи, вочевидь, з формальної логіки у наукових колах постійно виникають тези щодо визначення бухгалтерського обліку як виключно практичної діяльності, що не містить наукового підґрунтя, регулюється ззовні нормативно-правовими актами. Представники такої фабули зводять сферу бухгалтерського обліку до простого рахівництва, буцімто науковим підґрунтям даного виду діяльності виступає економічна наука, а методологічною основою обліку вважають сукупність правил і підходів, зведених у національних і міжнародних стандартах обліку і фінансової звітності, відповідно, у НП(С)БО і МСБО/МСФЗ, нормах законодавства країни щодо ведення бухгалтерського обліку. Водночас, виступаючи з тезою про ненауковість бухгалтерського обліку, такі науковці не звертають увагу на використання облікової інформації в економічних дослідженнях і управлінському аналізі.

Можливо, виходячи саме з такої фабули сформувалася континентальна модель організації бухгалтерського обліку. Не виключеною є також зворотна ситуація, коли у певний історичний час бажання владних структур у різних країнах світу досягти щонайбільшого впливу на порядок формування фінансових показників шляхом регулювання правил організації і ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової та іншої звітності призвело до створення, так званої, континентальної системи (моделі) бухгалтерського обліку.

Найбільшу тривогу викликає спрощення підходу до методологічних основ науки про бухгалтерський облік у сфері вищої освіти, де теорія бухгалтерського обліку часто прирівнюється до вивчення основ бухгалтерського обліку. Більшість магістерських програм зі спеціальності не містять навчальних курсів

саме з вивчення теорії обліку, його філософських і загальнонаукових основ. Серед стейкхолдерів відсутні наукові установи, дуже рідко серед них вказують установи вищих владних структур.

Не можливо не помітити у цьому зв'язку низький рівень обґрунтування методології у дисертаційних дослідженнях і наукових статтях, присвячених розгляду різних проблем бухгалтерського обліку. Водночас, у монографічних дослідженнях з'являються тези під знаком «нарешті» щодо зникнення наукових шкіл і переходу до глобалізації науки [1, с. 4].

У зарубіжних публікаціях зустрічається поява нових термінів, які приходять на заміну власне бухгалтерському обліку – «Accounting», «Reporting» та інші. Втім, зарубіжні фахові видання містять дуже малий відсоток статей, присвячених власне теорії, методології і методу науки про бухгалтерський облік. Це говорить про глобальну кризу науки про бухгалтерський облік. Надто «розірваним» виглядає зв'язок обліку, аудиту і аналізу господарської діяльності у наукових розвідках зі спеціальності 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит». Відсутність теоретичного фундаменту між ними, на жаль, доводить існування проблеми, на яку ми сьогодні намагаємося звернути увагу дослідників.

На жаль, проголошена в Україні «цифровізація», що втілена у впровадження електронної системи комунікацій на рівні суб'єктів «держава» – «підприємство», посилили вплив державних регуляторів у практичній сфері обліково-фінансової діяльності, зводячи функцію бухгалтера на підприємстві до рахівника й операціоніста комп'ютерних систем, користувача програмних продуктів з метою задоволення інтересів державних структур. Очікуваної можливості досягти нового рівня інформаційно-аналітичного забезпечення системи управління підприємством досягнути не вдалося.

Бухгалтерський облік, як і всі науки, спирається на методологію, що не є і не може бути лише сукупністю специфічно властивих кожній науці методів. Оскільки бухгалтерський облік є функцією управління, то його методологічною основою виступають, насамперед, філософські закони, які базуються на гносеологічних категоріях.

Виходячи з вищенаведеного, вважаємо, що наука про бухгалтерський облік зазнала серйозної кризи. Цей висновок стосується в першу чергу України, при тому, що ми усвідомлюємо її глобальний характер. Відбулася дивергенція теорії і практики бухгалтерського обліку. Втрачаються облікові наукові школи і це не посилює науку, скільки б ми не говорили про об'єктивність процесів глобалізації.

Список використаних інформаційних джерел

1. Розвиток обліку та аудиту в умовах конвергенції облікових систем : монографія / О. А. Скорба, І. М. Бурденко, Н. В. Винниченко ; за заг. ред. доц. О. А. Скорби. – Суми : Сумський державний університет, 2022. – 145 с.

Лідія ВОЛОЩУК

д.е.н, професор, в.о. завідувача кафедри обліку, аналізу і аудиту
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна

Наталія ЄРШОВА

д.е.н., професор, професор кафедри обліку і фінансів
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В ОЦІНЦІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансова безпека підприємства, хоч і залежить від великої кількості чинників, як об'єкт аналізу та оцінювання – є комплексною характеристикою його фінансового стану [1].

З точки зору оцінювання фінансова безпека розглядається науковцями як стан, що характеризується низкою параметрів (показників), які віддзеркалюють умови його функціонування, та їх значень – при яких забезпечується досягнення цілей фінансово-економічної діяльності та розвитку підприємства.

Фінансова звітність підприємства містить віддзеркалення багатьох підприємницьких фінансових ризиків та наслідків їх настання. Тому серед ключових аналітичних інструментів оцінки фінансової безпеки підприємства є інструменти аналізу фінансової звітності. Єдиної методики оцінювання фінансової безпеки засобами аналізу фінансової звітності досі не існує. Водночас, в світовій та вітчизняній науці напрацьовано велику кількість підходів, методів та методик такої оцінки [1,2].

На практиці постає питання щодо вибору найбільш адекватних та об'єктивних методів та моделей.

Одними з найбільш розповсюджених (внаслідок простоти застосування, перш за все) можна напевно назвати оцінювання фінансової безпеки за:

- а) методикою визначення типу фінансової ситуації підприємства;
- б) моделями оцінки ймовірності банкрутства.

Останні містять показники, які віддзеркалюють всі ключові складові фінансової безпеки: показники ліквідності, фінансової стійкості, оборотності активів, рентабельності у різних модифікаціях. Найбільш відомою з таких моделей є безперечно модель Альтмана.

Водночас, одним з недоліків означених моделей є їх статичність обумовлена використанням статичних показників фінансової звітності, що не дозволяє врахувати вплив тенденцій розвитку підприємства – за фінансовими показниками, на рівень його фінансової безпеки. Вплив такого недоліку на «не об'єктивність» отриманої оцінки рівня фінансової безпеки продемонструємо на прикладі аналізу фінансової звітності підприємства «XYZ».

За аналізований період спостерігалось зниження всіх ключових фінансових показників: вартості майна, виручки від реалізації, прибутку та відповідних ключових коефіцієнтів ефективності – оборотності та ефективності капіталу.

Незважаючи на прибутковість (підприємство немає збитків) з динаміки показників видно, що воно, напевне, згортає свою діяльність.

На 31.12.2021 активи підприємства за балансом склали лише грошові кошти, а пасиви – лише статутний капітал та нерозподілений прибуток.

Водночас, інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки за відомими статичними моделями свідчила про зростання та дуже високий рівень фінансової безпеки. В таблиці 1 наведено результати розрахунків та оцінки фінансової безпеки за методикою визначення типу фінансової ситуації, в таблиці 2 - за моделлю Альтмана.

Таблиця 1 – Визначення рівня фінансової безпеки за типом фінансової ситуації на підприємстві «XYZ»

Показники	2019	2020	2021
Покриття запасів власним оборотним капіталом (ВОК), тис. грн.	593,0	-26,0	905,0
Покриття запасів ВОК та довгостроковими джерелами, тис. грн.	593,0	-26,0	905,0
Покриття запасів ВОК, довгостроковими джерелами та короткостроковими кредитами банків	593,0	-26,0	905,0
Рівень фінансово-економічної безпеки	Високий	Дуже низький	Дуже високий

Таблиця 2 – Визначення рівня фінансової безпеки «XYZ» за моделлю Альтмана

Розрахункові значення факторів моделі	Значення по роках			зміна
	2019	2020	2021	
x1 – частка власного оборотного капіталу в активах підприємства (коефіцієнт – 0,717)	0,428	0,245	0,717	зростання
x2 – частка нерозподіленого прибутку в активах підприємства (коефіцієнт – 0,847)	0,069	0,031	0,009	зниження
x3 – відношення прибутку операційної діяльності до активів (коефіцієнт – 3,107)	0,307	0,139	0,041	зниження
x4 – відношення власного капіталу до суми позикового капіталу (коефіцієнт – 0,42)	0,702	0,218	380,1	зростання
x5 – відношення обсягу продажів до активів (коефіцієнт – 0,995)	3,680	1,726	0,821	зниження
Значення інтегрального показника Z	5,186	2,359	381,69	зростання
Рівень фінансової безпеки підприємства	дуже високий	середній	дуже високий	зростання

Як видно, згорання та практична відсутність господарської діяльності підприємства в 2021 році «забезпечило» зростання та високий рівень фінансової

безпеки. Той самий випадок, коли результати оцінки, на наш погляд, зовсім не віддзеркалюють реальних справ на підприємстві.

Тому, вважаємо доцільним застосування інструментарію динамічного аналізу (аналізу динамічних рядів), що застосовується для оцінки ознак розвитку підприємства за фінансовими показниками, до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства.

Одним з найбільш зручних аналітичних інструментів при дослідженні тенденцій розвитку підприємства, є так зване «золоте правило економіки», яке передбачає, що загальні ознаки економічного розвитку підприємства проявляються у зростанні його майнового потенціалу на тлі одночасного зростання ефективності його використання.

Отже, ознаками розвитку виступають не тільки зростання самих абсолютних показників фінансової звітності, а зростання відповідних фінансових коефіцієнтів ефективності. Невиконання всіх або окремих умов «золотого правила» свідчить про прояв фінансових ризиків діяльності підприємства в розрізі основної операційної, операційної, інвестиційної та фінансової.

Сама базова модель «золотого правила економіки» не надає рекомендацій щодо інтегральної оцінки його виконання. Тому пропонується оцінювати виконання кожної з умов не тільки математично (що можливе лише у додатній площині базових показників фінансової звітності), але й логічно – «так» (+) чи «ні» (-) [1].

Наприклад, якщо на аналізованому підприємстві спостерігається перехід із прибутковості до збитковості, або навпаки – темпи росту показників однаково будуть мати від'ємні значення.

Проте, останній приклад, з точки зору фінансового обліку означає наявність чистого прибутку у звітному періоді, за рахунок якого було покрито накоплені збитки минулого періоду, та, отже є позитивним явищем та віддзеркалює в цілому позитивний фінансовий результат діяльності підприємства.

Отже, в такому випадку умова нерівності логічно виконується. Аналогічно випадок скорочення збитків також є позитивним явищем, а в залежності від динаміки виручки від реалізації, може спостерігатись як скорочення, так і зростання рівня «збитковості» діяльності підприємства, що визначатиме виконання або невиконання умови розвитку.

Визначення рівня фінансової безпеки на основі даної динамічної моделі по-перше потребує визначення інтегрального показника.

Так, найбільшим з можливих є виконання всіх п'яти умов нерівності «золотого правила», а критичним (мінімально можливим) – невиконання жодної. Це обумовлює граничні значення інтегрального показника від 0 до 1 (0-100 %). Виконання кожної з існуючих п'яти умов пропонується оцінювати як 0,2 (20 %), ґрунтуючись на припущенні, що всі означені умови є рівноцінними [1]. Відповідно, може бути надано й оцінку рівню фінансової безпеки. Результати оцінки за даними підприємства «XYZ» наведено в таблиці 3.

З наведеного видно згорання діяльності підприємства в 2020-2021 роках (ліквідація активів, скорочення виручки - умови 1,2) та зниження її ефективності за всіма видами (умови 3,4,5), та, як підсумок – жодної ознаки розвитку підприємства в 2021 році.

Застосування наведеного підходу до оцінки фінансової безпеки ще потребує подальшого розвитку. Втім, на даному прикладі яскраво видно різницю між застосуванням статичних та динамічних моделей на підприємстві, що згортає свою діяльність.

Таблиця 3 – Оцінка фінансової безпеки «XYZ» за виконанням умов «золотого правила економіки підприємства»

Умови виконання «золотого правила економіки»	Ознаки виконання по роках		
	2019	2020	2021
Умова 1: Індекс росту вартості сукупних активів ІВБ > 1	+	-	-
Умова 2: Індекс росту виручки від реалізації ІВР > ІВБ	+	-	-
Умова 3: Індекс росту валового прибутку ІВП > ІВР	-	+	-
Умова 4: Індекс росту прибутку від операційної діяльності ІФРОД > ІВП	-	-	-
Умова 5: Індекс росту чистого прибутку ІЧП > ІФРОД	+	-	-
Інтегральна оцінка (0-1 бала)	0,6	0,2	0,0
Рівень фінансової безпеки	середній	дуже низький	дуже низький

З наведеного видно згорання діяльності підприємства в 2020-2021 роках (ліквідація активів, скорочення виручки - умови 1,2) та зниження її ефективності за всіма видами (умови 3,4,5), та, як підсумок – жодної ознаки розвитку підприємства в 2021 році.

Застосування наведеного підходу до оцінки фінансової безпеки ще потребує подальшого розвитку. Втім, на даному прикладі яскраво видно різницю між застосуванням статичних та динамічних моделей на підприємстві, що згортає свою діяльність.

Втім, вибір моделей оцінки фінансової безпеки підприємства напевно залежить від того, хто та з якої позиції оцінює.

Для власника «XYZ» статичні моделі (табл.1,2) напевно надали об'єктивну оцінку – згортаючи діяльність та ліквідуючи активи він дійсно вже майже нічим не ризикує, але йому в такій ситуації й не потрібна оцінка фінансової безпеки.

З точки ж зору зовнішніх аналітиків – можлива принципова різниця результатів оцінки за різними підходами напевно обґрунтовує доцільність комплексного оцінювання фінансової безпеки із застосуванням як статичних, так й динамічних моделей.

Список використаних інформаційних джерел

1. Волощук Л.О. Теоретико-методологічні засади безпекоорієнтованого управління інноваційним розвитком промислового підприємства. Дис. Доктора екон. Наук : 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Волощук Лідія Олександрівна. – Одеса, 2016. – 605с. URL: https://economics.net.ua/files/scientific-base/ar/voloschuk_ar.pdf
2. Iershova, N., Tkachenko, M., Garkusha, V., Miroshnik, O., Novak-Kaliaeva, L. Economic security of the enterprise: scientific and practical aspects of accounting and analytical support. *Financial and Credit Activities: Problems of Theory and Practice*, No. 2 (29), pp. 130-141. URL: https://www.researchgate.net/publication/318020826_ACCOUNTING_AND_ANALYTICAL_SUPPORT_FOR_ECONOMIC_SECURITY_OF_ENTERPRISE

Яна ГАЛИЦЬКА

здобувачка вищої освіти, групи І Зм

Київський національний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

науковий керівник:

Вікторія МИСЮК

к.е.н., старший викладач

Київський національний торговельно- економічний університет

м. Київ, Україна

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО КОРПОРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВА

Одним із найважливіших напрямів політики держави у сфері економіки є проведення зовнішньоекономічної діяльності українськими підприємствами, що створює основи для розвитку сприятливого інвестиційного клімату в Україні, забезпечує підвищення якості та конкурентоспроможності товарів та їх просування на зовнішні ринки.

Для ефективної діяльності необхідно проведення аудиту, основною метою аудиту зовнішньоекономічної діяльності є виявлення базуючись на наданих підприємством фінансових і податкових звітів даних аналітичного обліку, первинних документів, відповідності чинному законодавству та нормативам щодо зовнішньоекономічної діяльності, обґрунтованості проведення таких операцій, правильності визначення фінансових результатів.

В Україні до проблемних питань аудиту у сфері зовнішньоекономічної діяльності можна віднести:

- відсутність нормативної бази;
- брак достатнього досвіду аудиторської діяльності;
- відсутність методичних рекомендацій щодо проведення аудиту зовнішньоекономічної діяльності, тощо.

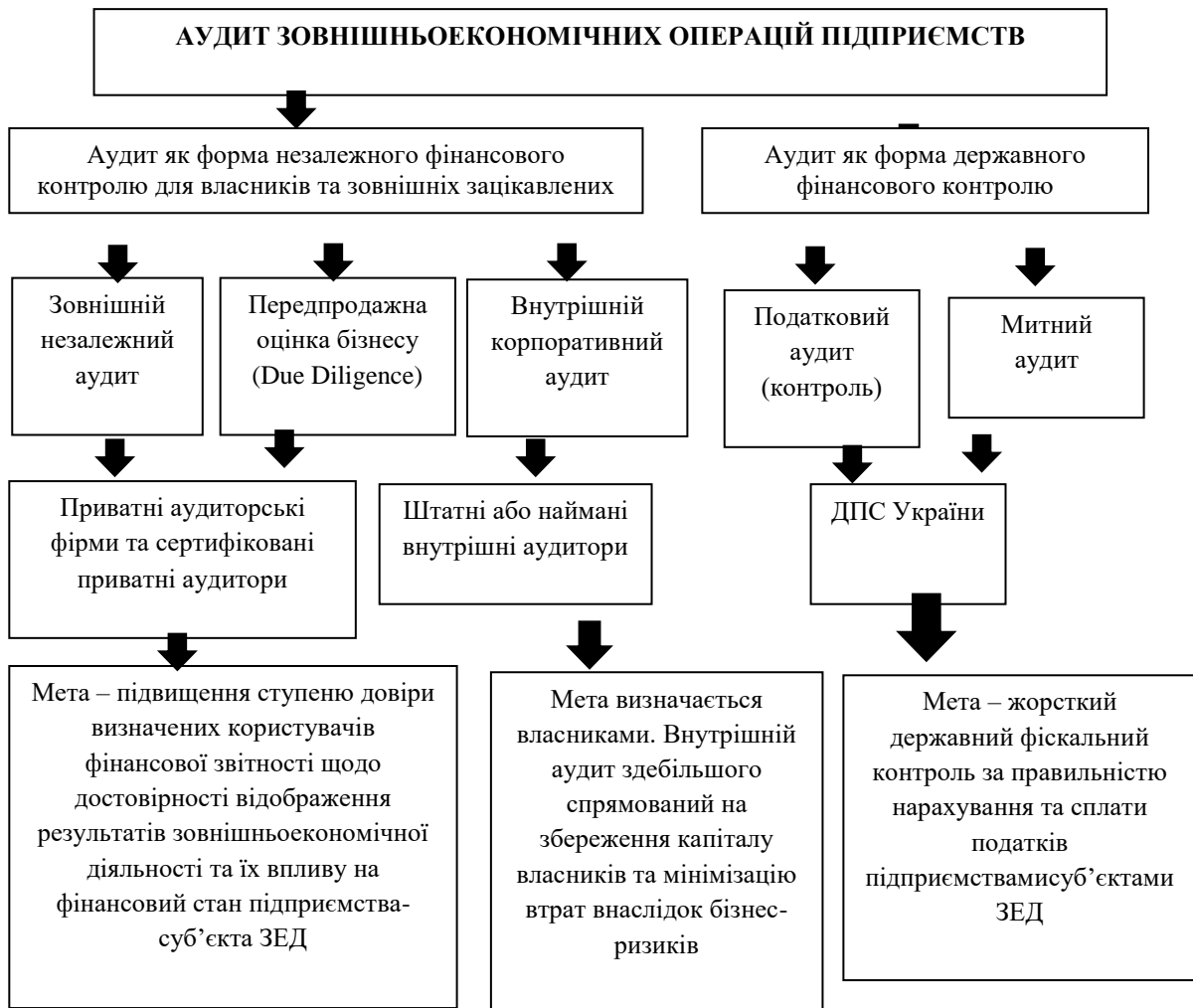

Рисунок 1 – Види аудиту зовнішньоекономічних операцій підприємств*

*Джерело: узагальнено автором на основі [1, 2, 3, 4, 5]

Особливу увагу слід приділити операціям із пов'язаними сторонами, бо їм притаманний високий ризик шахрайства у зв'язку з наявністю можливостей маніпулювати цінами імпорту-експорту та здійснювати ці операції на неринкових умовах, що має бути призупинено шляхом здійснення ефективного зовнішнього та внутрішнього контролю. Через такі операції зацікавлені особи можуть здійснювати виведення доходів у низько податкові юрисдикції, здійснення операцій на неналежних умовах з метою податкової оптимізації, шахрайські схеми присвоєння кредитних ресурсів, корпоративні шахрайства та інше, що неминуче призводить до зменшення обсягів національного капіталу та зниження можливостей розвитку економіки країни. Міжнародний стандарт аудиту 550 «Пов'язані особи» розглядає відповідальність незалежних зовнішніх аудиторів стосовно відносин та операцій з пов'язаними сторонами під час аудиту фінансової звітності.

Отже, для вирішення вищезазначених проблем наведемо деякі шляхи їх подолання та перспективи розвитку аудиту в Україні:

- 1) «детинізація» економіки України, відповідно зі зменшенням обсягів «тіньового» бізнесу значення аудиту зростатиме;
- 2) розробка механізму ціноутворення на аудит та аудиторські послуги шляхом вивчення міжнародного досвіду з цього питання;
- 3) розробка внутрішньої методики аудиту, робочої документації;
- 4) розробка типової методики аудиторської перевірки у галузях зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних інформаційних джерел

1. Алексеева, А. Трансфертне ціноутворення як механізм податкового контролю [Текст] / А. Алексеева, Т. Ігнатенко // Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 3. – С. 85-95.
2. Вакульчик, О. М. Особливості організації та проведення зовнішнього контролю розрахунків за митними платежами підприємств суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності [Текст] / О. М. Вакульчик, О. О. Книшек, К. В. Йова. // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 3. – С. 107-121.
3. Гречко, А. В. Механізм трансфертного ціноутворення в Україні як інструмент контролю за операціями між пов'язаними особами / А. В. Гречко // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2016. – № 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/80095>
4. Гришко, Н. В. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні та незалежний аудит [Текст] / Н. В. Гришко, О. Е. Лубенченко // Вісник чернігівського державного технологічного університету. – 2013. – № 2(66). – С. 377-385.
5. Lubenchenko, O. E. (2016). *Audit zovnishnjoekonomichnoji dijalnosti [Audit of foreign economic activity]*. Kyiv: Kondor-Vydavnytvo.

Вероніка ГАНУСИЧ

к.е.н, доцент

доцент кафедри обліку та аудиту

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

Ярослав ШЕВЕРЯ

к.е.н, доцент

доцент кафедри обліку та аудиту

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

ОБЛІК ЕКОЛОГІЧНИХ ВИТРАТ У ТУРИЗМІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРОЦЕС ЦІНОУТВОРЕННЯ

Раціональне використання природно-кліматичних ресурсів можливо лише при створенні обґрунтованих економічних передумов та мотиваційних заходів політичного та соціального характеру. В галузі туризму це досягається низкою екологічно орієнтованих нормативних актів, які передбачають розвиток туризму на базі критеріїв сталості. Сталий розвиток, задекларований ООН, містить у собі

триєдині складові: економічну, екологічну та соціальну, які мають розвиватися без шкоди один одному. Туристична галузь здійснює величезний вплив на навколишнє природне середовище. Відповідно, формування туристичного продукту має відбуватися із врахуванням екологічних витрат.

Питання витрат та формуванням собівартості туристичного продукту досліджувались в працях Н.О. Сагалакової, Т.В. Шрам, Т.А. Пінчук та ін. Екологічні витрати та їх бухгалтерський облік вивчали Н. М. Малюга, В. Лень, Н. Букало, І.В. Замула, О. М. Кондратюк.

Н.О. Сагалакова визначає витрати туристичних підприємств як суму витрат, що мають місце в процесі формування туристичного продукту, його реалізації споживачу та організації споживання шляхом здійснення туристичного супроводу [1, с. 98].

В широкому розумінні під екологічними витратами розуміють певну вартість, яка має бути сплачена за можливість споживання природних ресурсів або втручання в екологічну рівновагу. У вузькому розумінні до екологічних витрат включають переважно витрати природоохоронного характеру: витрати на охорону атмосферного повітря та зменшення шкідливих викидів в атмосферу, витрати на очищення стічних вод, на сортування та розміщення відходів, захист ґрунту, підземних та поверхневих вод, витрати на збереження біорізноманіття.

Зокрема Н. Букало до екологічних витрат відносить всі витрати пов'язані із здійсненням екологічної діяльності: витрати за користування всіма природними ресурсами, витрати на охорону навколишнього природного середовища, витрати на усунення негативних наслідків, витрати на дослідження та відтворення природних ресурсів [2, с. 131].

Основним об'єктом калькулювання в туризмі є туристичний продукт, собівартість якого визначається на основі чинних стандартів бухгалтерського обліку, зокрема НП(С)БО 16 «Витрати» [3]. До собівартості туристичного продукту традиційно включаються прямі та розподілені непрямі (загальновиробничі) витрати. Спеціальних методичних інструкцій по визначенню собівартості туристичного продукту наразі не затверджено. До прямих витрат включають витрати безпосередньо пов'язані з наданням комплексу туристичних послуг. Це, як правило, витрати на розміщення, перевезення, харчування, екскурсійне обслуговування. Непрямі витрати включають витрати на керівництво групами та організацію турів.

Екологічні витрати можуть бути елементом як прямих, так і непрямих витрат, залежно від їх характеру, місця виникнення та центрів відповідальності. Відповідно, екологічні витрати туристичних підприємств можуть відображатися в складі:

- прямих виробничих витрат на рахунку 23 «Виробництво» в тому випадку, якщо вони пов'язані із формуванням окремого індивідуального чи групового туру;

- загальновиробничих витрат на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати» в тому випадку, коли здійснюються підприємством туристичної галузі в процесі

виготовлення різних туристичних продуктів. В цьому випадку вони підлягатимуть розподілу між об'єктами калькулювання пропорційно до обраної бази розподілу, яка встановлена обліковою політикою підприємства;

- адміністративних витрат на рахунку 92 «Адміністративні витрати», коли екологічні витрати виникають в процесі управління (наприклад при поводженні з відходами);

- витрат на розробки на рахунку 941 «Витрати на дослідження і розробки» при здійсненні науково-дослідної діяльності в галузі екології та раціонального використання ресурсів.

Суттєво здорошують вартість туристичного продукту обмеження щодо кількості туристів по певних напрямках. Це активно практикують у природоохоронних парках, заповідниках, де велика кількість туристів може нанести суттєвої шкоди природному ландшафту та екологічній рівновазі. Деякі туристичні міста (наприклад італійська Венеція) так само вводять обмеження щодо відвідуваності туристами. Зростання ціни турпродукту в такому разі, як правило, викликано не додатковими екологічними витратами, а законами ринку. Скорочення пропозиції при високому попиті неминуче призведе до зростання цін.

Отже екологічні витрати та природоохоронна діяльність може впливати на ціну туристичного продукту як прямо, так і опосередковано. При здійсненні певних екологічних витрат зростає собівартість, а отже і ціна, - це прямий вплив. Обмеження обсягу туристичних послуг задля збереження навколишнього середовища призводить до опосередкованого впливу на ціну туристичного продукту. Незважаючи на те, що турбота про екологію неминуче призводить до додаткових витрат, ці витрати є необхідними для збереження природних ресурсів, екологічної рівноваги та чистоти навколишнього середовища, що в свою чергу забезпечить гідні умови життя та відпочинку людей як тепер, так і в майбутньому.

Список використаних інформаційних джерел

1. Сагалакова Н.О. Туризм: бізнес-процеси, ціни і ціноутворення: монографія. Київ : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2016. 416 с.
2. Букало Н. Екологічні витрати, їх економічна природа та стан. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2019. № 1. С. 128-137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2019_1_19.
3. НП(С)БО №16 «Витрати» затверджено наказом Міністерства фінансів України від 14.06.00 №131: офіційний сайт Верховної ради України. URL: <http://rada.gov.ua/>.
4. Брич В., Галиш Н. Сталый розвиток туристичної індустрії: екологічний та статистичний вимір. Економічний аналіз. 2020 рік. Том 30. № 4. с. 23-30.
5. Шрам Т.В., Пінчук Т.А. Формування собівартості туристичного продукту: обліковий аспект. Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 7. С. 243-247. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_7_49

Юлія ГІРНИК

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОПП "Облік і оподаткування"
спеціальності "Облік і оподаткування"

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Науковий керівник:

Тетяна САВЧУК

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ

У діяльності кожного підприємства облік розрахунків за виплатами працівникам є важливою ділянкою обліку. Адже в сучасному світі українські підприємства постійно стикаються з проблемою обліку і оподаткування заробітної плати. Тому вирішення цього питання є актуальним і вимагає ретельного дослідження.

Вагомий теоретичний та методологічний вклад здійснили вітчизняні науковці, зокрема: Абрамова В. М., Амоша О. І., Богиня Д. П., Бутинець Ф.Ф., Лагутін В.Д. Серед зарубіжних варто виділити: Маршала А., Сміта А., Файоля А..

Але все ще існують певні спірні моменти між виплатами МСФЗ і НП(С)БО. Якщо ми переглянемо визначення «виплати працівникам» за МСФЗ 19 «Виплати працівникам»[1] «це всі форми компенсації, що їх надає суб'єкт господарювання в обмін на послуги, надані працівниками.», а от НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» [2] конкретного визначення «виплати працівникам» не надає.

На нашу думку, виплати працівникам - це всі форми компенсації, які надаються за виконану роботу за певний проміжок часу. З одного боку це стимул працівникам досягати поставлених цілей, з іншого - бажання підприємства витратити на це свої кошти, адже це єдиний шлях до ефективної співпраці.

Держава здійснюється регулювання розрахунків за виплатами працівникам використовуючи відповідні нормативно-правові акти. До них відносяться: Закон України «Про оплату праці», Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 26 «Виплати працівникам»[2], МСБО 19 «Виплати працівникам» »[1] та інші.

Провівши порівнянні складових виплат працівникам відповідно до МСБО 19 «Виплати працівникам»[1] та НП(С)БО 26 «Виплати працівникам»[2], то були виявлені певні розбіжності (таблиця 1).

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика складових виплат по МСБО 19 «Виплати працівникам» та НП(С)БО 26 «Виплати працівникам»

НП(С)БО	МСБО	Відмінності
Поточні виплати: - заробітна плата, окладами та тарифами; - інші нарахування з оплати праці; - виплати за невідпрацьований час(відпустки, вихідні); - преміювання, інші заохочувальні виплати.	Короткострокові виплати: - заробітна плата, внески на соціальне забезпечення; - витрати на щорічні відпустки та тимчасову непрацездатність; - участь у прибутку та премії; - негрошові пільги теперішнім працівникам(надання автомобіля, житла).	МСБО включає виплати пов'язані з участю працівників у прибутках підприємства, різні винагороди в негрошовій формі та внески на соціальне забезпечення.
Виплати по закінченні трудової діяльності: - різні види пенсійного забезпечення працівників (крім державного).	Виплати по закінченні трудової діяльності: - пенсія; - страхування життя та медичне обслуговування по закінченні трудової діяльності.	В НП(С)БО враховані страхування життя та медичне обслуговування по закінченні трудової діяльності
Інші виплати працівникам: -інші довгострокові виплати працівникам.	Інші довгострокові виплати працівникам: -додаткову відпустку за вислугу років або оплачувану академічну відпустку; -виплати з нагоди ювілеїв чи інші виплати за вислугу років; виплати за тривалою непрацездатністю.	У НП(С)БО не має деталізації, а у МСБО наведений розгорнутий перелік.
Виплати при звільненні	Виплати при звільненні	Суттєвих відмінностей немає.

Як бачимо, є відмінності між складовими виплат за обома системами стандартизації. Склад виплат працівникам за МСФЗ є більш поширеним і варіативним, на відміну від вимог національного стандарту. Це зумовлено, насамперед, більшою закордонною практикою таких виплат. Якщо за кордоном підприємства здійснюють різні види виплат, в тому числі і о завершенню трудової діяльності, то в Україні основними виплатами були тільки поточні. Звичайно, взаємовідносини між роботодавцями і працівниками розвиваються і в Україні, але ще надто повільними темпами. Тому більшість передбачених в стандарті виплат вітчизняними підприємствами не проводяться.

Список використаних інформаційних джерел

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 «Виплати працівникам»: затверджений наказом Міністерства фінансів України від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_011#Text 2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам»: наказ Міністерства фінансів України від 10.11.2003 № 1025/8346. (зі змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства фінансів). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03#Text>

Sándor GÁSPÁR

PhD Hallgató

Befektetési, Pénzügyi és Számviteli Tanszék

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem

Gödöllő, Magyarország

Gergő THALMEINER

PhD Hallgató

Befektetési, Pénzügyi és Számviteli Tanszék

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem

Gödöllő, Magyarország

Zoltán CSESZNIK

PhD Hallgató

Befektetési, Pénzügyi és Számviteli Tanszék

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem

Gödöllő, Magyarország

Zoltán ZÉMAN

Professzor, Egyetemi Tanár

Befektetési, Pénzügyi és Számviteli Tanszék

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem

Gödöllő, Magyarország

RÉSZVÉNYÁR ELŐREJELZÉS NEURO-FUZZY MODELL ALKALMAZÁSÁVAL, PÉNZÜGYI-SZÁMVITELI MUTATÓSZÁMOK FELHASZNÁLÁSÁVAL

Magyarországon, illetve Közép-Kelet Európában az elmúlt 8 évben tapasztalt nagymértékű gazdasági növekedés sok befektető számára vonzóvá tette ezen régiót. A befektetők számára azonban kihívást jelentenek a részvényárak alakulásainak előrejelzései. A predikció során kulcsfontosságúak azok az eszközök és módszerek, amelyek pontos információval szolgálhatnak ezen országok részvényárfolyamairól. Számos különböző faktor lehet hatással a részvényárfolyam előrejelzésére, például a vállalati fundamentumok és belső (egy részvényre jutó eredmény (EPS), egy részvényre jutó osztalék és könyv szerinti érték) és külső tényezők (kormányzati szabályok és szabályozások, infláció és egyéb makrogazdasági helyzetek, mint pl. a bruttó hazai termék (GDP), a pénzkínálat, az olajárak ingadozása és a környezeti feltételek). Számos kutatás irányult már a részvényárfolyam-előrejelzés kérdéseire, a hagyományos megközelítéstől a legújabb adatbányászati alkalmazási lehetőségekre. Ezeket a tanulmányokat azonban nem lehet standardizálni, mert nem létezik pontos és tökéletes modell, amely a részvényárfolyamok pontos mozgását előrejelzi. [1, 217. o.] Míg a korábbi tanulmányok mind a belső, mind a külső tényezőket figyelembe vették, amelyek hatással vannak a részvényárak előrejelzésére, ez a kutatás a vállalati teljesítményváltozók hatását veszi figyelembe, és egy neuro-fuzzy modellt alkalmaz a részvényárfolyam prediktív becslésére. Továbbá a korábbi tanulmányok a részvényárak belső és külső meghatározóira helyezték a hangsúlyt, és a különböző változók és részvényárak közötti kapcsolatot vizsgálták. [2, 190. o.] Ezzel szemben ez

a tanulmány figyelembe veszi az korábbi módszerek és modellek előnyeit, és megpróbálja szinergizálni azok előnyeit a hátrányok minimalizálása mellett. A kutatásunk célja volt, hogy csökkenjen a változók száma, hogy ezáltal növeljük az egyes változók előrejelzésének pontosságát. A tanulmány hozzájárul az Közép-Kelet Európai országok, azon belül kiemelten Magyarország pénzügyi piacainak pénzügyi szakirodalmához, mivel a teljesítménymutatókra összpontosít, és rangsorolja azok kiszámíthatóságát.

A felhasznált irodalom listája

1. Anbalagan, T., - Maheswar, S. U.. *Classification and prediction of the stock market index based on the fuzzy meta graph. Procedia Computer Science, 2015 47, o. 214–221. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2015.03.200>.* 2. Umar, M. S., - Musa, T.. *Stock prices and firm earning per share in Nigeria. Journal of Research in National Development, 11(2), 2013 o. 187–192.*

Тарас ГНАТЮК

к. е. н., доцент

доцент кафедри обліку і оподаткування

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

Надія ШКРОМИДА

к. е. н., доцент

доцент кафедри обліку і оподаткування

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ДОВГОСТРОКОВИХ КРЕДИТІВ

Фінансовий стан підприємства визначається наявністю ресурсів у обсягах, потенційно, достатніх для забезпечення мети і предмету діяльності, передбачених установчими документами. У свою чергу, предмет діяльності є достатньо широким поняттям, що деталізується через запровадження виробничо-господарських програм та фінансових планів на певний період. У обліковому сенсі період реалізації виробничо-господарських програм та фінансових планів має чітко окреслені рамки, які об'єктивно прив'язані до нормативних регламентів, встановлених національним бухгалтерським законодавством [1]. Істотно, що за таких обставин ресурси в контексті їх впливу на фінансовий стан поділяються за строком їх використання та тривалістю впливу, а їх формування залежить від доступу до джерел фінансування та номенклатури фінансових інструментів. З огляду на це, бухгалтерський облік позикових джерел фінансування є важливою ділянкою облікового процесу, а інформація, що формується за його результатами впливає на рішення управлінського персоналу стосовно покращення фінансового стану підприємства.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності інформації про позикові джерела фінансування визначаються НП(С)БО 1 (в частині трактування поняття та складу зобов'язань), НП(С)БО 11 (в частині визнання та оцінки зобов'язань, їх видів та строків погашення по відношенню до операційного циклу), НП(С)БО 13 (в частині трактування поняття фінансових зобов'язань та їх місця серед фінансових інструментів) [2, 3, 4].

Рядові бухгалтери на професійних форумах досить регулярно нарікають на труднощі та, пов'язані з цим, ризики облікової реєстрації зобов'язань за довгостроковими кредитами через імперативну вимогу п. 9 НП(С)БО 11 відображати усі довгострокові зобов'язання (у тому числі і довгострокові кредити банків) за їх теперішньою вартістю. Сама ж сума теперішньої вартості має визначатись як дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде потрібна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства. Значна частина практиків вважають, що згадана норма стандарту бухгалтерського обліку занадто складна і є такою, що не відповідає реаліям та національним особливостям ведення бізнесу. Найбільше лякає необхідність застосовувати при оцінці фінансових зобов'язань ставки дисконту. І хоч кожен бухгалтер є ще й економістом та добре знає зміст поняття дисконт, не кожен бухгалтер може правильно його визначити для оцінки довгострокових кредитів, оскільки загальноприйнятої та затвердженої методики визначення ставки дисконту не існує. Фактично практикуючим обліковцям необхідно самостійно визначити що буде базовим значенням ставки дисконту, обираючи з поміж таких баз як статистична звітність банків щодо вартості довгострокових кредитів наданих суб'єктам господарювання юридичним особам чи облікової ставки НБУ. А ще є такі показники, як індекс інфляції та вартість альтернативних джерел фінансування (зазвичай довгостроковому кредиту протиставляють, фінансовий лізинг чи емісію довгострокових облігацій).

Якраз в цей момент і виникають фінансові ризики, пов'язанні з застосуванням різних підходів до визначення ставки дисконту бухгалтерами та контролюючими органами. Зокрема, суттєва зміна ставки дисконту у бік збільшення чи у бік зменшення впливає на розмір теперішньої вартості та суму фінансових витрат в складі витрат діяльності, що беруть участь у розрахунку податку на прибуток. А отримані недоїмки та донарахування податку на прибуток тягнуть за собою репутаційні втрати [5].

Неоднозначності ситуації додає необхідність пошуку форми первинного документу, де необхідно розрахувати, обґрунтувати та зафіксувати факт визначення ринкової ставки дисконту. Не лишнім буде і увести додатковий об'єкт облікової політики в частині вибору бази для визначення ставки дисконту. При цьому потрібно не забути про критерій суттєвості, на який можна опиратися при порівнянні вартості кредиту у вигляді запропонованої банком фіксованої ставки відсотка та ринкової ставки дисконту [6].

В результаті виникає ситуація, коли підприємство беручи довгостроковий кредит під певний відсоток встановлений банком у вигляді річної фіксованої ставки через вимогу оцінки таких фінансових зобов'язань за теперішньою вартістю може мати дохід. Такий дохід визначається як різниця між фінансовими витратами, фактично понесеними, та фінансовими витратами, які могли б бути понесені, при застосуванні іншої бази визначення ринкової ставки дисконту. Така ситуація сприяє невизначеності результатів облікового процесу щодо формування доходів і витрат періоду з метою оподаткування податком на прибуток.

Таким чином, оцінка фінансових зобов'язань з довгострокових кредитів за теперішньою вартістю вимагає від практикуючого бухгалтера використання професійного судження, що вносить в обліковий процес елемент суб'єктивності та вимагає підвищення рівня внутрішньої регламентації бухгалтерського обліку на підприємстві. Ми маємо чітко розуміти, що банківський відсоток враховує фінансові ризики (інфляцію, упущені вигоди та ризик неповернення) і не може бути об'єктом торгу при укладанні угод. Бізнес змушений платити за користування довгостроковими позиками банків визначену відсоткову ставку. Тому, щоб уникати додаткових фінансових втрат необхідно розбіжності між ставкою відсотка та ринковою ставкою дисканта звести до мінімуму. Для цього потрібно вжити таких заходів: по-перше, чітко прописати в обліковій політиці базу, що застосовується при дисконтуванні; по-друге, підстрахуватись критерієм суттєвості при встановленні розбіжності між цими показниками і по-третє, продумати форму первинного документа, в якому буде розраховано, обґрунтовано та зафіксовано факт визначення ринкової ставки дисконту.

Список використаних інформаційних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV – Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 01.06.2022).
2. Національний (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73. Міністерство Фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 01.06.2022).
3. Національний (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» від 31.01.2000 №20. Міністерство Фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (дата звернення: 01.06.2022).
4. Національний (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» від 30.11.2001 №559. Міністерство Фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text> (дата звернення: 01.06.2022).
5. Шкроміда В. В. Технологічний інструментарій репутаційного менеджменту: підхід зацікавлених сторін / В. В. Шкроміда, Н. Я. Шкроміда, Т. М. Гнатюк, М. М. Василюк // Журнал Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. - 2021. - Т. 8. - № 3. - С. 97-105.
6. Онищенко В. Дисконтування кредитів та позик 2021. Головбух URL: <https://www.golovbukh.ua/article/8186-diskontuvannya-kreditv-ta-pozik-2020> (дата звернення: 01.06.2022)

Василь ГОЛОВАЧКО

к.е.н., доцент

кафедри обліку і оподаткування та маркетингу

Мукачівського державного університету

м. Мукачево, Україна

Василь ГОЛОВАЧКО

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальність 124 «Системний аналіз»

Ужгородського національного університету

м. Ужгород, Україна

ЕТАПИ ОЦІНКИ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Покращення технологій, стратегій використання та розвитку трудових ресурсів, розвитку ринку, збільшення кількості вироблення продукції (товарів, послуг), механізація та автоматизація виробництва, вдосконалення управління кадрами виступають наслідками оцінки трудового потенціалу підприємства.

Ефективність роботи підприємства, виготовлення продукції, надання послуг та реалізація товарів і інші процеси підприємницької діяльності напряму залежать від якості роботи персоналу відповідної організації.

З таких причин, кожен підприємець зацікавлений в наявності кваліфікованих робітників, тому здійснюються заходи по підвищенню кваліфікації, знань, вмінь та навичок за допомогою різних заходів. Так як, трудові ресурси є найвпливовішими ресурсами на підприємстві, управлінський персонал повинен мати чітке бачення та стратегію ефективного управління трудовим потенціалом, що можливе після якісної його оцінки.

Питанням оцінки трудового потенціалу займалось чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, де у своїх працях розглядали, групували, та розробляли способи та методи оцінки трудового потенціалу.

До таких відносять праці наступних економістів: Адамчук В.В., Андреева К.Л., Бажан І., Бляхман Л.С., Генкін Б.Г., Гуменюк М., Данилишина Б., Демко І.І., Джаїн І., Іванісов О.В, Калінеско Т., Кім М., Лібанова Е., Маслова Е., Набока Р., Новікова О., Одегова Ю., Ракова С.О., Рекусенко С., Федонін О.С., Харун О.А., Шевченко О.О., та інші.

Існує багато методик оцінки трудового потенціалу, однак всі вони недосконалі і підходять лише для вузького кола підприємств, тому дослідження в даному напрямі має відповідну популярність.

Деякі науковці в своїх працях вказували спроби створення уніфікованої системи оцінки трудового потенціалу, але визнання серед підприємців як типової вони не набули.

Серед вітчизняних підприємств найбільшу популярність мають «проверені часом» методики оцінки трудових ресурсів, але такий вибір не є економічно доцільним, адже з розвитком технологій розвиваються й інші категорії життєдіяльності та економіка з ринком в тому числі. Тому доцільно

використовувати зарубіжну практику та методи оцінки, адже менеджмент та системний аналіз серед таких країн більш розвинений. Більшість вітчизняних науковців зосереджують увагу на кількісний, комплексний та динамічний підходи оцінки трудового потенціалу [2].

За першим використовують статистично-математичні методи оцінки кількісно-якісного складу, куди відносять чисельність персоналу за категоріями, статево-вікову класифікацію, кваліфікаційний склад працівників та інше.

До комплексного підходу відносять психофізичний та особистісний склад трудових ресурсів. Найбільш економічно доцільним є динамічний підхід, при котрому ведеться дослідження ретроспективного аналізу теорії та практики оцінки трудових ресурсів та проведення прогностичного аналізу.

За таким підходом враховуються й позитивні якості інших підходів та додаються необхідні дослідження для прийняття управлінських рішень.

В наукових працях Виноградського М. Д. можна знайти відображення оцінки трудового потенціалу з визначення показників його якісного складу:

- середнє значення вікової характеристики персоналу; оцінка рівня освіченості кадрів; оцінка стажу роботи на підприємстві та роботи за обраною професією (спеціальністю); впливовість статевої характеристики трудових ресурсів відносно виду діяльності; внутрішній або соціальний стан на підприємстві серед працівників;

- порівняння кількості кадрів за статевою характеристикою по категоріям виду робіт та посад;

- якість виконання роботи управлінського персоналу відносно поділу кадрового складу за спеціальностями та посадами;

- рівень якості роботи працівників відносно їх кваліфікаційного рівня;

- тривалість участі конкретного працівника у виконанні поставлених на нього завдань на конкретній посаді та тривалість її займання.

Для знаходження якісного складу трудового потенціалу необхідно провести порівняння забезпеченості підприємства трудовими ресурсами, їх професійною та кваліфікаційною характеристикою, рівнем освіти, та супутніх даних.

Для підприємства, оцінка трудового потенціалу робітника повинна окреслювати показники якості та кількості, рівня використання, забезпечення та відповідності відповідного потенціалу, а для цього необхідно:

- ✓ мати в наявності відповідні висококваліфіковані трудові ресурси або створювати заходи по забезпеченню наявних ресурсів відповідного рівня кваліфікації (максимізації можливостей) ;
- ✓ надати відповідні умови праці, котрі зможуть повністю розкрити можливості такого персоналу;
- ✓ виконання покладених завдань на працівника не можуть бути шкідливими для його здоров'я та порушувати особисті права людини.

На вітчизняних підприємствах та науковій літературі зустрічається практика оцінки трудового потенціалу підприємства за показниками

коефіцієнтів оцінювання робітничого, службового, фахового та керівного складів персоналу.

При оцінці слід наділяти увагу інноваційній складовій трудового потенціалу, адже вона має вплив на всі його аспекти. До цієї складової відносять показники коефіцієнтів новаторства на інноваційної активності.

Коефіцієнт інноваційної активності підприємства показує ті аспекти підвищення трудового потенціалу, що не може показати коефіцієнт новаторства. Сюди включають те, що важко виразити у вартісному виразі.

Наприклад, нововведення у обліку документації (його автоматизація) призводять до збільшення швидкості обробки інформації і заповнення бланків та звітів, що в свою чергу впливають на продуктивність праці.

Однак, наявна практика на українських підприємствах свідчить про те, що не далеко не всі займаються питанням оцінки трудового потенціалу підприємства, внаслідок чого приймаються заздалегідь неправильні управлінські рішення щодо скорочення персоналу.

В таких випадках показники продуктивності праці і трудового потенціалу можуть зрости, але при цьому можуть впасти продажі підприємства. Тому важливо проводити таку оцінку, адже вона забезпечує ефективну діяльність підприємства, котра має такі фактори: економічні, демографічні, соціальні, психологічні, географічні, екологічні, комунікативні, галузеві, організаційні, технічні, інформативні [3].

Більшість сучасних методів оцінки не враховують всю складність підприємства, котре необхідно розглядати зі сторони системи, що провокує використання системного підходу. Відповідно до якого необхідно використовувати системний аналіз, котрий вимагає поетапну оцінку.

Виділяють наступні етапи оцінки трудового потенціалу підприємства:

- визначення головної мети оцінки трудового потенціалу, що має відображати інтереси підприємства та всіх його працівників;

- підготовчий етап – відбувається попереднє ознайомлення з предметом оцінки, складання бази оцінки, відбір та групування необхідних даних для проведення оцінки, дослідження факторів впливу підприємства на трудовий потенціал працівників тощо;

- кінцеве утворення бази даних, необхідної для оцінки, визначення структури трудового потенціалу підприємства;

- проведення аналізу впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на трудовий потенціал;

- вибір методів розрахунку елементів оцінки трудового потенціалу підприємства (ці показники повинні відображати як якісні так і кількісні якості трудових ресурсів для повної оцінки трудового потенціалу; найчастіше використовують метод порівняння до типових значень або минулих років);

- виявлення впливу синергії працівників на збільшення чи зменшення трудового потенціалу підприємства;

- розрахунок та формування кінцевої оцінки трудового потенціалу підприємства з урахуванням всіх факторів впливу на нього [2;04].

На результат оцінки сильно впливає методи оцінки, котрі обирає підприємство, тому до цього питання потрібно відноситись відповідно. Для визначення та оцінки трудового потенціалу працівників творчої спрямованості, зазвичай, використовують метод експертних оцінок.

За цим методом створюється певна система критеріїв та показників, що відносяться до трудового потенціалу та проводиться експертна оцінка відсоткової вагомості окремого працівника або підприємства загалом (сума всіх оцінок вагомості має бути рівна 100%) [1].

Така методика дає змогу визначити та оцінити всі аспекти впливу на трудовий потенціал творчого колективу.

Отже, комплексна оцінка трудового потенціалу на підприємстві являє собою необхідну умову для підвищення та ефективного використання загального трудового потенціалу. Вона має будуватися на основі економічних оцінок можливостей та здібностей окремих працівників, створювати деякий дохід.

Оцінка включає визначення кількісного та якісного складів, відповідності та міри використання потенціалу в цілях конкретного підприємства. Кількісна складова містить: чисельність трудового потенціалу; структуру персоналу за статевими та віковими характеристиками; тривалість робочого дня (фактична та нормативна). Відносно якісного складу використовують кількісні показники якості використання трудових ресурсів.

Також, слід звертати увагу на інноваційну складову при оцінці трудового потенціалу, адже вона має значний вплив на його розвиток. До таких показників відносять коефіцієнт новаторства та коефіцієнт інноваційної активності.

Для підприємств вид діяльності яких має творче спрямування використовують методіку експертних оцінок, що допомагає визначити кількісні та якісні характеристики.

Список використаних інформаційних джерел

1. Білецька К.В. Трудовий потенціал як чинник активізації інноваційних процесів. *Ефективна економіка*. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2932>. 2. Харун О. А. Оцінка трудового потенціалу промислового підприємства. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2014. № 25. С.92-97. 3. Чухрай Н.І., Кулиняк І.Я., Глянцева О.І. Оцінювання рівня трудового потенціалу підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. URL: 2014. № 10(160). С. 338-347. 4. Шостак Л.В., Петріні В.А. Трудовий потенціал як рушійна сила ефективного розвитку підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип.21. С. 450-454.

Людмила ГОРДЕЄВА-ГЕРАСИМОВА

*старший викладач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Катерина БІЛОВА

*здобувач вищої освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ ВИТРАТИ І ВИДАТКИ ЯК ОБ'ЄКТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Проблематика у розрізненні та правильній трактовці терміну «витрати» та терміну «видатки» була актуальною серед науковців з самого початку створення незалежної України. Така ситуація склалась через недосконалість у нормативних актах, які регулюють бухгалтерський облік. Ця проблема має місце і в сьогоденнішніх реаліях, тому що внесення змін від 2017 року практично витіснили з нормативної облікової бази Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку термін «видатки», оперуючи поняттям «витрати» як об'єктом обліку. Це призвело до виникнення численних дискусій щодо доречності та правильності використання терміну «витрати» у бюджетній сфері.

Проблема виросла своїм корінням суто з ґрунту «мовного питання», тому що справникарство у радянському союзі, професійна бухгалтерська література – усе було російською мовою, саме тому вже українські законодавці під час формування перших нормативно-правових документів банально перекладали російські слова. Таким чином, два різні російські терміни «затрати» і «издержки» не мають в українській законодавчій практиці чіткого розрізнення [3].

За своєю суттю видатки існують в обліку бюджетних установ як затверджені кошторисом грошові кошти, що мають бути задіяні у відповідних проектах у визначений термін. До суцільного прирівняння у загальному сенсі «витрат» та «видатку» призвів облік, який відбувався за касовим методом до переходу суб'єктів державної сфери діяльності на планування середньої да далекої перспективи. Це призвело до розрізнення видатків на так звані касові і фактичні та, як наслідок - до розподілу обліку і контролю.

Та облікова нормативно-правова база, яка наразі є актуальною для державного сектору, має в собі пояснення лише терміну «витрати». У НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» надається таке формулювання терміну «витрати» - «зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власником)». Однак, ця ж нормативно-правова база не дає чіткого формулювання поняттю «видатки бюджетних установ», наводячи лише чітко

визначену категорію «видатки бюджету», що визначається як «кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом» [5].

В той же час, є деякі сумнівності щодо другого розділу звіту про фінансові результати. За розділом IV Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 “Подання фінансової звітності”, цього передбачається єдина форма «Звіт про фінансові результати», яка “відображає інформацію про доходи, витрати, дефіцит/профіцит в результаті діяльності суб’єкта державного сектору та бюджету протягом звітного періоду”. Звідси можемо зробити висновок, що доходи і витрати суб’єктів державного сектору не є ототожненими поняттями [5]. Казначейство веде їх облік, отже, відповідно до Бюджетного кодексу України, до витрат бюджету належать його видатки [2]. Однак, називати витрати суб’єктів буде не коректно називати видатками бюджету.

Адже якщо керуватися чинним законодавством, то «розпорядники мають відображати у розділі другому Звіту про фінансові результати саме те, що вказано в його назві: “Видатки бюджету (кошторису) за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету”. Крім того, Порядок заповнення форм фінансової звітності в державному секторі, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 28 лютого 2017 року № 307, зазначає таку ж інформацію, а саме “відображаються суми видатків кошторису розпорядників бюджетних коштів”. Тому, можемо зазначити, що у жодному нормативно-правовому акті не передбачено певного ототожнення з витратами суб’єктом [3].

З економічної ж точки зору, необхідність існування окремих та не залежних одне від одного термінів «витрат» і «видатків» формується на основі зміни форми задіяних у різних етапах виробництва продукту ресурсах. На важливості розмежування понять «витрати» та «видатки» наполягає і Адамик О. В у своїй роботі «Розмежування понять витрати, затрати, видатки та особливості їх застосування учасниками бюджетного процесу». Вона зазначає: «Витрати здійснюються суб’єктами на стадії обміну і передбачають двосторонній рух вартостей – обмін грошей на товари чи послуги. Видатки ж виникають на етапі розподілу централізованого фонду держави і характеризуються одностороннім рухом грошових коштів, тобто здійснюються без отримання доходу. Однак, окремі видатки за певних умов можуть перетворюватись на витрати конкретних суб’єктів (оплата заробітної плати, виплата вартості матеріальних цінностей тощо)» [1].

Факт того, що у сучасних реаліях ми можемо спостерігати термін «витрати» ототожненим до об’єкта бухгалтерського обліку суб’єктів державного сектора, можемо також пояснити інтеграцією української нормативно-облікової бази у міжнародне середовище, та її стандартизацію під загально визнані у світі вимоги. Адже світі поширена практика, коли бюджетні станови є повноцінними учасниками ринкової економіки, виходячи з цього, їх політика обліку базується

не на відображенні бюджетного обліку, а майнового, та пріоритетним значенням фінансового результату. [4].

Отже, існує багато можливих причин деякого прирівняння термінів «витрати» та «видатки» як у нормативних документах, так і в обліку господарських суб'єктів. Але, як ми вважаємо, на сучасному рівні розвитку облікової культури такі помилки недопустимі, адже ці терміни суттєво різняться за своїм економічним сенсом та призначенням. Відповідно, національна система бухгалтерського обліку ще потребує змін та заповнення деяких прогалів у системі. Більш чіткі дефініції понять витрат та видатків можуть надати велику кількість додаткових можливостей у сфері контролю та задовольнити важливі потреби фінансового, оперативного та управлінського обліку.

Список використаних інформаційних джерел

1. Адамик О. В. Розмежування понять витрати, затрати, видатки та особливості їх застосування учасниками бюджетного процесу. *Наука молода*. 2013. № 20. С. 203–209.
2. Бюджетний кодекс України: Кодекс від 01 травня 2022 року № 2456-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Іванніков О. Розмежування понять витрати, затрати і видатки. Та проблеми їх використання у бюджетному секторі. *Бухгалтер бюджетної установи*. 2021. 7 черв. URL: <https://buhgalter.com.ua/articles/buhgalterskiy-oblik/rozmezhuвання-ponyat-vitrati-zatrati-i-vidatki-ta-problemi-yih/>.
4. Крупко М.П. Витрати та видатки як об'єкти бухгалтерського обліку. 2018. 24 трав. URL: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/2745/>.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 24 грудня 2010 року № 1629. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11>

Людмила ГОРДЄЄВА-ГЕРАСИМОВА

старший викладач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

Валерія КРАВЧЕНКО

здобувачка вищої освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМИ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КОШТОРИСУ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ ЧЕРЕЗ НЕЗАПЛАНОВАНІ ВИТРАТИ

Витрати є частиною життя всіх підприємств, організацій чи установ. Витрати бюджетних витрат відображаються в кошторисі установи, через прорахунок та план доходів та витрат на майбутній рік. Проте часто може статись ситуація, коли витрати перевищують доходи, особливо з виникненням незапланованих витрат. Наприклад, такими витратами можуть бути підвищення заробітної плати, модернізація або ремонт основних засобів, збільшення кадрів,

стихийне лихо чи то війна. Тому установа повинна надати відповідним органам влади заявку на зміну свого кошторису.

За загально визнаним терміном, кошторис бюджетної установи (далі - кошторис) - основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень.[1]. Тобто кошторис – це розпис всіх витрат та доходів бюджетної установи. Кошторис затверджують вищі органи влади, тому даний документ є одним з важливих при визначенні фінансової спроможності бюджетної установи. Проте збільшення витрат може зіпсувати структуру вже поданого на розгляд кошторису, тому Міністерством фінансів України було прийнято нормативний документ відносно затвердження заявок на зміни в кошторисі. Дані заявки можуть бути подані у випадку збільшення власних надходжень, видатків, при необхідності перерозподілу суми бюджетних асигнувань, кошти використані не за цільовим призначенням та інше. [2].

Для внесення змін до кошторису складається та затверджується довідка про внесення змін до кошторису на рік, яку потім подають на реєстрацію до органу Державної казначейської служби України. Проте з нею також потрібно надати інші планові та фінансові документи, а саме такі, як план асигнувань загального фонду бюджету, план спеціального фонду бюджету, план використання бюджетних коштів, тощо. [3]. Тобто теоретично порядок внесення змін до кошторису через збільшення видатків визначено в нормативно-правових актах та законах України. Проте в реальному житті внесення змін є важчим ніж зазначено, особливо в сучасних умовах.

З початком 2022 року незапланованими видатками були витрати на заробітну плату, хоча більшість установ знали, що буде підвищення рівня цін на комунальні послуги, тому в свою чергу будуть зміни в мінімальній заробітній платі, проте ніхто не міг подати заяву про внесення змін допоки не було офіційно введено розпорядження про зміни в мінімальній заробітній платі. Тобто з однієї сторони – було відомо, що буде збільшення видатків, а з іншої, нібито, й не могли нічого зробити. Якщо розглянути нинішню ситуацію, а саме - повномасштабне вторгнення країни-агресора на територію України, то є певний відсоток установ, які не можуть працювати через їх фактичну фізичну відсутність. Проте є установи які, не зважаючи на фізичну руйнацію, продовжують свою діяльність. Прикладом є заклади освіти, що продовжують свою роботу дистанційно завдяки досвіду пандемії. Зауважимо, що залишається питання фінансування видатків установ через такий фактор, як заробітна плата.

Отже, вносити зміни до кошторису можна, але лише із визнаними державою причинами. Необхідні узгодження змін з вищими розпорядниками бюджетних коштів тривають достатньо довгий час. Також наразі багато бюджетних установ потребують фінансової підтримки через збільшення

незапланованих видатків, але не мають гарантій отримання коштів для забезпечення потреб. Проте можна сказати, що подання довідки є актуальним тому, що органи Казначейства зможуть визначити хоча б приблизну суму видатків, що виникли на тлі сучасних подій, а в результаті – визначити методи покращення ситуації згідно змін видатків установ.

Список використаних інформаційних джерел:

1. Наказ № 57 Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0086-02#Text> 2. Довідка про зміни до кошторису [Електронний ресурс]. URL: https://www.budgetnyk.com.ua/article/50-dovdka-pro-zmni-do-koshtorisu#anc_1 3. Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-%D0%BF#Text>

Ірина ГРАБЧУК

к.е.н., доцент

доцент кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Державний університет «Житомирська політехніка»

м. Житомир, Україна

Олександр ГРАБЧУК

к. держ.упр.

асистент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»

м. Житомир, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Легалізація доходів, отриманих незаконним шляхом, та фінансування терористичної діяльності завжди виступала однією із загроз державній безпеці. Дієвим фінансово-правовим інструментом протидії зазначеним ризикам є фінансовий моніторинг, який хоч і є відносно новим явищем для України, проте прийшов важливі етапи свого становлення. В умовах воєнного стану даний інструмент зазнає змін, для оцінки яких необхідно визначити сутність даного поняття та його основні складові.

Фінансовий моніторинг – поняття неоднозначне і, в першу чергу, це пов'язано з його багатоаспектністю. Адже він є об'єктом досліджень в сфері фінансового права, фінансів, державного управління, безпеки країни тощо. Науковці виділяють широкий та вузький підхід до трактування фінансового моніторингу, розглядають його як частину системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів та фінансуванню тероризму або ототожнюють з нею. Підтримуємо позицію дослідників [1; 3], які називають фінансовий моніторинг тільки частиною даної системи, до якої належить також ще правоохоронний блок.

Згідно з Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р. № 361-IX система фінансового моніторингу визначається на двох рівнях – первинному та державному. При цьому більше жодних елементів для системи фінансового моніторингу не наведено, тільки склад суб'єктів на кожному з рівнів. На нашу думку, доцільним при розкритті сутності фінансового моніторингу не зупинятися виключно на суб'єктах, а охоплювати також і інші складові.

Стабільне та ефективне функціонування національної системи протидії фінансуванню тероризму потребує комплексного застосування методичних, організаційних, нормативно-правових та інституційних заходів. Виходячи з того, що фінансовий моніторинг представляє собою сукупність таких заходів, вважаємо за доцільне в його структурі виділити відповідне забезпечення: інституційне (органи фінансового моніторингу, міжвідомче підпорядкування); методичне (підходи, принципи, методи фінансового моніторингу); організаційне (навчальні матеріали; підготовлений персонал; інструкції та правила для персоналу); нормативно-правове (законодавчі документи; підзаконні нормативно-правові акти).

Причому основним є саме інституційне забезпечення, що розкривається через суб'єктів фінансового моніторингу, їх підпорядкування та координацію, які впливають на інші складові системи фінансового моніторингу, визначають ефективність її функціонування в цілому. Так, окремі органи (зокрема, Державна служба фінансового моніторингу) займаються методичним забезпеченням (яке представлено розробленими підходами, принципами та методами фінансового моніторингу), зокрема здійснена компіляція основоположних міжнародних документів, які є основою для побудови та оцінки системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів та фінансуванню тероризму. Саме прийняті методичні підходи висувають вимоги до організаційного (яке охоплює професійні кадри, інструктивні матеріали для персоналу), нормативно-правового (що представлено сукупністю документів як на законодавчому рівні, так і на рівні підзаконних нормативно-правових актів) забезпечення.

Важливим кроком в реформуванні системи протидії відмиванню коштів, отриманих незаконним шляхом, та фінансуванню тероризму стало прийняття Закону України «Про запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р. № 361-IX. Проте зміни нормативно-правового та методичного забезпечення фінансового моніторингу не тільки не усунули всі наявні проблеми в цій сфері, але й спровокували виникнення нових.

З однієї сторони, фахівці наголошують, що визначення меншої кількості критеріїв для операцій, які підпадають під дію фінансового моніторингу, відповідно до вимог нового законодавства, є перевагою, оскільки таким чином

відокремлюється значна частина операцій, про які раніше доводилось звітувати Державній службі фінансового моніторингу. З іншої сторони, практики, аналізуючи норми законодавства про фінансовий моніторинг, вказують на те, що «...надання права на заморожування активів та зупинку сумнівних з точки зору банку операцій на підставі не підтверджених фактів, а здогадок і допущень, є відвертим недоліком нового закону» [2].

На період воєнного стану зазнали змін правила фінансового моніторингу. Так, банки не зобов'язані встановлювати джерело походження коштів, якщо вони були внесені готівкою фізичною особою на поточний рахунок у сумі, що дорівнює або перевищує 400 тис. грн. У разі, якщо у банка виникне підозра, що внесені готівкові кошти є активами, пов'язаними з тероризмом та його фінансуванням, то банк зобов'язаний негайно їх заморозити та повідомити СБУ. Якщо підозра не підтвердиться, то банк зобов'язаний розморозити активи не пізніше наступного робочого дня з дня надходження від СБУ відповідної інформації. Не дивлячись на те, що правила фінансового моніторингу на період воєнного стану суттєво спрощені (що цілком є виправданим в умовах необхідності підтримки ЗСУ та необхідності надання гуманітарної допомоги українцям), все одно залишаються питання щодо порядку заморожування активів, зокрема обґрунтованості припущень для висунення підозри.

Крім того, ще до впровадження воєнного стану в Україні складові фінансового моніторингу потребували удосконалення. Адже для побудови ефективної системи фінансового моніторингу доцільно приділити увагу світовому ринку фінансових послуг за напрямками криптовалют, що отримали негативне забарвлення у світовому масштабі, що дозволить адаптувати наявний інструментарій до нових загроз. Прийняття нового закону в сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму суттєво вплинуло на всю систему фінансового моніторингу, роблячи акцент на нових підходах та необхідності врахування нових об'єктів, зокрема віртуальних активів. Проте, як виявилось, перевіряти такі об'єкти вже можна, але правовий статус у них ще не закріплений. Тому, звичайно, потребує удосконалення нормативно-правове забезпечення, а також і організаційне в частині підготовки фахівців за новими вимогами.

Список використаних інформаційних джерел

- 1. Возняковська Х.А. Фінансовий моніторинг як інструмент протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2012. № 1. С. 79-90.*
- 2. Закірова С. Фінансовий моніторинг в Україні: реальні та міфічні загрози для бізнесу і громадян. Громадська думка про правотворення. 2020. № 10 (195). С. 15–25. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2020/10.pdf>.*
- 3. Куришко О.О. Особливості розвитку системи фінансового моніторингу в Україні. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 1. С. 267-275*

Володимир ГРИНЬКО

здобувач вищої освіти

Каразінської школи бізнесу

Харківського Національного університету імені В.Н. Каразіна

м. Харків, Україна

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ

В соціально-орієнтованій економіці персонал компанії є носієм індивідуальних та корпоративних знань. Знання є ядром інтелектуального капіталу і набувають характеристики стратегічного ресурсу, елемента капіталу організації, що забезпечує стратегічні конкурентні переваги на ринку [1]. Досягнення соціальних цілей економічного розвитку підприємства неможливо без належної системи управління персоналом. Проте, забезпечення якості управління персоналом підприємства потребує впровадження та використання у процесах аналітичного забезпечення прогресивного інструментарію економічного аналізу, сучасних облікових елементів та комплексів, заснованих на перспективних інформаційно-комунікаційних технологіях, здатних забезпечити підприємству економічну ефективність та конкурентоспроможність у стратегічній перспективі [2, 3].

Досвід вітчизняних та зарубіжних дослідників кадрової політики та практичний досвід кадрових менеджерів свідчить, що основні проблеми управління полягають сферах: управління кадрами, людськими ресурсами, персоналом підприємства.

Аналітичне забезпечення прийняття рішень в управлінні персоналом компанії потребує дотримання відповідних вимог. Це вимоги до:

- інформаційних систем, орієнтованих на підвищення базисної компетенції персоналу;
- формування інформаційних ресурсів (у тому числі якості інформації, яка є джерелом для проведення аналітичних процедур);
- компетенцій фахівців, які проводять аналітичні дослідження;
- організації аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства та персоналу зокрема;
- інформаційної безпеки та персональних даних;
- методичних підходів аналізу та оцінки персоналу підприємства.

Зміни функціональних можливостей інформаційних систем, орієнтованих на підвищення базисної компетенції персоналу вміщують створення актуальної системи комунікацій; реалізацію локальних мереж; обговорення проблем, що об'єднують співробітників, та навчання персоналу у процесі роботи; розробка або удосконалення стандартів обміну досвідом.

Вимоги до використання інформаційної системи пов'язані з вимогами до формування інформаційних ресурсів, таких як:

- споживання в системі інформації;
- суттєвість, актуальність, релевантність інформації.

Організація аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства та персоналу зокрема має бути раціональною. Це означає, що регламентація або стандарти дозволяють зробити досвід та знання персоналу надбанням та конкурентною перевагою підприємства [4]. Нами проведені опитування менеджерів з управління персоналом 5-ти малих підприємств м Харкова для підвищення інтелектуального капіталу організації. Була сформована та запропонована респондентам анкета для визначення напрямків, які менеджери вважають найбільш ефективними. Після опрацювання нами отримані такі результати. Для підвищення інтелектуального капіталу організації у довгостроковій перспективі менеджменту, який в ній працює необхідно вживати певні заходи, серед них:

- реагувати на зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищі організації через взаємодію з персоналом – 72 % респондентів;
- оцінювати темпи накопичення знань – 40 % респондентів;
- оцінювати рівень знань (через оцінку та аналіз компетенцій персоналу) – 75 % респондентів;
- мотивувати працівників до підвищення кваліфікації – 83 % респондентів;
- мотивувати працівників до поширення власного досвіду та знань через організацію внутрішньо-організаційних тренінгів та семінарів – 67,5 % респондентів.

Формалізація (яка виявляється у структурах управління, базах даних та базах знань, дотриманні методичних підходів до проведення аналізу та оцінки персоналу підприємства) забезпечує переведення частини людського капіталу в структурний. Суб'єкти кадрової діяльності є користувачами аналітичної інформації. Тому, система надання інформації має бути орієнтована на їх запити. Далі, нами пропонується алгоритм аналітичного забезпечення управління персоналом підприємства в умовах соціально-орієнтованої економіки.

1. етап. Підготовка аналітичного забезпечення управління персоналом підприємства (розробка плану-графіку виконання аналітичних процедур, вибір інформаційної бази та налагодження інформаційно-комунікаційних каналів, організація фахівців для проведення даного виду діяльності та ін.).

2. етап. Проведення аналітичного забезпечення управління персоналом підприємства (визначення оціночних факторів-характеристик, вибір методів оцінки та організаційних прийомів їх реалізації, обробка отриманих даних та підбиття результатів та ін.). До специфічних методів аналітичного забезпечення, з нашого погляду слід віднести такі: метод попарного порівняння, графічного профілю, підсумованих оцінок, тестування, ранжування, критичного інциденту, довільних характеристик. Вибір методів аналітичного забезпечення залежить від кількох факторів, таких як складність організації, професійний рівень персоналу, компетентність аналітики, цілі аналітичного дослідження, автоматизація аналітичних процедур та ін.

3. етап. Зберігання, контроль та використання оцінної інформації в інформаційному та управлінському середовищі підприємства [5].

До специфічних принципів аналітичного забезпечення управління персоналом підприємства належать такі: регулярність, комплексність, цільова елімінація (не виходити за межі мети).

Список використаних інформаційних джерел

1. Сковронський Д. М. Ідея та визначення соціальної держави у історіографічному аспекті. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2015. № 825. С. 217–223.
2. Єршова Н. Ю. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах переходу до цифрової економіки. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки). 2020. №2. С. 75-80. URL: <http://es.khpi.edu.ua/article/view/2519-4461.2020.2.75> (дата звернення: 15.05.2022).
3. Єршова Н.Ю. Концептуальні підходи до розвитку обліково-аналітичного забезпечення підприємств : стратегічний аспект. «Облік, аналіз і аудит: виклики інституціональної економіки»: М-ли II Міжн. наук-практ. конф. (10 жовтня 2015 року, м. Луцьк). 2015. Вип.2. Ч.1. С. 100-101. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/24235/1/Yershova_Kontseptaulni_pidkhody_2015.pdf (дата звернення: 15.05.2022).
4. Єршова Н. Ю. Визначення нематеріальних активів та їхня оцінка. Вісник ЗНУ. 2010. № 2(6). С. 157-161.
5. Єршова Н. Ю. Шляхи вдосконалення системи внутрішнього контролю на підприємстві. Вісник ДДФА : Економічні науки : наук.-теор. журн. - Дніпропетровськ : ДДФА. 2013. С. 171-176. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/2948/1/Yershova_Shliakhy%20vdoskonalennia_2013.pdf (дата звернення: 18.05.2022).

Любов ГУЦАЛЕНКО

д.е.н., професор
завідувач кафедри обліку та оподаткування
Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Ульяна МАРЧУК

к.е.н., доцент
доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ОРЕНДНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

За період земельної реформи майже 31 млн га з 42 млн га сільськогосподарських угідь, що складає близько 74%, безкоштовно передано громадянам України у приватну власність.

Значна кількість земель сільськогосподарського призначення України використовується на умовах оренди та передбачає зобов'язальне право, оскільки

його реалізація здійснюється на договірних засадах. Право оренди земель являє собою особливий вид земельних правовідносин. Змістом орендних земельних правовідносин є суб'єктивні права та юридичні обов'язки орендодавця та орендаря, які регламентуються Законом України «Про оренду землі» № 161- XIV від 6 жовтня 1998 року (з послідуочими змінами).

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» №2145-IX від 07.04.2022 внесені зміни до Розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України, які змінюють правові орендні відносини безпеки в умовах воєнного стану.

Через російське вторгнення в Україну деякі сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, а також громадяни припинили свою виробничу діяльність та, відповідно, перестали використовувати для виробництва сільськогосподарської продукції набуті раніше на праві оренди та суборенди земельні ділянки сільськогосподарського призначення. Відповідно до діючого законодавства суб'єкти земельних орендних відносин можуть встановлювати і змінювати свої права і обов'язки.

Оскільки на територіях України де ведуться військові дії, для багатьох з таких орендарів та суборендарів припинення використання земель є тимчасовим і вони планують відновити сільськогосподарську діяльність у майбутньому, законодавець надав їм можливість тимчасової передачі прав оренди і суборенди земельних ділянок тим аграріям, які продовжують свою виробничу діяльність хотіли б збільшити площу використовуваних для цих потреб сільськогосподарських земель.

Орендарі і суборендарі земельних ділянок сільськогосподарського призначення усіх форм власності можуть передавати на строк до одного року належне їм право оренди, суборенди іншій особі для використання земельної ділянки за цільовим призначенням. З метою прискорення передачі таких земельних ділянок у користування іншим особам передача прав оренди і суборенди землі здійснюється без згоди власника земельної ділянки на підставі письмового договору про передачу права землекористування між землекористувачем та особою, якій передається право користування земельною ділянкою.

Варто відзначити, що 110736 тис. га української землі використовують для сільськогосподарської діяльності компаній, що мають зв'язки із громадянами чи резидентами країн-агресорів (рис. 1).

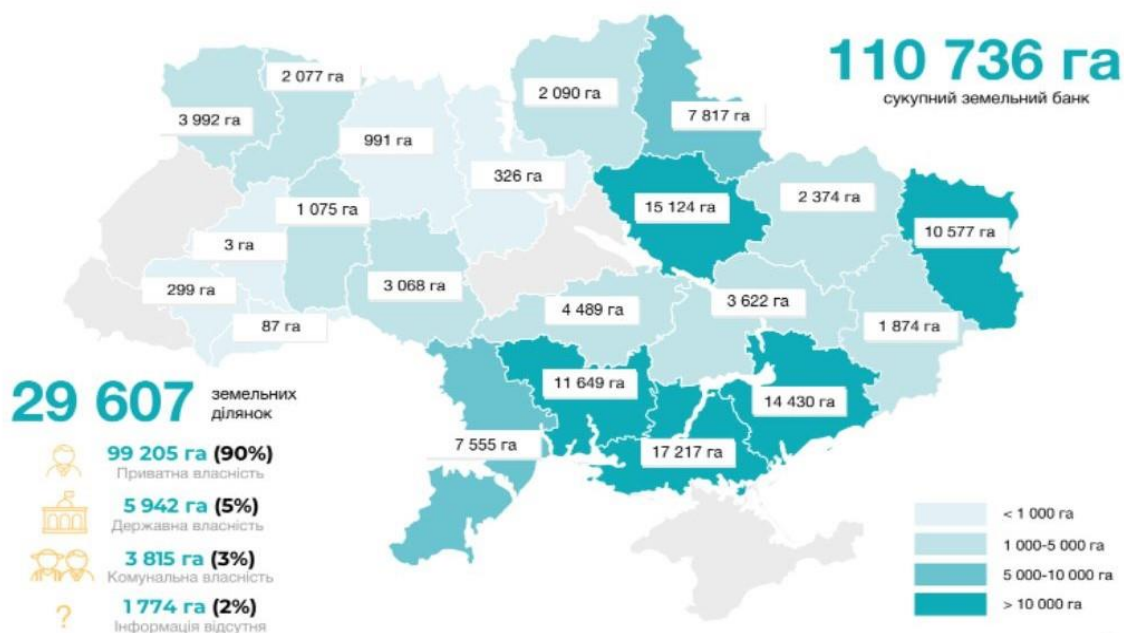

Рисунок 1 – Землі у користуванні агровиробниками, пов'язані із ворожими країнами

Відповідно до дослідження [1] в Україні ідентифіковано 1284 компаній. Серед них, майже 90% від загальної площі користування (99281 га), у оренді а/або власності агровиробників країни – агресора росії та 10 % (11465 га) у оренді а/або власності агровиробників країни – агресора білорусії (рис. 2).

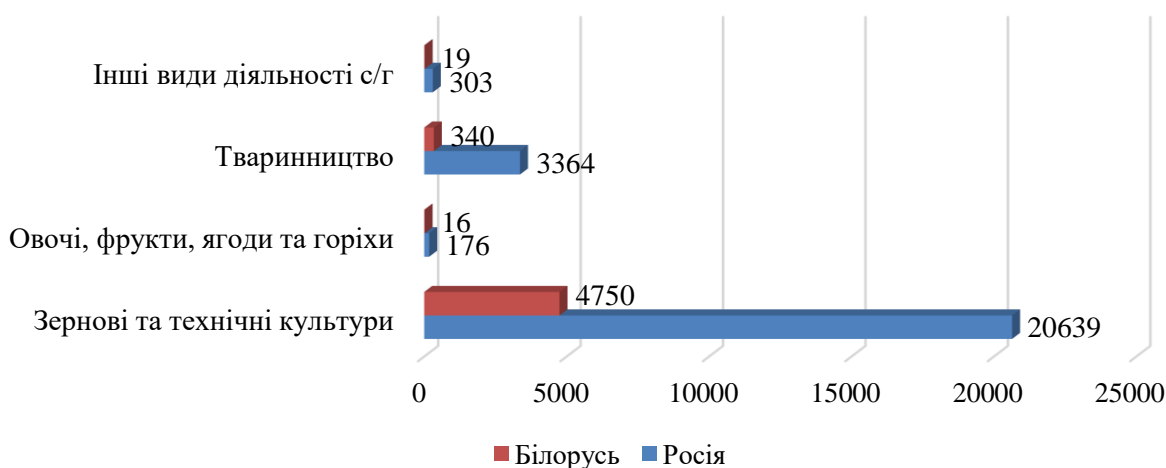

Рисунок 2 – Кількість земельних ділянок в оренді та/або власності агровиробників, пов'язаних із ворожими країнами*

*Джерело: сформовано авторами на основі дослідження *VkursiZemli* (дані на 20.04.2022 р.)

Уряд ухвалив низку законодавчих актів для забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами України у зв'язку з військовою агресією росії, встановлено мораторії на виконання зобов'язань і відчуження майна у правочинах із особами, що пов'язані з державою-агресором.

Список використаних інформаційних джерел

1. Кривава земля. 200 тис. га обробляє в Україні «руський мір». AgroPortal. 2022. URL: <https://agroportal.ua/publishing/lichnyi-vzglyad/krivava-zemlya-200-tis-ga-obroblyaye-v-ukrajini-ruskiy-mi> (дата звернення 11.05.2022 р.)

Андрій ДІДИК

аспірант кафедри обліку і аудиту
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ

Одним із найважливіших елементів кожного підприємства є облік виробничих витрат, що потребує своєчасного і ефективного втручання з метою вирішення облікових питань для забезпечення своєчасності їхнього відображення в обліковій системі. До таких питань належать методологічні та теоретичні аспекти обліку витрат виробництва.

Потрібно зазначити, що визначення витрат відрізняється в бухгалтерському і економічному аспектах. Витрати в загальному розумінні – це процес придбання виробничих ресурсів, а в бухгалтерському розумінні вони включають лише конкретні витрати ресурсів [1, с.77]. З цієї причини належна організація обліку виробничих витрат є єдиним джерелом інформації, яке потрібне для управління і контролю за економічними показниками підприємства. Основними завданнями обліку виробничих витрат є контроль за виробничою діяльністю і управління її витратами.

Розглядаючи головні принципи організації обліку виробничих витрат, варто зазначити, що не існує чіткого розмежування між принципами обліку витрат і організацією обліку витрат. Дана проблема виникає у зв'язку з нерозумінням різниці між цими поняттями.

Облік виробничих витрат підприємства – це сукупність робіт з відображення і групування вартості матеріальних, трудових та інших ресурсів, які були витрачені у звітному періоді. Організація обліку витрат, у свою чергу, забезпечує точність та достовірність калькуляції, що сприятиме підвищенню ефективності управління, адже для прийняття оптимальних управлінських рішень потрібно знати величину витрат і розуміти інформацію про витрати виробництва. За допомогою аналізу витрат можна виявити ефективність і визначити оптимальний розмір витрат, регулювати і контролювати їх,

перевірити якісні показники роботи, планувати рівень прибутковості та рентабельності виробництва.

На основі методів обліку витрат суб'єкт господарювання вибирає метод калькулювання, який зазначається в положенні про облікову політику. Оптимальний вибір методів обліку витрат залежить від особливостей технологічних процесів і залежить від керівництва та бухгалтерії підприємства.

Спираючись на принципи організації обліку виробничих витрат, кожне підприємство розробляє наказ про облікову політику, що є основним документом виробничої діяльності.

Застосування елементів облікової політики до доходів і витрат значно впливає на фінансовий результат підприємства[2, с.89]. В обліковій політиці повинні бути зафіксовані як об'єкти обліку виробничих витрат, так і методи. Вибір об'єктів і методів обліку витрат зумовлений організаційно-економічними особливостями витрат та входить до компетенції підприємства.

Таким чином, суб'єкт господарювання повинен самостійно визначати перелік змінних і постійних загальновиробничих витрат, адже в сучасній нормативній базі відсутній їхній чіткий перелік. Саме тому вдосконалення нормативної бази може вирішити проблему визначення переліку витрат шляхом покращення класифікації загальновиробничих витрат, яка б включала оптимальну кількість ознак, розкривала їх цільове призначення і економічний зміст, враховувала особливості та організаційну структуру. Також необхідна деталізація плану рахунків бухгалтерського обліку з конкретизацією статей загальновиробничих витрат щодо аналітичних рахунків.

Ще однією проблемою обліку загальновиробничих витрат є визначення бази розподілу, адже під час її вибору потрібно враховувати специфіку виробничого процесу підприємства. Відповідно, під час вибору бази розподілу необхідно звернути увагу на те, що між зміною загальновиробничих витрат та зміною бази розподілу існує пропорційна або майже пропорційна залежність.

Список використаних інформаційних джерел

1. Костенко О. К. Потенціал застосування нормативного методу обліку витрат / О. К. Костенко, Л. І. Жердева // *Economic and law paradigm of modern society*. – 2016. - №1. – С. 75-80.
2. Мельничук Я. П. Калькулювання собівартості органічної продукції рослинництва / Я. П. Мельничук // *Економіка та держава*. – 2016. - №2. – С. 87-90.

Alla DMYTRENKO

D.Sc. (Economics), associate professor
Associate Professor of Finance, Banking and Taxation
National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"

THE AUTOMATED ACCOUNTING SYSTEM COMPONENT OF THE ACCOUNTING POLICY OF PJSC "FIRM "POLTAVPIVO"

Because one of the ways of proper organization of accounting in enterprises of various forms of ownership is the accounting policy, which specifically establishes the methodological and organizational and technical aspects of accounting, including information processing technology in accounting, the level of automation of accounting procedures, document management. Thus, the organization of accounting allows in conditions of uncertainty to decide on the choice of an adequate way to reflect the facts of economic life in accounting.

Accounting policy – is the specific principles and procedures used by the management of the enterprise for the preparation of financial statements and accounting, providing for the streamlining of accounting procedures in the enterprise and the provision of accounting planning and rationality [1]. This includes any accounting methods, measurement systems and accounting disclosure procedures. The accounting policy must comply with generally accepted accounting principles (GAAP) and/or International Financial Reporting Standards (IFRS).

Today, every company needs to see a real picture of its financial condition for decision-making, and the main factor influencing the objectivity and efficiency of information is a professionally developed accounting policy for the automation of accounting processes.

In the decree "On the accounting policy" of PJSC "Firm "Poltavpivo" in the first section the following is defined: "Accounting is carried out in a machine-oriented form using ISpro software."

When choosing the software for the organization of the accounting system in the automated environment of PJSC "Firm "Poltavpivo" was guided by the following principles:

1. Since the implementation and organization of an automated accounting system is a complex and multi-stage process that requires significant investment, therefore, the most effective and correct approach to automating accounting operations is the "western" approach, where this approach is based on the following statement: "Automation of enterprise accounting processes must be effective and proceed from the company's prosperity strategy", that is, it is necessary to automate those tasks that will help achieve the goals of the enterprise, where all automation tasks will be assessed from the "Efficiency/Price" position. This approach is indeed called correct, even almost ideal. The essence of this approach is as follows:

- in accordance with the existing strategy and goals of the enterprise, allocate accounting areas for which a qualitative improvement is required;

- in the corresponding accounting area, a corresponding automation task is built, which ensures the process of increasing efficiency;
- the likely effect of the task of automating accounting is determined the day before and is mainly compared with expenditure items for modernization and adjustment;
- implementation of automation and reorganization of the company's accounting [2, p. 43].

2. The organization of accounting and analytical procedures for obtaining information should be the basis for the formation of information support of the management of the enterprise, which would allow management to competently and quickly form management decisions [3, p. 24].

3. Availability of extensive functionality to optimize all processes. In addition, the software can be easily customized according to the characteristics of accounting work in enterprises of a particular industry.

4. Easy transition from other systems. This should take into account the possibility of simultaneous accounting and tax accounting, which in modern conditions is quite relevant and practical. Simultaneous input of data required for both tax and accounting allows users to track all business transactions and changes in the composition of assets and liabilities that occur in different parts of the accounting work.

5. Compliance with the law, timely update, because the program must be built taking into account the peculiarities of accounting in Ukraine on the basis of National Accounting Regulations (Standards) and/or International Accounting Standards, as well as current tax legislation.

6. Arbitrary modular configuration.

Let us consider the capabilities of the ISpro system, which are used in labor accounting, calculation and payment of wages at PJSC "Firm "Poltavpivo". Keeping records of labor, accrual and payment of wages is an important element of the accounting and management system, since, on the one hand, it helps to determine the amount of labor costs and accordingly determine the actual cost of manufactured products, works and services performed, on the other hand, it allows the maximum efficiently use the available labor resources.

Working with the subsystem begins with the settings. All information in the module Settings of the subsystem Accounting for labor and wages is presented in the form of a hierarchical list with the following items: types of payments, funds, transfers, directories (for information that does not change very often: Accounting, Staff categories, Groups of staff categories, , Grounds for dismissal, Ranks, Ranks, Titles, Insurance Fees, Types of employment, Qualification categories, etc.).

PJSC "Firm "Poltavpivo" uses methods of calculating labor and wages for the sphere of activity of industrial enterprises.

According to the results of the study of the state of the automation process at PJSC "Firm" Poltavpivo ", it was found that: the accounting service of the enterprise for the automation of accounting uses the ISpro software – this is approved in the

accounting policy of the enterprise; the key principles for choosing ISpro as an automated accounting system are compliance with the law and the "Western" approach, which consists in an optimal combination of "Efficiency/Price" principles; the ISpro personnel accounting system consists of personnel accounting and labor and wages accounting subsystems, and the links between documents and system modules make it possible to simplify and speed up the personnel accounting process; since PJSC "Firm "Poltavpivo" is a large enterprise, it uses the methods of calculating labor and wages accounting in ISpro for the sphere of activity of industrial enterprises.

However, one should not forget that automation is a complex and time-consuming process and for its successful implementation it is necessary to think in advance about the solution of at least the main problems associated with it.

So, these problems stimulate the following studies, the key direction of which is the development of an optimal methodology that will allow, in a short time and with minimal cost, to introduce elements of accounting automation in an enterprise.

References

1. *Accounting Policies [Electronic resource] // Investopedia – Resource access mode. URL : <https://www.investopedia.com/terms/a/accounting-policies.asp> (accessed: 25.05.2022).*
2. Skrypnyk, S. (2020), "Features of automation of enterprise accounting in modern conditions" / S. Skrypnyk, I. Franchuk, I. Shepel // *Ekonomika ta derzhava*, vol. 10, pg. 39–45. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.10.39.
3. Slavkova, O.P. (2018), "Automation of accounting and analytical procedures for obtaining information" / O.P. Slavkova, S.A. Garkusha // *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, vol. 2 (7). no. 1, pg. 19–25.

Дана ДРАГОМИР

здобувач вищої освіти
кафедри обліку, аналізу і аудиту

Олена КОВАЛЬОВА

к.е.н., доцент

доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту

Національний університет «Одеська політехніка»

м. Одеса, Україна

НЕОБХІДНІСТЬ ПРОЦЕДУРИ ДЬЮ-ДІЛІДЖЕНС В СУЧАСНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПІДХОДИ, ВИДИ ТА СУТНІСТЬ

Процедура дью-ділідженсу в Україні за останні роки почала стрімко набирати оберти та стала широко розповсюдженою темою для обговорення, через недостатній вітчизняний досвід в цьому напрямку. Розвиток обумовлений виходом ринкової економіки на новий міжнародний рівень. З появою нових процесів і явищ на українському ринку капіталу формуються і нові потреби користувачів фінансової інформації в більш прогресивних видах аудиторсько-консалтингових послуг. Проведення процедури дью-ділідженс в Україні ще не набуло достатнього розвитку, тому ця тема потребує поглибленого дослідження.

Дью-Ділідженс став звичною практикою і загальним терміном у США з прийняттям Закону про цінні папери 1933 року. З цим законом торговці цінними паперами та брокери стали відповідальними за повне розкриття суттєвої інформації про інструменти, які вони продавали.

На сьогоднішній день у чинному законодавстві України відсутнє тлумачення терміну дью-ділідженс, відповідно відсутні і механізми, які регламентують порядок його проведення. Сам термін в Україні з'явився порівняно нещодавно, у 2004-2005 рр. ввійшов в ужиток в аудиторських, консалтингових та юридичних компаніях з появою іноземних інвестицій (капіталу).

У перекладі з англійської мови термін «дью-ділідженс» означає «належна перевірка», «перевірка належної сумлінності», але жодне із наведених трактувань не розкриває його справжньої сутності. Питання щодо визначення терміну «дью-ділідженс» висвітлено у працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, серед яких слід виділити Назаренко І.М., Сілічева Н. Є., Sherman A. J., Colwell C.A., Wasserstrum D.J., Rosenbloom A. H.. Як правило, автори розглядають питання визначення терміну дью-ділідженс, як передінвестиційне обстеження, що дозволяє отримати достовірні та об'єктивні уявлення про об'єкт інвестування. Але, слід зазначити про відсутність єдиного підходу до розуміння визначення поняття «дью-ділідженс», що ілюструють дані таблиці 1.

Таблиця 1 – Визначення «дью-ділідженс» різними авторами*

Автор	Визначення
<i>Визначення процедури дью-ділідженс вітчизняними авторами</i>	
Бондар В.	Дью-ділідженс – процес ґрунтового аналізу всіх активів, що входять до складу підприємства, з перевіркою їх юридичної «чистоти» та зобов'язань, реального правового та фінансового становища.
Сілічева Н.	Дью-ділідженс – усібчна перевірка законності та комерційної привабливості планової операції або інвестиційного проекту, проте важливу роль також відіграє і повнота інформації, яку надають за цього виду перевірки, що дозволяє інвесторам або діловим партнерам більш глибоко оцінити всі переваги й недоліки співпраці.
<i>Визначення процедури дью-ділідженс зарубіжними авторами</i>	
Rosenbloom A. H.	Дью-ділідженс – дослідження, проведене інвестором або його консультантами щодо повноти і точності представлення інформації про, що здобувається в бізнесі компанії.
G.E. Francis, P.J. Hurley.	Дью-ділідженс – процес, який забезпечує повну перевірку, що гарантує, що всі достовірні зовнішні загрози загального типу ідентифіковані для великих комплексних операцій.
J. Gordon.	Дью-ділідженс – важливий інструмент, особливо там, де необхідно розкриття досить конфіденційної інформації компанії, наприклад, як «приховані» реквізити рахунків, активів, пасивів, продуктів, клієнтів і бізнес-планів.

*джерело: узагальнено на засадах джерел [5,7]

Варто зазначити, що для української аудиторської практики дью-ділідженс – порівняно молодий напрям професійної діяльності. Разом з тим нормативно-

правові основи проведення дью-ділідженсу в законодавстві України чітко не закріплені. Крім того, думки вчених про класифікацію дью-ділідженсу в системі аудиторських послуг розходяться. Наприклад, М.Рамсінгхані зробив цікаве зауваження: в даний час проведення дью-ділідженсу рідко здійснюється за конкретним алгоритмом, процедура, як правило, проводиться у вільній формі. А від планування залежить якість наданих професійних послуг і, відповідно, успішність планованої угоди з капіталом. Мета дью-ділідженсу полягає в тому, щоб допомогти інвестору сформувавши обґрунтоване уявлення про ризики передбачуваної операції з капіталом шляхом їх аналізу та оцінки. На думку Г. Бінга, комплексне проведення дью-ділідженсу дозволяє отримати інформацію та сформувавши позицію з метою уникнення дорогих, а іноді і грабіжних наслідків для угод з капіталом.

Процедура дью-ділідженс регламентується міжнародним стандартом супутніх аудиту послуг 4400 «Завдання з виконання погоджених процедур щодо фінансової інформації» (далі – МССУ 4400) [3]. При аналізі зазначеного нормативного документу встановлено, що за результатами дью-ділідженсу інвестор очікує отримання звіту про виявлені ризики запропонованої угоди для вироблення подальших дій. Крім того, якщо звернути увагу на пункт 13 МССУ 4400, присвячений питанню планування узгоджених процедур, то там відображено лише одну пропозицію: «Аудитор повинен планувати роботу так, щоб завдання досягло своєї мети». Разом з тим конкретні дії аудиторів при плануванні і проведенні узгоджених процедур, до яких відноситься дью-ділідженс, не визначені і детально не описані.

Цікаво також відзначити думку А. Шермана. Автор вважає, що дью-ділідженс вимагає більш творчого і стратегічного підходу, необхідно більш глибоке вивчення компанії, по відношенню якої передбачається здійснити операцію з капіталом, вивчення місії, цінностей, культури та інших аспектів компанії, мети, а не виконання формального огляду ключових договорів та інших корпоративних документів.

Проведення дью-ділідженсу – це процес або зусилля, спрямовані на збір та аналіз інформації перед прийняттям рішення або проведенням операції, тому сторона не несе юридичної відповідальності за будь-які втрати чи збитки. Цей термін застосовується до багатьох ситуацій, але особливо до ділових операцій. Дью-ділідженс здійснюють інвестори, які хочуть мінімізувати ризик, брокери-дилери, які хочуть забезпечити, щоб сторона будь-якої операції була повністю проінформована про деталі, щоб брокер-дилер не ніс відповідальності, та компанії, які розглядають можливість придбання іншої фірми.

«Дью-ділідженс» може проводитися в різних напрямках, оскільки класифікація даного інструменту дослідження базується на широкому спектрі питань, пов'язаних з діяльністю підприємства. На рис. 1 представлено класифікацію «дью-ділідженс».

Рисунок 1 – Види «дью-ділідженс»*

*джерело: узагальнено на засадах джерел [2,3]

Необхідність включення етапу дью-ділідженсу зумовлена необхідністю виконання головних вимог до інформації – це правдивість, точність, достовірність. Для детальнішого пояснення суті процесу цієї процедури сформовано рис 2.

Проведення фінансового дью-ділідженсу – це не тільки необхідна процедура при зміні власника об'єкта, що дозволяє встановити певну довіру між сторонами за угодою, це також і процедура, яка може покращити роботу підприємства та вивести його на новий рівень, спираючись на отриману обліково-аналітичну інформацію, на її висновки і рекомендації експертів та знайти необхідні компроміси для подолання можливого конфлікту інтересів.

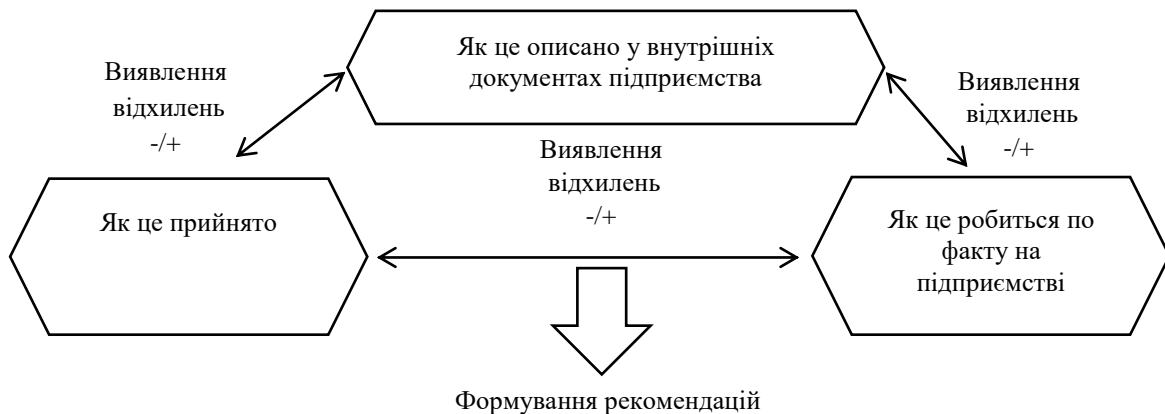

Рисунок 2 – Суть процесу процедури дью-ділідженс*

*джерело: власна розробка

Отже, сьогодні для учасників українського ринку все більш очевидною стає необхідність управління ризиками своєї діяльності, поліпшення управління фінансами. Формування нових взаємозв'язків компаній, необхідність модернізації виробництва, розвитку відносин з інвесторами і можливість виходу на міжнародні ринки капіталу призвели до того, що вимога прозорості діяльності сьогодні – обов'язкова. Дью-ділідженс можна охарактеризувати як один з основоположних етапів покупки активів, що допомагає інвестору сформувати повне уявлення про можливі ризики на момент присвоєння майна. Проведення дью-ділідженсу допомагає розкрити і нівелювати ризики, що виникають у інвестора, а також встановити більш точну вартість інвестиції.

Список використаних інформаційних джерел

1. Rosenbloom A. H. *Due Diligence for Global Deal Making: The Definitive Guide to Cross-Border Mergers and Acquisitions, Joint Ventures, Financings and Strategic Alliances*. USA, 2002. 370 p.
2. Гуцаленко Л.В. Дью ділідженс – гарант успішності інвестиційного проекту в бізнес-сфері. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. №7. С.20-31.
3. Wood, D. J. (1991) *Corporate social performance revisited*. *Academy of Management Review*, 16 (4), 691-718 p.
4. Харитова С. Дью дилідженс как обязательный этап инвестиционного процесса. *Консультационная группа «Департамент оценки»*. 2019. URL: <http://duediligence.su/work/duediligence.asp>.
5. Бондар В. Методичні засади експертизи правового та фінансового становища компанії при складанні звіту Due Diligence. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2010. № 8. С. 8-23.
6. Сілічева Н. С. Сутність Due Diligence (Дью Ділідженс) і можливі перспективи розвитку в Україні. *Економічний простір*. 2011. № 45. С. 288-296.
7. Francis G. E., Hurley P. J., & Robinson R. M. (2015). *Operations due diligence*. *Australian Journal of MultiDisciplinary Engineering*, 11 (1), 13-21.
8. Sherman A. J., & Welch J. E. *Due Diligence in a New Era of Accountability*. *The Journal of Corporate Accounting and Finance*, 2009. 370 p.
9. *Международный стандарт сопутствующих услуг 4400 (ранее МСА 920) «Задания по выполнению согласованных процедур в отношении финансовой информации»*: приказ Министерства финансов Российской Федерации. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_206956.

Наталія ЄРШОВА

д.е.н., професор

професор кафедри обліку і фінансів

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

м. Харків, Україна

Лідія ВОЛОЩУК

д.е.н., професор

в.о. завідувача кафедри обліку, аналізу і аудиту

Національний університет «Одеська політехніка»

м. Одеса, Україна

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК СКЛАДОВА КОНКУРЕНТНОГО УСПІХУ ПІДПРИЄМСТВА В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

В умовах глобалізації, високої конкуренції, нестабільності ринкового середовища створення надійної та стійкої бізнес-моделі ніколи не було таким складним. Тому, формування та розвиток нових конкурентних переваг є стратегічно важливими для комерційних структур. Конкуренція за позицію лідера на ринку призводить до того, що значну частину потенційних загроз / можливостей підприємства визначають процеси, що виникають та протікають у зовнішньому середовищі. Саме тому, пріоритети управлінської діяльності на підприємстві знаходяться в площині стратегічного менеджменту. Проте, специфіка стратегічного управління вимагає підвищеної уваги до інформації та джерел її отримання. Оскільки, обґрунтування та прийняття стратегічних управлінських рішень забезпечується масивом інформації, де ключове місце посідає та, що надходить із системи бухгалтерського управлінського обліку.

Реалії такі, що бухгалтерський облік перетворився з практичної навички в складний інструмент для бізнесу та управління і, таким чином, став невід'ємним і важливим компонентом людського суспільства. При цьому облік є засобом досягнення поставлених компанією цілей, а облікові інструменти мають бути інтегровані в систему управління. Важливим стає гнучке управління обліково-аналітичною інформацією, оскільки вона є основою для 1) планування і прогнозування, 2) оцінки отриманих результатів з метою визначення відхилень від нормативів та встановлення причин цих відхилень.

Формування інформації для потреб менеджменту при прийнятті стратегічних управлінських рішень має відбуватися в системі стратегічного управлінського обліку [1, 2]. Обліково-аналітичний інструментарій якого дозволяє побудувати агреговані моделі розвитку підприємства, його структурних підрозділів та окремих бізнес-процесів. При цьому необхідно враховувати, що інформації стратегічного управлінського обліку властивий високий рівень невизначеності і неповноти, у зв'язку з чим зростає вплив суб'єктивного чинника при прийнятті управлінських рішень. Тому, актуальності набувають пошук, дослідження, угруповання, вибір та застосування спеціальних способів та прийомів отримання та аналізу стратегічно важливої інформації.

Ефективність стратегічного управлінського обліку обумовлюється певними вимогами, однією з яких є організація інформаційних потоків.

Побудова управлінської діяльності на основі концепції ланцюжка цінності дозволяє виявити проблемні зони (у тому числі, розриви між ланками ланцюжка), які уповільнюють бізнес-процеси. Цінність створюється та підтримується завдяки стратегічному вибору та інвестиціям у ресурси і взаємовідносини, що призводять до створення або вдосконалення стратегічних та конкурентоспроможних можливостей та активів. Ці активи включають людей, інновації, інфраструктуру, бренд і інтелектуальну власність та ін., у тому числі ведення бухгалтерського обліку [3, 4].

Концепція створення ланцюжка цінності дозволяє не тільки глибше зрозуміти внутрішньофірмові процеси, але й допомагає сформувати організаційну систему підприємства відповідно до його довгострокової стратегії. Фокус концепції спрямований на управління відносинами між стейкхолдерами та бізнес-процесами компанії або видами діяльності [5]. На основі концепції ланцюжка цінності менеджмент підприємства має можливість «виділити» витрати на кожному етапі збільшення вартості: від закупівель сировини до продажу власної продукції. Отже – вибирати методи та способи зниження витрат. При цьому, головною умовою при управлінні витратами є приріст доданої вартості між закупівлею та продажем. Облік та аналіз витрат розглядаються крізь призму оцінки зафіксованих у бухгалтерському обліку господарських процесів, здійснених у результаті прийняття альтернативних управлінських рішень. Стратегічний управлінський облік витрат передбачає планування, облік, аналіз витрат за їх видами, місцями виникнення та об'єктами калькулювання; методи калькулювання собівартості; планування, облік та аналіз інвестицій у виробництво та облік відповідно до встановлених нормативів на основі повної та скороченої собівартості. Кожне з завдань стратегічного обліку витрат передбачає використання інструментарію обліку та аналізу з метою використання при управлінні діяльністю підприємства на основі концепції ланцюжка цінності [6].

На наш погляд, для вирішення проблеми отримання інформації варто враховувати відмінність характеру інформації залежно від рівня управління діяльністю підприємства. Тим самим, можна систематизувати та виділити критерії її складу, що відрізняються відповідно до кожного рівня управління підприємством.

Також, доцільно ввести групування інформації залежно від

- 1) користувачів (групи користувачів),
- 2) часового діапазону,
- 3) характеру інформації.

Важливо спростити та стандартизувати процеси, а також забезпечити їх технічну підтримку, яка дозволить знизити операційні витрати та підвищити ефективність.

Список використаних інформаційних джерел

1. Єршова Н. Ю. Системний підхід до дослідження організації стратегічного управлінського обліку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2017. Вип. 22(2). С. 120-125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2017_22%282%29_28 (дата звернення: 20.05.2022).
2. Єршова Н. Ю. Ідентифікація предмету та методу стратегічного управлінського обліку. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2015. Випуск 1(45). Т. 2. С. 148-152. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuiuec_2015_1%282%29_34 (дата звернення: 20.05.2022).
3. Волощук Л. О. Концептуальні засади управління економічно-безпечним інноваційним розвитком промислового підприємства та формування його аналітичних інструментів. Економіка: реалії часу. 2015. № 1(17). С. 234–241 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2015_1_38 (дата звернення: 15.05.2022).
4. Волощук Л. О., Носовець О. І. Прогнозування інноваційної активності промислових підприємств інструментами імітаційного моделювання бізнес-процесів. Економіка: реалії часу. 2015. № 6 (22). С. 147–155. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2015/No6/147.pdf> (дата звернення: 18.05.2022).
5. Walters D., Rainbird M. The demand chain as an integral component of the value chain. Journal of Consumer Marketing [online]. 2004. №21 (7). pp. 465-475. URL: https://www.researchgate.net/publication/235275204_The_demand_chain_as_an_integral_component_of_the_value_chain (дата звернення: 15.05.2022).
6. Єршова Н. Ю. Роль обліково-калькуляційного інструментарію стратегічного управлінського обліку в управлінні витратами промислових підприємств. Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова: зб. наук. пр. – Одеса: ОНУ. 2016. Т. 21. Вип. 1. С. 214-218. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_1_49 (дата звернення: 22.05.2022).

Оксана ЙОЛТУХОВСЬКА

к.е.н., доцент

доцент кафедри обліку і аудиту

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У ході проведеного дослідження специфіки здійснення внутрішньогосподарського контролю виплат працівникам виявлено, що методика контролю зводиться лише до перевірки розрахунків з оплати праці та відповідних відрахувань без врахування соціальної компоненти трудових відносин та антагоністичних інтересів суб'єктів цих відносин, що можуть спричиняти негативний вплив на інші підконтрольні даній системі об'єкти. Відсутність науково обґрунтованих підходів до методики зумовлює необхідність її розробки з врахуванням специфіки соціально-трудова відносин.

З метою розробки ефективної методики внутрішньогосподарського контролю виплат працівникам проведено моніторинг послідовності застосування контрольних процедур.

У ході аналізу послідовності контрольних процедур відносно виплат працівникам як підконтрольного об'єкту можна констатувати факт наявності розбіжностей в поглядах авторів щодо порядку їх здійснення. Дані неузгодженості в пропозиціях підвищують трудомісткість контрольних процедур та здійснюють суттєвий вплив на ефективність функціонування системи внутрішньогосподарського контролю.

Так, вважаємо недоцільним розпочинати перевірку стану облікового відображення виплат працівникам з обґрунтування оцінки організації праці (Н.І. Єсінова [1, с. 325-327]), встановлення ідентичності даних аналітичного обліку щодо оплати праці показникам синтетичного обліку й балансу на однакову дату, так і з перевірки правильності нарахування і виплати заробітної плати (В.А. Хмельницький [3, с. 327]).

Перш за все, суб'єкту контролю необхідно детально вивчити внутрішні розпорядчі документи підприємства, що стосуються порядку оплати праці.

З огляду на це, вважаємо доцільним розпочинати контроль з перевірки наявності та дотримання умов Колективного договору, Положення про оплату праці, Положення про соціальний пакет.

Після чого звернути увагу на правильність документального оформлення виплат працівникам та несуперечність їх здійснення нормам чинного законодавства та положенням внутрішніх документів підприємства.

Третій етап доцільно присвятити перевірці правильності нарахування і виплати заробітної плати як пропонується Б.Ф. Усачем [2]. Лише слід здійснювати дану контрольну процедури з врахуванням специфіки тієї форми оплати праці, яка застосовується на підприємстві.

Особливу вагу слід звернути на порядок дотримання виплат соціальних гарантій працівникам виходячи із їх мотиваційного стимулу на суб'єкта праці і як наслідок на досягнення того рівня фінансових показників, який був передбачений власником.

Наступним кроком слід здійснювати перевірку правильності виплати суми відпускних, компенсації в разі невикористання відпустки в поточному періоді та за умови дотримання норм чинного законодавства в даному аспекті, а також встановлення правильності інших виплат, зокрема, допомоги з тимчасової втрати працездатності.

Після цього встановлюється правильність проведення нарахування та утримання податків та зборів із виплат працівникам та відповідно за виконавчими листами.

При цьому слід звернути увагу на зони ризику, що окреслюють період зміни. За умови, що облік ведеться в комп'ютерному середовищі внутрішньому контролеру слід звернути увагу на зміни алгоритму розрахунку утримань і відрахувань податків та зборів із виплат працівникам та відповідно за виконавчими листами після змін на законодавчому рівні.

Ранжування контрольних процедур дозволить сформулювати план та програму внутрішньогосподарського контролю, аудиту даного об'єкта з

врахуванням специфіки діяльності підприємства, поділу його на мікро, малі, середні та великі залежно від кількості працюючих та обсягу доходу від реалізації продукції за рік, кількості працівників, що будуть здійснювати перевірку та ін.

Список використаних інформаційних джерел

1. Єсінова Н.І. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посібник. Київ: Кондор, 2004. 432 с.
2. Усач Б.Ф. Аудит: навч. посібник. Київ: Знання-Прес, 2002.
3. Хмельницький В.А. Ревізія і аудит: навч. посібник. Мн.: Книжний дім, 2005. 480 с.

Botond KÁLMÁN

PhD, Visiting Lecturer

Department of Accounting and Auditing

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

Berehove, Ukraine

Gabriella LOSKORIKH

PhD, Deputy Head of Department

Department of Accounting and Auditing

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

Berehove, Ukraine

Gábor PATAKI

Assistant Professor

Department of Accounting and Auditing

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

Berehove, Ukraine

MODERN CASTE SYSTEM IN TAXATION

In this study, the authors examine how taxation, one of the world's oldest financial institutions, is evolving today. Taxes are the same as history. Their role is mainly to cover the costs incurred by the state in the performance of its public functions. Taxes thus have a kind of redistributive function. Taxes are often treated as a necessary bad provision to avoid, and low levels of willingness to pay are common [1]. One of the most probable reasons for this may be that the consideration for the taxes paid is not received immediately or in the foreseeable future, which in many cases is not even in a tangible form. That is why many people feel like they are paying the tax for nothing. In this article, the authors examine the issue at three levels: between businesses [2], citizens [3], and multinational corporations [4]. At all three levels, the characteristics of a given group are researched. Citizens' willingness to pay taxes is examined using the results of international research examining state-specific tax morale. The expected goal and outcome of this international research will be the development of a more transparent, uniform (and less circumventable) tax system. The authors analyse the willingness to pay taxes and the ways in which they seek to reduce the amount of tax payable, or possibly avoid tax at all. Individual citizens have the least opportunities in this area. The room for manoeuvre of companies is already much

wider, and there are a few ways to reduce the tax payable. And multinational companies can go the farthest according to this study [5]. The temptation to make huge profits often overrides basic moral considerations as well. Based on the results, the authors formulate the theory of the modern tax caste system and express their views on it.

India is one of the countries in the world, in the history of which we find a civilization that goes back into the shadows of the past - even when hordes of hunters have migrated to other continents. However, not only is the civilization of this vast country old, but also its social system. This is the so-called caste system, for the elimination of which urban India is doing more and more, but it still lives on unchanged among the billions of rural people. Ehrlich, a European professor at the beginning of the 20th century, explained why this is the case at the beginning of the 20th century [6]. (Of course, he was not talking about India, but about his own society, but the theory he created is a perfect explanation for the caste system that still exists today.) In short, whatever the legal system of a country, it is different from traditional customary law, then people organize their own lives and communities according to customary law. For example, despite a well-used contract law, instead of a signature and a seal, a legal bond arising from the contract will be created by handshake. Today's representative of Ehrlich's theory, Teubner [7], still believes that traditional customary law will also be the basis of "world law" in the context of globalization. This is the main reason why rural India does not give up the caste system.

A question may arise in the reader as to how the caste system relates to modern taxation. We argue that there is a close connection between the two concepts. Individuals, businesses and large, capital-intensive multinationals have very different situations and opportunities. These companies can afford financial and legal experts who are out of reach for the average person. These experts "solve" the problem of paying taxes, and the company's executives and shareholders enjoy the consequences of higher profits. Such companies seem untouchable to the individual. The only difference compared to the caste system is that in India the poorest strata belong to the education genres (untouchable), while in the case of taxation the richest multinationals are untouchable. We present this "reverse" caste system in our article. In addition to multinational companies, we chose Ukraine and Hungary as the subject of our study, to which we are more closely connected through our affiliation. Our research is also a remembrance of the former researcher of our college, Viktória Szemjon, who died young, and whose research was one of her research areas.

Our first research question is what factors influence the willingness to pay taxes. Willingness to tax, which is usually defined as the internal motivation to pay taxes, is a vital element of the tax system. This is because most tax revenues are based on the voluntary obligations of taxpayers. Higher willingness to pay taxes therefore has the potential to increase revenues, with relatively little enforcement effort. In the short run, this can be achieved primarily through economic approaches to its behavior, but in the longer run, structural changes are needed, which will increase taxpayers' confidence and legitimacy.

As a first step, we examined the tax systems of Ukraine and Hungary and the tax morale of the residents of the two countries. In Ukraine, the income of individuals is subject to a total deduction of 41.5%. Retail tax morale is low, in line with the OECD finding [3]. This is mainly due to institutional factors, namely distrust of the government, government instability, anti-democratic phenomena and corruption. The series of direct changes that characterize the paradigm shift in the operation of the tax office itself is decisive in the development of the Hungarian retail tax morale. These include the reduction of administrative burdens, the introduction of the e-PIT system, and the preparation of tax returns for taxpayers. The transformation of spirituality is also very important: the tax authority has changed from a penal authority to an office that helps citizens. All of this is also part of the welfare state concept and, overall, has significantly increased tax revenues from the population. The next part of the study reviews corporate taxation with a focus on the research issue, followed by the “untouchables” who often avoid paying taxes and participating in public burdens by circumventing all rights and moral barriers. Tax chains that exploit a number of legal loopholes minimize the tax payable through round-trip billing and transfer pricing, such as the classic 'Double Irish with a Dutch Sandwich' [4]. Some multinational companies are capable of more than that. They gain control over sovereign states. One such case is still in the XX. occurred in the first decades of the twentieth century, the case of United Fruit in Honduras. Another example is the 2019 coup in Bolivia. Here, the president-elect has nationalized the country's lithium reserves, hurting Tesla's interests so severely that Elon Musk has decided he needs a president who better meets Tesla's goals.

The relationship between the economy and the law in a globalised world is extremely complicated. On the one hand, states, as legislators and law enforcers, want to meet the needs of society. However, their power at the state borders is practically coming to an end. Alongside them, however, an international business community has emerged and is gradually strengthening, a society without a state for which state solutions have proved unsuitable and therefore use the modern form of the *lex mercatoria* as a “right” among themselves. Members of this new caste are able to circumvent the law and justice created by states and even force their own rights on state legislators. They are able to intervene in the operation of states to almost any degree to maximize profits. This process can only be controlled by an internationally coordinated policy, as exemplified by the OECD's BEPS program. Nowadays, the accelerating process of globalization is really being felt, especially in the field of economics. Similar trends can already be observed in politics and even in law. In the UK, for example, there is an increasing number of statutory proceedings, while in Europe there is an increasing number of precedent-setting judgments. Although Pierre Legrand argues that the legal systems are not comparable [8], there does not appear to be any obstacle to their merger. This may make the caste of the untouchables more accessible.

References

1. OECD (2019) *Tax morale: what drives people and businesses to pay tax?* OECD. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/f3d8ea10-en/index.html?itemId=/content/publication/f3d8ea10-en> (accessed: 22.05.2022).
2. Nobilis B. (2021) *A magyar adórendszer versenyképességének helyreállítása a 2010-es években* [Restoring the competitiveness of the Hungarian tax system in 2010, in Hungarian]. Budapest: Ministry of Finance of Hungary. URL: <https://econpapers.repec.org/paper/auomoftpp/2.htm> (accessed: 12.05.2022).
3. OECD (2013) *What drives tax morale?* Paris. <https://doi.org/10.1787/18151949>
4. Murphy C. B. (2020) *Double Irish with a Dutch sandwich*. URL: <https://www.investopedia.com/terms/d/double-irish-with-a-dutch-sandwich.asp> (accessed: 02.05.2022).
5. Kolláth B. (2021) *Elon muskot vádolta meg a 2019-es puccs kitervelésével Bolívia új elnöke* [Bolivia's new president accuses Elon Musk of plotting 2019 coup, in Hungarian]. URL: <https://liner.hu/elon-muskot-vadolta-meg-a-2019-es-puccs-kitervelesevel-bolivia-uj-elnoke/> (accessed: 19.05.2022).
6. Ehrlich E. (1989) *Grundlegung der soziologie des rechts* [Reconciliation of sociology, in German]. Berlin: Duncker & Humblot. 439 p.
7. Teubner G. (1997) *Global Bukowina // Global Law without a State*. Oxfordshire: Routledge. P. 3–28.
8. Legrand P. (2015) *Negative comparative law // Journal of Comparative Law*. Vol. 10, No. 2. P. 406–454.

Ольга КАРПАЧОВА

здобувач наукового ступеня доктора філософії
Університет банківської справи
м. Львів, Україна

АУДИТ РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ У ПРИМІТКАХ ЗА ВИМОГАМИ МСФЗ

Примітки є невід’ємною частиною фінансової звітності складеної за міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Відповідно до МСБО 1 «Подання фінансової звітності», примітки містять стислий виклад суттєвих облікових політик, інші пояснення, а також більш детальне розкриття інформації. Така інформація повинна бути впорядкованою, актуальною та зрозумілою для всіх зацікавлених користувачів фінансової звітності [1].

Метою аудиту розкриття інформації полягає у впевненості аудитора у тому, що інформація, розкрита у примітках, разом з інформацією, наведеною у звіті про фінансовий стан, звіті про прибутки та збитки та звіті про рух грошових коштів, надає користувачам фінансової звітності правдиву інформацію для аналізу, оцінки стану та рентабельності підприємства. Отже, аудиторі що перевіряють фінансову звітність складену за вимогами МСФЗ повинні приділяти особливу увагу приміткам. Це означає, що в програмі аудиту повинно бути заплановано ресурси для такої перевірки. А також, аудитор повинен оформити аудит приміток відповідно до вимог МСА 230 «Аудиторська документація» [2].

При перевірці правильності розкриття інформації у примітках до фінансової звітності аудитор повинен перевірити такі аудиторські твердження:

повнота та подання. Повнота - всі операції та події, активи та зобов'язання, які повинні бути відображені у фінансовій звітності, відображені в ній; всі розшифровки строк фінансової звітності включені у фінансову звітність. Подання - порядок відображення інформації у фінансовій звітності та розкриття у примітках до фінансовій звітності відповідає вимогам застосованих МСФЗ [3].

Для перевірки стислого викладу облікової політики, узгодження сум між примітками та фінансовою звітністю, перевірки розкриття інформації застосовуються аналітичні процедури. Здійснення аналітичних процедур означає оцінку фінансової інформації, зробленої на основі аналізу очікуваних взаємозв'язків між фінансовими та нефінансовими даними, що охоплюють необхідне вивчення ідентифікованих відхилень або взаємозв'язків, які не узгоджуються з іншою доречною інформацією чи значно відрізняються від очікуваних величин [4].

Відповідно до вимог МСА 230 «Аудиторська документація» аудитор повинен своєчасно скласти аудиторську документацію. Під аудиторською документацією розуміють записи виконаних аудиторських процедур, відповідних отриманих аудиторських доказів та висновків, яких дійшов аудитор [2]. Тобто, при аудиті приміток до фінансової звітності аудитор обов'язково повинен мати аудиторську документацію, як доказову базу, що аудитор дійсно здійснив аудит. Така документація, як мінімум складається з:

- характеру, часу і обсягу аудиторських процедур, виконаних відповідно до вимог МСА та застосованих законодавчих і нормативних вимог;
- результатів виконаних аудиторських процедур та отриманих аудиторських доказів;
- значущі питання, які виникли під час аудиту, висновки, яких дійшли стосовно цих питань, та значні професійні судження, висловлені під час формування цих висновків;
- ідентифікаційні характеристики конкретних статей або питань, що перевіряються;
- хто виконував аудиторську роботу та дату завершення цієї роботи;
- хто виконував огляд виконаної аудиторської роботи, дату та обсяг такого огляду.

Аудиторська документація має наочно показувати, що інформація у фінансовій звітності відповідає бухгалтерським записам, на підставі яких вона сформована або узгоджується з ними, включаючи відповідність або узгодженість розкриттів, незалежно від того, було отримано цю інформацію з Головної книги та допоміжних книг чи з інших джерел. Форма і обсяг аудиторської документації є питанням професійного судження аудитора і залежить від характеру, розміру, складності підприємства та його внутрішнього контролю, доступності інформації підприємства та методики аудиту і технологій, які використовуються під час аудиту [5].

Список використаних інформаційних джерел

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності (МСБО) 1 «Подання фінансової звітності» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text (дата звернення: 03.04.2022).
2. ISA 230 «Audit documentation» URL: <https://www.ifac.org/system/files/downloads/a011-2010-iaasb-handbook-isa-230.pdf> (дата звернення: 04.04.2022).
3. ISA 315 «Identifying and assessing the risks of material misstatement» URL: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/ISA-315-Full-Standard-andConforming-Amendments-2019-.pdf> (дата звернення: 04.04.2022).
4. ISA 520 «Analytical procedures» URL: <https://www.ifac.org/system/files/downloads/a026-2010-iaasb-handbook-isa-520.pdf> (дата звернення: 05.04.2022).
5. ISA 330 «The auditor's responses to assessed risks» URL: <https://www.ifac.org/system/files/downloads/a019-2010-iaasb-handbook-isa-330.pdf> (дата звернення: 05.04.2022).

Софія КАФКА

д.е.н., професор

завідувач кафедри обліку та оподаткування

Валентина ОРЛОВА

к.е.н., професор

професор кафедри обліку та оподаткування

Ольга СТЕПАНЮК

к.е.н.

доцент кафедри обліку та оподаткування

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

м. Івано-Франківськ, Україна

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОСВІТИ ПРОФЕСІЙНИХ БУХГАЛТЕРІВ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ БУХГАЛТЕРІВ

Глобалізація економіки, інформатизація суспільства, реформування бухгалтерського обліку в Україні зумовлюють підготовку фахівців нової якості бухгалтерської професії. Питання реформування професійної освіти бухгалтерів було актуалізовано Стратегією застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні, в якій поставлено завдання розроблення і запровадження єдиної національної програми професійної сертифікації бухгалтерів для підтвердження ними знань міжнародних стандартів і забезпечення визнання зазначеної програми на національному і міжнародному рівні [1].

З 1 січня 2005 року вступили в дію Міжнародні стандарти освіти (МСО), що регламентують зміст програм освіти, професійні навички, вимоги щодо досвіду і змісту роботи бухгалтерів і аудиторів, оцінку їх професійних здібностей, систему цінностей, принципи етики розроблені Міжнародною федерацією бухгалтерів (МФБ) для створення умов покращання рівня освіти бухгалтерів. В 2009 з'явилася Концептуальна основа МСО, в якій чітко викладено підхід до розвитку компетенції професійного бухгалтера як основної

умови існування професії, а з 2015 року набрали чинності переглянуті МСО професійного бухгалтера.

Процес міжнародної економічної інтеграції потребує функціонування в Україні налагодженої національної системи професійної бухгалтерської освіти, яка б забезпечувала високий рівень фахової підготовки бухгалтерів і дозволяла поєднувати вищу освіту з подальшим безперервним підвищенням кваліфікації бухгалтерів [2].

Шигун М. М. виокремлює наступні проблемні питання бухгалтерської освіти (табл.1), які згрупувала за трьома рівнями і які відображають нагальну потребу у координації зусиль фахівців на кожному із зазначених рівнів для досягнення спільної мети – отримання міжнародного визнання професіоналів у сфері бухгалтерського обліку і аудиту, що здобули вищу освіту у вітчизняних ЗВО та здійснюють свою практичну діяльність у вітчизняних компаніях.

Таблиця 1 – Проблемні питання бухгалтерської освіти та можливі шляхи їх вирішення

Рівні	Наявні проблеми	Можливі шляхи їх вирішення
1. Рівень університету	Недостатня комунікація між ЗВО, бізнесом та професійними організаціями	1. Створення Банку соціально-відповідального бізнесу. 2. Включення до наглядових рад ЗВО представників бізнесу та професійних організацій
	Відсутність зв'язку при формуванні компетенцій у ЗВО з реальними вимогами роботодавців щодо отримуваних випускниками навичок, знань й умінь	1. Надання пропозицій від роботодавців і професійних організацій щодо базових професійних компетенцій, визнаних практикою, для їх врахування ЗВО при підготовці фахівців. 2. Запровадження дуальної освіти із розширеною практичною компонентою підготовки фахівців
	Необхідність підвищення якості професійних компетенцій випускників ВНЗ	Розробка і затвердження Стандартів вищої освіти з гарантією формування базового набору компетенцій, що враховують загально-визнані вимоги в професії, усталену практику та національні особливості
2. Рівень професійних бухгалтерських організацій	Відсутність єдиної національної системи сертифікації професійних бухгалтерів	Запровадження Національної системи сертифікації професійних бухгалтерів, яка охоплює основні рівні формування компетенцій: 1. ЗВО (бухгалтер-магістр), 2. Професійні організації (сертифікований бухгалтер), 3. Сертифікація аудиторів (сертифікований аудитор)
	Відсутність взаєморозуміння між професійними організаціями в Україні	Створення об'єднаної професійної спільноти з єдиними цілями, спрямованими на забезпечення підтримку розвитку професії, підвищення кваліфікації бухгалтерів

Рівні	Наявні проблеми	Можливі шляхи їх вирішення
3. Міжнародне визнання, акредитація, членство в МПО	Недостатнє міжнародне визнання професійних бухгалтерів і аудиторів України	Внесення змін до законодавства України щодо визнання кваліфікації бухгалтерів і аудиторів на основі прозорої системи їх сертифікації
	Відсутність критеріїв обмеження входження в професію некваліфікованих осіб	Законодавче обмеження входження в професію осіб незавершеною вищою освітою за економічними спеціальностями та осіб без такої освіти
	Відсутність нагляду за підвищенням кваліфікації бухгалтерів України (для підприємств суспільного нагляду і підприємств державного сектору)	Створення єдиного органу нагляду на рівні держави з функціями контролю підвищення кваліфікації бухгалтерів України

Протягом останніх років в Україні створені передумови для застосування МСО в процесі підготовки фахівців з бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту, які включають реалізацію в практичній діяльності нової концепції національної системи бухгалтерського обліку відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, застосування акціонерними товариствами Міжнародних стандартів фінансової звітності, реалізацію вимог Стратегії застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні.

Отже, імплементація вітчизняного законодавства і наближення змісту освітньо-професійних програм до Міжнародних стандартів освіти дозволить підвищити якість та посилити практичну складову підготовки здобувачів освіти.

Список використаних інформаційних джерел

1. Стратегія застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні, затв. розпорядженням КМУ від 24 жовтня 2007 р. № 911-р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/911-2007> (дата звернення: 20.05.2022).
2. Шигун М.М. Професійна бухгалтерська освіта і кваліфікація: європейські орієнтири. Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія: Матеріали міжн. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Тернопіль, 30 червня 2017р.). Тернопіль, 2017. С. 335-337 URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/22443/1/335-337.pdf> (дата звернення: 23.05.2022).

Dóra KEREZSI

PhD hallgató

Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar
Számviteli és Pénzügyi Intézet, Controlling Tanszék
Debrecen, Magyarország

A KIEGÉSZÍTŐ MELLÉKLETBEN SZEREPLŐ INFORMÁCIÓK FONTOSSÁGÁNAK VIZSGÁLATA A KÖNYVELŐK ÉS KÖNYVVIZSGÁLÓK ESETÉBEN

Minél komplexebb egy vállalat, annál fontosabb szerepet játszik a controlling a hatékonyság és eredményesség érdekében. Ebből kifolyólag egyes szakirodalmak a controllereket a „tervezés koordinátoraként” is emlegetik. Hanyecz (2009) szerint ezen túlmenően a controller üzemgazdasági feladatokat is ellát. A tervezés és elemzés mellett begyűjti az adatokat a szervezet különböző területeiről és ezáltal feltárja a nyereség és veszélyforrásokat. Az előbbi fejlesztésére és fenntartására törekednek, míg az utóbbi megszüntetését szorgalmazzák. A controller vállalati célokat szem előtt tartva összehangoltan működik együtt a menedzsmenttel [Hanyecz, 2011]. A controlling-folyamatok hatékonyságának aktív mérésével növekszik azok minősége, ami jobb menedzsment-döntésekhez és magasabb gazdasági eredményhez vezet. Az ezt segítő mutatószámoknak a gyakorlatban könnyen mérhetőnek kell lenni és egyértelmű, valamint jól hasznosítható mérési eredményt kell biztosítaniuk [Gleich, 2013].

A számviteli beszámoló része a kiegészítő melléklet (a mérleg és az eredménykimutatás mellett), amely a törvény által előírt olyan számszerű adatokat és szöveges magyarázatokat tartalmaz, amelyek a vállalkozó vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének megbízható és valós bemutatásához szükségesek, de a mérlegből és az eredménykimutatásból nem olvashatók ki. A kiegészítő mellékletben be kell mutatni a sajátos tevékenységgel kapcsolatos - más jogszabályban előírt - információkat is [Számviteli törvény, 2021; Takács & Márkus, 2020].

A kiegészítő mellékletben tételesen be kell mutatni többek között a vállalkozás eszközeinek és forrásainak alakulását, a valós vagyoni helyzetet, továbbá értékelni kell a pénzügyi, jövedelmi helyzetben bekövetkezett változásokat. A vagyoni helyzet bemutatása során külön ismertetni kell a saját tőke tételeit [Böcskei, Vértesy & Bethlendi, 2020].

Továbbá be kell még mutatni a számviteli politika meghatározó elemeit és azok változását, a változás eredményre gyakorolt hatását. A kiegészítő mellékletben ismertetni kell a beszámoló összeállításánál alkalmazott szabályrendszert, annak főbb jellemzőit, az alkalmazott értékelési eljárásokat és az értékcsökkenés elszámolásának számviteli politikában meghatározott módszerét, elszámolásának gyakoriságát. A kiegészítő mellékletben be kell mutatni az ellenőrzés során feltárt jelentős összegű hibák eredményre, az eszközök és a források állományára gyakorolt hatását, évenkénti megbontásban. A kiegészítő mellékletnek ezenkívül tartalmaznia a cash flow kimutatást is [Csepreginé Gallasz & Török, 2019].

Ezen információk bemutatása és kötelező közzététele elősegíti a vállalkozások döntéshozatalát, hiszen egy valós és reális képet mutat az adott partnervállalkozás működéséről.

A kutatás célja a kiegészítő mellékletek vizsgálata az azt készítő (könyvelők) és ellenőrzők (könyvvizsgálók) körében, annak érdekében, hogy fontosnak tartják-e a törvényi minimum előírásait vagy csupán egy plusz adminisztrációs teherként jelenik az meg számukra.

A felhasznált irodalom listája

1. Böcskei E., Vértesy L. & Bethlendi A. (2020): *A tőketartalék számviteli és jogi problematikája, különös tekintettel az ársziós tőkeemelésre*, Pénzügyi Szemle 2020/2, pp. 226-243.
2. Csepreginé Gallasz A. & Török P. (2019): *Számviteli alapismeretek*, Dialóg Campus, Budapest 3.
3. Gleich R. (2013): *Der Controlling-Berater Band 25 Controllingprozesse optimieren*. Freiburg: Haufe Lexware, pp. 97–114.
4. Hanyecz L. (2009): *Controlling és üzleti tervezés*. SALDO Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt., Budapest, 263 p. ISBN 978-963-638-321-3.
5. Hanyecz L. (2011): *Modern vezetői controlling*. Gazdálkodás – Menedzsment. SALDO Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt., Budapest, 351 p. ISBN 978-963-638-379-4.
6. *Számviteli törvény (2021): 2000. évi C törvény a számvitelről* <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0000100.TV>.
7. Takács A. & Márkus G. (2020): *Beszámolóképzítés és –elemzés*, Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, ISBN: 978-963-429-589-1

Галина КЕСАРЧУК

к. е. н., доцент

доцент кафедри обліку і аудиту

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Успіхи в розвитку бізнесу організацій значною мірою залежать від підвищення ефективності діяльності, конкурентоспроможності продукції та послуг на основі впровадження інноваційних технологій, ефективних форм господарювання і управління. Фінансовий результат це найважливіша економічна категорія, яка отримала в умовах розширення сфери дії ринкових відносин нового змісту. Він являє собою приріст (зменшення) капіталу організації, викликаний підприємницькою діяльністю.

Успішний розвиток бізнесу організацій значною мірою залежить від ефективного функціонування системи бухгалтерського обліку, орієнтованого на акумулювання, систематизацію, аналіз та інтерпретацію економічної інформації, в якій провідне місце по праву займають питання формування фінансових результатів [1, с.157].

Актуальність вдосконалення організації обліку доходів, витрат, фінансових результатів визначається їх впливом на темпи і пропорції розширеного

відтворення. Виявлення резервів збільшення грошових надходжень і зниження собівартості продукції служать економічним фундаментом збільшення обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції, підвищення прибутку і рентабельності.

В сучасних умовах господарської діяльності підприємств облік повинен забезпечити отримання необхідної та об'єктивної інформації для цілей фінансової звітності та прийняття управлінських рішень про обсяги виробництва та продажів продукції, товарів, закупівлі, наданні послуг і ін.

Підвищення якості інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку досягається двома шляхами - екстенсивним та інтенсивним. Екстенсивний шлях передбачає заходи щодо вдосконалення облікових стандартів в рамках концепції реформування бухгалтерського обліку. Інтенсивний шлях полягає в підвищенні якості бухгалтерської (фінансової) звітності за рахунок використання інформаційного забезпечення управлінського обліку, орієнтованого на підвищення його прогностичної функції [2,с.216].

Основні напрямки вдосконалення організації обліку фінансових результатів діяльності підприємства спрямовані на дослідження діючої нормативно-правової бази обліку фінансових результатів діяльності підприємства, визначення напрямів та розробці конкретних рекомендацій щодо її удосконалення, виявлення порушень і помилок в методиці ведення рахунків бухгалтерського обліку та рекомендації пропозиції щодо усунення недоліків в обліку і підвищенню його ефективності.

Необхідно враховувати специфіку роботи підприємств і для полегшення обліку доходів та посилення контролю за джерелами його формування, потрібно відкривати аналітичні рахунки до субрахунку 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг».

Визначення фінансових результатів від різних видів діяльності значно підвищить аналітичність облікової інформації про фінансові результати, що необхідна як внутрішнім так і зовнішнім користувачам для різних цілей, а також сприятиме значному спрощенню співставлення доходів та витрат.

Для ефективно організації документування операцій з обліку фінансових результатів на підприємстві доцільно складати графіки документообігу.

Документообіг - це рух документів від моменту їх складання (або одержання від інших підприємств, організацій), опрацювання і використання за призначенням у визначений період часу і до передачі в архів [1,с.201].

Головне завдання документообігу - прискорення руху документів, і чим коротше та швидше буде організовано цей процес, тим він буде ефективнішим, і користувачі зможуть вчасно отримати інформацію для прийняття рішень.

Комплекс операцій, виконуваних з документами, можна представити також у вигляді оперограми.

Таким чином, при дотриманні нормативів чисельності працівників бухгалтерії, розробленні аналітичних рахунків, враховуючи специфіку роботи підприємств та веденні графіків документообігу і оперограм, призведе до

покращення організації обліку результатів діяльності і, зокрема, до формування своєчасної, правдивої, повної та неупередженої обліково-аналітичної інформації, яка необхідна для стратегічного планування, контролю та прийняття управлінських рішень, а також для контролю та оцінки результатів діяльності підприємства в досягненні цілей.

Список використаних інформаційних джерел

1. Островерха Р.Е. Організація обліку: навч. посіб. 2-ге вид. перероб. та доп. К.: «Центр учбової літератури», 2012. 568 с. 2. Шигун М.М. Фактори впливу на процеси організації бухгалтерського обліку. Вісник ЖДТУ. 2010. № 2 (52). С. 216-218.

Ганна КІМІНЧИДЖИ

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
кафедри обліку, аналізу і аудиту
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна

ЗНАЧИМІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ КОСОРСИНГУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

На сьогоднішній день альтернативним варіантом аутсорсингу постає косорсинг (співробітництво між компанією-замовником та зовнішньою спеціалізованою компанією), що може забезпечує переваги аутсорсингу, зберігаючи дієві функції внутрішнього аудиту у компанії. Саме косорсинг дає можливість якісно вирішити поставлені задачі при раціональних витратах.

Внутрішній контроль є важливою складовою системи управління, тому у наукових колах постійно звертається увага не тільки на систему його організації, а і на специфічні відмінності у тлумаченні.

Так, одні вчені вважають внутрішній контроль як такий, що включає контрольні функції, здійснювані власниками підприємства [1] або органами внутрішнього контролю (головним бухгалтером підприємства, ревізійною комісією тощо) [2].

Однак, визначаючи внутрішній контроль тільки як виконання, звершення конкретних зобов'язань суб'єктів контролю у сфері управлінської діяльності, автори обмежують його змістовне наповнення.

Бухгалтерський контроль – сукупність процедур, що забезпечують збереження активів підприємства та вірогідність звітності, що складається службою бухгалтерського обліку на основі даних, отриманих від функціональних підрозділів [3].

Бухгалтерський контроль – достатньо об'ємна категорія, яка вміщує в себе певні складові, що представлені на рис. 1.

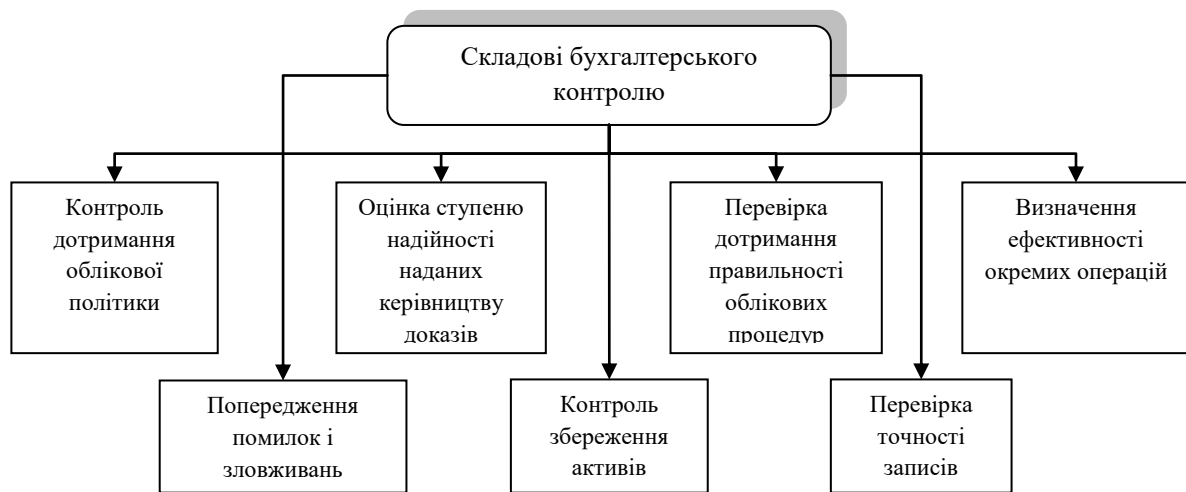

Рисунок 1 – Складові бухгалтерського контролю*

*Джерело: власна розробка автора

Питання контролю роботи бухгалтерії виникає у будь-якого керівника в міру розширення бізнесу. Створити ефективну систему внутрішнього контролю вкрай складно.

Це пов'язано, по-перше, з організаційними труднощами; по-друге, з високими професійними вимогами, що пред'являються до працівників системи внутрішнього контролю, які повинні мати кваліфікацію принаймні не нижче кваліфікації осіб, діяльність яких перевіряється. Доцільно ввести зміни в обліковій політиці та затвердити Посадову інструкцію працівника відділу внутрішнього контролю.

Система внутрішнього контролю має більше можливостей для ефективного здійснення із залученням керівників різних підрозділів, оскільки:

- по-перше, саме вони більше за інших зацікавлені в досягненні цілей підприємства й результативності його діяльності;
- по-друге, для них немає необхідності вникати у специфічні питання організації виробництва й реалізації продукції – вони професійно інформовані про це.

Таким чином, при здійсненні контрольних процедур власними силами підприємства може вирішити усі проблеми швидко й оперативно. Звичайно, що працівники підрозділів підприємств адаптовані до його внутрішнього середовища, що є негативним моментом, оскільки вони можуть не звернути уваги на деякі істотні недоліки.

Відповідно до цього, можемо зауважити, що найбільш оптимальним способом уникнути подібної «звичності» і сформувані ефективно діючу систему внутрішнього контролю є косорсинг, який припускає розподіл функцій між відповідальними особами підприємства й зовнішньою спеціалізованою організацією, що залучається на стадії постановки системи внутрішнього контролю, а також для вирішення окремих завдань у процесі її функціонування.

Косорсинг дозволяє забезпечити якісне вирішення завдання при раціональних витратах [4].

Крім того косорсинг дозволяє зберегти гнучкість у виконанні функцій внутрішнього аудиту та дозволяє створити усі необхідні умови для незалежності та об'єктивності під час виконання функцій внутрішнього контролю.

Необхідність косорсингу виникає у ряді випадків, найбільш поширеними з яких є:

- ✓ потреба у проведенні разових або спеціальних проєктів з внутрішнього контролю;
- ✓ обмеженість власних кадрових ресурсів служб внутрішнього контролю;
- ✓ потреба у професійній підготовці власних співробітників служб внутрішнього контролю за допомогою прямої передачі знань і практичного досвіду від залучених для косорсингу фахівців;
- ✓ підвищення ефективності власної служби внутрішнього контролю.

Не дивлячись на те, що косорсинг є більш витратним способом організації контролю, але в перспективі дозволить підприємству зекономити кошти. Косорсинг є найбільш доцільним до використання середніми підприємствами, які бажають розвивати власний бізнес з максимально ефективним використанням наявних ресурсів. Створювати власну службу внутрішнього контролю є недоцільним, а використовувати послуги інших незалежних спеціалістів є досить виправданим. Для великих підприємств використання косорсингу є менш привабливим за рахунок можливості розповсюдження конфіденційної інформації [5].

Переваги використання косорсингу на промисловому підприємстві наведені на рис. 2.

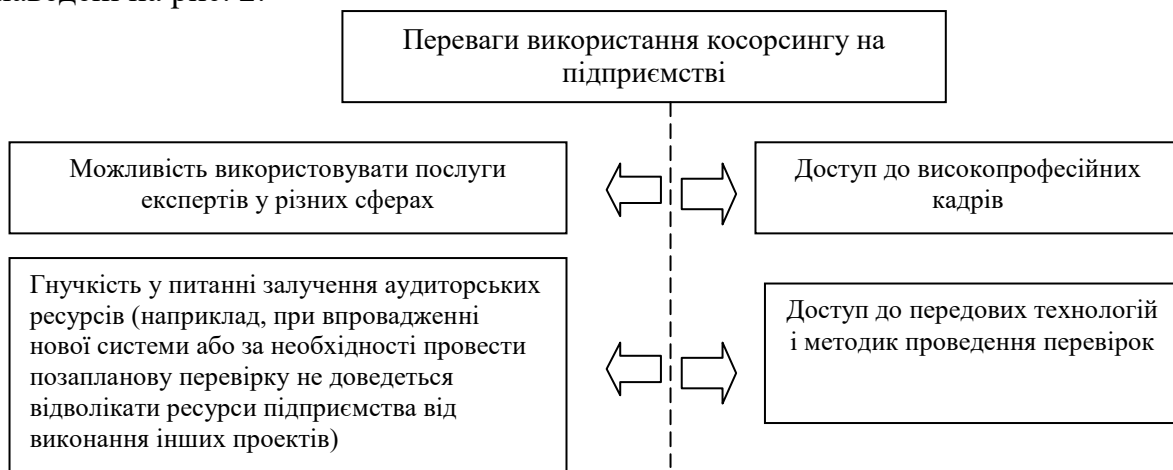

Рисунок 2 – Переваги використання косорсингу на промисловому підприємстві*

Джерело: власна розробка

Отже, пропонуємо формування системи косорсинга: розподіл функції внутрішнього контролю між керівниками підрозділів і зовнішньою спеціалізованою організацією (косорсинг).

Таким чином, при використанні косорсингу функцій внутрішнього контролю підприємство отримує ряд переваг та можливість позбутися недоліків у роботі власної служби внутрішнього контролю.

В останньому випадку у компанії з'являється можливість побудови власного відділу внутрішнього контролю, що має необхідні навички і знання для виконання покладених на них функцій та досягнення поставлених цілей.

На нашу думку, у перспективі, підприємства, які слідкують за збереженням майна та бажають розвивати власний бізнес з використанням сучасних передових технологій контролю будуть все більше користуватися послугами косорсингу.

Список використаних інформаційних джерел

1. Білуха М.Т. Внутрішній аудит компанії: питання організації і управління. Управління фінансами підприємства. 2019 574 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Аудит і ревізія підприємницької діяльності / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. Житомир: ПП «Рута», 2019. 416 с.
3. Пушкар М.С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти). Тернопіль: Економічна думка, 2017. 422 с.
4. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. №996- XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 10.05.2021).
5. Новик І.В. Організація системи внутрішнього контролю на підприємстві. Наукові записки. № 2 (55). 2019. 196 с.
6. Бабіч В.В., С.В. Сагова. Фінансовий облік (облік активів): навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2018. 282 с.
7. Кірсанова В.В., Кімінчиджи Г.І. Стан і напрямки вдосконалення обліку виробничих запасів на ПП «Металозахист»: XIV Всеукраїнська науково-практична конференція «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України» (12 – 13 жовтня 2020 р.). Одеса: Державний університет «Одеська політехніка», 2021. С. 12-15.
8. Кімінчиджи Г.І., Кірсанова В.В., Волощук Л.О. Облік виробничих запасів та рекомендації щодо вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління запасами виробничого підприємства. Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України: Матеріали XV Всеукраїнської науково-практичної конференції (10-12 листопада 2021 року). Одеса: Державний університет «Одеська політехніка», 2021. С. 37-42.

Ганна КІМІНЧИДЖИ

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
кафедри обліку, аналізу і аудиту
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА АУДИТОРСЬКОГО РИЗИКУ: МОДЕЛЮВАННЯ ВИЯВЛЕНОГО РИЗИКУ ШАХРАЙСТВА

Аудиторській діяльності притаманний ризик, який має багато проявів і справляє значний вплив на результати фінансово господарської діяльності. Разом із тим, способи розрахунку аудиторського ризику та засоби його зниження – тема, яка не отримала належного розвитку передусім через те, що в практиці аудиторської діяльності широко застосовується інтуїтивна оцінка ризику, яка має високий рівень суб'єктивності.

Документальне забезпечення аналізу – аналітична документація («робочі документи») – записи виконаних аналітичних процедур, відповідних отриманих доказів та висновків, яких дійшов аудитор [1].

Робітник відділу внутрішнього контролю повинен уважно розглядати різноманітні обставини по відношенню до потенційних суттєвих викривлень внаслідок недобросовісних дій, якщо такі трапляються [2].

Виявлені обставини повинні бути належним чином задокументовані, підходи щодо усунення ризиків відображені в стратегії та плані внутрішнього контролю.

Робочій документ «Оцінка ризику шахрайства» пропонуємо оформити згідно зразку, наведеному в табл. 1.

На практиці передбачено моделювання виявленого ризику шахрайства, що обчислюється за моделлю, яка була запропонована Американським інститутом дипломованих суспільних бухгалтерів (AICPA) [1]:

$$AP = BP * PK * PH \quad (1)$$

де, AP – прийнятий аудиторський ризик;
BP – властивий ризик (від 0,5 – до 1);
PK – ризик, пов'язаний з невідповідністю функціонування системи внутрішнього контролю (0,5 – до 1);
PH – ризик невиявлення.

$$PH = AP / BP * PK \quad (2)$$

Таблиця 1 – Робочій документ «Оцінка ризику шахрайства» для промислових підприємств

Процедури	Посилання на РД	Коментарі
1. Планування контролю: виявлення ділянок, схильних до викривлень внаслідок шахрайства, враховуючи наступні фактори.		
1.1 Виявлення ділянок на підприємстві, чутливих до шахрайства (існує загальне припущення, що виручка може бути завищена за рахунок передчасного визнання доходів та або відображення фіктивних доходів в обліку).		
1.2 Практика, яка застосовувалась з оплатою праці.		
1.3 Відношення управлінського персоналу до агресивних підходів бухгалтерського обліку та мінімізації податкових зобов'язань.		
1.4 Застосування надмірного внутрішнього та зовнішнього тиску для задоволення прогнозів щодо показників прибутку та ліквідності .		
1.5 Внутрішні та зовнішні фактори, що можуть спричинити тиск на управлінський персонал з метою здійснення шахрайства.		
1.6 Розглянути ризики щодо контролю за перевищенням службових повноважень управлінським персоналом.		
1.7 Незвичні та необґрунтовані зміни в поведінці чи в стилі життя управлінського персоналу .		
1.8 Розглянути будь-які підозри в шахрайстві і підходи до їх вирішення.		
2. Інші загальні питання:		
2.1 Визначення активів, чутливих до шахрайства чи незаконного присвоєння.		
2.2 Чи є складною і здається необґрунтованою корпоративна структура?		
2.3 Чи є операції зі значними бізнес-партнерами які здаються ненормальними для діяльності ?		
3. Специфічні процедури оцінки ризиків :		
3.1 Виявлення в роботі управлінського персоналу ризиків шахрайства і дії внутрішнього контролю, розроблений для недопущення шахрайства.		
4. Визначення класів операцій, залишків по рахунках та розкриття інформації у фінансовій звітності, які можуть бути чутливими до шахрайства.		
Ідентифіковані ділянки, чутливі до шахрайства	Виявлений ризик шахрайства	Загальні дії у відповідь і процедури для зменшення ризику

Джерело: власна розробка автора

Таким чином, бачимо, що аудиторський ризик у цілому перебуває в прямо пропорційній залежності від ризику невиявлення і в обернено пропорційній від планованого додаткового отримання в процесі тестування аудиторських доказів.

Скорочення аудиторського ризику веде до скорочення ризику невиявлення, але при цьому збільшується обсяг даних для тестування з метою одержання доказів. Розмір оцінки аудиторського ризику може не тільки виражатися у процентах, коефіцієнтах, абсолютному числовому значенні, а й визначатися аудитором якісними показниками такими як: «низький», «середній», «високий», які часто застосовуються в аудиторській практиці.

Отже, всі процеси на підприємстві мають бути контрольованими (розглядатися з позицій попереднього, поточного, наступного контролю). Завдяки цьому керівництво промислового підприємства буде одержувати необхідну інформацію для прийняття своєчасних управлінських рішень та для оперативного коригування відхилень від нормативних показників у виробництві, що дозволить уникнути негативних явищ у майбутньому.

Для реалізації всіх поставлених управлінських завдань, успішної розробки планів та прогнозів необхідно на підприємствах організувати ефективну систему внутрішнього контролю. Вона дозволить вирішувати складні завдання, що пов'язані з управлінням, та виявляти позитивні аспекти при здійсненні діяльності.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що реалізація вказаних напрямів удосконалення організації обліку та управління підприємством приведе до підвищення результативності фінансово-економічної діяльності.

Список використаних інформаційних джерел

1. Новик І.В. Організація системи внутрішнього контролю на підприємстві. Наукові записки. № 2 (55). 2019. 196 с.
2. Гарнага Є.В. Розробка комплексної програми дій для боротьби з шахрайством на підприємстві. Ефективна економіка. №8. 2019.
3. Селіванова Н.М. Місце та роль управлінського обліку в інформаційно-аналітичному забезпеченні прийняття управлінських рішень. Економічний простір. 2019. С. 255-264.
4. Кімінчиджи Г.І., Кірсанова В.В., Селіванова Н.М. Організація бухгалтерського контролю та юридичної відповідальності на промисловому підприємстві. Економіка реалії часу.

Вікторія КИРСАНОВА

к. е. н., доцент

доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту

Національний університет «Одеська політехніка»

м. Одеса, Україна

Ольга ЯНКОВСЬКА

аспірантка кафедри міжнародного менеджменту та інновацій

Національний університет «Одеська політехніка»

м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Соціальна відповідальність обумовлюється досягненням балансу між плідною та результативною господарською діяльністю і підтримкою цінностей суспільства. Світовий досвід соціально відповідального бізнесу свідчить про суттєві переваги та додаткові можливості, які виникають у суб'єктів господарювання, що, безумовно, є стимулом для менеджерів вищої ланки підприємств України.

Нефінансовий звіт у цьому випадку розглядається як інструмент соціальної відповідальності та гармонійного бізнесу.

Теоретичні та методичні засади складання нефінансової звітності досліджували наступні вчені: Т. А. Бондар, Н. В. Валькова, Р. М. Воронко, Ю. В. Герасименко, І. В. Замула, А. Г. Зінченко, А. О. Іщенко, В. П. Ключан, Л. П. Коритник, М. В. Кучерява, Л. Г. Ловінська, М. О. Мельничук, Л. В. Овод, М. Г. Олієвська, Я. В. Олійник, Л. М. Пилипенко, Н. М. Притуляк, Г. О. Пчелянська, О. І. Тивончук, А. О. Фатенок-Ткачук, О. В. Чумак та інші. Але ця тема не втратила актуальності і зараз, тому потребує подальшого поглибленого вивчення.

Нефінансова звітність – документально оформлена сукупність даних комерційної організації, що відображає середовище існування компанії, принципи та методи співпраці з групами впливу, результати діяльності компанії в економічній, соціальній та екологічній сферах життя суспільства [2, с. 154].

Узагальнюючи, можна зазначити, що нефінансові звіти – це систематизована інформація, яка має на меті задоволення інформаційних потреб стейкхолдерів різних рівнів у інформації, що є суттєвою та відображає результати діяльності підприємства в економічній, соціальній та екологічній сферах.

Значення нефінансової звітності розкривається у функціях, які вона виконує. Зазначають, що нефінансова звітність виконує наступні функції: інформаційну, маркетингову або рекламну, комунікативну, оцінки і планування [3, с. 143]. Охарактеризуємо їх.

Інформаційна функція – у більшості випадків звіт розглядався як відповідь на запит, питання, виступ чи публікацію у засобах масової інформації, претензію чи конфлікт. Тобто він виступає у якості інформаційного забезпечення.

Період випуску таких перших звітів значно коливався, але були і винятки. З часом спостерігалася трансформація цієї функції та зміна її стратегічних завдань, але вона досі залишається важливою.

Маркетингова функція полягає у використанні звіту у якості зв'язку із суспільством з метою реклами, тобто просування продукції, товарів або послуг підприємства шляхом зміцнення довіри, позитивної ділової репутації, легкого впізнання бренду.

Комунікативна функція – звіт розглядається як спосіб комунікації із стейкхолдерами та дозволяє налагодити діалог та співпрацю між ними. Є результатом поєднання концепцій корпоративної соціальної відповідальності та теорії зацікавлених осіб. Відрізняється більшою продуктивністю у порівнянні з маркетинговою функцією.

Функція оцінки і планування – звіт ототожнюється з відповідним інструментом. Наприклад, виявлення потенційних загроз і ризиків, їх оцінка та оптимізація, уникнення, мінімізація або прийняття (залежно від їх рівня); аналіз стратегії, її корегування; визначення довгострокових напрямів розвитку і діяльності.

Але існують і певні чинники, що гальмують використання нефінансової звітності: хибна думка стосовно необхідності залучення значних додаткових ресурсів для формування звіту; відсутність повноцінної верифікації даних; некоректне розуміння призначення звітності та неусвідомленість важливості її формування керівництвом; відсутність і непередбаченість відповідальності за невідповідність даних реальному стану; нерозуміння того, яким альтернативним способом донести до зацікавлених осіб інформацію стосовно корпоративної соціальної діяльності; невміння сприймати конструктивну критику з боку груп впливу та прислухатися до неї; брак досвіду у складанні такої звітності; незацікавленість деяких користувачів. Ці чинники потребують подальшого переосмислення та подолання.

Перевагами формування та оприлюднення нефінансової звітності є:

- ✓ можливість здійснити самоаналіз за рахунок об'єктивної оцінки власної діяльності;
- ✓ повна реалізація власного потенціалу;
- ✓ створення позитивного іміджу у порівнянні з іншими підприємствами відповідної галузі;
- ✓ суспільне визнання та усвідомлення впливу;
- ✓ зміцнення стосунків з партнерами та укріплення ділових відносин;
- ✓ налагодження багатогранного зворотного зв'язку із внутрішніми та зовнішніми зацікавленими особами;
- ✓ вагома роль звітності у стратегічному плануванні;
- ✓ виявлення впливу на навколишнє середовище суб'єкта господарювання і його підрозділів;
- ✓ зміна рівня осмислення діяльності організації;
- ✓ зменшення вартості необхідних ресурсів;

- ✓ вірогідність подальшої капіталізації;
- ✓ можливість участі у спеціалізованих рейтингах серед підприємств, що оприлюднюють відповідні звіти;
- ✓ виявлення надійності партнерів та контрагентів;
- ✓ визначення місця та вкладу підприємства у соціально-економічному розвитку країни, області, міста чи регіону, оцінка його впливу;
- ✓ підтвердження дотримання нормативно-правових документів у соціально-трудовій та екологічній сферах.

Перелік цих переваг не є завершеним та потребує подальшого дослідження та обґрунтування.

Важливо розуміти, що нефінансовий звіт – не є просто звичайним документом, до підготовки якого можна підійти формально.

Такий звіт може захистити бізнес від проблем, якщо у ньому проілюстровано, як суб'єкт господарювання дотримується міжнародних підходів до ведення бізнесу: транспарентності і відкритості, поваги до прав людини та їх дотримання і захист, турботи про навколишній світ та ощадливе ставлення до нього, наявності заходів щодо запобігання та недопущення корупції, зрозумілих стандартів корпоративного менеджменту, готовності вирішувати проблеми [1, с. 39].

Останнім часом спостерігається зростання значення, доцільності та ролі нефінансового звітування у зв'язку із популяризацією корпоративної соціальної відповідальності бізнесу і його інформаційної відкритості.

Тобто, нефінансове звітування знаходиться на стадії активного та інтенсивного розвитку як у світі, так і поступово в Україні. Таким чином, формування нефінансової звітності – важливий і відповідальний процес, що сприяє збалансуванню потреб стейкхолдерів урахуваючи положення сталого розвитку та відображає результативність діяльності підприємства.

Список використаних інформаційних джерел

1. Герасименко Ю. В., Пчелянська Г. О. Нефінансова звітність підприємств як стратегічний інструмент налагодження маркетингу партнерських відносин. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. 2020. № 4 (56). С. 33–40. 2. Камінська І. Б. Нефінансова (соціальна) звітність підприємств. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*. 2019. № 2 (20). С. 154–161. 3. Олійник О. О. *Соціальна відповідальність: навч. посіб.* Рівне: НУВГП, 2016. 222 с.

Henetta KOVÁCS-RUMP

Számvitel és Auditálás Tanszék oktatója,
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola,
Beregszász, Ukrajna

Anita TANGL

PhD, egyetemi docens
Befektetés, Pénzügy és Számvitel Tanszék
Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem
Gödöllő, Magyarország

AZ IFRS-EK BEVEZETÉSÉNEK FOLYAMATA AZ EGYEDI BESZÁMOLÓK SZINTJÉN MAGYARORSZÁGON

Magyarország a 2004-es Európai Unió csatlakozása után sok változáson ment keresztül, ami a számvitel területét is érintette. A világban lezajló folyamatok, mint multinacionális vállalatok megjelenése, a nemzetközi kereskedelem élénkülése, a külföldi befektetések jelentőségének növekedése vagy a nemzetközi szinten való versenyképesség erősítésére vonatkozó egyre nagyobb szükséglet, mind-mind a számvitel nemzetközi harmonizációjának igényét alapozták meg.

Az IFRS-ek megoldást jelentettek a nemzetközi számvitel egységesítésének problémáira több tekintetben is. Elősegítették a pénzügyi beszámolók összehasonlíthatóságát, hatására növekedtek a külföldi befektetések aránya globális szinten.

Az IFRS-ek befogadása az Európai Unióba fontos mérföldköve volt a nemzetközi számvitel elterjedésének. Magyarország, az Európai Unió csatlakozásával szintén elkezdte alkalmazni az IFRS-eket.

A jogi előírás szerint Magyarországon a tőzsdén jegyzett társaságok konszolidált beszámolójának összeállításánál az IAS/IFRS-eket alkalmazni kell, ezáltal ahogyan Deák (2005) megfogalmazta duálissá vált a társaságok egyedi, illetve konszolidált beszámolójának szabályozása.

A nem jegyzett társaságok konszolidált beszámolója tekintetében az IAS rendelet (azaz az IAS/IFRS-ek kötelező alkalmazása) vagy a számviteli törvény az irányadó.

Az egyedi beszámolók (ideértve a nemzetközi standardok szerint konszolidálandó társaságok egyedi beszámolóit is) összeállítása a számviteli törvény és az ehhez társuló kormányrendeletek, illetve a magyar nemzeti számviteli standardok szerint megfogalmazott számviteli politika szerint történt [1].

A duális könyvelés többlet terheket rótt a könyveléssel foglalkozó szakemberekre és érezhető volt az IFRS bevezetésének szükségességére vonatkozó igény az egyedi beszámolók szintjén is. Felismerve ezt az igényt a Nemzetgazdasági Minisztérium 2013-ban elkezdte az előkészítő munkát az IFRS-ek bevezetésére vonatkozóan és 2015 nyarán megszületett a döntés a bevezetés lehetőségéről.

A 1387/2015. (VI. 12.) Korm. határozat a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok egyedi beszámolási célokra történő hazai alkalmazásáról jóváhagyja az

IFRS-ek egyedi beszámolási célokra történő magyarországi bevezetésének ütemezését a következők szerint:

a) a Magyar Nemzeti Bank (a továbbiakban: MNB) által felügyelt intézmények kivételével *2016. január 1-jétől választható*:

aa) azon vállalkozások számára, amelyek értékpapírjait az Európai Gazdasági Térség (a továbbiakban: EGT) bármely tagállamának szabályozott piacán forgalmazzák,

ab) anyavállalati döntés alapján azon vállalkozások számára, amelyek legfelsőbb anyavállalata a konszolidált beszámolóját az IFRS-ek alapján készíti el;

b) *2017. január 1-jétől kötelező*

ba) azon vállalkozások számára, amelyek értékpapírjait az EGT bármely tagállamának szabályozott piacán forgalmazzák,

bb) a hitelintézetek és a hitelintézetekkel egyenértékű prudenciális szabályozásnak megfelelő pénzügyi vállalkozások számára, a szövetkezeti hitelintézetek és a szövetkezeti hitelintézetek integrációjában részt vevő egyéb hitelintézetek, valamint egyes kisebb méretű hitelintézetek kivételével;

c) *2017. január 1-jétől választható*

ca) a biztosítók számára, a szolvencia II. szabályozás alá nem tartozó biztosító egyesületek kivételével,

cb) az MNB felügyelete alá tartozó, az előzőekben nem említett intézmények számára, a pénztárak kivételével,

cc) az előzőekben nem említett, könyvvizsgálati kötelezettség alá eső társaságok számára;

d) *2018. január 1-jétől kötelező* a szövetkezeti hitelintézetek és a szövetkezeti hitelintézetek integrációjában részt vevő egyéb hitelintézetek, valamint a bb) alpont szerinti egyes kisebb méretű hitelintézetek számára [3].

Először 2016-ban volt lehetőség az áttérésre, majd 2017 és 2018-ban bővült azok köre, akik alkalmazzák az IFRS-eket az egyedi beszámolók szintjén. Fontos kérdésnek találtuk, hogy mennyiségileg hány gazdálkodó egység kezdte el alkalmazni az IFRS-eket a törvény adta lehetőség hatására. A Központi Statisztikai Hivatal egyedi kérésünkre rendelkezésünkre bocsátotta a 2016-2021* közötti időszakra vonatkozóan az új belépők számát az IFRS alkalmazók körébe.

Az 1. táblázatból kiderül, hogy 2016-ban, mikor még csak választható volt a döntés az átállásról (1387/2015. (VI. 12.) Korm. határozat szerint), igen alacsony az új belépők száma, viszont ebben az évben valójában ez a lehetőség egy szűkebb kört érintett. 2017-ben, mikor már a választás lehetősége többeket is érintett, sőt egyes gazdálkodó egységek számára már kötelező vált az átállás, nagy mértékben megnőtt ez a szám.

Ezt befolyásolta az is, hogy sokan voltak, akik azért vártak a bevezetéssel, mivel fennállt a lehetősége az átállásra vonatkozó jogi keretek módosításának.

Új belépők száma az IFRS alkalmazók körébe 2016-2021* között

Év	Új belépő IFRS-be	
	pénzügyi tevékenységgel foglalkozó gazdálkodó egység (db)	nem pénzügyi pénzügyi tevékenységgel foglalkozó gazdálkodó egység (db)
2016	4	8
2017	54	84
2018	39	28
2019	27	25
2020	2	15
2021*	4	9

* 2021.06.02-án hatályos adatok szerint.

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (www.ksh.hu) „Új belépő IFRS-be, egyedi kérésre összeállított táblázatos adatállomány” [4]

Fontos megemlítenünk, hogy a bevezetést befolyásolta a szakember hiány problémája is. 2017-ben az összes regisztrált mérlegképes könyvelők csupán 3%-ának volt IFRS regisztrációja [2].

A magyar számvitel egy fontos mérföldköve érkezett el 2015-ben, ezért az ezt követő időszak vizsgálata kiemelkedően jelentős a számvitel további fejlesztésének és tökéletesítésének tükrében.

A felhasznált irodalom listája

1. Deák I. A globalizálódó számvitel. Botos Katalin (szerk.) In Pénzügyek és globalizáció. SZTE Gazdálkodástudományi Kar Közleményei. JATEPress, Szeged, 2005. 201- 214 o. ISSN: 1588-8533 URL: http://acta.bibl.u-szeged.hu/5660/1/gtk_2005_201-214.pdf (letöltés időpontja: 2022. 05.23).
2. Lukács J. Egyre nagyobb teret nyernek az IFRS-ek. In Szak-ma, 2017. februári lapszám. URL: <http://szak-ma.hu/ifrs/egyre-nagyobb-teret-nyernek-az-ifrs-ek-101348> (letöltés időpontja: 2022. 05.28).
3. 1387/2015. (VI. 12.) Korm. határozat a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok egyedi beszámolási célokra történő hazai alkalmazásáról URL: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A15H1387.KOR&targetdate=&printTitle=1387/2015.+%28VI.+12.%29+Korm.+hat%C3%A1rozat&getdoc=1> (letöltés időpontja: 2022. 05.28)
4. Központi Statisztikai Hivatal „Új belépő IFRS-be, egyedi kérésre összeállított táblázatos adatállomány” URL: www.ksh.hu (letöltés időpontja: 2022. 05.28)

Юрій КОВТУНЕНКО

д.е.н., доцент

професор кафедри обліку, аналізу і аудиту
Державний університет «Одеська політехніка»

м. Одеса, Україна

Марія БАБИНІНА

студентка кафедри обліку, аналізу і аудиту
Державний університет «Одеська політехніка»

м. Одеса, Україна

ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Будь-яка війна – це в першу чергу суттєвий удар по економіці країни. Тому функціонування бізнесу під час війни є дуже важливою справою для майбутнього країни. Для цього держава має переглянути норми законодавства щодо податкового навантаження, сприяючи виживанню бізнесу в умовах воєнного стану.

Військово-податкове адміністрування. Насамперед, змін зазнали процеси адміністрування, обліку та контролю платників податків. Таким чином, на період воєнного стану було призупинено перебіг податкових строків. При цьому, пеня за перевищення строку давності не нараховується, а якщо вже нарахована, то вона підлягає списанню у тому випадку, якщо таке порушення спричинене війною. У 2020 році, через Covid-19, було введено мораторій на податкові перевірки, але у зв'язку із воєнним станом, його було замінено на інший з аналогічним змістом. Таким чином, на період воєнного стану законом було передбачено відсутність нових податкових перевірок та зупинення вже розпочатих. Але, так як бізнес вже почав оговтуватись, з 12.05.2022 року було прийнято законопроект про відновлення документальних перевірок податкової звітності [2].

У зв'язку з тим, що під час воєнного стану було встановлено цінове регулювання на певні товари, податковій надано право здійснювати перевірки з дотримання встановлених державою цін.

Крім того, якщо у платника податків на даний момент відсутня можливість виконання податкових зобов'язань, то він може здійснити їх протягом 6 місяців з дати скасування воєнного стану. Законопроектом, прийнятим 12.05.2022 року, такий строк скорочено до 2-х місяців. Всю звітність на цей період можна подавати у паперовому вигляді.

Перебіг строків взяття на облік платників податків податковими службами зупинено через блокування реєстрів, які тільки починають відновлюватись [1].

Податок на доходи фізичних осіб. Законодавством встановлено, що суми безоплатно отриманих товарів та благодійної допомоги не включатимуться до складу доходу, що оподатковується, якщо даними особами є ті, що безпосередньо зайняті бойовими діями чи працівники підприємств, які залучаються до заходів зі здійснення національної безпеки. Крім того, ФОПи, що

знаходяться на загальній системі оподаткування та займаються незалежною діяльністю, мають право відносити суми та товари, передані на потреби Збройних Сил України до витрат [3].

Доходи фермерів-одноосібників також не залишаються без уваги. Так, у випадку продажу власної сільськогосподарської продукції податковому агенту, доходи, що від цього отримані підлягають оподаткуванню податковим агентом. Тобто під час продажу продукції іншому агровиробнику, останній повинен виконувати функції податкового агента і утримати з доходів ПДФО і військовий збір.

Податок на додану вартість. Згідно з законодавством, на період воєнного стану, якщо заборгованість з бюджету була прострочена, то пеня у 120% облікової ставки НБУ не нараховується.

Для надійності збереження інформації була відключена переважна більшість реєстрів, включаючи Єдиний реєстр податкових накладних. Тому реєстрація таких накладних наразі не здійснюється. Натомість, зараз все відбувається на основі паперових документів, а протягом 6 місяців із припинення воєнного стану, підприємці зобов'язані занести всі дані за період у електронні реєстри. Але з 12.05.2022 року відновлено зобов'язання подання звітностей та реєстрації податкових накладних [1].

Ставка на імпорт бензину, газу, нафти та інших продуктів знижена до 7% на період воєнного стану для покращення ситуації з постачанням пального. Акциз на такі товари не встановлюється.

Єдиний податок. Платники ЄП першої-третьої груп звільняються від сплати ПДВ при імпортуванні товарів, крім тих, що сплачують ЄП за ставкою 3% та є платниками ПДВ.

З 01.04.2022 ФОПи-платники ЄП першої та другої груп звільняються від сплати єдиного податку та можуть не заповнювати податкову декларацію за цей період.

Платники ж третьої групи мають право перейти на 2% податку, також для них відмінюються обмеження, пов'язані з обсягом доходу [4].

Військовий збір. З 1 травня 2022 року у Верховній Раді зареєстровано законопроект, що наразі знаходиться на стадії розгляду, згідно з яким ставка військового збору зростає з 1,5% до 3%.

Інші податки. Законодавством було встановлено перелік податків, від сплати яких звільняються підприємці, що знаходяться на окупованих територіях чи територіях ведення бойових дій. До таких податків відносяться: земельний податок, екологічний податок, податок на нерухоме майно та загальне мінімальне податкове зобов'язання з власників землі.

Єдиний соціальний внесок. Платники ЄП можуть не сплачувати ЄСВ за мобілізованих працівників впродовж періоду мобілізації. ФОПи та члени фермерського господарства мають право не сплачувати за себе ЄСВ та не подавати відповідну декларацію [2].

Отже, в такій непередбачуваній ситуації законодавство постійно змінюється і потрібно слідкувати за тим, що своєчасно реагувати на зміни. Цілком можливо, що зовсім скоро відбудеться відміна сплати єдиного податку за ставкою 2% через нестачу коштів у держбюджеті, а шляхом підвищення військового збору до 3% надходження до держбюджету значно підвищаться.

Список використаних інформаційних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-IX>. 2. Оносовський Д. Податки під час війни: що змінилося для бізнесу. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/211250_podatki-pd-chas-vyni-shcho-zmnilosya-dlya-bznesu. 3. Іванов П. Оподаткування в умовах війни URL: <https://suspilne.media/229492-opodatkuvanna-v-umovah-vijni-so-zminilos-ta-ci-platat-podatki-pidpriemci-kirovogradsini/>. 4. Татарова М. Податки під час війни: все, що потрібно знати бізнесу URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/04/7/685375/>.

Юрій КОВТУНЕНКО

д.е.н., доцент,
професор кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Державний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна

Валерія САМСОНОВА

студентка кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Державний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ: НОВОВВЕДЕННЯ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Податкове законодавство і до введення воєнного стану вважалось найскладнішою і проблематичною частиною законодавства України, а беручи до уваги те, що з 24 лютого 2022р. Президентом запроваджено введення воєнного стану по всій території держави, податкове законодавство одне з перших зазнало нововведень. Ці нововведення покликані послабити навантаження на бізнес і одночасно підтримувати економіку держави.

Нормативно-правові акти, які регулюють діяльність спрощенців на період воєнного стану, затверджені в березні поточного року, набули чинності, і ті підприємці або господарські товариства, які обрали спрощену систему, мають керуватися вже новими законодавчими актами, а саме:

– Закон України № 2118-IX від 03.03.2022 р. «Про внесення змін до ПКУ та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану».

– Закон України № 2120-IX від 15.03.2022 р. «Про внесення змін до ПКУ та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану».

– Закон України № 2142-IX від 24.03.2022 р. «Про внесення змін до ПКУ та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану».

– Закон України № 2173-IX від 01.04.2022 р. «Про внесення змін до ПКУ та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» [1].

У відповідності до запропонованих урядом змін, складові спрощеної системи змінились наступним чином (Табл.1):

Таблиця 1 – Нововведення спрощеної системи на період дії воєнного стану, [2,3,4,5]

Критерії оподаткування	1 група		2 група		3 група	
	До	Після	До	Після	До	Після
Граничний обсяг доходу	1085500	1085500	5421000	5421000	3%+ПДВ і 5% - 7585000	2% - без обмежень, 3% і 5% - так і залишились
Дозволена кількість найманих працівників	Заборонено використання найманих працівників		Кількість найманих працівників $0 < x < 10$ (x- працівник)		Кількість найманих працівників не обмежена	
Види діяльності	Всі види діяльності, окрім тих, що зазначені в ПКУ, ст.291.5					Для тих, хто перейшов на 2%, скоротили перелік заборонених видів діяльності
Ставка єдиного податку	Не більше 10% від прожиткового мінімуму для працездатних осіб		Не більше 20% мінімальної заробітної плати		3%+ ПДВ 5%	3%+ПДВ 5% 2%
Ставка ЄСВ	22% від мінімальної заробітної плати					
Строки сплати єдиного податку	Не пізніше 20 числа (включно) поточного місяця	Можна не сплачувати	Не пізніше 20 числа (включно) поточного місяця	Можна не сплачувати	Протягом 10 календарних днів, що настають за граничним строком подання Декларації	

Всі зміни, що запропоновані законодавством, після припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України, втрачають свою юридичну силу і повертаються до тих особливостей оподаткування, які застосовувались до введення військового стану [4].

Ті суб'єкти господарювання, які не подавали звітність протягом періоду воєнного стану, зобов'язані протягом шести місяців після припинення або

скасування дії воєнного стану забезпечити реєстрацію в Єдиному реєстрі податкових накладних всіх податкових накладних та розрахунків коригування, реєстрація яких відстрочена на період дії воєнного стану [3].

Наразі, за словами прем'єр-міністра України Д. Шмигала, на ставку 2% перейшло понад 44 тисячі юридичних осіб і 173 тисячі фізичних осіб-підприємців [6].

Варіації в законодавстві дозволили значній частині бізнесу повернутися до роботи і розпочати процес відновлення економіки держави.

Список використаних інформаційних джерел

1. Воєнний стан: зміни в оподаткуванні. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home/media/press-releases/2022/04/voynnyu-stan-zminy-v-opodatkuvani.html>. (дата звернення: 31.05.2022).
2. Податковий Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (дата звернення: 30.05.2022).
3. Групи платників єдиного податку в Україні. URL: <https://services.dtki.ua/catalogues/indexes/14>. (дата звернення: 30.05.2022).
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>. (дата звернення: 31.05.2022).
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>. (дата звернення: 31.05.2022).
6. На 2% оподаткування перейшло понад 215 тисяч підприємців та підприємств. URL: <https://delo.ua/uk/economy/na-2-opodatkuvannya-pereislo-ponad-215-tisyac-pidprijemciv-ta-pidprijemstv-398243/>. (дата звернення: 30.05.2022).

Альона КОЛЕВАТОВА

к.е.н., старший викладач кафедри обліку і аудиту
ЧНУ імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Надання економічним суб'єктам повної господарської самостійності у виборі ринків збуту продукції, постачальників і підрядників, у пошуку джерел фінансування змушує особливу увагу приділяти розрахункам з різними контрагентами. Облік дебіторської заборгованості є одним з найбільш складних та суперечливих питань, що зумовлено сучасною проблемою неплатежів. Проблема удосконалення обліку дебіторської заборгованості підтверджується збільшенням її частки у складі активів підприємств.

Це пояснюється невиконанням фінансових зобов'язань контрагентів, порушенням нормального циклічного процесу, пов'язаного з перетворенням такого активу в грошові кошти і, як наслідок, погіршенням платоспроможності. Постановка правильно організованого обліку дебіторської заборгованості, перш

за все, повинна сприяти недопущенню прострочення термінів платежу і доведення заборгованості до стану безнадійної.

Сучасні теоретичні та методичні аспекти досліджуваної проблеми певною мірою висвітлюються в працях вітчизняних та іноземних науковців: Ф.Ф. Бутинця, В. Белозерцева, М.Д. Білик, Я.Ю. Герман, Є.О. Іванова, О. М. Колеснікової, Г.Г. Кірейцева, І. А. Косатої, Н.М. Матициної, В.В. Скоробогатової, Н. Д. Хруща та інших. Проте деякі організаційно-методичні питання обліку дебіторської заборгованості потребують додаткової систематизації та уточнення.

На кожному етапі економічного та політичного розвитку в Україні та світі відбувалися істотні зміни у трактуванні поняття «дебіторська заборгованість». Багато вчених вважають вирішення даної проблеми одним із важливих завдань бухгалтерського обліку, але і в даний час не існує єдиного підходу до визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість». У більш пізні періоди зміст дебіторської заборгованості дещо змінився, проте основне ототожнення із боргом або заборгованістю залишається незмінним.

Закордонні та вітчизняні вчені визначають термін «дебіторська заборгованість» по-різному. Зокрема, в міжнародній практиці вся дебіторська заборгованість відноситься до фінансових активів.

Головною відмінністю вітчизняної практики обліку дебіторської заборгованості є його сувора регламентованість, яка виключає будь-які альтернативи для підприємства. На нашу думку, більшість наведених визначень є неповними, не розкривають сутність «дебіторської заборгованості» або розглядають тільки одну з її сторін [4, с.114-115].

В ринкових умовах дуже важко забезпечити високий рівень збуту продукції та миттєву її оплату, що призводить до утворення дебіторської заборгованості, розмір якої без належного управління досягає критичного значення. З юридичного погляду дебіторська заборгованість розглядається як капітал підприємства-кредитора, але не завжди його власний капітал. Лише тоді, коли під час обігу кошти повертаються у володіння підприємства-кредитора, вони або включаються в його власний капітал, або використовуються на погашення кредиторської заборгованості даного підприємства перед своїми кредиторами.

Раціональна організація бухгалтерського обліку за допомогою такого інструмента, як облікова політика підприємства, є основою для забезпечення ефективного використання ресурсів для власника й системи управління підприємством, а також забезпечення справедливого перерозподілу доходів для працівників і суспільства.

Ефективно організований бухгалтерський облік, зокрема, і в частині дебіторської заборгованості, є джерелом інформації для управлінського персоналу підприємства при прийнятті рішень щодо задоволення потреби в оборотних коштах і забезпечення платоспроможності підприємства.

Правильно організований бухгалтерський облік дебіторської заборгованості сприяє попередженню прострочення термінів платежів та недоведення заборгованості до стану безнадійної.

Облікова політика підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості повинна включати наступні елементи: визнання та оцінка дебіторської заборгованості, класифікація та аналітика дебіторської заборгованості, визнання заборгованості сумнівною, період та метод нарахування резерву сумнівних боргів, визнання заборгованості безнадійною та порядок списання безнадійної заборгованості, що дає змогу раціонально організувати облік дебіторської заборгованості на підприємстві.

На практиці підприємствами застосовуються різні підходи до оцінки дебіторської заборгованості. Так, згідно з П(с)БО 10 поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги визнається активом та оцінюється за первісною вартістю в момент її визнання, а до підсумку балансу включається за чистою реалізаційною вартістю.

Згідно МСБО 39 метод оцінки поточної дебіторської заборгованості залежить від варіанту подання знижок [2, с.22-23].

Актуальними проблемами ведення бухгалтерського обліку монетарної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги є питання, пов'язані з формуванням резерву сумнівних боргів, який виступає в ролі інструмента коригування оцінки дебіторської заборгованості, а саме з визначенням терміну його нарахування, необхідністю його створення та вибору методу.

Кожне підприємство повинно створювати та нараховувати резерв сумнівних боргів для достовірного відображення суми дебіторської заборгованості, що буде погашена в майбутньому.

Якщо цієї умови не дотримуватися, відповідно, буде порушено принцип обачності в бухгалтерському обліку, який полягає в тому, що необхідно застосовувати такі методи оцінки, які повинні запобігати зниженню зобов'язань та витрат і завищенню активів та доходів підприємства [6, с.250].

З метою контролю та підвищення ефективності управління дебіторської заборгованості актуальним залишається її поділ на монетарну та немонетарну, що потребує відповідного відображення в обліковій політиці підприємства та узгодження окремих назв бухгалтерських рахунків.

Запропоновані зміни дозволять задовольняти інформаційні потреби управлінського персоналу в розрізі структурних елементів дебіторської заборгованості, а також окреслити суми заборгованості, що вилучені із господарського обороту різними дебіторами для цілей управління й контролю.

Список використаних інформаційних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» затверджено наказом Міністерства фінансів № 237 від 08.10.1999 р. [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України: [сайт]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. 2. Белозерцев В. Щодо товарного кредиту та дебіторської заборгованості на підприємстві. Економіст. 2009. №11. С. 23-28. 3. Косама І. А. Деякі проблеми обліку дебіторської заборгованості в Україні. Бізнес Інформ. 2012. № 12. С. 242-245. 4. Лиценко О.Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. Держава і регіони. 2009. №1. С. 114-117. 5. Скоробогатова В.В. Методика бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості як складової змішаних активів. Сталий розвиток економіки. 2012. № 7[17]. С. 270-276. 6. Хрущ Н. Д. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємства в сучасних інтеграційних процесах України. Економічний аналіз. 2008. № 3(19). С. 247-250.

Тетяна КОЛІСНИЧЕНКО

к.т.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ РЕСТОРАННИМ БІЗНЕСОМ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ

У сучасних умовах інновації відіграють все більш важливу роль як чинник підвищення конкурентоспроможності практично усіх сфер економіки. Це також стосується і ресторанного бізнесу. Ресторанний бізнес з метою інноваційного розвитку своєї діяльності повинен переоцінювати методи управління, операційні процеси та загальну стратегію, формувати інноваційну стратегію [2].

Першопричинами впровадження інновацій у сфері ресторанного бізнесу є: високі експлуатаційні витрати та висока плинність робочої сили, підвищена конкуренція, зміна потреб і очікувань споживачів, зміна правил на ринку. Важливими напрямками, над якими повинні працювати менеджери ресторанного бізнесу є: багатоканальність (формування декількох джерел доходу), нові конкуренти, цифровізація бізнесу, консолідація інформації, розвиток мультибрендової моделі розвитку ресторанного бізнесу, зростання рівня якості та контролю, підсилення рівня цифрового маркетингу.

Переосмислення загальної стратегії розвитку ресторанного бізнесу, продукту та операцій відкриває вікно для вдосконалення процедур, компенсації витрат і подолання конкурентів. Індустрія громадського харчування поступово прямує в напрямі впровадження інновацій та охоплює «нове» місце. Сюди можна віднести такі нововведення, як їжа на винос, доставка, абонементи. Безумовно не всі нові канали принесуть новий дохід. Частково вони лише перерозподіляють наявні доходи. Це свідчить про те, що ці ресторани підприємства пристосовуються до мінливих очікувань клієнтів. Саме диверсифікація джерел доходу дає змогу підвищити конкурентоспроможність ресторанного бізнесу і принести його процвітання. В останні роки інвестиції в

процесні інновації, новітні технології для ресторанів досягли нових висот. Водночас, найбільшого поширення набули інновації, які спрямовані на розвиток програмного забезпечення, пристроїв та інші інструменти автоматизації ресторанної діяльності [1]. Також, відбувся помітний зсув у бік збільшення кількості рішень, зосереджених на внутрішніх операціях і системах.

Консолідація, отримання достовірної інформації й аналіз інформації відіграють чи не найпершу роль у дифузії інновацій у ресторанній сфері. Достатньо невеликої помилки в розробці продукту і це впливає на процеси закупівлі, онлайн-замовлення, формування надмірних запасів, підрахунок запасів і харчових відходів, розроблення меню і, відповідно, вартість їжі. Точні дані про виробничий процес допомагають оптимізувати рецептуру, розроблення меню та закупівлю. Це вимагає від менеджерів налагодження процесу відстежування та прогнозування потреб. Для цього можливим засобом стане формування інформаційно-аналітичної платформи, що спроможна акумулювати усю необхідну інформацію, аналізувати дані та поширювати усім членам команди. Основою формування інформаційно-аналітичної платформи є цілісний підхід до технологій та управління даними в реальному часі.

Список використаних інформаційних джерел

1. Yurynets Z., Bayda B., Petrush O. Country's economic competitiveness increasing within innovation component. *Economic Annals – XXI*. 2015. № 9-10. P. 32-35. 2. Yurynets Z. Forecasting model and assessment of the innovative and scientific-technical policy of Ukraine in the sphere of innovative economy formation. *Investment Management and Financial Innovations*. 2016. Volume 13. Issue №2. P. 16-23.

Ірина КОРНЯТ

аспірантка кафедри обліку і оподаткування
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

Олег РЕВЕГА

аспірант кафедри обліку і оподаткування
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ОБЛІК В УМОВАХ ЕЛЕКТРОННОЇ ВАЛІДАЦІЇ ОПЛАТИ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ

Для ефективного управління за діяльністю перевізників необхідно обладнати усі транспортні засоби валідаторами оплати проїзду, які через налагоджені комунікації передаватимуть інформацію про факт надання транспортної послуги громадянам. Валідатор дає змогу ідентифікувати момент входу/виходу з транспортного засобу та оплати за перевезення [1].

Усі потенційні пасажери повинні заздалегідь придбати безконтактні карточки, на яких зберігається інформація про пасажера та його грошовий

баланс. У випадку реєстрація особи через валідатор у транспортному засобі відбувається списання коштів з рахунку пасажира на користь перевізника. Окремо рекомендовано персонально видавати індивідуальні безконтактні карточки пасажирам, які мають право на пільговий проїзд.

Поповнення карточок має відбуватися в публічних місцях та через мережу інтернет з метою забезпечення максимальної зручності для пасажирів. Систему автоматизованої перевірки пасажирів рекомендовано також використовувати за умов наявності багатьох незалежних один від одного транспортних фірм, які надаються послуги з перевезення громадян.

Емітентом та розповсюджувачем безконтактних карточок варто обрати єдину фірму для усіх перевізників. Спільна організаційна структура розподілятиме отримані кошти між транспортними підприємствами відповідно до інформації про кількість перевезених пасажирів за базовий період часу.

Система автоматизованої ідентифікації пасажирів може бути спільною для усіх видів транспортних засобів в межах певного населеного пункту чи географічного регіону. Тобто, єдина карточка може бути використана для оплати за проїзд автобусом, метро, трамваєм, таксі, іншим водним чи електричним видом транспорту.

Технологія безконтактної оплати за перевезення може бути використана також для автоматизації обліку усієї діяльності перевізника. Оскільки жодних первинних документів валідатор при ідентифікації пасажира не формує, то можна говорити про бездокументний автоматизований облік діяльності підприємств. Уся облікова інформація в електронній формі автоматизовано направлятиметься до емітента карток, перевізника, органів державної влади та громадськості [2].

Система надаватиме облікові дані про дату поїздки, їх кількість за певний проміжок часу, пасажирообіг, тривалість та дистанцію поїздки, наявність різних категорій пільгових пасажирів в транспортному засобі тощо. Отже, запровадження системи безконтактної ідентифікації електронних платежів через валідатори сприятиме автоматизованому обліку надходження грошових коштів від надання транспортних послуг.

Список використаних інформаційних джерел

1. Zadorozhnyi, M.-Z., Muravskiy, V., Shesternyak, M., & Hrytsyshyn, A. (2022). Innovative NFC-Validation System for Accounting of Income and Expenses of Public Transport Enterprises. *Marketing and Management of Innovations*, 1, 84-93. 10.21272/mmi.2022.1-06.
2. Муравський В.В. *Комп'ютерно-комунікаційна форма обліку : монографія*. Тернопіль : THEU, 2018. 486 с.

Олена КРАВЧЕНКО

к. е. н., доцент

доцент кафедри бухгалтерського обліку і оподаткування

Сумський державний університет

м. Суми, Україна

МОТИВАЦІЙНА СКЛАДОВА В СИСТЕМІ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ

Трансформація господарського механізму медичної галузі відбувається в частині організаційно-правового статусу медичних закладів, форми власності, характеру взаємовідносин між суб'єктами ринку, фінансових потоків, системи оплати праці. Ефективна система оплати праці повинна враховувати інтереси різних груп, заходи соціального захисту, передбачати зайнятість населення й винагороди за працю. Пріоритетним завданням медичного закладу є надання якісної медичної послуги, що передусім залежить від забезпеченості трудовими ресурсами, ефективності їх використання, часу, який буде витрачено на лікування пацієнта. Правильне планування кадрової потреби медичного закладу є основним фактором підвищення якості медичної послуги, скорочення витрат на персонал та скорочення часу простоїв медичного обладнання. За таких умов саме питання мотиваційної складової в системі обліку оплати праці є актуальними та потребують додаткових досліджень.

На 2022 рік заплановане рекордне фінансування сфери охорони здоров'я – 200 млрд грн. і відповідне збільшення зарплат лікарям – мінімум до 20 тис. грн., медичним сестрам – мінімум до 13,5 тис. грн. у межах фонду оплати праці. Також лікарям та медсестрам бюджетних медичних установ розмір надбавки за складність та напруженість у роботі або за високі досягнення у праці не обмежений. Щоб виконати прийняту ухвалу, ви можете встановити надбавки медпрацівникам у розмірі 100, 300 або 500%. -КНП можуть підвищити рівень зарплат за рахунок таких надбавок [1].

Набуття автономності закладами (набуття статусу некомерційних підприємств (КНП)) в адміністративній діяльності та можливість залучення коштів з різних джерел, дозволять більш повно та оптимально використовувати кадровий потенціал медичних організацій, у тому числі й через зростання рівня мотивації. Завдяки умінню управлінців його можна перетворити на конкурентну перевагу та забезпечити досягнення поставлених цілей. Кадровий потенціал медичних закладів можна охарактеризувати як кількісними, так і якісними характеристиками. До кількісних відносять: склад, кількість працюючих, структура, стаж роботи, вік, плинність персоналу, кваліфікація кадрів, рентабельність та продуктивність праці. Якісними характеристиками є фізичний та психологічний стан працівників, здібність до адаптації, умов та режиму праці, інтелектуальний, духовно-творчий та етичний розвиток людини, кваліфікаційний та організаційний потенціали. Пріоритетність в управлінні

даним потенціалом віддається економічним формам і методам – фінансовим, кредитно-грошовим важелям, що стимулюють систему оплати праці.

Моделі мотивації та оплати праці, якими КНП можуть скористатися під час розроблення та запровадження систем оплати праці на своїх підприємствах, наведені у Методичних рекомендаціях № 1 [2].

Серед найбільш вагомих причин наявних недоліків управління персоналом є недосконала система мотивації праці. Дослідження показало, що притаманними її ознаками є перевага формальних процедур, правил та дотримання норм, тоді як такий бюрократичний підхід не відповідає очікуванням трудового колективу та не сприяє його заохоченню до самореалізації, вдосконалення, зацікавленості у результатах діяльності підприємства. Без мотивації лікарів не буде ні якісних послуг, ні сучасних стандартів, ні розвитку медицини. Знизити гостроту існуючих проблем у системі охорони здоров'я, деякою мірою можна шляхом використання всіх способів мотивації професійної діяльності, спрямованої на підвищення продуктивності праці, на раціональне використання ресурсів.

Всі відносини роботодавця і найманих працівників щодо питань оплати праці регулюються чинним трудовим законодавством: нормативно-правовими актами, генеральними, галузевими та регіональними угодами, колективними договорами. Так, в колективному КНП сторони можуть систематизувати вимоги трудового законодавства для такого конкретного медзакладу, а також установити форми оплати праці, тарифні ставки, співвідношення тарифних розрядів, посадових окладів, додаткові надбавки та доплати.

Враховуючи це, КНП самостійно розробили системи оплати праці, які було погоджено та затверджено органом місцевого самоврядування (власником КНП). Оплати праці не прив'язані до тарифної сітки бюджетної установи, а встановлюються у колективному договорі на підприємстві. КНП таким чином може передбачити різні можливості стосовно мотивації свого персоналу:

- індивідуально збільшуючи оклади;
- піднімаючи у розрядах певні посади;
- змінюючи склад зарплати лікаря;
- встановлюючи особливі доплати, премії, надбавки до зарплати лікарів та інших працівників;
- розподіляючи кошти, які були отримані як результат діяльності КНП на тих працівників, які доклали найбільше зусиль до цього (це можуть бути річні премії).

На практиці до суми нарахованої заробітної плати включаються всі структурні складові заробітної плати, а саме: основна заробітна плата (встановлюється у вигляді тарифних ставок (посадових, місячних окладів); додаткова заробітна плата (включає доплати, надбавки, гарантійні і компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством, зокрема, додаткова доплата у розмірі до 300 % заробітної плати (посадового окладу /з підвищеннями/ з урахуванням передбачених законодавством обов'язкових

доплат та надбавок. Для всіх інших працівників (не лікарів і не молодших спеціалістів з медичною освітою) посадові оклади і надбавки встановлюють керівники закладу залежно від потреб та можливостей підприємства. Також слід додати, що саме керівник повинен забезпечити диференціацію оплати праці, у т.ч. через мотиваційну складову надбавок [3].

Отже, на нашу думку, через встановлення доплат працівникам як винагороду за досягнуті результати та за ефективність роботи понад установлених тарифів заробітної плати шляхом впровадження, наприклад, погодинної преміальної системи оплати заробітної плати можна зацікавити працівників у їх досягненні кількісних та якісних показників та посиленні відповідальності щодо надання медичних послуг. Слід також враховувати розмір фінансової підтримки з боку місцевих бюджетів, особливо на цілі, пов'язані з мотивацією персоналу. В цілому система мотивації працівників має бути прозорою та зрозумілою для того, щоб усунути відчуття несправедливості та порівнянь, також матеріальні та нематеріальні стимули повинні взаємно доповнювати та збагачувати один одного, а застосування методів прямої і непрямой мотивації повинно відбуватися у комплексі.

Список використаних інформаційних джерел

1. Худякова Алла Оплата праці медичних працівників URL: <https://www.medsprava.com.ua/article/ru/2450-kak-oplachivat-rabotu-meditsinskih-rabotnikov-v-2022-godu-rus>.
2. Міністерство охорони здоров'я України Методичні Рекомендації з питань перетворення закладів охорони здоров'я з бюджетних установ у комунальні некомерційні підприємства від 14.04.2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001282-17#Text>.
3. Кодекс законів про працю України від 10.12.71 р. № 322-VIII./ВПУ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
4. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. № 108/95-ВПУ URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>.

Юлія КРИГЕР

аспірантка

факультету обліку та податкового менеджменту

науковий керівник

Юлія СЛОБОДЯНИК

д.е.н, професор

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

м. Київ, Україна

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ОТРИМАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ДОКАЗІВ В АУДИТІ ЕФЕКТИВНОСТІ

Досягнення балансу між ефективним, економічним використанням засобів та результативною діяльністю – це актуальна задача для всіх учасників сучасної економіки. Кожен менеджер воліє розподіляти ресурси максимально економічно та ефективно їх використати, щоб досягнути поставлених цілей та отримати

максимальні результати. Контроль та аналіз цих процесів можливий за допомогою проведення аудиту ефективності.

Дана форма аудиту є відносно новою порівняно з фінансовим аудитом. Аудит ефективності виник у відповідь на потреби глибокої оцінки функціонування підприємства, установи чи програми та здійснюється з метою розробки обґрунтованих пропозицій щодо підвищення ефективності використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів у процесі виконання виробничої програми [1]. Для досягнення поставлених завдань аудиторі слід накопичувати дані, формуючи їх у вигляді доказів, на яких надалі формулюється звіт. Відповідно до МСА 500 "Аудиторські докази", аудиторськими доказами є інформація, яку використовує аудитор під час формування висновків, на яких ґрунтується думка аудитора [2]. Так як аудит ефективності охоплює аналіз всіх видів ресурсів та всіх процесів на підприємстві, аудитор шукає інформацію з усіх доступних джерел: як з внутрішніх (документи підприємства, які відображають фінансову та нефінансову інформацію), так і з зовнішніх джерел (інформація контрагентів, засоби масової інформації, соціальні мережі, інтернет ресурси тощо).

Для сучасного суспільства соціальні мережі стали основною платформою для обміну інформацією між людьми. Станом на січень 2022 року в усьому світі налічується понад 4,62 мільярда користувачів соціальних мереж, що дорівнює 58,4 відсотка всього населення планети [3]. Популярність соціальних мереж зумовлена тим, що вони дали можливість людям спілкуватись один з одним не зважаючи на географічні кордони. З часом користувачі стали використовувати свої акаунти задля актуалізації та популяризації своїх думок, напрямів діяльності, ведення бізнесу. Так, відомі блогери укладають контракти з брендами з метою їх просування на ринку.

Для підприємств соціальні мережі – це можливість швидкого контакту з покупцями: як з наявними, так і з потенційними. Більшість компаній мають власні сторінки в соціальних мережах, де певний працівник займається її просуванням. Тобто підприємства наймають людину в штат, яка буде повноцінно вести акаунт підприємства. Розглянувши вимоги до даних вакансій на пошукових сайтах роботи [4, 5], було виявлено, що обов'язки включають не лише наповнення контенту та просування бренду, а й проведення аналізу відгуків користувачів, тобто клієнтів, включаючи розширення клієнтської бази. Також участь у розробці маркетингових стратегій задля просування продукту. Можна сказати, що соціальні мережі стали простором задля збільшення клієнтури, місцем швидкого отримання зворотного зв'язку від контрагентів, а також брендингу, реклами продукції.

Для аудитора інформація зі сторінок соціальних мереж підприємства надає можливість познайомитись з бізнесом клієнта, проаналізувати наявність та ефективність комунікації з його клієнтами. Також це можливість отримати доступ до відгуків щодо продукту: клієнти пишуть коментарі під постами, надсилають приватні повідомлення чи відмічають сторінки компанії в історіях,

щоб залишити свої враження. При цьому повинні враховуватись як позитивні (що робить підприємство правильно), так і негативні (де потрібно покращити роботу) відгуки. Ще одним аспектом для аудитора є можливість оцінки успішності компанії шляхом дослідження її рейтингу в мережах. Яка кількість користувачів відвідує сторінку, в який саме момент, яка інформація набирає найбільше вподобань, а яка навпаки – отримує меншу активність від користувачів. Це дозволить аудитору виявити, які заходи підприємства викликають зацікавленість у клієнтів, а які ні.

Вся інформація з соціальних мереж допоможе аудитору при плануванні аудиту ефективності, адже дозволить виявити проблемні аспекти діяльності підприємства. В ході перевірки також аудитору слід проаналізувати чи є ефективними всі заходи щодо ведення сторінки підприємства в соціальних мережах: чи впливає це на результати діяльності, чи краще скоригувати певні дії задля кращих кінцевих показників, чи розподілені ресурси на ведення сторінки є обумовленими. Отже, аудитором оцінюється та аналізується рівень досягнення цілей, поставлених при створенні та просуванні сторінки підприємства в соціальних мережах.

Слід зазначити, що аудитор може скористатись такою сторінкою задля проведення опитування. Проте при отриманні доказів з них слід критично відноситись до даної інформації, адже, наприклад, є ймовірність того, що певні коментарі були написані задля дискредитування підприємства. Тобто, є високий ризик недостовірності отриманих даних.

Аудиторські докази є переконливішими, якщо вони отримуються з різних джерел або джерел різного характеру і коли вони відповідають один одному. За таких обставин аудитор може отримати сумарний розмір довіри вищий, ніж той, що був би отриманий по різних позиціях аудиторських доказів, розглянутих окремо [6].

Так, під час проведення аудиту ефективності, коли аудитор не впевнений в отриманій інформації з соціальних мереж, слід знайти їй підтвердження в інших джерелах.

Соціальні мережі стали сучасною платформою для пришвидшення комунікацій, висловлювання своїх думок та маркетингу компаній. Їх роль як джерела інформації для отримання аудиторських доказів в аудиті ефективності зумовлена активним веденням сторінок соціальних мереж бізнесом.

Тому особливу увагу аудиторам слід звернути на них при ознайомленні з компанією та плануванні аудиту, адже велика частина інформації сьогодні є оприлюдненою в мережі. При цьому аудитору слід також критично ставитись до достовірності отриманої у такий спосіб інформації.

Список використаних інформаційних джерел

1. Щирба І. Аудит ефективності і економічний аналіз: порівняльний аспект. Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики в глобалізації : зб. тез доп. XII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених. Тернопіль : THEU, 2015. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/6080/1/%D0%A9%D0%98%D0%A0%D0%91%D0%90%20%D0%86..pdf> (дата звернення: 31.03.2022). 2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2016— 2017 рр. частина 1 / Пер. з англ. К.: Міжнародна федерація бухгалтерів; Аудиторська палата України. 2017. — 978 с. 3. Глобальна статистика соціальних мереж. URL: <https://datareportal.com/social-media-users> (дата звернення: 04.04.2022). 4. Сайт пошуку роботи Work.ua. URL: <https://www.work.ua/> (дата звернення: 01.04.2022). 5. Сайт пошуку роботи robota.ua. URL: <https://rabota.ua/> (дата звернення: 01.04.2022). 6. Крот Ю.М., Бразілій Н.М. Аудиторські докази та їх значення в аудиторській діяльності. Current scientific research: Collection of scientific articles. - Publishing house «BREEZE». Montreal, Canada. 2017. URL: https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/1351/1/27.01.2017_kanada_removed%20%281%29.pdf (дата звернення: 02.04.2022)

Viktoriya KULYK

Doctor of Economic Sciences, Professor
Affiliate professor at the Faculty of Economics
University of South Bohemia
České Budějovice, Czech Republic

DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES: THE USE OF STATE SUPPORT AND INTERNATIONAL DONATIONS

According to the Food and Agriculture Organization (FAO), Ukraine is one of the most important producers of agricultural products in the world and plays a leading role in supplying food products to the world markets. In 2021 Ukraine is the largest exporter of sunflower oil in the world (35% of global exports), ranks second in barley exports (14% of global exports), ranks third in corn exports (11%) and rapeseed (over 10%), followed by wheat exports (close to 10% of world exports) [1].

In the 2021-22 marketing year Ukraine grew 16.6 million tons of sunflowers. However, the Russian invasion and military operations on the Ukrainian border, where most of the sunflower is produced, have diminished the production prospects for the new season. According to analysts' estimates, the area of the sunflower in 2022 could decrease in comparison with 2021 by 38% to 4.2 million hectares, which will be the lowest figure for the last 13 years. Production of sunflower oil in Ukraine in 2022-23 marketing years will decline by 7%, to 5.3 million tons, although the estimates of the sunflower crop remain unchanged at 9.2 million tons. Export of sunflower oil in the marketing year 2022-23 is forecast at 4.85 million tons. Experts do not say how the oil will be exported when the seaports of Ukraine are blocked by the Russian troops. In

addition, the grains production is expected to decrease from 3.1 to 2.5 million tons in comparison with 2021, and soybeans - to 2.69 million tons [2].

Agricultural exports in general are the largest source of foreign exchange earnings in Ukraine. Currently, the structure of Ukrainian exports of agro-industrial products indicates its highly corruptive nature and the need to develop toward more extensive processing and production of high value-added products. The military operations taking place on Ukraine's territory have significantly reduced business activity among potential agrarians.

Under the conditions of continued military operations on the territory of Ukraine, the biggest problems for agribusiness enterprises are 1) blockade of seaports; 2) Loss of croplands and as a result - loss of crops; 3) Losses in the milking sector.

1. According to the Ministry of Agrarian Policy, 90% of Ukrainian agricultural exports used to go through the ports of Odesa and Mykolayiv. Now the search is on for alternative export routes, including by rail. However, the possibilities of this export channel are now very limited. The volume of grain exported in March was 0.3 million tons per month and is planned to be increased to 1.5 million tons per month, but before the war, up to 7 million tons per month were transferred through the ports. Grain transport volumes in the western corridor could be increased by expanding the network of dry ports. Poland has already announced the start of construction of one of the dry ports on the Ukrainian border, but much more is needed. It is also necessary to attract an additional container ship fleet to arrange the transit of grain to neighboring countries, by way of example, to the ports of Romania and Poland. The Danube ports (Izmail, Reni, Ust-Dunaisky) are another export channel, but their capacities are also limited.

2. Critical crop protection infrastructure is largely intact. The Ministry of Agriculture estimates a 20-30% decrease in planted acreage as a result of the mine action and the fighting, with industry experts predicting that the area of field crops for the 2022 harvest could shrink by 39% due to the military invasion.

3. In the livestock sector, losses are estimated at 15%, but a number of large farms and meat processing plants are located near the battlefields, and this loss could be higher. A decrease in milk production, as estimated by the professional association, could amount to 16%. Currently, producers in this sector face problems with disruptions in payments for products from retailers as well as the threat of uncontrolled imports.

The state and international organizations are making efforts to solve these problems. In particular, during the first two months after the beginning of active combat operations on the territory of Ukraine, the leadership of the state and international partners have established: 1) soft loan programs for enterprises in the agrarian sector of the economy; 2) The EU reduced import duties on Ukrainian products for 1 year; 3) The Ukrainian government lifted restrictions on exports of certain agricultural products and relaxed certain requirements for phytosanitary measures, etc.

1. The purpose-oriented lending programs have been used to ensure that the planting and purchase of fuel and fuel additives are carried out on a timely basis. The Cabinet of Ministers approved the resolution setting forth the measures of financial support for small and medium agrarian producers with a value of no more than 20 million euros per year. The Ministry of Agriculture estimates that these enterprises cultivate up to 10 thousand ha of land. Specific features of the financial support: 1) compensation of interest rate percent for the loans taken; 2) the maximum amount of the loan, which is covered by compensation of interest rate, is UAH 50 million; 3) the loan is given for the implementation of agricultural activities (planting) for the period of the martial law; 4) To receive the loan, the enterprise must also be an agricultural producer within the meaning of the Law "On State Support of the Agricultural Sector of Ukraine"; 5) The term of the loan is 6 months; 6) The maximum amount of the state guarantee for the loan is 80%.

2. The European Parliament supported the reduction of import duties on all Ukrainian exports to the EU for one year to support the Ukrainian economy. This means that all import duties on industrial products from Ukraine were abolished, and import duties on fruits and vegetables as well as anti-dumping duties and import protection measures became valid for one year [2].

3. The lifting of the embargo on exports of millet and flour from Ukraine was caused by the excessive supply of the said products. At the beginning of June 2022, the supply of millet in Ukraine amounts to 200 thousand tons, while the average consumption is 80 thousand tons per year. Moreover, as of 9 June, 20 thousand ha of grain have already been planted. As for grains, the supply of grains on the market is about 1.5 million tons with an internal demand of 1.1 million tons. At the same time, more than 99% of the areas under cucurbits have already been planted (181.4 thousand ha) [3].

In general, the actions of the Ukrainian government and foreign partners are aimed at the preservation, support, and development of the agro-industrial sector of the Ukrainian economy. The main condition for improvement of this sector of Ukraine's economy, as well as others, is the cessation of military operations on the entire territory of Ukraine. After the cessation of the active war phase, it is important to implement effective strategic management in all enterprises of the agro-industrial complex that must be in line with the general National Strategy of Ukraine's renewal and development [4].

Список використаних інформаційних джерел

1. Україна 2022. Як не втратити шанс стати сильною державою. URL: <https://uifuture.org/publications/ukrayina-2022-yak-ne-vtratyty-svij-shans-staty-sylnoyu-derzhavoyu/> (дата звернення: 28.05.2022). 2. Агробізнес Україна. URL: <https://agrobusiness.com.ua/> (дата звернення: 28.05.2022). 3. Latifundist.com. URL: <https://latifundist.com/> (дата звернення: 28.05.2022). 4. Mats T., Kulyk V., Serohina S., Serohin V., Voronin V. Integration of Strategic Management and Process Modeling in the Activities of International Companies. Academy of Strategic Management Journal. 2019. Vol. 18, Is. 1 URL: <https://cutt.ly/eJILM4f> (дата звернення: 28.05.2022).

Світлана ЛАЙЧУК

к.е.н., доцент

доцент кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку

Ганна ТАРАСЕВИЧ

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Державний університет «Житомирська політехніка»

м. Житомир, Україна

МІСЦЕ ЄСВ В ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Прийняття у грудні 2010-го року Податкового кодексу України (ПКУ), поклало початок реформування усієї податкової системи. Головною метою реформування було скорочення кількості податків, удосконалення системи регулювання та обліку, і підвищення прозорості збору податкових надходжень. З впровадженням ПКУ чисельність податків помітно зменшилася, і наразі, українська податкова система налічує сім загальнодержавних податків: податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, акцизний збір, екологічний податок, рентну плату та мито. А також два місцевих податки, серед яких – податок на майно та єдиний податок (ЄП). Та два місцевих збори, до яких відносяться збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір. Виникає логічне запитання, а де серед наведених вище податків та зборів знаходиться єдиний соціальний внесок, яке його місце у податковій системі України, та як відбувається його регулювання та адміністрування? Відповіді ми спробуємо надати у нашому дослідженні.

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) є консолідованим страховим внеском, збір якого повинен бути обов'язковим та регулярним до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, щоб забезпечувати захист застрахованих осіб у випадках, які передбачені законодавством, а також з метою гарантування дотримання їхніх прав у одержанні страхових виплат (послуг) згідно діючих видів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Правовою базою, яка забезпечує регулювання принципів збору та ведення обліку ЄСВ, його платників, правила нарахування, розрахунку та сплати внеску, а також розмір ЄСВ, є Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», та інші законодавчі документи центральних органів виконавчої влади.

ПКУ не надає інформації щодо порядку нарахування, розрахунку і сплати ЄСВ, врегулюванням усіх цих питань уповноважений відповідний закон, але в частині адміністрування регулювання, все ж таки, здійснюється згідно вимог та правил ПКУ.

У вересні 2021 року Кабінет Міністрів України схвалив законопроект, який пропонує об'єднати податкову звітність з ЄСВ та ПДФО. Дана ініціатива

покликана покращити вчасність обрахунку страхового стажу, призначення та одержання пенсійних та інших виплат за соціальним страхуванням.

Тобто це вказує на те, що ЄСВ, насправді, нерозривно пов'язаний з податковою системою України, хоча й називається внеском, і переважно регулюється окремим законом. Але процеси, які відбуваються з об'єднанням податкової звітності, свідчать про те, що процес інтеграції запущено, і виконуються умови набуття оподаткуванням системності, а саме, – що існують податки різних видів, які нерозривно пов'язані між собою та доповнюють один одного.

Сутність вимоги системності, в першу чергу, означає, що всі податки повинні бути взаємопов'язаними, природно доповнювати, та не суперечити один одному та системі в цілому.

ЄСВ необхідний для того, щоб застраховані особи мали змогу отримати соціальну допомогу у випадках безробіття, захворювань, зокрема і пов'язаних з професійною діяльністю, для пенсійного забезпечення та в інших ситуаціях передбачених законодавством. Системний підхід у побудові податкової системи означає, що втілюватися повинні обидві функції податків.

Згідно фіскальної функції, податкова система повинна містити податки і збори з конкретно вираженою фіскальною спрямованістю, тобто повинна забезпечувати упевненість у гарантіях стабільності надходження доходів до бюджету.

Сутність регулюючої функції полягає в тому, що кількість податків повинна відповідати тій меті, яка визначена податковою політикою держави, а саме забезпечити державі можливість впливу на соціально-економічний розвиток суспільства, допомогу та підтримку тих, його верств, які з різних причин втратили працездатність. ЄСВ є саме тим надходженням, яке допомагає державі у виконанні покладених на неї функцій з соціального захисту населення.

Платників ЄСВ реєструють територіальні органи Державної фіскальної служби України (ДФСУ) вносячи відповідні відомості до реєстру страхувальників. Проте, згідно законодавчих вказівок ЄСВ не належить до системи оподаткування, а грошові ресурси, які надходять від його сплати та застосування законодавчо встановлених фінансових санкцій, недоцільно зараховувати до Державного бюджету України, або бюджетів інших рівнів та некоректно використовувати для фінансування цілей, які не передбачені законодавством України у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування. Розподіляється ЄСВ між бюджетами фондів загальнообов'язкового соціального страхування в наступних пропорціях: на державне пенсійне страхування – 78.5576%; з тимчасової втрати працездатності – 7.726%; на випадок безробіття – 7.1767%; від нещасних випадків на виробництві – 6.5397%.

Першопричиною запровадження ЄСВ була консолідація діяльності фондів, задля раціонального та обґрунтованого розподілу внесків на соціальне і пенсійне страхування. Запровадження ЄСВ повинно було допомогти у наповненні

бюджету Пенсійного Фонду України та допомогти у вирішенні проблеми пенсійного забезпечення українців, забезпечивши фонд необхідними ресурсами.

Узагальнюючи вище наведену інформацію, доцільно зазначити, що ЄСВ є внеском, який забезпечує виконання завдань соціальної сфери політики держави. Хоча в законі вказано, що даний обов'язковий платіж не є частиною системи оподаткування, однак, кошти, які справляються через сплату ЄСВ забезпечують фінансовими ресурсами надзвичайно вагомому сферу економіки – соціальну підтримку населення.

Сплата ЄСВ надає можливість застрахованим особам у майбутньому в разі виникнення страхових випадків мати право на соціальний захист та відповідні соціальні виплати та гарантії. За нарахування, облік і сплату ЄСВ, і подання необхідної інформації у контролюючі органи, якщо йдеться про найманих працівників, відповідальність лежить на їхніх роботодавцях. В підсумку, від того, наскільки якісно буде організований цей процес залежить страховий стаж застрахованої особи.

Тому у своєчасній та неухильній сплаті ЄСВ, сумлінності у взятті на облік, належному веденні бухгалтерської документації повинні бути зацікавленими не лише, органи виконавчої влади, але й самі застраховані особи. За ухилення від дотримання даних вимог законом передбачено фінансові санкції, тому задля уникнення відповідальності, та додаткових фінансових витрат необхідно бути сумлінним виконавцем закону та відповідальним свідомим громадянином своєї держави.

Адже, якщо дивитися, не лише з обліково-економічної, але й з морально-етичної точки зору, працівник за якого сплачується ЄСВ, дає можливість виплачувати пенсію, та інші соціальні виплати, особам, які наразі вже є непрацездатними, і не мають можливості самотійно себе забезпечити, і потребують захисту з боку держави.

Отже, ЄСВ є важливим елементом забезпечення соціальних фондів держави, однак все ж таки, податком називати його некоректно. Доцільно використовувати термінологію запропоновану актуальним українським законодавством.

Податкове законодавство України перебуває у процесі постійних удосконалень та доопрацювань, тому професійним бухгалтерам та обліковцям-науковцям потрібно активно відстежувати усі зміни, які відбуваються, та допомагати у як найкращій адаптації цих змін до наявних умов господарювання в країні. ЄСВ має великий спектр питань, які потребують доопрацювання, зокрема у встановленні прогресивних ставок оподаткування, та детінізації його сплати.

Сергій ЛЕГЕНЧУК

д.е.н., професор

завідувач кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Державний університет «Житомирська політехніка»

Житомир, Україна

БАЗОВІ ОБЛІКОВІ ПОНЯТТЯ ТА ВІТЧИЗНЯНА ТЕОРІЯ ОБЛІКУ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

В останні роки чітко прослідковуються симптоми системної кризи в сфері теорії бухгалтерського обліку, що проявляється у відсутності глибоких наукових досліджень в даному напрямі та у відсутності розробок сучасних навчальних посібників з курсу «Теорія (основи) бухгалтерського обліку», які б відповідали вимогам часу та враховували б сучасний стан розвитку національної системи обліку.

Існуюча криза все більше поглиблюється зі зміною поколінь у вітчизняному бухгалтерському науковому співтоваристві, що супроводжується втратою національних наукових традицій, норм та ідеалів, і поступовим забуттям внеску вчених-попередників.

Сучасні наукові дослідження в сфері бухгалтерського обліку поступово перетворюються на хаотичний кон'юнктурний процес, оскільки майже зовсім не регулюються національними ідеалами і нормами бухгалтерського наукового пізнання, в яких виражені уявлення про цілі бухгалтерської наукової діяльності та способи їх досягнення.

Внаслідок цього проблеми розвитку теоретичних основ обліку та дослідження аналізу динаміки бухгалтерського наукового знання відходять на другий план у порівнянні з більш трендовими напрямками бухгалтерських наукових досліджень.

При цьому, значна кількість проблем в сфері теорії бухгалтерського обліку, які виникли на тлі гармонізації національної облікової системи з МСФЗ, зокрема, в частині розуміння і співвідношення базових облікових понять, досі залишається невирішеною.

В свою чергу, це породжує виникнення ще більшої кількості похідних проблем, які в цілому піддають сумніву можливість визнання бухгалтерського обліку повноцінною системою наукових знань.

В результаті досліджень особливостей формування базових теоретичних засад бухгалтерського обліку виявлено відсутність серед українських вчених єдиного розуміння теорії бухгалтерського обліку, що дозволило виділити три основні моделі її розуміння:

- 1) Вітчизняна нормативна;
- 2) Нормативна за МСФЗ;
- 3) Навчальна теорія обліку.

Вищенаведене зумовлює існування в поглядах дослідників та авторів неузгодженості щодо розуміння базових облікових понять, що в свою чергу

породжує виникнення значної кількості інших проблем нижчого порядку в сфері бухгалтерського обліку.

Встановлено існування у вітчизняному обліковому законодавстві неузгодженості щодо розмежування господарських операцій, дій та подій.

При цьому останні переважно інтерпретуються представниками навчальної теорії обліку в контексті підходу В.Ф. Палія та Я.В. Соколова як навмисні дії працівників підприємства (операції) та випадкові ситуації, які настають незалежно від працівників підприємства (події), що вступає в суперечність із підходом, викладеним в Концептуальній основі фінансової звітності, де використовується конструкція «операції та інші події».

На основі аналізу документів FASB (SFAC no. 1 та SFAC no. 6), які використовувались при розробці конвергованої концептуальної основи, встановлено, що операції та інші події в сукупності утворюють події, які відображаються в бухгалтерському обліку. При цьому операції є лише особливим видом зовнішніх подій господарюючої одиниці.

Такий зміст закладено в основні концепції та поняття, що використовуються в Концептуальній основі фінансової звітності та в самих МСФЗ, на основі яких побудовані НП(С)БО.

Враховуючи існування виявленої неузгодженості для формування єдності у визначенні базових облікових понять в національному обліковому законодавстві та для забезпечення правильного розуміння інших облікових концепцій і понять, що залежать від точного розуміння базових облікових понять, необхідним є:

1) Виключення зі складу Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» поняття «господарська операція» та його доповнення новими поняттями – «події», «операції», «інші події» та «обставини (умови)», а також використання цих нових понять замість поняття «господарська операція» або «операція» в правильному контексті, в залежності від їх змістовного розуміння. Це дозволить внести ясність і зробити більш зрозумілими існуючі формулювання понять в НП(С)БО, де замість поняття «операція», що використано в МСФЗ та в концептуальній основі, в багатьох випадках використовується поняття «господарська операція», наявність якого у словосполученні «господарські операції та інші події» переконливо свідчить про існування термінологічної неузгодженості, оскільки перша вже включає в себе дії та події;

2) Застосування підходу до розуміння співвідношення між базовими обліковими поняття, викладеного в SFAC no. 6 і використовуваного в Концептуальній основі фінансової звітності, в навчальних виданнях з теорії бухгалтерського обліку з метою заміни його неточних інтерпретацій авторами, які здійснювались виходячи з напрацювань радянської теорії обліку. Це дозволить забезпечити більш точне розуміння студентами облікових понять і концепцій, які покладені в основу функціонування національної системи обліку;

3) Перегляд існуючого розуміння предмету бухгалтерського обліку як практичної діяльності в контексті класифікації базових облікових понять, що використовується в Концептуальній основі фінансової звітності.

Окрім необхідності здійснення наведених вище дій, спрямованих на удосконалення теоретичних засад бухгалтерського обліку в Україні, залишається невирішеною проблема змістовно-часової інтерпретації операцій та інших подій, тобто, що відображається в системі обліку, факт їх виникнення / настання, чи їх наслідки? Оскільки це питання до кінця також не вирішено і розробниками Концептуальної основи фінансової звітності (в її тексті одночасно визначається як про відображення операцій та інших подій, так і про відображення їх наслідків), необхідною є розробка комплексної теорії бухгалтерського відображення, яка б дозволила встановити, яким чином облікова система господарюючої одиниці на основі використання існуючої системи регулювання забезпечує відображення та симулювання її економічної реальності.

Ще однією невирішеною проблемою в даному напрямі є співвідношення економічної реальності підприємства з системою бухгалтерського обліку, або яким саме чином відбувається ідентифікація та визнання в системі бухгалтерського обліку її елементів. Виходячи з традиційної радянської 8-елементної методології обліку безпосередньо облік починається з документування фактів господарського життя.

Однак, на сьогодні бухгалтером також здійснюється робота і до складання первинного документу, яка стосується процесу встановлення того, які саме об'єкти обліку були задіяні в процесі настання подій, що стосуються діяльності підприємства, і чи можуть вони визнаватись такими об'єктами.

Виникнення об'єктної ідентифікації та реідентифікації в обліку пов'язано з трансформацією підходу до побудови плану рахунків та його співвідношення з елементами економічної реальності підприємства, коли один і той же її елемент в залежності від стану та контексту використання на підприємстві може бути визнаний різним об'єктом обліку, наприклад, витратами або активами, або різними видами активів.

Тому виходячи з позиції необхідності трансформації та розширення радянської теорії обліку у відповідь на сучасні зміни в економічній реальності підприємств та в системі регулювання бухгалтерського обліку можна розглянути можливість виділення 9-го елемента методу бухгалтерського обліку – об'єктної ідентифікації, яка може здійснюватися як на етапі первинного визнання, так і на етапі використання об'єктів в діяльності підприємства, коли змінюються їх стани та контексти використання.

Gabriella LOSZKORIH

PhD

Számvitel és Auditálás Tanszék vezető-helyettes
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Beregszász, Ukrajna

Fruzsina Viktória BORDÁS

BSc (alapképzés) hallgató

«Számvitel és Adóügy» képzési program

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Beregszász, Ukrajna

A PÉNZÜGYI BESZÁMOLÓ, MINT A KISVÁLLALKOZÁSOK FŐ INFORMÁCIÓFORRÁSA: NEMZETKÖZI SZEMPONT

A gazdaság, azon belül is a kisvállalkozói szektor dinamikus fejlődésének folyamatában a vállalkozások gazdasági tevékenységére vonatkozó számviteli információk nemcsak külső, hanem a belső felhasználók vezetői döntéseinek során is fontos szerepet játszanak. A hatékony kisvállalkozások vezetése elsősorban a rá vonatkozó információk nyilvánosságra hozatalán és átláthatóságának biztosításán múlik. A beszámoló készítés a számviteli információk általánosításának utolsó szakasza egy mutatókkal teli táblázat formájában, amelyeket típusuktól függően bizonyos kritériumok szerint csoportosítanak és részleteznek a számviteli költségmutatók segítségével.

A beszámoló felhasználói természetes és jogi személyek, akiknek megbízható és naprakész gazdasági információkra van szükségük a vállalkozás pénzügyi és gazdasági tevékenységéről a jövőbeni döntések meghozatalához. Tehát a beszámolónak megbízható és valós képet kell adnia a gazdálkodó vagyonáról és annak összetételéről (eszközairől és forrásairól) [2]. Annak érdekében, hogy a beszámolók azt az információt szolgáltatassák, amire éppen a felhasználónak gazdasági értelemben szüksége van, elkülönítünk négy számviteli beszámoló fajtát (1. táblázat).

1. táblázat. A számviteli beszámoló fajtái gazdasági típus szerint

Megnevezés	Jelentése
Pénzügyi	Szintetikus és analitikus számviteli adatokon alapul, tükrözi a vállalkozás vagyoni és pénzügyi helyzetét, a gazdasági tevékenység eredményeit a beszámolási időszakban (hónap, negyedév, év).
Adó	Az adó és a díjak elhatárolásáról és kifizetéséről szóló beszámolók az Ukrajnai törvények alapján. Az adó beszámolóknak feltüntetett adatoknak meg kell felelniük az adószámításnak, aminek az alapja viszont a számviteli információ.
Statisztikai	Információt tartalmaz a gazdasági, társadalmi, kulturális jelenségekről és folyamatokról. Célja az üzleti folyamatok időben és térben történő nyomon követése az elemzés és a menedzsment döntések céljából.
Speciális	Monetáris (költség) mérőeszközt tartalmaz, és a számviteli adatokon alapul.

Forrás: saját szerkesztés a [3] alapján

A beszámolókészítés minden típusa közül a pénzügyi beszámoló a leglényegesebb, mert ez egy fontos és magas színvonalú eszköz a felhasználók információs igényeinek kielégítésére.

A kisvállalkozások nemzeti szabványok szerint elkészített, egyszerűsített pénzügyi kimutatásai azonban korlátozott mennyiségű információra összpontosítanak az átfogó gyorsleltár érdekében, mivel az csak két formából áll: „Mérlegből” és „Eredménykimutatásból”. Információik egységes szintje nem tartalmazza az analitikai adatok mélyreható részleteit.

2020 januárjában megjelent az ukrán pénzügyminisztérium honlapján a kis- és középvállalkozások Nemzetközi pénzügyi beszámolási standardjának (IFRS for SME) 2015-ös kiadásának hivatalos fordítása. Üzleti tevékenységük bővítése érdekében a vállalkozások elkezdtek aktívan alkalmazni ezt a szabványt, hogy stratégiai versenyhelyzetet biztosítsanak a külföldi piacokon.

Az IFRS szerint készített pénzügyi kimutatások fő előnyei a következő elemek: egyértelműség, relevancia, lényegesség, megbízhatóság, a lényeg elsődlegessége a formával szemben, körültekintőség, teljesség, összehasonlíthatóság, időszerűség, költség-haszon arány – vagyis minden olyan minőségi jellemző, amely hasznos a felhasználók számára.

A piac nemzetközi térére válásával megnőtt a fontossága a pénzügyi beszámolás analitikus értékelésének a hatékony gazdálkodás eszközeként.

Ez a gazdálkodó szervezetek fenntartható fejlődésének biztosítására szolgáló módok megtalálása érdekében történik. Ezért a kisvállalkozások pénzügyi beszámolásának javítása, hasznosságának, hatékonyságának biztosítása és a vállalkozás pénzügyi helyzetét kezelő minőségi információs rendszer kialakítása érdekében részletesebb információkra van szükség a jövedelmezőségi szint és a befektetési vonzerő, valamint a pénzügyi stabilitás és minőségirányítás előrejelzéséhez.

A felhasznált irodalom listája

1. Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti dlia malykh ta serednikh pidpriemstv URL: <https://zakon.help/article/ifrs-for-sme-mizhnarodnii-standard-finansovoi-zvitnosti-dlya?menu=216> (letöltés időpontja: 05.05.2022). 2. Pro bukhhalterskyj oblik ta finansovu zvitnist v Ukraïni: Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 No 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (letöltés időpontja: 10.05.2022). 3. Finansova zvitnist pidpriemstv: Navchalno-metodychnyi posibnyk / S. V. Pryimak, M. T. Kostyshyna, D. V. Dolbnieva. Lviv : Liha-Pres, 2016. 268 c.

Світлана ЛУЧИК

д.е.н., професор
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Чернівці, Україна

Василь ЛУЧИК

д.е.н., професор
завідувач кафедри інклюзивної економіки, кібернетики і комп'ютерних наук
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»
м. Кам'янець-Подільський, Україна

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В ХМАРІ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ

Хмарна бухгалтерія поступово стає звичним для бізнесу способом організації облікового процесу. Згідно з дослідженнями IDC, до 2022 року 70% підприємств інтегрують свої процеси, технології та інструменти в публічні чи приватні хмари [1].

Хмарні сервіси здатні забезпечити зручний, постійний (24/7) мережевий доступ до потрібних обчислювальних ресурсів і послуг. При цьому використання програмного продукту в хмарі нічим не відрізняється за функціоналом та можливостями від “коробкової” версії програми, проте дозволяє істотно заощадити кошти та спланувати бюджет.

Національним інститутом стандартів і технологій США (ANSI) зафіксовані такі обов'язкові характеристики хмарних обчислень [2]:

- ✓ самообслуговування за вимогою (self service on demand), споживач самостійно визначає і змінює обчислювальні потреби, такі як серверний час, швидкість доступу та обробки даних, обсяг збережених даних без взаємодії з представником постачальника послуг;
- ✓ універсальний доступ в мережі, послуги доступні споживачам в мережі передачі даних незалежно від використовуваного термінального пристрою;
- ✓ об'єднання ресурсів (resource pooling), постачальник послуг об'єднує ресурси для обслуговування великої кількості споживачів в єдиний пул для динамічного перерозподілу потужностей між споживачами в умовах постійної зміни попиту на потужності;
- ✓ еластичність, послуги можуть бути надані, розширені, звужені в будь-який момент часу, без додаткових витрат на взаємодію з постачальником, як правило, в автоматичному режимі;
- ✓ облік споживання, постачальник послуг автоматично обчислює спожиті ресурси на певному рівні абстракції.

Бухгалтерські програмні продукти лінійки BAS забезпечують автоматизацію бухгалтерського, податкового і управлінського обліку, а також формування регламентованої звітності.

Ці програми забезпечують комплексну автоматизацію підприємств різних галузей і масштабів.

Значною перевагою реалізації прикладних рішень є можливість працювати з ними в онлайн-режимі, використовуючи хмарні технології. Всі додатки мають єдиний, простий і сучасний інтерфейс, що дозволяє налаштувати між собою обмін даними без знань і навичок програмування.

Сьогодні бухгалтер може працювати в онлайн-доступі з такими BAS— додатками як BAS Бухгалтерія, BAS Бухгалтерія КОПІ, BAS Малий бізнес, BAS Роздрібна торгівля, BAS Комплексне управління підприємством. Ці програми можуть ефективно використовуватись як малим, так і середнім бізнесом.

Сервіс *Bas.iBuh.Online* забезпечує доступ через Інтернет до прикладних рішень для управління підприємством і ведення бізнесу в програмах «BAS» в рамках моделі SaaS («програма, як сервіс»). Цю модель роботи також називають «послуга, як додаток в хмарі». Сервіс забезпечує автоматизацію управління бізнесом через підключення кількох робочих місць до програм: управління, виробництво, маркетинг, торгівля, склад, інтернет-магазин, поставка, закупівлі і постачання [3].

Отже, перехід BAS- продуктів в хмару надав бухгалтерам можливість достатньо легко отримати доступ до ліцензійних програмних продуктів, не маючи при цьому великих технічних обчислювальних потужностей.

Користувач може використовувати одну хмару для ведення бухгалтерії на декількох підприємствах. Всі технологічні оновлення і модернізації, а також цілодобову технічну підтримку здійснює сервісна компанія. Зручність для користувачів полягає також в тому, що дані з додатків в будь-який час можуть бути вивантажені і завантажені в локальні версії програм платформи «BAS», і, навпаки.

Хмара – це найбільш захищений спосіб зберігання даних на сьогоднішній день, оскільки передача даних здійснюється під захисними протоколами і в зашифрованому вигляді. Однак загрози і ризиків для споживачів хмарних послуг все ж таки залишаються. Ось основні з них.

1. Хмарна послуга надається завжди якоюсь сервісною компанією і збереження даних користувача залежить від цієї компанії. Сам користувач хмарної послуги не керує базовою інфраструктурою хмари - мережами, серверами, операційними системами, системами зберігання, навіть індивідуальними настройками додатків за винятком деяких налаштувань конфігурації програми [4].

2. Залишається загроза хакерських атак на сервер і, як результат, порушення цілісності, а то й повна втрата даних. Тому сервісні компанії повинні інтегрувати сучасні засоби захисту інформації не лише в інфраструктуру клієнта, а й у хмару провайдера. Вони мають, перш за все, ізолювати ресурси клієнтів один від одного та давати можливість аналізу логів для виявлення комплексних багатовекторних атак. Сьогодні деякі провайдери хмарних сервісів беруть на себе керування не тільки віртуальними машинами та мережами, а й їхньою

ізоляцією, антивірусним захистом, а також попередження атак на рівні застосунків [1].

3. Загрози безпеці інформації споживача, які пов'язані з невизначеністю відповідальності. Це викликається відсутністю чіткого поділу відповідальності в частині забезпечення інформаційної безпеки між споживачем і постачальником хмарних послуг.

4. Ринок хмарних послуг дедалі стає більш монополізованим і більш дорогим. Amazon та Microsoft – компанії-гіганти, монополісти ринку. Збільшення масштабів переведення бізнесу в хмари може викликати підвищення цін на сервісні послуги. Однак, як показує практика, краще використовувати хмарні сервіси великих і відомих вендорів. Закон України від 17.02.2022 р. про хмарні сервіси стимулюватиме прихід в Україну найбільших світових вендорів хмарних сервісів Microsoft, AWS, Google cloud до побудови гіпермасштабованих дата-центрів [5].

Отже, ринок хмарних послуг швидко розвивається, пропонуючи бізнесу новітні інструменти, які дозволяють скоротити різноманітні витрати і підвищити його гнучкість. Безпечність і надійність хмарного сервісу також зростає, проти певні загрози і ризики все ж таки залишаються.

Список використаних інформаційних джерел

1. Безпечна хмара: як захистити дані у віртуальному середовищі. URL: <https://mind.ua/openmind/20234508-bezpechna-hmara-yak-zahistiti-dani-u-virtualnomu-seredovishchi> (дата звернення: 28.05.2022 р.).
2. Хмарні технології. Переваги і недоліки. URL: <https://valtek.com.ua/ua/system-integration/it-infrastructure/clouds/cloud-technologies> (дата звернення: 28.05.2022 р.).
3. Про сервіс. Інноваційні BAS програми для бізнесу через Інтернет. Сервіс Bas.iBuh.Online. URL: <https://ibuh.online/about> (дата звернення: 29.05.2022 р.).
4. Що таке хмарні технології і навіщо вони потрібні. URL: <https://edin.ua/shho-take-xmarni-texnologii-i-navishho-voni-potribni/> (дата звернення: 29.05.2022 р.).
5. ВРУ прийняла закон про хмарні послуги: що він передбачає? URL: <https://news.dtki.ua/state/other/74974> (дата звернення: 29.05.2022 р.).

Інна МАКАРЕНКО

д. е. н., професор

доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування
Сумський державний університет

м. Суми, Україна

Роман ФОМІНОВ

аспірант

Сумський державний університет
м. Суми, Україна

Юлія ПУГОВКІНА

Здобувач вищої освіти

Сумський державний університет
м. Суми, Україна

РОЗКРИТТЯ КЛІМАТО ОРІЄНТОВАНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЗА ЦІЛЛЮ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 13: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ КОМПАНІЙ¹

За останні два десятиліття глобальна економіка зазнала значних коливань. Найбільш поширеними причинами коливань є посилення проявів зміни клімату, пандемія та прагнення країн до енергетичної та ресурсної незалежності, нівелювання кліматичних викликів за Ціллю сталого розвитку (ЦСР) 13 «Боротьба зі змінами клімату».

Останні дані від ООН свідчать про те, що країни світу відстають від цієї однієї глобальної цілі Паризької угоди, а саме: зменшити приріст температури до рівня нижчого 2 градуси за Цельсієм. Не зважаючи на той факт, що з 2015-2016 по 2017-2018 роки її фінансування збільшилось на збільшилось на 10% й досягло в середньому 48,7 млрд доларів США [1], прогрес у досягненні ЦСР 13 та цілі Паризької угоди недостатній. Важливим фактором, що визначає цей прогрес є належне розкриття компаніями інформації про кліматичні ризики, вплив на них та обсяги вуглецевих викидів.

Так, KPMG, яка надає детальний огляд прогресу за кліматичними цілями та розкриття інформації за ними у корпоративному секторі, провело огляд 5200 компаній із 52 країн [2]. Беззаперечно, згадане видання є цікавим для інвесторів, менеджерів та власників компаній з метою підвищення обізнаності та переймання досвіду корпоративної соціальної відповідальності та протидії змінам клімату.

У 2020 році стан розкриття клімато орієнтованої інформації за ЦСР 13 характеризувався такими показниками:

– 40 % компаній з числа опитаних звітують про фінансові ризики щодо змін клімату;

¹ Виконано за підтримки Міністерства освіти і науки України (0121U100473).

– формування інтегрованої звітності – є наразі актуальною практикою для 5200 досліджуваних компаній;

– зростає ціль зменшення викидів вуглецю – такий корпоративний соціальний таргет має 76% з усіх 5200 компаній [3].

Серед топ 10 країн, в яких компанії розкривають кліматичні зміни як фінансові ризики слід назвати такі країни, як: Тайвань, Франція, Велика Британія, Нідерланди, Південна Африка, Японія, Іспанія, Канада, Австралія та Сінгапур. У 2020 році стандарти TCFD обирає кожна п'ята компанія для складання клімато орієнтованої звітності.

Зросла частка компаній, які звітують про показники викидів вуглецю. KPMG виділив сектора економіки, компанії яких найчастіше розкривають подібну інформацію. Першими є видобуток корисних копалин, нафта і газ, комунальні послуги, промисловість, виробництво та металургія [3].

Заразом, питання розкриття інформації щодо змін клімату залишаються надзвичайно актуальними, оскільки окресленого прогресу у діяльності компаній недостатньо для забезпечення інтегрального прогресу у досягненні ЦСР 13 та цілей Паризької угоди, що потребує активізації зусиль як розробників стандартів та регуляторів, так і компаній, що звітують щодо протидії змінам клімату.

Список використаних інформаційних джерел

1. *SDG Indicators*. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2021/> (date of access: 27.04.2022).
2. *Our role in the world*. KPMG. URL: <https://home.kpmg/xx/en/home/about/our-role-in-the-world.html> (date of access: 27.04.2022).
- 3 *The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2020*. KPMG IMPACT, 2020. URL: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/be/pdf/2020/12/The_Time_Has_Come_KPMG_Survey_of_Sustainability_Reporting_2020.pdf (date of access: 28.04.2022).

Viktória MAKAROVICS

PhD, egyetemi docens

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Beregszász, Ukrajna

Szilveszter IZSÁK

BSc (alapképzés) hallgató

«Számvitel és Adóügy» képzési program

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Beregszász, Ukrajna

AZ INNOVATÍV KÖLTSÉGOPTIMALIZÁLÁSI MÓDSZEREK SAJÁTOSÁGAI

A költségek kétségtelenül a vállalkozások egyik legfontosabb mutatói közé tartozik amely közvetlenül kihat a bevételek és a nyereség szintjére. Ezért különösen fontos a piaci résztvevőknek a költségek minimalizálása a magasabb pénzügyi eredmény eléréseért. Egyidőben a kiadások legkisebb szintre való szorítással elérhető

az ideális át minőség arány a termékeknél így előnyt nyerve a konkurensokkal szemben.

A költségek optimalizálására többféle megközelítés létezik. Az úgynevezett innovatív megközelítések. Ezek közé tartoznak: "lean thinking" (ami "lean production"-t jelent), Target-Costing, Kaizen-Costing, Functional Cost Analysis, LCC-Costing, Just-in-time, XYZ-Analysis, ABC-Analysis és mások. Mindezek a megközelítések vagy utak a nyereség maximalizálásának igényét elégítik ki. Ugyanakkor figyelembe véve, hogy a termékminőségnek ugyanazon a szinten kell maradnia [6].

A költségoptimalizálás egyik legnépszerűbb módszere a "lean thinking" (ukránul«ощадливе і3 виробництво»). Ez a termékfejlesztés, az áruk gyártása, a beszállítókkal és a vevőkkel való kapcsolatok szervezésének és irányításának olyan rendszere, amelynek során a termékeket teljes mértékben a végfelhasználók igényei szerint állítják elő, és a gyártási költségeket optimalizálják, azaz csökkentik.[4] A koncepció lényege, hogy a vállalkozásban zajló valamennyi tevékenység folyamatos javításának és elemzésének módszerével minden felesleges költséget kiküszöböljenek vagy minimálisra csökkentsenek. A módszer megköveteli minden olyan szakasz vagy folyamat teljes kiküszöbölését, amely nem befolyásolja a termelés minőségét. Így csökkentve a költségeket és maximalizálva a nyereséget [4].

T.V. Omelianenko, O.V. Shcherbina, D.A. Barabas, A.V. Vakulenko [3] számos olyan területet azonosít, ahol elméletileg lehetséges a költségek csökkentése. A fő területek a következők: a szállítással kapcsolatos költségek csökkentése, a tárolási költségek csökkentése, a termelési fázisok közötti várakozási idő optimalizálása, a selejt termékek minimálisra csökkentése, egyidőben a minőségellenőrzésnek nem megfelelő termékek eltávolításával és más eljárások.

A költségoptimalizálás egyik fontos módszerének tekinthető a Target-costing. Az ezzel a módszerrel történő költséggazdálkodást általában olyan vállalatoknál végzik, amelyek csúcstechnológiás termékeket állítanak elő, amelyek innovatív technológiákkal felszerelhetők [6]. A Target-costing módszer alkalmazásának fő szakasza a termékfejlesztési fázisban vagy az elavult technológia korszerűsítésekor van. A TC alkalmazása során az előállítási költséget nem normának tekintik, hanem inkább a termék előállítási költség szintjének maximális küszöbértékének, a piaci versenyképesség fenntartása mellett. A módszer a következő képlet alapján működik: $\text{Költség} = \text{ár} - \text{nyereség}$. Az árpon azt jelenti: a kívánt termék vagy szolgáltatás piaci eladási árát árkutatási tanulmányok segítségével számítják ki. A nyereség az a pénzeszeg, amelyet egy vállalkozás egy áru 14 vagy szolgáltatás eladásából szeretne megkeresni. Ezért a számított értékesítési költséget nem lehet túllépni a kívánt nyereségszint miatt [7].

A Kaizen costing némileg hasonlít a Target costing-hoz. A fő cél szintén a költségek csökkentése, de már nem a tervezési, hanem a gyártási szakaszban. A két módszert ajánlatos egyszerre alkalmazni, hogy az egyik módszer kiegészítse a másik módszert [5].

Az ABC-elemzés olyan módszer, amely lehetővé teszi a költségcsoportok azonosítását, valamint a fő költségek felismerését továbbá segíti a rájuk való összpontosítást. A módszer lényege a különböző termékköltségek és a termelési folyamat közötti korreláció szintjének megállapítása, a költségoptimalizálásban talált lehetőségek megvalósítása és ezáltal a termelési hatékonyság növelésének biztosítása. Ennek során ki kell emelni és meg kell határozni a termeléshez kapcsolódó műveletek teljes és kimerítő listáját, valamint a szervezeti és irányítási folyamatokat. Ezzel egyidejűleg ki kell számítani az e folyamatok megvalósításához szükséges erőforrások mennyiségét [1]. A módszer három csoportot hoz létre a költségeknek.

XYZ - elemzés T.A. Yatsenko és L.A. Svistun [8] szerint egy olyan módszer, amely alapot nyújt a vezetői döntések meghozatalához a költségek szintjének optimalizálásához bizonyos tartalékok azonosításával, amelyek révén lehetővé válik a vállalkozás költségeinek csökkentése. Továbbá értelmezik még úgy is, mint egy olyan módszert, amely egy vállalkozásban bizonyos objektumok vagy folyamatok stabilitását értékeli különböző ismérvek alapján. Ezek lehetnek belső vagy külső jellegűek. Például az értékesítés stabilitása, a vásárlói magatartás stabilitása, a termelés stabilitása stb.

A funkcionális költségelemzés bevezetése akkor hasznos, ha egy viszonylag drága és összetett, nagy mennyiségben előállított termék hatékonyságának vizsgálatáról van szó. Ennek az elemzési módszernek a középpontjában a termék felhasználási aránya, valamint a fogyasztónak eladott termék hatékonysága és minősége áll. A funkcionális költségelemzés fő tartaléka a termék tervezésének javítása, a termék releváns funkcióinak optimalizálása, a gyenge pontok felismerése a verseny előtt, sőt a terméket bonyolító felesleges funkciók eltávolítása [2].

Az LCC-elemzés vagy angolul Life Cycle Costing (ukránul életciklus-költségszámítás vagy életciklus-számítás) olyan módszer, amely a stratégiai tervezésben (azaz egy évnél hosszabb időszakra vonatkozó tervek kidolgozásában) alkalmazható. Ez a módszer az egyetlen, amely figyelembe veszi az infláció hatását a készpénz diszkontálásával a vezetői döntések meghozatalakor.[6] V. Cáruc [6] "A költségszámítás hazai és külföldi módszerei: összehasonlító jellemzés" című cikkében a módszer alkalmazásának célszerűségére összpontosít olyan vállalkozások esetében, amelyek nem szabványos termékválasztékkal rendelkeznek, és nem biztosak a kereslet pontos nagyságában.

A Just-in-time rendszer a termelés megszervezésének olyan módja, amelynek célja a hibás termékek előállításának kiküszöbölése, ezáltal a költségek csökkentése. Japánban fejlesztették ki és vezették be. A módszer magában foglalja a termékek, alkatrészek és félkész termékek időben történő és zökkenőmentes átadását, az ügyféllel egyeztetett határidők betartásával. Ugyanakkor az észlelt hibák miatt a termelés leáll a készlethiány miatt. Ez a tény éppen abból a módszerből fakad, hogy a raktár összetételének megszüntetésével csökkentik a költségeket. A módszer azonban lehetővé teszi a gyártás automatizált eszközeinek bevezetését és a minőségellenőrzés magasabb szintjét [8].

A költségoptimalizálási módszerek előnyei és hátrányai*

A módszer	Előnyök	Hátrányok
Lean thinking	Az alkalmazás egyszerűsége, a munkavállalói készségek lehetséges felhasználása	Átfogó megközelítés szükségessége és a költségekre vonatkozó pontos adatok igénye
Target costing	Lehetővé teszi a hagyományos módszerekkel való egyidejű használatot, a bevételek és költségek előrejelzését	Hosszabb termékfejlesztési időkhöz vezet
Kaizen costing	Használható a Target-costing-al egy időben, az önköltség folyamatos csökkentése a termelés során	Célköltségszámítástól való függés
ABC-analízis	Az általános termelési költségek elosztásának pontos alapja	Az adminisztratív költségek növekedése
XYZ-analízis	Automatizálja a költségszámítást	Kihívások sok termék esetén
LCC-analízis	A kiadások és bevételek hatékony és pontos előrejelzésének biztosítása	Kihívások az általános termelési költségek elszámolásában
FKE	A termelési költségek és egyes műveletek hatékonyságának pontos elemzése	Bonyolultság, az információgyűjtési szakasz esetleges alulbecslése
Just-in-time	Gyors és szisztematikus termelés, a raktározási kiadások csökkennek	Nagyfokú függés a nyersanyag-beszállítótól

* A szerző szeszteszte [7], [8], [5], [6], [4], [1], [2] alapján

A felhasznált irodalom listája

1. Корольова О. І. Облік витрат виробництва: проблеми та перспективи. Економіка та управління на транспорті. 2015. Випуск 1. С.79-90.
2. Литвин З.Б. Функціонально-вартісний аналіз: навчальний посібник. – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – 130 с.
3. Омеляненко Т.В., Щербина О.В., Барабась Д.О., Вакуленко А.В. Ощадливе виробництво: концепції, інструменти, досвід: наук.-практ. видання; Державний вищий навчальний заклад. К.: КНЕУ, 2009. - 157 с.
4. Павлюченко О. Шляхи оптимізації витрат на підприємстві / Павлюченко О., Побережна М.// - С. 100-101.
5. Проданчук М.А. Таргет-костінг та кайзен-костінг як інструменти оптимізації витрат у системі стратегічного управління / Проданчук М.А. //Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки – 2012. – № 3 (69). – С. 150-155.
6. Царук В. Вітчизняні та зарубіжні методи обліку витрат: порівняльна характеристика / Царук В. // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. Міжнародний науковий журнал – 2017. – № 1-2. – С. 49-57.
7. Чубірка Г.І. Методи оптимізації витрат підприємства у ринкових умовах / Чубірка Г.І. //Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка. – 2016. – № 2(6). – С. 118-124.
8. Яценко Т.О. Процеси та методи оптимізації витрат у системі завдань управління підприємством/ Яценко Т.О., Свистун Л.А. // Електронне фахове видання «Ефективна економіка» – 2019. - № 5. – С. 1-9.

Вікторія МАКАРОВИЧ

к.е.н., доцент

доцент кафедри обліку і аудиту

Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

м. Берегове, Україна

Шандор ВІРЛІЧ

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

м. Берегове, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ринкові взаємовідносини між суб'єктам господарювання транспортної галузі складні та багатогранні, і кожне підприємство, що функціонує в умовах гострої конкурентної боротьби, повинно організувати таку систему бухгалтерського обліку, яка забезпечить управлінців надійною, своєчасною, корисною інформацією про фінансово-господарську діяльність та допоможе отримати обґрунтовані фінансові та управлінські рішення, спрямовані на забезпечення економічної стійкості підприємств. Тому актуалізується проблема організації вискоєфективної системи обліково-аналітичного забезпечення формування доходів та фінансових результатів діяльності транспортного підприємств, яка буде сприяти надходженню та обробці якісної інформації для потреб управління і пошуку на цій основі способів підвищення і зміцнення прибутковості підприємства.

Диверсифікація діяльності підприємства з метою пошуку додаткових джерел отримання прибутку зумовлює необхідність визначення фінансового результату не тільки в розрізі видів, передбачених діючою формою фінансової звітності «Звіту про фінансові результати», але й визначення результату основної діяльності структурного підрозділу підприємства.

Чітке розмежування результатів за видами діяльності має принципове значення для оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства. У цьому контексті для вітчизняних транспортних підприємств важливим є розмежування результатів їхньої операційної діяльності з виділенням результатів основної діяльності та результатів іншої операційної діяльності, оскільки основним джерелом отримання прибутку підприємств є надання пасажирських послуг населенню.

Відповідно до моделі формування фінансових результатів постає потреба у розмежованому відображенні фінансових результатів в обліку. Для цього доцільним є введення відповідних аналітичних рахунків до рахунку 791 «Результат операційної діяльності»:

– 791.1 «Результат операційної (основної) діяльності пасажирських перевезень»;

– 791.2 «Результат операційної (основної) діяльності вантажних перевезень»;

– 791.3 «Результат іншої операційної діяльності».

Таке відображення господарських операцій дасть змогу без додаткових трудових і часових затрат отримати інформацію стосовно результатів основної й іншої операційної діяльності, а також динаміки їх показників для забезпечення потреб ефективного управління.

Зазначені розрізи аналітичної інформації з урахуванням специфіки діяльності транспортних підприємств дадуть змогу в оперативному порядку отримати інформацію про обсяг товарообігу.

Удосконалення облікового забезпечення формування фінансових результатів транспортних підприємств в аспекті деталізації інформації щодо сформованих фінансових результатів є необхідним напрямом як в обліковій системі, так і в системі управління підприємства загалом, що створює сприятливі умови для підвищення їх прибутковості.

Діана МАКСИМЕНКО

к.е.н, доцент

завідувач кафедри обліку і оподаткування та маркетингу

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Україна

Наталія ЛІБА

д.е.н, професор

кафедра обліку і оподаткування та маркетингу

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Україна

ПРОГНОЗНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Розробка прогнозних моделей фінансового стану підприємства необхідна для вироблення генеральної фінансової стратегії по забезпеченню підприємства фінансовими ресурсами, для оцінки його можливостей у перспективі. Вона повинна будуватися на основі вивчення реальних фінансових можливостей підприємства, внутрішніх і зовнішніх факторів й охоплювати такі питання, як оптимізація основних й оборотних активів, власного капіталу, розподіл прибутку, інвестиційна та цінова політика. Основна увага при цьому приділяється виявленню й мобілізації внутрішніх резервів збільшення грошових доходів, максимальному зниженню собівартості продукції й послуг, виробленню правильної політики розподілу прибутку, ефективному використанню капіталу підприємства на всіх стадіях його кругообігу.

Результатом прикладного аналізу фінансово-господарської діяльності є економічна модель, що узагальнює всю сукупність існуючих бізнесів-процесів (реалізація товарів і послуг, ринки збуту, витрати й ресурси, ціноутворення, норма й маса прибутку, фінансові потоки, оборотні кошти, дебітори й кредитори й т.п.).

Економічна модель і ті результати, які вона показує, є фактичним відображенням структури управління бізнесами-процесами й існуючої технології.

Значення прогнозного аналізу фінансового стану полягає в тому, що він дозволяє завчасно оцінити фінансову ситуацію з позиції її відповідності стратегії розвитку підприємства з урахуванням зміни внутрішніх і зовнішніх умов його функціонування. В основі побудови прогнозової моделі лежить прогноз обсягу продажі і необхідного обсягу ресурсів. Зазвичай виділяють чотири методи прогнозування фінансового стану суб'єкту господарювання :

- ✓ екстраполяція;
- ✓ метод термінів оборотності;
- ✓ метод бюджетування;
- ✓ метод попередніх (прогнозних) балансів [1; с.121].

Загальна оцінка фінансового стану підприємства базується на цілій системі показників, яка характеризує структуру джерел формування капіталу і його розміщення, рівновагу між активами та пасивами підприємства, ефективності та інтенсивності використання капіталу, платоспроможності, конкурентоспроможності підприємства, його інвестиційної привабливості тощо.

Основними показниками є показники структури джерел; структури активів; стану активів; прибутку та рентабельності; виробництва та реалізації продукції; співвідношення між активами та джерелами їх формування; ліквідності; ризиків; інвестиційної привабливості підприємства.

З цією метою досліджується динаміка кожного показника, проводиться порівняння з середнім і нормативними значеннями по галузі.

Показники структури джерел, активів, стану активів підприємства та співвідношення між активами і джерелами їх формування розраховуються згідно з методикою аналізу майна підприємства, решту показників отримують на підставі методик фінансового аналізу та економічного аналізу.

Одним з методів фінансового прогнозування є складання прогнозного звіту про прибутки і збитки і прогнозного балансу. Прогнозна звітність дозволить установити й оцінити зміни, що відбуваються в активах підприємства і джерел їхнього формування в результаті господарських операцій на планований період. Прогнозний баланс може складатися на підставі системи планових розрахунків усіх показників виробничо-фінансової діяльності, а також на підставі динаміки окремих статей балансу і їхніх співвідношень. Зіставлення прогнозних значень статей балансу з фактичними на кінці звітного періоду дозволить установити, які зміни відбуваються у фінансовому стані підприємства, що дасть змогу вчасно внести корективи в його виробничу і фінансову стратегію [2; с.34].

Щоб усебічно оцінити ефективність (вигідність) того чи іншого заходу, того чи іншого управлінського рішення, необхідно з'ясувати, як змінилися чи зміняться у зв'язку з його проведенням основні показники господарської діяльності: обсяг виробництва і реалізації продукції, її собівартість, прибуток, рентабельність і в остаточному підсумку фінансовий стан підприємства.

Проведення того чи іншого заходу може бути ефективним з погляду зростання виробництва продукції, але при цьому може підвищити її собівартість, знизитися прибуток і рівень рентабельності, що для підприємства в цілому буде не вигідним. Тому перш ніж проводити визначений захід необхідно всебічно зважити та оцінити його.

Список використаних інформаційних джерел

1. Лахтіонова Л.А. Аналіз фінансової стійкості суб'єктів підприємницької діяльності: монографія. Київ : Знання України, 2013. 191 с. 2. Ковтун Н.В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2014. 527 с.

Юлія МАКСИМІВ

к. е. н., доцент

доцент кафедри обліку і оподаткування

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

УПРАВЛІНСЬКІ ТА ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ УТИЛІЗАЦІЇ ОФІСНОЇ ТЕХНІКИ ЯК ВІДХОДІВ

Кожен суб'єкт господарювання в процесі своєї діяльності утворює різні види відходів і в сучасному світі поводження з ними повинне відповідати принципам циркулярної економіки. Управлінські та облікові процеси суттєво залежать від того про який саме вид відходів йде мова, адже законодавчі вимоги та й технологічна можливість поводження з ними буде різною. Як свідчать дослідження [1, с. 30], на вітчизняних підприємствах облік відходів або має низку недоліків як методичного, так і організаційного характеру, або взагалі належно не налагоджений. Коли йде мова про організацію обліку промислових відходів як вторинної сировини та питань управління цим процесом, то це торкається переважно промислових підприємств. І вирішенню цієї проблеми присвячується все більше наукових праць та законодавчих ініціатив, що пов'язано насамперед з все більшим усвідомленням екологічних, соціальних і економічних загроз з якими стикається людство.

Без перебільшення абсолютно кожен суб'єкт господарювання користується офісною технікою (комп'ютери, принтери, ноутбуки тощо), після завершення терміну експлуатації якої її потрібно утилізувати. Нажаль, соціально відповідально в такій ситуації діє далеко не кожен суб'єкт господарювання (незалежно від форми власності й виду діяльності). Тому доцільно виділити два напрями утилізації використаної офісної техніки, й відповідно алгоритм управлінських й облікових дій при цьому: соціально відповідальний – передача на утилізацію спеціалізованому підприємству або продаж певній фізичній особі (з організаційної точки зору це найпростіший варіант, проте для соціально

відповідального суб'єкта господарювання – недопустимий (через відсутність належного контролю)).

Отже, алгоритм дій соціально відповідального підприємства щодо утилізації офісної техніки як відходів: 1) пошук спеціалізованого підприємства (з дозвільними документами) й укладення з ним договору про утилізацію офісної техніки як відходів за її видами; 2) оплата послуг з утилізації на основі отриманого рахунку від спеціалізованого підприємства й попередньо поданої заявки; 3) офісна техніка (до того моменту коли вже є непридатною до експлуатації, тобто стає відходами), підлягає обліку як необоротні активи, то ж відомо їх види й кількість, що необхідно зазначити у бухгалтерських документах. На основі видаткової накладної на офісну техніку як відходи або Акту приймання-передачі відходів суб'єкт господарювання передає (транспортує) офісну техніку спеціалізованому підприємству; 4) оскільки в офісній техніці можуть міститися у вигляді компонентів небезпечні відходи або дорогоцінні метали, то спеціалізоване підприємство здійснює сортування таких відходів за їх видами. Інформацію про це наводять паспорті й надають Акт здачі-прийняття робіт підприємству замовнику; 5) якщо під час здійснюваних експертних робіт спеціалізоване підприємство виявляє потрібні деталі (компоненти) для підприємства замовника, то відбувається їх оприбуткування за правилами бухгалтерського обліку залежно від строку запланованого використання та призначення активів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Пилипів Н.І., Максимів Ю.В. Облік виробничих відходів як передумова їх ефективного використання (на прикладі комплексних деревообробних виробництв). Бухгалтерський облік і аудит. 2012. № 2. С. 29-40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2012_2_6. (дата звернення 15.02.2022 р.)

Володимир МУРАВСЬКИЙ

д. е. н., доцент

професор кафедри обліку і оподаткування
Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

Святослав ПИТЕЛЬ

к. е. н., доцент

доцент кафедри обліку і оподаткування
Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

ПЕРЕДУМОВИ РАЦІОНАЛЬНОГО ДИСТАНЦІЮВАННЯ РОБОТИ ОБЛІКОВИХ ФАХІВЦІВ В ЕКСТРЕНИХ СИТУАЦІЯХ

Поширення пандемії COVID-19 та активізація військових дій призвели до необхідності дистанційного виконання працівниками посадових обов'язків з дому, у дорозі, з бомбосховищ та укриттів. Методика екстреної дистанціалізації

роботи облікових фахівців відрізняється від традиційної роботи з дому в штатних умовах функціонування підприємств. Тому класичні передумови реалізації дистанційної роботи облікового персоналу потребують уточнення в умовах використання новітніх комп'ютерно-комунікаційних технологій.

Першочергово на підприємствах, які планують продовжувати функціонування в умовах пандемічних чи військових очікувань, слід розробити та імплементувати інструкцію з обліку при надзвичайних ситуаціях.

Серед іншого в інструкції необхідно регламентувати порядок: дистанційного виконання посадових обов'язків, електронного документування та документообігу, розподілу облікових функцій у випадку втрати зв'язку з певними посадовими особами. Відповідно до інструкції необхідно організувати обліковий процес з можливістю стійкого функціонування навіть за умов втрати певного елемента.

Найкращим варіантом є паралельне зберігання інформації на сервері підприємства та в хмарному середовищі. З використанням технології блокчейн, можливістю якої є автоматичне відновлення втраченої інформації з інших джерел, можливо забезпечити безперебійне функціонування підприємства. Важливим є забезпечення належного кіберзахисту підприємства, що в умовах військових дій може піддаватися значним кіберзагрозам [1].

На відміну від класичних графіків документообігу при організації обліку в умовах використання комп'ютерно-комунікаційних технологій доцільно використовувати методики інтелектуального розподілу облікової інформації. Системи зі штучним інтелектом можуть автоматично передавати облікові дані з місць їхнього виникнення до адресатів, які дистанційно виконують посадові обов'язки. Автоматичний розподіл інформації повинен відбуватися відповідно до інформаційних запитів та прав доступу працівників до конфіденційних даних.

Для забезпечення перманентної дистанційної роботи облікових фахівців слід забезпечити кросплатформову підтримку програмного забезпечення.

Іншими словами, програмні продукти для автоматизації обліку чи електронних комунікацій мають працювати на будь-яких технічних пристроях на різних операційних системах.

Також працівників підприємства слід забезпечити можливістю працювати з мобільних терміналів, стільникових телефонів, смарт-годинників чи планшетів. Незалежно від місця перебування, облікові працівники зможуть отримувати, обробляти інформацію та передавати її для прийняття управлінських рішень.

Список використаних інформаційних джерел

I. Muravskyi, Volodymyr. Accounting and Cybersecurity: Monograph. Scientific Editor – Z.-M. Zadorozhnyi. Kindle Publishing, KDP, Seattle. USA. 2021. 200 p.

Ms. Preeti NAGAR

*Research Scholar, Bhartiya Skill Development University
Jaipur, Rajasthan, India*

Dr. R.K TAILOR

*Associate Professor, Department of Business Administration
School of Business & Commerce
Manipal University Jaipur, India*

AN EXPLORATORY CASE STUDY ON PERFORMANCE APPRAISAL - HOTEL INDUSTRY, JAIPUR RAJASTHAN

The goal of this research is to look into performance measuring methods in the hotel business in Jaipur, Rajasthan. Performance appraisal is becoming an increasingly important component of a strategic approach to integrating HR operations and company strategies. Performance appraisal refers to all of the processes used to which assess the qualities among its cluster groups. Performance evaluation is a significant technique for providing useful information to management about the value of its human resources. Performance evaluation is a critical success component in service industry. This is the case in the service industry because there is no tangible production. The service is both created and consumed at the same time. As a result, unlike industries that manufacture physical goods, the chances of discarding or affecting the quality of a client product before it enters the consumer's hands are exceedingly rare. The communication difficulty of services under the hotel business creates a slew of issues for performance and customer satisfaction evaluation. As a result, performance assessment in service businesses is even more vital than in other types of companies. We propose a strategy for selecting evaluation techniques and compare many of them in this study in order to make the life simpler for employers. What makes this framework important is how it is used. Employers can review their performance assessment process in terms of its primary features before adding any strategy or investing more resources.

Ірина НАЗАРОВА

к.е.н., доцент

*доцент кафедри обліку і оподаткування
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

ДОКУМЕНТ ЯК ОСНОВА ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ РОЗРАХУНКІВ З КОНТРАГЕНТАМИ

Документування розрахунків з контрагентами є чи не найбільш відповідальною ділянкою в обліково-інформаційній системі підприємства. В його основі лежить документ, який є визначальним засобом підтвердження розрахунків з контрагентами.

Якщо розглядати нормативно-правову базу, то в Україні основним нормативним актом, що регулює інформаційне забезпечення держави, служить ЗУ «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-XII. Документ трактується у ньому як матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання інформації у часі та просторі. ЗУ «Про обов'язковий примірник документів» від 09.04.1999 р. № 595-XIV, що регулює наповнення національного інформаційного фонду, дає визначення документа як матеріальної форми одержання, зберігання, використання і поширення інформації, зафіксованої на папері, магнітній, кіно-, фотоплівці, оптичному диску або іншому носіїві. Державний стандарт ДСТУ 2732:2004 «Діловодство й архівна справа» визначає порядок фіксування та зберігання інформації і трактує документ як інформацію, зафіксовану на матеріальному носії, основною функцією якого є зберігати та передавати її в часі та просторі.

Щодо трактування дефініції «документ» у наукових колах, то вперше дане поняття увів Поль Отле. Він визначав документ як будь-який матеріальний об'єкт, який використовується для реєстрації, передачі і зберігання інформації про будь-який предмет, чи для того, щоб представити цей предмет у вигляді придатному для дослідження [1]. Схоже трактування дають й інші науковці. Зокрема, Тігова Т. М. вважає, що документ – це матеріальний носій, що використовують у процесі спілкування, на якому за допомогою різних засобів і способів зафіксована в доцільній для сприйняття формі інформація [2].

Деякі автори дещо звужують значення цього поняття. Зокрема, Садовська І.Б. визначає документ як письмовий доказ здійснення господарської операції або розпорядження на її здійснення [3]. Бондарчук Н.В., Бушна Ю.А. розглядають документ як письмове свідоцтво законного здійснення господарської операції [4].

Облікове законодавство не містить трактування документа загалом, проте визначає сутність похідного від нього первинного документа. За ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV, первинний документ - це документ, який містить відомості про господарську операцію. Згідно Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженого наказом Мінфіну України від 24.05.1995 р. № 88, первинний документ - це документ, створений у письмовій або електронній формі, що містить відомості про господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення.

На нашу думку, звуження сутності документа до матеріального носія здійсненої операції є необґрунтованим, адже первинні документи як основні джерела даних бухгалтерського обліку реєструють не лише саму господарську операцію, але й фіксують договірні відносини (договір, контракт, специфікація), інформують про наміри (заявка, замовлення, рахунок) або дозвіл (довіреність) на здійснення господарської операції. Тому, виходячи із сутності документа загалом, первинний (бухгалтерський) документ - це документ, створений у

паперовій (письмовій) або електронній формі, що містить відомості про наміри чи дозвіл на здійснення господарської операції або ж фіксує таку операцію.

Окрім дискусій щодо трактування сутності документа виникають проблеми й з визначенням приналежності певного засобу фіксації інформації до первинного документа. У ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» означено лише обов'язкові реквізити документів (назва документа, дата складання, назва підприємства, зміст та обсяг господарської операції, одиниця виміру господарської операції, відповідальні особи, особистий підпис), проте відсутня їх чітка регламентація, що значно ускладнює порядок їх визнання. Зокрема, для відображення передачі певним контрагентам (покупцям, замовникам) товарно-матеріальних цінностей у загальній практиці бухгалтерського обліку застосовується документ «накладна». Проте ні назва, ні форма, ні функції даного документа не передбачені жодним регулюючим актом, тому досить часто виникають складнощі у його оформленні чи визнанні. Наприклад, при зазначенні назви документа (яка є обов'язковим реквізитом) використовуються терміни «накладна», «видаткова накладна», «прибуткова накладна», «товарна накладна», хоча їх форма зазвичай однакова. Відсутня чітка регламентація і щодо призначення вищезгаданого документа. Так деколи документом «накладна» оформляється надання послуг, які фактично неможливо фізично передати і для їх фіксації має застосовуватися акт приймання-передачі виконаних робіт, наданих послуг.

Такі неточності за відсутності повноцінного регулювання виникають і з іншими документами. Зокрема, досить часто для підтвердження факту виконання робіт, надання послуг у бухгалтерському обліку використовується документ «рахунок», який не є підтверджуючим документом, а лише служить основою для повідомлення покупця (замовника) про суму коштів, яку необхідно оплатити за певні товари, послуги за встановленими реквізитами. Це стосується і такого документа як рахунок-фактура, який досить часто ототожнюють документом «накладна». Так, наприклад, Бондарчук Н.В., Бушна Ю.А. стверджують, що рахунок-фактура це документ, який видається покупцеві продавцем та підтверджує фактичне відвантаження товарів та їх ціну [4]. На нашу думку, даний документ не може свідчити про передачу права власності на певні товари, роботи, послуги, оскільки за своєю сутністю відповідає документу «рахунок», але судячи з його назви виписується по факту виконання такої операції. З позиції державних органів, що зазначена у листі Департаменту податкової, митної політики, доходів, адміністрування платежів і методології бухгалтерського обліку Мінфіну України від 30.05.2011 р. № 31-08410-07-27/13794, документи «рахунок» та «рахунок-фактура» за своїм призначенням не відповідають ознакам первинних документів, оскільки ними не реєструється будь-яка господарська операція, розпорядження або дозвіл на проведення господарської операції. Дана позиція, з нашої точки зору теж є неправильною, оскільки первинний документ може мати суто інформативний характер і фіксувати намір на здійснення господарської операції.

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що первинний (бухгалтерський) документ - це документ, створений у паперовій (письмовій) або електронній формі, що містить відомості про наміри чи дозвіл на проведення господарської операції, або ж фіксує факт здійснення операції. Такий документ посідає основоположне місце в обліково-інформаційній як засіб визнання та підтвердження господарської операції у системі бухгалтерського обліку і тому потребує чіткої регламентації.

Список використаних інформаційних джерел

1. Отле П. Трактат о документации. Библиотека, библиография, документация: Избранные труды пионера информатики. М.: ФАИР-ПРЕСС, Пашков дом, 2004. С. 187-309. 2. Тігова Т. М. Аналіз фінансової звітності: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2013. 268 с. 3. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2013. 688 с. 6. 4. Бондарчук Н.В., Бушна Ю.А. Документальне оформлення розрахунків з покупцями та замовниками. Молодий вчений. 2017. № 9. С. 485-488.

Ніна ОВСЮК

д. е. н., доцент

професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування

Національний авіаційний університет

м. Київ, Україна

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Фінансова звітність, відображаючи всі суттєві зміни в структурі господарських засобів підприємства, джерел їх утворення, а також результатах фінансово-господарської діяльності, формує важливу інформацію, яка необхідна зацікавленим користувачам для прийняття дієвих рішень.

Роль бухгалтерського обліку та фінансової звітності поступово зростає, що зумовлене розширенням кола господарюючих суб'єктів, які ухвалюють інвестиційні та інші економічні рішення і ґрунтуються при цьому на даних бухгалтерського обліку і звітності.

Відповідно змінюються інформаційні вимоги до фінансової звітності підприємства. При цьому акценти зосереджуються на якості звітної інформації, що характеризується змістовністю, достовірністю, оперативністю показників та забезпечується за рахунок методологічних підстав її формування.

Тобто, фінансова звітність, базуючись на узагальнених даних бухгалтерського обліку, слугує ланкою зв'язку між суб'єктом господарювання і зовнішнім середовищем. Така фінансова звітність покликана розкривати ті економічні процеси, що відбуваються на підприємстві з одного боку та задовольняти вимоги щодо потрібного обсягу інформації, можливостей її засвоєння зацікавленими користувачами.

Закон України №2164-VIII приводить у відповідність законодавство про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні з європейським законодавством, зокрема Директивою ЄС №2013/34/ЄС та проголошує, що оприлюднення річної фінансової звітності разом з аудиторським висновком має відбуватися на власній веб-сторінці та іншими шляхами, конкретизованими законодавством [1].

В цьому зв'язку зазначається, що фінансова звітність суб'єкта господарювання не становить комерційної таємниці, не є конфіденційною інформацією та не відноситься до інформації з обмеженим доступом.

Таким чином, кожен суб'єкт господарювання отримує можливість підвищити власну економічну та інвестиційну привабливість, поліпшити свій імідж за допомогою реальної, професійно підготовленої і найкращим чином оприлюдненої фінансової звітності. Фінансову звітність доцільно розглядати як одну зі складових діяльності щодо популяризації та формування позитивного іміджу підприємства.

З іншого боку, правильність вибору залежить не тільки від рівня професійної компетентності облікових працівників, але і від ступеня залучення у процес формування звітності інших підрозділів підприємства.

Необхідною виступає чітко налагоджена співпраця всіх підрозділів господарюючого суб'єкта з приводу збору, передачі та аналізу інформації, і в даному випадку мова йде про інформацію, що має відношення до процесу складання фінансової звітності.

Бажаний також і критичний огляд рівня подання фінансової звітності свого підприємства в порівнянні з іншими, враховуючи вплив війни на здатність уповноважених осіб забезпечити організацію бухгалтерського обліку та фіксації фактів господарської діяльності у звітності.

Прийнятий 03.03.2022 р. Закон «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» визначив основні аспекти формування та подання фінансової звітності та інших документів суб'єктами господарювання, а саме:

- обов'язковість подавати фінансову звітність разом з аудиторським висновком та інші документи в електронній або паперовій формі впродовж трьох місяців після скасування чи припинення воєнного стану або стану війни за весь термін неподання такої звітності або документів;

- не застосування до фізичних та юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців адміністративної та/або кримінальної відповідальності у випадку неподання або несвоєчасного подання фінансової звітності чи відповідних документів під час воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців поспіль;

- звільнення від адміністративної та/або кримінальної відповідальності осіб, які не мали фізичної можливості в результаті безпосередньої участі у бойових діях, подати фінансову звітність та документи вчасно, проте здійснили це

протягом одного місяця з дня завершення наслідків, що унеможливлювали подання;

- не проведення уповноваженими органами в період дії військового стану або стану війни будь-яких перевірок, пов'язаних із своєчасністю та повнотою подання фінансової звітності та звітних документів тощо [2].

Зауважимо, що роз'яснення щодо термінів оприлюднення річної фінансової звітності суб'єктів господарювання та аудиторського висновку в даному Законі не наведено.

Проте, суб'єктам господарювання необхідно дотримуватися стандартів бухгалтерського обліку щодо розгляду подій, які відбуваються після звітного періоду та оцінки безперервності діяльності. Відповідно до НП(С)БО 6 події, що відбуваються після дати балансу і вказують на умови, які виникли після цієї дати не вимагають коригування статей фінансової звітності, але інформацію про такі події потрібно розкривати у примітках до фінансової звітності, якщо відсутність даних про них вплине на здатність користувачів фінансової звітності зробити відповідні оцінки та приймати рішення [3].

Згідно МСБО 10 стосовно суттєвих подій, які не коригують після звітного періоду, слід розкривати у примітках інформацію щодо характеру подій та попередньої оцінки їх фінансового впливу, або констатувати, що така оцінка неможлива [4].

Отже, факти господарської діяльності підприємств, в умовах військового стану або стану війни, повинні бути відображені в системі бухгалтерського обліку і фінансової звітності неодмінно, враховуючи принципи безперервності і послідовності. Суб'єкти господарювання, мають розкривати у примітках до фінансових звітів суттєву інформацію щодо потенційного впливу війни на їх економічну діяльність на наступний звітний період.

Список використаних інформаційних джерел

1. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень: Закон України від 05.10.2017 №2164-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19#Text> (дата звернення 02.05.2022).
2. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2115-20> (дата звернення 22.04.2022).
3. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»: Наказ Міністерства фінансів України від 28.05.1999 № 137. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0392-99> (дата звернення 21.03.2022).
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 10 «Події після звітного періоду». URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%2010_ukr_2020\(1\).](https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%2010_ukr_2020(1).) (дата звернення 12.02.2022)

Zhanna OLEKSICH

*PhD, Senior Lecturer of the Department Accounting and Taxation
Sumy State University
Sumy, Ukraine*

Maryna HORODETSKA

*Master student
Department Accounting and Taxation
Sumy State University, Sumy, Ukraine*

EUROPEAN EXPERIENCE OF INDIVIDUAL INCOME TAXATION AND REALITIES OF TAXATION IN UKRAINE

At present, European countries have to deal with many problems related to the transformation processes that affect the financial stability of their economies. By their nature, these problems are similar to those in Ukraine. Therefore, studies of foreign practices of personal income taxation are extremely relevant.

The system of personal income taxation in each country is an important regulator of the relationship between the state and citizens - taxpayers. It, on the one hand, provides the financial base of the state, and, on the other hand, is the main tool for implementing its economic doctrine. Therefore, by setting the amount of personal income tax, the state seeks to ensure a stable income base and influence the size of citizens' savings, in order to optimally implement the development strategy.

According to the Tax Code of Ukraine [1], the tax is a mandatory, unconditional payment to the relevant budget or to a single account, which is collected from taxpayers. Personal income tax is one of the main elements of tax revenues. Its role in the tax system is growing every year.

Personal income tax is a national tax levied on the income of individuals (resident citizens) and non-residents who receive income from their sources of origin in Ukraine.

The system of personal income tax in Ukraine was introduced in mid-1991 as a result of the adoption of the Law of the Ukrainian PCP "On income tax on citizens of the Ukrainian PCP, foreign citizens and stateless persons" of July 5, 1991.

The tax rate is 18 percent of the tax base on income accrued (paid, provided), including but not limited to: wages, other incentive and compensation payments or other payments and remuneration accrued (paid, provided) to the payer in the report relations with labor relations and under civil law contracts. Also, the tax rate can be 0% and 5%.

Each country forms an individual system of personal income taxation, so consider the concepts of personal income taxation in European countries. Fig. 1 shows each territory in a color that corresponds to its highest statutory rate of personal income tax (including additional taxes and excluding local taxes). From here, let's identify the top 5 European countries with the highest personal income tax rates - in 2022. It includes: Finland - 0% -56.95%, Denmark - 36% -55.90%, Austria - 25% - 55%, Sweden - 20% -52.9%, Belgium - 25% -50% [2].

European countries are characterized not only by high incomes, but also high tax rates. At the same time, in most countries the so-called progressive scale is used - with increasing income, the tax rate increases.

As you can see, the rates are quite differentiated. In contrast to Ukraine, where the procedure, rates, rules of personal income tax are established exclusively at the national level, in foreign countries, local governments are given a fairly broad right in the field of tax jurisdiction. In European countries such as Bulgaria, Cyprus, Estonia, Greece, Latvia, Norway, Romania, personal income tax is based on local taxes, and in Belgium, Denmark, Finland, Sweden and Switzerland, local governments set their own tax rates.

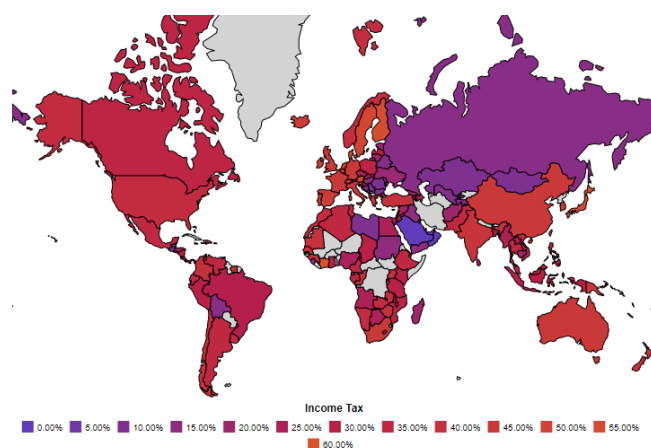

Figure 1 - Countries with the highest rates of personal income tax 2022 [3].

The World Tax Code sets out the following basic requirements that must be followed when creating an effective tax system:

- introduction of a single general code for all taxes instead of many tax laws;
- waiver of protectionist taxes. This condition is mandatory in the context of integration into the world economy;
- waiver of tax benefits and their consolidation by subsidies;
- creation of an efficient and highly competent tax service.

Analyzing the tax law of European countries, it should be noted that income tax depends on the level of income. However, in the tax legislation of Ukraine taxes are withheld regardless of the level of income, and a stable rate of 18% is set.

Analyzing the experience of developed countries, we can conclude that the basis of personal income taxation is the principle of social justice, which is paid more by those members of society who have higher incomes. Thus, the state regulates the income of citizens, affects the increase of their solvency, stimulates demand, consumption and savings, which, in turn, leads to increased economic growth. Thus, the so-called "flat scale of personal income tax", which is a feature of the tax system of Ukraine, can be considered as a step towards achieving the main goal - building a tax system adequate to the requirements of sustainable development.

In my opinion, the main direction of further improvement of the legal framework in this area should be to reduce the tax burden on socially vulnerable groups and increase the responsibility of taxpayers for tax evasion. It is important to understand that the introduction of any innovations in tax legislation should be carried out taking into account the peculiarities of Ukraine's economy and its social sphere. The new system should provide high budget revenues, as well as promote the redistribution of national income in favor of the least vulnerable.

References

1. *Tax Code of Ukraine, Code of Ukraine № 2755-VI (2022) (Ukraine).* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. *List of countries by personal income tax rate. (2021). TRADING ECONOMICS | 20 million INDICATORS FROM 196 COUNTRIES.* <https://tradingeconomics.com/country-list/personal-income-tax-rate>
3. *Highest taxed countries 2022. (2021). 2022 World Population by Country.* <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/highest-taxed-countries>

Igor ORLOV

д. е. н., професор

професор кафедри обліку і аудиту

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

м. Берегове, Україна

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Процеси цифровізації спричиняють безпрецедентні зміни в економіці, обліку та фінансах, способах взаємодії держави і громадян, а також способах виробництва, обміну, інтерпретації та використання знань та інформації; вони також використовуються для підтримки процесів прийняття рішень.

Еволюцію інформаційних технологій необхідно проаналізувати у світлі можливостей, які вона надає професійному бухгалтеру, і який внесок роблять інформаційні технології в упорядкування роботи бухгалтерів і менеджерів у прийнятті рішень. Бухгалтерський облік є основним джерелом інформації для менеджерів та інвесторів, а надання комплексних даних про фінансовий стан компанії можна здійснювати лише за допомогою програмного забезпечення, що дозволяє аналізувати великі дані. Основна перевага інформаційних технологій в скороченні робочого часу на збір даних і одночасно зменшенні витрат підприємства.

Станом на сьогодні найбільший вплив на організацію та ведення бухгалтерського обліку чинять такі технологічні рішення як: хмарний облік, Інтернет речей («Internet of Things»), використання великих даних в управлінні та прогнозуванні, інструменти для візуалізації. Далі в статті проаналізовано вплив і значення кожної технології на бухгалтерський облік.

Хмарні технології є одним із новітніх трендів бухгалтерського обліку та інформаційних технологій. Згідно з дослідженням американських та канадських компаній [3], використання хмарного обліку серед бухгалтерських фірм досягло 51%, збільшившись на 27% з 2014 року. Існує кілька відмінностей між традиційним обліком на місці та хмарним обліком. Постачальники «хмарних послуг» стверджують, що впровадження хмари відбувається швидко, оскільки не потрібно завантажувати або встановлювати будь-яке програмне забезпечення. Ця функція може бути важливою для підприємства, яке має різне місцезнаходження своїх офісів, виробничих потужностей чи філій. Тоді всі користувачі можуть мати доступ до однієї версії програми ведення обліку одночасно [1].

Іншою популярною тенденцією, яка чинить сильний вплив на організацію ведення бухгалтерського обліку є Інтернет речей (Internet of Things, IoT). Інтернет, безсумнівно, є одним із найважливіших явищ у розвитку технологій протягом останнього століття. В Інтернеті є величезна кількість інформації, яка оновлюється людьми і в основному стосується людей. З точки зору бізнесу, IoT здебільшого вплинув на управління бізнесом та інтелектуальне транспортування товарів і людей. Інтернет речей в останні роки відігравав значну роль у бізнесі, створюючи додану вартість у всьому бізнес-ланцюжку, змінюючи бізнес-процеси, стратегії компаній та посилюючи компетенції незалежно від галузі компанії [2].

Наступний тренд в розвитку ведення бухгалтерського обліку – це аналіз великих даних (Big Data). Великі дані визначають як велику колекцію даних величезного розміру, тому проаналізувати їх вручну або за допомогою старого традиційного бухгалтерського програмного забезпечення неможливо. Завдяки розробці великих даних за допомогою функції обліку бухгалтерські записи стають автоматизовані, але все ж роль бухгалтера є значною, і посада бухгалтера не зникне, натомість з'явиться потреба наймати бухгалтерів, які вміють працювати і мають знання в інтерпретації та управлінні аналізом фінансових даних. Бухгалтери вже мають знання та добре розуміють бізнес, вони раніше працювали з даними, тому вони все ще важливі в бухгалтерській ролі.

Технологія великих даних не є винятком, коли, крім переваг, говорять про недоліки та ризики. Основними недоліками великих даних для підприємств є, по-перше, проблеми з конфіденційністю, а по-друге, проблеми кібербезпеки, які можуть призвести до неетичного використання даних. Крім того, коли великі дані збільшуються у використанні бухгалтерського обліку, професія бухгалтера потребує більше знань та навичок, щоб мати можливість пристосуватися до технологічних змін.

Розвиток технологій і можливість зберігати і мати доступ до величезної кількості даних, ставлять питання про те, як бухгалтери та особи, які приймають рішення, можуть організувати цей обсяг даних і зробити його зрозумілим та релевантним. Підприємства використовують інструменти візуалізації даних, щоб зрозуміти велику кількість даних, що зберігаються в їхніх інформаційних

системах. Наприклад, таблиці, графіки та інші візуальні індикатори, які є придатними та звичайними для використання.

Таким чином, інструменти візуалізації відіграють важливу роль у більш простому представленні даних, але інструменти візуалізації також мають свої обмеження, які можуть стати проблемою через постійне зростання даних.

Використання сучасних цифрових інструментів в обліку та їх інтеграція в інформаційну систему підприємства – потреба часу, в якій ми живемо. Хмарні технології, блокчейн, великі дані та Інтернет речей спрямовані на підвищення ефективності діяльності підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та перетворення бухгалтерського обліку в мистецтво, яке сприяє досягненню поставлених цілей. Разом з тим, важливим аспектом цифровізації бухгалтерського обліку є врахування потенційних ризиків, які пов'язані з цими процесами та робота над їх мінімізацією.

Еволюцію інформаційних технологій необхідно проаналізувати у світлі можливостей, які вона надає професійному бухгалтеру, і в той же час необхідно побачити, який внесок інформаційні технології в упорядкування роботи бухгалтерів і менеджерів у прийнятті рішень. Бухгалтерський облік є основним джерелом інформації для менеджерів та інвесторів, а надання комплексних даних про фінансовий стан компанії можна здійснювати лише за допомогою програмного забезпечення, що дозволяє аналізувати великі дані. В основному інформаційні технології скорочують робочий час на збір даних і в той же час зменшують деякі витрати компанії.

Незважаючи на те, що використання цифровізації та автоматизації є глобальним, досі є дефіцитні професійні та академічні дослідження щодо застосування цифровізації в бухгалтерському обліку та її впливу на професію бухгалтера.

Організація бухгалтерського обліку з використанням цифрових інструментів сприяє створенню організаційних моделей, які спрямовані на створення вартості та задоволення потреб вищого стратегічного керівництва, керівників середнього рівня та оперативного персоналу. У той же час не слід плутати формування такої системи з комп'ютерною системою, яка є лише її матеріальною складовою, тобто сукупністю апаратних і програмних засобів, необхідних для збору та переробки інформації.

Список використаних інформаційних джерел

1. Defelice A. *Cloud Computing: What Accountants Need to Know*. *Journal of Accountancy*. 2010, October 1. URL: <https://www.journalofaccountancy.com/issues/2010/oct/20102519.html>
2. Lee I., Lee K. *The Internet of Things: Applications, investment, and challenges for enterprises*. *Business Horizons*, 58 (4), p. 431-440. 2015. Режим доступу: <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2015.03.008>
3. Robert Half International. *Annual Report 2017*. URL: https://www.roberthalf.com/sites/default/files/roberthalf_2017annualreport.pdf

Олена ОТКАЛЕНКО

к.е.н., доцент

*заступник директора з фінансово-економічних питань – головний бухгалтер
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Вінниця, Україна*

ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Поняття та склад власного капіталу розкриті в національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності». Згідно з цим стандартом під власним капіталом розуміється частина в активах суб'єкта державного сектору, що залишається після вирахування зобов'язань [1].

У складі власного капіталу установи державного сектору обліковуються кошти внесеного капіталу, капіталу у підприємствах, капіталу у дооцінках, резервного капіталу, цільового фінансування, а також фінансовий результат.

Згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі [2], облік власного капіталу здійснюється із застосуванням 5 класу рахунків «Капітал та фінансовий результат».

За кредитом рахунку відображається збільшення капіталу, за дебетом – його зменшення (вилучення) та віднесення до накопичених фінансових результатів вартості необоротних активів при їх списанні, на суму яких у попередніх звітних періодах було збільшено капітал.

Власний капітал суб'єктів державного сектору є основою для початку і продовження їх фінансово-господарської діяльності, оскільки:

- розмір власного капіталу визначає рівень незалежності суб'єктів державного сектору;
- власний капітал знаходиться в розпорядженні суб'єкта державного сектору необмежено довго і виконує функцію тривалого фінансування [3].

Власний капітал відображається у першому розділі пасиву балансу установи державного сектору. Власний капітал з часом змінюється. Результат зміни власного капіталу може проявлятися через його збільшення, зменшення або зміну структури при незмінності розміру.

Збільшення власного капіталу установи державного сектору може відбуватися в результаті:

- додаткових внесків засновників до внесеного капіталу;
- безоплатного отримання активів;
- дооцінки активів;
- оприбуткування надлишків активів, виявлених під час інвентаризації;
- збільшення фінансового результату виконання кошторису звітного періоду.

Зменшення власного капіталу установи державного сектору можливо в наступних випадках:

- зменшення внесеного капіталу;
- перевищення суми уцінок над сумою дооцінок активів;
- безоплатної передачі активів;
- списання нестач активів виявлених під час інвентаризації;
- при отриманні в кінці року від'ємного фінансового результату виконання кошторису (перевищення дебетового обороту за субрахунком 5511 «Фінансові результати виконання кошторису звітного періоду» над кредитовим за цим же субрахунком).

Завершальним етапом обліку власного капіталу є його відображення у звітності установ державного сектору. Зокрема власний капітал знаходить своє відображення у таких формах звітності:

Баланс (форма № 1-дс);

Звіт про власний капітал (форма № 4-дс).

У звіті про власний капітал (форма № 4 – дс) наводиться інформація про суми власного капіталу відповідно на початок і кінець звітного періоду, а також наводяться дані, які відображають збільшення або зменшення залишку власного капіталу на початок року в результаті зміни облікової політики, виправлення помилок та інших змін у порядку, передбаченому відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі.

Головним фінансовим підсумком діяльності установи державного сектору є показник фінансового результату. Тому формування інформації про фінансовий результат діяльності є одним з основних завдань бухгалтерського обліку.

Суб'єкти державного сектора визначають фінансові результати наприкінці звітного періоду, тобто підбивають підсумки в кінці кожного кварталу та в кінці звітного року. Результат виконання кошторису є фінансовим результатом бюджетної установи за звітний період, який відображається у формах фінансової звітності, а саме:

Баланс (форма № 1-дс),

Звіт про фінансові результати (форма № 2-дс).

Результат виконання кошторису установи державного сектору – це сума, одержана в результаті закриття рахунків при підсумуванні всіх отриманих доходів і всіх проведених видатків, передбачених кошторисом і підтверджених відповідними первинними документами.

Закриття рахунків – це операція списання видатків установи державного сектору, що здійсненні протягом звітного періоду та підтверджені первинними документами, за відповідними джерелами надходжень (кошти загального чи спеціального фонду).

Закриттю заключними оборотами підлягають залишки субрахунків бухгалтерського обліку класу 7 «Доходи» та класу 8 «Витрати» [2].

Для обліку фінансових результатів розпорядників бюджетних коштів передбачено рахунок 55 «Фінансовий результат», який призначено для обліку й узагальнення інформації результатів виконання бюджету (кошторису) суб'єктами державного сектора.

Рахунок 55 «Фінансовий результат» має такі субрахунки:

5511 «Фінансові результати виконання кошторису звітного періоду» – ведеться облік фінансових результатів виконання кошторису (бюджету) за звітний період;

5512 «Накопичені фінансові результати виконання кошторису» – ведеться облік фінансових результатів виконання кошторису (бюджету) за попередні звітні періоди розпорядниками бюджетних коштів.

Ці субрахунки є активно-пасивними. Залишок на цих субрахунках може бути дебетовим або кредитовим, однак він завжди відображається в Пасиві Балансу.

У кінці звітних періодів потрібно контролювати залишки за рахунками дебіторської та кредиторської заборгованостей, строк позовної давності яких уже минув, і в обліку таку заборгованість закривати на фінансові результати.

Система бухгалтерського обліку власного капіталу та фінансових результатів у державному секторі є важливим елементом інфраструктури ринкової економіки, оскільки вона надає інформацію, необхідну для прийняття управлінських рішень.

Список використаних інформаційних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2009 № 1541. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11#Text> (дата звернення 30.05.2022).
2. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 № 1203. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14#Text> (дата звернення 30.05.2022).
3. Мікрюкова Л., Млінцова О. Облік власного капіталу суб'єктів державного сектору в контексті змін чинного законодавства. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. 2018. № 1 (10). С. 128–132. URL : <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Econom-visnyk-10-23.pdf> (дата звернення 30.05.2022).

Володимир ПАНТЕЛЕСЬ

д.е.н., професор

головний науковий співробітник

відділу агресурсного потенціалу ІІПіМ НААН України

м. Київ, Україна

ПРИРОДООХОРОННИЙ ТА ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТИ ВОДНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЗА ВИМОГАМИ ОБЛІКОВОЇ ДИРЕКТИВИ ЄС

Новітніми правилами ведення підприємствами бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності за вимогами Директиви ЄС 2013 [1] передбачено важливі настанови: на макрорівні зазначається використання національного законодавства з оподаткування [1, преамбула, п. 41], встановлюються ефективна ставка податку [1, п. 52] та відкладені податки [1, ст. 17]; на мезорівні позитивно оцінюється використання економічної реальності [1, п. 16] та застосування реальної вартості [1, п. 54], врахування невизначеності [1, п. 22], та поширення консультаційних послуг у сфері оподаткування [1, ст. 18]. На мікрорівні передбачається розв'язання задачі ведення сучасного бухгалтерського обліку через застосування підприємством ефективної бізнес-моделі, що ґрунтується на захисті інтересів підприємства [1, п. 29], та пріоритеті концепції його безперервної діяльності [1, п. 24] та ймовірності досягнення результатів в осяжному майбутньому [1, ст. 24]. Варто зазначити недоречність покладатися на консервативне облікове правило «розумної достатності» [1, п. 9; 22] через значний ризик податкових розрахунків в Україні; більш своєчасним та доречним вважається податкове планування, наприклад, у формах адміністрування податків [2], податкового менеджменту [3], обліку і звітності в оподаткуванні [4].

Практика конфліктів свідчить про стратегічне зростання води. Досвід країн Європи свідчить, що до води буде ставлення, як до економічного блага, тому її ціна буде визначатися у відповідності до ринкової вартості.

Для підприємства ефективний податковий менеджмент стосовно водних ресурсів означає систему управління нарахуванням податків, яка б дозволила отримувати найбільші прибутки при оптимальності податкових платежів. Підприємство, як ініціатор та суб'єкт податкового менеджменту, розробляє та вживає ефективні управлінські рішення щодо справляння податків та зборів на підставі статуту, податкового та водного законодавства, спектру визначення основних податків, які варто сплачувати в бюджети різних рівнів.

Наступним етапом є складання податкової таблиці, що характеризує податкове поле суб'єкта господарювання, в якій кожний податок описується за допомогою показників: джерела платежу; оподатковувана база; ставки податку; формується внутрішня звітність та встановлюються строки її подання; формуються бюджети за кожним податком та зведений податковий бюджет підприємства, вживання ефективної бізнес-моделі, залучення відповідних фахівців підприємства й не лише із підрозділу обліку, а також застосовується

належна координація менеджерів та бухгалтерії підприємства; виконуються бухгалтерські проведення; заповнюються відповідні форми звітності та дотримуються строки подання декларацій та сплати податків [5].

Основні складові сучасної моделі податкового менеджменту наведено в табл. 1.

В Україні спостерігається активне використання таких нових категорій обліку та управління як: ІТ-менеджмент, контрольовані/неконтрольовані операції, контрольована іноземна компанія, ділова мета, екосистеми, нова водна культура тощо. У зв'язку з цим, вважаємо, що потрібні змістовні наукові та ділові розробки щодо використання зазначених категорій у практиці оподаткування та обліку та надання їм юридичного статусу.

Таблиця 1 – Складові податкового менеджменту на підприємстві

Основні складові	Розкриття змісту бази податкового менеджменту
Мета податкового менеджменту	Встановлення розрахунків за податками у вигляді системи, яка дозволяє отримувати найбільші прибутки при оптимальності податкових платежів, зниження податкових ризиків
Податкове прогнозування і планування	Врахування розмірів бізнесу за категоріями підприємства, складності бізнесу та його вразливості від впливу податків, встановлення об'єму планування, рівня податкового навантаження; проведення діагностики стану оподаткування, визначення суми податкових зобов'язань за кожним податком, нормативне оформлення податкового менеджменту
Облік об'єктів оподаткування	Реалізація обраної політики розрахунків за податками, формування бази оподаткування, належне відображення бази та нарахування податків у бухгалтерському обліку та звітності, включно у деклараціях
Податковий контроль	Контроль за правильністю обчислення податків, повнотою і своєчасністю підготовки декларацій та сплати податків до бюджету
Заходи комерційної діяльності підприємства	Розробка та вживання ефективних управлінських рішень щодо справляння податків та зборів, максимально ефективного використання потенціалу та кращих умов господарювання, попередження ситуацій, які б негативно вплинули на зменшення вартості та репутацію підприємства з боку користувачів фінансової та податкової звітності

Джерело: складено автором на основі [5]

Результатом менеджменту можуть бути мобілізація фінансових ресурсів для підвищення конкурентоспроможності підприємства, запровадження інвестицій, наприклад: збереження фінансів (очікуваних прибутків), прибутковість інвестицій, можливість використовувати фінансові ресурси з більшою вигодою тощо. За умови акумулювання вивільнених ресурсів розширюється база оподаткування. Можливе формування сучасної бізнес-моделі управління підприємством з інтегрованою підсистемою обліку податкових розрахунків.

Потрібно у бізнес-технологіях підприємства визначати обсяги води, як важливого ресурсу виробництва, включенню питної, технологічної води, води для спеціального використання та вести обрахунок забору води; доречно

об'єктивно оцінювати вартість води та відображати відповідні витрати у бюджетах витрат підприємства, використовуються рахунки виробництва та адміністративних витрат, враховувати небезпечні викиди за їхніми видами, потрібно вести обрахунок таких викидів; при складанні бюджетів податків та зборів підприємства враховують рентну плату за спеціальне використання води та екологічний податок за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти.

Список використаних інформаційних джерел

1. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC. Official Journal of the European Union. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0034&from=EN> (Дата звернення – 22.04.2021)
2. Пантелеєв В. П. Модель організації бюджетування податків і зборів підприємства. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2020. № 4 (14). С. 35–41.
3. Panteleiev V. The accounting and control are at administration of taxis and fees of enterprises. In monograph : Modern Management : Economy and Administration. Opole : The Academy of management and Administration in Opole, 2018. 216 p. Pp. 25–31.
4. Облік і звітність в оподаткуванні : навч. посіб. для студ. закл. вищої освіти спец. 071 «Облік і оподаткування» / М. Т. Теловата, В. П. Пантелеєв, К.В. Безверхий, та ін. Київ : НАСОА, 2019. 506 с.
5. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Н. С. Ситник, А. В. Стасишин, А. Ф. Гукалюк та ін.; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2020. 845 с Дата звернення – 22.04.2021

Ірина ПАРАСІЙ-ВЕРГУНЕНКО

д.е.н, професор
професор кафедри фінансового аналізу та аудиту
Державний торговельно-економічний університет

Вікторія ТИХОНЕНКО

студентка факультету фінансів та обліку
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ІТ-СФЕРИ В УКРАЇНІ

Виникнення останнім часом великої кількості компаній у сфері інформаційних технологій, їх бурхливий розвиток, та зростання уваги споживачів до ІТ-послуг зумовлює необхідність проведення наукових розробок з питань аналізу ринку інформаційних технологій та підготовки практичних рекомендацій для його учасників. Огляд економічної літератури свідчить, що увага науковців до інформаційних технологій зростала в міру розвитку процесу автоматизації виробництва на основі обчислювальної техніки, та особливо

активізувалась із початком надання ІТ-послуг. Умовно ці дослідження можна розділити на такі групи:

1) мінірівень: шляхи підвищення ефективності виробництва за рахунок впровадження інформаційних технологій, аналіз ІТ-витрат на підприємстві та ін.;

2) мікро- та мезорівні: ІТ-ринок, розвиток ІТ-компаній, конкуренція в ІТ-бізнесі, ціноутворення, ІТ-роботодавці і підготовка ІТ-фахівців, аналіз користувачів ІТ-послуг, ІТ-кластери, розвиток галузі інформаційних та комунікаційних технологій та ін.;

3) макро та мегарівні: роль та значення інформаційних технологій у розвитку економіки країни та світу, розвиток інформаційних технологій у системі управління національною конкурентоспроможністю, державне та міжнародне інвестування сфери інформаційних технологій, подолання «цифрового розриву» та інші проблеми.

Українська ІТ-галузь, де працює майже 300 тисяч фахівців за останні 25 років перетворилась на високоінтелектуальну індустрію і набула стрімкого розвитку за щорічними темпами приросту 25-30%. Вже зараз вона вийшла на перше місце за обсягом експорту послуг (понад 5 млрд дол. на рік) що складає понад 4% ВВП країни. Україна вже є одним із найбільших експортерів ІТ-послуг в Європі. За підсумками 2021 українська ІТ-галузь зросла на 36% з \$5 млрд експорту до \$6,8 млрд, кількість спеціалістів у той же час збільшилась з 244 тис. до 285 тис. Таким чином, за останні три роки галузь зросла більш ніж удвічі по експорту та більш ніж на 50% по кількості спеціалістів [1].

Враховуючи тенденцію до стрімкого зростання світового ринку ІТ-послуг Україні слід найбільш повно використовувати свої конкурентні переваги на цьому ринку, до яких в першу чергу слід віднести такі: найбільший ринок праці; найбільша кількість випускників з ІТ-спеціалізацією; висока кваліфікація спеціалістів. При цьому в Україні в 2-4 рази менше ІТ-спеціалістів на 100 тис. населення, ніж у країнах-конкурентах [1].

Це свідчить про високий потенціал розширення зайнятості в ІТ-сфері через формальну освіту та перекваліфікацію.

Методика рейтингової оцінки діяльності ІТ-компаній за різними критеріями за методом відстаней наведена в таблицях 1 та 2.

Здійснивши рейтингову оцінку ІТ-компаній з урахуванням ключових показників, що характеризують масштаби та динаміку їх діяльності, слід визначити безперечне лідерство компанії ЕРАМ Ukraine, що підтверджується даними рейтингу ТОП-50 найуспішніших ІТ компаній в Україні, де вона посідає перше місце[2].

Таблиця 1 – Показники діяльності ІТ-компаній в Україні станом на 2021р.

ІТ компанія	Спеціалісти в Україні	Вакансії в Україні	Темп зростання компанії, %	Кількість офісів в Україні	Вартість навчальних курсів від компанії, тис. грн
EPAM Ukraine	10300	965	20	6	9
GlobalLogic	5712	900	24	4	6
Luxoft Ukraine	3469	480	15	3	5
SoftServe	7900	500	15	7	7
Ciklum	2725	432	10	5	4
Бал показника	5	4	4	4	3

Джерело: складено авторами за даними [2,3]

За формулою методу відстаней від еталону отримуємо такі значення (табл.2):

$$\sqrt{K1(1 - a1)^2 + K2(1 - a2)^2 + \dots + Kn(1 - an)^2}$$

Таблиця 2 – Визначення рейтингу ІТ-компаній методом відстаней

ІТ компанія	Спеціалісти в Україні	Вакансії в Україні	Темп зростання компанії, %	Кількість офісів в Україні	Вартість навчальних курсів від компанії, тис.грн.	Зважена сума квадратів відстаней від еталону	Рейтинг компанії
EPAM Ukraine	1	1	0,8333	0,8571	0,4444	0,3390	1
GlobalLogic	0,5545	0,9326	1	0,5714	0,6666	0,3518	2
Luxoft Ukraine	0,3367	0,4974	0,625	0,4285	0,8	0,5303	3
SoftServe	0,7669	0,5181	0,625	1	0,5714	0,4065	4
Ciklum	0,2645	0,4476	0,4166	0,7142	1	0,5384	5
Бал показника	0,2	0,25	0,25	0,25	0,3333		

Джерело: складено авторами за даними [2,3]

Отже, сьогодні, у час бурхливих змін у сфері інформаційних технологій, виникає необхідність об'єднання науковців та практикуючих фахівців для розробки єдиного понятійно-категоріального апарату, який зможе вирішити існуючі проблеми при аналізі стану, особливостей та перспектив розвитку ІТ-ринку України з урахуванням інтересів всіх його учасників.

У свою чергу, ці зусилля повинні бути об'єднані для того, щоб розробити теоретичний фундамент, який буде орієнтований не тільки для інвесторів та менеджерів компаній, а, передусім для прийняття рішень з боку держави для розвитку національної економіки, а також для подальшого розвитку вітчизняної промисловості, науки, освіти тощо.

Список використаних інформаційних джерел:

1. *Ukraine IT Report 2021* [Електронний ресурс] // Асоціація "IT-Ukraine" – URL: <https://reports.itukraine.org.ua/>.
2. *ТОП-50 найбільших IT-компаній України, зима 2021 і рекордні темпи зростання.* URL: <https://dou.ua/lenta/articles/top-50-winter-2021/?from=jobs/>
3. *ТОП-50 найбільших IT-компаній України.* URL: <https://jobs.dou.ua/top50/january-2021/>.

Валерій ПЛАКСІЄНКО

д.е.н., професор
завідувач кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В «НАЦІОНАЛІЗАЦІЇ» КРИПТОВАЛЮТИ

Проблема визначення, визнання та застосування в господарському обігу різних видів віртуальної валюти є досить актуальною, і ця актуальність з часом підвищується.

З часів застосування біткойна як грошового еквівалента для обміну на товари (в т.ч. і гроші) пройшло лише 11 років. Уряди різних країн по різному сприйняли їх офіційне застосування на національному ринку валют. Частина вчених-економістів та правознавців взагалі сумнівається в необхідності регулювання криптовалют. Тут слід зауважити, що через посередництво права проявляється регулятивна функція держави. Не зважаючи на тенденцію зменшення державного втручання в окремі сфери застосування високих технологій, які суттєво скорочують таке державне втручання або роблять його неможливим, її не пов'язують з глобальним зниженням ролі держави.

Саме тому Верховна рада України 8.09.2021р. у другому читанні прийняла законопроект №3637, який дозволяє легалізувати віртуальні активи. Регулювання ринку таких активів віднесено до компетенції Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку і Національного банку.

Один з політичних лідерів сучасності порівняв майнинг криптовалют з золотовидобуванням. Дійсно, це пов'язано з витратами, в т.ч. живої праці, що відображається у створенні доданої вартості, а значить і валового внутрішнього продукту. Тобто створення та обіг віртуальної валюти підлягає оподаткуванню і приймає участь у формуванні бюджетних надходжень.

З одного боку використання такої валюти має ряд переваг. Серед них слід виділити розширення системи онлайн-платежів, які виникли задовго до появи криптовалюти засобами використання «електронних грошей», «умовних одиниць» (в мобільних операторів) чи приватних грошей (в різних видах). Теоретично платіжна система, яка працює через Інтернет, може діяти екстериторіально, а перекази в децентралізованій системі не вимагають участі посередників і не можуть бути змінені чи відмінені такими посередниками [1]. Тобто технологічні алгоритми застосування віртуальної валюти обмежують втручання держави в життя бізнесу та окремих громадян.

З іншого боку, в емітованих засобами майнингу грошей без державного регулювання немає забезпечення та відсутня можливість відшкодування можливих збоїв і зловживань. Відповідно відсутня відповідальність за гіперінфляцію, потрапляння «брудних» грошей в платіжні системи та ін. Розширенню можливостей застосування децентралізованої архітектури у фінансовій сфері сприяла технологія блокчейну, запропонована анонімом Сатоші Накамото [2].

Використання блокчейну забезпечує контроль за виконанням угод, в т.ч. і тих, які можуть здійснюватись без участі держави. З іншого боку блокчейн забезпечує лише фіксацію інформації про правильність транзакцій в середині блокчейну, а в блокчейні може бути розміщена лише інформація, а не предмет реального світу. Для поєднання інформації в блокчейні з матеріальним світом він та криптовалюти повинні взаємодіяти з правовою системою держави. Без нормативного регулювання криптовалюти її не зможуть використовувати підприємці, обґрунтовуючи свої доходи від продажу криптовалюти, неможливо сплатити з них податки, пройти валютний контроль, неможливо легально майнити. Крім того, існує небезпека різких коливань курсу цієї валюти, безконтрольного її обігу, зловживань і шахрайства при практично відсутній системі контролю цього обігу з боку регулятора [3, с. 137-147].

Одним, може й головним засобом забезпечення контролю за обігом віртуальної валюти в окремій державі, на наш погляд, може стати чітко налагоджена система бухгалтерського обліку майнингу та обігу цієї валюти в національних рамках. Це стосується розробки відповідних стандартів, системи рахунків, документального забезпечення, звітних показників, порядку оподаткування та ін.

За твердженням окремих бухгалтерів та фінансистів-практиків така система контролю буде підривати самі основи природи криптовалюти і мети її застосування. Однак, зважаючи на інтернаціональну природу криптовалюти та відсутність конкретного (єдиного) джерела її, ідея ізолювання від політичних, класових та інших чинників в основному буде збережена. Мова йде лише про національні (певної держави) рамки забезпечення унормування створення та руху криптовалюти.

З метою певного унормування руху криптовалюти в Україні пропонуємо відобразити її в обліку як один із видів фінансових вкладень. Тому операції з

придбання криптовалюти слід обліковувати на окремому субрахунку «Криптовалюта» (в розрізі аналітичних рахунків) синтетичного рахунку 35 «Поточні фінансові інвестиції».

Ця пропозиція ґрунтується на суттєвій різниці між криптовалютою та безготівковими грошима, оскільки в ній відсутній депозитарій чи банк або інший аналогічний інструмент, з яким криптовалюта буде співмірною. Крім того, безготівкові гроші та бездокументарні цінні папери визнаються правом вимоги (до банку чи реєстродержателя), а криптовалюта не забезпечує таких прав. Практично це річ, яка сама по собі нічого не дає і нічого не означає. За висновком ЄЦБ цифрова валюта - це засіб обміну, а не платежу, і не є ні грошима, ні валютою. Саме тому не можна вважати криптовалюту одним з видів грошей. Її застосування десь на межі між грошима та грошовим вимірником. В системі обліку та звітності звичайно грошовим вимірником є національна валюта (гривна), а на міжнародному рівні застосування криптовалюти як еквіваленту дуже дієвий засіб співвимірної оцінки різних видів валют, незалежно від різних національних регуляторів, резервів, фондів та ін. Однак, виходячи з обсягу витрат на придбання чи створення віртуальної валюти та очікувану вигоду від неї, її слід вважати активом. Для цього відповідно і створюється об'єкт права спеціально для криптовалюти. Недоцільним вважаємо відображення криптовалюти у складі нематеріальних активів, оскільки її економічний зміст має суттєві відмінності за характером обороту та функціональною роллю в процесі відтворення.

Операції з майнінгу криптовалюти на відповідних підприємствах (чи інших суб'єктах господарювання) слід обліковувати на окремому синтетичному рахунку 29 «Майнінг криптовалюти». По дебету цього рахунку за відповідними статтями пропонуємо відображати витрати, а по кредиту (по аналогії з оцінкою за справедливою вартістю) – оприбуткування обсягу створеної криптовалюти за поточним (чи іншим) курсом відповідно до розробленого для цього стандарту. Різницю в кінці звітного періоду слід списувати на відповідні субрахунки рахунків 71 та 94 як результат від первісного визнання.

Відповідні зміни в обліку слід внести також до діючої системи облікових реєстрів та рахунків бухгалтерського обліку в кредитних установах. Такі зміни забезпечать становлення дієвого механізму контролю за обігом криптовалюти та її оподаткуванням відповідно до законодавчого забезпечення.

Список використаних інформаційних джерел

1. Винья П. Эпоха криптовалют. Как биткоин и блокчейн меняют мировой экономический порядок. / П. Винья, М. Кейси, пер. с англ. Э. Кондуковой. 2-е изд. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2018. 432 с. 2. Янковський Р. Держава проти криптовалют: історія регулювання та боротьби. Фінанси в ІТ Криптовалюти. URL: <https://habr.com/ru/post/407769/>. 3. Плаксієнко В.Я., Назаренко І.М., Жадько К.С., Гаркуша С.А. Електронна бухгалтерія [підручник]./За ред. В.Я.Плаксієнка. Київ: «Центр учбової літератури». 2021. 298с.

Юлія ПОПІВНЯК

к.е.н., доцент

доцент кафедри обліку і аудиту

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

ПРОБЛЕМА ВИБОРУ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Використання програмного забезпечення для ведення бухгалтерського обліку є сьогодні невід'ємною складовою господарської діяльності підприємства, а його важливість не підлягає сумніву. Більше того, накладені на розробників окремих комп'ютерних програм санкції, карантинні заходи, введення воєнного стану тощо тільки підвищують актуальність дослідження різних аспектів автоматизації облікових процесів вітчизняних підприємств зі впровадженням альтернативних найпопулярнішої нині програмі "1С: Підприємство" варіантів, формують нові виклики у забезпеченні ефективності такої автоматизації, породжують низку запитань і проблем у практиці ведення автоматизованого обліку.

Часто з проблемою вибору нового адекватного програмного рішення для ведення обліку стикаються саме малі підприємства, які найбільшою мірою обмежені у фінансових ресурсах. Так, окрім вартості самої програми, необхідно оплачувати вартість постійних оновлень, додаткових модулів, навчання працівників. Альтернативному програмному рішенню складно конкурувати з апробованим багаторічним досвідом використання і вдосконалення широкоживаним продуктом, адже воно повинно на рівних відповідати багатьом запитам користувачів, продиктованим особливостями господарювання сьогодення: зручність віддаленої роботи та легкість перенесення інформації з попередніх програм, ведення документації, податкового обліку, обліку за основними ділянками, складання і подання звітності, можливість безоплатного ознайомлення з роботою в програмі, подальшого її допрацювання під потреби й особливості роботи користувача, наявність різних конфігурацій, аналітики, інформаційної та технічної підтримки, акцій і знижок (лояльність до клієнта, особливо актуальна в умовах воєнного стану), адекватні технічні вимоги до встановлення, інтеграція з іншими програмами, оперативне реагування на зміни в законодавстві та ін. Ключову роль сьогодні відіграє також безпека роботи з даними.

На ринку України існує багато бухгалтерських програмних продуктів [1] та їх альтернатив у розрізі функціональних особливостей [2], однак вибір цим не полегшується. Іноземні продукти ("SAP", "Ахарта", "Херо", "Quickbooks" тощо) — дорожчі, складніші у використанні, маловідомі вітчизняним фахівцям з ведення обліку. Недоліки вітчизняного програмного забезпечення — вартість ("Master:Бухгалтерія"), брак методичного забезпечення ("АБ Офіс"),

практичного досвіду впровадження (“BJet”) тощо. Наразі серед перспективних варіантів для підприємств малого бізнесу можемо назвати Буккіпер, Sivers, Універсал, Діловод, Інфо-Бухгалтер, ІС-ПРО, Дебет Плюс, Підприємець, Смартфін та ін., однак кожна з цих програм повинна бути додатково проаналізована суб’єктом господарювання щодо її функціональних можливостей у процесі ведення бухгалтерського обліку, відповідності потребам виду діяльності, виділеному бюджету на придбання і впровадження.

Список використаних інформаційних джерел

1. Грабчук І.Л., Ляхович Г.І. Програмне забезпечення для ведення обліку: проблеми вибору та використання в ході аутсорсингу. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2017. Вип. 3 (38). С. 32-36. 2. Які ПЗ мають російське походження: перелік. Дебет-Кредит. 2022. URL: <https://news.dtk.ua/accounting/automation/75409> (дата звернення: 07.04.2022).

Олена ПОПОВА

аспірантка кафедри обліку та оподаткування
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:

Любов ГУЦАЛЕНКО

д.е.н., професор
завідувач кафедри обліку та оподаткування
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
м. Київ, Україна

РОЛЬ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ В ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Економічна та продовольча криза, яка викликана воєнними подіями привела до зниження міцності економічної безпеки аграрних підприємств. Перед суб’єктами господарювання постає завдання забезпечення стабільності функціонування та ефективності діяльності за рахунок зваженого управління бізнес-процесами, які забезпечуються інформацією, що формується як фінансовим так і управлінським обліком, що узагальнюється відповідною звітністю. Тому формування управлінської звітності підприємств аграрного бізнесу в економічній безпеці відіграє важливу роль.

Забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств можливе за повної та достовірної інформації, що адаптована до конкретних завдань, пов’язаних із підтриманням ефективного та безперервного здійснення статутної діяльності підприємства на основі застосовування сукупності взаємопов’язаних обліково-аналітичних та контрольних процедур у системі ефективного менеджменту.

Для ефективного прийняття управлінського рішення, що сприятиме нівелюванню впливу загроз стабільній діяльності підприємства та збільшенню його конкурентних переваг є система складання фінансових та нефінансових звітів, що відповідають принципам Глобальної ініціативи зі звітності (GRI)[1].

Під час процесу гармонізації до європейських вимог відповідно до директиви ЄС 2013/34/ЄС з 2017 р у національній обліковій системі з'явився новий елемент фінансової звітності – Звіт про управління, [1] який містить фінансову та нефінансову інформацію, що характеризує стан і перспективи розвитку підприємства і розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності, дозволяє своєчасно систематизувати та порівнювати інформацію, що зміцнює економічну безпеку аграрного підприємства [2].

Основними напрямками формування звіту про управління є:

- організаційна структура та опис діяльності підприємства;
- результати діяльності підприємства;
- ліквідність і зобов'язання;
- екологічні аспекти;
- соціальні аспекти і кадрова політика;
- дослідження та інновації;
- перспективи розвитку;
- фінансові інвестиції;
- ризики.

Згідно з Методичними рекомендаціями за напрямом «Ризики», рекомендовано наводити інформацію про політику підприємства щодо управління операційними та фінансовими ризиками (ринковий ризик, кредитний ризик, ризик ліквідності) з описом їхнього впливу на діяльність підприємства, а також підходів або інструментів, які використовує підприємство для зменшення впливу таких ризиків на його діяльність тощо [3], що і дозволяє менеджеру своєчасно та обґрунтовано спрогнозувати та унеможливити погіршення фінансових результатів та фінансового стану підприємства.

Звіт про управління є досить «творчим» і не є офіційним звітом, оскільки його форма, структура, способи подачі інформації, детальне наповнення та обсяг з боку держорганів не регламентуються. При його складанні можуть і повинні бути задіяні й інші спеціалісти підприємства чи зовнішні консультанти.

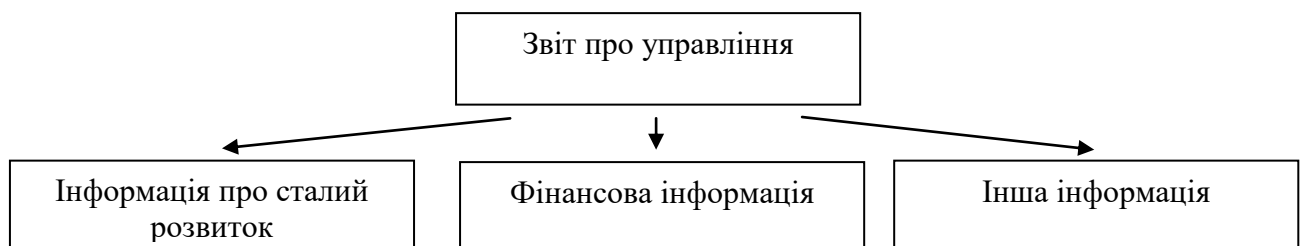

Рисунок 1 – Інформаційне наповнення Звіту про управління

Отже, в результаті висвітлення в Звіті про управління фінансових результатів діяльності підприємства, соціальних і екологічних його аспектів і окреслення операційних та фінансових ризиків, менеджер може своєчасно систематизувати та порівняти інформацію, прийняти обґрунтоване управлінське рішення щодо зміцнення економічної безпеки аграрного підприємства та своєчасно виявити проблеми виробничого, економічного, соціального характеру, змодельовати і спрогнозувати майбутнє становище аграрного підприємства. Впровадження на підприємствах аграрного бізнесу Звіту про управління є одним із ключових факторів забезпечення сталого розвитку підприємства, підвищення його інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності.

Список використаних інформаційних джерел

1. Директива 2013/34/ЄС Європейського Парламенту і Ради о ежегодной финансовой отчетности, консолидированной финансовой отчетности и связанных с ними отчетах определенных типов компаний, вносящая поправки в Директиву 2006/43/ЄС Европейского Парламента и Совета и отменяющая Директивы Совета 78/660/ЄЕС и 83/349/ЄЕС. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU13169> (дата звернення: 09.05.2022).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996–XIV від 16.07.1999 р., зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996%E2%80%9314> (дата звернення: 23.05.2022).
3. Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління: наказ Міністерства фінансів України № 982 від Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія „Економічні науки”. № 1. 2020 р. 76 07.12.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18#Text> (дата звернення: 09.05.2025).

Неля ПРОСКУРИНА

д.е.н., професор
завідувачка кафедрою обліку та оподаткування
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

Каріна МЯЧЕВА

здобувачка вищої освіти
кафедри обліку та оподаткування
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

ОСНОВНІ ЗАСОБИ, ЩО НЕ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ: ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ ЗВІТНІСТЬ

Криза, яка виникла з пандемією COVID-19, спричинила низку проблем для всіх компаній, що серйозно вплинуло на управління ресурсами, безперервність їхньої діяльності та трансформацію бізнесу. Ось деякі приклади того, як пандемія вплинула на бізнес: офіси, як і більшість паркувальних місць, майже порожні через збільшення віддаленої роботи, що призвело до зменшення попиту на офіси; індустрія гостинно-ресторанного бізнесу була однією з найбільш

постраждалих галузей з огляду на зменшення кількості клієнтів через страх перед зараженням, тимчасове закриття через карантин і, крім того, той факт, що не всі ресторани були готові надавати послуги доставки, що змусило багато малих і середніх готелів і ресторанів закрити. Такі сучасні реалії нашого життя, вимагають, щоб компанії оцінили, як будуть використовуватися їхні активи.

Якщо суб'єкт господарювання визначив, що у нього є активи, які не будуть тимчасово використовуватися, але очікується, що їх балансова вартість буде відшкодована за рахунок використання, таке підприємство повинно враховувати, що відповідно до МСБО 16 «Основні засоби», зазначені активи продовжуватимуть амортизуватися, навіть якщо вони не використовуються. Амортизація може бути припинена, лише якщо активи класифікуються як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5 або якщо вони списані.

Інший сценарій, коли амортизація припиняється, – це коли суб'єкт господарювання використовує метод амортизації на основі використання; наприклад, метод одиниць продукції, який не нараховує амортизаційних відрахувань, якщо виробнича діяльність не відбулася.

У разі суб'єктів господарювання, які використовують метод амортизації, який не ґрунтується на використанні, доцільно оцінити, чи відрізняються очікування щодо використання активів від попередніх оцінок і чи необхідно переглянути залишкову вартість та термін корисного використання таких активів, що може призвести до вибору іншого методу амортизації, який дозволить відобразити схему використання цих активів, і який буде враховано як зміни в облікових оцінках відповідно до МСБО 8 «Облікова політика, зміни в облікових оцінках та помилки».

Якщо суб'єкт господарювання визначив, що балансова вартість активу буде відшкодована шляхом операції з продажу, цей актив припинить амортизацію і буде класифікований як актив, утримуваний для продажу, відповідно до МСФЗ 5 «Активи, утримувані для продажу та припинені операції».

Щоб зробити таку класифікацію, актив повинен бути доступний для негайного продажу в його нинішньому стані, а відповідний рівень керівництва повинен бути відданий плану продажу, щоб знайти покупця та завершити план протягом одного року.

Події або обставини можуть продовжити період завершення продажу більше ніж на один рік. Подовження періоду, необхідного для завершення продажу, не перешкоджає класифікації активу як утримуваного для продажу, якщо затримка спричинена подіями чи обставинами, які не залежать від суб'єкта господарювання, і є достатні докази того, що суб'єкт господарювання залишається відданим своєму плану продажу актив.

Актив, класифікований як утримуваний для продажу, буде оцінюватись за нижчою з двох з них: балансовою і справедливою вартістю, за вирахуванням витрат на продаж.

Пандемія змінює моделі поведінки економічних суб'єктів і разом із невизначеністю та нестабільністю, спричиненою кризою охорони здоров'я та

наступною економічною кризою, впливає на вартість активів та компаній у різних секторах економіки. У цьому сценарії компанії повинні оцінити вплив на балансову вартість своїх активів через нові індикатори знецінення, які виникли, наприклад: постійне зниження доходів (закриття, діяльність із сильним впливом); знижені ціни, що спричиняють мінімальний прибуток або нездатні збитки; підвищення закупівельних цін, які не підлягають відшкодуванню; переукладення договорів оренди; зміни бізнес-моделей, серед іншого.

Відповідно до МСБО 36 «Зменшення корисності активів» суб'єкт господарювання має оцінити на кінець кожного звітного періоду, чи є ознаки знецінення балансової вартості його активів. Для того, щоб здійснити таку оцінку, необхідно врахувати декілька фінансових та ділових аспектів, зазначених у МСБО 36. При встановленні факту знецінення балансової вартості активу, в подальшому необхідно визначити вартість активу, що відшкодовується, і, якщо така сума менша за балансову вартість, збиток від знецінення має бути визнаний у прибутку або збитку; якщо актив не обліковується за переоціненою вартістю відповідно до МСБО 16, і в цьому випадку збиток від знецінення буде розглядатися як зменшення від переоцінки.

Важливо зазначити, що сума відшкодування, яка визначається на основі вартості використання, вимагає проведення фінансових розрахунків (дисконтованих майбутніх грошових потоків), для чого необхідно буде дотримуватися рекомендацій, викладених у МСБО 36.

Нарешті, суб'єктам господарювання потрібно буде докласти зусиль для виконання цього аналізу та підтримки прозорості фінансової інформації, щоб уникнути будь-яких викривлень. Однак у сценаріях значної невизначеності, як-от пандемії, складання фінансових прогнозів та об'єктивна оцінка показників знецінення стає більш складною.

Список використаних інформаційних джерел:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16) «Основні засоби» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text.
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 5 (МСФЗ 5) «Активи, утримувані для продажу та припинені операції» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_023#Text

Вікторія ПСЬОТА

*PhD, викладач обліково-економічних дисциплін
Новоград-Волинський політехнічний фаховий коледж
м. Новоград-Волинський, Україна*

РОЛЬ ОБЛІКОВЦІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасному світі серед науковців, політиків та суспільства жваво обговорюється стратегія розвитку людства у концепції сталого розвитку. Тривалий час серед науковців пострадянського простору термін «сталий

розвиток економіки» трактувався як зростання економіки країни на основі показника валового внутрішнього продукту. Але європейська система сталого розвитку складає більш складну конструкцію, яка складається на збалансованому розвитку трьох компонентів: економіки, суспільства та природи. Останнім часом широко використовується поняття «декаплінг», що означає зниження ступеню кореляції, порушення зв'язків, зниження взаємозалежності. У економіці це поняття почало використовуватися після досліджень у 1991 році економістів Дж. Гросмана та А. Крюгера, коли вони використали криву Кузнеца [1] як відображення залежності ступеня негативного впливу на навколишнє середовище від росту ВВП. Тобто у зв'язку з економічним зростанням у країнах, що розвиваються, зростає інтенсивність негативного впливу на навколишнє середовище та виснаження природних ресурсів, але при певному розвитку добробуту країни з'являються ресурси на модернізацію економіки на основі екологічних технологій, і таким чином негативний вплив на природне середовище знижується. По такій траєкторії розвитку пройшли практично всі розвинуті держави світу, однак більшість держав знаходяться ще далеко від точки перегину на кривій Кузнеца, за якої починається декаплінг економічних та екологічних параметрів розвитку. У зв'язку з цим у економічну систему вбачаємо необхідним впровадження заходів, які забезпечать якомога нижчий рівень деградації навколишнього середовища в процесі зростання економіки. На сьогодні є очевидним, що досягнення сталого розвитку економіки залежить від створення умов, що забезпечать збереження природного капіталу, зменшить негативний вплив на навколишнє середовище, знизить викид парникових газів, унеможливить втрати екосистемних функцій природи, забезпечить зростання доходів та зайнятість населення.

Основною проблемою, яка пов'язана з впровадженням «зеленої» економіки є фактор часу, тобто майбутня вигода від упровадження екологічних критеріїв в економіку країни почне проявлятися через 20-30 років. З іншого боку і шкода нанесена навколишньому середовищу від сучасного впливу досягне катастрофічних результатів через тих же 20-30 років і вже невідворотною стане потреба вкладати велику частину ресурсів у відновлення. Таким чином, необхідним є вже на сучасному етапі приймати стратегію сталого розвитку та впроваджувати певні інструменти для створення екологічної економіки.

Для прийняття рішення в умовах сталого розвитку необхідна сукупна інформація підтверджених критеріїв та аналізу економічного, екологічного та соціального характеру (рис. 1).

Інформативність бухгалтерського обліку забезпечує оцінку використання коштів та забезпечує прийняття більш ефективних рішень, при цьому професіональне судження бухгалтера забезпечує полегшення процесу прийняття ефективного рішення стейкхолдерами.

На всіх етапах господарських процесів бухгалтери повинні застосовувати професійне судження до багатьох суб'єктивних факторів, особливо у тих випадках, коли певні фактори важко спрогнозувати та оцінити.

Соціальні критерії:	Екологічні критерії	Економічні критерії
<ul style="list-style-type: none">• зменшення корупції• охорона здоров'я• створення комфортних умов для життєдіяльності• спонукання органів влади до вирішення соціальних проблем• зайнятість населення	<ul style="list-style-type: none">• економічність використання природних ресурсів• скорочення забруднення навколишнього середовища• запобігання кліматичним змінам• зменшення відходів	<ul style="list-style-type: none">• врахування всіх витрат життєвого циклу• підвищення економії використання фінансових ресурсів

Рисунок 1 – Критерії впровадження сталого розвитку.

Інформативність бухгалтерського обліку забезпечує оцінку використання коштів та забезпечує прийняття більш ефективних рішень, при цьому професіональне судження бухгалтера забезпечує полегшення процесу прийняття ефективного рішення стейкхолдерами. На всіх етапах господарських процесів бухгалтери повинні застосовувати професійне судження до багатьох суб'єктивних факторів, особливо у тих випадках, коли певні фактори важко спрогнозувати та оцінити.

Професійна думка бухгалтера має вирішальне значення на всіх стадіях господарського процесу. Участь професійних експертів дозволяє виявити та зрозуміти весь спектр застосування критеріїв сталого розвитку по окремій господарській операції, визначити пов'язані з цим потенціальні затрати та вигоди в процесі прийняття рішення.

Професійна думка бухгалтера важлива там, де збір інформації для точної оцінки буде дуже дорогавартісним або трудомістким для виконання. У таких випадках збір даних буде пов'язаний з високими затратами та пов'язаний з практичними проблемами або не дозволяє отримати повну інформацію.

Перевірка прогнозів, оцінка потенціальних ризиків, аналіз ключових елементів є важливою частиною системи господарських процесів. У цьому випадку професійна думка бухгалтера відіграє вирішальну роль та є важливим фактором у плануванні та виробництві. Я

кісна інформація включає показники: точність, актуальність, надійність, узгодженість, повнота та своєчасність, що є важливим при плануванні та проведенні операцій. Але не завжди всі ці показники можна одночасно застосувати під час прийняття рішень стейкхолдерами. Відповідно, вирішальним є рішення бухгалтера, які з цих характеристик найважливіші в конкретному випадку і в конкретному контексті, оцінивши компроміси між характеристиками.

Отже, бухгалтери повинні враховувати, як вони застосовують свої професійні рішення на різних етапах прийняття рішення, враховуючи об'єктивність та скептицизм, що є необхідним для оскарження потенційно необґрунтованих управлінських рішень.

У багатьох випадках їх професійні навички включають необхідні інструменти і методи, такі як професійне відчуття для виявлення та моделювання ключових індикаторів для зображення найгіршого та найбільш вигідного сценарію в майбутньому. У багатьох випадках бухгалтери мають враховувати нові, більш складні методи оцінки інформації, також застосовувати більш досконалі та сучасні підходи до структурного прийняття рішень. Таким є багатовекторний аналіз, який заснований на прийнятті рішення на основі встановлених критеріїв ефективності з врахуванням питомої ваги та важливості кожного з факторів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Kuznets S. *Economic Growth and Income Inequality*. / Kuznets S // *The American Economic Review*. – 1955. – Vol. 45, No. 1. – P. 1-28. Архивировано 18 августа 2015 года. URL: <http://www.jstor.org/stable/1811581>.

Петро ПУЦЕНТЕЙЛО

д.е.н., професор
професор кафедри бізнес-аналітики та інноваційного інжинірингу
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ОСНОВНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сьогодні розвиток цифрової економіки як в нашій країні, так і в світі йде величезними темпами, поширюючи свій вплив на всі сфери діяльності, в тому числі і на облікові процеси. В умовах цифрової трансформації відкриваються нові перспективи для розвитку бухгалтерського обліку, що є базою інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень. Бухгалтерський облік як в теоретичному, так і в практичному плані зазнає суттєвих змін, в яких задіяні інноваційні процеси створення, зберігання та передачі інформації. При цьому безпосередній вплив на швидкість і якість цих процесів справляє розвиток цифрових технологій. В обліковій практиці з'являються нові концепції і методики, спрямовані на усунення основних недоліків, властивих бухгалтерському обліку, підвищуються вимоги до достовірності різних видів звітності.

Цифрова економіка – це комунікаційне середовище економічної діяльності в мережі Інтернет; результат трансформаційних ефектів нових технологій загального призначення у сфері інформації, комунікації і нанотехнологій; новітній економічний уклад, в якому дані є окремою економічною сутністю, вони збираються, обробляються, беруть участь в аналітичному процесі і впливають безпосередньо на процес прийняття управлінських і стратегічних рішень, що характеризується переходом на якісно новий рівень використання інформаційно-телекомунікаційних технологій у всіх сферах соціально-

економічної діяльності, що дозволяє інтегрувати технології і надає можливості для усунення кордонів між фізичними, цифровими і біологічними системами, сприяє поширенню товарів і розвитку сфери послуг за допомогою цифрового обміну інформацією та онлайн-торгівлі [1, с. 134]. Варто зазначити, що, окрім ідентифікації цифрових даних як об'єкта обліку, є низка не менш складних облікових проблем, пов'язаних з їх використанням. Вони стосуються різних сторін господарської діяльності, зокрема віддаленого підходу в реалізації товарів і послуг, розширення їхніх меж, виникнення нових видів розрахунків тощо. Ще одним наслідком цифровізації є те, що загалом сучасний економічний розвиток, в тому числі в сфері торгівлі, характеризується чіткими глобалізаційними рисами та розвитком міждержавних бізнесових відносин [2, с. 177]. Окремі автори наголошують, що цифровий облік, або електронний облік, як його відповідний синонім, стосується подання бухгалтерської інформації в цифровому форматі, який потім може бути в електронний спосіб опрацьований та переданий [3, с. 10]. Цифровізація системи бухгалтерського обліку має низку позитивних рис, зокрема, скорочення витрат праці, мінімізацію помилок через прояв людського фактору, підвищення якості аналізу облікової інформації, прискорення їх руху між стейкхолдерами, зменшення випадків дублювання інформації на різних платформах, можливість швидкого опрацювання великих обсягів інформації. При цьому особливо важливо гарантувати прозорість і об'єктивність усіх операцій контролю, обліку й аудиту [4, с. 268].

Ключовими орієнтирами змін в сфері модернізації теорії бухгалтерського обліку і звітності в умовах цифрової економіки є такі: розширення відображення сфери діяльності підприємства в обліку; підвищення якості та оперативності обліку; виявлення і збільшення кількості нових об'єктів обліку; розробка інноваційних методів оцінки нових об'єктів обліку; формування підходів до інтегрування різних видів обліку; використання більш удосконалених інформаційних технологій в обліково-аналітичних процесах; розробка теоретичних, методичних і прикладних аспектів розвитку бухгалтерського обліку.

Особливу увагу варто приділити вивченню можливостей оцінки нових об'єктів обліку, в якості яких виступають інтелектуальний людський капітал, клієнтська база, інноваційні продукти. Простежується залучення в систему бухгалтерського обліку даних неекономічного характеру. Реалізуються нові розробки ІТ-технологій, таких як хмарні технології, відкриті технологічні платформи, електронні довідково-інформаційні системи, створення єдиного міжнародного формату та змісту фінансової звітності в електронному вигляді XBRL. Очевидно, це дасть можливість створення такої національної системи бухгалтерського обліку, в якій інтегруються дані, що визначають стан внутрішніх бізнес-процесів підприємства та зовнішнього середовища [5; 6].

Фінансові аналітики, фахівці в сфері обліку одностайні з приводу того, що облік незабаром вийде за рамки одного економічного суб'єкта, буде накопичувати інформацію про зовнішнє середовище і сприятиме пошуку нових

можливостей для розвитку бізнес-процесів. Повна автоматизація облікового процесу в разі збільшить швидкість отримання всієї необхідної інформації, а дані для прийняття управлінських рішень будуть надходити в режимі онлайн. За прогнозами експертів, в найближчі кілька років автоматизація торкнеться понад 70% робочих місць в сфері управління, фінансів і обліку. Однак, це не означає, що не залишиться вакансій в обліку, це свідчить про те, що функції бухгалтерів змістяться в сторону фінансового та управлінського аналізу, планування, прогнозування, моделювання та контролю. Персоналу будуть потрібні додаткові навички та знання, з'явиться необхідність у вивченні нових методів обробки великого обсягу інформації та управління даними, аналітичних процесів тощо. У зв'язку з цим, можна виділити низку перспективних напрямків розвитку обліку: тотальна автоматизація всього документообігу на підприємстві; фіксування господарських операцій без оператора; наявність і оперативний доступ до інформації за весь період функціонування підприємства; широке використання системи візуалізації управлінської інформації, а також доступ до неї з будь-яких цифрових пристроїв; отримання висновків і пропозицій в автоматичному режимі з урахуванням максимальної кількості чинників бізнес-процесів на підприємстві; можливість моделювання декількох варіантів розвитку ситуації в результаті прийняття того чи іншого управлінського рішення щодо бізнес-процесів на підприємстві.

Отже, відбувається переосмислення місця і ролі обліку в цифровій економіці, котре набуває першочергового значення і вимагає вивчення зміни організаційно-практичних, методичних і концептуальних основ обліку, що обумовлені процесами цифровізації.

Цифровий бухгалтерський облік має імплементувати в свою теорію і практику великі бази даних, персональні комп'ютери з спеціалізованим програмним забезпеченням для бухгалтерського обліку та системи планування ресурсів підприємства (ERP), локальні мережі (LAN) і широкосмугові мережі (WAN) – для введення даних, зберігання інформації, вдосконалення механізмів обробки, кінцевих звітів, внутрішнього контролю, аудиторських перевірок.

Список використаних інформаційних джерел

1. Пуцентайло П. Р., Гуменюк О. О. Цифрова економіка як новітній вектор реконструкції традиційної економіки. *Інноваційна економіка*. 2018. № 5-6[75]. С. 131-143.
2. Хорунжак Н. М., Лукановська І. Р. Облік в умовах цифрової економіки: проблеми і перспективи. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Випуск 45. С. 175-179.
3. Бруханський Р., Спільник І. Цифровий облік: поняття, витoki та актуальний дискурс. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. Випуск 3-4. С. 7-20.
4. Пілевич Д. С. Теоретико-прикладні засади використання *blockchain*-технології в бухгалтерському обліку. *Проблеми економіки*. 2020. № 1(43). С. 267-274.
5. Муравський В. В. *Комп'ютерно-комунікаційна форма обліку* : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 486 с.
6. Семанюк В. З. *Інформаційна теорія обліку в постіндустріальному суспільстві* : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 392 с.

Оксана РОМАНЬКОВА

науковий керівник, к.х.н., доцент

доцент кафедри «Облік, оподаткування та економічна безпека»

Донбаська державна машинобудівна академія

м. Краматорськ, Україна

Карина УРАЙЧИК

студентка кафедри «Облік, оподаткування та економічна безпека»

Донбаська державна машинобудівна академія

м. Краматорськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗ ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Вирішальну роль у системі зовнішньоекономічних відносин відведено міжнародній торгівлі, через яку пролягає шлях до інтеграції будь-якої держави у світове господарство.

Перед Україною постають актуальні питання розвитку торгівельних відносин з іншими країнами. Зовнішня торгівля є основною формою зовнішньоекономічних зв'язків України і включає в себе вивезення (експорт) та ввезення (імпорт) товарів і послуг.

Розглянемо облік і аналіз імпортних операцій. Митна вартість визначається митним органом для нарахування митних платежів та інших митних цілей.

Митною вартістю товарів, які переміщуються через митний кордон України, є вартість товарів, яка використовується для митних цілей і базується на ціні, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари.

Первісною вартістю придбаних за плату імпортних запасів є їх собівартість, яка включає в себе:

- ✓ суми, сплачені постачальнику, за вирахуванням непрямих податків;
- ✓ ввізне мито, сума якого розраховується митним органом;
- ✓ непрямі податки, що сплачені у зв'язку з придбанням запасів і не відшкодовуються підприємству; транспортно-заготівельні витрати;
- ✓ інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання в зазначених цілях. [1]

Документами, що підтверджують первісну вартість імпортних товарів є: ЗЕД-контракт, рахунок-фактура, митна декларація, перевізні документи, страховий поліс, акт приймання-здачі робіт по навантаженню-розвантаженню та інших робіт, пов'язаних з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання в запланованих цілях.

Особливістю бухгалтерського обліку імпорту товарів є те, що розрахунки за такий товар здійснюється в іноземній валюті, курс якої постійно змінюється.

Згідно з п.3 Положення «Про порядок видачі ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків» №168 НБУ щодня встановлює офіційний курс гривні до конвертованих іноземних валют. [1]

Порядок відображення операцій в бухгалтерському обліку залежить від того, на яких умовах – передплати або наступної оплати – здійснюється операція.

Якщо першою подією є перерахування передплати нерезиденту, то у підприємства виникає дебіторська заборгованість, яка відображається за дебетом субрахунку 3712 «Розрахунки за авансами, виданими в іновалюті».

Сума передплати в іноземній валюті перераховується в гривні за курсом НБУ, який діяв на початок дня його сплати.

Дебіторська заборгованість нерезидента – немонетарна стаття балансу. При її погашенні підприємство не отримує грошових коштів або їх еквівалентів. Товари, отримані від нерезидента, оприбутковуються на баланс за ціною в гривні, яка розраховується виходячи з курсу НБУ, що діяв на початок дня перерахування передоплати.

Якщо першою подією є отримання товару від нерезидента, то отримані товари оприбутковуються на баланс підприємства за курсом НБУ, що діяв на день їх оприбуткування.

При отриманні від нерезидента неоплаченого товару у підприємства виникає перед ним кредиторська заборгованість, яка відображається за кредитом субрахунку 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками».

Така заборгованість є монетарною статтею балансу, по якій нараховують курсові різниці на дату балансу і на дату її погашення.

Якщо курс НБУ знизився, то виникає дохід, який відображається проведенням: Дт 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками», Кт 714 «Дохід від операційних курсових різниць».

Якщо курс НБУ підвищився, то виникають витрати, що відображаються проведенням: Дт 945 «Втрати від операційної курсової різниці», Кт 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками» [2-4].

Згідно даним Державної служби статистики України [5], проведемо аналіз товарної структури імпорту за 2019-2021 роки.

Для цього візьмемо дані імпорту наступної продукції: живі тварини, продукти тваринного походження, продукти рослинного походження, готові харчові продукти, мінеральні продукти, продукти хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості.

Структура імпорту товарів надана на рисунку 1, в таблиці 1.

Рисунок 1 – Динаміка імпорту товарів у 2019-2021 роках

Таблиця 1 – Товарна структура імпорту за 2019-2021 роки

№ з/п	Назва товарів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення 2020 до 2019 рр.		Відхилення 2021 до 2020 рр.	
		тис.дол	%	тис.дол	%	тис.дол	%	Абсолютне	Відносне	Абсолютне	Відносне
1	Живі тварини; продукти тваринного походження	1071472,8	4,1	1258069,2	5,7	1394497,8	4,9	186596,4	17,4	136428,6	10,8
2	Продукти рослинного походження	1794636,6	6,9	1989254,2	9,0	1879798,2	6,7	194617,6	10,8	-109456,0	-5,5
3	Готові харчові продукти	2616621,0	10,1	2970635,4	13,4	3194433,7	11,3	354014,4	13,5	223798,3	7,5
4	Мінеральні продукти	12984566,8	50,0	8633264,9	38,9	13193519,8	46,7	-4351301,9	-33,5	4560254,9	52,8
5	Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	7483373,2	28,9	7333672,6	33,0	8591016,7	30,4	-149700,6	-2,0	1257344,1	17,1
	Разом	25950670,4	100,0	22184896,3	100,0	28253266,2	100,0	-	-	-	-

У 2019–2021 роках найбільш імпортовано до України було мінеральних продуктів, а саме у 2021 році цей показник склав 13193519,8 тис.дол., а найменше значення імпортованих мінеральних продуктів було у 2020 році – 8633264,9 тис.дол.

Зменшення імпорту мінеральних продуктів у 2020 році пов'язано із скороченням виробництва у зв'язку із пандемією COVID-19.

У 2020 році у порівнянні з 2019 роком імпорт мінеральних продуктів зменшився на 4351302 тис.дол.

А у 2021 році у порівнянні з 2020 роком імпорт мінеральних продуктів збільшився на 4560255 тис.дол.

Найменше було імпортовано до країни у 2019-2021 роках продуктів тваринного походження.

У 2020 році в порівнянні з 2019 роком імпорт продуктів тваринного походження збільшився на 186596 тис.дол., а у 2021 році в порівнянні з 2020 роком також збільшився на 136429 тис.дол.

На основі даних, наведених Державною службою статистики України [5], проаналізуємо країни Німеччину, Польщу, США, Туреччину та Італію, які здійснювали найбільший імпорт товарів за 2019-2021 роки. Країни, що здійснювали імпорт товарів у 2019-2021 роках представлені в таблиці 2 та рисунку 2.

Таблиця 2 – Країни-імпортери товарів у 2019-2021 роках

№ з/п	Назва країни	2019 р.	%	2020 р.	%	2021 р.	%	Відхилення 2020 до 2019 рр.		Відхилення 2021 до 2020 рр.	
								Абсолютне	Відносне	Абсолютне	Відносне
1	Німеччина	5986873,6	33,6	5339177,7	31,2	6283955,5	30,6	-647695,9	-10,8	944777,8	17,7
2	Польща	4109083,2	23,1	4140911,8	24,2	4958835,0	24,2	31828,6	0,8	817923,2	19,8
3	США	3284435,8	18,4	3068698,2	17,9	3332519,8	16,2	-215737,6	-6,6	263821,6	8,6
4	Туреччина	2355446,7	13,2	2418811,8	14,1	3258174,5	15,9	63365,1	2,7	839362,7	34,7
5	Італія	2074753,7	11,7	2128733,9	12,6	2675079,4	13,1	53980,2	2,6	546345,5	25,7
	Разом	17810593	100	17096333,4	100	20508564,2	100	-	-	-	-

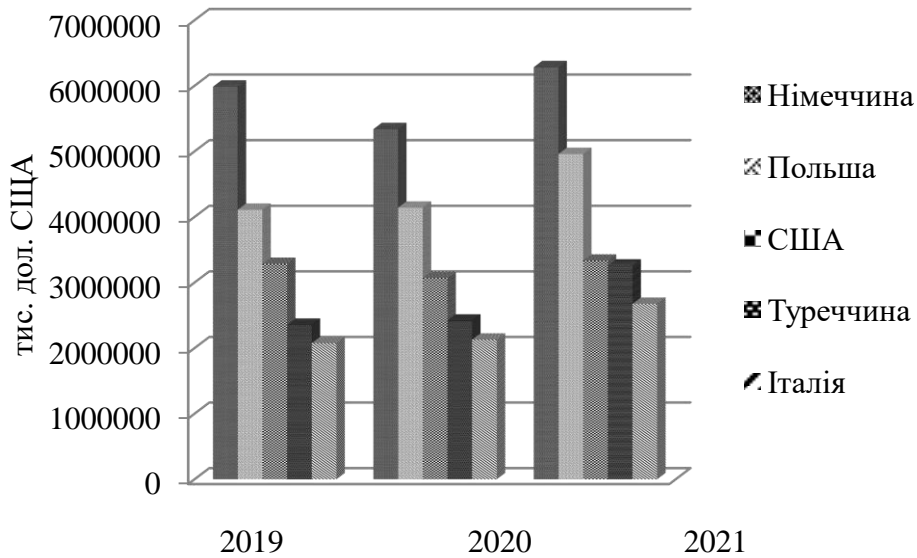

Рисунок 2 – Країни-імпортери товарів у 2019-2021 роках

Найбільш імпортовано продуктів до України в 2019-2021 роках було з Німеччини. У 2020 році у порівнянні з 2019 роком імпорт зменшився на 647695,9 тис.дол., а у 2021 році у порівнянні з 2020 роком імпорт збільшився на 944777,8 тис.дол. Найменша кількість товарів була імпортована із Італії протягом 2019-2021 років. В 2020 році у порівнянні з 2019 роком імпорт товарів збільшився на 53980,2 тис.дол., а у 2021 році в порівнянні з 2020 роком імпорт із Італії збільшився на 546345,5 тис.дол.

Отже, у статті було розглянуто облік імпортних операцій та проведено аналіз імпорту за товарами та за країнам-імпортерами. За період з 2019 року по 2021 рік в Україну найбільш імпортовано було мінеральних продуктів, а найменшим показником імпорту були продукти тваринного походження. За результатами 2019-2021 років серед ряду країн світу, що імпортують товари до України, найбільшими імпортерами були країни Німеччина та Польща.

Список використаних інформаційних джерел

1. «Положення про порядок видачі ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків» від 24.12.2020, № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0168500-20#Text> (дата звернення 31.05.2022).
2. Митний кодекс України від 13.03.2012, № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 31.05.2022).
3. Облік і оподаткування зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник для усіх форм навчання / О. М. Романькова. – Краматорськ : ДДМА, 2021. – 139 с.
4. Облік і оподаткування зовнішньоекономічної діяльності: методичні вказівки для самостійного вивчення дисципліни для студентів спеціальності 071 «Облік і оподаткування» усіх форм навчання / О. М. Романькова. – Краматорськ : ДДМА, 2021. – 60 с.
5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 31.05.2022).

Bettina SZABÓ

*Mester szakos hallgató
Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem
Gödöllő, Magyarország*

László PATAKI

*PhD, habil, egyetemi docens
Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Gödöllő, Magyarország*

Bálint Csaba ILLÉS

*CSc, habil, egyetemi tanár
Magyar Agrár- és Élettudományi Egyeteme
Gödöllő, Magyarország*

TŐKESZERKEZET ÉS JÖVEDELMEZŐSÉG VIZSGÁLATA AZ ÉPÍTŐIPARBAN MAGYARORSZÁGON REGIONÁLIS ÖSSZEHASONLÍTÁSBAN

Az építőiparban nincs egy standard vállalati forma, a piacon nagyon sok méretű cég megtalálható, viszont a területi elhelyezkedés nagyon sokat számít ezeknél a vállalkozásoknál. Jelenleg a világban egy erőteljes inflációs nyomás van, mely hatással van mindennek az árára, melyek néhány kiváltó okával is foglalkozik ez a tanulmány.

A COVID'19 járvány hatásai az utolsó vizsgált évben már észlelhetőek lettek az építőipari vállalkozásoknál.

A pénzügyi elemzés bemutatásra kerül, a döntés támogatás fontossága, gazdasági jelenségek feltárásának módja, a mutató szám, viszonzszám vizsgálatok értelmezése. Ezekhez a számításokhoz az értékeket a mérleg és az eredmény kimutatás szolgáltatja.

Ismertettük, az építőipar jelenlegi helyzetét Magyarországon és az Európai Unióban. Vizsgáltuk a bruttó hazai termékből való részesedését, a vállalatok fluktuációját.

Ennek a tanulmánynak a fő kérdése, hogy milyen eltérések vannak a szerkezeti, a jövedelmezőségi, a likviditási és a hatékonysági mutatók között az egyes vizsgált régiók és az országos aggregált érték között és ezeknek mik lehetnek a lehetséges okai.

A három vizsgált régió Magyarország gazdaságilag elmaradottabb régiói közül kerültek ki.

Vizsgálataink alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a három vizsgált régió nagyon hasonló eredmények születtek a legtöbb mutatónál, mely nem egynél az országostól való nagyobb eltérést mutatott.

Ilyen az eladósodottság is, ahol a vizsgált régiók az országos érték alatt maradtak.

Оксана САРАХМАН

к. е. н., доцент

доцент кафедри облікових технологій і оподаткування

Університет банківської справи

м. Львів, Україна

ОБЛІК Й ОПОДАТКУВАННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ У ЗВ'ЯЗКУ З ВОЄННИМ СТАНОМ

Війна змінила все, через яку, мільйони українців змушені були покинути свої домівки заради безпеки і опинилися у скрутному становищі та потребують допомоги. Сьогодні благодійність відбувається на кожному кроці. Одержувачами такої допомоги стають військові частини, територіальна оборона, лікарні, благодійні неприбуткові організації, і це ще далеко не повний список.

Благодійництво - справа добровільна й особиста і яка не передбачає, що благодійник отримає прибуток, винагороду чи компенсацію від бенефіціара. Правові засади здійснення благодійної діяльності в Україні визначено Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 № 5073-VI (Далі Закон).

Благодійником може бути дієздатна фізична особа або юридична особа приватного права (у т. ч. благодійна організація), яка добровільно здійснює один чи декілька видів благодійної діяльності. Бенефіціарами є набувачі благодійної допомоги (фізособа, неприбуткова організація або територіальна громада), які одержують допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення мети, визначеної Законом. Бенефіціарами благодійних організацій також можуть бути будь-які юридичні особи, які одержують допомогу для досягнення мети, тобто підприємство може надавати благодійну допомогу фізичним особам, неприбутковим організаціям і територіальним громадам [1].

Уряд України постановою «Деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги» від 05.03.2022 № 202 (далі – постанова № 202) встановив, що в умовах воєнного стану не поширюються встановлені законодавством вимоги щодо отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги від юридичних та фізичних осіб – резидентів та нерезидентів.

Основними видами благодійності є: благодійні внески, гранти, дарунки, пожертвування, а також кошти, що надходять на виконання окремих доручень. Форми, в яких благодійна допомога потрапляє до бюджетних установ, бувають різними. Вона може мати натуральну форму, тобто надходити у вигляді товарів, робіт або послуг. Інколи допомогу дають грошима.

Відображення операцій з надходження благодійної допомоги незалежно від її форми на рахунках бухгалтерського обліку передбачає обов'язкове визнання доходів за субрахунком 7511 «Доходи за необмінними операціями». За кредитом цього субрахунку відображають збільшення або одержання доходу, а за дебетом - його списання на фінансовий результат виконання кошторису.

Операції з нарахування доходів спецфонду, у т. ч. від надходження благодійної допомоги, слід відображати у меморіальному ордері № 14 «Накопичувальна відомість нарахування доходів спеціального фонду суб'єктів державного сектору». На кожен вид доходів спецфонду відкривають окремі меморіальні ордери.

Порядок оприбуткування на баланс безоплатно отриманих активів визначено постановою № 202. Типової кореспонденції субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами, затвердженої наказом Міністерства фінансів від 29.12.2015 № 1219 [2].

Усі благодійні організації та фонди, які збирають кошти для постраждалих під час бойових дій, не повинні вести облік цих коштів та звітувати про них за загальним правилом. Що стосується оподаткування, то згідно Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 № 2120–ІХ (далі — Закон № 2120) оновив правила оподаткування благодійної допомоги. Зокрема, Закон № 2120 звільнив від ПДФО суми благодійної допомоги особам, постраждалим від російської агресії [3].

Сума допомоги звільняється від ПДФО, якщо її виплачено благодійниками, у тому числі благодійниками – фізичними особами протягом дії правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, на користь:

- учасників бойових дій, які захищають або захищали, незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, її територіальну цілісність, в період дії воєнного стану, перебуваючи безпосередньо в районах здійснення зазначених заходів; військовослужбовців, резервістів, військовозобов'язаних; збройних Сил України; Національної гвардії України; СБУ; Служби зовнішньої розвідки України; Державної прикордонної служби України; осіб рядового, начальницького складу, військовослужбовців, працівників МВС; Управління державної охорони України; Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; інших військових формувань, що утворені згідно чинним законодавством України, в тому числі добровольчих формувань територіальних громад, поліцейських та працівників Національної поліції України;

- працівників підприємств, установ, організацій, сил цивільного захисту, які залучаються або залучалися щодо безпосередньої участі в заходах щодо забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі й стримування збройної агресії російської федерації, безпосередньо в районах бойових дій та у період здійснення бойових дій, у порядку, встановленому законодавством, або на користь членів їх сімей;

- фізичних осіб, які мешкають на території населених пунктів, де точаться бойові дії, а також тих фізичних осіб, які вимушено залишили місце проживання у зв'язку з проведенням бойових дій у таких населених пунктах.

ПДФО не оподатковують суми благодійної допомоги, яка виплачена міжнародними благодійними організаціями, на користь фізичних осіб, які:

мешкають або мешкали у населених пунктах, на території яких проводяться або проводилися бойові дії під час дії воєнного, надзвичайного стану, та вимушено покинули місце проживання у зв'язку із введенням воєнного, надзвичайного стану, підтвердженими у встановленому законом порядку [4].

Сьогодні кожен із нас на своєму фронті наближає перемогу над російським загарбником. Для підтримки Збройних Сил України, багато людей займаються волонтерською діяльністю: організують збір коштів, закупляють необхідні товари, допомагають з перевезеннями тощо, а усі зміни в оподаткуванні і обліку благодійної допомоги діють з 17.03.2022 і не впливають на правила обліку і оподаткування раніше наданих допомог.

Список використаних інформаційних джерел

1. Благодійну допомогу фізособам під час війни звільнено від ПДФО та ВЗ. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://news.dtki.ua/taxation/pdf/75398>.
2. Отримання благодійної та гуманітарної допомоги. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/14667>.
3. Отримали допомогу від благодійників – які податки сплачуємо, а які ні? – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://sys2biz.com.ua/news/otrymaly-dopomogu-vid-blagodijnykiv-yaki-podatky-splachuyemo-a-yaki-ni/>
4. Благодійна допомога фізособам: нововведення в оподаткуванні під час воєнного стану [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kadrovik01.com.ua/article/5044-blagodyna-dopomoga-fzosobam-novovvedennya-v-opodatkuvann-pd-chas-vonnogo-stanu>

Lyudmila SAKHNO

*Candidate of Sciences (Economic), Associate Professor
Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation
Ukraine, Tavriya State Agrotechnological University named after Dmitry Motornogo
Melitopol, Ukraine*

CURRENT ISSUES OF ACCOUNTING AND AUDIT BIOLOGICAL ASSETS

Ukrainian Accounting standards (UAS) 30 "Biological Assets", [1], developed based on the principles and requirements of International Financial Reporting Standard (IFRS) 41 "Agriculture", [2].

This provision determines the methodological basis for the formation of accounting information on biological assets and additional biological assets and related agricultural products obtained as a result of their biological transformation and the disclosure of information on them in the financial statements. To detail and simplify the practical application of the requirements of UAS 30 "Biological Assets", the Ministry of Finance of Ukraine approved Guidelines for Accounting of Biological Assets (hereinafter - Methodological Recommendations), [3], which focuses on the recognition and classification of biological assets. Despite the attention paid to these issues, the provisions are devoted to the classification of biological assets while recognizing insufficient harmonization in various regulations.

Such scientists as V. Zhuk, G. Kireitsev, M. Kuzhelny, L. Lovinska, V. Mossakovsky, L. Suk, M. Ogiychuk and others raised the issue of application of the requirements of UAS 30 in their research. However, despite the many developments available on biological assets as an object of accounting, there are still a number of underdeveloped and unresolved issues.

Of particular importance should be the issue of classification and distribution of biological assets in recognition. A biological asset in accordance with UAS 30 should be considered an animal or plant that in the process of biological transformation is able to provide agricultural products and / or additional biological assets, as well as otherwise bring economic benefits, [1].

Therefore, common conditions are used to recognize biological assets, as are other types of assets that an enterprise may operate on. Recognized biological assets are divided into current and long-term.

The main type of valuation of biological assets in accordance with the principles set out in UAS 30 "Biological Assets" and its Guidelines is valuation at fair value. Thus, in accordance with paragraph 13 of UAS 30 "determination of the fair value of biological assets and agricultural products is based on active market prices", in accordance with paragraph 11 "current biological assets, the fair value of which at the balance sheet date can not be determined reliably, are recognized and are reflected at cost. " At the same time, the Chart of Accounts provides for the possibility of accounting at cost, in the form of a special account, provided only for current biological assets of livestock. For current biological assets of crop production, only sub-account 211 is provided, which accordingly narrows the classification possibilities for recognition, which are guaranteed by UAS 30.

To eliminate the relevant discrepancy between the Chart of Accounts and UAS 30 "Biological Assets", [1] it is proposed to supplement account 21 of the current Chart of Accounts with additional sub-account 214 "Current biological assets of crop production, valued at cost", that would be designed to account for current biological assets of crop production at cost. Accordingly, changes must also be made to the Instructions on the application of the chart of accounts. It should be emphasized that the application of the measurement of biological assets at cost is possible only if it is impossible to reliably determine their fair value.

The most significant in the recognition and attribution of accounting, in our opinion, is the problem of classification of additional biological assets.

UAS 30 provides the following definition: additional biological assets - biological assets obtained in the process of biological transformation.

Examples of additional biological assets are: in crop production - chubuki, seedlings; in animal husbandry - offspring, new swarms of bees, material for breeding fish, etc.

That is, additional biological assets are alive by their natural qualities, in which life processes continue to take place, and are capable of further biological transformations, processes of qualitative and quantitative changes as a result of which they will be able to produce certain agricultural products and (or) other additional

biological assets, which allows to include them (additional biological assets, both crop and livestock) in the composition of biological assets.

Agricultural output is the harvested biological assets of an entity. Harvest is the separation of products from a biological asset or the cessation of life processes of a biological asset. At the same time: a biological asset is a living animal or plant. Thus, the fundamental difference between the concepts of biological asset and agricultural products is the presence of the first active life process.

According to their properties, seedlings, seedlings and mycelium of fungi, classified according to the Guidelines, as additional biological assets of crop production have an active process of life, which allows us to claim that they are living plants.

Therefore, in our opinion and in accounting, it would be more appropriate to reflect them immediately after the initial recognition on account 21 "Current biological assets".

Conclusions. Having studied the norms of the national UAS 30 "Biological Assets", developed for its practical implementation of the Guidelines for Accounting for Biological Assets and IFRS 41, we can conclude that some of them do not correspond to each other in conflict.

What makes it difficult to use them to ensure high-quality and reliable recognition of biological assets and their further classification into appropriate groups. Thus, in order to reflect current biological assets of crop production in the accounting, in the absence of an active market, there is no relevant sub-account in the Chart of Accounts, the method of recognizing additional biological assets proposed by the Guidelines is not sufficiently substantiated.

In order to eliminate the investigated contradictory aspects in the recognition and classification of biological assets, proposals were made to amend the relevant existing regulations.

In general, the principles and methodology of recognition, classification and accounting of biological assets require further thorough research and gradual improvement.

Referens

1. *Ukrainian Accounting standards (UAS) 30 "Biological assets", approved. by the order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 18.11.2005 № 790.* 2. *International Financial Reporting Standard (IFRS) 41 "Agriculture".* 3. *Methodical recommendations on accounting of biological assets, approved. by the order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 29.12.2006 № 1315.*

Фаді СБЕХАТ

здобувач вищої освіти першого рівня

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

Михайло КУЗУБ

ст. викладач кафедри обліку та оподаткування

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА БІЗНЕС УКРАЇНИ

Майже два місяці тому наша країна зіткнулася з великою проблемою – російським вторгненням. Це стало справжнім викликом для українців. Людям доводиться жити в нових дуже непростих реаліях, реаліях війни.

Українському бізнесу теж тяжко. З одного боку - це невдосконала податкова система та неефективна фіскальна політика. З іншого – це минулі карантинні обмеження, котрі не можливо було прогнозувати та які дуже негативно впливали на малий бізнес і економіку в цілому.

Підприємці, в кого бізнес чи виробництво був прив'язаний до України, здебільшого наразі вважають, що навіть за умов, що війна завершиться скоро, Україна ще на довгий час буде відкинута далеко назад в економічному плані, і треба буде багато чого відбудувувати. Деякі з них віддали всі запаси товару в тер оборону, спробували перевезти виробництво ближче до Заходу України. Є також ті, що будуть намагатися відновити бізнес до останнього, але таких меншість. [1]

Через нестабільність в економіці, підприємці вимушені скорочувати штат та відправляти працівників в неоплачувану відпустку. Це, в свою чергу, дуже знизило купівельну спроможність наших громадян. У відповідь, підприємці скоротили обсяги виробництва и понесли значні втрати.

Якщо говорити про малий і середній бізнес, то за даними опитування Європейської Бізнес Асоціації (ЕВА), 42% підприємців взагалі припинили працювати. Близько третини - призупинили роботу, але хочуть відновлювати її. У повному обсязі нині працює лише 13% малого та середнього бізнесу. Як зазначають у ЕВА, це приблизно співпадає і з тим, що відбувається із бізнесом в Україні загалом [2].

Опитування представників великого бізнесу, яке проводила ЕВА трохи раніше, показало, що лише 17% компаній працюють у довоєнному режимі. Ще 16% обмежили "географію діяльності", 19% - були змушені закрити частину підприємств, офісів чи торгових точок. Близько 30% компаній не працюють узагалі. [2]

Попри таку ситуацію, більшість великих компаній намагаються підтримати працівників, - 68% виплатили заробітну плату на місяць або більше вперед, майже третина компенсували витрати команді на ре локацію, майже чверть орендували житло для співробітників на західній Україні або за кордоном.

Малий та середній бізнес також намагається підтримувати своїх працівників, але їхні можливості значно менші.

У повному обсязі зарплату працівникам виплачують менше третини, третина допомагає співробітникам із переїздом та житлом. Проте кожен п'ятий представник малого чи середнього бізнесу вже не має можливості виплачувати зарплати найманим працівникам. Переважна більшість запропонували своїм співробітникам неоплачувані відпустки, і лише 8% просто звільнили людей. [5]

Інфляція в березні прискорилося до 13,7% у річному вимірі. На споживчому ринку ціни за березень зросли на 4,5% порівняно з лютим, а з початку року – на 7,6%. Причини подорожчання зрозумілі – логістичні проблеми та зростання виробничих витрат. До речі, якщо дивитися останній прогноз НБУ, який виходив ще до війни, в січні, то там очікувався індекс цін за березень у річному вимірі на рівні 9,2% і річна базова інфляція 8,2%. Тобто відхилення навіть попри війну є помірними.

За офіційними даними, ціни на продукти харчування та безалкогольні напої зросли на 6,2%. Найбільше – на 21,3% та 15,5% – подорожчали фрукти та овочі. На 9,8-3,5% зросли ціни на рис, продукти переробки зернових, цукор, сало, соняшникову олію, рибу та продукти з риби, макаронні вироби, масло, молоко, сир та яйця, безалкогольні напої, м'ясо та м'ясопродукти. Одяг і взуття подорожчали на 13%. Зростання тарифів на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива на 0,5% відбулося в основному через підвищення цін на оренду житла на 4%, утримання та ремонт житла – на 2,2%. [4]

Держава також втратить багато коштів під час війни, а витрати на відновлення країни можуть бути навіть більшими. За прогнозами урядовців, вони можуть становити майже трильйон доларів.

Так, KSE Institute збільшив оцінку збитків інфраструктури України від агресії РФ до \$68 млрд. Це еквівалентно майже 2 трлн грн. При цьому за минулий тиждень оцінка збитків зросла на \$5 млрд. З початку воєнної агресії Росії 24 лютого в Україні пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 533 навчальних заклади, 300 дитячих садків, 196 медичних закладів, 129 заводів та підприємств. Серед іншого Україна втратила через війну низку важливих енергетичних об'єктів [3].

У великому бізнесі майже третина компаній, що призупинили свою діяльність, хочуть її відновлювати. Тільки 1% великого бізнесу в Україні планує закритися.

Із дрібним бізнесом все складніше. Майже чверть дрібних та середніх підприємств вже повідомляє про "повну відсутність резервних фінансових коштів". Водночас близько третини кажуть, що їхній "запас міцності" - це кілька місяців. 22% мають можливість "потерпіти" місяць, перш ніж будуть змушені припинити роботу. Пів року і більше можуть протриматися лише 9% опитаних асоціацією малих та середніх бізнесів.

Однак, незважаючи на це, держава всіляко підтримує український бізнес, зокрема завдяки реформам та допомогою зарубіжних країн-партнерів. Можливо,

настрої бізнесу дещо зміняться після того, як Рада ухвалила закон, що передбачає "додаткові податкові стимули для підтримки бізнесу під час війни". Загалом це близько 40 податкових та інших змін.

Серед головних - "скасування оподаткування пального та запровадження пільгового режиму для підприємців (2% від обороту)"[7].

Список використаних інформаційних джерел

1. Бізнес під час війни: яку підтримку запропонувала влада і як виживає бізнес URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453>
2. Дослідження "Індекс очікувань малого бізнесу", опублікованого Європейською Бізнес Асоціацією (ЄБА) у рамках проекту Unlimit Ukraine. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analotyka/>
3. Україна втратить \$1 трлн через війну URL: <https://finclub.net/ua/news/ukraina-vtratyt-usd1-trln-cherez-viinu.html>
4. Річна інфляція підстрибнула до 13,7% URL: <https://finclub.net/ua/news/richna-infliatsiia-pidstrybnula-do-13-7protsent.html>
5. Настрої малого бізнесу суттєво погіршилися. URL: <https://eba.com.ua/nastroyi-malogo-biznesu-suttyevo-pogirshylsya/>
6. Кузуб М.В. Інструменти стандартизації фінансових даних. URL: <https://knute.edu.ua/file/MTc=/c902b121ed3493620cf96cfa0c166fca.pdf>
7. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу та інших законодавчих актів щодо дії норм на період воєнного стану за № 7137-2 від 14.03.2022. URL: w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73897.
8. Лецій Л.А., Кузуб М.В. Оцінка впливу інфляції на показники фінансової звітності. Глобалізаційні виклики розвитку національних економік: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 70- річчю КНТЕУ. 19-21 жовтня 2016 р., м. Київ.

Natalia SELIVANOVA

PhD in Economics, Associate Professor of
Accounting, Analysis and Audit Department
Odessa Polytechnic National University
Odessa, Ukraine

GROUNDING THE CHOICE FOR THE FIXED ASSETS DEPRECIATION METHOD FOR THE URBAN ELECTRIC TRANSPORT ENTERPRISE ACCORDING TO INTERNATIONAL EXPERIENCE

Urban electric transport is an integral part of the transport system, which is intended for transportation of citizens by trams, trolleybuses in accordance with the requirements of life support of settlements. Modern standards lead to an increase in the need for faster, but at the same time convenient and safe transportation, which requires constant reproduction and updating of rolling stock.

An important factor in ensuring these processes is depreciation. The relevance of research into the depreciation methods of electric transport and finding ways to solve problematic issues are due primarily to the imperfection of current domestic practice and the transition of Ukrainian enterprises to accounting according to international standards.

In the conditions of the increasing internationalization of the international methodology to the conditions of the domestic economic environment, the value of transparency, reliability and comprehension for all users of accounting information is rapidly increasing. Nowadays domestic accounting system requires adaptation to the requirements of international accounting standards and depreciation. Hence the urgency of solving the problem of restoration, renewal and systematic use and accounting for depreciation fund at the enterprise.

The depreciation fund (DF) is a special reserve whose purpose is to restore fixed assets. The DF method is mainly used in large industrial enterprises that have long-term non-current assets of significant value. This explains the expediency of using this method at the enterprises of urban electric transport.

The depreciation charge, which is accrued annually, is calculated using the interest element. Interest will be accrued on the amount invested annually and will remain invested until the useful life of the asset expires.

Let's calculate the depreciation of the tram wagon K-1 by the method of depreciation fund. For calculations, in addition to the cost of the property, we need to know the liquidation value and the future value of the annuity unit. To determine the liquidation value of IAS 16 [1] requires an estimate of the present value of the asset being liquidated. Therefore, we conditionally determine the liquidation value at 10% of the original cost of the wagon.

Following the method of the depreciation fund, at the same time as the periodic accrual of depreciation, an amount equal to the amount of depreciation expense must be invested in reliable securities or a deposit account with the bank for interest. Income from investments or deposits is also credited to a depreciation fund or a redemption fund [2].

Thus, the depreciation fund is formed by deductions for depreciation and income received from investments in the form of interest. To calculate the average interest rate on the deposit – 12%, term of investment – 15 years. In such circumstances, the future value of the annuity unit will be:

$$\frac{(1 + 0,12)^{15} - 1}{0,12} = 37,2797$$

Depreciation is calculated by the formula:

$$\text{Depreciation deductions} = \frac{\text{The value of the fixed asset} - \text{Liquidation value}}{\text{The future value of the annuity unit}} \quad (1)$$

$$D = \frac{13788000 - 1378800}{37,2797} = 332867 \text{ UAH}$$

The calculation of deductions to the depreciation fund is given in tab. 1.

Table 1 – Calculation of depreciation deductions of the tram wagon K-1 in the conditions of creation of the depreciation fund

Year	Initial value	Deductions to the DF	% on the balance of the DF (12%)	Total increase in DF and depreciation expense	Accumulated depreciation and the balance of the DF	Carrying amount at the end of the year
1-й	13 788 000	332 867	-	332 867	332 867	13 455 133
2-й	13 788 000	332 867	39 944	372 811	705 678	13 082 322
3-й	13 788 000	332 867	84 681	417 548	1 123 226	12 664 774
4-й	13 788 000	332 867	134 787	467 654	1 590 881	12 197 119
5-й	13 788 000	332 867	190 906	523 773	2 114 653	11 673 347
6-й	13 788 000	332 867	253 758	586 625	2 701 279	11 086 721
7-й	13 788 000	332 867	324 153	657 020	3 358 299	10 429 701
8-й	13 788 000	332 867	402 996	735 863	4 094 162	9 693 838
9-й	13 788 000	332 867	491 299	824 166	4 918 328	8 869 672
10-й	13 788 000	332 867	590 199	923 066	5 841 395	7 946 605
11-й	13 788 000	332 867	700 967	1 033 834	6 875 229	6 912 771
12-й	13 788 000	332 867	825 028	1 157 895	8 033 124	5 754 876
13-й	13 788 000	332 867	963 975	1 296 842	9 329 966	4 458 034
14-й	13 788 000	332 867	1 119 596	1 452 463	10 782 428	3 005 572
15-й	13 788 000	332 867	1 293 891	1 626 758	12 409 187	1 378 813

The proposed measures need to be properly reflected in accounting. According to domestic practice, depreciation does not reflect the creation of a fund for replacement of objects and provides only a reflection of the current costs of the enterprise, and the account 13 «Depreciation of fixed assets» recorded the extent of depreciation of property, not the creation of a monetary fund. That is, it does not account for depreciation but the movement of items [3].

Within the current method of accounting for non-current assets, it is impossible to reflect the process of forming and using the depreciation fund using the double-entry method. For this purpose it is more expedient to use off-balance-sheet account 09 «Depreciation deductions». Account 09 «Depreciation deductions» provides accounting for the intended use of depreciation. It involves the comparison of the amount of depreciation and its use for the construction of objects; acquisition (production) of fixed assets; improvement (modernization, modification, completion, retrofitting, reconstruction, etc.) of fixed assets; acquisition (creation) of intangible assets; other capital works; repayment of loans received on capital investments.

Let's consider accounting for transactions when applying the method of depreciation (tab. 2). In order for the amount of accrued depreciation to be reflected as an available reserved resource, i.e. as a potential source of capital investment, this amount should be reflected in the debit account 09 «Depreciation deductions» and the use of depreciation – on credit.

Table 2 – Accounting for depreciation when creating a depreciation fund

Contents of the business operation	Corresponding accounts		Amount, UAH
	debit	credit	
Depreciation of the K-1 tram has been calculated	23	131	619 729,00
Increase in the balance on the off-balance sheet account while increasing the amount of depreciation	091.1	-	24 789,00
Funds transferred to a special deposit account in the amount of accrued depreciation fund	313.3	3111	24 789,00
Accepted account of contractor for rendered services included in capital investment	152.2	6314	22670,00
VAT tax is displayed	6412	6314	4534,00
Repayment of debt to a contractor from a special account	6314	313.3	22670,00
The amount of capital expenditures decreases the balance on the off-balance sheet account	-	091.1	22670,00

The data of the off-balance-sheet account 09 «Depreciation deductions» help to identify and analyze the accumulation of depreciation deductions and their use, which will significantly increase the informativeness of the accounting data.

To specify the data on the amounts of accrued and used depreciation, it is advisable to enter subaccounts in the account 09 «Depreciation deductions» (Tab. 3).

Table 3 – Detail of analytical accounts to account 09 «Depreciation deductions»

Synthetic account	Sub-accounts	Analytics accounts
09 «Depreciation deductions»	091 «Depreciation of the fixed assets»	091.1 «Depreciation fund for the repair of trams»
		091.2 «Depreciation fund for the repair of trolleybuses»
		091.2 «Depreciation fund for the repair of the other fixed assets»
	092 «Depreciation of intangible assets»	Subconto for species of objects
	093 «Depreciation of other intangible assets»	Subconto for species of objects

In addition to the above method, it is possible to apply the annuity method as an alternative. Many methods of measuring depreciation do not take into account the loss of interest on the capital invested in the asset. The depreciation annuity method fills this drawback. An annuity method is a process used to calculate the depreciation of an asset by calculating its rate of return as if it were an investment [2]. To calculate this method, let us first determine the present value of the annuity unit, the conditions are the same:

$$\frac{1 - \left(\frac{1}{(1 + 0,12)^{15}} \right)}{0,12} = 6,8109$$

Depreciation on this method will be:

$$\text{Depreciation deductions} = \frac{\text{The value of the fixed asset} - \text{Liquidation value}}{\text{The present value of the annuity unit}} \quad (2)$$

$$D = \frac{13788000 - 1378800}{6,8109} = 1987426 \text{ UAH}$$

The calculation of depreciation when applying the annuity method is given in tab. 4.

Table 4 – Calculation of depreciation deductions of the tram wagon K-1 by the annuity method

Year	Initial value	Depreciation expense	Income from% (12% of BR)	Calculated depreciation	Accumulated depreciation	Carrying amount at the end of the year
-	-	-	-	-	-	13 788 000
1-й	13 788 000	1 987 426	1 654 560	332 866	332 866	13 455 134
2-й	13 788 000	1 987 426	1 614 616	372 810	705 676	13 082 324
3-й	13 788 000	1 987 426	1 569 879	417 547	1 123 223	12 664 777
4-й	13 788 000	1 987 426	1 519 773	467 653	1 590 876	12 197 124
5-й	13 788 000	1 987 426	1 463 655	523 771	2 114 647	11 673 353
6-й	13 788 000	1 987 426	1 400 802	586 624	2 701 271	11 086 729
7-й	13 788 000	1 987 426	1 330 408	657 019	3 358 289	10 429 711
8-й	13 788 000	1 987 426	1 251 565	735 861	4 094 150	9 693 850
9-й	13 788 000	1 987 426	1 163 262	824 164	4 918 314	8 869 686
10-й	13 788 000	1 987 426	1 064 362	923 064	5 841 377	7 946 623
11-й	13 788 000	1 987 426	953 595	1 033 831	6 875 209	6 912 791
12-й	13 788 000	1 987 426	829 535	1 157 891	8 033 100	5 754 900
13-й	13 788 000	1 987 426	690 588	1 296 838	9 329 937	4 458 063
14-й	13 788 000	1 987 426	534 968	1 452 458	10 782 396	3 005 604
15-й	13 788 000	1 987 426	360 672	1 626 754	12 409 150	1 378 850

In the annuity method of depreciation, the value of the asset is treated as an investment and accrues interest at a fixed rate. If the owner invested out of business an amount equal to the value of the assets, he would earn some interest. This depreciation method is appropriate for assets that have a high initial cost and a long life, in particular, for electric vehicles. In our case, the application of this method is also appropriate.

To better justify the optimal choice of one of the methods, it is necessary to perform a comparative critical analysis of these methods, which will allow determining the reliability of information based on the calculated data. So, you can draw the following conclusions:

- according to the method of the depreciation fund, the annual amount is deposited into a separate special account, which is not foreseen by the annuity method;
- since the annual amount allocated as funds is invested in securities, sufficient funds will be available to replace the asset with the depreciation method. However, the replacement of the asset in the annuity method of providing funds is not provided;

– when using the depreciation method, the total depreciation is less than the depreciation due to interest deduction. However, when applying the annuity method, the total depreciation is greater than the depreciated value as interest is added to the asset's value.

Therefore, based on the above, we can assume that both methods can be used to depreciate fixed assets of urban electric transport enterprises on an alternative basis.

References

1. *Osnovni zasoby: Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho obliku 16 [Property, Plant and Equipment: International Accounting Standard 16]. (2012). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014 [in Ukrainian].*
2. Golov, S.F. (2004). *Bukhhaltersky oblik ta finansova zvitnist za mizhnarodnymy standartamy [Accounting and financial reporting by international standards]. Kyiv: Libra [in Ukrainian].*
3. Selivanova, N.M., & Popovych, K.F. (2019) *Otsinka mizhnarodnoho dosvidu narakhuvannya amortyzatsiyi osnovnykh zasobiv [Evaluation of international experience in the accrual and accounting of fixed assets' depreciation]. Ekonomika: realiyi chasu – Economics: time realities, 2(42), 63-70 [in Ukrainian].*

Ярослава СЛИВКА

к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту

Карпатського інституту підприємництва

Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ: СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Значні руйнування вітчизняної економіки внаслідок військових дій, релокації виробничих потужностей підприємств, за різними підрахунками перевищили втрати для економіки України на рівні більше 35% ВВП. За цих умов, зростає актуальність проблематики оцінки та класифікації необоротних активів з метою окреслення втрат та пошкоджень необоротних активів підприємств.

Проблематика бухгалтерського обліку необоротних активів у повоєнний період набуває особливої актуальності зумовленої прийняттям управлінських рішень щодо інвестування, прогнозування окупності придбання або відновлення пошкоджених необоротних активів в умовах фінансування за кошти репарацій, програм фінансування відновлення економіки, впровадження інноваційних та екологічних технологій.

Значний внесок в розвиток теорії, організації та методики обліку необоротних активів зробили такі вчені: М.І. Бондар, Ф.Ф. Бутинець, Н.Г. Виговська, А.М. Герасимович, В.М. Діба, А.Г. Загородній, З.В. Задорожний, М.М. Зюкова, В.В. Жук, В.П. Карєв, Г.Г. Кірейцев, А.М. Кузьмінський, Н.М. Малюга, Є.В. Мних, О.Ю. Омельченко, Ю.І. Осадчий, С.Р. Романів, П.Т. Саблук, В.С. Семейон, В.В. Сопко, В.Г. Швець, Л.В. Чижевська

та ін. Не применшуючи результати попередніх досліджень, актуальним є подальше уточнення економічної сутності та класифікації необоротних активів на вітчизняних підприємствах.

В економічній теорії, бухгалтерському обліку, фінансах, фінансовому менеджменті, для цілей оподаткування, обліку за МСФЗ наявні відмінні підходи до трактування поняття необоротних активів, який об'єднує засоби довгострокового користування. Відмінність у трактуванні поняття «необоротні активи» зумовлено специфікою дисциплін, які досліджують дане поняття, пунктами П(С)БО та МСФЗ. Економічна сутність використання поняття «необоротні активи» носить умовний характер, оскільки будь-який актив певною мірою бере участь у господарській діяльності та переносить свою вартість на готову продукцію, надані послуги, виконані роботи а різний період відповідно до специфіки виду діяльності підприємства. До прикладу стіл: 1) для підприємства А (турагенство), строк корисного використання буде перевищувати 1 рік, а вартість встановлену межу визнання МШП та віднесено до необоротних активів; для підприємства Б (кафе), строк корисного використання становитиме пів року, вартість в межах визнання МШП та віднесено до складу запасів; підприємство А, Б за певних умов прийме рішення з продажу активу та відобразить у складі товарі в момент продажу.

Однак, така термінологія поділу активів на «оборотні» та «необоротні» властива лише методиці обліку в Україні та інших пострадянських державах. Зарубіжний досвід ведення обліку «необоротних» активів оперує поняттями: довгострокові активи (англ. – long-term assets), непоточні активи (англ. – non-current assets). Останній термін можна зустріти у МСФЗ [3].

Широку класифікацію необоротних активів наводить І.О. Бланк [1, с. 230]. Автор виділяє декілька класифікаційних ознак, для цілей управління необоротними активами:

1) за основними функціональними видами: основні засоби, нематеріальні активи;

2) за характером обслуговування окремих напрямів операційної діяльності: необоротні активи, які обслуговують процес виробництва продукції, необоротні активи, які обслуговують процес реалізації продукції, необоротні активи, які обслуговують процес управління операційною діяльністю;

3) за характером володіння: власні і орендовані необоротні активи;

4) за формами заставного забезпечення кредиту і особливостями страхування: рухомі і нерухомі необоротні активи;

5) за характером відображення зносу: необоротні активи, що амортизуються, і необоротні активи, що не амортизуються.

Ванкевич В.Є. [2] у своєму дослідженні пропонує ще одну класифікаційну ознаку, а саме за критерієм участі необоротних матеріальних активів у створенні економічної вигоди, відповідно до якої виділяє довгострокові матеріальні активи комерційної діяльності та довгострокові матеріальні активи некомерційної діяльності (соціально-культурної і житлової сфери). В цьому поділі має місце

має схожість із групуванням за класами виробничих і невиробничих необоротних активів.

Для цілей бухгалтерського обліку, класифікація необоротних активів передбачає їх групування:

1) за функціональним критерієм (основні засоби, нематеріальні активи, незавершені капітальні вкладення, устаткування, призначене до монтажу, довгострокові фінансові вкладення, інші види необоротних активів);

2) в залежності від характеру володіння: власні необоротні активи, орендовані або на умовах лізингу (відповідно до договору оренди (лізингу) з власником таких активів);

3) за характером обслуговування окремих видів діяльності підприємства: необоротні активи, обслуговуючі операційну (поточну) діяльність (операційні або виробничі необоротні активи), необоротні активи, обслуговуючі інвестиційну (довгострокову) діяльність реального сектора (інвестиційні необоротні активи) (незавершене капітальне будівництво, устаткування, призначене до монтажу, й інші реальні сектори інвестування).

4) залежно від об'єкту обслуговування: обслуговують фінансову діяльність, довгострокові фінансові вкладення, задовольняють соціальні потреби персоналу (невиробничі необоротні активи). Дана класифікація актуальна у випадку надання послуг працівникам або клієнтам підприємства (санаторії, профілакторії, столові, спортивні споруди, оздоровчі комплекси, дошкільні дитячі установи і т.п.).

В окремих випадках, має місце класифікація за участю у виробничому процесі (активні безпосередньо беруть участь у виробничому процесі, пасивні – використовують в процесі управління операційною діяльністю), за ймовірністю збільшення прибутку підприємства у майбутньому: «живі» (генерують прибуток) та «мертві» (передбачають здійснення витрат на їх обслуговування, зберігання).

Отже, теоретичні основи аналізу необоротних активів передбачають уточнення трактування поняття «необоротні активи» – активи матеріальної та нематеріальної форми, використовуються підприємством для власних виробничих та невиробничих цілей, строк корисного використання яких перевищує 12 місяців (або операційний цикл підприємства), можуть бути достовірно оцінені. Узагальнення класифікації необоротних активів для цілей бухгалтерського обліку, актуальною для подальшого вивчення виступає класифікація за функціональними видами, методами нарахування амортизації.

Список використаних інформаційних джерел

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс. 2-е изд., перераб. и доп. К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с. 2. Ванкевич, В.Е. Учет внеоборотных активов и источников их формирования: состояние и развитие: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук. Минск, 2007. – 24с. 3. Онищенко В. Необоротні активи підприємства. Головбух. 16.02.2021. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/8147-neoborotn-aktivi-pdprimstva>

Ганна СМОКВИНА

к.е.н., доцент

Національного університету «Одеська політехніка»

м. Одеса, Україна

Хуан МІНЬ ТІЕН

студент

Національного університету «Одеська політехніка»

м. Одеса, Україна

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА ЗА ДАНИМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ

На етапі інтеграції України у європейський простір та розвитку економіки необхідно залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій та кредитів, що потребує достовірності інформації про фінансово- майновий стан суб'єктів господарювання (включаючи малі підприємства). Таку інформацію надає фінансовий облік, показники якого відображаються у фінансовій звітності підприємства, яка є корисним джерелом для користувачів.

Ведення господарської діяльності малих підприємств значно впливає на функціонування національної економіки, оскільки займає найбільшу питому вагу серед загальної кількості суб'єктів.

На жаль керівництво малих підприємств не приділяє уваги проведенню аналізу фінансово-господарської діяльності, включаючи аналіз бухгалтерського балансу, тим самим не використовують можливості до покращення фінансового стану підприємства.

Данні бухгалтерського Балансу відображають фінансовий стан малого підприємства за звітний період та є джерелом формування інформаційної бази для проведення аналізу господарської діяльності.

Аналіз статей бухгалтерського Балансу дозволяє провести оцінку діяльності підприємства. Данні отримані в результаті аналізу потрібні, як для внутрішнього, так і для зовнішнього користування.

Методи аналізу фінансового стану малого підприємства та їх характеристика представлені в табл. 1.

Н.А. Блатов рекомендував досліджувати зміни в роботі підприємства за допомогою побудови ущільненого порівняльного аналітичного Балансу та розрахунку показників структури та динаміки [6. с.35].

Схема побудови ущільненого порівняльного аналітичного Балансу дано в табл. 2.

Схемою аналітичного балансу охоплено багато важливих показників, що характеризують статику та динаміку фінансового стану підприємства. Цей Баланс фактично включає показники як горизонтального, і вертикального аналізу.

Таблиця 1– Методи аналізу фінансового стану малого підприємства

Методи	Характеристика
1	2
Читання бухгалтерського Балансу	Це економічне і правове розуміння змісту статей Балансу, знання способу її оцінки та взаємозв'язку з іншими статтями, а також уміння всебічно аналізувати статті Балансу, в яких на певну дату відображаються майновий стан підприємства, розміщення засобів і джерел, розмір власних коштів, стан розрахунків та платоспроможність. Читати баланс повинні вміти керівники, власники, працівники економічних, фінансових і бухгалтерських служб підприємства, менеджери, акціонери, кредитори з метою прийняття управлінських рішень [1, с.65].
Побудова ущільненого порівняльного аналітичного балансу	Ущільнення окремих статей бухгалтерського Балансу та доповнення його показниками структурної динаміки [2, с.54, 6, с.91].
Горизонтальний аналіз активів та пасивів Балансу	Порівняння кожної позиції бухгалтерського Балансу з попереднім періодом [3, с.103].
Вертикальний аналіз активів та пасивів Балансу	Визначення структури підсумкових показників із виявленням впливу кожної позиції звітності на результат у цілому [3, с.126].
Трендовий аналіз або аналіз динаміки статей Балансу	Порівняння кожної позиції бухгалтерського Балансу із низкою попередніх періодів та визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показників, від випадкових впливів та індивідуальних здібностей окремих періодів. За допомогою тренду формують можливі значення показників у майбутньому, отже ведеться перспективний прогностичний аналіз [4, с.68].
Факторний аналіз	Аналіз впливу окремих факторів на результативний показник. Причому факторний аналіз може бути як прямим, коли результативний показник дроблять на складові, таким чином, коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник [5, с.97].
Аналіз за допомогою розрахунку фінансових показників (коефіцієнтів)	Розрахунок відносин між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язку показників [7, с.71,8, с.18].

Наступна аналітична процедура - це вертикальний аналіз - це інше представлення фінансового звіту у вигляді відносних показників. Цей вигляд дозволяє бачити конкретну вагу кожного балансу в його загальному результаті. Обов'язковим елементом аналізу є динамічні ранги цих значень, за допомогою яких можна відстежувати та прогнозувати структурні зміни в складі активів та їх джерела покриття [3, с.87, 6, с.45 8, с.96].

Горизонтальний аналіз бухгалтерського Балансу полягає в побудові аналітичних таблиць, в яких абсолютні показники бухгалтерського Балансу доповнюються відносним величинами - темпом росту або зниження. Ступінь агрегації показників визначається аналітиком. Як правило, приймається

основний темп протягом кількох років (пов'язаних періодів), що дозволяє проаналізувати зміну індивідуальних балансів, а також передбачити їх цінності.

Таблиця 2 – Схема побудови учильненого порівняльного аналітичного Балансу [6, с.21]

Найменування статей	Абсолютні величини		Відносні величини		Зміни			
	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	в абсолютних величинах	у структурі	у % до величин початку року	у % до зміни підсумку балансу
1	2	3	4	5	6=3-2	7=5-4	8=6/2x100	9
Актив A ₁ ...A _i ...A _n	A ₁	A ₂	$\frac{A_1}{B_1} \times 100\%$	$\frac{A_2}{B_2} \times 100\%$	A ₂ - A ₁ = ΔA	$\Delta(\frac{A_1}{B_1} \times 100\%)$	$\frac{\Delta A_1}{A_1} \times 100\%$	$\frac{\Delta A}{\Delta B} \times 100\%$
Баланс	B ₁	B ₂	100	100	B ₂ - B ₁ = ΔB	0	$\frac{\Delta B_1}{B_1} \times 100\%$	100
Пасив П ₁ ...П _i ...П _n	П ₁	П ₂	$\frac{П_1}{B_1} \times 100\%$	$\frac{П_2}{B_2} \times 100\%$	П ₂ - П ₁ = ΔП	$\Delta(\frac{П_1}{B_1} \times 100\%)$	$\frac{\Delta П_1}{П_1} \times 100\%$	$\frac{\Delta П}{\Delta B} \times 100\%$
Баланс	B ₁	B ₂	100	100	B ₂ - B ₁ = ΔB	0	$\frac{\Delta B_1}{B_1} \times 100\%$	100

Більш детальний аналіз розділів та окремих статей бухгалтерського балансу дозволить оцінити стан виробничого потенціалу підприємства, ефективність використання основних активів та нематеріальних активів, швидкість обороту поточних активів тощо.

Список використаних інформаційних джерел

1. Методи аналізу фінансової звітності. Електронний портал «Навчальні матеріали онлайн». URL: <https://cutt.ly/uJINLRS>
2. Складання порівняльного аналітичного балансу. - Електронний портал «Фінансова аналітика». URL: <http://www.finlearn.com/lifers-1312-1.html>.
3. Загальна оцінка балансу підприємства. - Електронний портал «Навчальні матеріали онлайн». URL: https://pidru4niki.com/15100827/ekonomika/zagalna_otsinka_balansu_pidpriyemstva.
4. Трендовий аналіз: його сутність та основні форми. - Електронний портал «Stud Files». URL: <https://studfile.net/preview/2398235/page:4/>.
5. Трендовий аналіз: його сутність та основні форми. - Електронний портал «Stud Files». URL: <https://cutt.ly/9JINBPS>
6. Іванчук Н.В. Удосконалення факторного аналізу платоспроможності підприємства. - Причорноморські економічні студії. Випуск 57. 2020. URL: http://bses.in.ua/journals/2020/57_2020/26.pdf.
7. Аналіз фінансового состояния по данным баланса. - Електронний портал «Studopedia.info». URL: <https://cutt.ly/nJINX4P>
8. Арсеньєва М. Експрес-аналіз балансу як інструмент швидкого отримання інформації про фінансовий стан підприємства. IX Всеукраїнська студентська науково - технічна конференція "Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання". ТНТУ ім. І. Пулюя. 3-4 с. URL: <https://cutt.ly/cJIN0Hq>

Наталія СТОЙКА

к.е.н., доцент

доцент кафедри обліку і аудиту

*Закарпатського угорського інституту ім. Ференці Ракоці II
м. Берегово, Україна*

СТРАТЕГІЧНО-ОРІЄНТОВАНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ТА ЇЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Труднощі реалізації стратегії підприємства постають майже перед кожним вітчизняним підприємством, адже структурні підрозділи підприємств виконують різні функції та, як правило, мають свої цілі. У зв'язку з цим, одним з найбільш актуальних напрямів розвитку практично всіх галузей економічної науки є сукупність методологічних підходів і концепцій, які направлені на інтеграцію всіх існуючих стадій кругообороту капіталу та координацію складових системи управління з метою досягнення цілей підприємства.

Адже сучасні стратегічні управлінські рішення повинні ґрунтуватись на інтеграції механізмів управління та враховувати зміни зовнішніх та внутрішніх факторів.

Питання щодо використання та забезпечення необхідною інформаційною підтримкою новітніх концепцій управління на підприємстві, відображаються в працях як вітчизняних науковців: Бутинець Ф.Ф., Даньків Й.Я., Голов С.Ф., Денчук П.Н., Заболотний Г.М., Коровій В. В., Малюга Н.М., Мартинюк П.С., Міщенко А.П., Семанюк В. З., так і зарубіжних: Ансофф І., Болдуєв М. В., Виханський О.С., Лоханова Н.О., С., Палій В.Ф., Соколов Я.В., Стрікланд А.Дж., Сухарева Л.А., Томпсон А., Хорват П.

Стратегічно орієнтоване управління є необхідним для кожного підприємства, що претендує на успішний розвиток, з метою визначення, в якому напрямку воно буде розвиватися. Вибір стратегії означає, що з усіх можливих шляхів розвитку і способів дії, що відкриваються перед підприємством, воно обирає конкретний напрямок.

Для розробки та впровадження системи стратегічно-орієнтованого управління підприємство повинно зрозуміти специфіку оперативного управління (що використовує вже існуючу стратегічну позицію підприємства для досягнення конкретних тактичних цілей) та стратегічного управління.

Стратегічно орієнтоване управління на підприємстві виконує широке коло завдань, які стосуються стратегічного аналізу, реалізації, розробки та контролю за виконанням стратегій підприємств. Система стратегічно-орієнтованого управління дає змогу досягти наступних результатів у діяльності підприємства:

- створити системний потенціал для досягнення цілей підприємства. Цей потенціал складається з фінансових, сировинних і людських ресурсів, що використовує підприємство, виробленої продукції (послуг), сформованого позитивного іміджу підприємства;

- сформувати структуру та провести внутрішні зміни на підприємстві, що забезпечують чутливість до змін зовнішнього середовища і відповідну адаптацію [3, с. 40].

В сучасній літературі наявні різноманітні підходи до тлумачення поняття стратегічне управління А. Томпсон, А.Дж. Стрікленд розглядають його як процес, за допомогою якого управлінська ланка підприємства визначає довгострокове спрямування підприємства, розробляє стратегії для досягнення цілей з урахуванням зовнішніх і внутрішніх обставин, і зобов'язується виконати вибрані плани дій.

Віхальський О.С. зазначає, що стратегічне управління спирається на людський потенціал як на основу підприємства, орієнтує виробничу діяльність на запити споживачів, гнучко реагує і здійснює своєчасні зміни на підприємстві, які відповідають викликові з боку оточення і дозволяють створювати конкурентні переваги, що в сукупності дає змогу підприємству вижити в довготривалій перспективі, досягаючи при цьому своєї цілі, мети [2].

Беручи до уваги дослідження І. Ансоффа процес стратегічного управління варто розглядати як динамічну сукупність п'яти взаємозалежних управлінських процесів:

- ✓ аналізу середовища;
- ✓ визначення місії і цілей;
- ✓ вибору стратегії;
- ✓ виконання стратегії;
- ✓ оцінки і контролю виконання.

Обліково-інформаційне забезпечення повинно бути присутнім на аналітичному етапі алгоритму розробки та реалізації стратегії, що передують етапу розробки стратегії.

Таким чином стратегічно-орієнтоване управління спирається на систему інформаційних потоків підприємства, тому йому необхідно будувати систему збору інформації на основі налагодженої роботи інших інформаційних підрозділів.

Проблемні питання з приводу інформаційного забезпечення управління підприємством визначені в праці П. Хорвата:

- ✓ інформація надходить занадто пізно; інформація занадто деталізована;
- ✓ інформація є загальною та необґрунтованою;
- ✓ велика частина інформації звернена в минуле;
- ✓ інформація містить дані, які можна передати кількісними показниками;
- ✓ керівники окремих підрозділів отримують не постійну, а суперечливу інформацію;
- ✓ інформація, яка б показувала майбутні, ще не відомі цілі не вистачає, саме питання інформаційного забезпечення для

стратегічного планування в багатьох випадках залишається невіршеним [4, с. 205].

Створення та організація системи стратегічно-орієнтованого управління для окремого підприємства повинна будуватись на основі системи бухгалтерського обліку, оскільки саме в цій системі створюється основне обліково-аналітичне, інформаційне підґрунтя, на якому базується діяльність.

Таким чином, більшу частину інформації, яка безпосередньо необхідна для прийняття оперативних та стратегічних рішень, надає система бухгалтерського обліку.

Взаємозв'язок стратегічно-орієнтованої системи управління з обліково-аналітичним забезпеченням проявляється, в першу чергу, в тому, що саме на аналітичній стадії реалізації стратегії слід враховувати інтереси користувачів в різних розрізах аналітично-управлінської інформації.

Відповідно, вагома частина інформаційних потреб користувачів управлінською інформацією задовольняється даними, які отримані саме в системі бухгалтерського обліку.

Таким чином обліково-аналітичне забезпечення виступає інформаційною основою стратегічно-орієнтованої системи управління внутрішнього середовища підприємства, а саме – для досліджень, виробничого, ресурсного, інвестиційного потенціалу, обсягів виробництва, витрат, оцінки економічної ситуації на підприємстві.

За допомогою нього забезпечується своєчасне та повне відображення всіх господарських операцій, надання широкому колу користувачів інформації про фінансові результати діяльності підприємства, формування відповідної бази даних, визначення змісту, здійснення оцінки й відбір даних для характеристики кількісного і якісного стану досліджуваних об'єктів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Ансофф И. Стратегическое управление / сокр. пер. с англ.; науч. ред. и авт. предисл. Л.И. Евенко. – М.: Экономика, 1989. – 519 с. 2. Виханський О.С., Стратегическое управление: учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Гардарики, 1998. – 296 с. 3. Міщенко А.П. Стратегічне управління: навч. посіб. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 336 с, с. 40 4. Хорват П. Концепция контроллинга: Управленческий учет. Система отчетности. Бюджетирование: [текст] / Horvat & Partners; – [пер. с нем. 2-е изд.] – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 269 с.

Наталія СТОЙКА

к.е.н., доцент

доцент кафедри обліку і аудиту

Закарпатського угорського інституту ім. Ференці Ракоці II

м. Берегово, Україна

Даніел БЕЙТЕ

здобувач (першого) бакалаврського рівня вищої освіти

IV курсу спеціальності облік і оподаткування

Закарпатського угорського інституту ім. Ференці Ракоці II

м. Берегово, Україна

ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ПОЗИКОВИЙ КАПІТАЛ»

Потреба в залученні коштів у діяльність господарюючого суб'єкта може виникнути через низку причин, а саме для модернізації процесу виробництва; виходу на нові ринки збуту, або розширення наявних ринків збуту, як національних, так і міжнародних, запуск нових ліній виробництва продукції і т. д. Враховуючи ці процеси розширюється коло зовнішніх користувачів інформації про ділову активність і фінансовий стан підприємств, а також значно підвищується інтерес учасників економічного процесу до достовірної інформації про позиковий капітал.

На сьогоднішній день наявні значні напрацювання щодо дослідження поняття «позиковий капітал», але разом з тим існують значні розбіжності щодо його трактування. У нормативно-правових актах не визначено поняття «позиковий капітал», але визначено поняття «зобов'язання» в НП(С)БО 11 «Зобов'язання». Для розуміння облікового відображення позикового капіталу, вважаємо за необхідне чітко трактувати поняття позиковий капітал, визначати його структуру, приналежність та здійснювати його ідентифікацію.

Питання обліку позикового капіталу досліджене у працях вітчизняних та зарубіжних вчених: Багрія П.І., Дорогунцова С.І., Бланка І. А., Зеленіної О.О., Мочерного С.В., Поддєрьогіна А.М., Пархоменко Л.В., Рікардо Д., Чижевської Л.В. та ін. Дослідження праць вітчизняних та іноземних вчених, науковців та практиків, які займалися дослідженням поняття «позиковий капітал», дало можливість встановити, про наявність не однозначного підходу до трактування поняття «позиковий капітал». Рікардо Д. досліджував поняття «позиковий капітал» та зазначав, що позиковий капітал є допоміжний фактор, що сприяє розвитку промислового виробництва та зростанню випуску продукції промислових фабрикантів [1, с. 288-306]. На думку І. А. Бланка, позиковий капітал – грошові кошти або інші майнові цінності, що залучаються для фінансування розвитку підприємства на поворотній основі [2, с. 328]. На нашу думку поняття «позиковий капітал» у працях Д. Рікардо та І.А. Бланка мають частково спільний характер, оскільки позиковий капітал за їх словами орієнтований на виробництво продукції та розвиток підприємства.

Саме поняття капітал — це власне джерело утворення господарських засобів, втілюється в активах, які були внесені його засновниками як стартовий капітал в період створення підприємства і являє собою вартість майна суб'єкта господарювання [3, с. 12]. А до залученого капіталу належать: кредити банку, кредиторська заборгованість, зобов'язання по розподілу суспільного продукту [3, с. 15]. Мочерний С.В. вважає, що позичковий капітал – грошовий капітал, власник якого (кредитор) надає його іншим особам на певний термін у користування за заздалегідь обумовлену плату у вигляді процента [4, с. 256]. Поддєрьогін А.М. в свою чергу відмітив, що позиковий капітал – кошти, які залучаються для фінансування господарської діяльності підприємства на принципах строковості, платності, поверненості [5, с. 229]. Наумова Н.В., Герасимов Б.И., Пархоменко Л.В. зазначають, що позиковий капітал – вартість, інвестована в грошові кошти або інші цінності, що залучаються на основі їх повернення з метою фінансового розвитку підприємства [6, с. 8]. Сигел Дж., Шим Дж. відмітив, що позиковий капітал – отримання коштів за рахунок продажу облігацій, векселів чи закладних або прямих позик в фінансових установах [7, с. 103]. Пересада А.А. позичковий капітал розглядає, як грошові кошти, що передаються у борг на умовах поверненості та платності [8, с. 363].

Отже, досліджуючи наявні підходи вчених, варто зазначити, що більшість, це П.І. Багрій, С.І. Дорогунцов, І. А. Бланк, С.В. Мочерний, А.М. Поддєрьогін, Дж. Сигел, Дж. Шим, А.А. Пересада із них позиковим капіталом вважає грошові кошти та грошовий капітал. На думку Наумової Н.В., Герасимова Б.И. та Пархоменка Л.В. позиковий капітал є інвестовані кошти, які потрібні для діяльності підприємства. Рікардо Д. розглядає позиковий капітал з точки зору економічної теорії. Отже, однозначного підходу до трактування поняття «позиковий капітал» немає. Вважаємо, що для розуміння облікового відображення, визначення структури, приналежності та здійснення його ідентифікації позикового капіталу, то його слід трактувати, як частину капіталу, що містить джерела залучених коштів та інших нарахованих зобов'язань підприємства, які мали потреби на залучення коштів для підтримання, розвитку господарської діяльності, або для погашення кредиторської заборгованості.

Список використаних інформаційних джерел

1. Рікардо Д. Сочинения. Начала политической экономии и налогового обложения / пер. с англ. М.Н. Смита. Москва: Госполитиздат, 1955. Т. 1. 360 с.
2. Бланк І.А. Основи фінансового менеджменту: навчальний посібник/за ред. І. А. Бланк. Київ: Ника-Центр, 1999. 592 с.
3. Лишленко О.В. Л 67 Бухгалтерський облік: Підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Вид-во "Центр учбової літератури", 2009. 670 с.
4. Економічна енциклопедія / за ред. С.В. Мочерний. Київ: Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.
5. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент. Київ: КНЕУ, 2005. 535с.
6. Наумова Н. В. Эффективное управление капиталом и источниками его покрытия на промышленных предприятиях региона: монографія. Тамбов, 2004. 104 с.
7. Словарь бухгалтерских терминов. Москва: ИНФРА-М, 2001. 408 с.
8. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. Київ: Лібра, 2002. 476 с.

Natália SZTOJKA

gazdasági tudományok kandidátusa
számvitel és auditálás tanszék docense

Noémi MÁRKUS

IV évfolyamos számvitel és adóügy szakos hallgató
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Beregszász, Ukrajna

KÉSZLETEK SZÁMVITELE UKRAJNA NEMZETI SZÁMVITELI STANDARDJAI ÉS A NEMZETKÖZI SZÁMVITELI STANDARDOK ALAPJÁN

A gazdasági élet minden alanya rendelkezik készletekkel, amelyeket különböző célokra használnak fel. Számvitelük komplex, mivel bevételezésük és kivezetésük is több módszerrel történhet, amelyeket az államok nemzeti számviteli rendszerei és a Nemzetközi Számviteli Standardok (IAS: International Accounting Standards) szabályoznak.

Ukrajna jogszabályai meghatározzák, hogy mely vállalkozásoknak kötelező alkalmazniuk a nemzetközi standardokat, illetve önállóan is választható használatuk. A nemzeti és nemzetközi számviteli standardok harmonizációja az elmúlt évszázad egyik legfontosabb és legjelentősebb kérdését képezte a tudósok munkáinak.

A készletek számvitelének kérdését számos neves kutató taglalta munkájában mint Jefimenko V.I., Butinec F.F., Holov C.F., Zadorozsnyij V.P., Pilipenko I.I., Tkacsenko N.M. és mások.

Lényeges nehézséget jelent a vállalkozások számára meghatározni a készletek bevételezésének, kivezetésének és értékelésének módszereit.

Mint azt I. Huzhavina munkájában is megfogalmazta, a készletnyilvántartások fő feladata a hatékony készletgazdálkodás, melynek célja elsősorban az értékesítés növelése. Ezek a kérdések nagyon fontosak a kereskedelmi vállalkozások számára, mivel a kereskedelem ma a gazdaság egyik legjövedelmezőbb ágazata.[1, 1 o.]

Jelenős problémát okoz a készletek effektív felhasználásának megszervezése, amelyet különböző tényezők befolyásolnak: alapanyagok szavatossága, forgási sebességük, stb.

Ezért a vállalkozás megfelelő működéséhez elengedhetetlen az optimális készletgazdálkodás kidolgozása.

A készletek számvitelének módszereiről és könyvelésük folyamatáról minden vállalkozás bejegyzést tesz számviteli politikájukban.

A készletek számvitelét a 9-es nemzeti és 2-es nemzetközi számviteli standardok szabályozzák, amelyekben meghatározásra kerül a készletek fogalma, amely megegyezik mindkét standardban:

- a) szokásos üzleti tevékenység során történő eladás céljából beszerzett eszközök;
 - b) termelésre, majd későbbi értékesítésre szánt eszközök;
 - c) vállalkozáson belüli felhasználásra, szolgáltatásnyújtásra beszerzett eszközök.
- Bekerülési értékükhöz a következő költségek tartoznak:

1. nemzeti standard alapján [2]: beszállítónak fizetett összeg a termékért (közvetlen adók nélkül); beszerzéssel kapcsolatos díjak, állami vám és analóg kifizetések; importvám; beszerzéssel (termeléssel) kapcsolatos közvetett adók, amelyek nem károsítják a vállalkozást; szállítási-rakodási költségek; egyéb beszerzésével kapcsolatos költségek.

2. nemzetközi standard alapján [3]: beszerzési érték; importvám; adók, amelyek nem károsítják a vállalkozást; szállítási, be- és kirakodási költségek; egyéb felmerülő költségek.

A készletek körforgása a vállalkozás rendszerében 3 fő szakaszból tevődik össze: beszerzés, feldolgozás és értékesítés.

A beszerzési és feldolgozás során felmerülő költségek alkotják a késztermék önköltségét. A feldolgozó szakasz szintén 3 részből áll, kivéve, ha a beszerzés tárgya termék és nem alapanyag. Az utolsó fázisba jutva megkapjuk az értékesítési önköltséget. [4, 202 o.]

Értékesítésükből származó tiszta bevételük meghatározásának mechanizmusa megegyezik: az eladás árból és az előállítási, illetve értékesítési költségek különbsége.

Értékelésüknek pedig 5 nemzeti (érintett készletegység meghatározott önköltsége, súlyozott átlagolt önköltség, FIFO, normatív költségek és értékesítési ár) és 2 nemzetközi (standard költségek és kiskereskedelmi ár) módszerét különböztetjük meg.

A standard költségek módszere figyelembe veszi az alap- és segédanyagok szabványos felhasználási szintjét, a munkaerőt, a gazdasági és termelési kapacitást. Ezeket rendszeresen elemzik és szükség esetén felülvizsgálják a meglévő feltételek mellett.

A kiskereskedelmi ár módszerét gyakran alkalmazzák a kiskereskedelemben nagymértékű, gyorsan változó, hasonló árrést képző készletegységet becslésére, amelyekre technikailag lehetetlen más költségmeghatározási módszereket alkalmazni.

A készletek bekerülési értékét úgy határozzák meg, hogy a készletek eladási árát a bruttó fedezet megfelelő százalékaival csökkentik. Ezen százalékos érték figyelembe veszi azokat a készleteket, amelyeket a kezdeti eladási ár alatt értékeltek. Az egyes kiskereskedelmi részlegekre gyakran egy bizonyos átlag százalékot alkalmaznak [3].

Az érintett készletegység meghatározott bekerülési értékének módszerét a vállalat akkor használhatja, ha a készletek nem helyettesítik egymást, vagy speciális megrendelések, projektek teljesítésére adták ki. Ezen módszer esetén az eladott készletek bekerülési értéke és azok maradéka bekerülési értéken kerül értékelésre.

A súlyozott átlagköltség módszerét készletenként külön-külön alkalmazzák, amelyek rendeltetésükben és fogyasztói jellemzőikben azonosak. A raktáron lévő és a beszámolási időszakban beszerzett készletek átlagárát és ezek összmenyiségét arányosítja, megkapva az egy egységre jutó értéket [2].

A FIFO (First-in-First-out) módszer lényege, hogy az előbb beérkezett készleteket vezeti ki először, bekerülési értékükön. A raktáron maradó készlet szintén bekerülési értékén becsli fel [2].

A normatív költségek módszerét komplex technológiai folyamattal rendelkező ipari vállalkozások alkalmazzák, amelyeknek van befejezetlen termelése és készterméke. Ehhez az árakat rendszeresen felül kell vizsgálni, hogy a normatív költségek a lehető legközelebb álljanak a tényleges értékükhöz [2].

Az értékesítési ár módszerét a kiskereskedők az áruk kereskedelmi árrésének átlagos százalékos arányának meghatározásával alkalmazzák: a tárgyhónap eleji kereskedelmi árrések összegét és a tárgyhónap folyamán beszerzett áruk értékesítési árában szereplő kereskedelmi árrések összegét arányosítja a tárgyhónap végére maradt készletek értékesítési árának és a tárgyhónapban eladott áruk eladási értékének összegével [2].

A készletek számvitele minden vállalkozás életében fontos szerepet tölt be, ezért elengedhetetlen megfelelő értékelésük.

Mivel a készleteket többnyire következő értékesítésre vagy késztermék előállításához használják, kulcsfontosságú ezek költségbecslése és effektív felhasználása a vállalkozás jövedelmezősége érdekében.

Ehhez járul hozzá a tevékenységtől függően megválasztott bevételezési és kivezetési értékelés, amely segítségével (a vállalkozás bevétel orientáltságát figyelembe véve) növelhető (csökkenthető) a költségek mértéke, így csökkentve (növelve) a pénzügyi eredményt.

A felhasznált irodalom listája

1. Гужавіна І. В. Особливості обліку запасів на торговельних підприємствах. Ефективна економіка. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8420> (дата звернення: 25.05.2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.12.90.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>.
3. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2 «Запаси» URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/IAS%2002_ukr_2020%20\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/IAS%2002_ukr_2020%20(1).pdf).
4. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами // Жолнер І.В. / Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 368 с.

Петро СУК

д.е.н., професор

професор кафедри обліку і оподаткування

Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України “Ніжинський агротехнічний інститут”

м. Ніжин, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ДЛЯ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ

Відповідно до принципу нарахування доходи і витрати відображаються в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів [1; 2]. Витрати, що виникли в певному періоді повинні відповідати доходам, отриманим за цей період.

Якщо здійснення витрат і пов'язані з ними отримані доходи відбуваються в різних періодах, то їх необхідно відобразити в одному періоді. Щоб обчислити собівартість продукції витрати, що мали місце в попередніх періодах потрібно розподілити на наступні періоди. Таким чином виникають витрати майбутніх періодів (далі – ВМП).

Якщо такий розподіл витрат не робити, то собівартість продукції буде підрахована неправильно: в одних періодах вона буде значно завищеною, а в інших, навпаки, дуже заниженою.

ВМП відображаються в статті “Витрати майбутніх періодів” за кодом рядка 1170 розділу II “Оборотні активи” активу Балансу (Звіту про фінансовий стан) (форма № 1) [2].

Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності (п. 2.36) визначено, що у статті “Витрати майбутніх періодів” відображаються витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів [3].

Узагальнення інформації щодо здійснених витрат у звітному періоді, які підлягають віднесенню на витрати в майбутніх звітних періодах здійснюється на рахунку 39 “Витрати майбутніх періодів”.

До ВМП відносяться витрати, пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості; з освоєнням нових виробництв та агрегатів; сплачені авансом орендні платежі; оплата страхового поліса; оплата торгового патенту; передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання тощо [4].

Законодавством в Україні не визначено методологію розподілу ВМП. Їх можна розподіляти за методами амортизації необоротних активів. Доцільно використовувати методи амортизації, що передбачені П(С)БО 7 “Основні засоби” [5], а також ті, що існують у світі або самостійно розроблені підприємством.

В Україні П(С)БО 7 “Основні засоби” передбачено п'ять методів амортизації необоротних активів: прямолінійний, зменшення залишкової

вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий [5]. Для розподілу ВМП можна використовувати такі методи амортизації необоротних активів:

1. Прямолінійний, за яким річна сума розподілу ВМП визначається діленням початкової суми розподілу ВМП, на кількість років (місяців), на які потрібно рівними частинами віднести їх суму;

2. Прискореного зменшення залишкової вартості, за яким річна сума розподілу ВМП визначається як добуток залишкової суми ВМП на початок звітного року або початкової суми на дату початку розподілу та річної норми розподілу ВМП, яка обчислюється виходячи із кількості років розподілу ВМП і подвоюється;

3. Кумулятивний, за яким річна сума розподілу ВМП визначається як добуток загальної суми ВМП та кумулятивного коефіцієнта (річної норми розподілу ВМП). Він розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця розподілу витрат, на суму кількості років розподілу ВМП;

4. Виробничий, за яким річна сума розподілу ВМП визначається як добуток фактичного річного обсягу випуску продукції (робіт, послуг) та коефіцієнта розподілу. Він обчислюється діленням суми розподілу ВМП на загальний (плановий) обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство планує виробити (виконати).

Висновки. Отже, для розподілу ВМП можна застосовувати такі методи амортизації необоротних активів: прямолінійний, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий.

Також можна використовувати методи амортизації, що існують у світі або розроблені підприємством самостійно.

Список використаних інформаційних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” : Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
3. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 р. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.
5. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби” : затв. наказом Міністерства фінансів України 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.

Dr. R.K TAILOR

*Associate Professor, Department of Business Administration
School of Business & Commerce, Manipal University Jaipur
Jaipur Rajasthan, India*

Sunita KUMAR

*Research Scholars, Department of Business Administration
School of Business and Commerce, Manipal University Jaipur
Jaipur (Rajasthan), India*

IMPACT OF ROBOTIC PROCESS AUTOMATION IN SUPERMARKETS

Robotic Process Automation is automation of business processes or carrying out of tasks with the help of technology, computer program or artificial intelligence which can otherwise performed with the human labor.

Robotic Process Automation aims to find key areas of repetitive tasks and then perform such tedious tasks by performing and artificial intelligence with high accuracy and efficiency. Supermarkets consist of a number of processes which are repetitive or mundane and valuable human resources are enjoyed in such tasks.

Robotic Process Automation can be implemented in supermarkets for effective management of stocks, inventory, attendance of staff, product categorization, billing, customer feedbacks, queue management, etc. Implementation of robotic process automation in supermarkets will enhance the accuracy and reliability of the services and with the free up the resources which can be employed in other processes and thus enhance the productivity and ensures maximum utilization of the available resources.

The automation of various Supermarket processes establishes coordination amongst different business processes and provides real data which is very useful for the management enabling it to take crucial decisions in respects of the business.

The Supermarkets may employ Industrial robots, Artificial intelligence, machine learning, virtual assistance, etc. and can reduce its dependence on human labor and skills to a substantial extent.

RPA is very cost effective and economically visible method effective management. RPA is brought for Supermarkets however; there are several shortcomings of RPA.

Implementations of RPA involve investment on technology and development of different processes which will put financial burden on the organization.

The Supermarkets would also be required to employ highly skilled persons for implementation of the RPA. Thus, this paper aims to provide a preview of the impact of RPA in the Supermarkets.

Dr. R.K TAILOR

*Associate Professor, Department of Business Administration
School of Business & Commerce, Manipal University Jaipur
Jaipur Rajasthan, India*

Ms Sofia KHAN

*Research Scholar, Department of Business Administration
School of Business and Commerce, FOMC, Manipal University Jaipur
Jaipur Rajasthan, India*

ROLE OF RPA IN ATTENDANCE MONITORING SYSTEM AND PERFORMANCE MANAGEMENT IN UNIVERSITIES

Previously, we could distinguish humans from computers based on their capacity to make judgments and think outside the box, but now it's not the same in today's environment.

The growing utilisation of automation has profoundly transformed the lives. Robotic Process Automation (RPA) is a method of configuring and programming a robot to do tasks such as screen scraping, processing and scraping data, and transmitting and obtaining data from multiple systems without the need for human participation.

Attendance is constantly linked with papers and pens in the education business. There is a considerable demand for a safe, and computerized surveillance system that can take over the repetitious, time-consuming operations of educational and non-educational employees while also increasing management productivity.

This technology saves time, minimise the amount of work required of instructors, and eliminate the need for stationery by using a computer-based system.

The system is responsible of taking note of the attendance figures of the students. It uses a student's presence in class to determine their attendance. Their presence ensures that it is maintained daily.

Automation's influence on educational sectors keeps improving how academics and staff operate, as well as how students interact and learn.

Educators employ automation to remove the mundane labour out of their jobs once it is fully operational, saves classroom time for relevant engagement and interaction of students.

This article is explaining the Role of RPA in attendance monitoring system and performance management in universities.

Gergő THALMEINER

PhD Hallgató

Befektetési, Pénzügyi és Számviteli Tanszék

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem

Gödöllő, Magyarország

Sándor GÁSPÁR

PhD Hallgató

Befektetési, Pénzügyi és Számviteli Tanszék

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem

Gödöllő, Magyarország

Zoltán ZÉMAN

Professzor, Egyetemi Tanár

Befektetési, Pénzügyi és Számviteli Tanszék

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem

Gödöllő, Magyarország

MODELING OF THE REPORTING ACTIVITIES OF A CRANE MANUFACTURING ORGANIZATION

Industrial manufacturing activity has changed significantly in recent years. In addition to standardized - mass production processes, customer - oriented individual production activities have become increasingly strong. In custom manufacturing with a customer focus, the customer is not only a passive observer but also an active participant in the design and manufacturing processes.

Due to their unique nature, evaluating the performance of organizations can present a number of challenges. As a result of the development of digitalisation and economic IT innovations, an extensive system of tools is available, and a number of methods can be used to analyze the measured data.

Among the analysis methodologies, the Key Performance Indicator (KPI) management, which is the basis of controlling systems, should be highlighted.

As a result of the changes, the evaluation and expression of organizational performance should no longer focus on analyzing current conditions, but on forecasting expected future performance.

In order to achieve this, the use of efficient infrastructure and professional and statistical-mathematical methods is formulated as a basic requirement.

The interpretation of the information content of predictive KPIs and thus management decision support should depend on different assessments and standardization norms.

This provides a more accurate and realistic assessment of organizational performance.

Надія ТКАЧЕНКО

*науковий співробітник відділу соціально-економічного
розвитку сільських територій*

*Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» Національної
академії аграрних наук України
м. Київ, Україна*

ПИТАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

12.05.2022 року Верховною Радою України було прийнято, а 25.05.2022 р. підписано Президентом України Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення захисту прав працівників)» від 18.03.2021 № 5266, який врегульовує питання трудових відносин. Даний Закон передбачає наступні зміни: врегулювання питань про колективні договори. Можливість укладення колективного договору фізичною особою, яка використовує найману працю (до цього часу така можливість була виключно у юридичних осіб); обов'язок роботодавця ознайомлювати працівників з текстом колективного договору, змінами та доповненнями до нього. За ненадання інформації працівнику про укладення колективного договору та внесення до нього змін передбачається накладення штрафу у розмірі до 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та дисциплінарна відповідальність; поширення дії галузевої угоди на усіх роботодавців відповідної галузі. Порядок поширення дії галузевої (міжгалузевої) угоди окремим розпорядженням затвердить Кабмін; встановлення строку дії умов колективного договору не менше року в разі реорганізації, зміни власника юридичної особи, відокремленого структурного підрозділу юридичної особи; приведення норм національного законодавства у відповідність із міжнародним в частині ведення переговорів на добровільній основі.

Масове вивільнення з ініціативи роботодавця. Уточнюються кількісні показники масового вивільнення з ініціативи роботодавця протягом одного місяця, а саме: вивільнення 10 і більше працівників у роботодавця з чисельністю працівників від 20 до 100; вивільнення 10 і більше відсотків працівників у роботодавця з чисельністю працівників від 101 до 300; вивільнення 30 і більше працівників у роботодавця з чисельністю працівників від 301 до 1000; вивільнення 3 і більше відсотків працівників у роботодавця з чисельністю працівників від 1001 і більше; встановлюється зобов'язання для роботодавців надавати повідомлення про заплановане масове вивільнення працівників профспілковій організації (профспілковому представнику); посилюється відповідальність за порушення порядку повідомлення роботодавцем профспілок про заплановане масове вивільнення.

Недопущення дискримінації у сфері трудових відносин. Врегулювання питань щодо недопущення дискримінації в оголошеннях з працевлаштування (заборона висувати вимоги, які не пов'язані з характером роботи або умовами її

виконання - вік, стать, раса, стан здоров'я та інше); надання права особам, що зазнали дискримінації, звернення до суду із заявою про відновлення порушених прав, відшкодування матеріальної та моральної шкоди; уточнення, що не вважається дискримінацією у сфері праці та що є необґрунтованою відмовою у прийнятті на роботу в разі наявності законодавчих обмежень та вимог, властивих певному виду робіт щодо віку, освіти, статі, стану здоров'я працівника.

У першому читанні Верховною Радою був прийнятий законопроект щодо врегулювання трудових відносин «Про внесення змін до деяких законів України щодо оптимізації трудових відносин» від 05.04.2022 № 7251. Даним проектом Закону України пропонуються такі зміни: порядок документообігу з питань трудових відносин на час воєнного стану.

Роботодавець матиме можливість здійснювати ознайомлення працівників та вести документи з питань трудових відносин в електронній формі з використанням технічних засобів електронних комунікацій або шляхом відправлення електронних носіїв, на яких записано цей документ, згідно з положеннями законодавства у сфері електронного документообігу; порядок організації діловодства з питань трудових відносин, оформлення і ведення трудових книжок та архівного зберігання відповідних документів у районах активних бойових дій визначається роботодавцем самостійно, за умови забезпечення ведення достовірного обліку виконуваної працівником роботи та обліку витрат на оплату праці.

Додаткові підстави для розірвання трудового договору. Пропонується додати у трудове законодавство нові підстави для звільнення працівника за наступних умов: у разі смерті фізичної особи, яка використовує найману працю, або набрання законної сили рішенням суду про визнання такої особи безвісно відсутньою чи про оголошення її померлою.

У такому випадку працівник повинен подати до центру зайнятості за місцем проживання заяву про припинення трудових відносин з викладенням відповідної інформації та копії документів (за наявності), що підтверджують обставини; у разі смерті працівника, визнання його судом безвісно відсутнім або оголошення померлим; у разі відсутності працівника на роботі понад 4 місяці без поважних причин та належного повідомлення роботодавця про такі причини; у разі неможливості забезпечення працівника необхідними умовами праці через знищення майна роботодавця в результаті бойових дій. Таке звільнення можливе лише у випадку неможливості переведення працівника за його згодою на іншу роботу.

Новий порядок вивільнення працівників. Не пізніше ніж за 10 календарних днів роботодавець:

- ✓ попереджає про наступне вивільнення працівників;
- ✓ надає інформацію первинним профспілковим організаціям про причини звільнень, кількість і категорії працівників, яких це може

стосуватися, про терміни проведення звільнень, а також проводяться консультації з профспілками;

- ✓ доводить до відома державної служби зайнятості про заплановане вивільнення працівників, якщо це вивільнення є масовим.

Зміни щодо відпусток. Додаткову відпустку окремим категоріям громадян та постраждалим учасникам Революції Гідності оплачуватимуть за рахунок коштів підприємств, призначених на оплату праці, або за рахунок коштів фізичної особи, в якій працюють за трудовим договором працівники. У зв'язку зі збільшенням категорій осіб, які мають право на таку відпустку, її тривалість зменшать з 14 до 7 календарних днів; надання щорічної основної відпустки на період воєнного стану обмежується тривалістю 24 календарних дні за поточний робочий рік. Якщо тривалість відпустки більше 24 календарних днів, то надання невикористаних днів такої відпустки переноситься на період після закінчення дії воєнного стану. Невикористані дні щорічної основної відпустки за попередні робочі роки, не надаються у період дії воєнного стану; за працівниками, зазначеними у ч.3 ст.119 КЗпП, у період проходження військової служби не зберігатиметься щорічна основна відпустка.

Для цього буде приведено у відповідність ст.119 КЗпП та ст.9 Закону про відпустки; ч.2 ст.5 Закону про відпустки щодо тривалості щорічних відпусток та додаткової відпустки працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину - особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи під час воєнного стану не застосовується; із КЗпП виключать ст.81 та ч.3 ст.83, які передбачають право працівника перевести грошову компенсацію за невикористані дні щорічної відпустки на інше підприємство при переведенні; грошову компенсацію за невикористані дні щорічних відпусток та додаткової відпустки на дітей, у разі смерті працівника, виплачуватимуть членам сім'ї, а у разі їх відсутності - виплата увійде до складу спадщини; встановлюється термін отримання зарплати за час відпустки - не пізніше останнього дня, що передує дню початку відпустки.

Відшкодування грошових сум, втрачених внаслідок збройної агресії. Порядок визначення та відшкодування працівникам та роботодавцям пов'язаних з трудовими відносинами грошових сум, втрачених внаслідок збройної агресії, за рахунок держави, що здійснює військову агресію проти України, встановлюється Кабміном.

Зміни до законодавства стосуються всіх без винятку установ, підприємств, організацій, але також і працівників аграрних підприємств.

Serhii TKACHENKO

Doctor of Economic Sciences, Professor
Academician of the Academy of Technical Sciences of Ukraine
Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine
Rector
International Technological University «Mykolayiv Polytechnics»
Mykolayiv, Mykolaiv region, Ukraine

Olena POTYSHNIAK

Doctor of Economic Sciences, Professor
Professor of the Department of Organization of Production, Business and Management
State Biotechnology University
Kharkov, Kharkov region, Ukraine

Yevheniia POLIAKOVA

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Vice-rector for scientific-pedagogical work (educational process)
International Technological University «Mykolayiv Polytechnics»
Mykolayiv, Mykolaiv region, Ukraine

V'yacheslav TKACHENKO

Lecturer
International Technological University «Mykolayiv Polytechnics»
Mykolayiv, Mykolaiv region, Ukraine

THE USE IN THE FIELD OF ACCOUNTING OF TECHNICAL MEANS OF COLLECTING, TRANSMITTING AND PROCESSING INFORMATION

Accounting automation is the use in the field of accounting of technical means for collecting, transmitting and processing information in order to maximize the efficiency of accounting and the reliability of the data obtained, as well as reduce the complexity of the operations performed in order to most effectively use accounting information in planning and managing the economy. Accounting is currently being improved mainly in the following areas: increase its analyticity; provide the correct economic grouping of costs to determine their effectiveness and carry out extensive mechanization of accounting and computing work in order to increase the productivity of labor of accountants. The quality of accounting, its clarity and timeliness largely depend on the forms of accounting used; on how many these forms contribute to the rationalization of work and the automation of data processing processes. In connection with the acceleration of the pace of development of farms and the complication of internal and external relations of enterprises, accounting, especially information processing technology, began to lag behind.

There are two stages in the accounting process. At the first stage (primary accounting), measurements and registration of accounting data are carried out; on the second (operational and accounting) – their systematization and generalization in accounting registers. For primary accounting, official and measured containers, ordinary and counting scales, quantitative sensors, counters, and various measuring instruments are used that record the specified modes or deviations from them. To

speed up the process of registration of credentials and mechanize the processes of preparing primary documents, forms of permanent details and ciphers made by printing are used. Documents are filled with the help of duplicators and nomenclature-addressing machines. For the mechanization of data recording, typewriters, telegraph devices, counting and keyboard machines (texture, accounting), information recorders, and counting and perforating machines are used. The use of electronic computers for automating accounting makes it possible to solve two main issues: firstly, to analyze the main characteristics of the work of enterprises in industry, transport, agriculture and cultural and community services and choose the most rational forms and methods of accounting, planning and organizing work; secondly, to automate the processes of obtaining and processing information, and as a result – to increase the efficiency and accuracy of management. The solution of these questions makes it possible to raise the overall efficiency of social labor and make more rational use of economic resources. The use of computer technology makes it possible to organize machine processing of accounting information and enter accounts as a register for accounting on electronic computers. When processing primary accounting documentation on electronic computers, they are guided by the following: the method of processing documents should contribute to the functioning of the automatic accounting system, regardless of the form of data presentation in documents, in addition, the document should be processed only once, the synthesis of its content should be complete, and the formal entry in the details - suitable for direct input into the machine without additional transformations. The presence in the memory of electronic digital computers of arrays containing complete information about the state of economic activity of enterprises and its dynamics makes it possible to obtain the required accounting and reporting data in the prescribed form.

The experience of using computer technology in the economy shows that the greatest effect is achieved when the tasks of accounting, planning and management are solved in a single complex, starting from primary data and ending with the construction of synthetic indicators necessary for reporting and managing the economy. When solving accounting problems in automated enterprise management systems, one can not only use information in a complex way, but also greatly simplify the preparation of initial data (which can be more time-consuming than when solving the same problems using the old methods). With the centralized collection and processing of information that are typical for an automated control system, a certain part of the accounting information can be collected and entered into electronic digital computers for processing without direct human participation, that is, it becomes possible to automatically collect part of the accounting information, automatically classify it and assign (attribute to certain articles). Automatic account assignment significantly reduces the number of manual operations for processing accounting documentation, reduces the number of errors that are inevitable when doing manual accounting.

In connection with the centralization of accounting and the use of computer technology, the organization of data processing is changing. Computer counting

bureaus and counting stations are giving way to information and computing centers equipped with electronic digital computers, the technical capabilities of which make it possible to organize services for several enterprises. In the process of improving the technical means that ensure the mechanized and automated collection and transmission of accounting data, as well as their processing in computer systems, national economic accounting turns into a single, centralized information system that provides planning and management bodies with operational and reliable information.

In recent years, the production of computing equipment has been intensively developing, the use of which significantly affects the organization of accounting. A large number of various calculating machines, ranging from the simplest keyboards to electronic computers, are used in almost all industrial enterprises and government agencies. Characteristically, computer technology is beginning to turn from an auxiliary tool in accounting into a factor that determines the organization of accounting. Dominant importance is the efficiency of issuing accounting data used by business leaders to make decisions.

Edina TÓTH

*egyetemi hallgató, nappali tagozat,
Gazdálkodás és menedzsment, BSc
Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Gödöllő, Magyarország*

Gyula VÖRÖS

*egyetemi docens, PhD
Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Gödöllő, Magyarország*

AZ EGYHÁZI MŰKÖDÉS ÉS GAZDÁLKODÁS NÉHÁNY SAJÁTOS SÁGA MAGYARORSZÁGON

Az egyházakat működésük alapján a civil szervezetek közé soroljuk, hiszen olyan önszervezésből intézményesült társadalmi szervezetek, amelyek nonprofit módon és kormányzattól függetlenül működnek és a közjó érdekét szolgálják önkéntes módon. Nonprofit módon gazdálkodnak, hiszen a működésük során keletkező eredményt nem osztják szét, hanem reinvestálják az alapító okiratban meghatározott célokra.

A profitorientált vállalkozások ezzel ellentétesen működnek, hiszen nekik céljuk a jövedelem realizálása, majd szétosztása a munkavállalók, részvényesek és a tulajdonosok között.

Az alapvető számviteli alapelveket és kötelezettségeket - könyvvizelés és beszámolóképzés - a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény tartalmazza.

A törvény kiterjed a civil szervezetek számviteli kötelezettségeire is, azonban a Számviteli törvény 3. § (1) bekezdésének 3. pontja szerint ezek az „egyéb szervezetek” kategóriába tartoznak az egyházak is.

Egyházak specialitása, hogy van olyan szegmens a gazdálkodásukban, ahol a külső kontroll nem valósul meg; ilyenek a hitéleti célú bevételek. A vállalkozások esetében az összes bevétel és ráfordítás ellenőrizhető kell legyen külső szervezetek által is.

Az indulótőke „az alapításkor az alapító ilyen címen az egyházi jogi személy rendelkezésére bocsátott és tulajdonába adott vagyon” (Magyarország Kormánya, 2013.) azaz a jegyzett tőkét helyettesítő tőkeelem. A jegyzett, de be nem fizetett tőke így a bevett egyházak körében nem létezik.

A tőkeváltozás a Számviteli törvényben meghatározott tőke- és eredménytartalékokat helyettesítő elem. Az értékelési tartalék csakis az értékhelyesbítés értékelési tartalékát jelenti, mert a valós értékelésen történő értékelés szabályait bevett egyház nem alkalmazhatja.

Az egyházi jogi személynek kiegészítő mellékletet, üzleti jelentést nem kell készítenie, beszámolóját letétbe sem kell helyeznie.

Az egyházak számviteli politikájukban dönthetnek a nyilvánosságra hozásról és annak formájáról, ezzel ellentétben a gazdasági társaságoknak kötelező nyilvánosságra hozni eredményeiket, továbbá állami szerv is kontrollálhatja a gazdálkodásukat.

A könyvvézetési szabályokkal összhangban a Társasági adóról szóló törvény is megköveteli az alaptevékenység és a vállalkozási tevékenység bevételeinek és ráfordításainak különválasztását.

Ha az egyházi jogi személy tárgyévben gazdasági tevékenységet nem végez, csak bevallást helyettesítő nyilatkozatot lehet tennie. A bevallást helyettesítő nyilatkozatot adóévet követő év május 31-éig, évente kell benyújtani az adóhatóság felé.

Az egyházi jogi személy teljes személyes illetékmentességben részesül a 1990. évi az illetékekről szóló XCIII. törvény alapján. A személyi jövedelemadóról szóló törvény is elkülönítetten kezeli az egyházaktól származó bevételt, és az általános forgalmi adóról szóló szabályozás is speciális előírásokkal rendelkezik az egyházakra vonatkozóan.

A kutatás célja, hogy feltárja az egyházi tevékenységet folytató gazdálkodók működésének sajátosságait, a gazdálkodásukat befolyásoló keretrendszert. Jelen kutatás alapvetően szakirodalmi források feldolgozására épül, és a kutatás jövőbeni iránya egy adott egyház működésének és gazdálkodásának elemzése lesz.

Світлана ТЮТЮННИК

к. е. н., доцент

*професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ІМПОРТУ

Зовнішньоекономічна діяльність є перспективним напрямком господарювання підприємств, так як дозволяє підвищити рівень їх конкурентоспроможності. Проведення імпорتنих операцій є одним із видів зовнішньоекономічної діяльності, який передбачає взаємні розрахунки між контрагентами та підлягає оподаткуванню. Одним із податків при здійсненні імпорتنих операцій є сплата ввізного мита. Мито - це загальнодержавний податок, встановлений Податковим кодексом. Відповідно до ст. 277 Митного кодексу України, об'єктами оподаткування митом є товари, митна вартість яких перевищує еквівалент 150 євро, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за межі митної території України підприємствами [1]. Митний тариф України – це систематизований згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності перелік ставок ввізного мита, яке справляється з товарів, що ввозяться на митну територію України. Тобто розмір мита для різних груп товарів різний - він залежить від того, до якої групи відноситься такий товар. В Україні застосовуються такі види ставок мита (ст. 280 Митного кодексу України):

- 1) адвалорна – у відсотках до встановленої бази оподаткування;
- 2) специфічна – у грошовому розмірі на одиницю бази оподаткування;
- 3) комбінована, що складається з адвалорної та специфічної ставок мита.

Базою оподаткування митом товарів, що переміщуються через митний кордон України, є:

- 1) для товарів, на які законом встановлено адвалорні ставки мита, - митна вартість товарів;
- 2) для товарів, на які законом встановлено специфічні ставки мита, - кількість таких товарів у встановлених законом одиницях виміру.

Для товарів, на які законом встановлено комбіновані ставки мита, база оподаткування визначається відповідно до пунктів 1 і 2.

Ст. 213 Податкового кодексу України визначено об'єкти оподаткування акцизним податком. Зокрема, об'єктом оподаткування є ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України [2].

Суми податку з товарів (продукції), які ввозяться на митну територію України, що підлягають сплаті, визначаються платниками податку самостійно, виходячи з об'єктів оподаткування, бази оподаткування та ставок податку. Податок із підакцизних товарів (продукції), що ввозяться на митну територію України, обчислюється у національній валюті та сплачується платниками податку до або в день подання митної декларації. Акцизний податок

справляється тільки в тому разі, якщо імпортовані товари відносяться до групи підакцизних товарів. Базою оподаткування акцизним податком є вартість товарів (продукції), що ввозяться на митну територію України, за встановленими імпортером максимальними роздрібними цінами на товари (продукцію), які він імпортує.

Ставки податку встановлюються відповідно до розділу I Податкового кодексу України: адвалорні, специфічні, адвалорні та специфічні одночасно. Сума акцизного податку встановлюється у процентах до митної вартості і розраховується за формулою:

$$Ca = C_m(H) \times A, \quad (1)$$

де Ca – сума акцизного податку; C_m – митна вартість; H – кількість товару; A – ставка акцизного податку.

Розрахунок податку із застосуванням специфічних ставок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів базою оподаткування є їх величина, визначена в одиницях виміру ваги, об'єму, кількості товару (продукції), об'єму циліндрів двигуна автомобіля або в інших натуральних показниках. На період дії воєнного стану операції з постачання та ввезення пального звільняються від оподаткування акцизним збором.

Товари, що ввозяться на територію України, також підлягають обкладенню податком на додану вартість (ПДВ).

Об'єктом оподаткування податком на додану вартість є операції з ввезення товарів на митну територію України.

Базою оподаткування для товарів, що ввозяться на митну територію України, є договірна (контрактна) вартість, але не нижче митної вартості цих товарів, з урахуванням мита та акцизного податку, що підлягають сплаті і включаються до ціни товарів.

При визначенні бази оподаткування для товарів, що ввозяться на митну територію України, перерахунок іноземної валюти у валюту України здійснюється за офіційним курсом валюти України до цієї іноземної валюти, встановленим НБУ, що діє на день подання митної декларації для митного оформлення.

Підставою для сплати податку на додану вартість є митна декларація. Для послуг, які постачаються нерезидентами на митній території України, базою оподаткування є договірна (контрактна) вартість таких послуг з урахуванням податків та зборів, за винятком податку на додану вартість, що включаються до ціни постачання відповідно до законодавства.

Визначена вартість перераховується в національну валюту за валютним (обмінним) курсом Національного банку України на дату виникнення податкових зобов'язань.

Податок на додану вартість розраховують за формулою:

$$ПДВ = (C_m + Ca + T) \times 20\%/100; \quad (2)$$

де $ПДВ$ – сума податку на додану вартість; T – мито.

ПДВ, сплачений під час імпортування, включається до складу податкового кредиту. Датою виникнення права на віднесення сум податку до податкового кредиту є дата сплати податку за податковими зобов'язаннями, а для операцій з постачання послуг нерезидентом на митній території України - дата сплати (нарахування) податку за податковими зобов'язаннями, що були включені отримувачем таких послуг до податкової декларації попереднього періоду.

На період дії воєнного стану на імпорт та постачання бензинів моторних, важких дистилатів, скрапленого газу, нафти та сирих нафтопродуктів, одержаних з бітумінозних порід (мінералів), передбачено пільгову ставку з ПДВ у розмірі 7%. Імпорт і постачання товарів оборонного призначення звільнено від ПДВ. Режим звільнення від оподаткування ПДВ також поширюється на операції з ввезення та постачання на митній території України спеціальних засобів індивідуального захисту та бронежилетів для добровольчих формувань територіальних громад, утворених відповідно до законів України.

Також під час воєнного стану були прийняті нормативно-правові акти, які внесли зміни у роботу митниці та спростили порядок митного оформлення товарів, транспортних засобів та надали пільги імпортерам. Зокрема, зміни передбачають спрощений порядок ввезення гуманітарної допомоги від іноземних фізичних та юридичних осіб, товари визнають гуманітарною допомогою за декларативним принципом, їх пропуск здійснюється за місцем перетину митного кордону України на підставі декларації, заповненої особою, що перевозить товар, та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, зокрема, ліцензування та квотування.

Постановою КМУ № 330 від 20.03.2022 р. «Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану» передбачено, що імпортери можуть обирати, який спосіб митного оформлення застосовувати - новий (спрощений) чи стандартний (митний контроль і митне оформлення товарів здійснюються у повному обсязі, а оподаткування ввезених товарів здійснюється на загальних підставах).

Для застосування спрощеного способу митного оформлення, імпортер повинен подати до Державної митної служби заяву.

Таким чином, при здійсненні імпортних операцій потрібно враховувати особливості їх оподаткування.

Список використаних інформаційних джерел

1. Митний кодекс України № 4495-VI від 13.03.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 29.05.2022).
2. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 29.05.2022).

Юрій ТЮТЮННИК

к. е. н., доцент

професор кафедри економічної теорії та економічних досліджень
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ПОСИЛЕННЯ ВИМОГ ДО КАПІТАЛУ БАНКІВ

Капітал банку (capital of a bank) – кошти, спеціально створені фонди та резерви, призначені для забезпечення фінансової стійкості, комерційної та господарської діяльності, відшкодування можливих збитків, і які перебувають у користуванні банку. У процесі діяльності банку капітал банку виконує операційну, захисну та регулюючу функції. У Законі України «Про банки і банківську діяльність» капітал банку визначається як власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань. Законом визначено такі види капіталу банку: статутний, приписний та регулятивний [2].

Із 01 січня 2022 р. Національний банк України посилив вимоги до капіталу банків. Зокрема, передбачається [3]:

1. Запровадження мінімальних вимог до покриття капіталом операційного ризику у розмірі 50 % розрахункового розміру зі збільшенням до 100 % із 01 січня 2023 р. Відповідно до міжнародних стандартів, банки мають тримати капітал на покриття не лише кредитних, але й операційних ризиків.

2. Підвищення ваг ризику для незабезпечених споживчих кредитів фізичним особам зі 125 до 150 %. Двоетапне підвищення ваг ризику протягом 2021 р. зі 100 до 150 % створює додатковий запас капіталу для покриття можливих втрат за споживчими незабезпеченими кредитами на випадок несприятливих умов. Відтепер на кожні 10 грн кредиту банк повинен тримати 1,5 грн регулятивного капіталу.

3. Наступний етап підвищення ваг ризику за ОВДП в іноземній валюті до 50 % із подальшим зростанням до 100 % із 01 липня 2022 р. Згідно з Базельськими стандартами для ОВДП українського уряду в іноземній валюті ваги ризику мають становити 100 %. Для приведення вітчизняних вимог у відповідність до міжнародних стандартів ваги ризику підвищуються лише для тих цінних паперів, які банки купують з 01 квітня 2021 р.

4. Підвищення з поточних 25 % до 50 % частки вартості непрофільних активів, що вираховується з основного капіталу. Вимога про вирахування вартості непрофільних активів з основного капіталу банків діє з січня 2021 р. Її мета – спонукати банки активніше звільняти баланси від неліквідних активів, які здебільшого не приносять доходів, але часто відображаються за завищеною вартістю.

Запроваджені НБУ вимоги покликані збільшити стійкість банків до потенційних кризових явищ, захистити сектор від накопичення системних ризиків і сприяти збереженню фінансової стабільності. Висока прибутковість

банків та наявний запас капіталу свідчать про готовність до запровадження нових регуляторних змін. Загальний вплив запланованих змін на достатність основного капіталу банків, за розрахунками НБУ, становитиме 2,5 в. п. [3].

Список використаних інформаційних джерел

1. Капітал банку / Національний банк України. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123356 (дата звернення: 19.05.2022).
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 07 грудня 2000 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 19.05.2022).
3. Національний банк посилює вимоги до капіталу банків з 01 січня 2022 року / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-posilyuye-vimogi-do-kapitalu-bankiv-z-01-sichnya-2022-roku> (дата звернення: 03.01.2022).

Анастасія ФРАЙМАН
студентка групи ОА-171

Вікторія КІРСАНОВА

к.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ ЩОДО ОСНОВНИХ СКЛАДОВИХ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Розробка та впровадження інтегрованого звіту – велика перевага будь-якого підприємства, що полягає в забезпеченні прозорості діяльності суб'єкта господарювання, його виконанні головних соціальних дій по відношенню до навколишнього середовища, соціальних питань і трудових ресурсів. Висвітлення нефінансових даних – запорука зацікавлення зовнішніх користувачів, при чому в даному випадку мова йде не тільки про інвесторів або ж можливих кредиторів, це стосується державних органів, постачальників і підрядників, та найголовніше – звичайних споживачів, що в прямому сенсі регулюють попит на готову продукцію, товари, роботи й послуги суб'єкта господарювання [1].

Вивченням досліджуваної теми стосовно формування пропозицій щодо основних складових інтегрованої звітності в Україні займалися такі вітчизняні науковці, як Безверхий К.В., Кірсанова В. В., Король С.Я., Кравченко О. В., Малишкін О.І., Мулик Т.О. та інші.

Відповідно до «ІР» Міжнародного стандарту з інтегрованої звітності [2], формування звітності має відобразитися у вигляді різних видів капіталу: фінансового, виробничого, інтелектуального, людського, соціального та природного (табл. 1). Для вітчизняних підприємств такий розподіл є дещо неприйнятним, оскільки більшість не розуміють як саме має висвітлюватися інформація. Проте дані підрозділи можна заповнити за допомогою звичайних внутрішніх робочих документів і сформованих звітностей.

Таблиця 1 – Інформаційні дані, що мають висвітлюватися в інтегрованій звітності в розрізі запропонованих «IR» видів капіталу (джерело: систематизовано на підставі [3])

Вид капіталу	Інформаційні дані щодо
Фінансовий	активів, зобов'язань та власного капіталу, доходів і витрат, надходження та видатків грошових коштів, складових власного капіталу тощо.
Виробничий	наявності, складу та руху основних засобів, показників про виробництво промислової продукції за видами.
Інтелектуальний	стану та руху нематеріальних активів.
Людський	кількості робітників, використання робочого часу штатних працівників, складу фонду оплати праці та інших виплат, стану умов праці, пільг та компенсацій за відповідну роботу.
Соціальний	складу фонду оплати праці та інших виплат, стану умов праці, пільг та компенсацій за роботу із шкідливими умовами праці та за особливий характер праці.
Природний	результатів екологічної діяльності, викидів шкідливих речовин в атмосферу, водних об'єктів, утворення та утилізації відходів, оцінки витрат на охорону навколишнього середовища тощо.

Звісно, даний варіант не зовсім стандартизований для вітчизняних підприємств, проте дана структура вважається загальноприйнятною, адже регламентується нормативними документами, і вона дійсно дуже обширна.

Це пов'язано з тим, що інтегрований звіт вміщує в собі великий комплекс інформаційних даних різної тематики. Даний вид звітності в певному сенсі – це нібито щось творче, адже його висвітлення має справити вражаючий ефект на зовнішніх стейкхолдерів, які в майбутньому матимуть змогу інвестувати в підприємство або ж запропонувати цікаві та вигідні умови для співпраці.

Доречним було б також додавання ще більш необхідної деталізованої інформації. Так, наприклад, звернення керівника в п'ять аркушів читати ніхто не буде, та навіть якщо інвестор зацікавиться діяльністю підприємства, він буде націлений зустрітися особисто з керівником та його ведучою командою, адже текст на моніторі ніколи не замінить живого спілкування.

Попри це, визначимо яку інформацію доцільно було б додатково висвітлювати у звіті:

– інформація щодо бізнес-моделі. Необхідно більш детально описувати специфіку діяльності підприємства, адже стейкхолдер має бажання розуміти чим саме займається компанія, який кінцевий продукт отримує споживач, у вигляді чого: готової продукції, товарів, послуг чи робіт, що саме робить кінцевий продукт конкурентоспроможним у порівнянні з іншими підприємствами. Окрім цього, доцільний аналіз ринку, на якому компанія функціонує надається не так часто у звітах, що негативно відзначається на презентацію суб'єкта господарювання. Кінцевий виготовлений продукт може бути ідеальним, проте кризова фінансова ситуація діючого ринку не дасть змогу отримати той результат, що запланований. Тому аналіз діючого ринку, а також ринку, на які

підприємство має змогу вийти в найближчий час – доречна інформація для інтегрованого звіту;

– інформація щодо податкових показників. В нашій країні дійсно нестійка ситуація з виплатою податків, адже більшість підприємств націлене на отримання якомога більшого кінцевого результату, а саме прибутку, тому і прибігають до застосування різноманітних схем, щоб якомога більше приховати його обсяг. Окрім цього, існує велика частина й інших податків, що також слід виплачувати протягом господарської діяльності підприємства. Так ось, податкова інформація має бути також висвітлена в інтегрованому звіті, тому що знову ж зацікавлена особа зосереджена на отримання якомога більшої інформації щодо результатів діяльності, а податки – це ті платежі, що їх зменшують;

– інформація щодо системи внутрішнього та зовнішнього контролю підприємства. Декілька слів про систему внутрішнього контролю доцільно було б відобразити в розділі корпоративного управління, де має висвітлюватися організаційна структура підприємства. Зрозуміло, чим більше структурних підрозділів, тим більше відбувається делегувань зобов'язань, тобто в кожного підрозділу має бути на чолі людина, що контролює невпинний процес праці. А ось щодо зовнішнього контролю, він буде доречний по причині того, що більшість підприємств може мати гарні економічні показники, що відображають ефективність діяльності суб'єкта господарювання, проте аудиторський висновок може містити певні застереження щодо правильності ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, та навіть невпевненості щодо безперервності діяльності компанії, що не менш важливо для інвестора.

Отже, загальноприйнята структура інтегрованої звітності дійсно дуже насичена за змістом, проте так відбувається, оскільки головна мета цієї звітності – висвітлити взаємопов'язаний між собою комплекс фінансових і нефінансових показників для відтворення якомога точної, достовірної та неупередженої інформації щодо діяльності підприємства. Таким чином, інформація щодо бізнес-моделі, податкових показників і системи внутрішнього та зовнішнього контролю підприємства буде дуже доцільною в якості висвітлення додаткових суттєвих інформаційних даних, що можуть зацікавити зовнішніх стейкхолдерів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Фрайман А.В., Кірсанова В.В. Розвиток нормативно-правового регулювання інтегрованої звітності. Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України: Матеріали XV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 10-12 листопада 2021 р.). Одеса: Державний університет «Одеська політехніка», 2021. С. 89-91. URL: <https://economics.net.ua/wp-content/uploads/2021/12/tezy.pdf>. 2. Global Reporting Initiative: веб-сайт. URL: <https://www.globalreporting.org/>. 3. Кравченко О. В., Овчарова Н. В. Теоретичні та методичні засади формування інтегрованої звітності в Україні. Мукачівський державний університет. Серія: Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2016. № 6. С. 359-366. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/6_ukr/62.pdf.

Judit FÜREDI-FÜLÖP

PhD

egyetemi docens

Miskolci Egyetem, GTK, Pénzügyi és Számviteli Intézet

Miskolc, Magyarország

Mária VÁRKONYINÉ JUHÁSZ

PhD

intézetvezető egyetemi docens

Miskolci Egyetem, GTK, Pénzügyi és Számviteli Intézet

Miskolc, Magyarország

BEVÉTEL ELSZÁMOLÁS A MAGYAR NEMZETI ÉS A NEMZETKÖZI SZÁMVITELI SZABÁLYOZÁSBAN

A korábban hatályos magyar számviteli szabályok alapján – különösen az építő ipari cégek esetében – gondot okozott az, hogy a több üzleti évet érintő kivitelezési szerződésekkel kapcsolatosan felmerült költségekhez nem lehetett hozzárendelni az arányosan arra jutó árbevételt, és így a szerződés teljesítésével elért eredmény sem a teljesítés időszakában, hanem azt követően kerülhetett csak elszámolásra.

A magyar számviteli törvény (a továbbiakban: Sztv.) 2020. január 1-ével bevezette a „szerződés elszámolási egységére” vonatkozó elszámolási elveket.

Ezzel az éven átnyúló, egyedi megrendelések alapján készülő termékekre, szolgáltatásokra az IFRS 15 Vevői szerződésekből származó bevételek standard szabályrendszerére emlékeztető előírások váltak kötelezővé.

A projekt elszámolások új szabályai alapján a teljesítés fok arányában kell elszámolni az árbevételt az összemérés elvének alkalmazásával.

A szabályozás változás által bevezetett új fogalom a számviteli törvényben a szerződés elszámolási egysége, amely kizárólag akkor alkalmazható, ha a vevő meghatározhatja a termék vagy szolgáltatás jellemzőit.

Ezen lépéssel azonban nem valósult meg a magyar számviteli szabályozás teljes harmonizációja az IFRS bevétel elszámolási szabályaihoz, hiszen az IFRS 15 Vevői szerződésekből származó bevételek standard mind a termék, mind a szolgáltatás értékesítési bevételének elszámolása időpontjait eltérően szabályozza, mint a számviteli törvény. Ezek az eltérések jelentős számszaki eltérésként mutatkozhatnak a pénzügyi kimutatásokban, mind az eredményt, mind a vagyon értékét illetően.

Петро ХОМИН

д.е.н., професор, професор кафедри
бухгалтерського обліку та аудиту
Тернопільський національний
технічний університет ім. Івана
Пулюя, м. Тернопіль, Україна

”ШЕДЕВРИ” ОБЛІКОВОЇ ТЕОРІЇ

Вочевидь, майбутні історики бухгалтерського обліку охарактеризують мінімум три чверті ХХ ст.-першу чверть ХХІ ст. стосовно його теорії, як блукання в хащах із трьох дерев, де кожне – з порожнім дуплом. А тому безплідне, тож упродовж цього періоду в ній, замість чогось путнього, ”сьогодні домінує одна нісенітниця, завтра – інша (інколи схвалена ким слід)...” [1, с. 4].

Згадаймо ”утопічні й абсурдні погляди на методологічну єдність трьох видів обліку” та необхідність їхнього об’єднання ”в одному місці” [6, с. 480-481]. Чи ”т. зв. ”нормативний облік”, що виник в 30-ті роки минулого століття, стосовно якого навіть його теоретик М. Жебрак через неповних 20-ть років рекомендував відмовитися від нормативів у розрізі виробів, обмежуючись ”тільки цеховим розрізом” [6, с.502]. Й хоч цей облік був ”схвалений ким слід”, в 1952 р. не менш відомий у ті часи вчений А. Афанасьєв зневажливо написав: ”...Метод прокламують як найпередовіший. Тим часом побудована так калькуляція ...представляє собою профанацію” [6, с. 503]. В 70-х роках ХХ ст. як ”шедевр”, теж ”схваленим ким слід”, пробували впровадити чекову форму обліку й контролю, проте з тим же фіналом. Однак і в теперішній обліковій теорії маємо подібне шарахання від одного стовбура до іншого: management accounting, controlling, ба вже навіть strategic accounting не дають спокою цілому поколінню ”класиків” і ”неофітів”. Зокрема, стосовно управлінського обліку намолочено вже більше, ніж сім мішків гречаної вовни, але ні його, як і контролінгу – самосіву, чи пагона з коріння першого, тим паче, конгломерату strategic management accounting, – навіть Діоген зі свічкою в білий день не відшукає.

Зате, на противагу шлягеру Б. Окуджави: ”Здесь птицы не поют, деревья не растут...”, чути кукурікання, мовляв, сформувалися три основні системи управлінського обліку: загальна; інтегрована; переплетена. Одна система відрізняється від іншої підходом до побудови плану рахунків: при загальній системі обліку використовується спрощений план рахунків; інтегрований – інтегрований план рахунків; при переплетеній системі використовується план рахунків, аналогів якого в нашій державі немає. Не дивлячись на, здавалось би, очевидне: взятися за розробку такого аналога якраз нині найбільше би пасувало.

Або кількасот сторінковий опус, де наводиться ”теоретичний” бешамель щодо введення в облік прогностики як ключової ознаки strategic accounting (strategic management accounting), хоча: ”Будь-який прогноз щодо майбутнього, заснований на даних теперішнього, неминуче є помилковим ... Завіса

майбутнього непроникна. Наше нинішнє сонце освітлює лише теперішнє, кидаючи непрямий відблиск на минуле ... Але ми даремно втуплюємо свої погляди в горизонт, за який спускається наше сонце...” [4, с. 142].

Мабуть тому-то, на жаль, усе закінчується ”концептуальними”, чи то ”методологічними” засадами організації стратегічного управлінського обліку й твердженнями, що проблеми його методологічного та методичного забезпечення висвітлювалися в роботах зарубіжних та вітчизняних вчених з обов’язковим наведенням обойми прізвищ, у тому числі й тих, які ні сном, ані духом про таку абракадабру не відали. Й не інакше, як із-за скромності, маючи інтернетний доступ до цих робіт, більш того, дисертації, захищеної ще в 2010 р., з назви якої витікає нібито ціла галузь промисловості пожинає плоди такого обліку, хоч би якусь дешифру методику стратегічного управлінського обліку розкрити не наважуються. Тим паче, коли метою власного дослідження є визначення основних етапів впровадження системи стратегічного управлінського обліку на підприємстві й аналіз ефективності цього процесу. Бо насправді цим фантомом вони вуалюють свою безпорадність бодай наблизитися до проблем методики бухгалтерського обліку, де за роки стохастичних змін шкереберть накопичилися ”шедеври” на кшталт об’єднання рахунків-антиподів, призначених для обліку амортизації й зносу основних засобів у покруч 13 ”Знос (амортизація) необоротних активів”. У той час, як кожному бухгалтеру відомі ази: ”Знос... є сумою, на яку протягом відомого періоду зменшився реальний основний капітал. ...Амортизація ...виражає суму реальних цінностей, накопичену в активі для поповнення втрати вартості майна” [6, с. 273]. Або арифметичного тлумачення капіталу підприємства як ”різниці між активами та зобов’язаннями підприємства”, паралельно заплутаного аж 6-ма пасивними синтетичними рахунками з парадоксом – включенням для його обліку одного активно-пасивного на додачу. От тільки ніколи не вказують, що ж обліковується на цих рахунках, коли ця різниця виходить від’ємною – цього адепти управлінсько-контролінгово-стратегічного обліку воліють не помічати.

Зосередились бо на доведенні необхідності ”розпрощатися з традицією, яка зафіксована в назві науки”, отож ”перешкоджає розвитку обліку в постіндустріальному суспільстві” – компіляції, нав’язаної епатажною фразою колишнього земського статистика О. Чаянова: ” ...Термін ”бухгалтерський” застарів, не відображає справжній зміст господарських процесів, несе в собі сліди проклятого, навік знищеного капіталістичного ладу” [5, с. 29]. Тож, безперечно, що в такому разі всі сили треба кинути на руйнацію цієї злощасної традиції, оскільки: ”Облік... набуде ознак науки лише у випадку приведення у відповідність її назви до існуючої реальності нового часу – епохи постіндустріального суспільства”. Гай-гай, писала бо О. Пчілка: ”... *Наша пісня гарна й нова, – починаймо її знову...*”.

Відтак у цих описових опусах марно шукати щось придатне для вирішення облікової проблематики, передусім подолання громіздкості, адже: ”Як у механізмі в один і той же час неможливо вигравати в силі й швидкості, точно та

само в бухгалтерії складність, роздробленість обліку, яку можна розвивати мало не до безконечності, досягається не інакше, як на шкоду простоті й своєчасності, словом, практичності обліку” [3, с.187]. Та де там! До цього ні в ”класиків”, ані в ”неофітів” не дійшло. І, як уявляється, ніколи не дійде. Це тільки Е. Дегранж міг тратити свій час на т. зв. ”американську” форму обліку. Згадувані персонажі здатні хіба до контрнарративів – ”перетворити старий ”бухгалтерський” облік на модернізовану науку про інформаційні ресурси, які на порядок чи (sic! – П. Х.) кілька порядків повинні бути більшими за обсягом і різноманітністю явищ і процесів, що відбуваються на підприємстві та за його межами, ніж отримують тепер”. З приводу чого мабуть резонансним буде інше повчання: ”Перш ніж брати в руки ручку, щоби писати по-бухгалтерськи, перш ніж братися за навчання бухгалтерії, треба вникнути, що таке бухгалтерія, на чому ґрунтується це знання” [1, с. 3]. Шкода тільки, що вникати в це бажаючих катма, тому-то через ці ”шедеври” ідіома ”втрачене покоління”, увічнена Е.-М. Ремарком, перейшла в сферу облікової теорії, й хто зна, чи тільки стосовно минулих і нинішніх поколінь науковців?

Список використаних інформаційних джерел

1. Арсеньев Г. Как нужно изучать бухгалтерию? Мысли о законе двойной записи и о балансе. М.: Тип. П.Т. Сапрыкина. 1908. 19 с. 2. Афанасьев А. А. Основы построения бухгалтерского баланса. М.: Госфиниздат, 1952. 3. Белов В. Ответ профессору А. И. Скворцову. Счетоводство, 1889. № 14-15. 4. Булгаков С. Капитализм и земледелие. СПб. Тип. и литогр. В. А. Тиханова, 1900. Т. 1. 457 с. 5. Методы безденежного учета хозяйственных предприятий: Сб. статей. М.: Госиздат, 1921. 6. Соколов Я. В. Бухгалтерский учёт: от истоков до наших дней. М.: Аудит ЮНИТИ, 1996. 638 с.

Надія ХОРУНЖАК

д. е. н., професор
професор кафедри обліку і оподаткування
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ОБЛІК І АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ’ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Функціонування сучасних суб’єктів господарювання та умови, в яких воно здійснюється, вимагає активного використання різних важелів подолання існуючих небезпек і загроз для досягнення відповідного рівня ефективності та становища на ринку. Важливими внутрішніми інструментами досягнення цієї мети є облік і аналіз діяльності та вироблення на цій основі планів оптимізації господарювання й збереження ресурсів. Не можна стверджувати, що лише ці дві системи забезпечують ефективне функціонування сучасних підприємств, але в якості інформаційної бази вони виступають основою прийняття управлінських

рішень, тож опосередковано беруть участь практично в усіх процесах, які відбуваються.

Належна організація процесів обліку та аналізу, як і їх зміст та спрямування як прямо так і опосередковано впливає на результативність господарювання. При цьому є низка специфічних моментів, на які слід звернути увагу. Безумовно, існують елементи та характеристики цих систем (особливо це стосується обліку), на які неможливо впливати. За приклад можна навести факт суворої регламентації обліку та вимога дотримання чинних приписів при обліковому відображенні об'єктів і складанні звітності. В плані аналізу таких обмежень практично немає, але існує інша загроза – ризик вибору не релевантних показників, оскільки склад показників аналізу надзвичайно великий.

Для досягнення оптимальності та адекватності систем обліку й аналізу, їх високої результативності, необхідно вести пошук такого їх поєднання, яке б максимально задовольняло управлінські інформаційні запити й сприяло прийняттю оперативних і стратегічних рішень, спрямованих на підвищення результативності та ефективності діяльності.

Загалом, як справедливо зазначають Шушакова І.К., Зябченкова Г.В. та Кузуб М.В. «суб'єкти господарювання мають чітко усвідомити, що головною умовою їхнього ефективного господарювання, залучення інвестиційних ресурсів є відображення системою бухгалтерського обліку достовірної та повної інформації, яку бажають дослідити користувачі» [1]. Таке твердження рівночасно стосується і аналізу, який в останні роки активно використовується для прийняття управлінських рішень і служить актуальною базою прийняття інвестиційних рішень.

За твердженням Волкової Н.А. та Коляди А.Л. в сучасних умовах «більшого значення набуває саме практичне використання відповідних аналітичних засобів управлінським персоналом ... підприємств, що дозволяє оперативно визначати резерви, усувати, запобігати негативному впливу чинників внутрішнього й зовнішнього середовища та підвищити рівень прибутковості їх діяльності [2, с.172].

Для того, щоб сформувати на підприємстві систему обліку та аналізу, здатну максимально задовольняти існуючі інформаційні потреби, потрібно дотримуватися низки вимог і принципів. У склад останніх, зокрема, мають бути включені (окрім традиційних, визначених чинним законодавством України): принцип ефективності та оптимальності, гнучкості та адаптивності. При розробці й формуванні удосконаленої інформаційної системи, яка надає інформацію для управління (у її складі – обліку, аналізу і контролю) для досягнення максимальної ефективності доцільно було б дотримуватися закону Гроша, що активно застосовувався в галузі технічних наук і виробництві комп'ютерної техніки.

В різній інтерпретації він звучить так: «продуктивність комп'ютера збільшується пропорційно квадрату його вартості». Сам автор закону, вважав що

існує фундаментальне правило, яке дає додаткову економію тільки як квадратний корінь від збільшення швидкості – тобто щоб у 10 разів дешевше здійснювати обчислення, необхідно робити їх у 100 раз швидше [3].

В сучасних динамічних умовах такий підхід має щоразу обмеженіше застосування, але у випадку системи обліку його дотримання забезпечить від надмірних витрат в спробах сформувати максимально ефективну систему.

Безумовно, кожен власник може вирішувати питання ефективності обліку і аналізу (чи інформаційної системи, у якій вони взаємодіють і працюють в комплексі), але в будь-якому разі йому потрібно послідовно реалізувати деякі заходи, перш ніж розпочинати удосконалення. У їх складі: 1) здійснити оцінку чинної системи обліку і аналізу на предмет її відповідності управлінським запитам (за показниками, запропонованими в [4]) (1); 2) особисто для себе та своєї організації (установи, фірми, підприємства) вирішити питання витрат на її удосконалення і очікуваного ефекту (він може бути суттєво меншим, ніж запропонований Грошем) (2); 3) на основі (1) встановити найбільш потрібні напрями удосконалення чинної інформаційної системи обліку і аналізу; 4) знайти джерела, шляхи і реалізаторів удосконалення (вважаємо, що найбільш дешевим способом пошуку практично усіх перерахованих складових буде замовлення у освітніх закладах відповідної теми випускної кваліфікаційної роботи студента).

Цей перелік можна доповнювати новими елементами і деталізувати, але основним правилом, якого слід дотримуватися окрім ефективності є теза, влучно висловлена знайомим в Україні науковцем, - професором Кіндрацькою Л.М. : «...варто відійти від позиції підвищеної гордості працівників обліку винятково за результативний звіт, достовірність наведених у ньому показників. Тут має спрацювати дещо інший ракурс гордості – повнота задоволення запитів користувачів і на цій основі підтвердження репутації установи на ринку» [5, с.237].

Список використаних інформаційних джерел

1. Шушакова І.К., Зябченкова Г.В., Кузуб М.В. Концепції зближення систем бухгалтерського обліку та фінансового звітування. *Економіка та суспільство*. 2021. №30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-9>.
2. Волкова Н. А., Коляда А.Л. Аналітичні методи пошуку резервів ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств. *Економічний аналіз*. 2017. Том 27. № 1. С. 171-177. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1254/1027>.
3. Грош, Н.Р.І. *Высокоскоростная арифметика: цифровой компьютер как инструмент исследования*. Журнал Оптического общества Америки. 1953. №43 (4). С.306–310. URL: DOI : 10.1364 / JOSA.43.000306.
4. Хорунжак Н.м. Реформування обліку в державному секторі та можливості досягнення його оптимальності. *Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах інформаційного суспільства: Збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 115-річчю «Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана»; 09-10 грудня 2021 року*. К.: КНЕУ, 2021. С.257-260.
5. Кіндрацька Л.М. *Облікова*

інформація в управлінні установами державного сектора. Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах інформаційного суспільства: Збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 115-річчю «Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана»; 09-10 грудня 2021 року. К.: КНЕУ, 2021. С. 235-238

Ольга ЧАБАНЮК

к.е.н., доцент

доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана»

м. Київ, Україна

Юлія МАКСЮТЕНКО

здобувачка вищої освіти ОП «Облік і оподаткування», 4 курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана»

м. Київ, Україна

КОЕФІЦІЄНТ ОБОРОТНОСТІ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Основні засоби мають вирішальне значення для будь-якої компанії, оскільки вони використовуються, щоб допомогти бізнесу отримувати дохід, а інвестори уважно розглядають їх, коли вирішують, чи інвестувати в компанію. Так, коефіцієнт оборотності основних засобів використовується для визначення ефективності основних засобів у генеруванні збуту.

Компанії, які ефективніше використовують свої основні засоби, користуються конкурентною перевагою перед своїми конкурентами. У відповідності до НП(С)БО 7 «Основні засоби» – це матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) Сюди входять нерухомість, така як земля та будівлі, машини та обладнання, меблі, обладнання та транспортні засоби. Усі вони періодично амортизуються з первісної вартості активів до тих пір, поки вони не досягнуть кінця терміну їх використання або не будуть виведені з експлуатації [1].

Ефективність основних фондів – результат у вигляді отриманого ефекту, що співвідноситься з витраченими ресурсами. Підвищення ефективності полягає в досягненні найбільших результатів при відповідному рівні розвитку продуктивних сил порівняно з витратами праці, використаними на створення суспільного продукту [2, с. 61].

Оборот основних засобів (FAT) — це коефіцієнт ефективності, який вказує, наскільки добре або ефективно підприємство використовує основні засоби для збільшення продажів. Він показує загальну віддачу від кожної гривні, вкладеної

в основний засіб, а її зростання дозволяє знижувати обсяги нагромадження, тобто збільшувати частку фонду споживання [3]. Цей коефіцієнт ділить чистий продаж на чисті основні засоби, розраховані за річний період. Чисті основні засоби включають суму основних засобів за вирахуванням накопиченої амортизації. Як правило, вищий коефіцієнт основних засобів означає більш ефективне використання інвестицій в основні засоби для отримання доходу, тому, даний коефіцієнт часто аналізується поряд із коефіцієнтами кредитного плеча та рентабельності. Іншими словами, цей коефіцієнт оцінює валовий дохід компанії до середньої загальної кількості активів, щоб дізнатися, скільки продажів було отримано з кожної гривні активів компанії. Наприклад, коефіцієнт 0,5 означає, що кожна гривня активу приносить 50 коп. продажів.

Для визначення коефіцієнта оборотності основних засобів використовується така формула:

$$\text{Оборот основних засобів} \equiv \frac{\text{чистий продаж}}{\text{середній обсяг основних засобів}} \quad (1)$$

Де, чистий продаж – це сума доходу, отриманого після вирахування доходів від продажів, знижок на продаж і надбавок на продаж;

середні загальні активи – це середнє значення сукупних активів на кінець поточного або попереднього фінансового року.

Коли бізнес має низькі показники продажів і має відносно великий обсяг інвестицій в основні засоби, коефіцієнт FAT може бути низьким. Особливо це стосується виробничих підприємств, які використовують великі машини та обладнання. Хоча не всі низькі коефіцієнти є поганими, якщо компанія тільки зробила нові великі закупівлі основних засобів для модернізації, низький FAT може мати негативний відтінок. Зменшення коефіцієнта також може свідчити про те, що компанія надто інвестує у свої основні засоби. Високий коефіцієнт, з іншого боку, є кращим для більшості підприємств. Це свідчить про більшу ефективність управління основними засобами; отже, це дає більший прибуток від інвестицій в активи [3].

Немає точного співвідношення чи діапазону, щоб визначити, чи ефективно компанія одержує дохід від таких активів. Це можна виявити, лише якщо порівняти останній коефіцієнт компанії та попередні періоди або співвідношення інших подібних бізнес-стандартів або галузевих стандартів. Як приклад розглянемо різницю між інтернет-компанією та виробничою компанією. Інтернет-компанія, така як Meta (раніше Facebook), має значно меншу базу основних засобів, ніж виробничий гігант, такий як Caterpillar. Очевидно, що в цьому прикладі коефіцієнт оборотності основних засобів Caterpillar є більш доречним і повинен мати більшу вагу, ніж коефіцієнт FAT Meta [4].

Основні засоби значно відрізняються від однієї компанії до іншої та від однієї галузі до іншої, тому важливо порівнювати співвідношення подібних видів бізнесу. Хоча коефіцієнт FAT має велике значення в певних галузях, інвестор або аналітик повинен визначити, чи знаходиться досліджувана компанія у відповідному секторі чи галузі, щоб коефіцієнт було розраховано, перш ніж надавати йому велику вагу [3].

Незважаючи на те, що коефіцієнт оборотності активів є сприятливим для визначення ефективності активів компанії для її продажу, він не надає деталей, корисних для повного аналізу запасів. Коефіцієнт може бути штучно зменшений, коли компанія купує великі активи. Також, якщо компанія передає свої виробничі потужності на аутсорсинг, це може призвести до вищого коефіцієнта оборотності активів. Це пояснюється тим, що компанія має нижчу базу активів, що робить її більш ефективною, ніж її конкуренти, навіть якщо вона не прибуткова [4].

Отже, інвестори, які шукають інвестиційні можливості в галузі з капіталомістким бізнесом, можуть виявити, що FAT буде корисним для оцінки та вимірювання віддачі від вкладених грошей. Ця оцінка допомагає їм приймати важливі рішення щодо того, продовжувати інвестувати чи ні, а також визначає, наскільки добре ведеться конкретний бізнес. Це також корисно для аналізу зростання компанії, щоб побачити, чи збільшують вони продажі пропорційно їхнім активам.

Список використаних інформаційних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92. Дата оновлення 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
2. Васильцова С.О., Мамедова А.Д., Козюра В.В. «Ефективності використання основних фондів та шляхи її покращення». Вісник НТУ «Харківський політехнічний інститут». 2017. С. 60-63.
3. Чайка Т.Ю., Лошакова С.Є., Калашнік О.Ю. «Розрахунок фондівіддачі за фінансовою звітністю НП(С)БО України та сучасні тенденції її оцінки і аналізу». Ефективна економіка: електрон. наук. фахове вид. 2018. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6300>.
4. Will Kenton «Fixed Asset Turnover Ratio». Investopedia. Corporate finance & accounting financial ratios. 2021. URL: <https://www.investopedia.com/terms/f/fixed-asset-turnover.asp>

Ксенія ЧЕРНЕНКО

к.е.н., доцент

доцент кафедри бухгалтерського обліку
та економічного контролю

Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна

БЛАГОДІЙНА ДОПОМОГА: ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ

Благодійність, також харитативність - безкорисливе надання допомоги потребувачим, які не є пов'язаними з благодійником.

Приклади благодійності часто перетинаються з прикладами філантропії, хоча не всяка благодійність є філантропією, як і навпаки, не всяка філантропія є благодійністю.

Благодійність заснована як на волонтерській, так і професійній діяльності благодійників, благодійних організацій та благодійних фондів яка орієнтована на допомогу та покращення суспільства, окремих його верств чи осіб [1].

Первісною вартістю основних засобів, отриманих безоплатно від фізичних та юридичних осіб (крім суб'єктів державного сектору), є їх справедлива вартість на дату отримання з урахуванням додаткових витрат (на транспортування, установку, монтаж, налагодження тощо). Таким є припис п. 7 розд. II Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 «Основні засоби», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 12.10.2010 р. № 1202.

Поруч із цим первісна вартість безоплатно отриманих цінностей може визначатися згідно з відповідними первинними документами з урахуванням додаткових витрат.

Аналогічну за змістом норму містить і п. 5 розд. II Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 123 «Запаси», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 12.10.2010 р. № 1202. Відтак, зазначені вище правила оцінки поширюються і на безоплатно отримані запаси.

Отже, оцінку безоплатно отриманих матеріальних цінностей слід проводити виходячи з даних, наведених у супровідних первинних документах. При цьому всі додаткові витрати слід також включати до первісної вартості таких цінностей. Якщо ж благодійник не надав підтвердних документів, тоді оцінку безоплатно одержаних матеріальних цінностей проводить комісія установи. Остання утворюється за наказом керівника установи з числа її працівників.

Чинне законодавство не містить прямої вимоги щодо залучення до процесу безоплатно отриманих активів професійного оцінювача і проведення незалежної оцінки майна.

Оцінка ТМЦ, отриманих як спонсорські, благодійні внески чи інша гуманітарна допомога, здійснюється за справедливою вартістю. Тобто комісія має виходити з припущення, скільки може коштувати той чи інший об'єкт на відповідну дату з урахуванням його технічного стану і ступеня зносу. За результатами оцінки комісія має скласти акт оцінки матеріальних цінностей у довільній формі.

Операції з безоплатного отримання основних засобів та інших необоротних матеріальних активів слід оформляти Актом приймання-передачі основних засобів. Типову форму цього акту затверджено наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору та порядку їх складання» від 13.09.2016 р. № 818 (далі - наказ № 818). У разі отриманні основних засобів як гуманітарної допомоги, дарунка чи безповоротної допомоги акт складає комісія установи, яка приймає основні засоби. У цьому випадку акт може бути складений в одному примірнику. Акт обов'язково має затвердити керівник установи - бенефіціару.

Окрім того, на безоплатно отримані необоротні активи необхідно скласти Акт введення в експлуатацію основних засобів та відкрити Інвентарну картку

обліку об'єктів основних засобів за типовими формами, затвердженими наказом № 818.

Для оформлення приймання благодійної допомоги у вигляді запасів доцільно застосовувати Акт про приймання матеріалів за типовою формою № 3-1. Останню затверджено наказом Державного казначейства України «Про затвердження типових форм обліку та списання запасів бюджетних установ та інструкції про їх складання» від 18.12.2000 р. № 130.

Список використаних інформаційних джерел

1. Вікіпедія. URL: <https://cutt.ly/UJYn4JL> (дата звернення 18.05.2022). 2. Тетяна Станкус, Ангела Бочі, Ольга Шубіна. Отримання благодійної допомоги. URL: <https://cutt.ly/FJYn9e9> (дата звернення 18.05.2022).

Любов ШАЦКОВА

к. е. н., доцент

*доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Державний університет «Одеська політехніка»*

м. Одеса, Україна

Віктор ШАЦКОВ

аспірант кафедри обліку і консалтингу

Державний податковий університет

м. Ірпінь, Україна

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Ефективна експлуатація основних засобів є умовою ефективного функціонування підприємства в цілому. Важливою умовою, що впливає на обсяги господарської діяльності, рівень фінансового стану та здатність задовольняти попит населення, є ефективна політика формування основних засобів підприємства. Процес прийняття управлінських рішень під час формування основних засобів передбачає виконання певних аналітичних процедур щодо визначення ефективності їх використання. Тому проведення своєчасного аналізу основних засобів, результати якого служать основою для прийняття управлінських рішень, є складовою забезпечення ефективного функціонування підприємства.

Аналіз основних засобів спирається на певну систему критеріїв та показників. За допомогою критерію через систему показників пов'язується мета аналізу із засобами її досягнення. Основні критеріальні оцінки аналізу основних засобів наступні: наявність, достатність, технічний стан, забезпеченість праці, ступень використання, ефективність використання, прибутковість. Виходячи з багатокритеріального підходу до аналізу основних засобів, запропоновано методичний підхід, який дозволить зібрати і проаналізувати велику кількість зібраної інформації з досліджуваного питання. виявити проблеми в процесі

експлуатації основних засобів та надати рекомендації, які покращують функціонування підприємства (рис. 1).

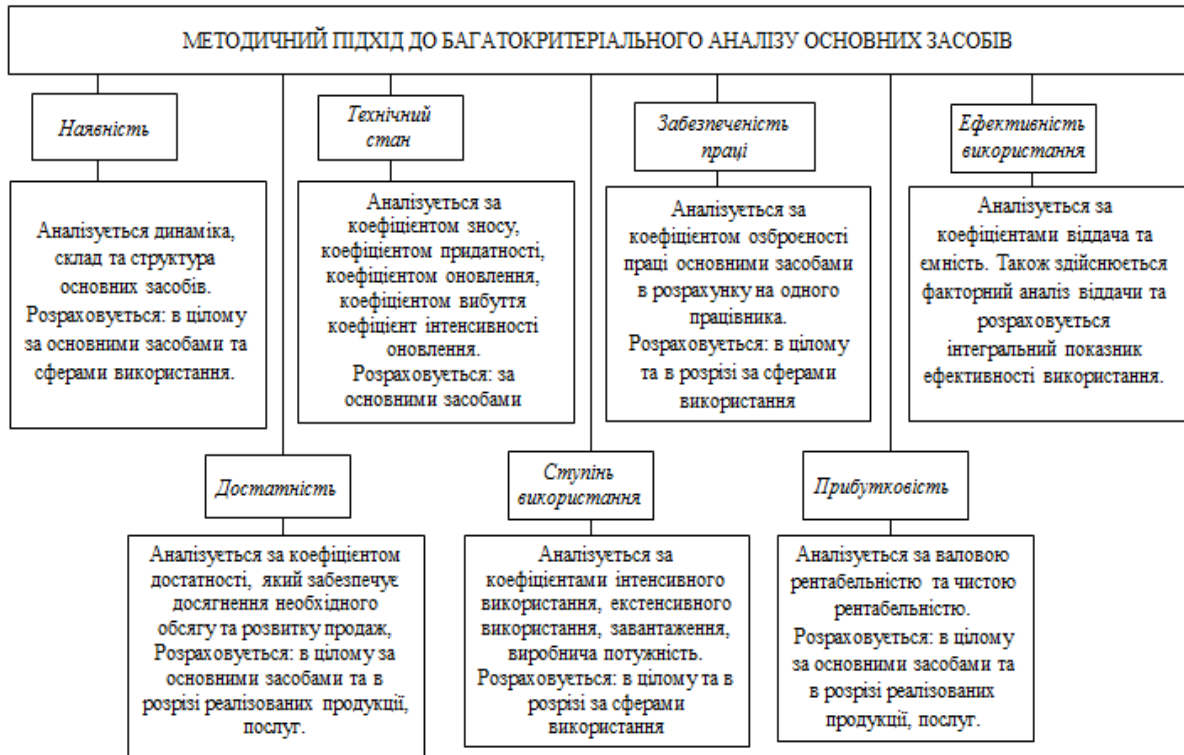

Рисунок 1 – Методичний підхід до багатокритеріального аналізу основних засобів

Джерело: власна розробка авторів

За критерієм наявності здійснюється аналіз динаміки, складу та структури основних засобів на початок і кінець звітного періоду, а також їх середньої вартості. Проводиться порівняння цих показників з рівнем попереднього періоду. Розраховується в цілому за основними засобами та місцями використання.

За критерієм достатності оцінюється достатність розміру основних засобів, який забезпечує досягнення необхідного обсягу та розвитку продаж, визначається як співвідношення темпів зростання продаж та основних засобів за певний період. Розраховується: в цілому за підприємством та в розрізі реалізованих продукції, послуг.

За критерієм технічного стану оцінюється зміна технічного стану основних засобів підприємства, яка характеризується коефіцієнтом зносу основних засобів, коефіцієнтом придатності основних засобів, коефіцієнтом оновлення основних засобів, коефіцієнт вибуття основних засобів.

Коефіцієнт зносу основних засобів відображає частину перенесеної вартості основних засобів до їх первісної вартості. Коефіцієнт придатності основних засобів показує частину залишкової вартості основних засобів в їх

первісній вартості. Коефіцієнт оновлення основних засобів показує частину введених основних засобів у загальній вартості основних засобів. Коефіцієнт вибуття основних засобів показує частину основних засобів, що вибули до загальній вартості основних засобів [1].

За критерієм забезпеченості розраховується коефіцієнт озброєності праці основними засобами в розрахунку на одного працівника як в цілому по у підприємству, так й в розрізі за місць використання.

За критерієм ступеня використання розраховуються такі показники, як коефіцієнти інтенсивного використання та екстенсивного використання. Коефіцієнт екстенсивного використання основних засобів визначається відношенням фактичного фонду часу роботи до максимально можливого. Коефіцієнт завантаження визначається відношенням трудомісткості за даним основним засобом до фонду часу роботи. Коефіцієнт інтенсивного використання обладнання визначається відношенням фактичної продуктивності основного засобу до нормативної. Виробничу потужність визначає максимальні можливості, закладені в коштах труда (максимальний випуск продукції, послуг):

За критерієм ефективності використання розраховуються такі показники, як віддача та ємність основних засобів. Віддача основних засобів показує скільки продукції, послуг реалізує підприємство з кожної гривні, вкладеної в основні засоби. Ємність це показник, зворотній фондівдачі, який характеризує величину основних засобів, які припадають на 1 грн. реалізованої продукції, наданих послуг. Також здійснюється факторний аналіз віддачі основних засобів, за яким досліджується вплив таких факторів, як кількість основних засобів, фонд робочого часу одиниці основних засобів, середньогодинний виробіток одиниці основних засобів. Інтегральний показник ефективності використання характеризується умовним середнім економічним ефектом у вигляді виручки від реалізації та прибутку, який припадає на кожен гривню витрат, що вкладені в основні засоби.

За критерієм прибутковості визначається рентабельність основних засобів за звітний період, характеризується валовою та чистою рентабельністю. Валова рентабельність визначається як відношення валового прибутку до середньої величини основних засобів за звітний період. Чиста рентабельність: визначається як відношення валового прибутку до середньої величини основних засобів за звітний період. Розраховується: в цілому за основними засобами та в розрізі реалізованих продукції, послуг.

Отже, використання запропонованого методичного підходу до багатокритеріального аналізу дозволить створити таку систему інформаційно-аналітичних потоків, яка б забезпечувала ефективні управлінські рішення щодо ефективного використання основних засобів для досягнення найліпших результатів діяльності підприємства.

Список використаних інформаційних джерел

1. Мулик Т.О. Аналіз основних засобів підприємства: методичні та практичні аспекти. Інфраструктура ринку. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит, 2020. Вип. 46. С. 113-122. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/46_2020_ukr/21.pdf (дата звернення: 16.05.2022). 2. Савченко А.М. Олянецька М.С. Особливості аналізу необоротних активів на прикладі підприємства ПАТ «Харківська бісквітна фабрика». Ефективна економіка, 2019. №11. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2019/90.pdf (дата звернення: 20.05.2022).

Shefali AHUJA

Research Scholar, Department of Business Administration
School of Business and Commerce, Manipal University Jaipur
Jaipur (Rajasthan) India

Dr. R.K TAILOR

Associate Professor, Department of Business Administration
School of Business & Commerce, Manipal University Jaipur
Jaipur (Rajasthan), India

APPLICATION OF ROBOTIC PROCESS AUTOMATION IN MODERN ACCOUNTING SYSTEM

Background: In the era of frequent changes and development a new way of doing task is popular these days which is known as Robotic Process Automation. R.P.A. is being adopted by several industries to carry out their accounting services with modern techniques. Economy of our country is based upon inflow and outflow of money which can easily monitored by R.P.A. software's

Objectives: Financial transactions is the core area to implement accounting. The study shows how R.P.A. smoothen the process of accounting as it reduces human workload by providing security, and stability.

Methodology: This research came from analyzing a lot of review papers along with some primary and secondary source of data.

Findings: After applying Robotic Process Automation to old accounting system accountability of data is more reliable and authentic than earlier, it completely changed the whole view of old accounting system.

Conclusion: With the study and the survey conducted the result came out is that Robotic process automation is already freeze in field of accounting. It provides numerous benefits like saving in time and cost, covering the risk, security of data etc. For each kind of industries there are different kinds of modern accounting models of R.P.A which works according to their industries requirement to achieve desired goals.

Віталій ШКРОМИДА

к. е. н., доцент

доцент кафедри обліку і оподаткування

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКОВО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕПУТАЦІЙНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Потреба обліково-аналітичного забезпечення суттєво загострюється в процесі управління компанією за умов відсутності необхідної інформації. Такий контекст є притаманним в умовах реалізації репутаційного менеджменту. Ситуація ускладнюється з наявністю труднощів, пов'язаних із збором і узагальненням інформації про репутаційні активи, властивість та корисність яких, як відомо, виражається на перетині взаємодії зовнішнього і внутрішнього середовищ компанії.

У ході проведених досліджень встановлено, що для системи обліково-аналітичного забезпечення управління репутаційними активами підприємства слід визначити базові принципи, яких варто дотримуватися при її формуванні та організації (рис. 1).

Як бачимо, визначені принципи обліково-аналітичного забезпечення відповідають принципам обліку та аналізу господарської діяльності, а також їх доповнюють у відповідності до інформаційних потреб репутаційного менеджменту, що дозволяє краще зрозуміти вимоги до формування методичного інструментарію обліково-аналітичного забезпечення управління репутаційними активами підприємства.

Наведені на рисунку принципи логічно згруповані за напрямками, які забезпечують і сприяють функціонуванню системи обліково-аналітичного забезпечення репутаційного менеджменту. Так, перша група принципів покликана сприяти розвитку системи, що є надзвичайно важливо в умовах мінливого і динамічного бізнес-середовища.

Для цього у процесі формування системи слід дотримуватися таких принципів як гнучкості, адаптування, відповідності та гомеостатичності. До речі, дотримання останнього принципу дозволяє закласти механізм саморегуляції, що забезпечить виявлення відхилень у роботі системи, усунення їх та запобігання їх появи у майбутньому.

Рисунок 1 - Базові принципи формування системи обліково-аналітичного забезпечення управління репуаційними активами підприємства

Наступна група принципів, яких пропонується дотримуватися, дозволяє забезпечити якість функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення репуаційного менеджменту. Цього можливо досягнути за умови врахування принципів системності, надійності, стабільності і прозорості. Особливого значення тут набуває принцип надійності, який покликаний відповідати як за надійність функціонування самої системи, так і за надійність даних, які будуть генеруватися та, на основі яких, будуть проводитися аналітичні розрахунки.

Невід'ємною характеристикою системи обліково-аналітичного забезпечення будь-якої ділянки управління є її результативність та дієвість. Для побудови такої системи у репуаційному менеджменті пропонується дотримуватися принципів економічності, раціональності, ефективності та принципу «витрати-вигоди». Такий підхід дозволить забезпечити перевищення інформаційної вигоди над зусиллями і витратами, які були понесені на формування вказаних інформаційних даних. Тобто корисність зібраної та проаналізованої інформації повинна покривати понесені витрати, пов'язаних з формуванням цієї інформації.

Система обліково-аналітичного забезпечення управління репутаційними активами досі окремо не розглядалася, незважаючи на безперечну актуальність і потребу забезпечення ефективності прийняття рішень саме у цій сфері [1, с. 89]. В сучасних умовах господарювання, коли розвиток підприємства в апriorі пов'язаний з конструюванням його репутації на відповідному ринку, формування системи обліково-аналітичного забезпечення управління репутаційними активами повинне враховувати вимоги репутаційного менеджменту, специфіку процесів створення репутаційних активів та, пов'язаної з ними, обліково-аналітичної інформації.

Список використаних інформаційних джерел

1. Shkromyda V., Gnatiuk T. & Shkromyda N. (2022) Evaluation of Indexes of Dynamism of Corporate Reputation in Conditions of Behavioral Economy. *Corporate Reputation Review*. 25, 81–93. <https://doi.org/10.1057/s41299-021-00113-9>

Владислава ШАБАТИН

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
3 курсу, 10 групи, факультету економіки, менеджменту та психології
Державний торговельно-економічний університет

Анна ШПАКОВИЧ

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
3 курсу, 10 групи, факультету економіки, менеджменту та психології
Державний торговельно-економічний університет

Михайло КУЗУБ

старший викладач кафедри обліку та оподаткування
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

ЗВІТНІСТЬ І ПОДАТКОВИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ ЯК ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

У нелегкий час нашої країни відбулися тимчасові зміни у бухгалтерському обліку, задля врегулювання економіки України. Таке становище за роки Незалежності України вперше, тому нам потрібно адаптуватися для підтримки держави. Щоб зберегти економіку Батьківщини, Верховна Рада приймає рішення щодо законопроектів для допомоги громадянам, бізнесу та врегулювання цін на ринку, які безпосередньо впливають на бухгалтерський облік. Таких, як внесення корективів в закони, зміна кодексу і так далі.

Верховна Рада ухвалила Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» (законопроект №7137-д). У зв'язку із внесенням змін до Податкового кодексу України є ряд змін що запровадилися в частині оподаткування ПДВ.

Рішення було прийнято для залучення коштів у державний бюджет, через те, що країні вони необхідні для захисту територіальної цілісності; для

збереження економіки, а саме відновлення бізнесу; і для врегулювання цін на ринку.

Верховна Рада чітко роз'яснила Закон, і що в ньому прописано на офіційному веб-сайті: для фізичних осіб-підприємців 1-ї та 2-ї груп сплата єдиного податку є добровільною; визначення особливостей нарахування окремих податків та зборів в умовах воєнного стану, зокрема ЄСВ, плати за землю, екологічного податку; можливості фізичним особам-підприємцям та юридичним особам з оборотом до 10 млрд грн сплачувати єдиний податок з обороту в обсязі 2% за правилами, встановленими для 3-ї групи платників єдиного податку, тобто зі звільненням від податку на прибуток, ПДВ та інших платежів; звільнення споживачів від відповідальності перед кредитором за прострочення виконання зобов'язань за договором про споживчий кредит; зменшення ПДВ до 7% та звільнення від акцизу з пального [3].

Митні спрощення, що встановили виключно на період дії воєнного стану, були підтримані Президентом України, про що свідчить підписання Закону №2142-IX від 24.03.2022, який вже набрав чинності з 5 квітня, тобто дня його опублікування.

До ухвалення цього Закону, для ввезення на територію України авто з іноземною реєстрацією, українцям потрібно було сплатити акцизний податок, мито та ПДВ. Але з новими правилами, ці платежі тимчасово скасовані для громадян, які ввозять транспортні засоби.

Це допомагає більш швидко ввозити закуповані автомобілі для армії чи на перевезення гуманітарної допомоги та волонтерів для допомоги мирному населенню. Але цим стали користуватись підприємці для подальшого перепродажу машин. Потік автомобілів на митному кордоні збільшився, що призвело до бар'єра гуманітарної допомоги, тобто спрощення було спрямоване на роботу волонтерів. З 25 квітня легкові автомобілі, які ввозяться для особистих потреб будуть оформлятися тільки на шести пунктах пропуску.

Спрощення не застосовуються до авто з росії, білорусі та тимчасово окупованих територій. По завершенню дії воєнного стану, громадянам не потрібно буде доплачувати платежі, від яких вони наразі звільнені. Законом не передбачено відстрочень [1].

Чимало змін відбулися з оподаткування за невеликий термін. І один із цих змін це знищення (втрата) товарів під час дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану та передача товарів у державну чи комунальну власність. Тобто завдяки Закону №2120, що набирає чинності з 17 березня, але він дієвий протягом дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану.

Починаючи з 24 лютого 2022 року за знищення (втрати) товарів під час воєнних дій або у використанні Збройних сил України чи територіальної оборони, то будуть певні відшкодування витрат або зняття з оподаткування

Через нестабільну ситуацію в країні, бухгалтери кожного підприємства щодня перевіряють інформацію стосовно Податкового кодексу України, приділяючи увагу змінам, що впливає на утворення кошторису. Так, під час дії

правового режиму воєнного стану платники податку за операціями з придбання товарів/послуг, за якими в Єдиному реєстрі податкових накладних постачальниками не зареєстровано податкові накладні та/або розрахунки коригування до них, включають до складу податкового кредиту звітного періоду суми ПДВ, сплачені (нараховані) у складі вартості придбаних товарів/послуг, на підставі наявних у платника первинних (розрахункових) документів, складених (отриманих) платником податку за операціями з придбання товарів/послуг відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3].

Суми податкового кредиту з ПДВ, сформовані на підставі даних первинних (розрахункових) документів, отриманих від постачальників товарів/послуг, повинні відображатися платниками ПДВ у таблиці про «Відомості про операції з придбання з податком на додану вартість, які підлягають оподаткуванню за основною ставкою та ставками 7% і 14%» в додатку до податкової декларації з ПДВ та одночасно, за можливості, включатися до Заяви про допущення продавцем товарів/послуг помилок при зазначенні обов'язкових реквізитів податкової накладної та/або порушення продавцем граничних термінів реєстрації в ЄРПН податкової накладної та/або розрахунку коригування, подання якої не має наслідків щодо притягнення до відповідальності [3].

Всі зміни були запроваджені для відновлення всього українського бізнесу, деякі були переміщені на Західну Україну, або для знаходження інших альтернатив, наприклад, ввезення товарів з українських компаній, які знаходяться за кордоном. Для постачальників товарів/послуг і покупців товарів/послуг потрібно провести ті процедури (реєстрація в ЄРПН), які були вище зазначені.

Таким чином у важкий час для нашої Батьківщини керівництво держави робить усе можливе для підтримки громадян та економіки України. Не дивлячись на перші тижні замороженої економіки країни, відбулися швидкі зміни в Податковому кодексі України задля збереження процесу економіки, які безпосередньо вплинули на бухгалтерській облік.

Список використаних інформаційних джерел

1. Про оформлення авто з іноземною реєстрацією під час воєнного стану. URL: <https://cutt.ly/TJ12N53>.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану. URL: <https://cutt.ly/GJ1292m>.
3. Зміни в частині оподаткування ПДВ, що запроваджуються у зв'язку із внесенням змін до Податкового кодексу України. URL: *Oops... Something went wrong!*.
4. Кузуб М.В. Інструменти стандартизації фінансових даних. URL: <https://cutt.ly/yJ12Its>.
5. Лецій Л.А., Кузуб М.В. Оцінка впливу інфляції на показники фінансової звітності. Глобалізаційні виклики розвитку національних економік: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 70- річчю КНТЕУ. 19-21 жовтня 2016 р., м. Київ.

Руслана ШУРПЕНКОВА

к. е. н., доцент

доцент кафедри облікових технологій і оподаткування

Університет банківської справи

м. Львів, Україна

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ РЕІНЖІНІРИНГУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Сутність реінжинірингу полягає в тому, що спочатку єдина діяльність підприємства як економічного суб'єкта поділяється на певні частини (бізнес-процеси), а потім їх з'єднують в нове ціле, яке і забезпечує кардинальне, докорінне поліпшення ситуації.

У сучасній економічній науці реінжиніринг бізнес-процесів має два принципово різних методологічних підходи до його проведення. Перший «традиційний» підхід до реінжинірингу бізнес-процесів був сформульований М. Хаммером та Дж. Чампі. Його базують на створенні нових бізнес-процесів «з чистого аркуша». Такий підхід до реінжинірингу пропонує повністю абстрагуватися від існуючих бізнес-процесів й творчо підійти до процесу створення нових, використовуючи всі існуючі нині інформаційні технології, а також нові прийоми і знання науки управління й організації виробництва.

При такому підході можна побачити ряд суттєвих обмежень у сучасних вітчизняних умовах функціонування підприємств. По-перше, необхідно заново винаходити існуючі бізнес-процеси, що за своєю сутністю вже є настільки ефективними, що не можуть бути сьогодні реалізовані ще краще. По-друге, він потребує величезних творчих зусиль, витрат часу, матеріальних ресурсів та залучення висококваліфікованих фахівців чи консультантів. Ці обмеження роблять його практичне застосування майже неможливим в межах всього підприємства через недоцільність та надвисоку вартість.

Другий, відмінний від «традиційного», підхід до реінжинірингу бізнес-процесів виник у результаті критичних зауважень до підходу «з чистого аркуша». Його автором вважається Т. Дейвенпорт, який пропонує, перш, ніж проектувати нові бізнес-процеси, вивчити і чітко уявити собі існуючі бізнес-процеси, та провести їх порівняння. Останні мають бути не просто визначені, а ретельно вивчені та проаналізовані. Слід спробувати виміряти ефективність як усього процесу в цілому, так і окремих його частин. Необхідно оцінити існуючий рівень використання інформаційних технологій у бізнес-процесі, що підлягає реінжинірингу. Крім того, потрібно виявити проблеми існуючого бізнес-процесу, а також зрозуміти причини, які їх викликають. Лише після цього можна проводити перепроектування бізнес-процесу [1].

Другий підхід потребує менших витрат часу і ресурсів, а тому добре підходить як для реінжинірингу окремих бізнес-процесів, так і для реінжинірингу бізнес-процесів підприємства в цілому. Однак, його суттєвим недоліком є те, що наявність великої кількості фактів і знань про існуючі бізнес-

процеси обмежує простір для творчості у людей, що займаються проектом реінжинірингу. Знаючи існуючі проблеми, вони інтуїтивно спрямовують основні зусилля на те, щоб нові бізнес-процеси не містили вже відомих недоліків. При такому підході існує реальна небезпека застосування послідовних поліпшень існуючих бізнес-процесів замість нового, більш ефективного способу організації бізнесу, який надавав би необхідні поліпшення критично важливих показників бізнес-процесу.

Порівнюючи підходи до реінжинірингу М. Хаммера, Дж. Чампі та Т. Дейвенпорта, можна зробити висновок, що, крім темпу змін, у даних напрямках концепції реінжинірингу визначені різні фактори, які ведуть до змін. У результаті процес змін сполучений з меншим ризиком. Для діючого підприємства концепція Т. Дейвенпорта, або, як її ще називають, концепція редизайну, надає більше можливостей і дозволяє організувати безперервний процес удосконалювання на основі моделювання бізнес процесів.

Характеристики основних підходів до реінжинірингу бізнес-процесів підприємства наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 - Основні підходи до реінжинірингу бізнес-процесів підприємства

Підхід	Суть підходу	Переваги	Обмеження
Реінжиніринг бізнес-процесів М. Хаммера та Дж. Чампі «З чистого аркуша»	Підприємства утворюють та розвивають не на основі розподілу праці, а на базі ідеї реінтеграції окремих операцій у єдині бізнес процеси.	Базується на процесному підході до управління підприємством і представляє реінжиніринг як кардинальне перепроєктування бізнес процесів, тобто їх побудову «з чистого аркуша», тому є доцільним як антикризовий захід розвитку підприємства.	Реінжиніринг розглядають як повну заміну всієї моделі підприємства, його структури, інституціональних норм і правил. Реінтеграція бізнес-процесів повністю замінює різноманітні форми поділу праці. Протиставлення реінжинірингу іншим сучасним формам, методам і інструментам удосконалення системи управління.
Редизайн бізнес-процесів Т. Дейвенпорта	Є комбінацією реінжинірингу з методами поступового поліпшення якості процесів.	Дозволяє організувати безперервний процес удосконалення на основі моделювання бізнес процесів	Відсутність єдиної методики, яку можна було б один до одного застосовувати на будь-якому підприємстві. Обмеження в застосуванні творчого підходу.

Джерело: [1]

Таким чином, основною особливістю реінжинірингу бізнес-процесів є орієнтація на корінну перебудову всієї діяльності підприємства, а не на часткові зміни в тій або іншій сфері .

Проект з реінжинірингу бізнесу, як правило, включає чотири етапи:

1. розробка образу майбутнього підприємства; на цьому етапі підприємство будує картину того, як варто розвивати бізнес для досягнення стратегічних цілей;

2. аналіз наявного бізнесу; проводиться дослідження підприємства і складаються схеми бізнес-процесів його функціонування в даний момент;

3. розробка нового бізнесу; розробляються нові і змінені процеси і підтримуюча їх інформаційна система, виконуються прототипи і тестування нових процесів;

4. упровадження нового бізнесу; на цьому етапі новий проект впроваджується в бізнес [2].

Отже, реінжиніринг є одним з ефективних методів удосконалення бізнес-процесів в процесному управлінні, оскільки передбачає зростання ефективності в десятки разів і виводить підприємство, що його здійснює, на принципово новий рівень розвитку.

Список використаних інформаційних джерел

1. Підходи та методи реалізації реінжинірингу бізнес-процесів. Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_1_61. 2. Організаційний розвиток підприємства. Основні етапи проведення реінжинірингу бізнес-процесів URL: <https://library.if.ua/book/28/1899.html>

Олександр ЮРЧЕНКО

к.е.н., доцент

доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Національна академія статистики, обліку
та аудиту

ОБЛІК ВИТРАТ НА РЕЛОКАЦІЮ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Через військову агресію Російської Федерації діяльність більшості вітчизняних підприємств була паралізована. Щоб підтримати економіку країни, уряд розробив план евакуації підприємств до Західної України. Юридичні особи, які працюють у зонах бойових дій або на окупованих територіях, можуть приєднатися до Національної програми комерційної евакуації. Державна влада запропонувала повністю або частково перевести працівників і виробничі потужності в безпечні райони України, щоб зберегти економіку країни.

В умовах воєнного стану в Україні використовується поняття «релокація бізнесу» – організована примусова евакуація або виведення підприємств із зон надзвичайної ситуації [7]. Постає проблема в частині обліку і оподаткування витрат понесених підприємством на евакуацію своїх активів. На сьогодні відсутні організаційні та методичні положення бухгалтерського обліку і оподаткування витрат на релокацію (переміщення) підприємства в умовах

воєнного стану задля задоволення інформаційних потреб різних груп зацікавлених стейкхолдерів.

Значний внесок у формування базових положень та концепцій бухгалтерського обліку витрат підприємства в тому числі витрат на евакуацію активів було здійснено такими вітчизняними вченими, зокрема: О. Кантерман [1], Г. Морозовська [2], О. Озерова [3]. Разом з тим залишаються не вирішеними проблемні питання в частині визнання, ідентифікації витрат на релокація (переміщення) бізнесу як об'єкта бухгалтерського обліку.

Під час здійснення операції із евакуацією активів (майна) підприємства виникають витрати, які підлягають відображенню на рахунках бухгалтерського обліку та у звітності.

Це в основному витрати, які пов'язані з переміщенням виробничого обладнання, його подальшим монтажем, перевезенням запасів та інших активів. Також можуть виникнути питання щодо консервації основних засобів, що зберігаються в зонах бойових дій або прилеглих територій, звільнення працівників, які відмовляються від переїзду, перереєстрації, пов'язані зі зміною адреси, тощо.

Задля розробки ефективної організації бухгалтерського обліку витрат на релокацію (переміщення) діяльності підприємства в аналітичних розрізах у контексті процесно-орієнтованого управління має значення склад таких витрат. З метою чіткої впорядкованості інформації про витрати на релокацію (переміщення) підприємства пропонуємо такі складові елементи: витрати на переміщення запасів; витрати на переміщення основних засобів; витрати переміщення працівників (рис.1).

Запропонований склад витрат на релокація (переміщення) підприємства дозволяє:

- ✓ ефективно управляти такими витратами (проводити точне обґрунтування та їх розрахунок);
- ✓ здійснювати аналіз (проводити оцінку витрати переміщення підприємства за її складовими елементами);
- ✓ здійснювати моніторинг витрачання коштів на переміщення запасів, основних засобів та людських ресурсів підприємства (виявлення найбільш витратних операцій і вироблення заходів для оптимізації витрат за напрямками).

До складу витрати на переміщення запасів, товарів відносимо витрати, пов'язані з пакуванням, навантаженням, переміщенням, розвантаженням, розпакуванням, розміщенням виробничих запасів, малоцінних і швидкозношуваних предметів (далі - МШП), готової продукції та товарів. Ці витрати належать до складу витрат операційної діяльності підприємства.

Їх облік доцільно вести на субрахунку 949 «Інші витрати операційної діяльності», відкривши аналітичний рахунок 9491 «Витрати на релокацію (переміщення) запасів».

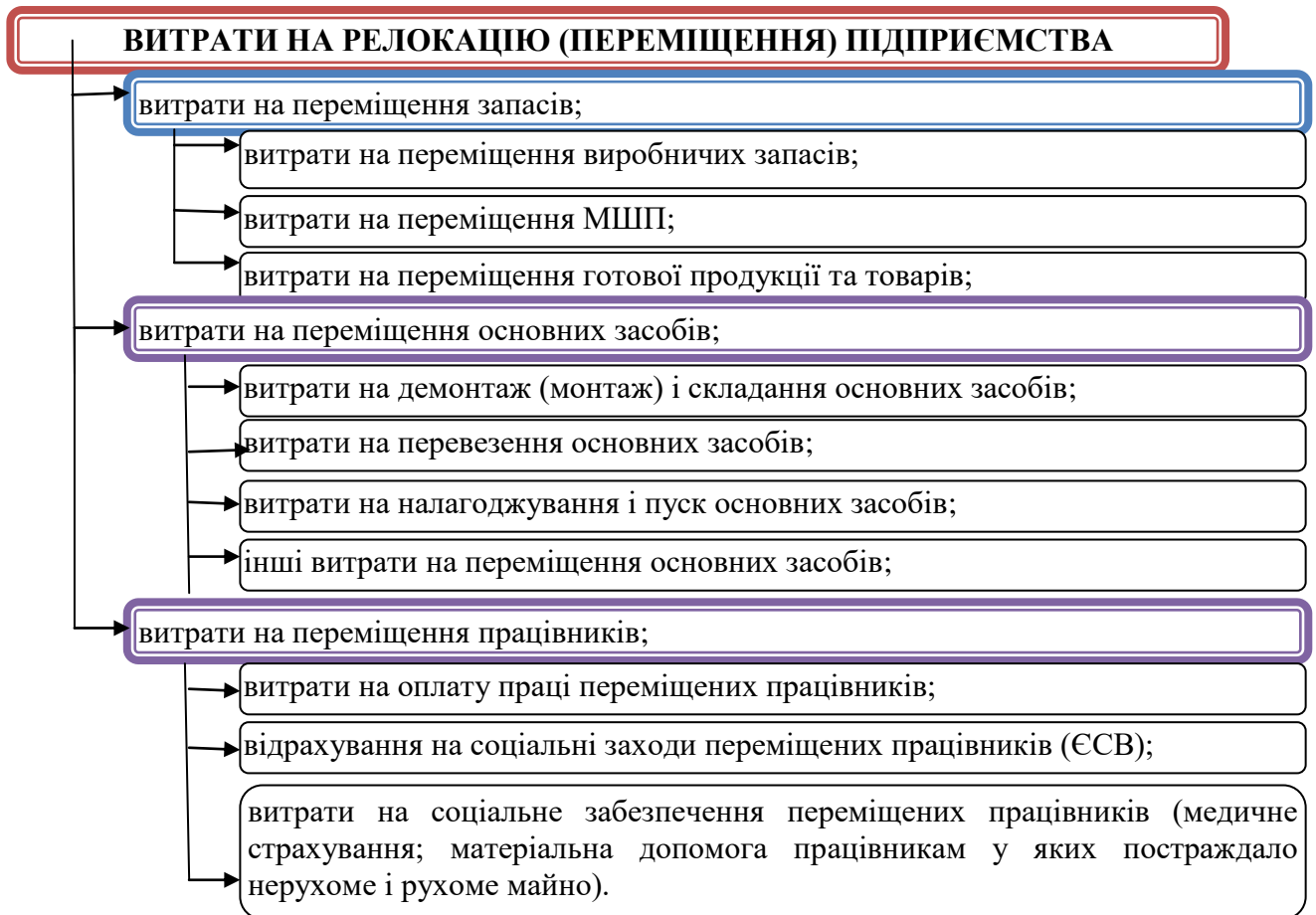

Рисунок 1- Структура витрат на релокацію (переміщення) підприємства*

*Джерело: власна розробка

Для виробничих цілей витрати на внутрішньозаводське переміщення сировини, матеріалів, напівфабрикатів на склад можуть бути включені до загальновиробничих витрат підприємства.

Однак, вважаємо, що переміщення виробничих запасів через переїзд підприємства з одного населеного пункту до іншого не є внутрішньозаводським переміщенням.

Тому використання рахунку 91 «Загальновиробничі витрати» для відображення в обліку таких витрат є недоречними.

Облік витрат на внутрішньозаводське переміщення запасів пропонуємо обліковувати у складі витрат на релокацію, використовуючи запропонований аналітичний рахунок 9491 «Витрати на релокацію (переміщення) запасів».

Витрати на переміщення запасів через евакуацію підприємства не пов'язані з їх придбанням чи доведенням їх до стану, придатного для використання. Тому вони однозначно не формують первісну вартість таких запасів [3, 5] і відносяться до складу витрат звітного періоду.

Витрати на переміщення основних засобів є значними за розміром, оскільки включають витрати на перевезення обладнання, його демонтаж і складання. Такі витрати доцільно обліковувати у складі витрати на релокацію, пов'язаних із інвестиційною діяльністю, відкривши аналітичний рахунок 9771 «Витрати на релокацію основних засобів» до субрахунку 977 «Інші витрати».

Проведені дослідження дозволи ідентифікувати складові елементи витрат на релокацію (переміщення) бізнесу, розкрити методику відображення таких витрат на рахунках бухгалтерського обліку, окреслити їх фіскальні аспекти для суб'єктів господарювання, які вимушені евакуювати свій бізнес із зони бойових дій до більш безпечних територій України.

Список використаних інформаційних джерел

1. Кантерман О. Евакуація бізнесу в безпечне місце: що потрібно зробити? URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-hozyajstvennye-operacii-9-evakuaciya-biznesa-v-bezopasnoe-mesto-cto-nuzhno-sdelat> (дата звернення: 31.03.2022).
2. Морозовська Г. Облік витрат на переїзд підприємства / релокацію бізнесу через збройну агресію URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-nalogi-i-otchetnost-10-uchet-rasxodov-na-pereezd-predpriyatiyarelokaciyu-biznesa-v-svyazi-s-vooruzhennoj-agressiej> (дата звернення: 31.03.2022).
3. Озерова О. Релокація майна із зони бойових дій: що з обліком та податками URL: <https://www.budgetnyk.com.ua/article/1301-relokatsiya-mayna-z-zoni-bojovih-dy-shcho-z-oblkom-ta-podatkami> (дата звернення: 15.04.2022).
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.1999 № 92 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 26.03.2022).
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 26.03.2022).
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення: 31.03.2022).
7. Програма щодо тимчасово переміщення підприємств з постраждалих регіонів: Наказ Мінекономіки від 07.03.2022 № 391-22 URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=f2e7d697-8bff-424f-a036-8bf0285a699d&title=TrivaProgramaSchodoTimchasovogoPeremischenniaPidprimstvZPostrazhdalikhRegioniv> (дата звернення: 31.03.2022).

Олександра ЮРЧЕНКО

к. е. н., доцент

доцент кафедри обліку і аудиту

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН З ПРАЦІВНИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Організація та розрахунки з працівниками є важливою ділянкою, як і кадрової роботи, так і обліку на підприємстві. На сьогоднішній день система трудових відносин з працівниками на підприємстві та їх нормативно-правового регулювання зазнала суттєвих змін, що спричинені введенням в країні воєнного стану відповідно до Закону України «Про затвердження Указу Президента Про введення воєнного стану в Україні» № 2102-ІХ від 24.02.2022р. У Законі України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII встановлено особливості запровадження такого особливого правового режиму, як воєнний стан, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. Воєнний стан передбачає тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1]. Впровадження цих документів та особливого режиму функціонування країни під час воєнного стану, викликало потребу в додатковому правовому регулюванні окремих питань для систематизації кадрової роботи та організації обліку оплати праці на підприємстві. Зокрема, прийнято Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2136-ІХ (далі по тексту - Закон № 2136) [2].

Багато підприємств мають труднощі з кадровим забезпеченням тому, що частина працівників мобілізована на військову службу до Збройних сил України, а також є багато таких роботодавців, що не можуть забезпечити належні умови праці своїм працівникам у зв'язку з місцезнаходженням на тимчасово окупованих територіях або місцях, де ведуться активні бойові дії. Усі ці проблеми пов'язані, насамперед, з ризиком для життя та здоров'я працівників.

Розглянемо специфічні риси саме звільнення працівників з ініціативи роботодавця, які в умовах дії воєнного стану зазнали нововведень.

У статті 40 «Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця» Кодексу Законів про працю України від 10.12.71 р зазначено, що не допускається звільнення працівника з ініціативи роботодавця в період його тимчасової непрацездатності (крім звільнення працівника за нез'явлення на роботу протягом більш як чотирьох місяців підряд внаслідок тимчасової непрацездатності), а також у період перебування працівника у відпустці. Це правило не поширюється на випадок повної ліквідації підприємства, установи, організації [3].

Аналізуючи норми Закону № 2136, можна виокремити те, що з'явилися суттєві переваги для роботодавців щодо організації трудових відносин за новим законодавством, зокрема такі, що стосуються відтермінування виплати заробітної плати до моменту відновлення діяльності підприємства у разі неможливості своєчасної її виплати внаслідок ведення бойових дій або інших обставин непереборної сили; зміни істотних умов праці без попереднього повідомлення про це працівників не пізніше ніж за два місяці; перевід працівника без його згоди на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, в тому числі у іншу місцевість (крім місцевості, на території якої тривають активні бойові дії); відсутність будь-яких обмежень щодо надурочних робіт, заборони залучення до робіт у вихідні, святкові та неробочі дні, а також скороченої тривалості робочого дня напередодні святкових та неробочих днів та у нічний час; обмеження у щорічній відпустці та необмежена відпустки за власний рахунок працівників та багато інших. Хочемо акцентувати увагу на тому, що Закон № 2136 дозволяє звільнення працівника з ініціативи роботодавця у період його (працівника) тимчасової непрацездатності та відпустки, що раніше було заборонено КЗПП. Існують випадки, коли працівники зловживають перебуванням на лікарняному і у таких випадках роботодавець був обмежений в прийнятті рішень і, враховуючи те, що можливість звільнити працівника могла виникнути лише через 4 місяці його постійної відсутності на робочому місці, що підтверджувалося листком непрацездатності, то такі зміни під час воєнного стану, з однієї сторони, збільшують права саме роботодавця, але, з іншої сторони, обмежують права працівників.

Незважаючи на таку можливість, роботодавець зобов'язаний діяти в межах норм законодавства щодо мобілізованих працівників, передбачених Законами України «Про військовий обов'язок і військову службу» та «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» в контексті гарантій та пільг. А також дотримувати норм Постанови Кабінету міністрів України від 13 липня 2011 р. № 753 «Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану», де сказано, що за працівниками, залученими до виконання суспільно корисних робіт (трудової повинності) також на час виконання таких робіт зберігається попереднє місце роботи (посада) [4].

Трудові відносини з працівниками під час воєнного стану передбачають дотримання специфічних норм і правил, які регламентовані окремими законодавчими актами, відповідно, кадрова служба підприємства та облікові працівники повинні постійно моніторити зміни та нововведення.

Список використаних інформаційних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII URL: <https://cutt.ly/gJ19Aed>.
2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року № 2136-IX The provided link is incorrect.
3. Кодекс Законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.71 р. URL: <https://cutt.ly/2J19F9l>.
4. Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану: Постанова КМУ від 13 липня 2011 р. № 753 URL: <https://cutt.ly/nJ19HxL>

Людмила ЯЛОВЕГА

к.е.н, доцент, доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю

Ольга ЛЕГА

к.е.н, доцент, доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю

Тетяна ПРИЙДАК

к.е.н, доцент, доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава, Україна

ІНСТРУМЕНТАРІЙ АНАЛІЗУ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ «ВИТРАТИ-ОБСЯГ-ПРИБУТОК»

Аналіз взаємозв'язку «витрати-обсяг-прибуток» (далі – CVP-аналіз) як інструмент управління господарюючого суб'єкта ґрунтується на аналізі взаємозв'язку величини прибутку від зміни витрат виробництва, обсягів виробництва (продажу) та доходів від реалізації продукції (робіт, послуг).

CVP-аналіз як один із методів дослідження очікуваних результативних показників діяльності суб'єкта господарювання формується під впливом базових чинників, зокрема: обсягу продажу, що забезпечує відшкодування всіх витрат; оптимізації структури витрат виробництва; оптимізації співвідношення ціни та обсягів реалізації; оптимізації співвідношення змінних та постійних витрат; мінімізації підприємницького ризику; виявленні резервів та забезпеченні запасу фінансової стійкості; обґрунтуванні стратегії розвитку підприємства [3].

CVP-аналіз здійснюють за допомогою низки методів, рис. 1.

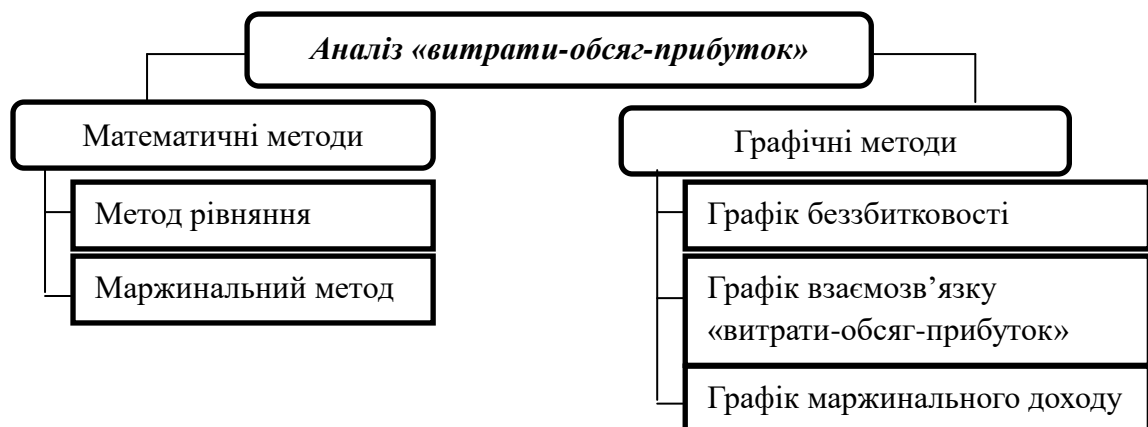

Рисунок 1 – Інструментарій CVP-аналізу

Одним із основних елементів CVP-аналізу є точка беззбитковості (поріг рентабельності), що є обсягом діяльності за якого одержана виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) покриває понесені витрати, прибуток

дорівнює нулю, а маржинальний дохід дорівнює постійним витратам.

Для визначення точки беззбитковості, зазвичай, застосовують: математичні методи (метод рівняння, метод маржинального доходу); графічні методи (графік беззбитковості, графік взаємозв'язку «прибуток-обсяг»; графік маржинального доходу) [2].

Метод маржинального доходу є похідним від методу рівняння. Розрахунок точки беззбитковості здійснюється із застосуванням маржинального доходу та коефіцієнта маржинального доходу.

Маржинальний дохід – це різниця між виручкою від реалізації продукції (робіт, послуг) і сумою змінних витрат, або сума постійних витрат та операційного прибутку [1]. Величина маржинального доходу характеризує внесок підприємства в покриття постійних витрат і отримання прибутку.

У ході застосування маржинального методу розрахунку точки беззбитковості в грошовому вираженні використовується коефіцієнт маржинального доходу, який є часткою величини маржинального доходу у виручці від реалізації продукції (робіт, послуг).

$$RMД = \frac{MД}{B} \quad (1.1)$$

$RMД$ – коефіцієнт маржинального доходу;

$MД$ – маржинальний дохід;

B – виручка.

$$RMД = \frac{MД_{од}}{Ц_{од}} \quad (1.2)$$

$RMД$ – коефіцієнт маржинального доходу;

$MД_{од}$ – маржинальний дохід на 1-цю продукції (послуг);

$Ц_{од}$ – ціна за 1-цю продукції (послуг).

При цьому точка беззбитковості найчастіше визначається у натуральних одиницях:

$$TBЗ_{nat.од} = \frac{PB}{MД_{од}} \quad (1.3)$$

або у грошовому вимірі:

$$TBЗ_{гр} = \frac{PB}{RMД} \quad TBЗ_{гр} = TBЗ_{nat.од} \cdot Ц_{ну1-цю} \quad (1.4)$$

Де, $TBЗ$ – точка беззбитковості; PB – постійні витрати; $MД_{од}$ – маржинальний дохід на 1-цю; $RMД$ – коефіцієнт маржинального доходу.

Графічний метод СVP-аналізу характеризується побудовою трьох графіків:

- графік беззбитковості (ілюструє рівень постійних, змінних витрат, величину виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) за різних обсягів діяльності підприємства та динаміку зміни величини прибутку);

- графік взаємозв'язку «прибуток-обсяг» (ілюструє залежність прибутку від обсягу продажу у натуральних, або грошових одиницях);

- графік маржинального доходу (ілюструє залежність маржинального

доходу від обсягу реалізації продукції (робіт, послуг) та витрат) [3].

Отже, чим нижче значення точки безбитковості, тим краще становище суб'єкта господарювання, проте на різних етапах його функціонування вона може мати різне значення, оскільки розширення діяльності підприємства призводить, здебільшого, до зростання постійних витрат, що зумовлює підвищення значення точки безбитковості, яка змінюється пропорційно до зміни обсягу діяльності.

Список використаних інформаційних джерел

1. Атамас П. Й. *Управлінський облік: навч. посіб.* Київ : ЦУЛ, 2020. 440 с. 2. Голов С. Ф. *Управлінський облік : підручник.* Київ : Лібра, 2019. 400 с. 3. Плаксієнко В. Я., Яловега Л. В., Лега О. В., Прийдак Т. Б., Мокієнко Т. В., Канцедал Н. А. *Управлінський облік: навчальний посібник [для студ. вищих навч. закл.] / за ред. В. Я. Плаксієнка.* Полтава: ПП «Астрыя», 2018. 250 с.

Валентина ЯСИШЕНА

д. е. н., доцент, професор кафедри економіки, обліку та оподаткування
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету

Алла ДОЛЮК

к. е. н., економіст
Вінницький технічний фаховий коледж
м. Вінниця, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Нематеріальні активи (далі – НМА) займають ключові позиції в діяльності суб'єктів господарювання. Нині їх функціонування відбувається в умовах ускладнення економічних відносин у світі, розвитку інформаційних технологій, швидких змін нормативно-законодавчої бази. Вивчення питань класифікації НМА є науковим напрямом, який привертає увагу багатьох науковців, що пов'язано з постійною зміною цієї економічної категорії. Складність обліку НМА пов'язана з існуванням та виникненням різних їх видів.

Дослідження класифікації нематеріальних активів дасть змогу краще зрозуміти природу НМА. Розробка класифікації НМА впливає на порядок проведення їх оцінки, інвентаризації, на підходи щодо нарахування амортизації, відображення на рахунках обліку і у фінансовій звітності. Розвиток питань класифікації НМА є важливим в умовах становлення методології та організації бухгалтерського обліку щодо нематеріальних активів відповідно до вимог сьогодення. Розвиток питань щодо класифікації НМА в управлінському обліку дасть можливість розширити спектр обліково-аналітичної інформації про нематеріальні активи для підвищення ефективності управління ними [2].

З метою отримання повної характеристики нематеріальних активів для побудови систем бухгалтерського й управлінського обліків та управління ними на промислових підприємствах необхідно систематизувати, уточнити і доповнити чинну методологічну базу в частині їх класифікації.

На основі вивчення класифікацій, розроблених ученими-економістами, узагальнено, уточнено і доповнено перелік класифікаційних ознак, які можна використовувати в діяльності промислових підприємств. Класифікаційні ознаки поділено на дві групи для забезпечення процедур бухгалтерського, управлінського обліку й аналітичних розрахунків промислових підприємств [1, с. 61].

У перелік класифікаційних ознак для потреб бухгалтерського обліку включено: *термін використання* (поділяються на НМА з визначеним та невизначеним терміном використання); *ступінь ідентифікації* (НМА можуть бути ідентифікованими (відчуженими) та неідентифікованими)); *шлях надходження* (розкриває джерело виникнення НМА, які можуть бути придбані, внесені в статутний капітал, одержані через обмін на подібний об'єкт, одержані через обмін на неподібний об'єкт, безоплатно отримані, отримані в результаті об'єднання підприємств (бізнесу), самостійно створені)); *правова ознака* (поділ НМА відбувається згідно з п. 5 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», де відповідно до груп наведені види прав користування природними ресурсами; прав інтелектуальної власності; прав користування майном й іншими НМА, що обліковуються на рахунку 12 «Нематеріальні активи»); *спосіб оцінки* (встановлює підхід до оцінки НМА, яка проходить індивідуально або в сукупності); *результат переоцінки* (виокремлюються об'єкти НМА та їх групи, що були дооцінені, та які підпали під уцінку); *наявність активного ринку* (розмежовуються НМА відповідно до наявності активного ринку чи його відсутності); *інвентаризаційний об'єкт* (виокремлюються НМА, для яких в процесі інвентаризації достатньо документальної перевірки або ті, що додатково потребують перевірки на функціонування); *наявність ліквідаційної вартості* (вказує, на наявність або відсутність ліквідаційної вартості у НМА); *ступінь морального старіння* (високий або низький ступінь морального старіння); *можливість нарахування амортизації* (амортизовані НМА, неамортизовані НМА); *шлях вибуття* (НМА, які продані, внесені в статутний капітал іншого суб'єкта господарювання, передані шляхом обміну на подібний об'єкт, передані шляхом обміну на неподібний об'єкт, безоплатно передані, ліквідовані); *належність до країни походження* (вітчизняне або іноземне, для операцій з НМА іноземного походження враховуються положення не тільки вітчизняного, а також зарубіжного законодавства, що впливає на їх облік); *наявність правовстановлюючого документа* (визначає наявність або відсутність правовстановлюючого документа на НМА); *відображення в балансі підприємства* (поділ на НМА, що відображаються у балансі підприємства відповідно до законодавства, та тих, які слід визнавати НМА, але вони не

відображаються в балансі); *характер володіння* (поділяються на власні та орендовані).

Серед класифікаційних ознак для *потреб управлінського обліку й аналітичних потреб* промислових підприємств виокремлено такі: *об'єкт обліку* (НМА, які відображаються у фінансовому, управлінському обліку, або одночасно в обох видах обліку); *ступінь ліквідності* (встановлення приналежності НМА до високоліквідного або низьколіквідного); *джерело фінансування* (вказує, з використанням яких коштів одержано НМА, а саме: власних, залучених, державне фінансування); *ступінь дохідності* (дає можливість встановити, з яким НМА підприємство має справу (низькододічним або високододічним), а також який дохід надходить від використання НМА (прямий або непрямий)); *унікальність* (унікальні та неунікальні НМА, відповідно до унікальних належать неповторні активи, щодо них застосовується творчий підхід); *участь у господарській діяльності суб'єкта господарювання* (дає можливість визначити, в якому господарському процесі (постачання, виробництво, збут, інвестування, управління) використовуються НМА)); *участь у процесі виробництва* (НМА виробничого або невиробничого призначення); *потреба у захисті* (об'єкти, що потребують особливих умов захисту та об'єкти, що мають належним чином зберігатися, але не потребують особливих умов захисту); *вплив на стратегічний розвиток підприємства* (об'єкти, що потребують підвищеної обліково-аналітичної обробки через їх вплив на розвиток підприємства і його вартість, дають особливу перевагу над конкурентами, та об'єкти, що опосередковано впливають на стратегічну мету підприємства).

Загалом наведені класифікаційні ознаки одночасно можуть використовуватися, як для потреб фінансового так і для потреб управлінського обліку та аналітичної роботи.

Систематизований перелік класифікаційних ознак нематеріальних активів із поділом їх на види, відповідно в частині до процедур бухгалтерського та управлінського обліку й аналітичних потреб промислових підприємств суттєво підвищить аналітичність облікового процесу і порядок управління нематеріальними активами.

Зокрема, виокремлено такі додаткові ознаки, як результат переоцінки; наявність активного ринку; інвентаризаційний об'єкт; належність до країни походження; відображення в балансі підприємства; об'єкт обліку; унікальність; потреба у захисті; вплив на стратегічний розвиток підприємства.

Список використаних інформаційних джерел

1. Ясишена В. В. *Проблемні аспекти методології та організації обліку нематеріальних активів: монографія*. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 330 с. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/38514> (дата звернення: 23.05.2022).
2. Zadorozhnyi Z.-M., Yasyshena V. *Intangible assets accounting and reporting issues. Marketing and Management of Innovations*. 2019. Issue 4. P. 182–193. URL: <https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/en/journals/2019/4/182-193> (дата звернення: 23.05.2022).

СЕКЦІЯ 2
МОДИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ДІЇ ГЛОБАЛЬНИХ
ФАКТОРІВ У КОНТЕКСТІ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ЗАВДАНЬ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ

2. SZEKCIO.
A PÉNZÜGYI KAPCSOLATOK DINAMIZÁLÁSA A GLOBÁLIS TÉNYEZŐK
ÖSSZEFÜGGÉSÉBEN, A FENNTARTHATÓ FEJLESZTÉSI FELADATOK
INTENZÍVEBBÉ TÉTELENEK KERETÉBEN

SECTION 2
MODIFICATION OF FINANCIAL RELATIONS DUE TO THE INFLUENCE OF
GLOBAL FACTORS AND THE INTENSIFICATION OF SUSTAINABLE
DEVELOPMENT TASKS

Максим АЛЕКСЕЄНКО

д.е.н., професор
професор кафедри банківської справи та страхування
ДВНЗ “Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана”, м. Київ, Україна

Микола СТЕЦЬКО

д.е.н., професор,
доцент кафедри фінансового менеджменту та страхування,
Західноукраїнський національний економічний університет, м. Тернопіль, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ШИРОКОМАСШТАБНОЇ
ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

В умовах військової агресії передбачити майбутній фінансовий стан учасників банківської системи дуже складно. Голова Національного банку визнає, що «тримати фінансову оборону» перетворились із загальної метафори на особливий приклад героїчної і високо патріотичної місії, просякнутий досвідом воєнних реалій: постійним стресом, безліччю непередбачуваних ситуацій, невизначеністю і загрозою життю [1].

Від початку війни надавачі фінансових послуг стикаються з проблемами у своїй діяльності: по-перше, неможливістю працювати в регіонах, де ведуться активні бойові дії; по-друге, погіршенням платоспроможності клієнтів; по-третє, браком персоналу; по-четверте, при переміщенні офісів до безпечніших місць був втрачений доступ до окремих документів. Зокрема, кредитні спілки, що працюють із залученням депозитів, стикаються із відпливами коштів, недоотриманням платежів за позиками та як наслідок – зниженням ліквідності. Найскладніша ситуація зі звітуванням у фінансових компаній, ломбардів та ЮО-

лізингодавців. Основними причинами неподання звітності цими фінансовими установами є брак персоналу через переїзд та мобілізацію, неналагодженість процесів для дистанційної роботи, втрата документів або кваліфікованого електронного підпису (КЕП).

На початок військової агресії в Україні в Державному реєстрі перебувають: 69 банків та 10 представництв іноземних банків [2]. Регулятор системно здійснює зміни до Положення про ліцензування банків: пом'якшення вимог щодо підтвердження джерел походження коштів власників банку; можливість подання документів як на паперових носіях, так і у формі електронного документа; уніфікація ознак небездоганної ділової репутації; дозвіл банкам приймати рішення про зміну місцезнаходження відокремлених підрозділів. Для фінансової оборони нашої держави банки як первинні дилери сконцентрували найбільший портфель військових ОВДП; кількість вкладників серед громадян та бізнесу збільшилася з 58,1 тис. до 67,0 тис. Станом на 23 травня 2022 року обсяг вкладень українських громадян та бізнесу у військові облігації становить: 6,8 млрд грн (близько 10% від загального обсягу); 49,5 млн дол. США (майже 35%); 26,2 млн євро (близько 15%). Обсяг вкладень нерезидентів у військові ОВДП становить 300,4 млн грн [3].

В Україні станом на 1 травня 2022 року ринок небанківських фінансових послуг представлений 1 664 учасниками (на початок березня – 1 846), з яких: 894 фінансові компанії (901 – на початок березня); 187 кредитних спілок (275); 197 ломбардів (259); 145 страховиків (145); 110 лізингових компаній (134); 64 страхові брокери (65); 67 колекторських компаній (67) [4]. Національним банком продовжується опрацювання інформації та пакетів документів, що надійшли від учасників ринку небанківських фінансових послуг до початку військової агресії і під час дії воєнного стану. На час дії воєнного стану за окремі порушення, що виникли через військові дії, зокрема недотримання нормативів, не застосовуватимуться заходи впливу. Національний банк продовжує працювати над удосконаленням процедур контролю за звітністю небанківських фінансових установ з метою підвищення якості даних та максимальної повноти і коректності розкриття інформації про діяльність небанківські фінансові установи. Крім того, разом із поданням звітності за IV квартал 2021 року небанківські фінансові установи коригували на вимогу регулятора неналежні показники звітності за попередні періоди.

Підсумовуючи зазначимо, що пріоритетом діяльності банківської системи є прозорість ринку фінансових послуг. У процесі опитування про системні ризики фінансового сектору встановлено, що 94% респондентів оцінили рівень ризику у фінансовому секторі як високий чи дуже високий [5]. Відповідно стратегія діяльності державних регуляторів має бути скерованою на стабілізацію макроекономічних факторів: рівень інфляції, обмінний курс, динаміку припливу інвестицій, вартість активів та якість застави. Мобілізація грошових заощаджень населення фінансовими посередниками сприятиме стійкості монетарної

політики [6; 7, с. 204–209]. В умовах воєнного стану ключовим завданням надавачів небанківських фінансових послуг є підтримка діяльності.

Список використаних інформаційних джерел

1. Привітання Голови Національного банку Кирила Шевченка з Днем банківських працівників України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/privitannya-golovi-natsionalnogo-banku-kirila-shevchenka-z-dnem-bankivskih-pratsivnikiv-ukrayini> (дата звернення: 26.05.2022). 2. Фінансова оборона країни. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/831360.html> (дата звернення: 26.05.2022). 3. Майже 9 тисяч громадян та представників бізнесу за минулий тиждень доєдналися до купівлі військових ОВДП – депозитарій НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mayje-9-tisyach-gromadyan-ta-predstavnikov-biznesu-za-minuliy-tijden-doyednalisya-do-kupivli-viyskovih-ovdp--depozitariy-nbu> (дата звернення: 29.04.2022). 4. Огляд небанківського фінансового сектору. Травень 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2022-05.pdf?v=4 (дата звернення: 29.04.2022). 5. Стійкість фінансового сектору до значних негативних подій не змінилася, попри рекордно високі оцінки рівня ризику. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/stiykist-finansovogo-sektoru-do-znachnih-negativnih-podiy-ne-zminilasya-popri-rekordno-visoki-otsinki-rivnya-riziku--opituvannya-pro-sistemni-riziki> (дата звернення: 29.04.2022). 6. Oumar Diallo, Steve Loris Gui-Diby, Patrick A. Imam. Do Monetary Policy Outcomes Promote Stability in Fragile Settings? Working Paper. No. 2022/096. 55 p. 7. Примостка О. О. Стратегії розвитку банківської системи України. Бізнес Інформ. 2016. № 6. С. 204–209.

Владислав БЄЛІН

аспірант кафедри фінансових ринків та технологій
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна

ІНСТИТУЦІЯ МІЖНАРОДНО ФІНАНСОВОЇ НЕРІВНІСТІ

Інституції в нашій тематиці теми, розглядаємо як «дошку» на якій ведеться гра з обмеженнями у вигляді правил. Створення самих правил гри мало чим обумовлено. Відбулося дане явище стихійно в умовах формальних та неформальних правил, що роблячи референс на поведінкову теорію, не може дати нам впевненості в раціональності та ефективності створення цих правил та механізмів.

Поеднуючи категоріальний апарат фінансової нерівності з невід’ємними базовими поняттям: форми власності та контракти, трансакційні витрати, формальні і неформальні правила. Спроба регулювання міжнародної торгівлі то контроль за транзакціями необхідний в межах ринку та контрактних відносинах у сучасному світі. Задіючи комплексно кожен базовий компонент даної інституції може відображати різнопланові висновки щодо результатів. «Інституції та інститути не просто впливають на його розвиток, а й виражаються в певних трансакційних витратах, формуванні контрактних відносин, відносин

власності тощо, що мають стати об'єктами спеціальних досліджень у фінансовій науці Сучасні тенденції, які склалися на рівні міжнародної економіки в ХХІ столітті та рівнях вітчизняного виробництва і корпоративних структур, суттєво вплинули на управління ризиками в умовах невизначеності й хаотичного розвитку реального і фінансового секторів економіки» [1, С. 31]. При цьому дуже важливо, як вважає Ю. Коваленко, вирощувати відповідні інституції [2, С. 49 – 60].

Країни з низьким рівнем економічного благополуччя із-за неефективного контролю та дотриманням правил та норм отримують мінімальні вигоди (якщо отримують) в результаті політичних чи економічних рішень. Торгівля між країнами «вищого» рівня, тобто з потужними економіками та країн «нижчого» рівня, з перехідною економікою більш за все країни африканського регіону – відображають не справедливий обмін. Проблема нерівності виникає швидше внаслідок внутрішніх економічних процесів та політичних рішень, ніж унаслідок перманентних законів міжнародної торгівлі або заходів наднаціональних інститутів.

Інституційні фактори впливу на рівень нерівності є важливою складовою соціально-економічної політики країн світу.

Говорячи про сучасний етап глобалізації, Д. Аджемоглу, один із провідних неінституціоналістів, які вивчають міжнародні проблеми торгівлі, що виділяє наступні відмінні риси [3]:

- (1) посилення інтеграції торгівлі між країнами, а також всебічне збільшення обсягу світової торгівлі протягом останніх двадцяти років;
- (2) збільшення фінансової інтеграції;
- (3) широкомасштабна інтеграція знань у світі;
- (4) посилення політичної інтеграції (для попереднього етапу глобалізації характерні лише перші дві риси).

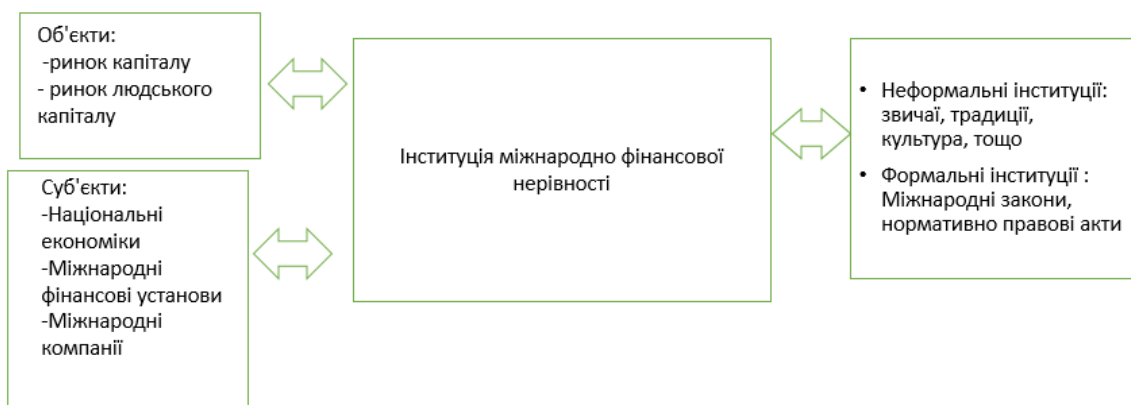

Рисунок 1 - Структура інституції міжнародно-фінансової нерівності
Джерело: розроблено автором

Причому останнє сприймається інституціоналістами неоднозначно: можна впевнено сказати, що характер міжнародних відносин змінився після зняття торгових бар'єрів, однак, крім позитивних наслідків, ми також стикаємося з новими міжнародними конфліктами та розпадом націй, і який вплив на це виявила глобалізація, - як пише Д. Аджемоглу, - складно оцінити однозначно [3].

Список використаних інформаційних джерел

1. Коваленко Ю. М. Зміст категорії «інституція» в інституційному економічному аналізі. Вісник ТНЕУ; Терноп. нац. екон.ун-т. Т.: Вид-во ТНЕУ, 2010. № 4. С. 19–31.
2. Коваленко Ю. Формування інституційних передумов розвитку фінансового сектору економіки України. Економіка України : політико-економічний журнал. 2011. № 7 (596). С. 49-60.
3. Acemoglu, D., Gleason, T., Tsuda, K. (2006) *Economic Inequality and Globalization. The Brown Journal of World Affairs, Vol. 13, No. 1, 19–20.*

Віра ВАРЦАБА

д.е.н., професор

завідувачка кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м.Ужгород, Україна

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Місцеве самоврядування було першим після Збройних Сил України (далі – ЗСУ), хто зустрівся з ворогом під час повномасштабного наступу російської федерації на Україну. Війна в буквальному сенсі заморозила функціонування території, докорінно змінила напрям децентралізаційного розвитку:

- на території, яка давала орієнтовно 60% ВВП країни ведуться активні воєнні дії: станом на 18.05.2022 року до переліку територіальних громад, розташованих у районах проведення воєнних (бойових) дій, або які перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), ввійшли 292 громади з 7 областей [4]: Дніпропетровської (6 громади), Донецької (66 громад), Запорізької (61 громада), Луганської (37 громад), Миколаївської (22 громади), Харківської (51 громада) та Херсонської (49 громад), що складає 20% від загальної кількості громад, зареєстрованих на початок року (1469 територіальна громада);

- вже у перший місяць війни обласні бюджети почали недоотримувати запланований обсяг ресурсів (доходи громад у березні 2022 року склали 25,9 млн грн [5], що на 0,9 млн грн (3,6%) менше показника минулого року). Критичного скорочення основних дохідних джерел вдалося уникнути, але тільки за рахунок хороших довоєнних накопичень [3];

- за рахунок встановлення деяких преференцій в оподаткуванні окремих платників та територій відбулось скорочення податкових надходжень порівняно з показниками березня 2021 року (уповільнення темпів приросту надходжень

ПДФО, єдиного податку та податку на майно, скорочення надходжень акцизного податку) [2]. Відносну стабільність у наповненні бюджетів продемонстрували тільки ті громади, на території яких на сьогоднішній день воєнні дії не проводяться (Вінницька, Полтавська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська області);

- казначейство не проводить платежі, а також вирівнювання бюджетів громад, адже в тих громадах, у яких зареєстровано підрозділи територіальної оборони і ЗСУ надходження в бюджети значно збільшились, а в інших – навпаки зменшилось (через тимчасове звільнення від податків аграріїв, неможливість бізнесу працювати взагалі).

- самодостатні територіальні громади повернулися у статус дотаційних, а бюджети розвитку – у бюджети «проїдання»: станом на I квартал поточного року до бюджетів громад надійшло в загальному дотацій на 5 млн грн [5]. На сьогоднішній день кожна з громад є дотаційною;

- нестача пального, зловживання його дефіцитом, державне регулювання цін призвело або до замороження діяльності бізнес-структур, або до її тінізації і, як результат, до скорочення основного, в сучасних умовах, джерела надходжень до місцевих бюджетів;

- масова міграція (станом на 05.05.2022 року територію України покинуло більше 5,6 млн осіб) [4] та зменшення кількості молоді в громадах (сотні тисяч українців залучені в бойові дії чи у різного роду гуманітарну логістику) призвели до падіння глобального попиту, дефляції та застою, дефіциту робочої сили на місцях та у країні загалом.

Зазначені вище зміни призвели до того, що підходи до розвитку територій та громад, які здавалися логічними 2 місяці тому є зовсім неефективними в сучасних реаліях і це, як наслідок, потребує повного переосмислення державної регіональної політики через:

1. Запровадження нової типології територій та регіональної стратегії: якщо критерієм поділу територій до війни були географічні та рельєфні характеристики, то наразі ключовим фактором повинна стати безпека і їх віддаленість від збройних можливостей агресора, що дозволить відновити інвестування в окремі території. На сьогоднішній день, Міністерство розвитку громад та територій України спільно з Асоціацією Міст України запропонували такий варіант поділу (тимчасово окуповані території; території, де відбуваються бойові дії; опорні території (там, де спокійно); території глибокого тилу (найбезпечніші) [1], однак це й досі не отримало законодавчого підтвердження.

2. Гнучке управління на місцях. У період воєнного часу громади потребують більшої свободи в ухваленні рішень, особливо з питань, що стосуються: передачі коштів місцевих бюджетів на потреби ЗСУ, створення установ щодо надання безоплатної правової допомоги, боротьби зі стихійними лихами та епідеміями, поводження з небезпечними відходами, звільнення земельних ділянок комунальної власності від незаконних споруд, обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій тощо.

3. Новий підхід до податкової та економічної політики, оскільки оновлена територіальна типологія потягне за собою відмінності в підходах до управління, оподаткування і, навіть, адміністрування місцевих податків. Наприклад: преференції та інвестиції, що надавалися високогірним територіям можуть бути передані територіям, де активно тривають бойові дії і є нагальна потреба у їх відбудові та відновленні; у територіях глибокого тилу актуальним є передача адміністрування місцевих податків на місця, оскільки зараз держава не може повноцінно опікуватися цим питанням із низки причин тощо.

4. Запровадження гнучкого стратегічного планування: притаманний державному стратегічному плануванню застій повинен бути замінений активними та рішучими діями. Кожна з територій повинна бути готовою до кожного можливого сценарію розвитку подій (загострення, нового вторгнення тощо) і змогти швидко зреагувати з мінімальними втратами для економіки свого регіону.

5. Відбудова соціального забезпечення територій: підхід до житлового забезпечення переселенців має ґрунтуватися на робочих місцях, а інфраструктура зростати навколо цих робочих місць, не навпаки; питання житла для переселенців має бути тісно зв'язане з питанням перезапуску економіки і проводиться за формулою: підприємство – місце роботи – місце навчання дітей – місце проживання людей [1].

Таким чином, наразі економічне, соціальне та демографічне становище громад, як і країни загалом, суттєво змінилося і роботи прогнози вкрай важко. Для остаточних висновків треба дочекатись завершення війни.

Однак, готовність уряду та управлінських структур на місцях до нових змін, їх компетентність та ініціативність дасть змогу утримати громади «на плаву», мінімізувати можливі ризики і в майбутньому відновити їх ефективне функціонування в короткостроковій перспективі.

Список використаних інформаційних джерел

1. Безгін В. Як війна змінить регіональну політику в Україні: децентралізація, громади, податки, економіка. URL: <https://agropolit.com/blog/503-yak-viy-na-zminit-regionalnu-politiku-v-ukrayini-detsentralizatsiya-gromadi-podatki-ekonomika> (дата звернення: 05.05.2022).
2. Зміни в оподаткуванні під час воєнного стану та їх вплив на бюджети громад. Місцеві фінанси. URL: <https://auc.org.ua> (дата звернення: 07.05.2022).
3. Корнієнко А. Основні підходи до розподілу додаткової дотації місцевим бюджетам на вирівнювання їх дохідної спроможності у період воєнного стану. Презентація. URL: <https://mail.google.com> (дата звернення: 05.05.2022).
4. Перелік громад в зонах бойових дій...: веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14976> (дата звернення: 11.05.2022).
5. Пропозиції щодо розподілу додаткової дотації з державного бюджету на вирівнювання дохідної спроможності місцевих бюджетів. Презентація Міністерства розвитку громад та територій України: веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua.pdf> (дата звернення: 14.05.2022).

Наталія ВІЛЬЧИНСЬКА

викладач економічних дисциплін

ВСП Технологічно - промисловий фаховий коледж ВНАУ

м. Вінниця, Україна

ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЙНОГО РИЗИКУ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Молокопереробна промисловість є важливою складовою продовольчого комплексу України, яка має широкі масштаби виробництва і випускає соціально значущу продукцію, займає перше місце серед інших галузей харчової промисловості. Основна частина молочної продукції виробляється великими та середніми промисловими підприємствами, частка малих молокопереробних підприємств становить 20% від загального обсягу виробництва продукції. Станом на 01.01.2022 року кількість підприємств, які безпосередньо займались переробкою молока становила 193 одиниці, серед яких більшість – фінансово спроможні. Проте проблеми, які постали останніми роками перед підприємствами молоко переробки змушують шукати нові альтернативні шляхи розвитку.

Здійснення молокопереробними підприємствами України своєї діяльності спричиняє високий рівень ризиковості, така ситуація вимагає від управлінців ідентифікації ризиків, яка надасть можливість прогнозувати діяльність.

А. Бондаренко стверджує, що в економічній літературі існує, як мінімум, 4 типи трактувань такої категорії як «ризик»:

- 1) наслідок реалізації небезпечних умов та джерело загрози;
- 2) похідна від загрози;
- 3) джерело загрози (ризик — імовірність виникнення загрози);
- 4) частина загрози [1].

Ідентифікація ризиків в управлінні будь – яким підприємством полягає у визначенні можливих ризиків; оцінці рівнів ризику; удосконаленні, розробці нових методів мінімізації, що впливатимуть на ступінь ризику.

Виявлення та оцінювання ризиків діяльності молокопереробних підприємств повинні здійснюватись на постійній, тривалій основі, з метою їх попередження, обмеження чи мінімізації.

У економічній літературі виділяють різні види ризику, але на нашу думку, одним із вагомих, який безпосередньо впливає на ефективне функціонування підприємства є інфляційний ризик[4, с. 275], що відображає можливість знецінення реальної вартості капіталу та очікуваного доходу від здійснення фінансових операцій через умови інфляції.

Інфляційний ризик полягає в тому, що темпи інфляції будуть перевищувати прогнозні показники[4]. Тобто гроші в майбутньому знеціняться з погляду реальної купівельної спроможності. Ризик великих темпів інфляції призводить до посилення всіх фінансових ризиків. Можливо, інфляційний ризик потрібно

розглядати не тільки з точки зору знецінення грошових засобів, а й з позиції непередбачуваності інфляції [2, с. 445].

В Україні з 2015 року спостерігається високий рівень інфляції. Тільки у 2019 - 2020 році був зафіксований рекордно низький показник – 104,1% та 105,0% відповідно (табл.1). У всі інші роки для України цей показник був більш високий, чим у сусідніх країнах. В цілому по країнах ЄС за попередні 10 років середній індекс споживчих цін становив 1,3%, а для США 1,7 %.

Таблиця 1 - Динаміка індексу інфляції в Україні,%

Показник	2015р	2016р	2017р	2018р	2019р	2020р	2021р
Індекс інфляції.%	143,3	112,4	113,7	109,8	104,1	105,0	110,0

Таким чином, на загальному фоні дуже низьких значень показника інфляції в світовій економіці в умовах фінансово – економічної кризи, для України ця проблема є дуже актуальною. Це вказує на особливості української економіки, яка має специфічні інфляційні ризики, які не характерні іншим країнам.

Недооцінювання інфляційних ризиків в економіці має негативні наслідки та може призвести до загострення існуючих дисбалансів та виникненню проблем на валютному та грошовому ринках. Таку недооцінку ми можемо прослідкувати на прикладі ситуації, яка склалася в економіці у 2015 р. (143,3%). Зростанню рівня інфляції сприяла стійка тенденція у світовому господарстві щодо підвищення цін на енергетичні товари (окрім нафти), яка триває понад 10 років і поки що не демонструє ознак уповільнення. Це призводить до збільшення собівартості продукції, а зрештою і до зростання цін.

Інфляційні ризики пов'язані із знеціненням національної валюти, що призводить до негативних внутрішніх (зниження вартості активів, скорочення прибутків, зростання терміну оборотності капіталу) та зовнішніх (зниження купівельної спроможності споживачів, зростання рівня конкуренції, банкрутство партнерів) ефектів. Вони особливо небезпечними є для імпортерів молокопродукції та є загрозливими для підприємств, які купують імпортну сировину, матеріали для виробництва продукції. Необхідно відмітити, що цей вид ризику має негативний вплив на діяльність молокопереробних підприємств, оскільки із зростанням рівня інфляції відбувається скорочення попиту внаслідок зростання цін, зменшуються обсяги продажів продукції, скорочується прибуток підприємств, зростає заборгованість за кредитами, зменшується рівень заробітної плати працівників.

Дослідження ризиків у діяльності молокопереробних підприємств є необхідним процесом, оскільки фінансово-економічний стан країни є нестабільним. Молокопереробна промисловість повинна мати скоординовану політику щодо протидії інфляційним ризикам, мета якої забезпечення чіткого функціонування конкурентних механізмів ціноутворення, створення умов для зниження поточних витрат виробництва.

Список використаних інформаційних джерел

1. Бондаренко А.І. Ціноутворюючі ризики в банківській діяльності. Європейські перспективи. 2015. № 5. С. 44—52.
2. Вітлінський, В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія [Текст] /В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
3. Національний банк України. Офіційний сайт. <https://bank.gov.ua/ua/monetary/about/inflationtargeting>.
4. Подольчак Н.Ю. Управління фінансовими ризиками на підприємствах // науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Серія : економічні науки. – 2001. - №3 – С.275.
5. Щербак В.Г., Щербак О.В. Невизначеність і ризик у бізнес - діяльності промислового підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2010. № 4 (106). С.156—161.

Наталія ВНУКОВА

д. е. н., професор

професор кафедри банківської справи та фінансових послуг

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна*

ЗМІНА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УЧАСНИКІВ ІНДУСТРІЇ 4.0 В УМОВАХ ОСОБЛИВОГО ПРАВОВОГО ПЕРІОДУ

Індустрія 4.0 пов'язана зі сферою хайтек індустрій та автоматизацію промислових і непромислових, але механізованих процесів.

Воєнний стан в Україні суттєво вплинув на зміни у складових Індустрії 4.0, зокрема у фінансово-економічних відносинах. Актуалізувались питання взаємодії учасників при розриві ланцюгів доданої вартості в умовах особливого правового періоду, тому що питання розвитку технологій та забезпечення функціонування критичної інфраструктури є пріоритетними у такий час.

Між тим зацікавленість темою Industry 4.0 за даними використання пошукового інструменту Google Trends [0] в Україні впала майже до нуля за цей час, але 12 березня 2022 року засвідчено пікове значення запитів саме латиницею. Отже, це можна пов'язати скоріше за все із змінами у фінансово-економічному регулюванні певних процесів, що почали відбуватися саме в умовах особливого правового періоду. Значний інтерес для дослідження мала б оцінка регіонального розподілу, яку надає цей пошуковий ресурс, особливо щодо областей, де не йдуть активні бойові дії, але загальний низький рівень зацікавленості терміном Industry 4.0 не дозволив диференціювати регіональний розподіл в Україні.

Щодо порівняння з Угорщиною, то зацікавленість коливалась, пікові періоди були як у лютому, так і березні 2022 року, і виділено місто Будапешт, яке на 100 % сконцентрувало у себе цю зацікавленість.

Можна відзначити, що воєнний стан в Україні вплинув на зміни у цифровізації економіки і ускладнив процеси фінансово-економічних відносин учасників Індустрії 4.0, які відбуваються в зоні інжинірингу, автоматизації промислових процесів.

В умовах воєнного стану перше питання, яке встало у господарській діяльності – це форс мажор, який був зафіксований з початком військових дій Торгово промисловою палатою України. Особливого статусу набули зміни реєстрації та роботи державних органів. Що стосується фінансових відносин, то змінився порядок платіжних операцій та операції з транскордонного переміщення валютних цінностей.

За даними платформи Industry4Ukraine [0] представлено точки координації стейкхолдерів промислових хайтек у контексті переходу на модель військової економіки: перезапуск економічних ланцюгів критичних галузей (сегментація потреб, формування нової конфігурації ланцюгів, налагодження логістики, переформатування роботи експортерів), підвищення ефективності державного регулювання, підтримка кластеризації ІАМ (широкий аутсорсинг роботи інженерних компаній та інших учасників Industry 4.0).

Висновок. Воєнний стан суттєво негативно вплинув на прискорення фінансово-економічних змін Industry 4.0, що потребує удосконалення відносин серед учасників промислових хайтек і кластерів ІАМ.

Список використаних інформаційних джерел

1. *Clusters_4_Ukraine. Економічний фронт. Дайджест № 1. URL: <file:///C:/Users/Tan%C3%A1r/Downloads/I4U%20Economic%20front%20Digest%201.pdf>.*
2. *Google Trends – руководство как пользоваться. URL: <https://livepage.pro/knowledge-base/google-trends.html>*

Петро ГАВРИЛКО

к.е.н., професор

директор Ужгородського торговельно-економічного інституту

Державного торговельно-економічного університету

Наталія ЦЕНКЛЕР

д.е.н., професор

професор кафедри обліку та оподаткування Ужгородського торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету

м. Ужгород, Україна

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Стан фінансів підприємств залежить насамперед від їх фінансового потенціалу, зміст якого складає сукупність фінансових ресурсів і доходів підприємств при заданих або існуючих параметрах ринкового, ресурсного, виробничих потенціалів тощо. У свою чергу, від стану фінансового потенціалу і ефективності його використання підприємствами залежить економічний і фінансовий добробут не лише самих підприємств, але і держави та суспільства в цілому. Важливою особливістю формування фінансового потенціалу стає механізм адаптації планів підприємства до змінних зовнішніх умов розвитку.

Таким чином, побудова ефективної системи планування фінансового потенціалу підприємств реального сектора економіки набуває особливої актуальності.

Фінансовий потенціал формується в процесі фінансової діяльності – діяльності, пов'язаної з організацією фінансового господарства підприємства. Фінансову діяльність слід розглядати з двох позицій: широкої і вузької. З широкої, економічної точки зору, фінансова діяльність охоплює всі без винятку грошові операції, за якими стоїть реальний рух власних, прирівняних до власних і залучених грошових коштів (фінансових ресурсів) і доходів підприємств в готівковій і безготівковій формі. З вузької, бухгалтерської точки зору, фінансова діяльність обмежена, як правило, процесами формування, розподілу і використання фінансових результатів (прибутку і збитку) і операціями з фінансовими активами.

Бухгалтерський підхід до фінансової діяльності породив термін “господарсько-фінансова діяльність”, що відокремлює господарські операції від фінансових, ресурсно-виробничий потенціал від фінансового. Відповідно до Міжнародних стандартів обліку і звітності в процесі господарсько-фінансової діяльності підприємства загальний її результат (загальний прибуток або збиток) складається з:

- операційного результату (від виробничої діяльності);
- надзвичайного результату (включаючи інвестиційний);
- фінансового результату (від операцій з цінними паперами, позиковими коштами тощо).

З позиції економічного підходу позитивний фінансовий результат діяльності підприємства складає загальний результат (загальний прибуток), що складається з прибутку від реалізації (від виробничої і іншої поточної господарської діяльності), надзвичайних доходів за мінусом надзвичайних витрат (надходження з бюджетної системи, перевищення отриманих штрафів над штрафами сплаченими, прибуток від інвестиційних витрат, проведених в попередні періоди, і так далі), позареалізаційних доходів за мінусом відповідних витрат по операціях з фінансовими активами, позиковим операціям і т.д.

Фінансові ресурси підприємства діляться також на власні – валова виручка, прирівняні до власних – кредиторська заборгованість, позикові або боргові – кредити банку, облігаційні позики, бюджетні позики, податкові кредити тощо.

Формування і оцінка фінансового потенціалу по фінансових ресурсах пов'язані з поняттям “фінансові потоки”. Фінансові ресурси – це вся сукупність грошових коштів, які потенційно і фактично можуть бути залучені в господарський оборот підприємства і використані ним для фінансового забезпечення своєї діяльності. Фінансові потоки – це грошові кошти, які реально здійснюють або можуть здійснювати свій рух як фінансові ресурси підприємства в звітному або плановому періоді з урахуванням умов, що склалися або прогнозованих.

Фінансовий менеджмент, як наука і практика управління фінансами і ухвалення фінансових рішень, оперує переважно терміном “фінансові потоки”.

Фінансові ресурси тут здійснюють свій рух у формі фінансових потоків – припливу і відтоку грошових коштів (доходів й інших грошових надходжень) підприємства.

Фінансові ресурси в бухгалтерському їх розумінні складають основу різних видів фінансових потоків. Потенційний склад фінансових ресурсів по-різному відображається в бухгалтерському, управлінському, фінансовому і податковому обліку. Наприклад, фінансові потоки по бухгалтерському і фінансовому обліку відрізняються від фінансових потоків у податковому обліку.

Система управління фінансовими потоками компанії як грошова підсистема ринкової системи управління підприємством пронизує і підпорядковує всі рівні й елементи загальної системи управління бізнесом. Сказане визначає місце фінансового потенціалу підприємства як категорії управління не тільки фінансовим господарством, але і всією бізнес-структурою підприємства, відображаючи можливості по фінансовому забезпеченню основної, інвестиційної і іншої діяльності в умовах ринку.

Фінансові потоки, які складають зміст фінансового потенціалу підприємства з позицій фінансового менеджменту, надзвичайно рухливі в часі. Це дозволяє проводити різносторонню оцінку фінансового потенціалу в динаміці, в часовому і багатоваріантному аспектах.

Оцінка фінансового потенціалу по фінансових потоках дозволяє визначити його в динаміці з урахуванням фактору часу і змінної структури припливу і відтоку фінансових ресурсів, доходів і надходжень. Виділення із загальних фінансових потоків очищених від похідних фінансових інструментів грошових (абсолютно ліквідних) потоків дозволяє пов'язувати параметри фінансового потенціалу з платоспроможністю і фінансовою стійкістю підприємства.

Це дуже важливо з позицій оцінки перспектив розвитку компанії, а також можливостей відновлення платоспроможності і фінансової стійкості підприємств з показниками фінансового стану, що погіршуються. У свою чергу, фінансово стійке підприємство, в нашому розумінні, – це такий його фінансовий стан, при якому фінансовий потенціал дозволяє забезпечувати стійкий зростаючий або такий, що не знижується, приток грошових коштів, достатній для забезпечення поточної і довготривалої платоспроможності на основі стратегії стабільного економічного зростання.

Список використаних інформаційних джерел

1. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Вазинський Ф. А., Индус К. П. *Міжнародні фінанси і фінансовий менеджмент в задачах та прикладах: навчальний посібник*. Львів: Вид-во ННВК "АТБ", 2020. 161 с. 2. Деева Н. М., Дедікова О. І. *Фінансовий аналіз: [навчальний посібник]*. К.: ЦУЛ, 2007. 328 с. 3. Колодійчук А. В., Чобаль Л. Ю., Молнар О. С., Данило С. І. *Транснаціональні корпорації в таблицях і схемах: навчальний посібник*. Львів: Вид-во ННВК "АТБ", 2020. 182 с. 4. *Фінанси підприємств: [підручник] / За ред. проф. А.М. Поддєрьогіна. – 3-тє вид, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. 380 с.*

Аліна ГЕРАСИМЕНКО

аспірант

Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ВПЛИВ НЕДІЮЧИХ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ, НАДАНИХ У ПРОМИСЛОВІСТЬ НА ОКРЕМІ ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ

Сучасні тенденції у соціально-економічному та політичному житті суспільства на фоні загострення воєнних дій на території України свідчать про наближення спалаху масштабної фінансово-економічної кризи. Першими свідченнями щодо загострення економічної ситуації є зниження ділової активності промислових підприємств, стрімке погіршення їх фінансового стану, можливостей обслуговування фінансових зобов'язань, тощо. Загроза унеможливлення обслуговування промисловими підприємствами своїх фінансових зобов'язань перед банками, підіймає на порядок денний питання щодо впливу недіючих кредитів саме промисловості на окремі показники фінансової стійкості банків. Зокрема, питання стосовно впливу недіючих кредитів, наданих у промисловість банками на їхню здатність підтримувати збалансованість своїх фінансових потоків та ліквідність.

Фінансова стійкість банку, передусім, передбачає збалансованість фінансових потоків банку, здатність підтримувати свою ліквідність. Л. В. Мельник зазначає, що динаміка такого показника як співвідношення кредитних та депозитних коштів (loan-to-deposit ratio або LDR) дозволяє оцінити забезпеченість кредитних ресурсів коштами, залученими за депозитними програмами банків [1]. LDR розраховується аналітиками та регулюючими органами як показник ризику ліквідності банківського сектору. В багатьох іноземних джерелах [2-3] зазначають, що LDR рівне 100%, засвідчує, що банк видає клієнтам один долар на кожен долар, який він отримує у вигляді депозитів. А це означає, що банк не матиме необхідних резервів на випадок неочікуваних обставин, зокрема вилучень великих депозитів. Таким чином, оптимальне співвідношення кредитів до депозитів – нижче 100%. А у разі, якщо банк переважно провадить традиційну діяльність (посередництво), рекомендований рівень співвідношення кредитів до депозитів – 80-90%.

Так, результат, отриманий за допомогою економіко-математичної моделі, побудованої групою індонезійських науковців, серед яких Р. Раджиндра (*R. Rajindra*), Г. Гуасмін (*G. Guasmin*), Б. Бурганудин (*B. Burhanuddin*), Расмі Нур Анграсні (*Rasmi Nur Anggraeni*), підтверджує, що при збільшенні LDR, під загрозою опиняється ліквідність банку [3].

Водночас, коли LDR є меншим, ніж 100%, це свідчить про уповільнення темпів кредитування, тоді як зобов'язання за зростаючими депозитами потрібно виконувати. На думку Л. В. Мельника оптимальне співвідношення LDR – 100%,

що є свідченням збалансованого стану фінансово-кредитної системи держави [1].

Хоча бачення серед науковців стосовно оптимального рівня LDR можуть різнитися, необхідно зазначити, що в країнах Євросоюзу за останні 14 років LDR суттєво знизився: з 142,8% у 3 кв. 2007 р. до 94,4% у 3 кв. 2021 р. [4].

Показник LDR у вітчизняному банківському секторі за останні роки також демонструє тенденцію до зниження (рис.1).

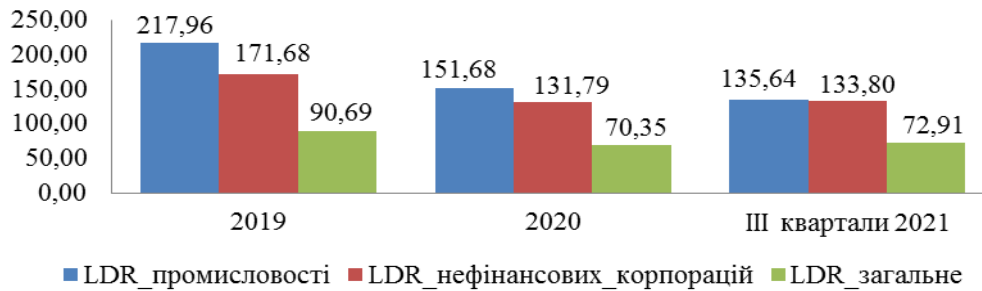

Рисунок 1 – Динаміка LDR промисловості, нефінансових корпорацій та в цілому по банках України, 2019 – 3 кв.2021 рр.

Примітка. Розраховано автором на основі [5].

Як видно з рис.1, суттєву роль у формуванні динаміки загального LDR відіграло LDR промисловості, яке сягнуло надвисокого рівня у 2019 р. – 217,96, та стрімко знизилось за підсумками 3 кв. 2021 р. – до 135,64.

Для того, щоб зрозуміти ці зміни в LDR, необхідно розглянути ситуацію з недіючими кредитами, наданих банками у промисловість. На підставі розрахунків за офіційними даними НБУ, можна засвідчити, що частка недіючих кредитів, наданих банками у промисловість у питомій вазі кредитів, наданих у промисловість, з 2020 року суттєво скорочується: з 49,26% у 2019 р. до 25,19% у 2021 р. Скорочення частки недіючих кредитів, наданих банками, до 25,19% у 2021 р. пов'язано із процесами «детоксикації» кредитних портфелів банків від токсичних активів, зокрема, шляхом списанням безнадійних боргів клієнтів. Таким чином, в цілому, дані демонструють, що кредитування промислового сектору є збитковим: фактично половину кредитного портфелю банків у промисловість становлять недіючі кредити [5]. Схожа ситуація мала місце у 2008 році, коли спостерігалось значне скорочення обсягів недіючих кредитів. Фактично, відбувалося списання заборгованості за кредитами клієнтів банків внаслідок їх масових банкрутств та ліквідації, спричинених фінансово-економічною кризою 2008 р. Стосовно LDR, зауважимо, що саме політика банків стосовно очищення від токсичних активів, відіграла важливу роль у тенденції до його зниження.

Таким чином, показник LDR є одним із привабливих показників для вивчення впливу недіючих кредитів промисловості на фінансову стабільність банків. Збільшення показника LDR повинне викликати занепокоєння у керівництва банку. Вплинути на LDR дуже складно, тому, банки найчастіше звертаються до списання недіючої заборгованості, «детоксикації» портфелю недіючої заборгованості.

Список використаних інформаційних джерел:

1. Мельник Л. В. Передумови формування фінансового потенціалу іпотечного кредитування аграрної сфери. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. 5(22). 208-214. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/22_2019/31.pdf.
2. De Vuyst, J., Rotsaert, L. The determinants of the loan-to-deposit ratio and its influence on bank profitability in the Belgian banking sector. *Universiteit Gent*. 2018-2019. URL: https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/784/063/RUG01-002784063_2019_0001_AC.pdf
3. Rajindra, R., Guasmin, G., Burhanuddin, B., Anggraeni, R. N. Costs and Operational Revenue, Loan to Deposit Ratio Against Return on Assets: A Case Study in Indonesia. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*. 2021. 8(5).109-115. URL: <https://www.koreascience.or.kr/article/JAKO202112748674877.page>.
4. Euro area statistics: official web-site. URL: <https://www.euro-area-statistics.org/banks-balance-sheet-loans?cr=eur&lg=en&page=3&template=1>.
5. Наглядова статистика Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.

Éva GULYÁS

PhD egyetemi adjunktus
Budapesti Corvinus Egyetem
Budapest, Magyarország

Tibor Zoltán HAJDU

egyetemi adjunktus
Budapesti Corvinus Egyetem
Budapest, Magyarország

Anita REIZINGERNÉ DR. DUCSAI

PhD egyetemi docens
Budapesti Corvinus Egyetem
Budapest, Magyarország

**ESG INDIKÁTOROK A FENNTARTHATÓSÁGI JELENTÉSEKBEN –
MI LEHET A SZEREPÜK A PÉNZÜGYI INTÉZMÉNYEKNEK?²**

Azzal, hogy a cégek elkezdtek foglalkozni a fenntarthatósággal, a piac más szereplőinél, például a befektetőknél is megjelent az igény arra, hogy a pénzügyi adatok mellett átlátható és világos információt kapjanak a vállalatok környezeti, társadalmi és irányítási teljesítményéről is. Ez az úgynevezett ESG szemlélet, amely az említett három tényező mentén lehetővé teszi a vállalatok fenntarthatósági teljesítményének számszerű mérését is. Maga az elnevezés egy betűszó, ami a három vizsgált szempontot tömöríti. A környezeti tényező (E) lényegében a vállalat ökoszisztémára gyakorolt hatásával foglalkozik. A társadalmi tényező (S) a vállalat munkaerővel, ügyfelekkel és társadalommal való kapcsolatára utal. Az irányítási tényező (G) egyfelől a hagyományos vállalatirányítást jelenti, vagyis olyan

² A tanulmány a GINOP -2.2.1-18-2018-0010 keretében készült

mechanizmusokat, amelyek a vezetést a részvényesi érték maximalizálására készítetik. [1], [2]

A fenti három tényezőt figyelembe véve az irányítás az, amely leginkább a pénzügyi eredményhez köthető, míg a környezeti és társadalmi szempont tekintetében nehezebb a számszerűsítés. Fontos azonban, hogy az ESG alkalmazása ne csupán egy marketingfogásként jelenjen meg a cég stratégiájában (greenwashing), hanem egy hosszú távú döntéshozatalként, amely azt hivatott elérni, hogy az általános társadalmi, illetve környezeti helyzet is fenntartható módon javuljon. Amennyiben ez bekövetkezik, úgy a stabil környezeti és társadalmi helyzet alacsony pénzügyi kockázatot is jelent, ezáltal pedig az ESG szemlélet mellett fog egy vállalkozás dönteni tisztán, csak gazdasági szempontokat követve is. [3]

Fontosnak tartottuk megvizsgálni, hogy milyen összefüggés, hatás van az ESG-szemlélet, illetve a vállalkozások rövid távú teljesítménye, jövedelmezősége között. Elemzésünket a fenntarthatósági szempontok elemzésével foglalkozó publikációk alapján készítettük. Moskowitz szerint a felelősségteljes vállalati magatartás kiemelkedő pénzügyi teljesítményt jelenthet. [4] Ezt a pozitív kapcsolatot más források is elismerik, azonban nem ezt a következtetést vonják le, hanem a kiemelkedő pénzügyi teljesítmény egyik következményeként magyarázzák a felelősségteljes tevékenység kialakulását, hiszen így jut erőforrás annak megvalósítására. [5]

Az ESG szemlélet szerinti vállalatirányítás egyik fő célja a fenntarthatósági kockázat mérséklése. Ez olyan környezeti, társadalmi vagy irányítási eseményt vagy körülményt jelent, melynek bekövetkezése lényeges negatív hatást gyakorolhat a befektetésekre, gazdasági teljesítményre. Ebből következően az ESG-kompatibilis működésre való átállása és a társaságok ESG érettségi szintjének folyamatos fejlődése és fejlesztése számos pénzügyi és nem-pénzügyi előnyt jelenthet.

Minden olyan tényező, amelyet rövid távon nem pénzügyi előnyként azonosítunk hosszú távon pénzügyi, jövedelmezőségi előnyre váltható. Egy felelősen, társadalmi és környezeti szempontokat figyelemben tartó vállalat pozitív hatással lehet a belső és külső környezetére is. Munkavállalói, fogyasztói, ügyfelei és partneri egyaránt profitálhatnak belőle, míg a zöldre váltás erősíti a vállalat arculatát, márkaimázsát és jól reprezentálja a vállalat környezettudatos értékeit.

Az ESG besorolással foglalkozó cégek elsősorban a saját módszertanuk alapján végzik el a vállalkozások vizsgálatát, illetve értékelik őket a fenntarthatósági szempontok alapján. Ezen értékelések alapján tudnak a pénzügyi piac szereplői megfelelő döntést hozni a befektetéseket illetően. A minősítések között megtalálhatóak elsősorban a pénzügyeken kívüli információkat figyelembe vevő, illetve a pénzügyi és nem-pénzügyi információkat egyaránt felhasználó minősítések is. Az ehhez szükséges adatokat egyrészt a vállalatoktól szerzik be kérdőívek, illetve elérhető információk alapján, továbbá nyilvánosan elérhető adatokat is felhasználnak. [6]

Kutatásuk későbbi részeként kísérletet teszünk arra, hogy feltárjuk azokat a tényezőket, amelyek alkalmasak a vállalatok ESG teljesítményének számszerűsítésére, illetve mérjük és értékeljük a „rating” részeként beazonosított változókat.

Jelenleg nincs egy mindenki által elfogadott, kötelező mutatószám rendszer, amelyet alkalmazni kellene az ESG pontszámok kiszámításakor. Ennek oka többek között az is, hogy a fenntarthatósági közzétételre vonatkozó szabályozások terén is hiányosságokkal küzd ez a terület. Bár az elmúlt években sokat változtak a nem pénzügyi jelentésekre vonatkozó előírások, de a pénzügyi beszámolóhoz képest jóval kevésbé rendszerezett ez a beszámolási forma, hiszen nincs egy egységesített séma, csupán irányelvek, ajánlások, keretelvek (GRI, IR, SASB, CDP, ISO26000) szabályozzák a közzéteendő információkat és magát a beszámolási gyakorlatot is (Lippai-Makra, 2020). Számtalan olyan adat, információ szerepel az ESG indikátorok között, melyek nem a pénzügyi kimutatásokból származnak. A könyvvizsgáló átfogó célja elsősorban kellő bizonyosság szerzése arról, hogy a pénzügyi kimutatások egésze nem tartalmaz akár csalásból, akár hibából eredő lényeges hibás állítást, képessé téve a könyvvizsgálót arra, hogy véleményt nyilvánítson arról, hogy a pénzügyi kimutatások minden lényeges szempontból a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvekkel összhangban készültek-e.

Véleményünk szerint a minősítő cégeken a felelősség – a jelen szabályozási környezetben – abból a szempontból, hogy milyen adatokból, milyen paraméterek mellett, milyen súlyozással alakítják ki az egyes vállalatok ESG rating-jeit. Jelenleg a könyvvizsgálói kötelezettség nem terjed ki a nem pénzügyi információkra, amelyek ugyanolyan fontosak az ESG mutatók megbízhatóságának mérésében.

A felhasznált irodalom listája

1. Billio, M., Costola, M., Hristova, I., Latino, C., & Pelizzon, L. (2021). *Inside the ESG ratings: (Dis)agreement and performance*. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 28(5), 1426–1445. <https://doi.org/10.1002/csr.2177>.
2. Liang, H., & Renneboog, L. (2020). *Corporate Social Responsibility and Sustainable Finance: A Review of the Literature* (SSRN Scholarly Paper Sz. 3698631). *Social Science Research Network*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3698631>.
3. Tapaszi, A. (2018): *Társadalmi és környezeti hatású befektetések, ESG: üres hívószavak vagy szükségszerű változások?* *Economania*. Letöltés helye: <https://economania.blog.hu/2018/11/23/tarsadalmi-es-kornyezeti-hatasu-befektetesek-esg-ures-hivoszavak-vagy-szuksegszeru-valtozasok/> (Letöltés ideje: 2022.02.15).
4. Moskowitz, M. (1972): *Choosing socially responsible stocks*. *Business and Society Review* 1(1), 71–75. Letöltés helye: <https://pdfslide.net/documents/choosing-socially-responsible-stocks-moskowitz-1972.html> (Letöltés ideje: 2022.02.15).
5. Günther, E. – Hoppe, H. – Endrikat, J. (2012): *Corporate financial performance and corporate environmental performance: a perfect match?* *Zeitschrift Für Umweltpolitik Und Umweltrecht* 34, 279–296. Letöltés helye: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2168810 (Letöltés ideje: 2022.03.05)
6. Escrig-Olmedo, E., Angeles Fernandez-Izquierdo, M., Ferrero-Ferrero, I., Maria Rivera-Lirio, J., & Jesus Munoz-Torres, M. (2019). *Rating the Raters: Evaluating how ESG Rating Agencies Integrate Sustainability Principles*. *SUSTAINABILITY*, 11(3). <https://doi.org/10.3390/su11030915>

Вадим ГУРА

аспірант кафедри управлінських технологій

Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК»

м. Київ, Україна

КОРУПЦІЯ В ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ: ПРИЧИНИ І НАСЛІДКИ

Корупція – багатоаспектне явище, яке проникає в усі сфери життя суспільства. Вивчивши усе різноманіття підходів до трактування поняття «корупція», і врахувавши її ключові характеристики, пропонуємо під «корупцією» розуміти складне багатоаспектне системне явище, що полягає в неправомірному аморальному використанні особами, що мають владні чи управлінські повноваження, власного становища, статусу чи авторитету в особистих корисливо-егоїстичних інтересах з метою збагачення чи отримання іншого роду преференції для себе чи інших осіб за рахунок держави або її громадян [1, с. 82].

Для розробки системи дієвих засобів подолання корупції важливим є вивчення причин її появи. Дослідники даної проблеми окреслюють надзвичайно широке коло причин виникнення корупції: основні і другорядні; об'єктивні та суб'єктивні; специфічні; фундаментальні, правові, політичні, економічні, організаційно-економічні, інституційні, інформаційні, соціальні, соціально-культурні, культурно-історичні, моральні тощо. Виділити основну причину з-поміж них доволі складно, оскільки вони тісно взаємопов'язані між собою. Так чи інакше, усі вони сходяться на думці, що причин виникнення корупції є досить багато, усі вони різняться між собою за інтенсивністю та екстенсивністю впливу, сферою прояву і т.п., через що потребують детального вивчення та систематизації.

Узагальнивши результати наукових розвідок вітчизняних спеціалістів з питань корупції [2-6], пропонуємо усі причини виникнення корупційних проявів розділити за сферою поширення на шість груп:

1. правові (недосконалість законодавчої бази; наявність суб'єктивізму у трактуванні нормативних документів; неефективність судової системи; неефективність антикорупційних заходів; неадекватні міри покарання за корупцію; недосконалість системи контролю за декларуванням доходів державних службовців; лобізм в законодавчих органах; орієнтація правоохоронних органів на захист інтересів держави і витіснення на другий план прав та інтересів приватних власників та громадян);

2. політичні (нестабільність політичної системи; надмірний вплив політичної еліти на суспільні процеси);

3. інституційні (зміна форм державного устрою та політичної системи; недосконалість механізму взаємодії різних інститутів влади; злиття влади й економіки; зростання ролі держави у суспільстві; державне регулювання економіки; монополія держави на ряд послуг; громіздка система документообігу та неефективний бюрократичний апарат; збільшення числа посадовців,

розширення їх впливу та можливість приймати рішення на власний розсуд; тиск вищого керівництва і традиція беззаперечного підпорядкування начальству; зростання кумівства і протекціонізму на всіх рівнях державного управління та в усіх сферах суспільного життя; низька управлінська культура поведінки державних службовців; недостатній рівень участі громадян в державному управлінні);

4. економічні (бажання отримати грошову, матеріальну чи нематеріальну вигоду; занепад економіки, зростання інфляції та безробіття; масштабність «тіньової» економіки; монополізація окремих секторів економіки; зловживання бюджетними коштами; тіньові схеми приватизації державного і комунального майна; високі податки та ставки по кредитах; несприятливий інвестиційний клімат; торгівельний протекціонізм);

5. інформаційні (непрозорість процесів прийняття та реалізації управлінських рішень; недостатність досліджень корупції в різних сферах її прояву; відсутність необхідної інформації або її спотворення);

6. соціально-культурні (незрілість сучасного суспільства; низький рівень правової грамотності громадян; зростання соціальної нерівності в суспільстві, наявність кланів; втрата моральних цінностей; терпиме ставлення до корупції й перетворення її на повсякденну звичку; прийняття корупції як засобу швидшого та легшого вирішення своїх проблем; наявність звички «дякувати» за сприяння у вирішення побутових проблем; недостатнє усвідомлення або ігнорування ризику покарання за корупційні діяння; релігійні та культурні традиції).

Серед найбільш загрозливих наслідків корупції науковці називають: сповільнення процесів демократизації суспільства; падіння престижу країни на міжнародній арені; втрату довіри у громадян та підприємців до законності та влади; гальмування економічного прогресу; утвердження корупційних схем в усіх сферах суспільного життя; зниження або згортання інвестиційної в економіку; зростання цін внаслідок неофіційного включення до накладних витрат корупційних видатків; неієздатність ринкових механізмів регулювання економіки та непередбачуваність наступних змін в країні; зниження рівня життя населення та зростання невдоволеності в суспільстві; втрата морально-етичних норм; зростання злочинності та формування мафіозних кланів; втрата боєздатності країни; загострення політичної ситуації в країні; крах держави тощо.

Перешкодою корупційним проявам можуть стати: високий рівень розвитку суспільства, в якому спостерігається високий рівень добробуту населення, суворіші антикорупційні заходи, вищий супротив громадян, і відповідно, менше бажання чиновників отримувати незаконні доходи; антикорупційні органи можуть ефективніше працювати в країнах з розвиненою демократією, де чиновники дорожать своїми посадами і здобутками, репутацією; розвиненість судової системи, чітке дотримання законів, недопущення проявів кумівства; скорочення бюрократичного апарату, децентралізація державного управління;

моральна готовність суспільства протидіяти корупційним посяганням; виведення економіки країни з тіні.

Виявлені особливості корупції, охарактеризовані її види, форми і моделі, окреслені причини виникнення сприятимуть розробці ефективних засобів попередження та подолання корупції. Як зазначає Мельниченко Т. С.: на даному етапі розвитку країни слід «виділити кілька напрямів стратегії протидії корупції, а саме: 1) верховенство закону і захист прав громадян; 2) запобігання і протидія корупційним проявам; 3) суспільне усвідомлення небезпеки корупції та її наслідків» [7]. За кожним напрямом необхідно проводити окремі дослідження дієвості окремих заходів як в Україні, так і в інших країнах.

Список використаних інформаційних джерел

1. Гура В. В. *Поняття корупції як економіко-правового феномену. Вчені записки Університету «КРОК»* : зб. наук. праць. Київ : ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2021. Вип. № 4 (64). С. 76-84. 2. Невмержицький Є. *Корупція в Україні : причини, наслідки, механізм протидії* : монографія. Київ : КНТ, 2008. 368 с. 3. Тіماشов В. *Причини та умови корупції в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2017. № 865. С. 338-344. 4. Дрьомов С. В., Кальниш Ю. Г. *Корупція в Україні : причини поширення та механізми протидії* / за ред. Ю. Г. Кальниша. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2010. 88 с. 5. Скочиляс-Павлів О. В. *Корупція як негативне соціально-правове явище : ознаки та причини. Право та державне управління*. 2019. № 2(35). Т.2. С.41-46. 6. Андрущенко Л. В. *Сутність явища «корупція» та причини її існування в Україні. Право і суспільство*. 2016. № 3. С. 148-153. 7. Мельниченко Т. С. *Сутність і причини корупції в Україні*. URL : <https://obolon.kyivcity.gov.ua/files/2019/11/6/10.pdf>

Наталія ДОБРЯНСЬКА

аспірант кафедри фінансових ринків та технологій
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна

ФІНАНСОВА ПОВЕДІНКА ДОМОГОСПОДАРСТВ З ПОГЛЯДУ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ

Визначення місця і ролі домогосподарств в економіці країни завжди цікавили дослідників. Прихильники класичної теорії вбачали у домогосподарстві споживача благ і послуг, «групу одержувачів доходу і витрати групи». Неокласики визначали домогосподарство як виробника благ і послуг, а економіка домогосподарств розглядалася як ключовий предмет для вивчення економістів.

Нова економічна теорія домогосподарства (М. Андерсона, Г. Беккера, Е. Мінджіоні, Я. Мінсер тощо) визначила моделі виробництва в домашньому господарстві [2]. Інституційна теорія охарактеризувала аналіз домогосподарства як особливої форми організації, яка відрізняється від фірми та держави.

Інституціональне середовище будь-якого суспільства припускає існування і взаємодію різних інститутів, формальних і неформальних, загальних і особливих, ефективних і неефективних. На підставі формальних інститутів і неформальних правил ділової поведінки формуються відповідні практики повсякденної дії домогосподарств [3].

Протягом тривалого періоду українські економісти не виявляли особливого інтересу до домашнього господарства, оскільки економічні відносини у ньому практично не відрізняються від інших відносин, а відносно низька технічна оснащеність і слабкий поділ праці дозволяли вважати домогосподарство сферою діяльності докапіталістичної людини. Прихильники класичної економічної теорії вважали домогосподарство лише споживачем благ і послуг на споживчому ринку. Неокласична економічна теорія вказувала на відмінності між сферою виробництва, в якій діяли фірми, орієнтовані на отримання прибутку, і сферою споживання, до якої належали домашні господарства, максимізуючи корисність. Раніше економісти брали до уваги лише вхідні фактори домашнього господарства: заробітна плата, соціальні трансферти від держави, і вихідні: людський капітал, праця, споживання, заощадження [5]. Домашні заняття не вважалися працею і обмежувалися лише домашнім простором. Таке вузьке трактування функціональної ролі домогосподарств, на нашу думку, не враховує їхньої участі як у факторних ринках, так і в господарській діяльності сім'ї, а отже і не відображує особливостей їх фінансової поведінки. Оскільки, дуже важко визначити межі дому і занять поза домом.

Нова економічна теорія домогосподарства спрямована на пошуки в діяльності домашніх господарств атрибутів виробничого процесу та визначення особливостей їх фінансової поведінки. У цьому випадку розглядаються працівники з певною продуктивністю, засоби виробництва та інвестиції, характеризуються процеси механізації та приватизації. Сировиною для виробництва товарів, вироблених домашніми господарствами, служать, на думку Г. Беккера, час і продукти [1]. Незважаючи на те, що з точки зору макроекономіки, виробництво, яким займаються домогосподарства менш ефективне, ніж суспільне, оскільки не спроможне забезпечити сім'ю повним набором усіх необхідних товарів і послуг та відволікає робочу силу від вирішення загальнонаціональних завдань, але в критичній ситуації воно може підтримати рівень сімейного споживання деяких важливих видів товарів і послуг, причому в ринкових умовах не тільки на натуральній, а й на товарно-грошовій основі. У цьому випадку важливо правильно заощадити та раціонально використовувати ресурси, в тому числі і фінансові. Домогосподарство виступає одночасно основним об'єктом та одним із суб'єктів економіки, який забезпечує її ресурсами і використовує отримані за них доходи для придбання товарів і послуг для задоволення власних матеріальних потреб. Основною економічною метою існування домашнього господарства є забезпечення своїм членам належного рівня добробуту незалежно від появи непередбачених обставин. При цьому обмеження грошового бюджету долається за рахунок збільшення доходу

шляхом скорочення домашньої праці або вільного часу на користь ринкової зайнятості. Домогосподарства формують як споживачі, так і наймані працівники, власники крупних і дрібних капіталів, землі, засобів виробництва, зайняті й не зайняті в суспільному виробництві. Характерною рисою домашніх господарств є підтримка життєдіяльності сім'ї. При цьому використовуються всі доступні ресурси, що так чи інакше забезпечують його незалежність від нестабільного зовнішнього економічного середовища, забезпечує збереження матеріального і соціального статусу в умовах невизначеності.

Інституціоналісти ж визнають невизначеність однією з найважливіших характеристик зовнішніх умов, з якими стикається домогосподарство в процесі своєї господарської діяльності. При прийнятті фінансових рішень, пов'язаних з інвестуванням коштів, домогосподарства стикаються з ситуаціями, за яких неможливо навіть за допомогою імовірнісних розподілів оцінити майбутні результати теперішнього вибору (наприклад, в якій формі здійснювати заощадження). Тому домогосподарства часто орієнтуються на "думку натовпу", який, можливо, володіє кращими знаннями. На фінансовому ринку серед розмаїття фінансових активів домогосподарство не може точно спрогнозувати майбутню дохідність кожного з них. Їх поведінка, орієнтована на "тіньову економіку". До такого типу поведінки відносять будь-які дії, так чи інакше пов'язані з порушенням формальних правил гри. Наприклад, приховування доходів від оподаткування. Вищенаведена ситуація свідчить про те, що поведінка домогосподарств, з точки зору інституціональної теорії, у більшості випадків також не є оптимізуючою [4].

Характеризуючи особливості фінансової поведінки домашніх господарств з погляду інституційної теорії на фінансових ринках у перехідній економіці, можна зробити висновок щодо необхідності обов'язкового регулювання таких ринків з боку держави, хоча б на початковому етапі їх розвитку. У випадку відсутності такого регулювання відбувається динамічний парадокс портфельного вибору домогосподарств, який полягає в тому, що в ході переходу до ринкової системи домогосподарства добровільно звужують діапазон цього вибору самими ліквідними активами. Подібна ситуація дуже несприятлива з точки зору перспектив фінансування інвестицій, господарського розвитку і технічного прогресу, що, в свою чергу, створює фундаментальні перешкоди інституційного характеру для технічного розвитку країни та її економічного зростання.

Список використаних інформаційних джерел

1. Anderson M., Bechhofer F., Gershuny J. *The Social and Political Economy of the Household*. Oxford, Oxford University Press, 1994. P. 30–34.
2. Becker G. *A Treatise on the Family*. London: Harvard University Press, 1991. P. 23–24.
3. Болотіна, Є. *Методологія інституціонального аналізу поведінки домашніх господарств*. - *Галицький економічний вісник*. 2012. №2(35). С.123-130.
4. Кізіма, Т. *Поведінкові фінанси у концепціях класичної та інституціональної теорій*. *Світ фінансів*. 2013. № 3. С. 7-17.
5. Левита, Р. *История экономических учений*. М.: Catallaxy, 1995. С. 110–136.

Світлана ЗАПОРОЖЕЦЬ

к.е.н., доцент

доцент кафедри фінансів та обліку

Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка

м. Черкаси, Україна

ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЙ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

На поточному етапі свого розвитку установи фінансового сектора відіграють важливу роль у підтримці бізнесу та домашніх господарств, забезпечуючи перерозподіл фінансових ресурсів державної допомоги, регулюючи параметри кредитних відносин, забезпечуючи спроможність створювати додатковий буфер ліквідності та здійснюючи швидке вжиття необхідних запобіжних контрзаходів, тому важливим є питання забезпечення належного рівня їх фінансової стійкості у мовах епідеміологічних викликів. Багато в чому довіра до кредитно-фінансових установ залишається високою і надзвичайно важливою є необхідність її підтримки та розвитку в умовах епідеміологічних обмежень та за їх межами. Варто також наголосити, що крім факторів впливу, зароджених пандемією вірусу Covid-19, діяльність установ в сучасних умовах розвитку економіки потребує та, відповідно, демонструє процес динамічної адаптації типових процесів обслуговування клієнтів у відповідності до реалізації ефективної національної стратегії їх цифровізації. З огляду на це, досить логічним є послідовний та закономірний стан еволюційної трансформації бізнес-стратегій провайдерів фінансових послуг: від формату ведення традиційного бізнесу до цифрового мультиканального формату продажу фінансових послуг в сучасних умовах господарювання.

Сучасний вплив пандемії вірусу Covid-19 на діяльність фінансово-кредитних установ відбувається, як уже зазначалося, на етапі становлення та розвитку мультиканальної бізнес-стратегії розвитку. Цей зовнішній шок виявився надзвичайно відчутним для діючих економічних агентів та таким, що вимагає чіткої ідентифікації основних його факторів. Серед таких виділяємо: поточна економічна криза зі збалансованою макроекономічною ситуацією, невизначеність від запровадження карантинних обмежень, зниження економічної активності агентів, зниження попиту на фінансові послуги, погіршення якості обслуговування кредитної заборгованості [1].

Довгостроковий же вплив саме епідеміологічних викликів на розвиток ринку фінансових послуг наразі неможливо визначити, адже поточна ситуація виходить за межі досвіду діяльності більшості операторів ринку фінансових послуг та їх керівного складу. Тому, в умовах епідеміологічної кризи лише адаптивно трансформовані провайдери фінансових послуг зможуть захистити своїх співробітників і клієнтів, зберігаючи стан безперервності та оптимального рівня якості бізнес-процесів. Під впливом зазначених епідеміологічних факторів

спостерігається виникнення ряду глобальних тенденцій/наслідків, які були характерними для ринку фінансових послуг, але значно прискорилися через вплив пандемії вірусу Covid-19 і наразі мають вирішальне значення для забезпечення ефективного стратегічного бачення подальшого розвитку установ фінансового сектора. Щодо наслідків безпосереднього впливу представленого ряду епідеміологічних обмежень на діяльність провайдерів фінансових послуг в контексті зайнятості, найбільш дієвими вважаємо наступні: активізація нових каналів дистрибуції; актуалізація переваг прогресивної цифровізації; зміна пріоритетності витрат; застосування нетипових методів управління ризиками; адаптивна практика організації праці; зміна пріоритетів цілей та цінностей.

Вцілому, зазначені вище наслідки впливу епідеміологічних обмежень на діяльність операторів ринку фінансових послуг виявили посилення ряду типових загроз, пов'язаних із забезпеченням їх подальшого безперебійного функціонування та таких, що актуалізують питання необхідності запровадження в подальшому трансформаційних змін. Такими загрозами виявилися: слабкий рівень ефективності використання клієнтського досвіду; слабкий рівень надійності та масштабованості бізнес-процесів та систем; недостатній рівень зрілості управлінських систем та процесів.

На думку експертів, у цифрову епоху майбутнім, серед інших, стануть сервісні платформи, представлені найбільшими технологічними компаніями, з якими вимушені конкурувати сучасні фінансові установи [2]. В умовах економічних зривів, що проявляються в поточній епідеміологічній ситуації, здатність адаптуватися до високих технологій визначаються як один з головних факторів стрімкого розвитку під час економічного спаду через поширення вірусу Covid-19 та можливості ефективного реалізації потенціалу для фінансової інклюзії. В даному контексті дослідження підтверджують, що реакція BigTechs на ринкові стимули в період спаду економіки через пандемію Covid-19 упродовж 2019-2020 років, в більшості випадків демонструє зростання вартості їх бренду. Функціонування BigTechs на основі платформних стратегій базується на використанні передових технологічних алгоритмів при позиціонуванні, дослідженні та комплексному аналізі іміджу клієнта [3].

Реалізація заходів, націлених на функціонування трансформаційної бізнес-стратегії інституцій фінансового сектору, описаних вище, є основними, що дозволяють реалізувати сучасні очікування клієнта в умовах цифровізації. Серед таких варто виділити: можливість отримання персоналізованої пропозиції; високий рівень захисту персональних даних та платіжних трансакцій; індивідуальний підхід до застосування методів ціноутворення; оптимізація маркетингових заходів, комфортних та прийнятних для споживача; мобільність та безперебійний формат доступності до можливості фінансового обслуговування; поєднання фінансових послуг з широким спектром послуг від інших постачальників (надання нефінансових послуг, виступаючи в ролі посередника/партнера); можливість придбання/отримання висновків сторонніх осіб; швидкість, зручність і простота споживання фінансової послуги.

Таким чином, вважаємо, що впровадження ефективної технологічної трансформації бізнес-стратегії кредитно-фінансових установ повинне бути засноване на імплементації декількох основних принципів, які одночасно охоплюють нові виклики цифрової економіки та передбачають надання фінансових та нефінансових послуг одночасно з метою повноцінного задоволення споживацьких очікувань в умовах епідеміологічної невизначеності. Обираючи модель співпраці з постачальниками цифрових платформ, кредитно-фінансові установи можуть уникнути проблем, пов'язаних з необхідністю адаптивного швидкого вирішення інноваційних бізнес-завдань, що виникають під впливом формування сучасних фінансових відносин: обмеження можливості аналізу великих даних через відсутність чіткої цифрової стратегії у сфері використання результатів аналізованих даних; застосування суміжних систем (маркетингові, аналітичні, веб- та мобільні додатки), які неефективно використовують комунікаційний потенціал взаємодії зі споживачем у мультиканальному вимірі; обмеження можливості впровадження хмарних рішень, спроможних підвищити рівень безпеки та ефективності діяльності кредитно-фінансових установ.

Список використаних інформаційних джерел

1. *Наслідки епідемії COVID-19 та карантинних заходів для провідних секторів економіки України.* Центр прикладних досліджень. URL: <https://www.kas.de/documents/270026/8703904/2020.pdf/b7398098-a602-524d-7f88-6189058f69d3?version=1.0&t=1597301028775>.
2. *Отоцкій П.* Цифровые платформы в банковском секторе. URL: <https://econs.online/articles/opinions/tsifrovye-platformy-v-bankovskom-sektore/>
3. *IS The Covid-19 pandemic a victory for Big Tech?* URL: <https://www.sciencespo.fr/public/chaire-numerique/en/2020/08/13/is-the-covid-19-pandemic-a-victory-for-big-tech/>

Ольга ЗАСЛАВСЬКА

к.е.н., доцент

*доцент кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

КРИПТОВАЛЮТНИЙ ФОНД ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВОЇ ОБОРОНИ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Гроші завжди були одним із ключових факторів, які впливали на хід воєн. Оскільки останніми роками криптовалюта перетворилася на популярний компонент світової фінансової системи, вона стала важливим фінансовим інструментом й у воєнний час. Так, важко отримати гроші у зонах бойових дій або ж вивезти їх звідти, тому з початку війни криптовалюти відіграють важливу фінансову роль у подоланні цих труднощів. Їхня здатність перетинати кордони, незалежно від правил чи положень, збільшує можливості органів влади простіше

знаходити фінансування, а громадянам – використовувати альтернативний спосіб отримання доступу до грошей.

Військове вторгнення прискорило прийняття українським урядом нормативних актів щодо криптовалют. У лютому український парламент ухвалив зміни до Закону «Про віртуальні активи», які відкривають шлях до створення легального ринку криптовалют. Тому на тлі активізації пожертвувань цифрових активів Президент України невдовзі підписав закон про підтримку такого способу фінансової оборони країни. Загалом жодна інша сфера в Україні наразі не здатна протистояти крипторинку за темпом приросту капіталу [1]. Згідно із рейтингом криптовалютної платформи *triple-a.io* станом на кінець 2021 р. Україна посідала 1-ше місце у світі за кількістю власників цифрових активів по відношенню до загальної кількості населення [2].

Для подолання наслідків російського вторгнення криптовалютні біржі в Україні почали залучати багатомільйонне фінансування. Зокрема, після легалізації ринку одна з найбільших в Європі криптобірж – WhiteBIT – оперативно запустила інтеграцію та співпрацю з державним сервісом «Дія», щоб якомога більше українців мали швидкий доступ до ринку криптовалюти. WhiteBIT є компанією з найвищими стандартами шифрування та безпеки персональних даних користувачів. Зі свого боку це дозволяє через криптовалюту підтримати українську економіку в умовах воєнного стану, адже люди з усього світу тепер мають змогу швидко, зручно та анонімно відправляти кошти на підтримку України. Завдяки інтеграції із застосунком «Дія» будь-який український користувач може пройти верифікацію на біржі WhiteBIT менше ніж за хвилину [5].

Загалом протягом першого місяця війни криптоспільнота перерахувала для України понад 100 млн. доларів США у криптовалюті на військові та гуманітарні потреби. Пожертви спрямовуються безпосередньо для закупівлі через волонтерські організації та різні міністерства, а також на виділений рахунок у Національному банку України. На рис. 1 подано інформацію з офіційного сайту для криптодонатів Aid For Ukraine при Міністерстві цифрової трансформації щодо напрямів витрат криптовалютних надходжень станом на квітень 2022 р.

Зараз Міністерство цифрової трансформації України приймає пожертвування у 14-ти різних криптовалютах. Звичайно, пожертви, які збираються у такий спосіб, не йдуть у порівняння з тими, які збираються у фіатних валютах. Зокрема, станом на середину квітня 2022 р. уряди іноземних країн та міжнародні кредитні установи надали Україні допомоги на суму 70 млрд. доларів США [4]. Але криптопожертви мають суттєві переваги. Так, перекази у криптовалюті є швидшими, дешевшими, безпечнішими та здатні обійти чимало юридичних перешкод, адже класичні способи залучення коштів подеколи занадто повільні та бюрократизовані. Крім того, такі гроші не залежать від стабільності банківської системи країни, яка перебуває у стані війни [6].

Рисунок 1 - Напрями витрат криптовалютого фонду України станом на квітень 2022 р. (у доларах США) [3]

Загалом у світовому масштабі нестабільність традиційних фінансових ринків у періоди воєн та політичних конфліктів може стати шансом для ринку криптовалют. Тому країни, які раніше відмовлялися від легалізації цифрових активів, можуть змінити таку думку заради захисту своїх інтересів на міжнародній арені. Таким чином, Україна стала «криптодружною» країною, а вітчизняний уряд вбачає практичну цінність криптовалют, тож активно працюючи над оновленням національної криптоінфраструктури, наша держава знаходиться у достатньо хорошому становищі для їх отримання. Зауважимо, що, хоча й криптодонати наразі становлять лише невелику частину коштів (близько 0,2 %), Україна високо цінує всю допомогу, яку може отримати.

Список використаних інформаційних джерел

1. Cryptocurrency across the world. URL: <https://triple-a.io/crypto-ownership/> (дата звернення: 10.05.2022).
2. Ozgur Uckus. New financial tool in wartime. 14.04.2022. URL: <https://www.aa.com.tr/en/analysis/analysis-new-financial-tool-in-wartime-/2563439> (дата звернення: 10.05.2022).
3. Офіційний сайт для криптодонатів Aid For Ukraine при Міністерстві цифрової трансформації України. URL: <https://donate.thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 10.05.2022).
4. Самойлюк М., Репко М. Підтримка на 2 трильйони: хто і як допомагає українській економіці. Економічна правда. 10.05.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/05/10/686844/> (дата звернення: 10.05.2022).
5. Симоненко С. Більше криптовалют на потреби потерпілих від війни в Україні: криптобіржа WhiteBIT оголосила про інтеграцію з «Дією». 2022. URL: <https://fakty.ua/399068-bolshe-kriptovalyuty-na-nuzhdy-postradavshih-ot-vojny-v-ukraine-kriptobirzha-whitebit-obyavila-ob-integracii-s-diieyu> (дата звернення: 10.05.2022).
6. Як криптовалюта допомагає українцям боротися з ворогом. 2022. URL: https://economy.24tv.ua/yak-kriptovalyuta-dopomagaye-ukrayintsyam-borotisya-vorogom_n1970950 (дата звернення: 10.05.2022).

Юлія КОВАЛЕНКО

д. е. н., професор

професор кафедри фінансових ринків та технологій

Державний податковий університет

м. Ірпінь, Україна

ІНВЕТОРИ НА РИНКУ КАПІТАЛУ: СУТНІСТЬ ТА СУБ'ЄКТИ

Інвестиційні процеси завжди починаються з інвесторів і розуміння їх переваг і потреб через вкладення в різні фінансові інструменти. У широкому розумінні інвестори – це фізичні і юридичні особи, які мають у власності інвестиційні ресурси і купують фінансові інструменти на ринку капіталу із метою одержання прибутку від вкладення коштів та/або набуття певних прав, що їх вони надають власникам фінансових інструментів відповідно до законодавства. Саме інвестор як суб'єкт інвестиційної діяльності акумулює кошти, які в процесі їх інвестиційної діяльності дають поштовх і стають фінансовою основою існування ринку капіталу у цілому. На цьому ринку виокремлюються такі групи інвесторів, як:

- 1) домашні господарства;) нефінансові корпорації;
- 3) фінансові корпорації, що приймають депозити;
- 4) фонди грошового ринку, тобто інститути, які акумулюють кошти шляхом продажу акцій, паїв або сертифікатів юридичним особам або населенню;
- 5) інвестиційні фонди негрошового ринку, тобто інститути, які залучають кошти населення, що інвестуються, головним чином у нерухомість або інші нефінансові активи;
- 6) страхові корпорації;
- 7) пенсійні фонди» [1, С. 62].

Аналіз спеціалізованої наукової літератури дозволив узагальнити наступні підходи до розподілу інвесторів за їх статусом на ринку капіталу на:

- 1) індивідуальних (приватних), корпоративних й інституційних інвесторів [2, С.147; 3, С. 15; 3, С. 180];
- 2) індивідуальних (приватних) та інституційних інвесторів [3, С. 24;59];
- 3) інвесторів у цінні папери та інституційних інвесторів [5];
- 4) індивідуальних (фізичних осіб), інституціональних (колективних) інвесторів і професіоналів ринку [6; 7].

Варто підтримати думку тих науковців, які класифікують усіх інвесторів ринку капіталу на індивідуальних, корпоративних та інституційних (наведена вище група 1). Конкретизація їх статусів дає змогу визначити специфіку реалізації інвестиційної діяльності за кожною з груп інвесторів.

Індивідуальні інвестори на ринку капіталу є будь-якими фізичними особами (домогосподарствами), які мають вільні грошові кошти для інвестування. При цьому такі інвестори приймають безпосередню участь у процесі формування заощаджень, а також у процесі вкладання в інструменти ринку капіталу.

Корпоративні інвестори на ринку капіталу – це юридичні особи, або нефінансові корпорації різної форми власності, що шукають напрями прибуткового вкладення своїх тимчасово вільних ресурсів у різні фінансові інструменти ринку капіталу.

При цьому як індивідуальний, так і корпоративний інвестор, не має можливості, необхідних знань, а також і часу для ефективного розміщення своїх заощаджень на ринку капіталу через пряме інвестування, тож потребує професійного управління його грошовими коштами за реалізації інвестиційної діяльності, проте вони отримують його від інституційного інвестора. «Створення сприятливого середовища для нагромадження фінансових ресурсів суб'єктами економіки і забезпечення функціонування ефективного механізму їх трансформації в інвестиції, як одне із важливих завдань державної інвестиційної політики, і покладається на інституційних інвесторів» [8, С. 260].

Отже, «інституційний інвестор – це спеціалізований фінансовий посередник, що є юридичною особою, яка акумулює заощадження (кошти) індивідуальних та корпоративних інвесторів для подальшого їх інвестування на професійній основі в інтересах дрібних інвесторів з метою отримання доходу (прибутку) та збереження вартості колективних фінансових активів» [9, С. 48].

Відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 23.02.2006 р. № 3480-IV, «Інвестори у фінансові інструменти – це фізичні та юридичні особи, у тому числі фізичні особи – іноземці та іноземні юридичні особи, які набули права власності на фінансові інструменти з метою отримання доходу від вкладених коштів та/або збереження вартості вкладених активів, та/або набуття відповідних прав, що надаються власнику фінансових інструментів відповідно до законодавства, або в межах виконання повноважень щодо державного управління у відповідній сфері, або які є сторонами деривативних контрактів.

Інституційні інвестори – це інвестори у фінансові інструменти, які є інститутами спільного інвестування (пайовими та корпоративними інвестиційними фондами), інвестиційними фондами, взаємними фондами інвестиційних компаній, недержавними пенсійними фондами, фондами банківського управління, страховими компаніями, іншими фінансовими установами, що здійснюють операції з фінансовими активами в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок таких осіб, а у випадках, передбачених законодавством, - також за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів» [5].

На думку Т. Біловус [10, С. 64], цей перелік потребує розширення кола фінансових посередників, які беруть участь в інвестиційній діяльності, зокрема через включення сюди НБУ, дилерів з цінних паперів і клірингових установ. На нашу думку, варто враховувати, що у своїй діяльності інституційні інвестори мають керуватись підходами та інструментами фінансового інвестування [11], їх діяльність формується за умов комлементарної моделі фінансового сектору [12, С. 42], а також відповідному інституційному середовищі [13, С. 24 – 42].

Список використаних інформаційних джерел

1. Фінансовий ринок: підруч.: у 2-х т. / Коваленко Ю. М., Ковернінська Ю. В., Онишко С. В., Кужелев М. О. та ін. ; кер. авт. кол. і наук. ред. Ю. М. Коваленко. Ірпінь: УДФСУ, 2018. Т. 1. 442 с. 2. Квасницька Р. С. Інвестиційний потенціал інститутів фінансового ринку України: монографія. Хмельницький: ПП «Монускрипт», 2015. 314 с. 3. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 472 с. 4. Пересада А. А., Шевченко О. Г., Коваленко Ю. М., Урванцева С. В. Портфельне інвестування: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2004. 408 с. 5. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 19.06.2020 р. № 738-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text>. 6. Інформаційний портал «Фінансвіт». URL: <http://www.creditsvit.com.ua/xarakteristika-investoriv-na-rinku-cinnix-paperviv/>. 7. Школьник І. О. Фінансові посередники та їх роль у розвитку фінансового ринку. URL: http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3233/1/Shkolnyk.I.O_33.pdf. 8. Вовчак О.Д. Розвиток окремих категорій інституційних інвесторів в Україні. Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. 2007. Вип. 17.2. С. 260–266. 9. Квасницька Р. С. Сутність та склад інституційних інвесторів фінансового ринку. Економіст. 2015. №5. С. 48–50. 10. Біловус Т.В. Інвестиційні процеси на ринку цінних паперів України. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. НУ «Чернігівська політехніка». Чернігів, 2021. 296 с. 11. Peresada A. A., ed. (2001), Investing: Teach method. Guide to Self-Examine, Kyiv, Kyiv National University of Economics, 251 p. 12. Коваленко Ю. Формування комплементарної моделі фінансового сектору економіки. Вісник Національного банку України. 2012. №7(197). С. 42–47. 13. Детермінанти розвитку публічного управління та адміністрування в Україні: кол. монографія; за наук. ред. Н. С. Орлової. К.: «Освіта України», 2020. 262 с.

Віталія КОЙБІЧУК

к.е.н., доцент

доцент кафедри економічної кібернетики

Сумський державний університет

Роман КОЧЕРЕЖЧЕНКО

студент

Сумський державний університет

м. Суми, Україна

ІНСТРУМЕНТАРІЙ МАШИННОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ЦІН ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ

Для сучасних трейдерів, інвесторів, інвестиційних фондів і просто для людей, які хочуть зберегти або примножити свої гроші, варто використовувати потужні новітні методології дескриптивного аналізу, інтелектуального аналізу даних, машинного навчання, методи обробки статистичної інформації з можливістю роботи з великими даними для того, щоб бути конкурентоспроможними. Більшість сучасних досліджень особливостей методів машинного навчання схильні до розподілу їх на дві групи. Першу групу

утворюють методи індуктивного навчання, а другу – методи дедуктивного навчання. Індуктивне навчання (навчання з прецедентів) засноване на виявленні емпіричних закономірностей у даних [1]. Прикладами є методи екстраполяції, класичного регресійного аналізу, підходи, що використовують нейромережі. Дедуктивне навчання передбачає формалізацію знань експертів та перенесення формалізованих знань на комп'ютер для отримання всієї можливої сукупності бази знань з досліджуваної проблематики. Обидві групи машинного навчання мають свої специфікації, що залежать від навчальної вибірки, узгодженості програмно-апаратного інтерфейсу для проведення відповідних розрахунків. Проте характерною особливістю методів машинного навчання є обов'язкова наявність доменів певної кількості входів (ситуацій) та певної кількості виходів (реакцій) за результатами навчання. Залежність між цими доменами визначається обраною методологією дослідження для навчальної вибірки та автоматизованим інструментарієм інформаційної системи.

Для розроблення прогнозу використано нейромережу з реалізацією методології алгоритмів LSTM з довготривалою та короткотривалою пам'яттю та алгоритми машинного навчання, що реалізовані за допомогою хмарних технологій в середовищі Google Colab та програмного забезпечення Python з використанням бібліотек numpy, pandas, matplotlib, datetime, keras, sklearn, tensorflow. Numpy(numpy) – надає необхідний математичний апарат для роботи з матричними та векторними операціями. Pandas (pandas) – пакет для роботи з даними у вигляді внутрішнього уявлення (dataframe). Matplotlib(matplotlib) – пакет для візуалізації даних. Datetime(datetime) – пакет для роботи з функціями форматування дати й часу. Keras(keras), sklearn, tensorflow – бібліотеки, що надають функції розробки та експлуатації моделей машинного навчання.

В якості входної вибірки застосовано часовий ряд, що охоплює період щоденних значень цін акцій корпорації Apple Inc. з 12 грудня 2016 року по 12 грудня 2021 рік. На сьогоднішній день Apple Inc. є однією з провідних компаній світу за виручкою у сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій, а також є найбільшою технологічною компанією світу за обсягом активів. Джерелом отримання даних часового ряду є сервери Yahoo Finance API [2], де зберігаються як поточні, щоденні, так і історичні дані криптовалютних і фондових маркерів. Крім того, дані сервери надають доступ до великих фінансових даних для публічних компаній, інвестиційних фондів.

Для побудови прогнозу першим кроком є розподіл даних на тренувальні та тестові за допомогою коду:

```
shape = 1100
train = df.iloc[:shape, 1:2].values
test = df.iloc[shape:, 1:2].values
```

Наступним етапом є нормалізація даних для майбутніх моделей для кращого знаходження локальних та глобальних мінімумів. Зробити це можна за допомогою такого прикладу коду:

```
sc = MinMaxScaler(feature_range = (0, 1))
train_scaled = sc.fit_transform(train)
```

Ініціалізація LSTM моделі подана кодом:

```
model = Sequential()
model.add(LSTM(units = 50, return_sequences = True, input_shape
= (X_train.shape[1], 1)))
model.add(Dropout(0.2))
model.add(LSTM(units = 50, return_sequences = True))
model.add(Dropout(0.2))
model.add(LSTM(units = 50, return_sequences = True))
model.add(Dropout(0.2))
model.add(LSTM(units = 50))
model.add(Dropout(0.2))
model.add(Dense(units = 1))
model.summary()
```

Результати розробленого прогнозу подано на рисунку 1.

Синя лінія – результат прогнозу (рис. 1). Як можна побачити, саме для цих даних модель змогла побудувати досить точний прогноз. Результат прогнозу може змусити думати, що показаний приклад – це безпрограшна стратегія, потрібно лише слідувати результатам прогнозу і прибуток забезпечений. Проте це не так, виходячи з архітектури та підходів нейронної мережі використаної в цьому матеріалі, можна зробити висновок, що модель тісно прив'язана до даних, так як має глибоку пам'ять про стан даних. Ця модель лише показує приклад, що може послужити відправною точкою для вивчення можливостей штучного інтелекту у прогнозуванні.

Рисунок 1 – Компаративне відображення реальних та прогнозних даних

Отже, отримані результати можуть бути використані як трейдерами та інвесторами, так і аналітичними відділами підприємств, фінансових установ для отримання обґрунтованого управлінського рішення формування стійких фінансових конкурентних позицій.

Список використаних інформаційних джерел

1. Основи машинного навчання. URL : <https://travelscode.com/osnovi-mashinnogo-navchannya/> (дата звернення: 24.11.2021). 2. How To Use the Yahoo Finance API in 2021 [Tutorial]. URL: <https://www.yahoofinanceapi.com/tutorial> (дата звернення 09.12.2021).

Тетяна ЛЄКА

аспірант

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДИРЕКТ-МАРКЕТИНГУ В СТРАХУВАННІ

В останній час все більше стає зрозумілим, що успіх визначається не лише наявністю значних матеріальних і фінансових активів, а дедалі більшою мірою вмінням використовувати інтелектуальний капітал і власні знання. Коли мова йде про маркетинг у цілому, зокрема страховий, то можна стверджувати, що він являє собою гнучку та захоплюючу діяльність, яка звичайно ж будується як на розумінні ustalених принципів, так і здатності креативно застосовувати їх на практиці. Чому саме креативно застосовувати? Відповідь є простою – знання базових принципів маркетингу є недостатнім, потрібно ефективно впроваджувати маркетингові ідеї, процеси та методи в умовах постійно змінюваного ризикового середовища. В найбільш повному розумінні функції страхового маркетингу наведено на рисунку 1.

Зважаючи на інформацію, подану на рис. 1, страховий маркетинг – це філософія сучасного бізнесу, що реалізується на підставі врахування й управління всіма сторонами ділової активності компанії. При цьому, важливим елементом маркетингової комунікаційної політики страховика залишається прямий маркетинг. Останній є різновидом маркетингу, що заснований на особистісному ставленні до клієнта на основі встановлення з таким клієнтом прямої особистісної комунікації без залучення посередників задля просування страхових продуктів і отримання прибутку. Такий зв'язок встановлюється, як правило, за допомогою прямої адресної розсилки через будь-які канали комунікації: електронну пошту, адресні SMS-повідомлення, мережі Інтернет, тощо.

При формуванні стратегії директ-маркетингу будь-який страховик переслідує цілі якісного та кількісного формату. Стосовно останніх, то вони формуються як:

- зростання клієнтської бази;
- підвищення обсягу надходження страхової премії як в цілому по компанії, так і за окремим видом страхування та страхувальником;
- збільшення кількості укладених договорів страхування як в цілому по компанії, так і за окремим видом страхування та страхувальником; тощо.

Цілі якісного формату зорієнтовані на:

- трансформування структури страхового портфеля, як правило, з метою його збалансування та забезпечення його прибутковості;
- актуалізування складу та структури клієнтської бази з метою формування прийняттого профілю клієнта;
- лоялізацію клієнтів через формування їхньої довіри, прихильності та симпатії до компанії; тощо.

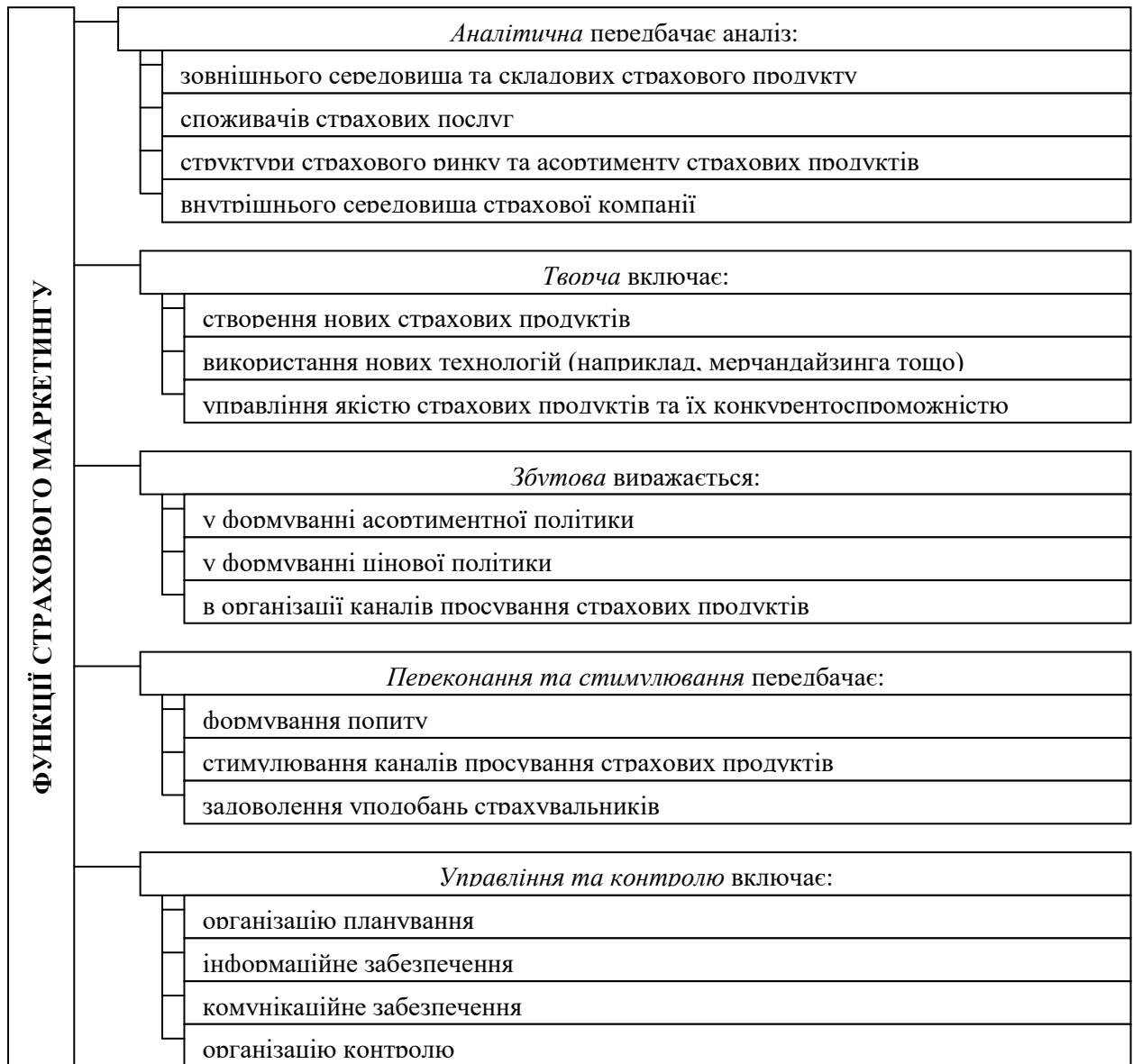

Рисунок 1 - Функції страхового маркетингу [1].

На практиці іноді точаться дискусії стосовно доцільності чи ризиків передачі директ-маркетингу на аутсорсинг. Зокрема, до переваг можна віднести: формування власної маркетингової кампанії та врахування особливостей діяльності страховика; передача досвіду із розробки страхових продуктів окремого страховика; навчання персоналу за необхідності; професійний аналіз і сегментування ринку задля створення профілів різних клієнтів компанії; використання сучасних методик і технологій; тощо. Недоліками звичайно ж є можливість розголошення конфіденційної інформації про страхувальників та об'єкти страхування; розкриття професійних напрацювань і здобутків; недостатнє врахування специфіки окремого страховика чи його страхового

продукту; можливе здороження маркетингової кампанії; тощо. Але, все ж таки страховики в переважній більшості залишають цей напрям роботи компанії безпосередньо в своїй площині. Це пояснюється тим, що прямий директ-маркетинг є все ж таки персональною та двосторонньою комунікацією з метою спонукання потенційного страхувальника до взаємовідносин із компанією та одночасно джерело інформації для страхової компанії. Звичайно, страховики можуть формувати власні бази даних за рахунок внутрішньої, зовнішньої джерельної бази або її комбінування.

Наприкінці, слід зазначити, що за допомогою інструментарію прямого маркетингу концентруються зусилля страховика на обраному цільовому сегменті задля формування довгострокових партнерських відносин із окремим страхувальником. Водночас, постійна зміна внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування страхових компаній вимагає постійного адаптування до нових умов ризикового середовища та формуванню нових інтегрованих підходів розвитку маркетингових комунікацій.

Список використаних інформаційних джерел

1. Ткаченко Н.В. Страхування : підручник / Н.В. Ткаченко. – К.: УБС НБУ, 2014. – 570 с.

Вікторія МАКАРОВИЧ

к.е.н., доцент

доцент кафедри обліку і аудиту

*Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
м. Берегове, Україна*

Андріяна ГАНУСИН

здобувач вищої освіти

спеціальність «Облік і оподаткування»

*Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
м. Берегове, Україна*

НАДАННЯ ФАКТОРИНГОВИХ ПОСЛУГ БАНКІВСЬКИМИ УСТАНОВАМИ

Фінансовий ринок має безліч різних інструментів, які застосовуються в ході господарської діяльності підприємств та організацій. Одним з таких інструментів являється факторинг.

Факторингові операції успішно застосовуються в усіх розвинених країнах світу як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. У цьому велика заслуга банківського сектору, який має великий досвід і можливості оперування фінансовими ресурсами.

Економічна ефективність факторингових операцій полягає в тому, що вони дають змогу істотно підвищити ліквідність активів, рентабельність компаній та їхню платоспроможність, що забезпечує економічне зростання суб'єктів господарювання [1, с. 2].

У світовій практиці факторинг вважається ефективним фінансовим інструментом, який не лише забезпечує вихід із кризових ситуацій, але й сприяє підвищенню стабільності діяльності підприємств та посиленню їх конкурентоспроможності шляхом спрямування коштів на збільшення обсягів продаж та асортимент товарів, не відволікаючи їх при цьому в дебіторську заборгованість [3., с. 3].

В українській практиці факторинг досить часто прирівнюють до кредиту, хоча для цього нема ніяких підстав. Ці поняття мають різне правове підґрунтя. Для кредиту характерно мати конкретний термін, який прописується в договорі. Тим паче, для того аби отримати кредит, потрібно мати хорошу кредитну історію, а також бути платоспроможним вже на той період, коли є потреба в отриманні кредиту.

Що стосується факторингу, то тут фінансова установа орієнтується на майбутнє компанії-клієнта та не вимагає застави на відміну від кредиту. За всі можливі ризики, які можуть виникнути в ході господарської діяльності, відповідає банк.

Слід врахувати і часові рамки здійснення цих операцій. Процедура оформлення кредиту займає значно більше часу, так, як банк детально вивчає свого потенційного клієнта, а також його дебіторів. Що стосується процедури факторингу, то клієнтам надаються значні можливості для розвитку, оскільки факторинг не обмежений чітко встановленими сумами.

Співробітництво з банком у межах факторингового обслуговування не зобов'язує компанію до відкриття поточного рахунку та переходу на повне банківське обслуговування в даному банку [2, с. 2].

Бельдинська Л. на брифінгу «Фінансовго клубу» зазначила, що 2021 рік був достатньо успішним для банківської системи, в тому числі для ринку факторингу. Портфель факторингу на кінець 2021 року по всій банківській системі склав 6,2 млрд грн. Таким чином, приріст склав 2,5 млрд грн, або 67% [5]. Лідерами надання факторингових послуг банківськими установами в Україні у 2021 році були ПУМБ банк – 3,5 млрд. грн., Банк Восток – 571 млн грн., ТАСкомбанк – майже 400 млн грн., ОТП, і Райффайзен Банк – трошки більше по 300 млн грн. операцій факторингу. Це суттєвий приріст за останні п'ять років в Україні.

Воєнні дії спричинили спад операцій на ринку факторингу, але це є той фінансовий інструмент, який дає можливість відновити обіговий капітал без залучення кредитів.

На нашу думку, використання факторингу підприємствами є більш вдалим варіантом ніж кредит, тому що насамперед виробникові потрібно якнайшвидше отримати плату за відвантаженою продукцію, роботу чи надану послугу для того, щоб отримані кошти реінвестувати у подальший розвиток бізнесу.

Популяризація факторингових послуг в національному середовищі призведе до розвитку підприємств так, як факторинг дає змогу збільшити обсяги продажів товарів (робіт, послуг) з використанням умов відстрочення платежів

Підходи щодо регулювання ринку факторингу на перспективу керуються «Білою книгою» [4], яку Національний банк У країни оприлюднив на своїй сторінці. В цій книзі описані загальна концепція розвитку факторингу в Україні, модель майбутнього регулювання ринку, очікувані позитивні тенденції розвитку факторингу та подальша комунікація. Головною ціллю цього видання є розвиток класичного торгового факторингу на території України, як ефективного інструменту управління дебіторською заборгованістю та прозорість і дотримання ринкового етикету під час здійснення факторингової діяльності та виокремлення її від ринку торгового факторингу. У результаті такі дії повинні призвести до захисту прав боржників, коли фінансові компанії будуть виконувати свою роботу, а також простимулювати подальший розвиток факторингу.

Таким чином, факторинг може бути ефективно структурований таким чином, щоб і постачальник, і фактор (банківська установа) вигравали від його економічних переваг. При цьому потрібне ретельне планування факторингової угоди з точки зору управління.

Список використаних інформаційних джерел

1. Авдєєв Ю. С. Факторинг як інструмент прискорення фінансування. Управління розвитком. - 2014. - № 13. - С. 3-5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_13_3 (дата звернення: 31.05.2022).
2. Завора Т. М. Аналіз ринку факторингових послуг в Україні. Економіка і регіон. 2012. № 6. С. 131-135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2012_6_26 (дата звернення: 24.05.2022).
3. Момот Л. В. Факторингові послуги в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки 2016. Вип.16(2). С. 147-149. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_16\(2\)_40](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_16(2)_40) (дата звернення: 24.05.2022).
4. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/4J183Yn>.
5. Факторинг переживав бум до війни. URL: <https://finclub.net/ua/news/factorynh-perezhyvav-bum-doviiny.html>

Tímea MAKSZIM GYÖRGYNÉ NAGY

PhD, Gazdálkodástudományi Intézet adjunktusa

Nyíregyházi Egyetem

Nyíregyháza, Magyarország

AZ ÁLLAMADÓSSÁG ELEMZÉSE HOSSZÚ IDŐSOROK ALAPJÁN, TRENDEK ÉS ELŐREJELZÉSEK

Az államadósság mértéke, hatása a gazdasági, társadalmi folyamatokra napjaink igen aktuális témája. A koronavírus járvány okozta krízis nemcsak hazánkban, hanem szerte a világon az államadósság jelentős növekedését idézte elő. Kijelenthetjük, hogy napjainkra a gazdaságpolitika központi témája, hogy hogyan lehet ebből a helyzetből kilábalni, milyen eszközök szükségesek ahhoz, hogy méltányos keretek mentén lehessen visszatérni legalább a válság előtti államadósság szintre.

Kutatásunk célja a magyar GDP-arányos államadósság hosszú idősorok alapján történő elemzése, trendek felállítása, előrejelzés készítése. A GDP-arányos államadósság a makrogazdaság egyik legfontosabb mutatószáma. Ezt nemcsak a közgazdasági folyamatok elemzéseiben (kockázat, gazdasági növekedés, befektetések, pénz- és tőkepiac) betöltött szerepe, hanem alkotmány- és pénzügyi jogi megítélése is indokolja. Az államadósság időbeli vizsgálata azért is fontos, mert jelzi, hogy a gazdasági folyamatok hosszú távon fenntarthatók-e, vagy sem. A GDP-arányos államadósság trendszerű növekedése azt jelenti, hogy eladósodási pályán halad a gazdaság, a gazdaság növekedését részben a túlzott mértékű hitelfelvétel finanszírozza. Ezzel szemben a stabil vagy csökkenő államadósság/GDP arány általában a folyamatok fenntarthatóságát jelzi, ahol a költségvetési hiány nagysága összhangban van a gazdaság teljesítőképességével és a reálkamatszinttel. [Czeti-Hoffmann, 2006].

A vizsgálati célok elérése érdekében – szakirodalom-kutatás mellett – a GDP-arányos államadósság 2000 és 2021 között idősorának elemzését végeztük el. A szekunder adatok forrásául az Államadósság Kezelő Központ (ÁKK) Zrt. (2000–2021) hivatalos közleményei szolgáltak. Kutatásunkban annak érdekében, hogy minél pontosabb előrejelzést készíthessünk – szakértői vélemények mellett –, az idősorelemzés matematikai-statisztikai módszereinek eszköztárából az analitikus trendszámítást hívtuk segítségül.

Az államadósság ráta az elemzési időtáv 2001. évében mutatta a legalacsonyabb értéket (55,7%). Ezt követően egészen 2012-ig folyamatos növekedés jellemezte, a 2011. év végén mértéke elérte 80,3%-ot, majd 2012 és 2019 között ismét csökkenő pályára állt. A 2019-ben kirobbanó koronavírus járvány, mint gazdasági sokk következményeként rendkívüli módon megugrott a ráta értéke, mely a 2020. év végére ismét 80% fölé került. A rendelkezésünkre álló idősor utolsó évében, azaz a 2021. év végén 3,3%-kal csökkent az előző évhez viszonyítva. A GDP-arányos államadósság mélyebb elemzése és előrejelzés készítése érdekében dekompozíciós modellezést végeztünk, amely – mivel éves adatok állnak rendelkezésre – alapirányzatot (trendet) és véletlen hatást tartalmaz. A trendhatás vizsgálatát, és ez alapján az előrejelzést az analitikus trendszámítás módszerével, számos trendfüggvény illesztésével végeztük el, melyek közül a másodfokú polinom bizonyult a legmegfelelőbbnek. Az államadósság analitikus trendek alapján történő elemzése rávilágított arra, hogy a COVID járvány okozta gazdasági sokk, mint előre nem jelezhető tényező, jelentősen eltérítette a gazdasági folyamatok korábbi évekre jellemző tartós irányzatait. Ez a törés jól megfigyelhető a GDP-arányos államadósság idősorában, hiszen annak értéke 2019-ről 2020-ra 65,5-ről 80,1%-ra emelkedett. Előrejelzésünk alapján a 2023. év végére várhatóan mérséklődik az államadósság ráta, és megközelíti a COVID járvány előtti szintet.

Felhasznált irodalom

1. CZETI TAMÁS, HOFFMANN MIHÁLY: A magyar államadósság dinamikája: elemzés és szimulációk, Budapest, 2006, MNB-tanulmányok 50., Kiadja a Magyar Nemzeti Bank, 8-9. p.

Марта МАНУХІНА

к.е.н., доцент

доцент кафедри обліку і оподаткування

Східноукраїнський національний університет ім. В.Даля

Інна ТАЦІЙ

к.е.н., доцент

доцент кафедри обліку і оподаткування

Східноукраїнський національний університет ім. В.Даля

м. Луганськ, Україна

ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Упродовж останнього часу, доки триває російська агресія, українська влада ухвалила десятки рішень для послаблення фіскального тиску на економіку, покращення фінансування реального сектору та полегшення доступу українського бізнесу до кредитних ресурсів.

З початку війни позики від державних банків на загальну суму 1,1 мільярда гривень вже отримали 826 бізнесів. Сільське господарство є стратегічно важливою галуззю економіки України, бо воно, насамперед, дозволяє вирішувати питання продовольчої безпеки. Але, в силу специфічних особливостей, нормальне його функціонування практично неможливе без залучення зовнішніх джерел фінансування. У сільськогосподарських товаровиробників з'явилася можливість отримати кредит до 60 млн грн під 0% на час воєнного стану за програмою «5-7-9%». З усіх виданих кредитних коштів за програмою «5-7-9%» 42% припадає на аграрний сектор. Програмою скористалися 12 тисяч фермерських господарств. успішна посівна - запорука не лише нашої продовольчої безпеки, а й потенційний порятунок від голоду десятків мільйонів людей по всьому світу.

Відповідно до рішення Уряду розширена програма «Доступні кредити «5-7-9%» [2]. Основними нововведеннями до Програми «Доступні кредити 5-7-9%» з метою підтримки сільськогосподарських товаровиробників є: розширення програми на середні підприємства з річним доходом до 50 млн євро (раніше було 20 млн євро) та на великі підприємства з річним доходом більше 50 млн євро незалежно від кількості працюючих; збільшення максимальної суми кредиту для всіх суб'єктів підприємництва з 50 млн грн до 60 млн грн з урахуванням групи пов'язаних компаній; цілями кредитування є: інвестиційний кредит на придбання сільськогосподарської техніки, кредит на поповнення обігових коштів для придбання насіння, добрив та паливно-мастильних матеріалів. Строк кредиту – 6 місяців. Розмір кредитної гарантії – 80% від суми кредиту суб'єкта мікро, малого та середнього підприємництва (крім суб'єктів великого підприємництва). Аграрії протягом дії воєнного стану та місяць після його завершення можуть отримати кредит під 0%. Після цього кредитна ставка становитиме 5%.

Строк кредитування за програмою «5-7-9» залежатиме від цільового призначення коштів. На реалізацію інвестиційного проекту та на рефінансування заборгованості кредит надається щонайбільше на 5 років. Для фінансування оборотного капіталу – на 3 роки.

Кредитування сільськогосподарських товаровиробників для провадження своєї діяльності на період воєнного стану протягом 6 місяців з 0% відсотковою ставкою, після цього 5%. Кредит надається виключно на придбання основних засобів та покриття будь-яких витрат, пов'язаних із провадженням сільськогосподарської діяльності в значенні Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» [3]. Вартість такого кредиту буде 0%, всі відсотки компенсує держава, для того щоб за ці кошти сільськогосподарські виробники могли купити всі необхідні засоби виробництва та здійснити посівну компанію.

Також Уряд розширив перелік інструментів, які дозволять банкам надавати кредити в рамках програми «5-7-9%» у разі нестачі забезпечення. Окремо для забезпечення сталого проходження посівної кампанії-2022 Постановою Кабміну від 12 березня № 274 [4] для малих і середніх підприємств - сільськогосподарських товаровиробників - збільшено граничний обсяг державних гарантій на портфельній основі до 80% загальної суми зобов'язань за основним боргом за портфелем позик банку-кредитора та 80% за кожним окремим кредитом.

За даними статистики зрозуміло, не зважаючи на ризики банки кредитують агробізнес. Комерційні банки зараз надають кредити для аграріїв у рамках програм кредитування. Основними напрямками кредитування зараз є: кредитування для поповнення обігових коштів на придбання добрив та худоби, ремонт техніки та на заробітну плату працівникам.

Наприклад, ОТП Банк пропонує чотири види кредитних програм для агробізнесу, які фінансують не лише сільгоспвиробників, а й трейдерів, постачальників насіння, добрив, засобів захисту рослин, техніки, пального. «ПУБМ» пропонує три партнерські програми кредитування агробізнесу, які працюють переважно з аграріями, що обробляють від 500 га. «Райффайзен Банк Аваль» має чотири види аграрних кредитних програми, які фінансують переважно фермерів, які обробляють від 100 до 50 000 та більше га, а також тих, хто займається тваринництвом і птахівництвом.

«Приватбанк» надає кредити на весь спектр аграрної діяльності, в тому числі на придбання техніки та матеріалів для проведення посівної. Спеціальні кредитні програми для агровиробників також відкриті у банках «Кредит Дніпро», «Правекс Банк», «Кредобанк», «Креді Агріколь Банк» та інших. Водночас найгострішою для українських аграріїв проблемою (окрім, власне, російської агресії) фахівці називають забезпечення пально-мастильними матеріалами. Це питання потрібно вирішувати більш комплексно й глобально. Держава вже зробила важливі кроки у цьому напрямку. Приміром, дозволено введення в обіг бензину та дизельного пального екологічних класів Євроз і

Євро4. Спрощено проходження митних процедур для постачання нафтопродуктів. Завдяки цьому буде залучено додатковий ресурс пального для потреб сільськогосподарських виробників. І головне — віднедавна діє закон про скасування акцизу на пальне та зниження ставки ПДВ з 20 % до 7 %.

Таким чином, держава зробила все, щоб максимально, наскільки це можливо в період війни, нівелювати ризики зриву посівної. Кредитування аграріїв – один з головних пріоритетів банків. Военні дії, що ведуться РФ на території України, вкрай негативно вплинуть на функціонування продовольчих систем; очікуються, зокрема, такі їх наслідки: порушення цілісних ланцюгів постачання продукції сільського господарства та харчових продуктів (від первинного виробництва до реалізації продукції споживачеві), а також діяльності щодо створення доданої вартості в АПК, пов'язаної із виробництвом, переробленням, розподілом, споживанням й утилізацією харчових продуктів; зрив посівної кампанії, що є особливо загрозливим, зважаючи на високі світові ціни на газ і, відповідно, міндобрива [5]. Активні бойові дії наразі відбуваються в тих областях, де вирощують більшу частину пшениці — Харківській, Одеській, Запорізькій. Сукупно це призведе до зменшення врожайності, зборів і експорту зернових; ускладнений експорт української продукції на зовнішні ринки через блокування портів України з боку РФ (60 % сільськогосподарської продукції України експортується морем), що негативно вплине насамперед на країни, які залежать від імпорту харчової продукції.

Для мінімізації виявів глобальної продовольчої кризи необхідно якнайшвидше захистити й підтримати виробництво сільськогосподарської продукції в Україні в умовах воєнного стану, скориставшись можливостями впливу України на глобальну продовольчу політику, які вона здобула завдяки досягненню провідних позицій на світових ринках окремих видів сільськогосподарської продукції, а також активізації співпраці з міжнародними й міжурядовими організаціями, зокрема ФАО, щодо трансформації продовольчих систем. Такі дії мають сприяти надійному забезпеченню населення України продовольством, підвищенню економічної і фізичної доступності харчових продуктів, недопущенню зривів експортних контрактів сільгосппродукції.

Список використаних інформаційних джерел

1. Постанова КМУ України від 14.07.2021 р. № 723 «Про деякі питання державних гарантій на портфельній основі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723-2021-%D0%BF#Text>. 2. Зміни до програми «Доступні кредити 5-7-9%»: підтримка посівної кампанії та активація підприємництва, Міністерство фінансів України, опубліковано 28 березня 2022 року URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 3. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 року № 1877-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>. 4. Постанова КМУ України від 12 березня 2022 р. № 274 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 та від 14 липня 2021 р. № 723». 5. Напад на Україну суттєво позначиться на світовому ринку зерна – USDA/ URL: <https://biz.censor.net/n3323645>

Вікторія МІНКОВИЧ

*старший викладач кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

м. Ужгород, Україна

Валерія СВАДЕБА

*студентка 3-го курсу освітньої програми «Економіка підприємства»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

м. Ужгород, Україна

УКРАЇНСЬКІ СТАРТАПИ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА ШЛЯХИ ВИХОДУ НА ГЛОБАЛЬНИЙ РИНОК

Протягом останнього двадцятиріччя інформаційно-технологічна індустрія стала рушійною силою конкурентоспроможності світової економіки. Розвиток інформаційних технологій змінив способи і методи господарювання, що зумовило переосмислення підходів до управління, отримання знань, впровадження інновацій, створення нових бізнес моделей діяльності підприємств тощо. Із розвитком інформаційних технологій інтенсивно розвиваються стартап-компанії, які є гнучкі до потреб ринку та пропонують конкретні рішення для своєї цільової аудиторії [3]. Стартап можна визначити як нову компанію, що була недавно створена і буде свій бізнес на основі інновацій або із залученням інноваційних технологій, чиї ресурси доволі обмежені в кількості (як людських, так і фінансових), і що тільки планує виходити на ринок. Впроваджені нею інноваційні технології можуть бути глобальними (іншими словами, дана інновація буде інновацією для всього світу) або локальними (тобто дана технологія та ідея запозичені, але будуть власне інновацією у конкретному секторі/регіоні чи країні) [5].

В Україні на даному етапі розвитку підприємництва спостерігається значне піднесення у розвитку вітчизняних стартапів, які досить швидко розвиваються і мають багато користувачів. Однак мала зацікавленість держави в сучасних інноваційних проектах змушує молоді компанії співпрацювати з іноземними інвесторами, які допомагають втілити проекти в життя та стати конкурентоспроможними. Основним бар'єром розвитку стартапів в Україні є відсутність замовників, які б хотіли купувати кінцевий продукт. Тому стартапи створюються в Україні з прицілом на клієнтів з інших ринків (США, Європи, Азії і т.п.), таким чином в умовах сьогодення простіше залучити інвестиції та довести свою ідею до серійного продукту, послуги чи IPO [3].

Стартап, який планує вийти на глобальний ринок, мусить розуміти потреби («болі») глобального ринку з яким він хоче працювати (наприклад, ринок США, Європи, Азії, Південної Америки і т.д.), для цього команда має розробити MVP (мінімально життєздатний продукт) – це продукт з мінімальним функціоналом, який можна дати користувачам для використання та отримати звороті відгуки та ідеї як далі розвивати продукт [3]. За останні десять років Україна стала платформою для народження та розвитку інноваційних стартап-компаній, деякі з

яких (Depositphotos, Terrasoft, Firefly Aerospace, Coursmos, Clickky, Augmented Pixels, GitLab 9, Petcube, Grammarly [2]) вже очолюють списки найбільш привабливих для інвестування.

Так, на прикладі української компанії Grammarly (онлайн-платформа на основі штучного інтелекту для допомоги у спілкуванні англійською мовою) проаналізуємо особливості розвитку та можливі шляхи виходу на глобальний ринок вітчизняних стартапів. Отже, історія компанії Grammarly почалась у 2009 році з ідеї створення сервісу, що допомагав би спілкуватися англійською мовою ефективніше, де б ця комунікація не відбувалася — від професійного до повсякденного листування. Протягом наступного десятиліття стартап Grammarly постійно розширював можливості свого онлайн-сервісу. Станом на сьогодні він працює на основі штучного інтелекту і здатен аналізувати складні аспекти мови та спілкування. Поради сервісу згруповані в чотири категорії: правильність, що визначається нормами граматики, орфографії, пунктуації; чіткість, що розкривається через лаконічність і зрозумілість; захопливість в словниковому запасі і тон (формальність, ввічливість, упевненість). Основним методом залучення інвестицій в проект засновники використовують – проведення раундів залучення іноземних інвестицій. Останній раунд інвестицій був найбільшим в історії компанії. До цього Grammarly залучила \$110 млн у 2017 році та \$90 млн у 2019-му. Тоді компанія оцінювалась у \$2,1 млрд, за даними Pitchbook [1]. У новому раунді на понад \$200 млн взяли участь американський фонд General Catalyst, британський фонд Baillie Gifford та фонди інвестиційної компанії Black Rock. Проект Grammarly став прибутковим вже на другий рік існування, у 2011 році, і залишається таким й досі. Інвестиції допомагають Grammarly розвивати їх бізнес на нових рівнях, оскільки засновники не розглядають продаж компанії як мету її діяльності.

Таким чином, окрім інноваційної позиції, яку відстоює проект, та актуальності, стартап повинен бути вдало оформленим, чітко розкритим у бізнес-плані та звичайно, гарно зарекомендованим, що стає можливим через різного роду залучення PR-компаній. В теперішній час маркетинг стартапу визначається як сукупність інструментів та заходів для знайомства цільової аудиторії з ідеєю продукту, просування ідеї на ринок з метою підвищення зацікавленості та прихильності потенційних споживачів, залучення споживачів, інвесторів тощо. В той же час, ключовим моментом, який визначає майбутнє стартапу на ринку, вважається дифузія інновації – процес, за допомогою якого ідея стартапу передається комунікаційними каналами між членами соціальної системи в часі, комунікаційний процесом, протягом якого нова ідея або новий продукт приймається ринком. Е. Роджерс у праці «Дифузія інновацій» досліджував рівні сприйняття різних інновацій, в результаті чого було виявлено, що на початку просування продукту прихильність споживачів оцінюється в 2,5% новаторів, надалі вона зростає на 13,5% послідовників, і тільки на стадії ранньої більшості до них долучаються ще 34%, та 34% – на стадії пізньої більшості. Пришвидшити процеси дифузії інноваційного продукту стартапу дозволяє

використання моделі Ф. Басса, яка полягає в тому, що зростання чисельності споживачів пояснюється двома ефектами: ефектом реклами та ефектом міжособистісної комунікації [4].

На прикладі компанії Grammarly можемо простежити за ефективно розробленою маркетинговою стратегією перед виходом на ринок із залученням поштових сервісів в мережі, які дозволили користувачам познайомитись із застосунком в межах листування з колегами. Наступним кроком, який дозволив Grammarly охопити більшу частину на ринку – розвиток клієнта (англ. Customer Development) як спосіб безперервного отримання зворотного зв'язку від споживача, паралельно до процесу розробки продукту.

Отже, можна підсумувати, що світовий ринок стартапів працює за максимально простим механізмом: чим корисніша інновація для повсякденного життя – тим більше в неї уваги. Проте, кожен стартап повинен відповідати вимогам ринку, серед яких виділяється і ефективний маркетинг-план. Український стартап Grammarly зміг стати «єдинорогом» на ринку інвестиційних проектів завдяки правильно побудованій стратегії розвитку на глобальному ринку.

Список використаних інформаційних джерел

1. Grammarly Company Profile: Valuation & Investors. URL: <https://pitchbook.com/profiles/company/92115-91>.
2. Startup Ranking. Countries Ranking. URL : <http://www.startupranking.com/countries>.
3. Баб'ячок Р.І., Кульчицький І.І. Основні тенденції розвитку стартапів в Україні – проблеми, переешкоди і можливості : аналітичний матеріал. 2018. 28 с. URL : <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Osnovni-tendentsiyi-rozvytku-startapiv-v-Ukrayini-1-1.pdf>.
4. Управління стартапами : підручник для здобувачів вищої освіти за економічними спеціальностями / О. А. Гавриш, К. О. Бояринова, М. О. Кравченко, К. О. Копішинська. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2020. 716 с.
5. Чазов Є. Стартап як нова форма ведення бізнесу. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2013. № 52. С. 122-128. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2013_52_17.

Еліна МУЛЕСА

аспірантка

кафедри фінансів і банківської справи

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м.Ужгород, Україна

СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНА ГРОМАДА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Три місяці війни вчергове довели, що децентралізація – найважливіша із проведених в Україні реформ. Поки центральна влада переформатовується на воєнний лад, а Збройні Сили дають відсіч російському загарбнику, життєдіяльність країни великою мірою підтримується саме завдяки самоорганізованості територіальних громад.

Згідно Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, до війни в Україні було створено 1469 територіальних громад [1]. На сьогоднішній день, 292 громади розташовані у районах проведення воєнних дій, перебувають у тимчасовій окупації чи оточенні [2].

Громади взяли на себе велику частку завдань в гуманітарній сфері, приймаючи потоки біженців від перших днів війни, забезпечуючи оборону країни в системі тероборони та на передових фронтах.

Незважаючи на те, що наразі бюджет кожної громади є дотаційним, цього не є достатньо і допомога з боку громад відбувається в більшій мірі за рахунок їх власних ресурсів, які є досить обмеженими. Тому покладання сподівань виключно на самоорганізацію громад без урахування основ здорового раціоналізму містить у собі ризики не тільки неоптимального використання доступних ресурсів та втрати їх потенційних можливостей, але й втрати стратегічних орієнтирів, що є важливими для стійкості їх територій.

Для того, щоб самоорганізація громад переросла в загальнонаціональну згуртованість, а їх стійкість стала основою стійкості держави, необхідним є:

1) максимально повне володіння інформацією про реальні потреби забезпечення належного функціонування громад, а також про наявні та потенційно доступні на їхньому рівні ресурси;

2) підсилення діяльності громад не тільки координацією їхніх дій, але й підтримкою ззовні через:

- офіційні сайти провідних відомств чи волонтерських об'єднань;
- мережеву комунікацію щодо визначення потреб громади, побудови засад стійкості, у т.ч. продовольчої, комунальної, соціальної, побутової сфер, транспортної логістики, забезпечення безпеки і порядку, застосування оптимальних управлінських моделей;
- методичну і технічну підтримку інформаційних комунікацій всередині кожної з громад для чіткої диференціації та доведення до її жителів офіційної

позиції керівництва громад, налагодити цільове постачання громадам суттєвої інформації з обласного рівня, комунікаційну співпрацю між територіями.

3) групування потребуючих громад за рівнем ризику та потреб [4] (громади з низькими ризиками з великою кількістю внутрішньо переміщених осіб, громади з підвищеними потенційними ризиками, громади в зонах, наближених до бойових дій тощо), що дозволить розробити системні управлінські підходи до забезпечення стійкості їх життєдіяльності залежно від рівня та типології ризиків та визначати пріоритетність в направленні гуманітарної підтримки.

Зазначені вище дії допоможуть здійснювати допомогу на місцях ще краще, однак задля ефективніших результатів необхідним є об'єднати дії громадського активу та асоціації органів місцевого самоврядування, компетентних фахівців Міністерства розвитку громад та територій України, які будуть здійснювати координацію гуманітарної допомоги, вирішувати питання стабільності окремих секторів економіки. Це в свою чергу дозволить підтримати стійкість громад як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях за рахунок:

- налагодженого постачання потреб до громад, в яких суттєво зросло населення за рахунок приїжджих;

- забезпечення стабільної реалізації не лише продовольства, а й ліків, пального, ветпрепаратів, насінневого матеріалу тощо;

- оперативної компенсації витрат підприємств аграрного бізнесу та фермерів для гарантування їх спроможності вчасно розпочати сезонні польові роботи, скоординувати структуру посівних площ, з урахуванням ймовірних втрат посівної у південних регіонах та оптимальних природних умов регіону [3];

- пошук обладнання та фахівців для забезпечення спроможності на рівні громад оперативно усувати, де можливо, пошкодження мереж та обладнання, не залежачи від централізованих аварійних служб;

- сприяння забезпеченню безперебійного надання критично важливих медичних послуг, насамперед – в громадах, де внаслідок оптимізації мережі медичних закладів надання таких послуг було згорнуто тощо [3].

Враховуючи зазначене вище, запорукою соціально ефективною та відповідальною громади є налагодження належним чином скоординованих взаємодій між органами державної влади та місцевим самоврядуванням з урахуванням принципу субсидіарності задля того, щоб, з одного боку, забезпечити їх максимальну ефективність в управлінні ресурсним потенціалом відповідних територій, а з іншого – налагодити координацію діяльності всіх владних інституцій з метою своєчасного забезпечення нагальних потреб фронту та відновлення економіки.

Ще однією важливою функцією територіальних громад та органів їх місцевого самоврядування, яка актуалізується в умовах воєнного стану, є посилення співпраці з донорськими організаціями європейських держав щодо розбудови та модернізації інфраструктури відповідних громад, а також

підготовки до реалізації проєктів їх повоєнного соціально-економічного розвитку.

Саме тому вже сьогодні Україні слід посилювати співпрацю з європейськими партнерами (як із владними інституціями, так і з інститутами громадянського суспільства) щодо розгортання низки нових програм та проєктів, спрямованих на підготовку наших владоможців і співгромадян до повоєнного етапу соціально-економічного розвитку. І саме територіальні громади та органи їх місцевого самоврядування повинні виступити у цьому питанні одними з першочергових ініціаторів, особливо якщо мова йде про громади та регіони, які віддалені від зони бойових дій, але розташовані поруч із кордоном з ЄС. Саме в цьому напрямку вже зараз розпочато реалізацію програм фінансової допомоги Україні, які анонсовано, або й затверджено низкою країн та міжнародних організацій.

Список використаних інформаційних джерел

1. Децентралізація в Україні. Офіційний сайт: веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua> (дата звернення: 14.05.2022).
2. Перелік громад в зонах бойових дій, на тимчасово окупованих територіях та тих, що в оточенні: веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14976> (дата звернення: 15.05.2022).
3. Самоорганізовані громади надійно тримають тил. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/12/683841> (дата звернення: 18.05.2022).
4. Територіальні громади в умовах воєнного стану: як забезпечити ефективно управління в контексті пріоритетів повоєнного розвитку. Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua> (дата звернення: 18.05.2022).

Оксана НІКІШИНА

д.е.н., ст. наук. співробітник
завідувачка відділом ринкових механізмів та структур
Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України
м. Одеса, Україна

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СЕКТОРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У сучасних умовах зростає вплив аналітичної інформації на ефективність управлінських рішень державних і місцевих органів влади, профільних інституцій, суб'єктів господарювання та їх об'єднань. Відбувається оновлення традиційних підходів до методик оцінки результативності їх політики з урахуванням нових аналітичних завдань, зокрема, фінансового моніторингу трендів сталого розвитку у секторальному вимірі.

В Україні питання секторальної дезагрегації національних індикаторів Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР) розглядається в контексті узгодженості державних секторальних і регіональних політик. Виконання завдання ефективною горизонтальною та вертикальною координацією секторальних політик, проголошене стратегічними документами України, визначає необхідність секторальної

дезагрегації національних індикаторів ЦСР, що дозволить здійснювати горизонтальний аналіз (за секторами) впровадження завдань і Цілей сталого розвитку, визначати внесок кожного сектору в реалізацію ЦСР, проводити порівняльний міжсекторальний аналіз індикаторів сталого розвитку.

Структурна схема методичного підходу до фінансового моніторингу завдань і Цілей сталого розвитку в секторальному вимірі, розроблена автором, наведена на рис. 1.

Концептуальний базис: концепції сталого розвитку, «зеленого» зростання, циркулярної економіки	
Мета: фінансовий моніторинг впровадження Цілей і завдань у секторальному вимірі, вимірювання прогресу сталого розвитку секторів економіки, як аналітичне підґрунтя для розробки державних секторальних політик, механізмів стимулювання раціонального природокористування національної економіки.	
Принципи фінансового моніторингу:	
<i>Системність і комплексність</i>	<i>4. Дієвість</i>
<i>Адекватність і динамічність</i>	<i>5. Цілеспрямованість</i>
<i>Об'єктивність і точність</i>	<i>6. Науковість</i>
Головні етапи моніторингу:	
I. Моніторинг ступеню впровадження завдань сталого розвитку за допомогою системи оціночних індикаторів	
II. Оцінка відхилень фактичних значень індикаторів від цільових орієнтирів сталого розвитку, визначення тенденцій сталого розвитку у секторальному вимірі.	
III. Визначення причин відхилень, проблемних аспектів сталого розвитку секторів економіки.	
IV. Експертна і комплексна оцінка ступеню впровадження завдань і ЦСР у секторальному вимірі, визначення позиціонування секторів за їх внеском у сталий розвиток держави	
Державні секторальні політики сталого розвитку, їх координація із регіональними політиками; адаптивні механізми стимулювання раціонального природокористування національної економіки.	

Рисунок 1 - Структурна схема методичного підходу до фінансового моніторингу сталого розвитку секторів економіки [авторська розробка]

Основою методичного базису є оціночна складова методичних положень, яка передбачає підбір та конструювання одиничних і загальних індикаторів сталого розвитку, що характеризують ступінь впровадження ЦСР у секторах національної економіки. Групування індикаторів здійснювалося у розрізі завдань і Цілей сталого розвитку за кожним сектором економіки (домогосподарств, аграрним, добувною й переробною промисловістю, секторами енерго- та водопостачання). За кожним сектором виділено 5-6 груп індикаторів сталого розвитку. Загалом розроблена оціночна система комплементарно поєднала 122 показники, у тому складі 24 індикаторів ЦСР (20 %), 3 показники «зеленого» зростання за методикою ОЕСР (2 %) та 95 авторських індикатори (78 %). Значна кількість авторських індикаторів обумовлена низьким рівнем секторальної дезагрегації національних індикаторів ЦСР та необхідністю розробки нових показників на основі існуючої інформаційної бази [1, с.13].

Моніторинг стану досягнення індикаторів здійснюється шляхом порівняння їх фактичних значень із базовими періодом (2015 р., 2016 р. у залежності від наявності статистичних даних), цільовим значенням показників 2025 року, визначеним Національною доповіддю [2]. Результати кількісної оцінки системи індикаторів узагальнюються шляхом експертної та комплексної оцінки, на основі яких здійснюється позиціонування секторів за їх внеском у сталий розвиток держави (рис. 2).

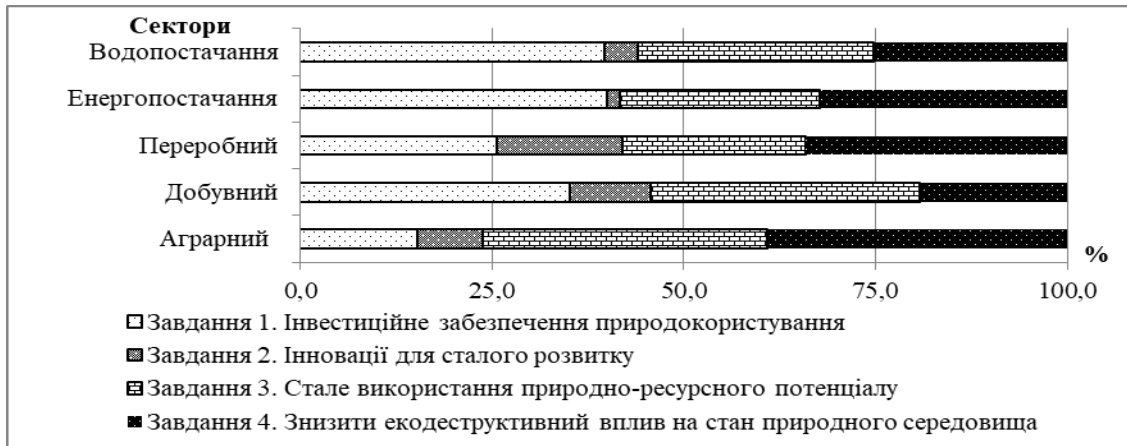

Рисунок 2 - Позиціонування секторів національної економіки в контексті впровадження завдань сталого розвитку, %*

*За даними [1, с.84].

Проведена комплексна оцінка дозволила визначити стратегічні пріоритети сталого розвитку в секторальному вимірі. Так, в аграрному секторі такими пріоритетами є стале використання природно-ресурсного потенціалу і зниження екологічної ємності, у добувній промисловості – інвестиційне забезпечення природокористування і стале використання компонентів потенціалу, у переробній промисловості – зниження екодеструктивного впливу на стан природного середовища, у секторах енерго- й водопостачання – інвестиційне забезпечення природокористування (рис. 2). Для всіх секторів національної економіки слабкою ланкою є дуже низький рівень впровадження завдання щодо інноваційного забезпечення сталого розвитку. Для добувної промисловості критично високим є рівень відходоємності доданої вартості, що значно гальмує реалізацію завдань щодо зниження екоємності сектору. Загалом наявність середнього і достатнього рівнів впровадження ЦСР свідчать про нереалізований потенціал сталого розвитку секторів економіки України.

Список використаних інформаційних джерел:

1. Буркинський Б.В., Нікішина О.В., Чеботарьова Н.Й. Методичні положення щодо діагностики домінант інвестиційно-інноваційної політики природокористування в секторальному вимірі: наук. доповідь. Одеса : ІПРЕД НАНУ, 2021. 108 с. 2. Цілі Сталого Розвитку: Україна: Національна доповідь 2017. К.: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. 176 с.

Людмила ОЛЕЙНИКОВА

д.е.н., с.н.с., завідувач відділу

ДННУ «Академія фінансового управління»

м. Київ, Україна

НЕОБХІДНІСТЬ РОЗРОБЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

Україна є суб'єктом глобальних економічних відносин, з відкритим типом економіки, що глибоко інтегрована у світовий економічний простір. Приєднання до діючих у світі стандартів і підходів до реалізації співробітництва в економічній та соціальній сферах, розроблених в рамках ООН та ОЕСР, зумовлює характер та інтенсивність реформ.

Формування і розвиток системи оподаткування в країні відбуваються в межах світових тенденцій щодо реалізації соціально- економічної політики країнами світу та під тиском проявів податкової конкуренції і міграції капіталів та робочої сили. Зазначене вище обумовило необхідність розроблення концепції формування конкурентоспроможної системи оподаткування, метою якої визначено забезпечення умов для досягнення цілей соціально-економічного розвитку країни в умовах глобальних викликів і загроз, де основою є стійке економічне зростання, забезпечення зайнятості, соціальної справедливості та добробуту для всіх на основі Цілей сталого розвитку.

В рамках досягнення зазначеної мети визначено наступні завдання:

- запровадження оцінки конкурентоспроможності системи оподаткування;
- удосконалення інституціонального середовища оподаткування на принципах: соціальної справедливості, достатності, недискримінаційності, транспарентності та прозорості, обов'язковості та невідворотності відповідальності за недотримання податкового законодавства, економічної доцільності, зручності, загальності, гнучкості та визначеності на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях, дотримання яких є основою податкових відносин;
- посилення ролі регулюючого потенціалу податкової політики шляхом виправлення «провалів ринку» за одночасного недопущення «провалів держави»;
- недопущення та нівелювання ризиків і деструктивних проявів податкової конкуренції в глобальній економіці;
- формування інформаційного простору в податкових цілях на національному та наднаціональному рівні;
- запобігання ухиленню від сплати податків та розмиванню податкової бази на засадах дотримання рівних конкурентних умов ведення бізнесу та розвитку людського капіталу;
- підвищення транспарентності і підзвітності фіскальних органів, що є одним з пріоритетів міжнародного співробітництва в фіскально- податкових цілях.

Досягнення поставлених завдань обумовлює застосування відповідних методів їх реалізації, заснованих на здійсненні ефективних управлінських рішень, посиленні регулюючого потенціалу оподаткування та удосконаленні податкового контролю.

При дотриманні цих принципів буде досягнутий комплексний позитивний вплив на стан конкурентоспроможності системи оподаткування через встановлення розміру та кількості податків, які мають сплачувати платники, з дотриманням їх справедливого розподілу між усіма членами суспільства та врахуванням реальних доходів платників. Рівень податків має стати таким, щоб не позбавити платників економічної зацікавленості у результатах власної праці, тобто оподаткування не носитиме конфіскаційний характер. Крім того, податковий тягар не буде сконцентровано лише на певному виді діяльності, чи певному виді доходу. Навпаки, в якості об'єкту оподаткування виступатимуть різні елементи вартості та види діяльності, що дозволяє створити рівноважне податкове навантаження в усій системі оподаткування.

Таким чином, буде враховано не лише фактичну спроможність до сплати податку, але і пропорційність та справедливість в оподаткуванні, що матиме своїм наслідком більшу відповідність системи оподаткування очікуванням платників податків та, відповідно, зростання її конкурентоспроможності.

В такому контексті особливого значення набуває подальше удосконалення практики оподаткування в країні шляхом застосування таких підходів та інструментів: моніторинг рівня стійкості економіки, темпів зростання податкових надходжень, ВВП та розміру тіньового сектору, як суттєвих факторів поточного впливу на формування рівних конкурентних умов ведення бізнесу. Кожен з цих показників окремо регулярно вимірюється, проте відсутність системи періодичної комплексної оцінки, побудованої на їх взаємозв'язку, має своїм наслідком неможливість впровадження сучасних підходів до планування та виконання податкових доходів, забезпечення їх відповідності актуальному стану економіки, що є невід'ємною умовою конкурентоспроможності системи оподаткування.

Система оподаткування, яка не відповідає вимозі щодо відповідності податкових доходів актуальному стану економіки, не здатна буде забезпечити той рівень податкових вилучень, що є оптимальним з точки зору як економіки в цілому, так і окремих її суб'єктів. Відповідно, платники податків будуть шукати можливості перемістити оподаткування своєї діяльності в більш сприятливі юрисдикції, збільшуючи тим самим дефіцит податкових доходів та провокуючи зростання фіскального тиску на решту платників податків та зменшуючи таким чином їх конкурентоспроможність, що ще більше знижує рівень конкурентоспроможності системи оподаткування України.

Система планування податкових доходів бюджету та оцінка результатів роботи фіскальних органів досі залишається застарілою та фрагментарною і базується на механічному збільшенні запланованих податкових доходів пропорційно очікуваному зростанню економіки за річним макроекономічним

прогнозом та досягненню формальної відповідності запланованих доходів їх фактичному надходженню, як основному критерію ефективності фіскальних органів без урахування актуального стану економіки. Враховуючи при цьому, що ряд економічних показників, які напряду впливають на суми податкових доходів (зокрема споживча інфляція та курс іноземних валют) мають високу волатильність, а отже суттєво змінюють базу оподаткування у порівнянні з попередніми прогнозами, така система оцінки повністю спотворює мотивацію роботи фіскальних органів, ставлячи перед ними хибні цілі і не стимулюючи їх до пошуку ефективних методів виконання своїх функцій.

Нова система моніторингу має відповідати таким вимогам:

- забезпечення річного, квартального, місячного та добового моніторингу податкових доходів та стану економічних показників, пов'язаних з об'єктами оподаткування;
- співставлення показників, що формуються на підставі макроекономічних розрахунків та показників, які формуються в інформаційних системах контрольних органів в режимі реального часу (зокрема Система електронного адміністрування ПДВ (далі - СЕА ПДВ), Система електронного адміністрування реалізації пального, Система обліку даних РРО, Автоматизована система аналізу та управління митними ризиками (АСАУР) та на підставі поданої податкової звітності;
- оперативне коригування прогнозних показників очікуваних податкових доходів з урахуванням результатів моніторингу та провадження на основі такого моніторингу збалансованої податкової, митної та боргової політики;
- оцінка роботи фіскальних органів на підставі порівняння сум податкових надходжень та відповідних їм макроекономічних показників (зокрема – врахування частки ПДВ відносно суми кінцевих споживчих витрат).

Юрій ПАСІЧНИК

д.е.н., професор

головний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

м. Київ, Україна

БЮДЖЕТНА ПІДТРИМКА ПЕРЕРобНОЇ ПЛОДООВОЧЕВОЇ ГАЛУЗІ

Агропромисловий комплекс (АПК) в Україні має національне значення, забезпечуючи потребу населення у харчуванні. Зауважимо, що в усіх країнах намагаються сформувати сприятливі умови для його розвитку, зокрема і достатнього бюджетного забезпечення. У цьому контексті подамо реальний стан цього комплексу згідно національної «Білої книги»: «Україна наділена найбільшими площами сільськогосподарських угідь та найродючішими ґрунтами в Європі та світі. Із загальної території країни площею 60 млн га сільськогосподарські угіддя складають 42,7 млн га (70,8%). Із них 33 млн га

земель – це рілля, порівнюючи з 18 млн га у Франції, 12 млн га в Німеччині та 11 млн га у Польщі. Україні також належить третина всього світового фонду чорноземів. Крім того, Україна наділена стратегічним розташуванням із виходом на сільськогосподарські ринки Європи, Близького Сходу, Північної Африки та Азії. Однак, на жаль, продуктивність сільського господарства в Україні становить лише невелику частку від рівня продуктивності в інших європейських країнах та країнах, із якими Україна конкурує на аграрних ринках. Об'єм доданої вартості сільськогосподарського виробництва на один гектар сільськогосподарських угідь в Україні у 2019 році становив 355 доларів США, порівнюючи з 792 дол. у Польщі, 502 дол. у Бразилії, 1316 дол. у Німеччині, 1558 дол. у Франції та 456 дол. у США [1]. Відповідно, державна підтримка в окремих країнах Європи у 2019 р. складала (млн євро): Турція – 7034, Польща – 2693, Італія – 2486, Данія – 610, Болгарія – 578, що у порівнянні із 540 в Україні, є значно більшою [2].

Зважаючи на таку ситуацію і у АПК, проаналізуємо стан фінансування цього комплексу із Державного бюджету (табл.1). Щодо 2022 р. зауважимо, що в цілому для підтримки аграріїв нардепи заклали в наступному році 4,6 мільярда гривень, які підуть на: відшкодування придбання с/г техніки; забезпечення доступних кредитів; допомогу на зрошення для виробників с/г продукції; підтримку тваринництва, садівництва, хмелярства та інших галузей. Додаткові видатки передбачають: 715 млн для проведення земельної реформи; 329 млн на розробку та оновлення топографічних карт; 220 млн на інвентаризацію земель держфонду; 2,7 млрд на утримання водогосподарської мережі [6]. У цьому контексті подамо погляд Івана Чайківського, секретаря Парламентського комітету з питань аграрної та земельної політики який вважає, що в бюджеті на 2022 р. потрібно було передбачити більші видатки на розвиток економіки. За його словами очікувалось, що в агросектор віддадуть близько 1% від аграрного ВВП, однак заклали тільки 0,5%, та додатково 1 млрд грн на налагодження системи зрошення [6].

Оцінюючи стан фінансування АПК із Державного бюджету України, зробимо такі висновки: відсутність науково обгрунтованої стратегії розвитку цього комплексу не сприяє стабільному розвитку та зумовлює хаотичність формування та використання коштів; обсяги фінансування є значно меншими у порівнянні із зіставленими країнами по агропромисловому потенціалу; складні та непрозорі механізми фінансування сільгоспвиробників протягом аналізованих років і лише починаючи із 2022 р. сформовано відносно зрозумілі схеми.

Для удосконалення механізмів зазначеного фінансування пропонується: із наявних нормативно-правових актів сформувати науково-обгрунтований документ, в якому зокрема, передбачити механізми та схеми бюджетної підтримки поточного та стратегічного розвитку АПК; узгодити річні обсяги фінансування із середньостроковим бюджетним прогнозуванням; визначити пріоритетність фінансування програм АПК, забезпечивши достатніми коштами виробництва із доданою вартістю. Реалізація цих запропонованих заходів

суттєво поліпшить фінансовий стан господарюючих структур АПК.

Таблиця 1 - Фінансування структур сільгосптоваровиробників (млн грн)

Напрями фінансування	2019		2020		2021		2022
	план	факт	план	факт	план	факт	план
Загальний обсяг	15012	7885	6440		6875	6740	8000
Підтримка сільгоспвиробників							
в т.ч. загальний фонд	12341	7666	4240	3968	4665	4665	4600
із нього: компенсація вартості техніки			1000	1482	991	991	
здешевлення кредитів	127	103	1200	1053	1202	1202	
фонд гарантування кредитів			240		1200	1200	
тваринництво	3500	1482	1000		1610	1610	
підтримка фермерів	800	153		134	121	121	
цільові кредити фермерам	200		400				
хмелярство, виноградарство	400	119	400	290	512	512	
агровиробники	882	581		1046	1150		
нові напрями, всього, в т.ч.					500		
страхування					50		
компенсація вират посівів на Одещині					240	108	
підтримка зрошення					50	17	
підтримка органічного виноробства					50		
розвиток картоплярства					60	53	
нішеві культури					50	50	
Спеціальний фронд	2671	219,2	2200				
із нього: кредити (5-7-9 %)	44,5	32,3	2200				

Джерело: [3,4,5,6]

Список використаних інформаційних джерел

1. Біла книга «Стратегія розвитку земельних відносин в Україні». Land Transparency, KSE, Міністерство аграрної політики та продовольства України. Травень 2021. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/zemlya/%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%B0%20%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%20.pdf2>.
2. Government Expenditure. FAOSTAT. URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/IG/visualize>.
3. Держнідтримка АПК у 2020 році. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: http://agrovoly.gov.ua/sites/default/files/attachments/derzhpidtrymka_2020.pdf.
4. Держнідтримка АПК у 2021 році. URL: https://storage.uacouncil.org/uploads/pdf/derzhp%D1%96dtrimka_2021_v3.pdf.
5. Стан фінансування АПК у 2021 році. Опубліковано 24 грудня 2021 року, Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/finansuvannya-z-derzhavnogo-byudzhetu/stan-finansuvannya-apk-u-2021-roci>.
6. В проєкті бюджету-2022 заплановано половину від очікуваного обсягу фінансування АПК. Agronza. 16.12.2021. URL: <https://agronza.com/news/526-v-proekti-bjudzhetu2022-zaplanovano-polovinu-vid-ochikuvanogo-obsjagu-finansuvannja-apk/>

Марія-Вікторія ПЕТКАНИЧ

здобувач вищої освіти

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

Іветта ГОРКІЙ

здобувач вищої освіти

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

Науковий керівник:

Вікторія МІНКОВИЧ

старший викладач кафедри фінансів і банківської справи

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

ВІТЧИЗНЯНА СИСТЕМА ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану система державних закупівель здійснює вагомий вплив на економіку кожної країни, адже держава виступає найбільшим споживачем ринку товарів, робіт та послуг, тим самим формуючи ринок публічних закупівель. Саме в такий кризовий час важливим виступає вдосконалення закупівельної практики і адаптація організації та здійснення процесу закупівель відповідно до сучасних вимог.

На сьогоднішній день основними нормативно-правовими актами, які регулюють проведення та здійснення публічних закупівель в Україні є: Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015р., Постанова КМУ №169 від 28.02.2022р. та Постанова КМУ №185 від 02.03.2022 р., останні з яких визначають засади проведення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану.

Так, відповідно до Постанови КМУ №169, головною умовою проведення закупівель у період воєнного стану є дотримання принципів публічних закупівель: максимальна економія, ефективність, пропорційність, відкритість та прозорість [1]. Однак в умовах, коли міста готуються до оборони, зазнають ракетних ударів та приймають сотні тисяч переселенців головною метою закупівель стає швидкість та повнота задоволення потреб держави. Задля економії часу в умовах воєнного стану постановою зазначається, що замовники можуть здійснювати закупівлі товарів, робіт та послуг без застосування процедур закупівель та спрощених закупівель, визначених ЗУ «Про публічні закупівлі» та ЗУ «Про оборонні закупівлі».

Замовник може здійснювати публічні закупівлі, вартість яких не перевищує 50 тис. гривень, з використанням електронної системи закупівель, у тому числі з використанням електронних каталогів [1]. В той же час, задля оптимізації закупівель під час війни ДП «Прозорро» спільно з ДУ «Професійні закупівлі» та електронними майданчиками розробили платформу «Prozorro+», яка почала

функціонувати в Україні з 30 березня 2022 р. За допомогою даної платформи замовники можуть швидко знаходити постачальників найбільш необхідних товарів у період воєнного стану. На платформі представлений каталог, який містить понад 300 категорій товарів для гуманітарних потреб, серед яких є: пальне, продукти харчування, медичне обладнання, одяг та текстиль, побутова та комп'ютерна техніка, спеціалізовані товари для потреб тероборони та інші. Органи місцевої та державної влади, військово-цивільні адміністрації, ЗСУ та гуманітарні штаби можуть залишати на платформі інформацію про свої потреби та шукати постачальників. Якщо їх знайти не вдасться, із цим допоможе команда «Prozorro+».

Варто зауважити, що платформа «Prozorro+» наділена великою кількістю переваг в порівнянні з іншими платформами для публічних закупівель, зокрема для замовників це є: швидкість, простота, каталог актуальних пропозицій, допомога у пошуку постачальника, можливість зробити запит на поставку товарів без наявного фінансування.

У період війни не менш важливим виступає й підтримка державою бізнесу, адже економіка не може ефективно функціонувати без стабільної діяльності підприємців. З цією метою команда «Prozorro+» спростила і пришвидшила процес кваліфікації постачальників, участь у закупівлях здійснюється без комісії, є можливість укласти договори напряму з замовником, команда «Prozorro+» завжди на зв'язку і готова допомагати з питаннями, які виникають [4]. Спрощує та активізує процес для постачальників й наявність чіткого переліку необхідних товарів, на продаж яких можна переорієнтувати свій бізнес, та великий канал продажу й одночасно з тим відсутність маркетингових витрат.

Розглядаючи аналітичну складову вітчизняної системи публічних закупівель, можна відмітити, що з початку введення режиму воєнного стану в Україні спостерігається різке зменшення кількості проведених процедур публічних закупівель. Так, згідно даних публічного модулю аналітики ВІ Prozorro, кількість проведених закупівель протягом березня-квітня 2022 р. є в 3 рази меншою, ніж в лютому, або в аналогічному періоді минулого року (рис. 1).

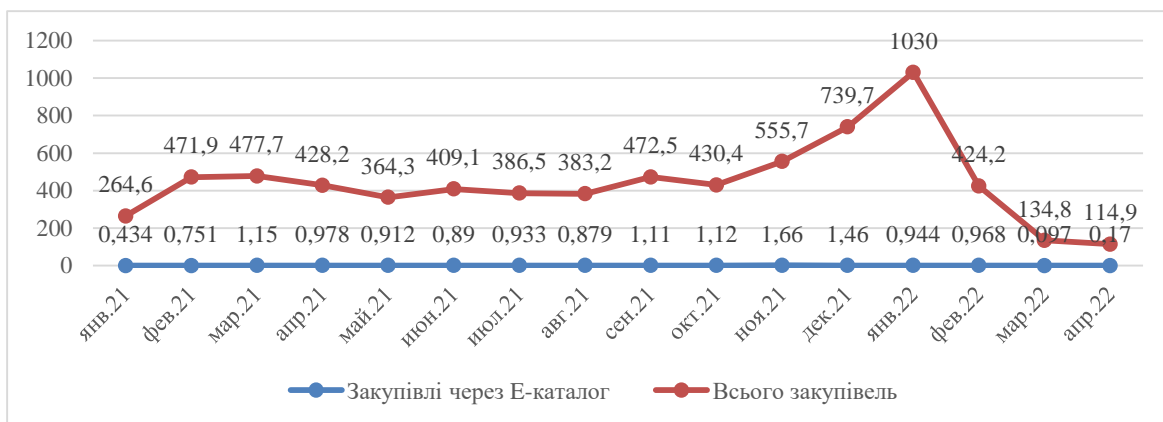

Рисунок 1 - Динаміка здійснення публічних закупівель в Україні протягом 2021-2022рр. , тис. одн. [3]

Зменшення кількості закупівель в першу чергу пов'язано з двома чинниками: відсутністю коштів для їх здійснення та зменшенням кількості постачальників товарів.

Першу проблему вдалось вирішити завдяки можливості залучати до процесу закупівлі представників міжнародних організацій, донорів, волонтерів, які готові виділяти кошти під фінансування різноманітних потреб. За результатами опитування замовників, організованого командою «Прозорро», тільки у 30% замовників немає проблем з постачальниками, а в решти 70% - частина припинила працювати, у деяких немає в наявності потрібного товару, багато-хто цілеспрямовано завищує ціни на товари, і в значній частині постачальників є проблеми з логістикою [2].

Таким чином, для оптимізації роботи вітчизняного бізнесу на період воєнного стану, вважаємо за доцільне запровадити здійснення закупівель з механізмом передоплати.

Завдяки цьому постачальники будуть брати на себе менші ризики при транспортуванні товарів та зможуть поповнити запаси обігових коштів для подальшої роботи.

Підсумовуючи, приходимо до висновку, що сфера публічних закупівель є важливим елементом економічного зростання країни, особливо у воєнний період.

Саме своєчасно прийняті зміни, які б сприяли розвитку бізнесу та могли б спростити процес закупівлі, забезпечуючи високий рівень прозорості та економії коштів, допоможуть отримати додаткові надходження до бюджету та задовольнити потреби всіх суб'єктів закупівельної діяльності.

Список використаних інформаційних джерел:

1. Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану / Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 169 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169-2022-%D0%BF#Text>.
2. Закупівельний форум «Забезпечення потреб країни у воєнний час» URL: <https://m.facebook.com/events/490441619491041/?sfnsn=mo>.
3. Публічний модуль аналітики BI Prozorro URL: <https://bi.prozorro.org/hub/stream/aaec8d41-5201-43ab-809f-3063750dfafd>.
4. Prozorro+ / Офіційний сайт Prozorro URL: <https://prozorro.gov.ua/page/plus>.

Ніна ПОЙДА-НОСИК

д. е. н., професор

професор кафедри обліку і аудиту

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

м. Берегове, Україна

Роберт БАЧО

д. е. н., професор

завідувач кафедри обліку і аудиту

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

м. Берегове, Україна

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВПЛИВУ ГЛОБАЛЬНИХ ЧИННИКІВ

Головною функцією страхування є захист фізичних та юридичних осіб від ймовірних збитків у разі настання страхових подій. Водночас страхові компанії підпадають під потенційний негативний вплив ризиків, які можуть загрожувати їх платоспроможності та мати негативні наслідки для споживачів послуг страхування. Саме впевненість споживачів у надійності страхової компанії є однією з основних засад розвитку страхового ринку. Проте, на сьогоднішній день, розвиток ринку та фінансова безпека страховиків знаходиться під впливом ряду загроз внаслідок геополітичних, військових ризиків, та особливо ризиків кібератак. Так, тільки прогнозовані збитки галузі від спеціальних видів страхування та перестрахування від війни в Україні очікуються в діапазоні від \$13 млрд до понад \$23 млрд [1]. Важливість проблеми кібератак підкреслена звітом Niscox Cyber Readiness Report 2022 року, згідно якого понад 87% компаній із 5 тис. опитаних оцінили кібератаку як загрозу №1 для свого бізнесу. Серед страховиків та інших фінансових установ 56,8% були піддані у 2022 році як мінімум одній кібератаці, а 20% компаній у восьми країнах заявили, що кібератака зробила їх неплатоспроможними [2].

Розвиток українського страхового ринку також стримує ряд факторів, серед яких наявні проблеми з платоспроможністю та ліквідністю страховиків, низький рівень управління ризиками та корпоративного управління тощо. Усе це робить ринок непрозорим та неконкурентним. Як звітує НБУ у [3], протягом 2013–2018 років деякі великі страхові групи, зокрема AEGON, AXA, SEB, AIG і HDI, вийшли з України, у тому числі через недобросовісну конкуренцію на ринку.

Кількість страхових компаній, як і комерційних банків, упродовж останніх тринадцяти років постійно зменшувалася. Так, якщо у 2008 році в Україні діяло 469 СК, в т.ч. 396 у сфері ризикового страхування та 73 у сфері страхування життя, то на кінець 2021 року загальна кількість страховиків склала 169 із відповідним розподілом 152 (non-life) та 20 (life). Таким чином, із ринку за цей період часу вибуло 300 компаній, що складає майже 64% від їх кількості у 2008 році.

Зі зменшенням кількості страховиків в Україні водночас спостерігається зростання концентрації страхового ринку. Так, за даними НКФП [4], якщо на ТОП-10 страховиків у галузі страхування життя у 2009 році припадало 80,9% ринку, то у 2019 році – 96,7%. У ризиковому сегменті страхування ці цифри за відповідні роки складають 29,3% та 37,9%. Ріст концентрації ринку призводить до поступового скорочення учасників ринку та посилення домінування великих гравців на ринку, які в кінцевому рахунку можуть суттєво деформувати політику формування страхових тарифів [5].

В Україні ринок страхування є незначним за обсягом активів та за рівнем споживання страхових послуг. Показник проникнення (Insurance Penetration ratio), що визначається як співвідношення обсягу залучених страхових премій до ВВП, має тенденцію до постійного зниження. Так, якщо у 2008 році він становив 2,53%, то на кінець 2020 року - 1,08%. Для порівняння, у Європі – 5,0%, в середньому у світі – 6,1%. Лідерами за цим показником страхування у світі є Великобританія, Японія та Франція [5]. Темпи зміни тенденційних показників проникнення та щільності страхування, подані на рис.1, демонструють спадну тенденцію, починаючи з 2016-го року. І навпаки – зростання рівня валових виплат. Особливо різко ці показники погіршилися у 2020-му році відносно 2019-го.

Рисунок 1 - Темпи зміни показників рівня проникнення, щільності страхування та рівня страхових виплат в Україні протягом 2011-2020 рр.*

*Джерело: складено і розраховано за даними звітів НКФП, НБУ та Мінфіну.

Дослідження прибутковості активів (ROA) та власного капіталу (ROE) страховиків за період 2011-2020 роки показало, що СК у сфері загального ризикового страхування мали найвищу прибутковість як активів, так і власного капіталу протягом 2011-2014 років. У наступні роки високий рівень прибутковості вдалося зберегти тільки компаніям у сфері страхування життя. Ця тенденція є закономірною на фоні високих темпів приросту активів лайфових страховиків (148%), зменшення долі власного капіталу в пасивах (до 18%) та

зростання чистого прибутку на 312% за весь період при одночасному його зниженні на 79% у СК «non-life».

Новий Закон України "Про страхування" від 18.11.2021 р. № 1909-IX, який набрав чинності із 19.12.2021 року й уводиться в дію із 01.01.2024 року, по суті змінює цілий спектр вимог до ліцензування страховиків, оцінки їх платоспроможності та ліквідності, корпоративного управління й управління ризиками [6]. Так, зокрема закон установлює диференційований підхід до мінімального розміру статутного капіталу страховиків: 32 млн грн для страховиків non-life та 48 млн грн - для компаній зі страхування життя, страховиків із ліцензією на класи страхування відповідальності, кредитів, поруки та на здійснення діяльності з перестраховання. Крім того, страхові компанії зможуть отримувати всього одну ліцензію замість цілої низки на кожен окремий вид послуг. Враховуючи міжнародну практику, НБУ перейде від ліцензування окремих видів страхування до ліцензування за класами. Зокрема, законом виділено 5 класів страхування життя (life) та 18 класів за напрямом non-life-страхування. Страховики при цьому зможуть змінювати обсяг ліцензії - додавати нові класи або ж навпаки звужувати обсяг ліцензії.

Отже, можна констатувати, що основними тенденціями на страховому ринку України є зменшення кількості страховиків, посилення вимог з боку регулятора, зростання впливу глобальних факторів на рівень прибутковості компаній. Загрози та ризики, які мають місце для фінансової безпеки страховиків, випливають із ринкових умов, геополітичних факторів, особливостей регулювання їх діяльності та побудови системи корпоративного управління.

Список використаних інформаційних джерел

1. Збитки галузі страхування та перестраховання від війни в Україні можуть перевищити \$20 млрд. URL: <https://forinsurer.com/news/22/04/22/41160> (дата звернення: 24.05.2022).
2. Hiscox Cyber Readiness Report 2022. URL: <https://www.hiscoxgroup.com/cyber-readiness> (дата звернення: 24.05.2022).
3. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні : НБУ (квітень, 2020). URL: https://bank.gov.ua/admin/uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4 (дата звернення: 24.05.2022).
4. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг : веб-сайт. URL: <https://www.nfp.gov.ua> (дата звернення: 24.05.2022).
5. Poyda-Nosyk N. N., Vacho R. J., Vdovenko N. M. Comparative characteristic of development trends in the Polish and Ukrainian insurance markets: conclusions for Ukraine. Науковий вісник Полісся. 2017. № 3 (11). Ч. 1. С. 92–98.
6. Кирильчук М. Страхові компанії працюватимуть за новим Законом із 2024 року. URL: https://buh.ligazakon.net/news/208279_strakhov-kompan-pratsyuvatimut-za-novim-zakonom-z-2024-roku (дата звернення: 24.05.2022).

Nina POYDA-NOSYK

*DSc in Economics, Professor, Professor at Accounting and Auditing Department
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education
Berehove, Ukraine*

Zoltan CHOPOVDIA

*III Year Student in Accounting and Taxation Major
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education
Berehove, Ukraine*

THE DEVELOPMENT OF MONEY LAUNDERING INDUSTRY THROUGH THE IMPACT OF DIGITALISATION

Illegal activities were present in all parts of civilization, but various procedures were used to exploit the benefits derived from them. However, it is not the purpose of this abstract to examine the methods used in China 2000 years ago, so I would begin our review from the 1920s to the 1930s, as the methods used today can already be found during this period.

The term "money laundering" was first used by Al-Capone, who hid his money from illicit alcohol, drug trafficking, and prostitution "behind" laundries because it was difficult to estimate the amount of money flowing into laundries [1].

Money laundering methods were initially a relatively well-defined activity for criminals. The money obtained from the illegal activity could be laundered either by a front organization (usually providing a service, like consulting), by trading in antiques or works of art, or by paying bank employees directly. These old-fashioned methods have survived into the 21st century, but have expanded to include other, less traceable ones. The concept of front organization has been expanded to include the concept of the shell company, thanks to globalization.

Front organizations are controlled by another company or organization, in our case by criminals. They have an actual activity, only their actual management, their final beneficiaries are unknown. In contrast, shell businesses usually have no actual activity, no employees, no headquarters, so they only exist on paper. It is important to know that these businesses are usually set up in a tax haven in a foreign country, thus taking advantage of possible anonymity, a favorable tax system or a lack of AML (Anti-Money Laundering) steps. Popular shell company locations include the Bahamas, Bermuda, the British Virgin Islands, the Cayman Islands, the Channel Islands, Luxembourg, and Switzerland [2 p. 73].

However, it is not only by setting up such businesses that criminals are able to launder their money, they can employ money mules. Money mules are people without a criminal record, possibly with a family or university graduates who are employed by a criminal-run business. These types of "mules" can occur in any type of business, but they are most common in the IT sector and start-ups today, as those working in the IT sector have higher-than-average salaries and may even be remarkably high, so they are able to launder even more money laundering, and online orders are prevalent in this

sector, so they can employ money mules even without a personal connection, thus reducing the risk of falling over.

But of course, it is not necessary to hire employees either. Smurfing allows criminals to launder their money without the involvement of a third party. Smurf is the term used to describe a money launderer who wants to avoid government attention. Large sums of money are deposited in different banks using smaller deposits. These bank accounts are set up at different banks, thus further avoiding the attention of banks. In Ukraine, banks [3] are not required to examine the source of transfers below 400,000 hryvnia, this limit is 55,000 hryvnia for lotteries or gambling organizations, and \$10,000 in the US. Of course, this does not mean that transfers below this limit are not investigated by banks at all, as unusual or suspicious transactions still will not go unnoticed. It is clear that criminals will not lag behind as a result of technical progress, and in some cases are even the main beneficiaries of innovation solutions. The situation of trading in antiques and arts mentioned above is a good example of this process. The most common method currently used by criminals is to hire an agent who, bidding on their own behalf, buys a work of art on the criminal's money, which is placed in a warehouse and can be pledged as collateral to cover loans, so the money from the loans is "clean." This method is widely used by money launderers, however, like everything, it can be improved. This is because the non-fungible tokens (NFTs), which were founded in 2014 and exploded in 2021 have expanded the opportunities. An NFT is a financial security that its owner can trade freely, the twist is that it means a code in the blockchain. Usually these are photographs, paintings, works of art, the value is determined in cryptocurrency (usually in Ethereum or Solana). The value of these securities ranges on a large scale, depending on their rarity and demand, with the value of The Merge, the most expensive sold to date, at \$ 91.8 million.

Obviously, the NFTs advantage over a tangible work of art is that there is no need to reserve space for storage. With wash trading (the identity of the seller and the buyer are the same), their prices can be raised almost indefinitely, increasing profits even further. Another advantage of NFTs is that they can be paid for in cryptocurrency, which is a common tool for money launderers due to their anonymity. Furthermore, the lack of a Know Your Customer (KYC) security verification is even more helpful for those who do not want to reveal their identities. The scene of crime has also expanded over the last 2 decades. With the advent of Dark Net, digital crime has also come to the fore. Dark Net is an overlaying network on the Internet that can only be accessed with special software and configuration [4]. In the Dark Net various drug, gun, organ dealers, custom hackers, and other generally illegal goods can be found. You can pay for these things with cryptocurrency, usually bitcoin, which a criminal can of course use for almost anything, even buying NFTs.

Using this method, criminals become almost completely independent of the judiciary of countries, their only obstacle being the KYC provisions built into some cryptocurrency sites (like Crypto.com), but if you want to convert money earned from a cryptocurrency into a country's currency without exception, you have to face serious security standards.

Overall, the money laundering industry has expanded and opened up new doors for criminals over the past nearly 100 years, and these opportunities are difficult to regulate due to their decentralization. In the future, with the growing prevalence of cryptocurrencies and NFTs, the issue of money laundering and crime will become even more prominent, and the use of security standards similar to KYC will become inevitable. But it will still only mean that instead of the methods used so far, they will have to develop new ones that they are unlikely to lack.

References

1. Wouter H. Muller, Chistian H. Kälin, John G. Goldsworth (2007) *Anti-Money Laundering: International Law and Practice*. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9781119208969> (accessed: 30.05.2022).
2. Carl Pacini Jerry, W. Lin Gary Patterson (2021) *Using Shell Entities for Money Laundering: Methods, Consequences, and Policy Implications*. *Journal of Forensic and Investigative Accounting*, vol. 13: Issue 1. URL: <http://web.nacva.com.s3.amazonaws.com/JFIA/Issues/JFIA-2021-No1-5.pdf> (accessed: 30.05.2022).
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. *Відомості Верховної Ради України*, 2020, № 25, розділ III, стаття 20.1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 30.05.2022).
4. Gayard, Laurent (2018) *Darknet: Geopolitics and Uses*. London [UK]: ISTE Ltd; Hoboken, NJ, USA: John Wiley & Sons, Inc. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9781119425502> (accessed: 30.05.2022).

Ярослав ПУШАК

д. е. н., професор
професор кафедри соціально-поведінкових
гуманітарних наук та економічної безпеки
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна

Наталія ТРУШКІНА

к. е. н., старший дослідник
старший науковий співробітник відділу проблем
регуляторної політики та розвитку підприємництва
Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна

FINTECH ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В останнє десятиріччя відбувається зміна парадигми фінансового менеджменту суб'єктів господарювання у напрямі цифрової трансформації фінансової та банківської діяльності у системі забезпечення фінансової безпеки [1]. Це обумовлено стрімким розвитком цифрової економіки [2]; використанням великих баз даних, штучного інтелекту, блокчейну, гібридних (онлайн і офлайн)

форм діяльності; формуванням електронних платформ та інфраструктури; застосуванням інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій, фінансових інструментів для підвищення рівня інформаційної та кібернетичної безпеки [3; 4]; активізацією глобальних процесів перебудови фінансової екосистеми і зміни потреб учасників ринків фінансових послуг тощо. Отже, усі трансформації продиктовані новими викликами, що стимулюють зростання кількості діджитал-операцій і формують попит на цифрові продукти і сервіси у фінансовому секторі.

Одним із таких викликів є і FinTech, під яким пропонується розуміти інструмент, впровадження якого сприятиме підвищенню рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання в епоху цифровізації економіки. За даними дослідження Fortunly, світовий обсяг цифрових платежів становив у 2019 р. 4,1 трлн дол. США, у 2020 р. – 4,8. Згідно з прогнозними розрахунками, значення даного показника складатиме в 2023 р. 6,7 трлн дол. США. Чат-боти збережуть банкам 7,3 млрд дол. США. За експертними оцінками Finanso.se, deVere.Group, обсяг цифрових платежів у Європі становив у 2020 р. 802 млрд дол. США, що на 9,9% більше порівняно з 2019 р. До 2023 р. європейський ринок досягне 1 трлн дол. США. У ході дослідження, проведеного консалтинговою компанією KPMG, встановлено, що обсяг інвестицій у розвиток світового ринку фінансових технологій складав 210 млрд дол. США, а європейського – 77 млрд дол. США.

Якщо розглядати Україну, то варто зазначити, що у державі ринок FinTech розвивається повільними темпами порівняно з іншими країнами світу. Він характеризується певними законодавчими обмеженнями, недостатньо високим рівнем капіталізації. Як правило, функціонування даного ринку сконцентровано на таких «вузьких» нішах, як платіжні сервіси та онлайн-кредитування. За результатами опитування, яке проведено консалтинговою компанією Ernst&Young, виявлено множину бар'єрів, що стримують ефективний розвиток ринку фінансових технологій. Серед них можна назвати такі: недосконалість законодавчої і нормативно-правової бази; брак фінансування (на думку респондентів, не вистачає зовнішнього капіталу – близько 61% фінтех-компаній розвиваються за рахунок власних коштів); складність у формуванні партнерських взаємовідносин; недостатній рівень фінансової грамотності. Крім цього, гостро постає проблема відсутності співпраці між фінтех-стартапами і банками. Так, 98% опитаних компаній зазначили, що не мають серед своїх акціонерів банків, банківських груп, корпоративних акселераторів. Лише 46,3% респондентів надають щонайменше одну послугу або продукт банку. При цьому 60,8% респондентів часто спостерігають небажання традиційної банківської системи впроваджувати новітні технології, які розробили фінтех-компанії.

До ключових трендів розвитку українського ринку фінансових технологій у середньостроковій перспективі можна віднести необанкінг (зручність і швидкість реагування на запит клієнтів фінансових послуг); криптоіндустрію; штучний інтелект і машинне навчання; створення фінансових екосистем (єдина електронна платформа дозволяє задовольняти максимальні потреби клієнтів,

надавати широкий спектр фінансових і нефінансових послуг); впровадження Open banking (єдина платіжна екосистема розширяє можливості банків, фінтеху і клієнтів). Отже, віртуалізація FinTech стимулює появи нового інструментарію для надання фінансових послуг, зростання популярності необанкінгу, криптовалют, мобільних програм та інноваційних ІТ-технологій.

З метою прискорення темпів зростання вітчизняного ринку FinTech, скорочення витрат на підготовку фінансової звітності та комплаєнс-контроль, удосконалення фінансової прозорості, перевірки даних, процедури фінансового моніторингу [5], спрощення бізнес-операцій за допомогою автоматизації та цифровізації, нівелювання ризиків інформаційної безпеки, підвищення рівня фінансової безпеки у контексті забезпечення національної безпеки розроблено Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року та Стратегію розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. У цих документах серед стратегічних цілей визначено забезпечення розвитку ринку FinTech, цифрових технологій і платформ регуляторів. Однак конкретного Плану заходів для досягнення поставленої мети немає. Не розроблено відповідних організаційних, фінансових, інноваційних, інформаційних механізмів забезпечення розвитку українського ринку FinTech в умовах цифрової економіки. Ці питання потребують ретельної уваги з боку представників урядового, академічного, освітнього, підприємницького, громадського середовища.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні рекомендацій щодо підвищення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання з використанням цифрових фінансових технологій; трансформації національної фінансової екосистеми в умовах діджиталізації з урахуванням світової практики.

Список використаних інформаційних джерел

1. Sylkin O., Pushak Ya., Krystyniak M., Ogirko O. *Anti-crisis strategy in the system of ensuring financial security of the engineering enterprise: theoretical and practical aspect. Problems of Infocommunications. Science and Technology (PIC S&T'2019): IEEE International Scientific and Practical Conference (8-11 October, 2019). P. 256-260.*
2. Trushkina N. *Development of the information economy under the conditions of global economic transformations: features, factors and prospects. Virtual Economics. 2019. Vol. 2. No. 4. P. 7-25. [https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.04\(1\)](https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.04(1)).*
3. Пушак Я.Я., Трушкіна Н.В. *Інформаційна безпека як важлива складова національної безпеки в умовах глобалізаційних викликів сучасності. Менеджмент і безпека в умовах війни: теоретичні та прикладні аспекти: матеріали наук.-практ. інтернет-конф. (м. Львів, 13 травня 2022 р.) / упоряд. В.С. Бліхар. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 101-104.*
4. Пушак Я., Трушкіна Н. *Інформаційна безпека у контексті забезпечення національної безпеки. Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали ІХ Всеукраїн. наук.-практ. конф. (м. Львів, 20-22 травня 2022 р.) / упоряд. А.М. Штангрет. Львів: Укр. акад. друкарства, 2022. С. 62-64.*
5. Пушак Я.Я., Трушкіна Н.В. *Сутність поняття «фінансовий моніторинг» у контексті забезпечення національної безпеки. Вісник економічної науки України. 2021. № 2 (41). С. 197-203. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).197-203](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).197-203).*

Микола РУДЕНКО

д.е.н., професор

професор кафедри управління, інформаційних технологій та права

Леся ГАРЯГА

к.е.н., доцент

доцент кафедри фінансів та обліку

Черкаський інститут Університету банківської справи

м. Черкаси, Україна

ПАРАДИГМАЛЬНІ ЗМІНИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Розвиток сучасної економіки характеризується зростаючою глобалізацією, значною цифровізацією, бурхливим розвитком інформаційних технологій та динамічністю зміни факторів її функціонування. У зв'язку із такими умовами можна стверджувати про виникнення так званої «нової економіки» [1, с. 6], яка поєднує технології, інновації, інтелектуалізацію виробництва, ведення ефективного та креативного бізнесу, здатного адаптуватися до швидко змінюваних умов.

Причому у період переходу від індустріального до постіндустріального розвитку економіки вона мала різні форми прояву, відтак, у науковому обігу сформувалися ряд дефініцій, окремі з яких як ототожнюються науковцями, так і виокремлюються як специфічні, зокрема це – «неоіндустріальна економіка», «неоекономіка», «постіндустріальна економіка», «віртуальна економіка», «економіка знань», «креативна економіка», «інформаційна економіка», «інноваційна економіка», «цифрова економіка» [2, с. 39].

Проте незалежно від назви сучасної економіки, її подальше функціонування повинно відбуватися із урахуванням концепції сталого розвитку, оскільки від цього залежить поліпшення життя майбутніх поколінь.

Варто також звернути увагу на поточні світоглядні трансформації пріоритетів економічної політики з огляду на поширення в економічному житті концепції сталого розвитку.

Інтеграція цілей сталого розвитку до стратегій розвитку національних економік зумовлює глобальний тренд на формування не просто соціально-орієнтованої, а суспільно-орієнтованої та навіть цивілізаційно-орієнтованої економіки, для якої пріоритетом найвищого рівня має бути збереження забезпечення рівних можливостей для всіх індивідумів, доступність та рівність між поколіннями.

У таких умовах відбуваються трансформаційні зміни усіх сфер економіки, зокрема і фінансової. Трансформаційні процеси, що охоплюють сучасну фінансову сферу вражають своїми масштабами, темпами та непередбачуваністю результатів.

Подібні трансформації, безперечно, позначаються на процесах кругообігу фінансових потоків в економіці. Кругообіг та перелив фінансових потоків між

суб'єктами, територіями та часовими проміжками традиційно відбувається через фінансові ринки, що, у свою чергу, функціонують через фінансові інститути та їх інфраструктурні утворення.

Парадигмальні зміни функціонування фінансових ринків у таких умовах стосуються посилення соціалізації та екологізації у діяльності суб'єктів цих ринків.

Поступово трансформуються бізнес-орієнтири діяльності на фінансових ринках із суто комерційних (отримання прибутку) на багатовимірні (економічний розвиток, екологічний та соціальний ефекти).

З цієї точки зору актуалізація концепції сталого розвитку у функціонуванні фінансових ринків виглядає як інтенсифікація зусиль суб'єктів цих ринків у досягненні цілей концепції:

1) міжнародні фінансові організації, статутна діяльність яких безпосередньо спрямована на сприяння досягненню цілей сталого розвитку. При цьому, наразі їх діяльність повинна бути спрямована на підвищення доступності різних національних економік до довгострокового сталого фінансування;

2) фінансові установи як продуценти інвестицій ініціатив сталого розвитку;

3) інститут змішаного фінансування (*blended finance funds*), який слугує посередником між суспільно значимими проектами та інвесторами, перетворюючи процес реалізації цілей сталого розвитку у комерційно життєздатну діяльність.

У межах функціонування цього інституту фінансування інституції фінансового сектору виконують роль виключно учасників фондування переважно на умовах фандрайзінгу, а ризик-менеджмент відповідної проектною діяльності здійснюється фондами змішаного фінансування.

Концептуальна основа ведення бізнесу фінансовими установами на сучасному етапі, за якої має місце сприйняття розвитку економічних систем через призму пристосування суспільних потреб до інтересів ринку, є однією з рушійних перешкод якісному забезпеченню їх фінансової стабільності.

На наше переконання, забезпечення фінансової стабільності фінансових ринків є об'єктивною потребою економіки, відтак, управління нею не може виходити виключно з позицій максимізації прибутковості.

Важливим є використання комплексного підходу, що потребує змістовного переформатування мети діяльності фінансових установ на максимізацію економічної цінності як сукупності фінансових та суспільних кількісних і якісних наслідків їх функціонування.

При цьому, прибуток є лише одним з компонентів формування загальної цінності, що генерується діяльністю інституцій на фінансових ринках. Більше того, збільшення прибутку установи ще не є гарантією зростання її економічної цінності і, навіть навпаки, може спровокувати її зниження.

Тобто, економічна цінність – це не адитивна функція від результатів діяльності фінансових установ, а наслідок складних, нелінійних, синергетичних взаємозв'язків між її компонентами [3, с. 321].

Отже, бізнес-модель сталого розвитку фінансових установ на фінансових ринках повинна базуватися на такій концепції, яка б логіку суб'єктивного мислення індивідів спрямовувала на досягнення оптимуму у співвідношенні якості індивідуальної господарської діяльності та інтересів суспільства.

Саме концепція економічної цінності дозволяє відобразити рівень узгодженості інтересів широкого кола зацікавлених сторін і враховує, як прагматичні цілі власників бізнесу, так і соціально-економічну мету функціонування фінансових ринків.

Так, орієнтація на соціально-економічні цінності – це спосіб світоглядної зміни ведення бізнесу фінансовими посередниками.

Саме у межах ціннісної парадигми ведення бізнесу, забезпечення фінансової стабільності є передумовою життєздатності такої бізнес-моделі.

У випадку використання моделі акціонерів, яка проголошує максимізацію прибутковості акціонерів головною метою управління, заходи щодо забезпечення фінансової стабільності сприймаються лише як витратна частина бізнесу, яку необхідно мінімізувати з урахуванням комплаєнс вимог.

Отже, парадигмальні зрушення функціонування фінансових ринків у сучасній економіці є невідворотним процесом, який об'єктивно неможливий без імплементації основних цілей концепції сталого розвитку у діяльність фінансових інститутів.

Трансформація ціннісних орієнтирів функціонування фінансових ринків із моно- на багатокритеріальні, що включають соціально-екологічні ефекти, сприятиме зміцненню сталого розвитку економіки.

Список використаних інформаційних джерел

1. Чирак І. М. *Нова економіка: навч. посіб.* Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 236 с.
2. Пантелєєва Н. М. *Цифрова економіка як ключовий тренд розвитку постіндустріального суспільства: монографія / [авт. кол.]; за заг. ред. Н. М. Пантелєєвої, С. Ю. Колодія, М. А. Ребрика.* Київ: ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019. 299 с.
3. *Трансформація забезпечення фінансової стабільності фінансового сектору національної економіки для сприяння сталому розвитку: методологічний аспект : монографія [авт. кол.]; за заг. ред. А. Я. Кузнєцової, М. Е. Хуторної.* Львів: Університет банківської справи, 2021. 675 с.

Mahesh Kumar SINGH

*Doctor of Science in Economics, Professor
Amsterdam Business School
University of Amsterdam, The Netherlands*

Helga SÁRKÖZY

*PhD Student
Hungarian University of Agriculture and Life Sciences
(MATE)*

Gödöllő, Hungary

Suraj Kumar SINGH

*Chief Technological Advisor
Stockholm, Sweden*

Zoltán ZÉMAN

*Doctor of Science in Economics, Professor
Hungarian University of Agriculture and Life Sciences (MATE), Gödöllő, Hungary*

IMPACT OF UKRAINE-RUSSIA WAR ON GLOBAL TRADE AND DEVELOPMENT: AN EMPIRICAL STUDY

The crisis in Ukraine has created a humanitarian crisis of immense proportions and has also dealt a severe blow to the global economy. The brunt of the suffering and destruction are being felt by the people of Ukraine themselves but the costs in terms of reduced trade and output are likely to be felt by people around the world through higher food and energy prices and reduced availability of goods exported by Russia and Ukraine. Poorer countries are at high risk from the war, since they tend to spend a larger fraction of their incomes on food compared to richer countries. This could impact political stability. From a macroeconomic perspective, higher prices for food and energy will reduce real incomes and depress global import demand. Sanctions will impose economic costs on not only Russia directly but also on its trading partners. Besides Russia and Ukraine, depressed gross domestic product (GDP) will probably be seen mostly in Europe given the region's geographic proximity and its dependence on Russian energy. Trade costs will rise in the near term due to sanctions, export restrictions, higher energy costs and transport disruptions. As a result, the impact the war will have on world trade in 2022 could be greater than the impact on global GDP. While shares of Russia and Ukraine in world trade and output are relatively small, they are important suppliers of essential products, notably food and energy. Both countries accounted for 2.5 percent in world merchandise trade and 1.9 per cent in world GDP in 2021. Yet they supplied around 25 per cent of wheat, 15 per cent of barley and 45 per cent of sunflower products exports in 2019.¹ Russia alone accounted for 9.4 percent of world trade in fuels, including a 20 per cent share in natural gas exports. Many countries are highly dependent on food imports from Russia and Ukraine. For example, more than half of wheat imports in Egypt, the Lebanese Republic and Tunisia come from Russia and Ukraine. Other countries are more dependent on imports of fuels from Russia, such as Finland (63 percent) and Turkey (35 percent).

Russia and Ukraine are also key providers of inputs into industrial value chains. Russia is one of the main suppliers globally of palladium and rhodium, key inputs in the production of catalytic converters in the automotive sector and the manufacture of semiconductors. Semiconductor production also depends to a substantial extent on neon supplied by Ukraine, which further provides a number of low-tech products to the European automobile value chain, such as wire harnesses. Prolonged disruptions in the supply of these goods could harm the recovery of automobile manufacturing. Sanctions are already having a strong impact on Russia's economy, with possible medium to long-term consequences. Disconnecting Russian banks from the SWIFT settlement system and blocking Russia's use of foreign exchange reserves have triggered a sharp depreciation of the rouble, reducing real incomes in the country. Many international firms are also abandoning the Russian market. Oil and gas exports have yet to be strongly affected by the sanctions, but the crisis could accelerate the global transition towards greener energy sources. Longstanding economic relationships have been disrupted by the war and by the sanctions imposed in its wake. Eminent economists have simulated various scenarios to illustrate the channels through which trade could be affected and to explore possible short-run and long-run effects. Global trade growth is projected to slow by up to 2.2 percentage points in 2022. Longer term impacts could also be large and consequential. There is a risk that trade could become more fragmented in terms of blocs based on geopolitics. Even if no formal blocs emerge, private actors might choose to minimize risk by reorienting supply chains. This could reduce global GDP in the long run by about 5 percent, notably by restricting competition and stifling innovation.

The Global Economy has an important role to play in mitigating the negative effects of the crisis and in rebuilding a post-war global economy. Keeping markets open will be critical to ensure that economic opportunities remain open to all countries. This will be especially true in the post-war period, when businesses and families will need to repair their balance sheets and rebuild their lives. Through its importance for international trade and its monitoring, convening and other functions, the WTO is central to ensuring that international trade continues to serve billions of people across the world.

Suraj Kumar SINGH

MCA

Product Guardian and Cyber Security Specialist

MNC, Stockholm, Sweden

Helga SÁRKÖZY

PhD Student

Hungarian University of Agriculture and Life Sciences

(MATE)

Gödöllő, Hungary

Mahesh Kumar SINGH

Doctor of Science in Economics, Professor

Amsterdam Business School

University of Amsterdam, The Netherlands

ANALYSIS OF EUROPEAN FINTECH AND DIGITALIZATION SECTOR IN CURRENT PANDEMIC SITUATION

In the financial markets, innovations, digitalisation and also the development of technologies supporting them are becoming more and more important. FinTech services are associated with several groups of players. On the one hand, the standard players on the financial market with a extended history – the so-called incumbent institutions – are involved within the development of digital financial channels, services and products.

On the opposite hand, newly established companies (also called sometimes the new disruptors) that specialize in the availability of dedicated FinTech services likewise because the product and repair diversification efforts of enormous technology companies are increasingly inducing an increased presence in financial services. The COVID-19 pandemic has had a big positive impact on international digitalisation processes, but has also highlighted important challenges within the area of cybersecurity and regulation.

Through COVID-19, digitalisation processes have accelerated all told industries, that the development of companies with an originally digital business model (e.g. FinTech companies in financial intermediation) has been positively plagued by true. However, behind the commonly favourable picture, there are several factors to think about.

On the one hand, the unfavourable economic environment made the operation and profitability of several companies harder, and on the other hand, in connection also with the previous one, several FinTech companies had to diversify their activities and business models.

Different effects were also observed in line with the FinTech area of activity and to the maturity of the businesses. However, with several years of digital development, some business models and advanced technologies have entered a more mature phase, while partnerships between market players become more and more widespread, with the strengthening of latest sorts of objectives (e.g. financial inclusion, sustainability).

The increased digital presence has also drawn attention to the rise within the frequency, sophistication and thus the hazards of cyber attacks and cyber incidents, so security issues should be managed with priority.

Furthermore, thanks to the continual technological development and also the renewal of business models, the dearth of a unified approach within the development of regulatory and supervisory frameworks and approaches associated with digitalisation becomes more and more obvious, while international coordination progresses somewhat slowly during this respect, the event of appropriate responses is additionally influenced by the increasing blurring of boundaries between individual economic sectors, as an example, large technology companies also see the supply of assorted financial services as a very important diversification step.

There seems to be a growing need for the modernisation of monetary regulations, both globally and in Europe, and it's an increasingly important task to implement them in coordination with the broader policy directions. The pandemic caused by COVID-19 has significantly accelerated the world digitalisation processes.

On the entire, it had a positive effect on the FinTech players, which fundamentally have a digital business model, but at the identical time a heterogeneous picture emerges behind the positive overall performance looking on the realm of activity and therefore the maturity of the corporate.

With the continual development of the worldwide FinTech sector over the years, digital business strategies are entering a brand new phase: open, ecosystem-based operations are coming to the fore, the employment of recent and advanced technologies is becoming even more prevalent, and financial inclusion and sustainability goals have become increasingly important for innovators. At the identical time, the strategic importance of digitalisation, which is partly supported partnerships, becomes decisive also among incumbents.

As a dark side of technological development, the frequency and class of cyber-attacks and cyber incidents also are showing an increasing trend, so special attention has to be paid to the present area. In reference to the event of digitalisation, regulatory reactions still not show a harmonised approach, and international coordination is progressing only slowly.

On condition that the boundaries between economic sectors have become increasingly blurred, the foremost spectacularly within the role of huge technology companies, there's a growing must modernise financial regulations globally, and also in Europe, and to align them with the broader policy directions.

Judit SZEMÁN

associate professor, University of Miskolc, Hungary

Sándor BOZSIK

associate professor, University of Miskolc, Hungary

Gábor SÜVEGES

assistant professor, University of Miskolc, Hungary

DIGITALISATION OF THE BANKING SECTOR IN HUNGARY

„Digital” is the new buzz word in all sectors. During the pandemic period, considerable attention was paid to the online digital financial services. Tangible services provide tangible benefits to both the national economy and citizens (services introduced under the instant payment system, contactless payment options, and net bank-mobile banking developments). Easily accessible and popular options contribute to reducing the use of cash, expanding e-commerce and administration, and raising financial awareness, as well as creating a sustainable financial system. One of the most important prerequisites for the digital switchover is social openness to the acceptance and widespread use of available technologies [1, p 305]. The widespread use of digital services ensures connection to the global world, more effective use of opportunities, and thus success either as an individual, as a company, or as a government actor. The emergence of FinTech applications has also been helped by the fact that while the operation of financial institutions is strictly regulated and controlled by the authorities, the operation of technology companies in this field is tied to far fewer mandatory regulations. It is important to note that there are still many issues to be resolved, one of which is the issue of equal regulation of FinTech companies and traditional banks. In response to the emergence of FinTech companies, traditional credit institutions have also initiated innovative developments or formed various types of partnerships with companies in this field, or simply acquired new solutions together with FinTech startups and integrated them into their own operations. From the initial confrontation, the relationship between the long-established classic financial institutions and the new FinTech companies has now become a collaboration [2, p 6).

Overall, the level of digitization of the Hungarian banking system can be considered medium. In connection with the COVID-19 epidemic, the digitization of customer relations and products has come to the fore in the sector. Among the loan products, the overdraft facility for individuals and the degree of digitization of personal loans are the highest. At the corporate level, online loan applications are even less resolved, largely due to the evaluation and assessment of complex collateral requirements and the low prevalence of digital solutions for contracting and signing [3, p 8]. Regulatory issues in digital financial innovation pose challenges for regulators. The task is to create the conditions for the competitiveness and safe operation of the financial intermediation system in the digital age. Effective regulation has a dual role to play competitiveness requires the smooth running of digital development, while the functioning of the financial intermediation system must not be undermined by the

more favorable operating conditions for digital financial innovation. The principle of equal regulation of the same activities must be enforced [4, p 125].

Referenses

1. Becsei András – Bogyó Attila – Csányi Péter: *A jövő bankja, a bankok jövője – A Magyar Bankszövetség digitalizációs javaslatai* GAZDASÁG ÉS PÉNZÜGY 6 : 3 pp. 299-310. , 12 p. (2019) <https://www.bankszovetseg.hu/Public/gep/2019/299-310%20BecsBodCsaKo.pdf>.
2. BIS (2020): *Payment aspects of financial inclusion in the fintech era. Committee on Payments and Market Infrastructures – World Bank Group (CPMI-WBG), Bank for International Settlements, April.* <https://www.bis.org/cpmi/publ/d191.pdf>.
3. MNB, *Digitalizációs Jelentés, 2021 május 40. old.* <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/fintech-es-digitalizacios-jelentes/fintech-es-digitalizacios-jelentes-2021-majus>.
4. Müller János – Kerényi Ádám (2021): *Kiütkeresés a digitális pénzügyi innovációk labirintusában – A digitális pénzügyi rendszer szabályozási kihívásainak csapdája* Hitelintézeti Szemle 20. évf. 1. szám, 2021. március 103-126. o. <https://hitelintezetiszemle.mnb.hu/letoltes/hsz-20-1-t4-muller-kerenyi.pdf>

Ірина СИСОЄНКО

к. е. н., доцент

Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Україна

Маргарита ГАРБАР

здобувач вищої освіти

Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Україна

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ САНІТАРНИХ І ФІТОСАНІТАРНИХ ЗАХОДІВ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

Основним документом у Світовій організації торгівлі, який регулює застосування санітарних і фітосанітарних заходів є «Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів». Відповідно до угоди, санітарний або фітосанітарний заходом є будь-який захід, що застосовується:

- для захисту життя чи здоров'я тварин або рослин на території члена від ризиків, що виникають через проникнення, укорінення чи розповсюдження шкідників та проникнення, укорінення чи поширення хвороб, організмів, що є носіями хвороб, або хвороботворних організмів;

- для захисту життя чи здоров'я тварин або рослин на території члена від ризиків, що виникають через домішки, забруднювальні речовини, токсини або хвороботворні організми, які містяться в продуктах харчування, напоях чи кормах;

- для захисту життя чи здоров'я людини на території члена від ризиків, що виникають через хвороби, які переносяться тваринами, рослинами або продукцією, що виробляється з них, або через проникнення, укорінення чи розповсюдження шкідників, або

- для уникнення або обмеження іншої шкоди на території члена, що завдається через проникнення, укорінення чи розповсюдження шкідників[2].

Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів вимагає прозорості санітарних і фітосанітарних нормативних актів. Члени Світової організації торгівлі забезпечують прийняття, негайне опублікування всіх санітарних і фітосанітарних нормативних актів у такий спосіб, який дає змогу заінтересованим членам ознайомитися з ними. Кожний член Світової організації торгівлі забезпечує існування одного центру обробки запитів, відповідального за надання відповідей на всі обґрунтовані запитання з боку заінтересованих членів, а також за надання відповідних документів стосовно:

- будь-яких санітарних або фітосанітарних нормативних актів, які прийнято або пропонується прийняти на його території;

- будь-яких процедур контролю та інспекції, режимів виробництва та карантину, процедур ухвалення допустимого рівня пестицидів та харчових домішок, які діють на його території;

- процедур оцінки ризику, факторів, що беруться до уваги, а також визначення належного рівня санітарного або фітосанітарного захисту;

- членства або участі члена чи відповідних органів на його території в міжнародних та регіональних санітарних і фітосанітарних організаціях та системах, а також у двосторонніх та багатосторонніх угодах та домовленостях у рамках сфери застосування цієї Угоди, а також текстів таких угод і домовленостей [2].

Загальна кількість сповіщень про проекти нормативно-правових актів та їх загальна кількість зображена на рис 1 [1].

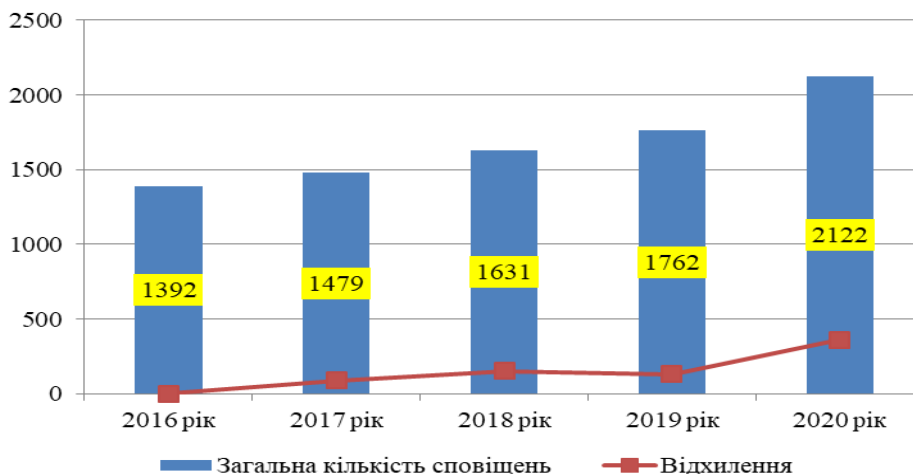

Рисунок 1 - Загальна кількість сповіщень санітарних і фітосанітарних заходів, шт.*

Як бачимо, у 2020 році члени повідомили про 2122 нових або змінених нормативних актів санітарних і фітосанітарних заходів, що є рекордним показником за весь час і збільшився з 1762 у попередньому році. З них, 1253

були регулярними (з 1118 у 2019 році) і 265 були надзвичайними (з 119 у 2019 році). Країни, що розвиваються, подали 71% сповіщень про санітарні і фітосанітарні заходів проти 67% у 2019 році.

З 294 повідомлень Світовій організації торгівлі, пов'язаних з COVID, 28% було подано відповідно до угоди про застосування санітарних і фітосанітарних заходів. На початку кризи найбільш поширеними були екстрені торговельні обмеження на імпорт тварин і продуктів тваринного походження з постраждалих територій. Але з квітня 2020 року більшість повідомлень і повідомлень стосуються заходів щодо сприяння торгівлі. Деякі приклади, що сприяють торгівлі, включають прийняття електронних/відсканованих сертифікатів та ідентифікацію спеціальних веб-сайтів для перевірки дійсності або подання сертифікатів.

У 2019 році кількість повідомлень членів про заплановані нові або змінені правила санітарних і фітосанітарних заходів зросла до 1757 проти 1631 у попередньому році. З них 1118 були звичайними (з 1203 у 2018 році) і 119 – екстренними (майже нарівні зі 121, поданими у 2018 році), решта складаються з додатків і виправлень.

Як і в попередні роки, велика частка повідомлень припадала на країни, що розвиваються, надаючи відповідно 67% і 80% регулярних і надзвичайних повідомлень.

Приблизно 75% повідомлень у 2019 році надійшло через онлайн-систему подання сповіщень SPS, якою наразі користувалися близько 50 членів.

У 2019 році Комітет із санітарних і фітосанітарних заходів отримав 1631 повідомлення нових або змінених харчових продуктів, тварин або рослин санітарні норми, що впливають на міжнародну торгівлю. З них 1202 були регулярними повідомленнями (з 924 у 2017 році) і 120 були надзвичайними сповіщення (з 185 у 2017 році). Рекордними стали країни, що розвиваються 72% всіх сповіщень про санітарні і фітосанітарні заходи, порівняно з 70% у 2017 році. Два члени Світовій організації торгівлі вперше подані повідомлення – Ліберія Чорногорія.

У 2017 році члени подали 1479 сповіщень. З них 924 були регулярними сповіщення (з 937 у 2016 році) і 185 були повідомленнями про надзвичайні ситуації (з 99 у 2016 році).

У 2017 році враховували країни, що розвиваються для 71 відсотка всіх сповіщень про санітарні і фітосанітарні заходи (з 62% у 2016 році).

Список використаних інформаційних джерел

1. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: <https://www.wto.org/>. (дата звернення: 19.05.2022). 2. Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів: угода від 15.04.1994 р. Дата оновлення від 15.04.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_006. (дата звернення: 19.05.2022).

Катерина СОЧКА

к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
м. Берегово, Україна

ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПОТЕНЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ І НАПРЯМИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Одним з найбільш актуальних питань сьогодення, орієнтованим на вироблення стратегічних напрямів необхідної відбудови та подальшого розвитку держави є розуміння інструментарію для ефективного забезпечення відновлення соціальної та економічної інфраструктури України після завершення військових дій.

На жаль, глобальна історія міжнародних відносин другої половини ХХ – початку ХХІ ст. містить численні приклади військових конфліктів у різних частинах світу. Окремі держави продемонстрували певні успішні приклади відновлення економічних індикаторів у післявоєнний період. Саме тому вивчення досвіду країн, які пережили військові дії та використали певні алгоритми подолання руйнівних наслідків війни і поступового відновлення економік держав є важливим і актуальним у поточному періоді.

У сучасній зарубіжній та вітчизняній науковій літературі [1, с.3; 2, с.4; 3, с.78] даються різні визначення, пов'язані з відбудовою, відновленням, відродженням економіки держав у після воєнний період, що враховують визначені пріоритети розвитку конкретних країн. У багатьох дослідженнях акцент робиться на важливості одночасної комплексної відбудови економічної та соціальної інфраструктури для досягнення кращих результатів.

Вдалим вважаємо визначення відновлення економіки як комплексу заходів, спрямованих на відновлення конкурентоспроможності усіх сфер економіки, підвищення рівня життя людей, активізації внутрішнього та зовнішнього попиту з використанням інноваційних підходів і технологій [3, с. 78].

Негативні попередні наслідки військових дій на економічну та соціальну сфери України протягом перших трьох місяців є красномовними – за оцінками експертів Світового банку економічний спад за результатами 2022 року може досягти 45,1% [4], із втратою Кременчуцького НПЗ маємо 100% залежність від імпортного пального, втрачено доступ до частини морських портів Чорного моря та усіх портів Азовського моря, знищено великі металургійні комбінати півдня, пошкоджено виробничу та соціальну інфраструктуру східних та південних регіонів, погіршилися транспортні комунікації та логістичні маршрути на усій території країни.

Варто наголосити, що необхідність відновлення практично повністю матеріальної та виробничої бази певних регіонів та окремих галузей дає шанс на впровадження якісно нових технологій, покращення виробничих потужностей, можливість «технологічного прориву» та використання найновіших світових досягнень у реконструйованих сферах економіки та регіонах країни. За умови

успішного використання цих чинників, потенційно це дасть можливість створити потужну матеріальну та технологічну базу для подальшого розвитку стратегічних галузей економіки та держави загалом.

Усі ресурси, необхідні для післявоєнного відновлення (фінансові, людські, матеріальні, інформаційні, технологічні, тощо) можна поділити на дві узагальнені групи:

- зовнішні (міжнародні);
- внутрішні (національні).

Зрозуміло, що в умовах глобалізації соціальних, економічних та політичних процесів, надзвичайно важливе значення у виробленні стратегії та тактики відновлення відіграють зовнішні чинники (участь у міжнародних економічних та політичних союзах, політичні та економічні взаємовідносини з основними країнами – партнерами тощо).

Міжнародними джерелами фінансових ресурсів для відбудови України вже є та потенційно можуть стати кошти міжнародних фінансово-кредитних та політичних інституцій, кошти окремих країн-партнерів на основі двосторонніх угод, ресурси юридичних та фізичних осіб іноземних держав, міжнародних корпорацій, надходження від реалізації конфіскованих активів РФ, залучення коштів на міжнародних краудфандингових платформах, благодійна допомога. Однак, у більшості випадків одержання міжнародної фінансової допомоги пов'язано з дотриманням певних економічних та політичних умов та вимог.

Тому, на наше глибоке переконання, важливою є оцінка, мобілізація та максимально ефективного використання власних ресурсів та сильних сторін для провадження пріоритетного для держави та окремих регіонів векторів розвитку. Це може бути бюджетне фінансування (державний та місцеві бюджети), ресурси фінансово-кредитної системи України (НБУ, комерційні банки, небанківські установи), співфінансування певних проектів з різних джерел (кошти фізичних та юридичних осіб, окремих громад), ресурси приватного сектору. Одночасно потрібно підвищити рівень легалізації окремих видів економічної діяльності, зменшити частку тіньової економіки, більш ефективно боротися з контрабандою, що також дасть внутрішній ресурс для відновлення соціально-економічних індикаторів держави.

При цьому доцільно забезпечити чітке розмежування джерел фінансування окремих проектів з державного та місцевих бюджетів. Зокрема, за рахунок державних коштів (міжнародних ресурсів) доцільно фінансувати масштабні інфраструктурні проекти, відбудову стратегічних об'єктів, розвиток промислових кластерів, нове виробництво, а за рахунок місцевих бюджетів – відновлювати соціальну інфраструктуру (в т.ч. часткову відбудову житлового фонду).

В поточних умовах надзвичайно важливим є повернення людського капіталу, який перемістився у інші регіони або виїхав за кордон. Це вимагає доступу до можливості працевлаштування, житлових умов певного рівня,

закладів соціальної інфраструктури (в першу чергу, це медичні та освітні заклади), що посилює важливість першочергового відновлення таких об'єктів.

Таким чином, для максимально ефективною та швидкою відбудови економіки та соціальної інфраструктури у післявоєнний період потрібно забезпечити збалансоване використання зовнішніх та внутрішніх джерел ресурсів з одночасним використанням найновіших технологічних розробок та технічних досягнень у різних сферах економічної діяльності, містобудування, урахуванням сучасних природоохоронних вимог. Одночасно важливо посилити контроль за цільовим використанням ресурсів, підвищенням рівня легалізації економічних процесів, зменшенням корупційних схем та контрабандних потоків, що дозволить посилити національну ресурсну базу для відновлення держави.

Список використаних інформаційних джерел

1. Fischer M. *Recovering from Violent Conflict: Regeneration and (Re-)Integration as Elements of Peacebuilding*. URL: <https://berghof-foundation.org/library/recovering-from-violent-conflict-regeneration-and-re-integration-as-elements-of-peacebuilding>.
2. UNDP. *Crisis Prevention and Recovery Report 2008. Post-Conflict Economic Recovery. Enabling Local Ingenuity*. URL: <https://www.undp.org/publications/crisis-prevention-and-recovery-report-2008-post-conflict-economic-recovery-enabling>.
3. Іванов С.В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України*, 2019, № 1 (686). С. 75 – 89.
4. The World Bank. *Russian Invasion to Shrink Ukraine Economy by 45 Percent this Year*. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/04/10/russian-invasion-to-shrink-ukraine-economy-by-45-percent-this-year>.

Мар'яна ТИМЧАК

к.е.н, доцент

доцент кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Василь ТИМЧАК

к.ю.н, доцент

доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ФІНАНСОВУ СПРОМОЖНІСТЬ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Ключовим концептом владно-фінансової децентралізації, виходячи із адміністративно-правового та економіко-теоретичного підґрунтя діяльності об'єднаних територіальних громад (далі — ОТГ), є ефективізація процесу забезпечення суспільних груп необхідними інструментаріями задоволення означених потреб у перспективному контексті.

Науково-дискурсні спроби дослідження впливу державно-децентралізаційних перетворень на кошторисно-глобальну стабільність ОТГ знаходимо у працях А. Буряченка, І. Гринчишина, Л. Сухарської, М. Мельника, І. Лещух та ін. Для цілей дослідження актуальності набуває питання бюджетування, фінансування та інвестування у ОТГ відповідно до норм Бюджетного кодексу України № 2456-VI від 08.07.2010 р. (ред. від 01.05.2022 р.), Закону України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII від 18.09.1991 р. (ред. від 10.12.2021 р.) та Закону України «Про режим іноземного інвестування» № 93/96-ВР від 19.03.1996 р. (ред. від 22.03.2022 р.), а також — раціонального використання податкових платіжно-ресурсних активів ОТГ відповідно до ПКУ № 2755-VI від 02.12.2010 р. (ред. від 27.05.2022 р.).

Відтак, фінансово-правову та економічну сутність ОТГ може бути визначено крізь призму позиції Т. Куценко та Я. Сіренко, що ототожнюють грошову стабільність останньої із ефективно-структурним «політикумом забезпечення» бюджетно-розподільчої системи на засадах стабільності, достатності та належності — щодо довгострокових та короткострокових функціональних концептів відповідно [1]. Примітно, що подібну теоретико-доктринальну позицію було імplementовано на державному рівні : Розпорядженням КМУ № 333-р від 01.04.2014 р. підтверджувалась необхідність формування громадсько-рівного та фінансово-спроможного ОТГ-кластеру, діяльність котрого засновано на владно-територіальній пропорційності, публічно-послуговому забезпеченні та ресурсно-повноважній самостійності [2]. Окрім того, фінансова спроможність ОТГ має бути забезпечена теоретично-амортизаційною можливістю підтримання належних освітньо-наукових, розвитково-культурних, охоронно-здоровчих, соціально-житлових, фінансово-інфраструктурних та адміністративно-територіальних можливостей для громадських утворень. У період 2015 р. — дотепер моніторингово-контрольну компетенцію щодо означення фінансово-потенційних можливостей конкретної ОТГ ввірено Міністерству розвитку громад та територій. Відповідний рейтинг ОТГ включає показники ресурсно-мобілізаційної, бюджетно-кошторисної та управлінської ефективності окремої громади, а саме : дохідність щодо одного мешканця ОТГ; дотаційно-субвенційні та капітально-видаткові показники ОТГ, викладені у звітно-річній фінансовій звітності на офіційному веб-сайті; видатково-відсотковий «кошторисний розпис» щодо апаратно-управлінської діяльності ОТГ [3].

Під час визначення державно-управлінського та фінансово-грошового потенціалу ОТГ, окрім іншого, має бути враховано ретроспективні дані податкової спроможності. Індексно-розрахункова модель — сума податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та бюджетно-партикулярних обласних надходжень (ПНП) із розрахунку на чисельність населення ОТГ. За певних умов, водночас, може бути вираховано коефіцієнт реверсної дотації — як підрезультат невиконання певної публічно-послугової програми, реалізація котрої передбачала її кошторисно-цільове забезпечення із державного та / або

місцевого бюджету [4]. Належний рівень фінансової автономії ОТГ в умовах децентралізаційних реформ в Україні забезпечується шляхом визначення розпорядника коштів місцевого бюджету (як правило, ним обирається місцева / селищна / сільська рада). Дохідно-витратні та статтейно-економічні показники розподіляються за категоріями, як-от : місцево-бюджетні доходи на відповідний фінансовий рік; місцево-бюджетні видатковий розподіл щодо окресленого бюджетного періоду; кошторисно-розподільча змінність розвитково-бюджетних програм відповідно об'єктного складу; міжбюджетно-трансфертна політика ОТГ на окреслений фінансовий рік та ін. За загальним правилом, ОТГ формує загальні та спеціальні фінансові фонди. До спеціальних, зокрема, відносять «фонд бюджету розвитку» — кошти, що оприбутковуються задля забезпечення освітньо-наукових, медико-лікарняних, ландшафтно-територіальних та ін. покращень громади [5].

Обов'язковим елементом фінансової звітності ОТГ є надання детальної фінансово-економічної інформації на засадах прозорості, гласності та оперативності. Принагідно зауважимо, що ОТГ уповноважені формувати план (дорожню карту) соціально-економічного розвитку на муніципальному рівні (Проекти та Рішення щодо внесення змін до певних законодавчих актів), таким чином трансформуючи аспекти соціального захисту населення, організації та забезпечення комунального розвитку ОТГ відповідно до стандартів децентралізації, що, зокрема, відповідатимуть категоріальним основам державотворення, визначеним Угодою про асоціацію між Україною та ЄС від 21.04.2014 р. (ред. від 30.11.2015 р.).

Таким чином, фінансова спроможність ОТГ в умовах фінансової децентралізації — багатоаспектний феномен, що включає у себе політико-управлінський, фінансово-економічний та бюджетно-кошторисний аспекти. Ефективність подібної політики залежить не лише від загальнодержавного (законодавство України), але й від місцевого (бюджетно-фінансові звіти із зазначенням дотаційно-субвенційних та дохідно-витратних характеристик щодо окремих ОТГ, опубліковані місцевими / селищними / сільськими радами) управління.

Список використаних інформаційних джерел

1. Куценко Т., Сіренко Я. *Забезпечення фінансової спроможності територіальних громад як пріоритет децентралізації управління* : КНЕУ ім. В. Гетьмана : Київ, 2019. с. 125-152.
2. *Розпорядження КМУ № 333-р від 01.04.2014 р. «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні // Відомості Верховної Ради // Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#Text>*.
3. Гринчишин І. *Фінансова спроможність територіальних громад у контексті оцінювання результатів адміністративно-фінансової децентралізації* : Інститут регіональних досліджень (ІРД) : 2019. — № 5 (139). — с. 26-32.
4. Мельник М., Лещук І., Яремчук Р. *Ефективність адміністративно-фінансової децентралізації в регіоні : інвестиційний вимір* : Фінанси України, 2019. № 3. с. 103-117.
5. Сухарська Л. *Організація забезпечення фінансового розвитку територіальних громад* : автореф. канд. дис., 25.00.04 : НАДУ при Президентіві України : Київ, 2019. — 23 с.

Наталія ТКАЧЕНКО

д.е.н., професор

Директор Інституту післядипломної освіти
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

ОБОВ'ЯЗКОВА АВТОЦИВІЛКА: ПІДХОДИ ДО ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Страховання цивільної відповідальності власників транспортних засобів у більшості країнах світу, у тому числі й в Україні, проваджується в обов'язковій формі. До речі, обов'язковість почалася з першого січня 2005 року. Тому, можна з впевненістю стверджувати, що маємо вже певну ретроспекцію та досвід щодо окремих елементів такого механізму страхування. В сучасних умовах регулювання відносин у сфері обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів здійснюється відповідно до Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» [1], який спрямований на забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та майну потерпілих при експлуатації наземних транспортних засобів на території України. Суб'єктами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВВНТЗ) є (рис. 1):

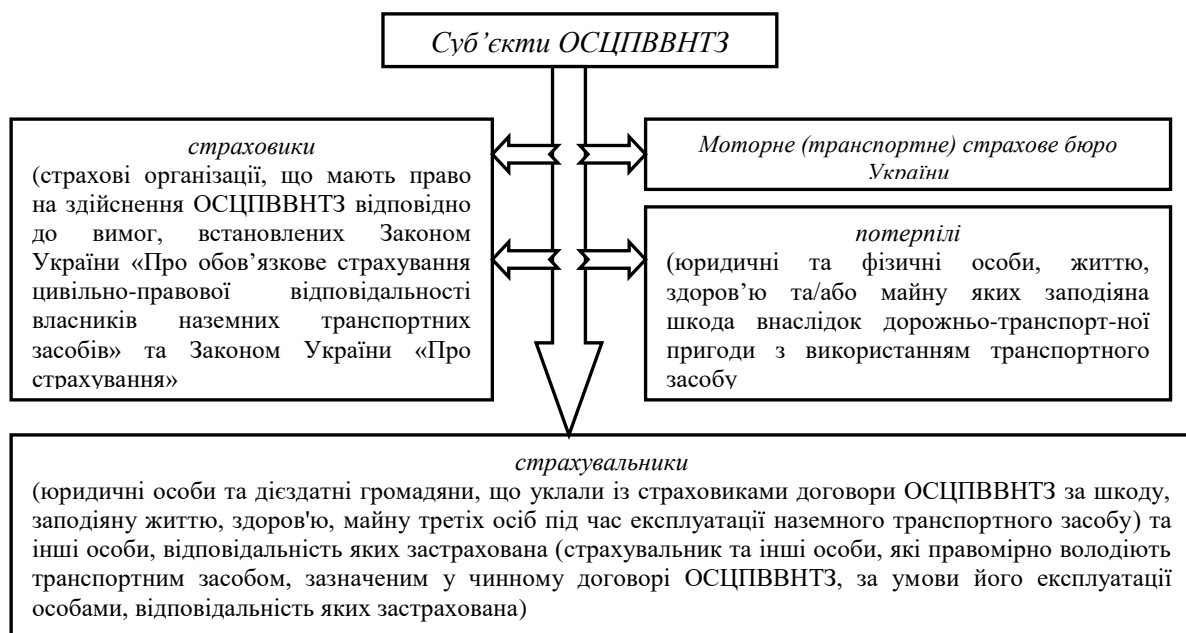

Рисунок 1 - Суб'єкти обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності.

Наразі розміри індивідуальних страхових платежів встановлюються страховиками самостійно, шляхом добутку базового страхового платежу (180 грн.) та коригуючих коефіцієнтів, визначених у чітко встановленому порядку. Тобто можна говорити фактично про централізований (здійснюється державою) підхід регулювання страхових тарифів в Україні. Власне його застосовують, насамперед, на початкових етапах існування даного виду страхування.

Окрім централізованого, виділяють децентралізований підхід регулювання страхових тарифів з обов'язкової автоцивілки. За його використання страховики вже самостійно визначають як величину, так і структурність страхових тарифів, моделюючи також і коригуючі коефіцієнти. Риторичним є питання: який підхід є оптимальним, зважаючи на зацікавленість усіх суб'єктів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності (див. рис. 1). Для обґрунтованої відповіді на це питання, побудуємо карту переваг і недоліків зазначених варіантів регулювання страхових тарифів, але з урахуванням інтересів страховиків, страхувальників і потерпілих (табл. 1).

Таблиця 1 - Узагальнення переваг і недоліків централізованого та децентралізованого регулювання страхових тарифів

Критерії порівняння	Страховики	Страхувальники	Потерпілі
Централізоване регулювання			
Чітка фіксація страхового тарифу	Уніфікація умов для всіх страховиків не завжди враховує диференціацію ризиків.	Розуміння однаковості цінового базису. Відсутність демпінгу.	В більшості випадків регулювання збитковості відбувається через управління виплатами, в тому числі й відмовами.
Слабка ринкова гнучкість	Зростання аварійності призводить до підвищення збитковості та погіршення фінансових результатів страховика.	Відносна сталість ціни на страховку.	
Відсутність індивідуалізації	Неможливість використання власних підходів із урахуванням територіальної ознаки.	Збиткові страхувальники мають переваги, оскільки недоплачують за ризик.	
Децентралізоване регулювання			
Висока конкурентність	Підвищення витратної частини страховика з урахуванням постійної актуалізації тарифів.	Відсутність морального ризику на страховому ринку, або іншими словами можливість усвідомленого вибору страховика.	Підвищення якості страхового продукту в частині здійснення страхових виплат.
Можливість зниження обсягу премій в цілому по ринку	Зниження прибутку страховика.	Величина премії встановлюється адекватно профілю ризиковості страхувальника.	Впливу не виявлено.

Розгляд даного питання був би не повним, якщо оминати увагою ще одного суб'єкта – МТСБУ. Останнє є єдиним об'єднанням страховиків, які здійснюють обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам. МТСБУ звичайно може втручатися в процес коригування страхових тарифів, але все ж таки його

пропозиції мають рекомендаційний характер. Тому, як суб'єкт даного виду страхування, МТСБУ не відноситься до тієї чи іншої регулятивної моделі.

Наприкінці, слід зазначити, що децентралізований або ліберальний підхід до регулювання страхових тарифів використовується в практиці страхового бізнесу більшості європейських країн. Тобто відсутнім є питання узгодженості тарифів з обов'язковою автоцивілкою між страховиками і регулятором, але, водночас існує зобов'язання повідомляти орган державного нагляду щодо оголошених страхових тарифах. Практика свідчить, що початковий етап існування даного виду страхування супроводжується, як правило, централізованим підходом до регулювання, а вже за набуття сформованих ознак відбувається і трансформація регулятивного підходу на ліберальний підхід.

Список використаних інформаційних джерел

1. Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004 р. № 1961-IV (зі змінами).

Олександр ТКАЧЕНКО

магістр

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

УСПІШНІСТЬ РОЗВИТКУ ФІНТЕХУ ТА ОБСЯГИ ІНВЕСТИЦІЙ: АНАЛІТИЧНІСТЬ ПОЄДНАННЯ

В сучасних умовах новітні фінансові технології стрімко імплементуються як у виробничу сферу (телекомунікації, сільське господарство, рітейл та ін.), так і безпосередньо визначають основні тренди розвитку в секторі страхового бізнесу, бухгалтерського обліку, кредитування, оцінки нерухомості та ін. Власне з впевненістю можна стверджувати, що впродовж останніх кількох років галопуючими темпами, зважаючи на глобальну цифровізацію, зумовлену пандемією COVID-19, відбулося оновлене розуміння подальшого розвитку сектору фінансових послуг.

Так, віртуалізація фінтеху зумовила виникнення нових інструментів для надання фінансових послуг, зростання популярності криптовалют, необанкінгу, інноваційних IT-технологій та мобільних програм. Можна спрогнозувати, що у 2022 році гальмування швидкості використання новітніх технологій та різноманітних послуг у фінтех-сфері навряд чи буде відбуватися. А вже успішність розвитку фінтеху в тій чи іншій країні залежить, насамперед, від обсягу інвестицій та від інфраструктурної готовності.

За результатами дослідження KPMG, 2021 рік був видатним роком для ринку фінтех, з рекордною кількістю угод у кожному великому регіоні. Така рекордна кількість фінтех-угод збільшує загальні інвестиції до 210 мільярдів доларів у 2021 році (рис. 1).

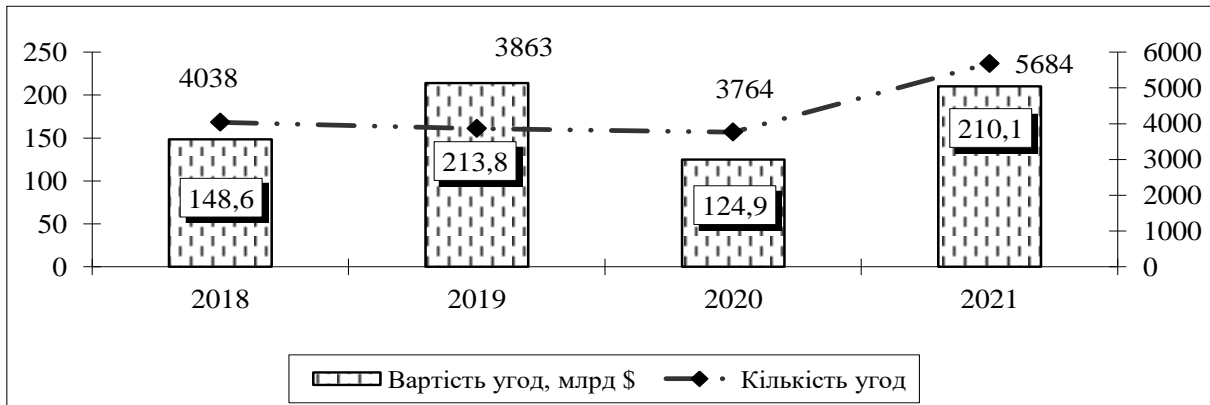

Рисунок 1 - Загальна інвестиційна активність у фінтех-секторі впродовж 2018-2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Водночас, зазначимо, що загальна тенденція інвестиційної активності у фінтех-галузі починаючи впродовж 2018-2021 рр. характеризувалася певною неоднорідністю: у 2018 р. відбулося перевищення позначки у 100 млрд дол. США, що й постійно трималося. Але, тенденція до зростання у 2019 р. змінилася падінням до 124,9 млрд. дол. у 2020 р. (навіть нижче за рівень 2018 р.). Основною причиною такого зменшення інвестиційної активності є значний рівень невизначеності, спричинений наслідками обмежень, впроваджених у відповідь на пандемію COVID-19. Але, вже за підсумками 2021 р. ситуація змінилася на краще і спостерігаємо різке зростання як кількості угод, так і обсягу інвестицій. Це простежується у підвищенні кількості угод на 51% та рівня інвестиційної активності на 68,2 % проти 2020 р.

У 2021 році світові інвестиції у венчурний капітал досягли рекордних 115 мільярдів доларів, перевищивши попередній максимум у 53,2 мільярда доларів, встановлений у 2018 році (рис. 2).

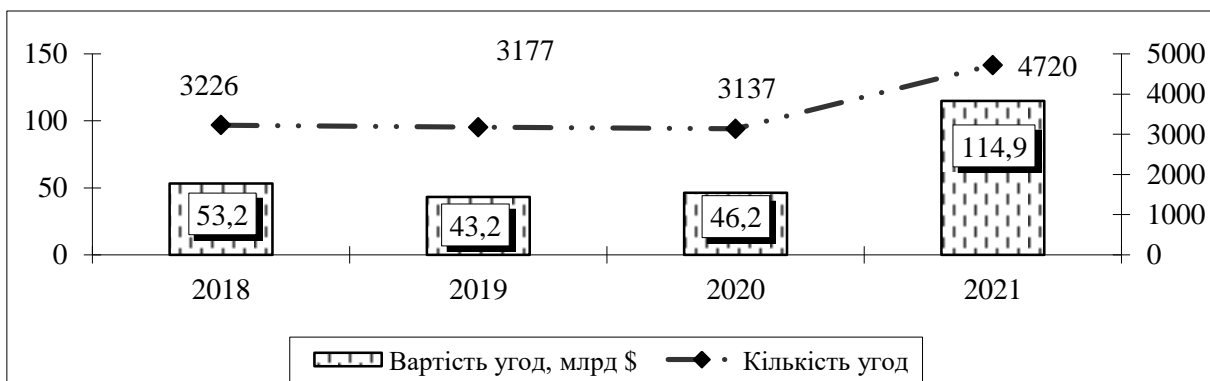

Рисунок 2 - Загальна інвестиційна активність венчурної діяльності у фінтех-секторі впродовж 2018-2021 рр. Джерело: побудовано автором на основі [1]

Отже, можна зазначити, що впродовж 2021 року зацікавленість та інвестиції у фінтех зростали, і скоріш за все аналогічні настрої будемо спостерігати і у 2022 році. На майбутнє прогноз успішності розвитку фінтеху у всьому світі обумовлюється такими факторами:

- швидким розвитком криптоіндустрії, темпи зростання якої у світовому масштабі випереджають усі традиційні галузі. До речі, у п'ять разів за підсумками 2021 року відбулося зростання обсягу ринку криптовалют. У блокчейн-екосистему венчурні інвестори спрямували 33 млрд дол., що відповідно є індикатором активного розвитку. Стосовно України, то варто зазначити, що за умов повноцінного формування правового підґрунтя можна спрогнозувати як підвищення обсягу інвестицій у криптовалюту, так і відкриття представництв великих криптокомпаній і бірж;

- підвищення сервісної якості, продуктової лінійки та модернізації послуг за допомогою штучного інтелекту. Додаткові інструменти фінтех-компаній такі, як голосові та віртуальні помічники, чат-боти постійно розвиваються, і це дозволяє оптимізувати витрати на обробку великого масиву інформації. Зрозуміло, що фінтех-компанії, які впроваджуватимуть такі можливості безпосередньо пов'язані з використанням штучного інтелекту, матимуть здатність більш ефективно конкурувати на ринку фінансових послуг;

- популяризація необанкінгу, що обумовлюється, насамперед, швидкістю та зручністю реагування на запити споживачів фінансових послуг. Цікавим є спостереження в останній час факту витіснення необанками традиційного банкінгу. На нашу думку, такий тренд в найближчій перспективі буде особливо актуальним і зумовлюватиме як появу нових гравців, так вихід західних фінтех-компаній на український ринок;

- активізація створення фінансових екосистем, в рамках якої відбувається об'єднання різних компаній, що в сукупності сприяє якнайкращому задоволенню потреб споживачів відповідно до їх профілю, а також пропонування різноманітної лінійки фінансових і нефінансових послуг.

Список використаних інформаційних джерел

1. *Pulse of Fintech H2 2021*. (2022). *Global Analysis of Investment in Fintech*. KPMG. <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/02/pulse-of-fintech-h2-21.pdf>.

Євгеній ТРИГУБЧЕНКО

аспірант

*Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла
Туган-Барановського
м. Кривий Ріг, Україна*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Практикою господарювання економічно розвинених держав світу доведено, що залучення та ефективне використання інвестиційного ресурсу є невід'ємною передумовою модернізації та зміцнення конкурентоспроможності економічної системи. У сучасних умовах господарювання наявний фінансово-економічний та ресурсний потенціал нашої країни не дає можливості вітчизняній економіці забезпечити себе необхідними інвестиційними ресурсами [2, с. 199].

На сьогоднішній день в Україні можна виділити цілу низку проблем, що перешкоджають залученню інвестиційних ресурсів: відсутність сталої стратегії економічного і політичного розвитку; обмеженість державних підприємств, що підлягають приватизації, і в яких зацікавлені потенційні інвестори; незабезпеченість усім суб'єктам економічних відносин, у тому числі й іноземним інвесторам, рівних економічних прав і свобод у здійсненні фінансово-економічної діяльності; складність податкової системи та суттєве податкове навантаження; відсутність надійної інвестиційної історії [1, с. 26].

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності підприємств України в умовах економічної нестабільності. Ряд позитивних кроків у цьому напрямі вже здійснено.

На сьогодні в Україні створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні. Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міждержавні угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з понад 70 країнами світу. З метою спрощення порядку залучення іноземних інвестицій та унеможливлення проявів ознак корупції при їх державній реєстрації 31.05.2016 прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій». Також 27.06.2018 р. Підписано Угоду про заохочення та захист інвестицій між Україною та Фондом Міжнародного розвитку ОПЕК. Угода передбачає надання режиму найбільшого сприяння щодо розпорядження інвестиціями та прогнозовано сприятиме збільшенню обсягів іноземних інвестицій в ключові галузі економіки України [3, с. 70–71].

Висновок. Отже, для активізації інвестиційної діяльності та подальшого удосконалення інвестиційного середовища в Україні актуальною й надалі залишається реалізація системи заходів, пов'язаних із забезпеченням політичної і фінансової стабільності, формуванням ефективної інвестиційної стратегії, забезпеченням високого рівня захисту інтересів та прав іноземних інвесторів, досягненням прозорості процесу приватизації та реального прогресу у боротьбі з корупцією, удосконаленням законодавчих актів із регулювання інвестиційної діяльності та гармонізацією українського законодавства зі стандартами ЄС, зниженням податкового навантаження. Першочергова реалізація зазначеної системи заходів суттєво покращить соціально-економічний становище України та виведе її на новий рівень інвестиційної привабливості для іноземних інвесторів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Колупаєв Ю. Б., Залюбовська С. С., Мельничук І. О. Проблеми залучення інвестиційних ресурсів в економіку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 8. С. 26–29. 2. Пурій Г. М. Сучасний стан та основні тенденції залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 44. С. 199–203. 3. Харчук С. А. Стан інвестиційної діяльності підприємств України в умовах економічної нестабільності. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С. 66–72.

Ганна ФІЛАНОВА

к.е.н., молодший науковий співробітник НДЧ
кафедри міжнародних економічних відносин
Сумський державний університет

Олена КОСТЕНКО

аспірант
Сумський державний університет

Артем РУДИЧЕНКО

студент
Сумський державний університет
м. Суми, Україна

СУВЕРЕННІ ФОНДИ ДОБРОБУТУ: ПРОЗОРИСТЬ ТА ІНКОРПОРАЦІЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ³

Суверенні фонди добробуту (СФД) – це державні інвестиційні фонди, які здебільшого фінансуються за рахунок профіциту бюджету, створеного за рахунок природних ресурсів країни або резервів іноземної валюти.

Кошти мають на меті працювати як стабілізатор з метою убезпечення національної економіки від шоків та макроекономічних дисбалансів, сприяння досягненню орієнтирів сталого розвитку.

³ Виконано за підтримки Міністерства освіти і науки України (0121U100473).

Основною метою суверенного фонду є мобілізація та акумуляція його активів в інтересах майбутніх поколінь, що єднає його визначення з концепцією сталого розвитку, а сам фонд визначає як найбільшого інституційного відповідального інвестора.

Тільки збільшуючи свою ресурсну базу, суверенний фонд зможе реалізувати покладені на нього державою завдання щодо фінансування суспільно значущих проєктів, спрямованих на досягнення Цілей сталого розвитку.

Першочерговим завданням СФД є стабілізація економічної ситуації і захист інтересів держави, що відображається в поведінці таких фондів і відповідно їх вплив на світову економіку, а також на інтерпретації прийнятих фондами рішень.

Уряди запроваджують нові сміливі ініціативи, щоб перевести їхню економіку на більш стійкий шлях і досягти Цілей сталого розвитку ООН. Однак, щоб подолати розрив у фінансуванні цих цілей, необхідна величезна мобілізація капіталу. Це сфера, де СФД, і особливо ті, що мають роль внутрішнього розвитку, мають унікальне місце, щоб відігравати життєво важливу роль.

Перші СФД у Кувейті (1953) та Кірибаті (1956) були створені на основі сировинних надходжень для вирішення локальних економічних проблем. Бурхливого розвитку вони набули у 1970-х рр. у нафтовидобувних країнах Близького Сходу та США (Аляска) у відповідь на нафтову кризу. Важливим етапом у розвитку СФД стало утворення фондів ощадного типу – фондів майбутніх поколінь у Норвегії, Брунеї, Омані, Гонконзі та ін. у 80-х рр. ХХ ст.

Понад 100 країн сформували суверенні фонди добробуту, які загалом нараховують близько 9,9 трлн дол. США.

Хоча кожен фонд має різні інвестиційні стратегії та цілі, більшість спрямована на сприяння стабілізації урядових бюджетів. Наприклад, у період поширення пандемії COVID-19 суверенний фонд у Норвегії спрямовує 13 млрд дол. США на підтримку стимулюючого пакету, спрямованого на пом'якшення економічного шоку.

Більше того, володіючи значними обсягами активів та маючи тривалі інвестиційні горизонти зазначена категорія інституційних інвесторів характеризується врахуванням практик інвестицій впливу (імпаکت-інвестування як одного з видів відповідального інвестування) у своїй діяльності.

До прикладу, один з найбільших СФД світу норвежський Глобальний пенсійний фонд розширює свій портфель за рахунок інвестицій в відновлювальну енергетику. Китайська інвестиційна корпорація – найбільший СФД Китаю інвестує у стійкі джерела енергії – сонячну та вітрову. А за рахунок використання СФД «Mubadala» Об'єднані Арабські Емірати, фінансують проєкт «Masdar City» – так зване «місто майбутнього», що побудоване на засадах «зеленої економіки» не лише в частині попередження скорочення нафтового сектору, але й з позиції досягнення стратегічних цілей, таких як забезпечення зайнятості, економічного росту та розбудови економіки знань.

Ключовими проблемами у діяльності СФД можна назвати відсутність прозорості у їх звітності та висвітленні діяльності, а також недостатнє врахування орієнтирів сталого розвитку.

Найчастіше фонди не публікують повну або хоча б часткову фінансову звітність, а також не розкривають правил розподілу і накопичення активів фонду, відповідність формування портфелю Цілям сталого розвитку чи екологічним, соціальним та управлінським критеріям.

Через це важко визначити обсяг активів фондів, спрямованих на відповідальне інвестування, політики, використовуваних інструментів і навіть географічного положення інвестицій.

Сергій ФРОЛОВ

д.е.н., професор

професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Національний аграрний університет

м. Суми, Україна

Володимир ОРЛОВ

к.е.н., 1-й заст. Дніпропетровської ОДА

м. Дніпро, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФОНДОВИХ РИНКІВ СВІТУ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РОЗВИТКУ РИНКУ КАПІТАЛІВ УКРАЇНИ

Для розуміння вектору та динаміки розвитку фондового ринку України важливого значення набуває підтвердження чи спростування гіпотези щодо впливу окремих регіонів світового фондового ринку на функціонування українського фондового ринку та прогноз щодо його подальшого розвитку. Для проведення даного дослідження обрано період 2015-2021 рр., що обумовлено:

- статистична інформація впродовж даного періоду співставна (тобто, не включає у ці роки даних функціонування фондового ринку тимчасово не підконтрольних територій України);

- починаючи з 2015 р. фінансові регулятори здійснювали певні реформаційні кроки на кредитному ринку України (Національний банк України) та на ринку капіталу (Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). Це призвело до переходу статистичних показників у новий релевантний діапазон, у межах якого можна проводити порівняльний аналіз не лише за абсолютними, а й за відносними показниками.

Аналогічний період взято для побудови регресійної моделі і за показниками розвитку світових фондових ринків. У ході дослідження перевірялась гіпотеза щодо існування кореляції та наявності впливу окремих регіонів світового фондового ринку на функціонування фондового ринку України, окремих фондових бірж, у т. ч. у перспективі. Дослідження проводилось у декілька етапів та передбачало структурний аналіз поведінки фондових ринків основних регіонів – Азійсько-Тихоокеанського, Американського, регіону Європа-Ближній

Схід-Африка (ЄБСА) на основі даних Світової федерації фондових бірж [1]; структурний аналіз стану фондового ринку України здійснено на основі даних НКЦПФР [2], а також звітності трьох основних фондових бірж України – ФБ «ПФТС», ФБ «Перспектива» та Української біржі. Розрахунок експоненційно-згладженого ряду здійснено на основі формули:

$$L_t = k * Y_t + (1 - k)(L_{t-1} - T_{t-1}), \text{ де} \quad (1)$$

L_t – згладжена величина на поточний період; k – коефіцієнт згладжування ряду; Y_t – поточне значення ряду; L_{t-1} – згладжена величина на попередній період; T_{t-1} – значення тренда за попередній період;

При побудові прогнозу було використано процес потрійного експоненційного згладжування; таким чином, більш пізні значення стають більш зваженими, ніж значення початку аналізованого періоду. При цьому, значення довірчого інтервалу було встановлено стандартне, – на рівні 95 %.

На наступному етапі сформовані матриці парної кореляції між фондовими біржами України, сумарними обсягами торгів по фондовому ринку України та світовому фондовому ринку, а також обсягами торгів американського регіону та регіону ЄБСА(країни Європи, Близького Сходу та Африки). Перш ніж побудувати лінійні регресійні моделі здійснено вирівнювання часових рядів, що характеризують обсяги торгів на основі використання методу ковзної середньої та методу експоненціального згладжування.

Розрахунок ковзної середньої здійснено за формулою:

$$WMA = \frac{\sum_{i=1}^n P_i * W_i}{\sum_{i=1}^n W_i}, \text{ де} \quad (2)$$

P_i – значення торгів в i -періоді;

W_i – значення ваг для обсягу торгів в i -періоді.

Для порівняння отриманих розрахунків при побудові лінійних регресійних моделей використано експоненціально згладжені часові ряди та визначено ступінь впливу світових фондових ринків на функціонування та перспективи подальшого розвитку українського фондового ринку в цілому та, зокрема, українських фондових бірж.

Економіка України відноситься до малих відкритих економік, тому знаходиться під суттєвим впливом зовнішніх чинників. Це стосується у т. ч. і функціонування фондового ринку. Для перевірки цієї гіпотези проведемо аналіз існуючих залежностей між функціонуванням українських фондових бірж та показниками, що характеризують обсяги торгів у розрізі світового фондового ринку за показником сумарного обсягу торгів на фондових біржах світу та у розрізі обсягів американського й ЄБСА регіонів. Аналіз динаміки обсягів торгів цінними паперами на фондових біржах України засвідчує суттєву нестабільність проведення таких операцій (це стосується як ФБ «Перспектива», так і ФБ «ПФТС»). Стосовно «Української біржі», то торги в окремі періоди взагалі не

проводились або ж порівняно з іншими біржами були зовсім несуттєвими. Динаміка операцій на двох основних українських біржах по суті визначає і динаміку операцій у цілому на фондовому ринку України. Це свідчить про суттєву розбалансованість структури операцій. Відповідно і прогностичні значення мають значний розмах варіації. Крім того, така ситуація обумовлена незначною кількістю фінансових інструментів, що знаходяться у біржових списках, порівняно з біржовими списками світових фондових бірж. Так, у біржовому списку ФБ «ПФТС» станом на 2021 р. знаходиться близько 50 розміщень акцій українських та іноземних компаній. Для порівняння кількість компаній у лістингу ФБ «Насдак» (SE Nasdaq) США станом на 2021 р. становить понад 2400, а в лістингу Групи Японських фондових бірж (Japan Exchange Group) – близько 3800.

Для більш змістовного аналізу стану та побудови прогнозу торгів на окреслених фондових біржах було використано фактичні значення торгів за період з 2015 по 2021 р., які відрізняються суттєвими дисбалансами, а прогнози побудовано на основі даних, які отримані за результатом проведеного експоненціального згладжування. Отримані результати представлені на рисунках 1 і 2.

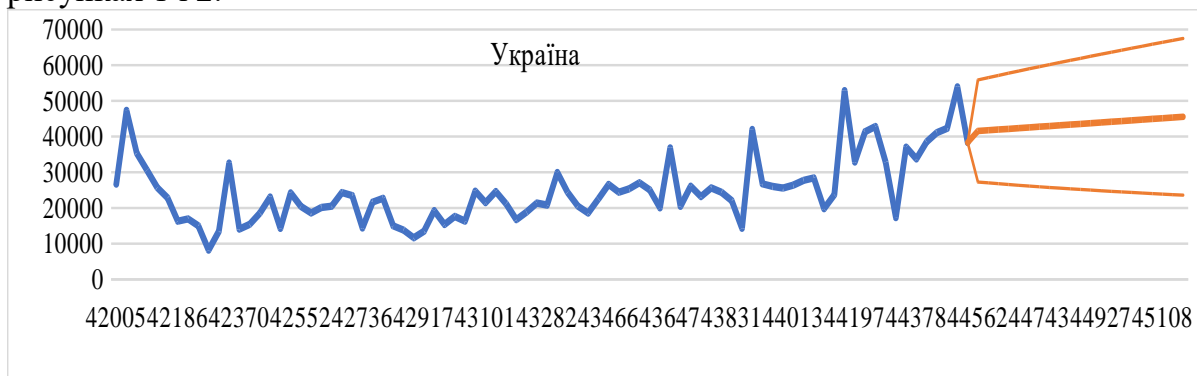

Рисунок 1 - Динаміка фактичних значень та прогноз обсягів торгів цінними паперами на ринку України (побудовано авторами).

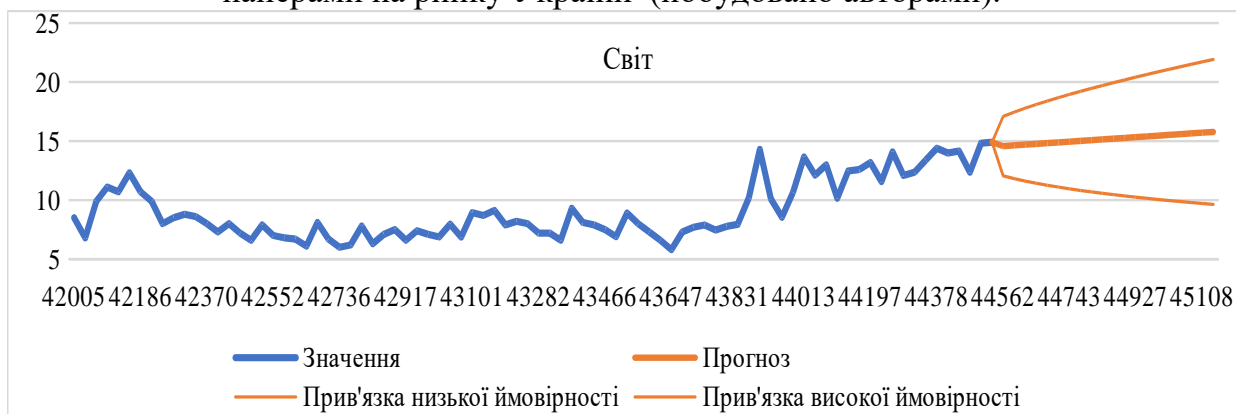

Рисунок 2 - Динаміка фактичних значень та прогноз обсягів торгів цінними паперами в розрізі світових фондових ринків (побудовано авторами).

Список використаних інформаційних джерел

1. The World Federation of Exchanges. URL: <https://www.world-exchanges.org/>
2. Analitichni dani shchodo rozvytku fondovoho rynku. Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>

Іван ФУРИК

аспірант 2-го року навчання
кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м.Ужгород, Україна

Науковий керівник:

Віра ВАРЦАБА

д.е.н., професор
завідувач кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м.Ужгород, Україна

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ НА МІСЦЯХ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Бюджет перебуває у сильній залежності з усіма сферами життєдіяльності територіальної громади: з одного боку, він залежить від процесів, що відбуваються, а з іншого – впливає на них. Визначення стратегічних пріоритетів бюджетної політики має значний вплив на соціально-економічні процеси території, оскільки розроблення бюджетних стратегій та їх дотримання сприяють зменшенню ризиків порушень бюджетної стабільності та економічного збалансованого розвитку загалом під впливом негативних екзогенних та ендогенних факторів. Для бажаного результату потрібне системне підпорядкування бюджетного планування цілям, які визначає орган місцевого самоврядування (далі – ОМС). У зв'язку з цим важливим завданням постало розробка такої бюджетної стратегії на місцях, що включає довгостроковий прогноз основних бюджетних показників, умов формування і реалізації основних напрямів бюджетної політики з урахуванням стратегічних цілей і завдань соціально-економічного розвитку кожної окремої території.

На сьогоднішній день, владі доступні дві основні групи інструментів, які можуть гармонізувати бюджетування зі стратегічним плануванням: формування середньострокового бюджету відповідно до положень Стратегії та плану заходів її реалізації: кількісні параметри бюджету враховують параметри стратегії та наслідки реалізації передбачених заходів; застосування програмно-цільового бюджетування: якісні параметри видаткової частини бюджету базуються на цілях політики ОМС визначених у Стратегії розвитку.

Відповідно до основних напрямів бюджетної політики виділяють наступні принципи, яким вона повинна відповідати [1]:

- прискорення економічного зростання шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату та утримання макроекономічної стабільності;
- впровадження ефективного врядування шляхом реформи державного та місцевого управління;
- розвиток людського капіталу шляхом проведення необхідних реформ системи охорони здоров'я та освіти, надання соціальної підтримки;
- встановлення верховенства права і боротьба з корупцією шляхом підтримки ефективного функціонування інститутів боротьби з корупцією, забезпечення рівного доступу до правосуддя та ефективного захисту прав власності;
- забезпечення безпеки та оборони території, зокрема захист її суверенітету та цілісності, а також забезпечення найважливіших аспектів безпеки громадян.

В українських реаліях до пандемічного періоду можна було мовити лише про проведення бюджетної політики стимулювального характеру, спрямовану на згладжування циклічних коливань економічного розвитку і завершення структурної перебудови економіки. Перші важливі кроки стосовно запровадження середньострокового бюджетного планування Україна зробила на 2019 року шляхом створення передумов для узгодження бюджетної політики зі стратегічними пріоритетами, визначеними у програмних документах [3].

Зокрема, внесені зміни до Бюджетного кодексу України передбачили запровадження бюджетної декларації на державному рівні [2] (документ державного стратегічного планування, який визначає засади бюджетної політики на середньостроковий період) та прогноз місцевого бюджету (документ середньострокового бюджетного планування, який визначає показники місцевого бюджету на середньостроковий період і є основою для складання проекту місцевого бюджету) на рівні територій.

Прогноз місцевого бюджету містить [1]: основні прогнозні показники економічного та соціального розвитку відповідної території, загальні показники доходів і фінансування місцевого бюджету, показники за основними видами доходів місцевого бюджету, показники дефіциту (профіциту) місцевого бюджету, граничні показники видатків місцевого бюджету та надання кредитів з місцевого бюджету, обсяги капітальних вкладень у розрізі інвестиційних проектів, інші показники та положення, необхідні для складання проекту рішення про місцевий бюджет. Прогноз місцевого бюджету допомагає узгодити основні кількісні бюджетні параметри зі стратегічним плануванням на рівні територіальної громади на середньострокову перспективу та якісні параметри бюджету.

В Україні програмно-цільовий метод бюджетування передбачає розробку документів, які визначають орієнтири для різних горизонтів бюджетного планування. Стратегічний план діяльності головного розпорядника бюджетних коштів визначення визначає його мету (місію), стратегічні цілі, завдання та показники результатів виконання на певний період відповідно до стратегічних цілей та пріоритетів соціально-економічного розвитку території. Це створює

умови для цільового спрямування бюджетних коштів і, як результат, ефективно виконання бюджету та сприяє реалізації стратегічного плану головних розпорядників бюджетних коштів.

Загалом, узгодженість бюджетування зі стратегічним плануванням дозволяє досягати таких результатів як:

- розширення вимірів збалансованості бюджету завдяки збалансуванню завдань та цілей місцевої політики з ресурсами бюджету;
- підвищення ефективності використання бюджетних коштів шляхом узгодженості бюджетування зі стратегічним плануванням діяльності відповідної території;
- покращення прогнозованості фінансової політики для домогосподарств;
- підвищення відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів на місцях за досягнення результатів, визначених у стратегічних планах.

Таким чином, враховуючи зазначене вище, слід відмітити, що на сьогоднішній день ОМС мають міцне законодавче підґрунтя для розвитку ефективної бюджетної політики на місцях, що стане запорукою не лише успішності реалізації затверджених планів розвитку, а й більш виваженому програмуванню розвитку територіальних громад та зростанню ефективності місцевих бюджетів загалом.

Список використаних інформаційних джерел

1. Бюджети громад підпорядковуємо розумним стратегіям розвитку. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/biudzhet-hromady-pidporiadkovuiemo-rozumnij-strategii-ii-rozvytku> (дата звернення: 28.04.2022).
2. Варналій, З., Чеберяко, О., Баженова, О., Нікитенко, Білик, Р. Стратегічні пріоритети бюджетної політики України. Фінанси та кредит. Актуальні проблеми теорії та практики. 2021. 4(35). С. 170–179.
3. Макогон В.Д. Стратегічні пріоритети бюджетної політики в умовах інституційних перетворень. Наукова стаття. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 7. С. 38 – 45

Myroslava KHUTORNA

Doctor of Economics, Associated Professor
Territorially separated structural unit
“Cherkasy Educational-Scientific Department
of Ivan Franko National University of Lviv”
Cherkasy, Ukraine

VALUE-ORIENTED PARADIGM FOR CONCEPTUALIZATION OF THE FINANCIAL STABILITY

The integration of goals of sustainable development to the strategy of the national economy evolution induces the forming not only social-oriented but public-oriented economy. In this case financial sector cannot keep apart and it is important to ground and to improve the methodology of ensuring financial stability in the context of the sustainable economy development.

Our main scientific hypothesis that we will be proving in the context of our research work are as follows:

The first position, it has been grounded the evolutionary transformation of the concept of the financial stability ensuring. It should be structured into three-time intervals and the peculiarities of the mentioned concept can be revealed by differentiating them across three criteria: determinants, risks' types and postulates that the concept is based on (Table 1).

Table 1

Stages of evolutionary transformation of the concept of financial stability ensuring

	<i>Before the global crisis 2008</i>	<i>During 2009-2015</i>	<i>After 2015</i>
DETERMINANTS	Stable profitability, including the growing of ROE and ROA dynamics Regulatory compliance Risk assessment by reactive approach	Individual responsibility for the financial results of financial institutions Socio-economic impact of financial intermediation institutions Proactivity in risk management	Harmonization of the interests of a wide range of stakeholders The purpose of functioning is to maximize the value of its activities for society Comprehensive multifaceted measurement of efficiency The corporate governance of the institution based on risk culture
RISKS TYPES	Financial risks	Financial risks and socio-economic impact	Financial risks Socio-economic and ecological impact Risk culture
POSTULATES	Rational behavior of economic agents Free market with the maximum spread of market self-regulation Market liberalism	Irrational behavior of economic agents The need for administrative introduction of countercyclical regulation of financial intermediators Socially-oriented economy	Irrational behavior of economic agents Ensuring a sustainable financial system “Ethical” economy (classical liberalism)

Source: developed by the author

The second position – is the evolutionary transformation of the financial sector itself according to the determinants of the sustainable development concept. In this context practical implementation of the paradigm of sustainable development eventuates the restructuring of the inner nature of financial sector. We mean an interconnection between “market” and “public” components of financial sector. If to speak about financial sector of Ukraine it is obvious that now its public component

stays at an initial stage. In such a case it is possible to ensure the financial sector's financial stability but not its financial sustainability. The determinants of sustainable financial sector are depicted in the Table 2.

Table 2

Structuring the evolutionary transformation of the financial sector according to the paradigm of sustainable development

Stages of evolution of the financial system	The relationship between the “market” and “public” component of the financial sector		Priorities	Determinants of sustainability	Risks types	Time horizon of impact
	“Public” FS (PFS)	“Market” FS (MFS)				
Financial stability, financial insustainability	PFS << MFS		Monetary stability, low volatility of prices for financial and non-financial assets	Creating financial value	Financial risks	Short-term
Transition state	PFS ≠ MFS; PFS → MFS		+ confidence (trust) in system-forming financial institutions and markets	+ positive social effect	All significant financial risks	Medium-term
Financial sustainability	PFS = MFS = balance		+ natural rate of unemployment	+ positive environmental effect + development of risk culture → INTEGRATED THINKING	All significant financial risks + social, environmental and cultural risks	Long-term

Source: developed by the author

Due to the determinants and as a result of structuring the evolutionary transformation of the concept of financial stability ensuring and financial sector transformation according to the postulates of the sustainable development paradigm, we have formed a list of hypotheses to further research.

H1: The determinants of financial instability are caused significantly by the current trend of rising income inequality and declining productivity that concerns different types of economies. However, the financial factors are fundamental ones for the financial stability.

H2: There is an interconnection between financial inclusion, social responsibility of the financial intermediators and their level of financial stability and potential of financial sector to become sustainable.

H3: The formation of business methodology of the economic agents on the basis of sustainable development initiatives increases their level of financial stability and stimulates the increasing of their market value.

H4: Institute of sustainable financing and the formation of a mechanism for involving financial institutions to the financial resources provision for sustainable economy are the preconditions for the long-term financial stability.

Further researches will be dedicated to the proof of these hypotheses.

Helga SÁRKÖZY

PhD. hallgató

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (MATE)

Gazdaság- és Regionális Tudományi Doktori Iskola

Magyarország, Gödöllő

Mahesh Kumar SINGH

Professzor

Amsterdam Business School

University of Amsterdam, Hollandia

Suraj Kumar SINGH

MCA

Chief Technological Advisor

Svédország, Stockholm

Zoltán ZÉMÁN

Professzor

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (MATE)

Magyarország, Gödöllő

DIGITALIZÁCIÓS FORDULAT A PÉNZÜGYI VILÁGBAN, MEGVÁLTOZOTT VILÁGUNK JÖVŐBELI KIHÍVÁSAI

Az új évezred rendkívüli kihívások elé állította az emberiséget. Globális gazdasági válságok, háború és pandémia idejét éljük egy újabb gazdasági recesszió árnyékában. Az egymást követő sokkhatások kihívásaira a gazdasági szereplők különbözően reagáltak. Vannak, akik „belehaltak” és vannak, akik lehetőségként tekintenek rá. Radikálisan megváltozott életmódunk, szokásaink, gondolkodásunk. A negyedik ipari forradalommal elindult digitalizációs folyamatok a COVID-19 hatására valamennyi iparágban felgyorsultak. A fogyasztói szokások gyökeresen átalakultak, az online csatornák felé fordultunk akár tanulásról, munkáról vagy pénzügyeinkről legyen szó. Felmérések szerint a vállalatok digitális interakcióinak száma 2021-ben 22 százalékponttal növekedett, ami azt jelenti, hogy már több interakció valósul meg a digitális térben, mint azon kívül. [MNB 2022.] és ez a tendencia a magasan fejlett országokban, valamint a fiatal generáció (Y, Z és Alfa generációk) körében még

inkább megfigyelhető. Könnyebb és eredményesebb volt az alkalmazkodás azon vállalatok számára, akik alapvetően digitális üzleti modellel rendelkeztek így innovatív megoldásaikra nyitottabbá vált a piac, ők a pénzügyi szektor legfiatalabb szereplői: a FinTech (Financial Technology) vállalkozások.

Ráadásul 2020-ban bekövetkezett egy olyan „digitalizációs fordulat”, amely tartósan és irreverzibilisen megváltoztatta a gazdasági ökoszisztémát. Forradalmian új technológiák csatlakoznak a pénzügyi szektor fejlesztéseinek eszköztárához, melyek ismerete és alkalmazása elengedhetetlen feltétel az üzleti stratégiák újraalkotásához a sikeres digitális átállás érdekében. A teljesség igénye nélkül bemutatunk néhány olyan innovációt, ami a negyedik ipari forradalom pénzügyi szektorát érinti. Mesterséges intelligencia (AI) alapú öntanuló algoritmusok segítségével, emberi beavatkozás nélkül képesek rendszerek a természetes nyelvek feldolgozására és a vállalati ügyfélkommunikáció gép alapú vezérlésére. AI segíti az intelligens ügyfélprofil alkotást vagy portfólió menedzsmentet is, melyekhez korábban jelentős humán tőkebefektetésre volt szükség. A banki tanácsadók és szakértők munkáját robottanácsadók és chatbot alkalmazások és komplex pénzügyi asszisztens szolgáltatásokat is az AI alapon üzemeltetett ügyfélszolgálatok veszik át. Nem ritka, hogy a kockázatkezelés és csalásmegelőzés feladatait is szoftveres megoldásokkal végzik el a pénzügyi- és hitelműveletek során. A „neobankok” - azaz a fizikai fiók nélkül működő bankok - számára soha nem látott „lehetőséget” jelentett a piaci betörésre az, hogy mozgásukban fizikailag korlátozták emberek millióit a kormányzati intézkedések.

Az RPA (robotizált folyamatautomatizálás) olyan feladatok automatizálására tökéletesen alkalmas, mint az információ sűrítés, vagy tranzakciómenedzsment. A fejlett digitális megoldásokhoz széleskörű adatbázisokra, azaz BigData és felhő alapú szolgáltatások alkalmazására van szükség - amely a BigTech vállalatok egyik erőssége. Ezen „Tech Óriások” alaptervékenységük mellett egyszerre pénzforgalmi, hitelezési és egyéb banki tevékenységeket is végeznek, ami a szabályozás- és adózás, valamint adatvédelmi és fogyasztóvédelmi szempontból számos aggodalomra ad okot. Gondoljunk csak a Google, az Amazon vagy a Facebook digitális világunkban betöltött felbecsülhetetlen erejére és befolyására. A nyílt bankolás Európai Unió PSD2 irányelve alapján 2019. szeptember 14-én indult Magyarországon. A pénzügyi szolgáltatások „Plug & Play” dobozos megoldásaival már alacsony költségekkel is új versenytársak jelennek meg a korábban hagyományosan szigorúan ellenőrzött banki és hitelintézeti szolgáltatók piacán. A „blokklánc technológia” közismert alkalmazási területe a kriptoeszközök piaca, de a pénzügyi eszközök „tokenizációja” miatt általánosan kiszélesedett a felhasználási zóna. A blockchain alapú infrastruktúrák elterjedésével jöhetett létre a pénzügyi tranzakciók gyorsabb és biztonságosabb elszámolása, teljesítésük kontrollálása és az ún. „okosszerződések” alkalmazása is. A kriptoeszközök forgalmazása mellett az osztott főkönyvi technológiák (DLT) és a RegTech (Regulatory Technologies, szabályozói követelményeknek való megfelelésre szolgáló digitális technológiák gyűjtőneve) vállalkozások is hatalmas fejlődésen mentek keresztül 2013-óta.

Összességében egyértelmű, hogy stratégiai fontosságú tényezővé vált a szervezetek átfogó digitális transzformációja – mind a belső működés mind a külső interakciók vonatkozásában, valamint rugalmasabb és gyorsabb munkafolyamatok kialakítása és minél egyszerűbb elérhetőség kialakítása az ügyfelek irányában.

Magyarországon a pénzügyi szoftverfejlesztés és rendszerintegráció, a fizetési szolgáltatások, adatelemzés és tárolás, valamint üzleti intelligencia területén tapasztaljuk a fintech szektor előretörését - ott is elsősorban B2B szolgáltatóként - vagy az inkumbensek partnereiként jellemzően. 2021-ben 130 vállalkozást jegyeztek, mely „FinTech” tevékenységgel foglalkozik. Ami a digitális technológiák vállalati tevékenységekbe való integráltságát illeti, Magyarország a 26. helyen áll az uniós országok között. [European Commission, DESI 2021.]. A felzárkózás sürgető, hiszen 2020-ban rekordot döntött a Fintech kockázati tőkebefektetések volumene Amerikában és közel megháromszorozódott Európában is (2013-2020. között) a FinTech vállalatok száma. A feladat tehát nagyszerű és sok kihívást tartogat, ami számos kockázatot is rejt magában a szabályzók és a felhasználók oldalán egyaránt, de a fejlődés megállíthatatlan!

A felhasznált irodalom listája

1. MNB (2022.) MNB Fintech és digitalizációs jelentés 2021., <https://www.mnb.hu/letoltes/fintech-e-s-digitaliza-cio-s-jelente-s-2021.pdf> (letöltés ideje 2022.05.28.).
2. European Commission, DESI (2021.) European Commission, *Shaping Europe's digital future, DESI jelentés 2021.* file:///C:/Users/sarko/Downloads/DESI_2021__Hungary__hu_avzD4IORLGvccI6e87Cpa8i8XI_80589.pdf (letöltés ideje 2022. 05. 27.)

Nidhi SHARMA

*Research Scholar, Department of Business Administration
School of Business & Commerce, Manipal University Jaipur
Jaipur, India*

Dr R.K TAILOR

*Associate Professor, Department of Business Administration
School of Business & Commerce, Manipal University Jaipur
Jaipur, India*

NEW TRENDS OF E-BANKING: ROBOTIC PROCESS AUTOMATION

In this competitive era, it has become essential for banks and financial institutions to continually evolve and provide exceptional customer services to users. Robotic Process Automation is a technological tool to empowered it. E-banking is a new trend in the field of banking industry. Banks play a significant role in the present modern era as banks are becoming a part of daily life because they provide the necessary services. As banks provides many facilities to customers, E-banking took place to make it easier for customers, financial institutions and banks also. Robotic Process Automation has enabled banks to make E-banking as a tool to provide most of the banking services to the customers at their current place without moving anywhere.

E-banking is an initiative towards make the banking services more convenient for customers, financial Institutions and banks. E-banking enables customers and others financial institutions to access the banking services from their current location in place of traditional branch banking. Robotic Process Automation has enabled banking industry to automate their manually repetitive tasks such as data entry, check clearance, account statement, customers quires and knowledge about new product and services through e-banking. In this present time e-banking is providing various facilities to the customers such as account opening, money transaction, loan application, making payment etc using computer and mobile. E-banking is beneficial not only for customers but also for the banks as it reduces the cost and time. The main objective of this study is to explore the role of Robotic Process Automation to make the banking services easier for customers through e-banking. This paper includes the new trends of e-banking in the banking industry.

Gábor SÜVEGES

assistant professor, University of Miskolc, Hungary

Sándor BOZSIK

associate professor, University of Miskolc, Hungary

Judit SZEMÁN

associate professor, University of Miskolc, Hungary

CAPITAL ADEQUACY AND MATURITY MATCHING STATUS OF HUNGARIAN DISTRICT HEATING COMPANIES

The financial situation of a company or a group of companies in an industry is analyzed by means of ratios of the financing structure. This paper examines the capital adequacy and maturity matching of district heating companies in Hungary using disaggregated annual reports. The methodology is based on report analysis, using data from the accounts of the companies providing district heat services in Hungary -72 companies make up the sample-. The analyses provide a comprehensive picture of the capital adequacy and coverage ratios of the district heating companies and show that the maturity matching principle is implemented differently for the different profiles of district heating companies.

Previous studies have shown that the resource structure of district heating companies is different, and the principle of maturity matching is implemented in different ways. In this research, we conduct further investigations focusing on the data from the disaggregated annual reports, in order to gain a more in-depth understanding of the of the owner's equity and liabilities of these companies.

To achieve the research objectives, vertical and horizontal analyses were needed. For each breakdown by a given grouping criterion, the capital adequacy (Equity/Total Resources) was first examined by performing analysis of variance and Post Hoc tests, followed by the maturity matching using two coverage ratios - Coverage of Invested

Assets I (Equity/Invested Assets) and Coverage of Invested Assets II (Equity + Long-Term Liabilities/Invested Assets) - and descriptive statistics tools. The novelty of the research is that the coverage ratios are also calculated on the basis of a database including disaggregated annual reports.

The database for the study consists of the companies' annual reports between 2009-2017. In Hungary, 89 companies are currently providing district heat services in 93 settlements, of which 72 were included in the sample. Based on the accounting unbundled reports, it can be stated that the structure of owner's equity and liabilities of district heating companies is significantly influenced by the sales size and ownership structure. The principle of maturity consistency is implemented in different ways. On average, the companies with a district heating profile, the largest sales size, own heat production and the majority of the companies that are not privately owned are characterized by higher coverage, while the most conservative financing strategy based on the long-term coverage ratio indicators is that of FŐTÁV Zrt.

Інна ЯКУШЕВА

к.е.н., доцент

кафедра фінанси, облік і оподаткування

Таврійський державний агротехнологічний університет

ім. Дмитра Моторного,

м. Запоріжжя, Україна

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

Рівень соціально-економічного розвитку країни багато в чому залежить від стану фінансових взаємовідносин домогосподарств зі всіма інституційними суб'єктами економіки. В світі останніх подій особливу актуальність набуває проблема фінансової безпеки домогосподарств, яка є складовою фінансової безпеки держави та важливим індикатором стійкості всієї економічної системи країни..

Фінансова безпека домогосподарств представляє собою такий їх стан, при якому можливо задоволення основних економічних інтересів, стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз, забезпечення якісного та гідного рівня життя кожного індивідуума. Фінансова стійкість домогосподарств це їх здатність витримувати дестабілізуючі явища, які виникають при реалізації різноманітних загроз і продовжувати за тих умов підтримку свого функціонування.

Досягнення фінансової безпеки вимагає врахування всіх її складових для ефективного управління фінансовими ресурсами домогосподарства. В цілому – фінансова безпека це системна соціально-економічна категорія, яка характеризує рівень життя, матеріального забезпечення потреб, нормальне функціонування кожного члена домогосподарства.

Загроз фінансової безпеки забагато і вони досить різноманітні. Серед основних можна виділити: низький рівень доходів; низький рівень фінансової дисципліни домогосподарств; брак заощаджень; низький рівень фінансової та

юридичної грамотності, інклюзії; значна корумпованість; низький рівень соціального захисту населення та соціальних гарантій з боку держави; низька адаптивність та здатність швидко реагувати на загрози та ризики; уразливість домашніх господарств.

Відомо, що рівень фінансової безпеки домогосподарств залежить від наявності та використання сукупних ресурсів – матеріальних, фінансових, джерел активних і пасивних доходів. Ретельне планування та прогнозування витрат, управління особистими фінансами та сімейним бюджетом, прийняття оптимальних фінансових рішень – важливі складові фінансової міцності домогосподарства. Зовнішні загрози та ризики необхідно постійно моніторити, враховувати та адаптуватися до них (складно на них впливати) а внутрішні – вимагають грамотного керування.

Фінансовою наукою напрацьовано багато комплексних показників, які характеризують фінансову безпеку домогосподарств на макрорівні, таких як: відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу; частка витрат на продовольчі товари в споживчих грошових витратах домогосподарств; індекс споживчих цін; відношення наявного доходу населення до ВВП; схильність населення до заощаджень; відношення обсягів заробітної плати до обсягів соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів; рівень закредитованості населення; показники рівня безробіття, рівня бідності, рівня фінансової грамотності населення [2]. Існує багаторівнева система показників внутрішньої оцінки фінансової безпеки з боку домогосподарства.

Безумовно, фінансова безпека кожного окремого домашнього господарства тісно пов'язана з економічним станом країни, але ключовою основою фінансової безпеки є можливість і схильність формувати особисті заощадження. На початок 2022 року в Україні функціонувало 14,678 млн. домогосподарств і тільки 11,8 % з них робили заощадження. При цьому 48,4 % домогосподарств вважали свій дохід достатнім але заощаджень не робили [3]. Середній клас в Україні останні роки скорочувався, а частка тих хто вимушений економити на продуктах харчування залишається відносно високим. В умовах воєнного стану та продовження ескалації конфлікту ці негативні тенденції та проблеми загострилися неймовірно.

Важливою функцією держави є забезпечення встановлених соціальних стандартів і гарантій, що дають змогу працездатним громадянам та пенсіонерам вести фінансово спроможний, гідний спосіб життя [1]. Але відповідальність у забезпеченні фінансової безпеки у більший мірі покладається саме на домогосподарство через реалізацію моделей і стратегій ефективної фінансової поведінки (пошук стабільних доходів і диверсифікацію джерел отримання доходів, контроль та оптимізація витрат тощо). Зміцнення фінансової безпеки домашніх господарств України передбачає постійне адаптування їх функціонування до динамічних умов зовнішнього середовища, максимальну

мінімізацію ризиків, використання механізмів нагромадження заощаджень та створення капіталу.

Список використаних інформаційних джерел

1. Ситник Н.С., Стефанків Б.О. Фінансові аспекти складників економічної безпеки держави // Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор», Випуск 1-2 (44) 2018, с. 136-140. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/29.pdf> (дата звернення: 25.05.2022).
2. Фінансова безпека домогосподарств в Україні: сучасні проблеми та механізм забезпечення / За заг. ред. д.е.н., проф. Пушка Б.І.: монографія. Львів: СПОЛОМ, 2020. 273 с. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/Finansova-bezpeka.pdf> (дата звернення: 25.05.2022).
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 26.05.2022).

Іван ЯЦЕНКО

здобувач наукового ступеня доктора філософії
Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна

СТРИМУЮЧІ ТА СТИМУЛЮЮЧІ ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕГМЕНТУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Починаючи з 2015 року фінансовий ринок України зазнає глибоких трансформацій, що зумовлюється цілою низкою різномістових чинників як внутрішнього, так і зовнішнього походження. Так, з позиції внутрішнього середовища до таких факторів впливу, насамперед, доречно віднести багаторічне накопичення фінансових та інституційних дисбалансів в економічних відносинах між учасниками фінансового посередництва. Вони, своєю чергою, призводили до викривлення реального стану фінансового сектору та формування його «уявної» фінансової стабільності, що в умовах початку військової агресії Російської Федерації у 2014 році відразу перетворилося на реальні загрози та поглибили рівень економічного падіння.

Якщо ж розглядати трансформацію вітчизняного інституту фінансового посередництва з позиції зовнішнього середовища, то тут спостерігалось кілька визначальних трендів. По-перше, це поступова світоглядна модифікація цільового призначення фінансового посередництва та поглиблення його соціалізації та екологізації (останнє вживається у широкому тлумаченні, маючи на увазі як суто екологічний аспект та сприяння забезпеченню сталого розвитку суспільства, так і дотримання принципу безпечності для стабільного економічного розвитку. По-друге, це активний розвиток стартапів, які своєю чергою, стимулюють розвиток інвестиційного сегменту фінансового сектору, що у тому числі стосується і України. Так, аналіз джерел фінансування стартапів, здійснений А.Р. Дубом та М.-С. Б. Хлопецькою [1] дозволив обґрунтувати, що

«основними ресурсами підтримки та сприяння розвитку інноваційних проєктів в Україні є венчурні компанії, які вкладають чималі кошти як на початкових етапах, так і на етапах розвитку та розширення проєктів. Обсяг же фінансових ресурсів, які надходять від бізнес-ангелів та бізнес-акселераторів, є меншим і скеровується, головним чином, в початкові стадії впровадження проєктів». Водночас, очевидним є, що умови економічної нестабільності та об'єктивну високу ризиковість стартап проєктів участь як банківського сектору, так і держави є мізерною. Перекладаючи цю ситуація, яка характерна для України ще з 2014 року, на поточний воєнний стан, у якому опинилася Україна через повномасштабне вторгнення Російської Федерації, вважаємо, що наразі вітчизняний фінансовий сектор «приречений» посилити свою інвестиційну компоненту, оскільки ні відновити, а тим паче забезпечити позитивний приріст української економіки на принципах інноваційності, виключно застосовуючи інструменти банківського та державного фінансування, недостатньо.

Варто відмітити, що протягом останніх 15 років інвестиційний сегмент фінансового сектору України зазнавав різноманітних змін, у тому числі його економічної вагомості (рис. 1).

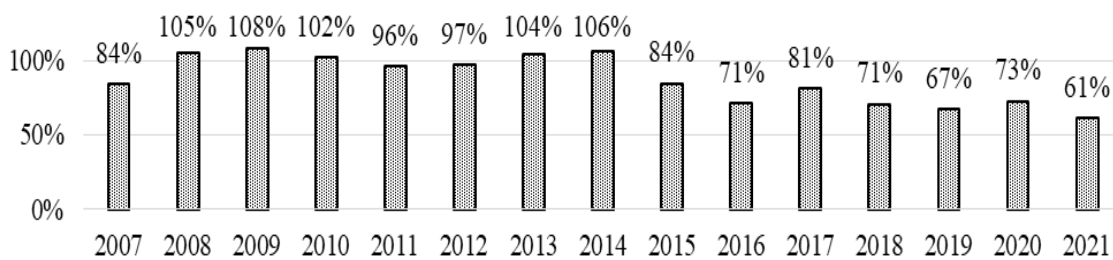

Рисунок 1 - Динаміка співвідношення вартості активів оферентів інвестиційних фінансових послуг до ВВП України протягом 2007-2021 рр., %*

Позначення: * - при врахуванні банків та страхових компаній бралися лише ті, що здійснюють інвестиційну діяльність

Примітка. Розрахунок автора на основі офіційних статистичних даних

При цьому зауважимо, що до оферентів інвестиційних фінансових послуг відносимо: інститути спільного інвестування, компанії з управління активами, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії та банки. Отже, як видно з рис. 1 за результатами 2021 року економічна вагомість інвестиційних фінансових послуг поступається їх рівню, яким мав місце на кінець 2007 року.

При цьому, найвищі показники мали місце протягом 2008-2014 років, навіть незважаючи на наслідки глобальної фінансової кризи 2008 року. Водночас, саме події непереборної сили, до яких відносимо війну, новітні епідеміологічні виклики, є найсуттєвішими стримуючими чинниками з очевидних причин (як правило вони супроводжуються безпосередньою фізичною зупинкою економічних відносин).

Водночас, війна в Україні 2022 року характеризується унікальною особливістю, а саме: не декларативною (як це було у 2014 році), а реальною підтримкою з боку країн цивілізованого світу.

Це, на нашу думку, і зумовлює вищий кредитний рейтинг України, аніж Росії, незважаючи на неймовірно великі людські жертви, значні збитки виробничому потенціалу та інфраструктурі України, а також прогноз зниження реального ВВП на 35% у 2022 році.

Важливо відмітити, що починаючи з 2017 року вартість активів спеціалізованих інвестиційних фінансових посередників характеризувалася стабільним зростанням. Більше того, частка активів ІСІ у загальному обсязі активів оферентів інвестиційних фінансових послуг за результатами 2021 року становила 14% (рис. 2).

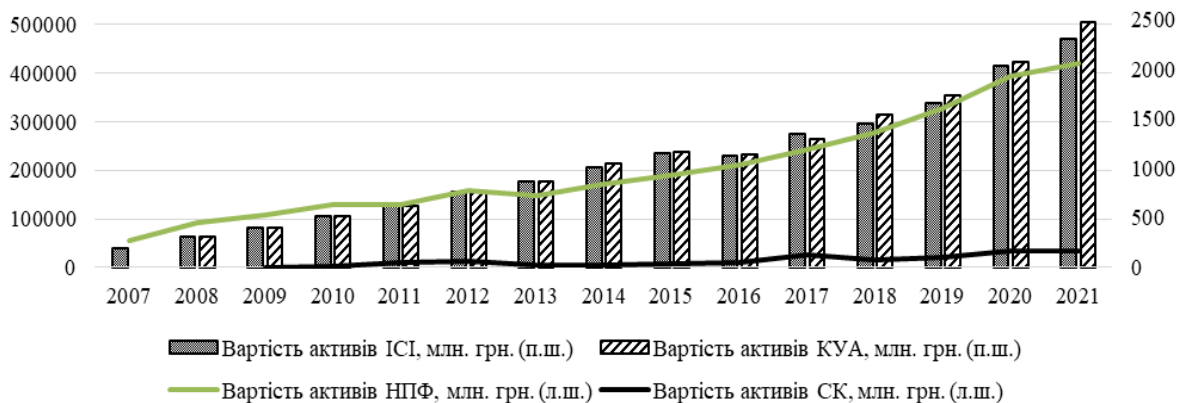

Рисунок 2 - Динаміка вартості активів оферентів інвестиційних фінансових послуг в Україні протягом 2007-2021 років

Для порівняння у 2013 році це значення становило 11%. Тобто, це є свідченням існування потенціалу до розвитку саме інвестиційного сегменту фінансового сектору України, незважаючи на об'єктивно складні економічні умови ще з 2009 року.

При цьому відмітимо, що передумовою ефективного розвитку вітчизняного ринку інвестиційних фінансових послуг, окрім формування сприятливого інституційного середовища (обґрунтуванню якого будуть присвячені наші подальші наукові дослідження) необхідно також реалізовувати імпаکت-інвестування, тобто інвестиції, спрямовані на вимірюваний позитивний соціальний, економічний або екологічний вплив поряд з фінансовою віддачею.

Список використаних інформаційних джерел

1. Дубом А.Р., Хлопецька М.-С. Б. Джерела фінансування стартапів та можливості їх залучення в Україні. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2016. Випуск 1 (117). С. 87-92. URL : [http://ird.gov.ua/sep/sep20161\(117\)/sep20161\(117\)_087_DubA,KhlopetskaV-S.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20161(117)/sep20161(117)_087_DubA,KhlopetskaV-S.pdf) (Дата звернення 31.05.2022).

СЕКЦІЯ 3
ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ
ІНТЕГРАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ

3. SZEKCIO.
INNOVATÍV GAZDASÁGFEJLESZTÉS AZ INTEGRÁCIÓS STRATÉGIÁK
MEGVALÓSÍTÁSÁBAN

SECTION 3
INNOVATIVE ECONOMIC DEVELOPMENT IN CONDITIONS OF THE
INTEGRATION STRATEGIES' IMPLEMENTATION

Lyudmyla ALEKSEYENKO

Dr. of Econ., Professor

Head of the Department of Management and Administration
Ivano-Frankivsk Research and Development Institute of Management
of West Ukrainian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Oksana TULAI

Dr. of Econ., Professor

Head of the Department of International Relations and Diplomacy
West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

APPLIED ASPECTS OF THE ENVIRONMENTAL COMPONENT
OF BUSINESS IN TERMS OF GEOLOCATION OF THE GREEN ECONOMY

The environmental component of social responsibility of management must adapt this responsibility to the changing political context and priorities of partners. The modern radical transformation of management methods implies that one of the primary tasks is to create a mechanism based on the widespread use of economic and environmental instruments [1, p. 77-94; 2]. The environmental component of social responsibility of management should take into account such aspects as: the interaction of international environmental governance, science and politics; increasing resilience to climate change and climate neutrality, taking into account the feasibility of sustainable energy models; promoting healthy and productive ecosystems; expansion of the closed-loop economic model and resource efficiency; activities to free the planet from pollution and improve its condition.

Economic relations in the conditions of formation of green economy require formation of strategy of ecological policy for increase of economic and ecological efficiency of nature use and maintenance of resource and ecological safety. The Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine was established on May 27, 2020. The Ministry formulates and implements state policy in the field of: environmental protection; environmental and within the powers provided

by law, radiation, biological and genetic safety; protection, use and reproduction of aquatic bioresources; in the field of fisheries and fisheries industry; forestry and hunting.

The environmental component of social responsibility of management should be based on the implementation of economic and environmental policies aimed at sustainable development of environmentally balanced production and ensuring new environmental needs (environmentally friendly goods, services, working conditions). Compliance with the requirements of the standard requires an independent assessment carried out by a competent conformity assessment body with the involvement of qualified experts (auditors). Evaluate the finished product and its life cycle (components, production technology, packaging, storage conditions, transportation, disposal) and the associated impact on the environment. Of the existing eco-labels, about 80% are integrated into the Global Ecolabeling Network (GEN). Its purpose is to disseminate information on the meaning and benefits of using the eco-label. Environmental certification and labeling is a guide for consumers who are interested in consuming quality and safe products.

The economic community faces challenges: digitalization, an attractive investment climate, and a green economy [3; 4, p. 1263-1279]. There is a change in investment priorities. Countries are changing their state policy towards sustainable development, giving priority to the "green" economy. There is a question of re-profiling of financial flows taking into account this trend.

The introduction of "green" finance is due to the refusal of banks and investment funds of developed countries to lend and invest in companies in the oil sector and other extractive industries that pollute the environment. Behind the "green" initiatives there are larger capitals that need to be invested in something. The idea of investment was a "green" economy - goods and services created with minimal use of carbon to prevent weather shocks. Selim Elekdag and Maxwell Tuuli in *Weather Shocks and Exchange Rate Flexibility (2022)* acknowledge that the stabilizing properties of fixed and flexible exchange rate regimes are intended to answer the research question of whether greater exchange rate flexibility helps the economy adapt to weather shocks. It has been argued that although weather shocks are generally detrimental to per capita income growth, the impact is less severe under exchange rate flexibility regimes; exchange rate flexibility not only helps mitigate the initial effects of the shock, but also promotes faster recovery; the exchange rate under the flexible regime supports real export growth. Contrary to standard theoretical forecasts, financial analysts have found that countercyclical fiscal policies may be ineffective under fixed regimes amid high debt, emphasizing the importance of a combination of policies and precautionary (fiscal) buffers [5].

By 2050, the following measures will be taken to achieve zero net emissions in the world economy: increase investment in "green" infrastructure; a gradual increase in the carbon tax is envisaged, which will lead to higher prices for goods associated with high emissions; a training program has been developed to assist less skilled workers in

the transition to green industries; there is a tax credit for earned income to reduce taxes for lower-income workers.

In conclusion, the implementation of the United Nations Environment Program on Climate Change, Biodiversity and Pollution should help build a sustainable model of society in the world after the pandemic.

References

1. Alhamad A.M., Bin Mat Junoh M.Z., Binti Tunku Ahmad T.S., Eneizan B. *Green marketing strategies: theoretical approach. American journal of economics and business management.* 2019. Vol.2. P. 77-94.
2. Прогнімак О.Д., Іщенко О.Ю., Касперович О.Ю. *Формування соціальної відповідальності бізнесу: взаємодія з місцевими спільнотами та владою.* URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Usoc/2006_5/94-105.pdf (дата звернення: 30.05.2022).
3. *The European Commission and UNEP Strengthen Cooperation in Renewed Memorandum of Understanding.* Retrieved from: <https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/european-commission-and-unep-strengthen-cooperation-renewed> (accessed: May 28, 2022).
4. Dangelico R.M., Vocalelli D. "Green marketing": an analysis of definitions, strategy steps and tools through a systematic review of the literature. *Journal of cleaner production.* 2017. Vol. 165. P. 1263-1279.
5. Selim Elekdag, Maxwell Tuuli. *Weather Shocks and Exchange Rate Flexibility. Working Paper. No. 2022/093. May 13, 2022. 38 p.*

Róbert BACSÓ

DsC, nagydoktor, professzor

Számvitel és Auditálás Tanszék vezetője

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Beregszász, Ukrajna

ÜZEMANYAGVÁLSÁG HATÁSA UKRAJNA GAZDASÁGÁRA

A háború megkezdésével több olyan ágazatban is érezhetővé vált az orosz és fehérorosz energiaforrásoktól való függése az országnak, de talán a legnagyobb mértékben tapasztalhatóvá vált az üzemanyag terén. Mivel Ukrajna üzemanyagellátásának a 75% Fehéroroszországból és Oroszországból jött, ezért a háború első napjaitól a két ország leállította az importot. Bár a kormány nyugtatta a közvéleményt, hogy van elegendő üzemanyag a raktárokon (legalább 3 hónapnyi), a gyakorlatban már az első hónapban érezhető volt az üzemanyaghiány a benzinkutakon.

Már az első magyarországi humanitárius segély, melyet a magyar kormány Kárpátaljára küldött, több ciszterna üzemanyagot is tartalmazott, mely előrevetítette a problémát az egész ország számára.

A március hónapban még valamilyen mértékben kitartottak a benzinkutak készletei, ehhez persze hozzájárult az egy kézbe eladható mennyiség limitálása (max.20 liter).

Áprilistól kezdve, amikor már beindult a tavaszi mezőgazdasági munkálatok már csak hűségkértával rendelkező személyek tudtak tankolni a benzinkutakon. Az üzemanyag hiányt még nagyobb mértékben tetézték az orosz rakétacsapások, melyek

egyik célpontja az Ukrajnában lévő olajfinomítók és üzemanyagraktárok megsemmisítése volt, mellyel a katonaság üzemanyagellátását akarta megnehezíteni. Így több rakétatámadással teljesen megsemmisítette a lizicsánszki és a kremencsugi olajfinomítókat és több tucat üzemanyagraktárt. Mivel az üzemanyagszállítás egyik leggyorsabb és legkifizetődőbb szállítási eszköze a vasút, ezért az ukrán vezetőség úgy döntött, hogy az EU-ból szállít. Viszony egy komoly kihívást kellett megoldani: hogyan szállítsanak az Ukrajnai szélesnyomtávú vasúti hálózatán EU-s keskenysávú ciszternákat?

A megoldást Moldovában látták, mely ugyancsak szélesnyomtávú vasúti hálózattal rendelkezik. Amint elkezdtek szállítani Moldován keresztül Odessza felé (a frontra) az üzemanyagot, az oroszok 5 rakétatámadással használhatatlanná tették az egyetlen vasúti hidat, melyen keresztül bejöhettek volna az üzemanyag.

Így már csak üzemanyagszállító autók segítségével oldhatták meg az üzemanyaghiányt. Ez persze azt is jelenti, hogy nagy mennyiségű szállító autóra van szükség, melyek átlagosan nem több mint 20-30 tonnát hoz át a határon. Ez a mennyiség egy átlagos nagyvárosi benzinkút egy napi szükségletét elégíti ki. Vagyis a logisztikai problémák elsőrendűek, mivel a szállítási és elővásárlási kérdések nagy mértékben meghatározzák az üzemanyag piac telítettségét.

Az üzemanyag hiányának problémáját az országban nagy mértékben fokozta a kormány árstopja is, mely megszabta a benzin és gázolaj fogyasztói árplafonját. Erre azért volt szükség, hogy féken tartsa az elszabadult energiaárakat. E döntés egyben Áfa csökkentéssel és jövedéki adó eltörléssel párosult, mely lehetővé tette az üzemanyagár növekedésének mérséklését. Igaz, csak egy ideig volt pozitív hatással a gazdaságra. Mivel a fentebb említett harci cselekmények miatt az országban lévő tartalékok lassan kiapadtak, új beszerzési útvonalakat kerestek az üzemanyag piac szereplői.

Ezek főleg litván, lengyel és román beszállítók, akik a jelenlegi világpiaci árakon adják el az üzemanyagot az ukrán félnek. S mivel a fogyasztói árplafon Ukrajnában alacsonyabb a nagykereskedelmi árnál, ezért az ukrán benzinkutakon nagyon ritkán jelent meg benzin vagy gázolaj, hiszen az ukrán kormány nem kompenzálta a benzinkutaknak ezt az árkülönbséti veszteséget.

A gyakorlatban a cikk szerzője az utóbbi egy hónapban különböző internet-fórumokon vagy ismerősöktől, olykor az internet segítségével tudta meg, hogy jelenleg hol is lehet valamennyi liter üzemanyagot beszerezni. Ha egy nagyobb városban a benzinkutak sokasága miatt nagyobb szerencsével jár is az autós, a kisebb községekben és falukban nagyon is aktuálissá válik az üzemanyag utáni keresés, ami elég sok fáradságban időbe és persze idegbe kerül az autótulajdonos számára. Kijevben volt olyan nap is, hogy egy tankolónál több, mint 5 órát álltak az emberek, hogy 10 liter üzemanyagot vásárolhassanak.

Az benzinkút tulajdonosok és a kormány legutóbbi közös megállapodása e problémát próbálja orvosolni. Ennek megfelelően eltörölték az árplafont, de egy indikatív áron állapodtak meg a felek: a 95-ös benzint max.52 UAH (510-520 Ft), a dízelt pedig 58 UAH (570-580 Ft) literenkénti áron fogják értékesíteni a lakosság

számára. Ez egy nap alatt több, mint 27%-os árnövekedést jelentett, ami részben visszavágta a vásárlási kedvet is az autó tulajdonosoknál. Jelenleg az üzemanyag legnagyobb része Lengyelországon keresztül kerül be az országba. Ehhez maximálisan leegyszerűsítették az engedélyezést, valamint a határátlépést a tartálykocsiknak. A fuvarozó cégek számára minden féle környezetvédelmi előírást is maximálisan lecsökkentettek. Ezek a döntések részben segítettek megnövelni a piaci kínálatot és jelenleg nem tapasztalható sorban állás a kárpátaljai benzinkutakon. Igaz, a középső ukrajnai régiókban az ellátási kérdések még mindig aktuálisak, ott a benzinár is jelentősen nagyobb. A helyzetet kihasználva az online térben vannak olyan kereskedők, akik házhoz is szállítják a 20 vagy annál nagyobb mennyiségű üzemanyagot, igaz megkérve az árat – kb. 1000 Ft/liter áron.

Egy hete elkezdődött az USA-ból, az Amszterdam-Rotterdam-Antwerpen (ARA) régióból, német, skandináv és balti olajfinomítókból származó olajtermékek lengyel forrásból való behozatala. Az üzemanyagot kombinált szállítási módokkal juttatják el Lengyelországon keresztül. Emellett az átrakodás növelésének lehetőségét is tárgyalják a felek, és már meg is érkezett az egyik vezető lengyel cég, a PERN SA megerősítése a további kapacitások iránt. Megállapodások születtek az Ukrán Állami Vasutak („Ukrzaliznytsia”) és a lengyel PKP üzemanyag-szállítási munkájának szinkronizálásáról.

A jelenlegi üzemanyaghiányt középtávon a következőképpen lehetne csillapítani:

1. Az európai szabványoknak megfelelően az Ukrán vasútvonalakat össze kell kötni nyugati határokon keresztül Ukrajna olajraktárokig. Ez leegyszerűsíti és csökkenti a logisztika költségeit, valamint növeli az üzemanyag-ellátás volumenét.

2. El lehet kezdeni az üzemanyagszállító vagonok lecserélését olyanokra, amelyek megfelelnek az európai szabványoknak, és melyek tanúsítványt kapnak az EU-ban. Ez növeli a vasúti parkot és ennek megfelelően az üzemanyagimport mennyiségét. Véleményem szerint továbbra is a kőolajtermékek vasúti szállítására kell helyezni a hangsúlyt. Irreális a piacot üzemanyag-teherautókkal telíteni folyamatosan.

3. Az állami forrásokat felhasználni stratégiai üzemanyag-tartalékok létrehozására háromhavi fogyasztás mennyiségében számolva un. „biztonságos helyeken”. Továbbá biztosítani olyan járműveket, amelyek olajtermékeket szállítanak Ukrajnába (most sok európai beszállító fél a határon túlról küldeni).

Egyelőre nem világos, hogy a listán szereplő elemek megvalósulnak-e. Például több mint egy éve folyik a vita a költségvetési források stratégiai üzemanyag-tartaléknak szükségességéről, ám ilyen tartalék végül mostanáig sem jelent meg.

A kormány üzemanyagpiaci erőfeszítései eddig csekély módon érintették a piacot és főleg Közép-Ukrajnában nem is lett könnyebb a helyzet. A benzinkúttulajdonosok szerint a hiány legkorábban egy hónapon belül fog érezhetően csökkenni.

Reméljük, hogy az üzemanyaghiány mihamarabb megoldódik, mivel júniusban elkezdődik az aratás, amelynek sikere nagy mértékben fog függeni az üzemanyag folyamatos ellátásától (is) és meghatározza Ukrajna és a világ gabonaellátottságának szintjét.

Світлана БОЙДА

к. е. н., асистент

*кафедри економічної теорії, менеджменту і адміністрування,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

ТЕХНОЛОГІЇ СИТУАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ МІНЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Одним із головних інструментів сучасного менеджменту є технології управління персоналом підприємства, від вибору яких безпосередньо залежить здатність суб'єкта господарювання успішно функціонувати у мінливому зовнішньому середовищі. Швидке поширення процесів діджиталізації економіки, складні соціальні умови, спричинені COVID-19 та війною росії проти України, зумовлюють виникнення нових вимог до управління людськими ресурсами. Сьогодні, управлінські технології перенаправляються в сторону системи мотивації персоналу, що враховує індивідуальні мотиви працівників [2]. Наприклад, до чинників стимулювання праці, що набувають все більшої популярності в сучасних умовах, можна віднести: зручний та / або вільний графік; можливість дистанційної роботи; особистісний розвиток (можливість навчання, підвищення кваліфікації, удосконалення знання іноземної мови) за рахунок організації; можливість прояву ініціативи та особистісних здібностей; морально-психологічне задоволення від результатів діяльності тощо.

Також, одним з інноваційних рішень, що може бути використане підприємством, є цифровізація процесів економічної діяльності [1, с. 35]. Діджиталізація повністю змінює кадрову політику на підприємстві. Працівники та управлінський персонал отримують доступ до всеосяжної системи даних з кадрових ресурсів підприємства, що підвищує рівень і швидкість прийняття рішень, а також автоматизує й систематизує рутинні процеси [1, с. 36].

Поширення дистанційної форми зайнятості вимагає застосування специфічних управлінських технологій, пов'язаних із певними труднощами віддаленого управління діяльністю працівників. При найманні на роботу дистанційних працівників, менеджер з персоналу має звернути увагу на такі особистісні якості, як здатність до самоорганізації та самоконтролю, уміння працювати ізольовано, на другий план відходять комунікаційні здібності та здатність командної роботи. Дистанційне управління працівниками вимагає нових навичок, таких як: розробка конкретних, вимірюваних цілей для кожного працівника; наявність різних каналів комунікації для забезпечення постійного зв'язку; постановка щоденних /щотижневих /щомісячних завдань та контроль їх виконання [3, с. 36].

Отже, у сучасних реаліях української економіки першочерговим завданням у діяльності підприємств є впровадження сучасних інноваційних технологій управління персоналом, направлених на розкриття та удосконалення потенціалу

працівників, їх здібностей до генерування нових ідей та підвищення конкурентоспроможності підприємства. При цьому важливим моментом є врахування психологічної складової, яка має суттєвий вплив на всі аспекти трудових відносин.

Список використаних інформаційних ресурсів

1. Кустріч Л.О., Кустріч В.І. Інновації в системі управління персоналом. Економіка та держава. 2022. № 4. С. 34-38. 2. Сукрушева Г.О. Адаптація зарубіжного досвіду моделей мотивації як ефективного інструменту управління персоналом організації в сучасних умовах. Економіка та суспільство. 2022. № 35. С. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-52>. (дата звернення: 30.05.2022). 3. Яковенко О.І. Особливості дистанційного управління персоналом в сучасних умовах. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2022. Том 33 (72). № 1. С. 34-39.

Олена БУДЯКОВА

к.е.н., доцент кафедри смарт-економіки
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

БІОЕКОНОМІКА: ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ

Сучасні тенденції інтеграційних стратегій обумовлені необхідністю інноваційного розвитку економіки. Біоекономіка – інноваційний напрямок у розвитку економіки країн.

Стратегії біоекономіки привернули до себе увагу на початку цього століття [1], проте більш глобальний інтерес до стратегій біоекономіки був викликаний появою програмного документа Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) з біоекономіки «Біоекономіка до 2030 року – розробка політичного порядку денного» [2].

У багатьох країнах були розроблені власні стратегії біоекономіки, тоді як у низці інших країн питання біоекономіки були включені до інших політичних документів. ЄС представив свою стратегію біоекономіки у 2012 році й низка його держав-членів наразі має національні стратегії біоекономіки.

Огляд та узагальнення інформації щодо стратегій з біоекономіки наведено у роботах Ради з біоекономіки Німеччини [3; 4]. З погляду європейських перспектив найбільш актуальними є стратегії країн ЄС та G7 (Канада, Франція, Німеччина, Італія, Японія, Великобританія та Сполучені Штати).

В даний час майже 20 країн мають спеціально розроблені стратегії біоекономіки або перебувають у процесі їх розробки та очікується збільшення їхньої кількості. Важливість розвитку біоекономіки та її особлива роль набули широкого визнання. Також необхідно відзначити ще два важливі документи:

комюніке Глобального саміту з біоекономіки [5; 6] та Європейський маніфест зацікавлених сторін у галузі біоекономіки (Утрехтський Маніфест 2016).

У 2015 році понад 700 експертів близько 80 країн зустрілися на першому Глобальному саміті з біоекономіки в Берліні. Члени Міжнародного консультативного комітету з біоекономіки (37 експертів з усього світу, які ініціювали саміт) виклали узгоджені принципи та кроки, необхідні для їхнього просування, а також проілюстрували, як вони можуть бути застосовані до окремих Цілей сталого розвитку.

Цікаво, що всі стратегії дають власні визначення біоекономіки та розрізняються за тим, які сектори та інші аспекти вони вважають за доцільне просувати. Якщо, наприклад, розглянути два крайні підходи, то ОЕСР, наприклад, пропонує вузьке, а стратегія політики Німеччини – широке визначення.

Стратегія ОЕСР визначає: «Біоекономіку можна розуміти як світ, у якому біотехнологія робить значний внесок у економічний результат» [2, р. 8]. Це визначення повторюється в ОЕСР (2016), і в ньому особливо наголошується на ролі передових наук про життя в біотехнології.

Німецька ж стратегія розуміє біоекономіку як комплексне соціальне перетворення, яке включає різні галузі, такі як сільське господарство, лісове господарство, садівництво, рибальство, рослинництво та тваринництво, деревообробна, паперова, текстильна, хімічна й фармацевтична промисловість, а також виробництво енергії [7].

Усі стратегії пов'язані з широкими соціальними цілями, насамперед із необхідністю заміни викопних ресурсів у промисловому та енергетичному виробництві на відновлювану біомасу. Вважається, що широкомасштабна заміна забезпечує перехід до сталої економіки, яка вирішує проблеми, пов'язані з продовольчою безпекою, дефіцитом природних ресурсів, зміною клімату та навантаженням на навколишнє середовище.

Водночас біоекономіка може забезпечити нове зростання та робочі місця. Біомаса є унікальним джерелом вуглецю в тому сенсі, що вона може замінити майже всі можливі продукти, які отримують з використанням ресурсів викопного палива.

Крім цих загальних і широко поділюваних ідей, стратегії вказують на різні можливості та по-різному визначають ключові цілі в залежності від переважаючого промислового та економічного профілю та потенціалу природних ресурсів країн

Забезпечення сталого розвитку спочатку служило мотивацією для стратегій біоекономіки, але вони переважно приймали сталий розвиток біоекономіки як певну даність. Дискусії про вимоги до біоекономіки щодо стійкості набули свого розвитку порівняно недавно. Зазначені проблеми включають, зокрема, ризики того, що біоекономіка призведе до зростання використання лісів за рахунок скорочення біорізноманіття, а також той факт, що виробництво біоенергії призведе до збільшення викидів CO₂ у короткостроковій перспективі.

Наскільки впливовими виявляться ці проблеми, залежить від того, як розвиватиметься біоекономіка та як контролюватиметься її розвиток.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) пропонує приділяти в галузі біоекономічного виробництва особливу увагу досягненню компромісів, пов'язаних із сільським господарством та промисловістю, наголошуючи на сталому виробництві біомаси. ОЕСР також наголошує, що ми маємо бути уважні щодо різних джерел біоенергії та біопалива, оскільки вони можуть відрізнитися з погляду сталого розвитку.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) робить висновок, що вимоги стійкості посилюють роль інновацій.

Доповідь Об'єднаного дослідницького інституту біоекономіки Єврокомісії [8] також звертає увагу на екологічні аспекти біоекономіки, заявляючи, що «стійка біоекономіка» не може бути задумана без раціонального управління біологічними ресурсами, з дотриманням рівнів відтворення всіх відновлюваних ресурсів та здорових екосистем на суші та в морі» [8].

Отже, існуючі стратегії в галузі біоекономіки допомагають продемонструвати необхідність активнішого використання відновлюваної біомаси як заміну викопної сировини та продуктів з неї для створення більш сталого суспільства та інноваційного розвитку економіки в умовах реалізації інтеграційних стратегій.

Список використаних інформаційних джерел:

1. European Commission, 2002. *Life Sciences and Biotechnology: A strategy for Europe; COM (2002)27; European Commission: Brussels, Belgium, 2002.* https://ec.europa.eu/biotechnology/pdf/com2003-96_en.pdf.
2. OECD, 2009. *The Bioeconomy to 2030: Designing a Policy Agenda. Main Findings and Policy Conclusions.* OECD, Paris/ <https://www.oecd.org/futures/long-termtechnologicalsocietalchallenges/thebioeconomyto2030designingapolicyagenda.htm>.
3. Bioökonomierat – German Bioeconomy Council, 2015a. *Bioeconomy Policy. Synopsis and Analysis of Strategies in the G7. A Report from German Bioeconomy Council.* Bioökonomierat: Berlin, Germany.
4. Bioökonomierat – German Bioeconomy Council 2015b. *Bioeconomy Policy (Part II). Synopsis of National Strategies around the World.* Bioökonomierat: Berlin, Germany.
5. *Communiqué Global Bioeconomy Summit, 2015, Making Bioeconomy Work for Sustainable Development.* http://gbs2015.com/fileadmin/gbs2015/Downloads/Communique_final.pdf.
6. El-Chichakli, B., von Braun, J., Lang, C., Barben, D. and Philp, J., 2015. *Policy: Five cornerstones of a global bioeconomy.* *Nature.* 14 July 2016, vol 535.
7. Priefer C, Jörissen J, and Frör O., 2017. *Pathways to Shape Bioeconomy. Resources 6: 1–23.*
8. Ronzon, T. et al., 2017. *Bioeconomy Report 2016. European Commission JRC Scientific and Policy Report. EUR 28468*

Наталія ВДОВЕНКО

*доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри
глобальної економіки, Національний університет біоресурсів
і природокористування України, м. Київ, Україна*

Роман КОНОВАЛОВ

*аспірант кафедри глобальної економіки
Національний університет біоресурсів
і природокористування України, м. Київ, Україна*

МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ СІЛЬСЬКОГО ТА РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА

Для того, щоб досягти поставлених завдань конкурентоспроможного розвитку, необхідно бути добре поінформованими про всі зміни, які відбуваються у запасах та їх видовому складі, наявних виробничих потужностях. Існуюча система отримання показників щодо виробництва, зокрема риби, не повністю задовольняє потреби в отриманні інформації. При цьому для виконання функції розподілу між суб'єктами господарювання, зайнятих рибогосподарською діяльністю, квот спеціального використання водних біоресурсів потрібна наявність показників у розрізі респондентів. Нині згідно до законодавства дані про стан рибного господарства надаються тільки у зведеному знеособленому вигляді. Умовою отримання такої інформації від сільськогосподарських підприємств є добре організований облік виробничих процесів і зведений облік виловленої риби й інших водних біологічних ресурсів. Як показали дослідження, шляхом вирішення цього питання є запровадження адміністративної звітності.

Встановлено, що адміністративні дані – це дані, отримані на підставі спостережень, проведених органами державної влади (за винятком органів державної статистики), органами місцевого самоврядування та іншими юридичними особами відповідно до законодавства та з метою виконання адміністративних обов'язків та задач, віднесених до їх компетенції. Це офіційні документовані дані, що дають кількісну характеристику явищ і процесів, які відбуваються в економічній, соціальній, культурній, інших сферах життя.

Методологічною базою дослідження є діалектичний метод пізнання дійсності, системний, комплексний, диференційований підходи до вивчення економічних явищ, фундаментальні дослідження вітчизняних і зарубіжних учених з проблем обліку аквакультурного виробництва, закони, програми, концепції та інші законодавчі документи, дані Організації ООН з питань продовольства та сільського господарства (FAO), Світової організації торгівлі (WTO), регіональних рибогосподарських організацій (NAFO, NEAFC, CCAMLR, Globefish та ін.), Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), а також наукова інформація, що має форму недрукованої продукції і розміщена у світовій комп'ютерній мережі Internet. З набуттям 28.04.2012 р. чинності наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України [1], для суб'єктів

господарювання, які займаються риборозведенням, затверджено нову форму адміністративної звітності № 1А-риба (річна) “Виробництво продукції аквакультури за 20_р.” та Інструкцію щодо її заповнення. Механізм збирання та узагальнення інформації про виробництво продукції аквакультури наведено нижче:

Етап I. Форму заповнюють усі без винятку юридичні особи, фізичні особи-підприємці, які здійснювали у поточному році виробництво рибопосадкового матеріалу та товарної риби в умовах аквакультури. Розділи I, II, III, IV, V, VI і VII звіту заповнюються за результатами звітного року (з 1 січня до 31 грудня 2012 року), а розділ II – станом на початок звітного року.

Збирання та опрацювання даних за вказаною формою здійснюють органи рибоохорони. Тому суб’єкти господарювання подають заповнену форму звітності № 1А-риба – територіальному органу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері рибного господарства за місцезнаходженням респондента (до 10 січня).

Етап II. Територіальні органи рибоохорони обробляють дані за формою і передають отриману інформацію до Держрибагентства України (до 03 лютого).

Етап III. Держрибагентство України надає зведені дані Державній службі статистики України (до 15 лютого).

Відповідно до Положення про Держрибагентство України, затвердженого Указом Президента від 16.04.2011 № 484/2011, інформація стосовно вилову риби є основою для реалізації державної політики в рамках Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012–2016 роки, затвердженої постановою КМУ від 23.11.2011 № 1245, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів згідно з міжнародними стандартами й нормами. Форму звіту розроблено відповідно до П(С)БО 30 “Біологічні активи” та Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджених наказом Мінфіну від 29.12.06 № 1315 із змінами та доповненнями. Її характерною особливістю є те, що в ній відобразатимуться дані обліку за видами риб (у тис. шт. і кг), інформація про витрати кормів і добрив за стадіями виробництва – на вирощування рибопосадкового матеріалу, на маточне поголів’я, на ремонтне поголів’я та на товарну рибу. Запровадження цієї звітності забезпечує формування переліку суб’єктів аквакультури для надання їм державної підтримки на розвиток цього виду економічної діяльності.

Форма № 1А-риба заповнюється на підставі даних спеціальних форм первинної документації для суб’єктів рибного господарства у галузі аквакультури. У зв’язку з цим був здійснений цілеспрямований аналітичний пошук із залученням літературних джерел, нормативно-правових актів, матеріалів і даних натуральних обстежень з метою вирішення проблеми забезпечення суб’єктів господарювання спеціалізованою уніфікованою первинною документацією для оформлення процесу риборозведення, вирощування, вилову та зариблення. Експериментальні дослідження проводили в рибогосподарських підприємствах, які входять до складу Об’єднання

рибницьких господарств внутрішніх водойм “Укррибгосп”, включаючи відокремлені підрозділи Національного університету біоресурсів і природокористування України. Відповідно до статей 8 та 9 Закону України “Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів” [1] стало запровадження спеціальних форм первинної документації для юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, які здійснюють виробництво рибопосадкового матеріалу та товарної продукції водних біоресурсів в умовах аквакультури [2; 3], отримання повної, всебічної й об’єктивної інформації щодо обсягів виробництва продукції аквакультури, яка стане підставою для заповнення форми звітності № 1А-риба (річна) “Виробництво продукції аквакультури за 20__р.” затверджено спеціальні форми первинної документації для суб’єктів рибного господарства у галузі аквакультури, що в перспективі сприятиме запровадженню ліцензування, обліково-аналітичному забезпеченню та регулюванню розвитку галузей національної економіки.

Список використаних інформаційних джерел

1. Про затвердження форми звітності № 1А-риба (річна) “Виробництво продукції аквакультури за 20__р.” та інструкції щодо її заповнення: Наказ Мінагрополітики України від 21.03.2012 № 141. 2. Про затвердження спеціальних форм первинної документації для суб’єктів рибного господарства в галузі аквакультури: Наказ Мінагрополітики України від 19.06.2012 № 362. 3. Альбом спеціалізованих форм первинної документації для підприємств аквакультури. К.: Вітас ЛТД. 2012. 56 с.

Віталій ВЕНГЕР

д.е.н., с.н.с., провідний науковий співробітник відділу
секторальних прогнозів та кон’юнктури ринків
Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
м. Київ, Україна

Наталія РОМАНОВСЬКА

к.е.н., доцент, науковий співробітник відділу економічного
зростання та структурних змін в економіці
Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
м. Київ, Україна

Марина ЧИЖЕВСЬКА

к.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки, підприємництва та маркетингу
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна

НАПРЯМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГІВ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ

Характерною рисою сучасного етапу розвитку світового господарства є існування глобальних виробничих ланцюгів, які є міжнародною торгівлею проміжними товарами. Глобальна торгівля дедалі більше включає експорт деталей, компонентів, підсистем і послуг у рамках ГЛСВ та пов’язаних з ним

виробничих мереж [1]. Це призвело до зростаючої спеціалізації компаній, пов'язаної з конкретними завданнями при виробництві кінцевих товарів і послуг та зростанню міжнародної торгівлі між різними секторами промисловості, а також різкого зростання міжнародного руху товарів між різними структурами транснаціональних корпорацій як результату активного розвитку подетального, повузлового міжнародного поділу праці. Відповідно цей процес спричинив бурхливий розвиток міжнародних ланцюгів виробництва та постачань. Безумовно, глобальні ланцюги доданої вартості – це позитивний продукт глобалізації, оскільки дозволяє включати до глобальної економіки практично всі країни, що у свою чергу, сприяє їх соціально-економічному розвитку.

Для України концепції глобальних ланцюгів доданої вартості є надзвичайно важливою в контексті поглиблення регіональної економічної інтеграції з ЄС та з іншими країнами в рамках двосторонніх і багатосторонніх торгово-економічних угод. Проте, експорт вітчизняних високотехнологічних товарів порівняно з розвинутими країнами постійно скорочується, а його частка у загальносвітовому експорті високотехнологічних товарів є незначною. У структурі вітчизняного експорту домінують сировинні товари та продукти первинної обробки. Зокрема, протягом останніх десяти років Україна займала провідні позиції на ринках недорогочінних металів та виробів з них (в середньому 18,3%), на ринках продукції рослинного походження, частка якої коливалася від 4,8% до 19,3%, що в середньому у 20,8 раз перевищує загальносвітовий показник тощо. Загалом темпи зростання українського експорту сільськогосподарської, харчової та рудної продукції випереджають світові, що свідчить про досить стабільний світовий попит та стійкість цих галузей до кризових явищ в економіці.

Для забезпечення прискореного зростання ВВП Україні важливо нарощувати експорт товарів та послуг, які забезпечують вищий приріст доданої вартості. За цим показником найважливішим є експорт таких галузей, як: сільське, лісове та рибне господарство (в середньому 22,8% в експорті доданої вартості); транспорт, складське господарство (в середньому 18,0% в експорті доданої вартості) та комп'ютерне програмування, консультування та надання інформаційних послуг (в середньому 8,2% в експорті доданої вартості). Також до цього переліку варто було б додати ще продукцію галузі металургійного виробництва (в середньому 8,6% в експорті доданої вартості) та виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів (в середньому 6,5% в експорті доданої вартості).

Рівень інтеграції економіки України у глобальні ланцюги доданої вартості показує вміст імпоротної сировини в експортній продукції. Протягом останнього десятиліття цей показник в середньому становив 19,6%. При цьому, у галузевому розрізі найбільший вміст імпоротної сировини та комплектуючих мала продукція металургійної промисловості та в галузі комп'ютерного програмування, консультування та надання інформаційних послуг. Цей показник також був високим для галузей з виробництва машин і устаткування; поштової і кур'єрської діяльності; добування металевих руд тощо. Найменш залежними від

імпортованих сировини та комплектуючих є освіта; охорона здоров'я; державне управління й оборона тощо.

З метою сприяння інтеграції економіки України до глобальних ланцюгів доданої вартості необхідно [2, с. 122]:

- створити сприятливі умови для залучення інвестицій у проекти, які передбачають виготовлення кінцевих високотехнологічних товарів;
- посилити захист прав інтелектуальної власності, що стимулюватиме впровадження в Україні виробництв, захищених патентами;
- сприяти розвитку співпраці науки й бізнесу для стимулювання процесу інноваційної діяльності.

Це у свою чергу, вимагає: удосконалення нормативно-правової бази, реалізації та контролю програм щодо розвитку науково-технічної діяльності; активізації міжнародної інтеграції науки, виробництва та освіти; формування механізму координації науково-технічної діяльності; створення дієвої системи залучення іноземних інвестицій; забезпечення технологічної підтримки та безпеки; впровадження гармонізації та стандартизації торгових процедур; оновлення системи технічного регулювання; забезпечення інтеграції системою обміну інформацією; приведення норм митного права у відповідність до міжнародних стандартів; страхування експортних кредитів, договорів, прямих інвестицій з України; прийняття зобов'язань локалізації технологічного виробництва в країні перебування шляхом забезпечення поставками компаній; інвестування у сферу високотехнологічних товарів; укладання угод про вільну торгівлю з країнами, які є перспективними для розвитку українського експорту високотехнологічних товарів; впровадження міжнародного досвіду у сфері створення спеціальних інвестиційних зон, в яких є чинними сприятливі умови для ведення бізнесу; надання допомоги в просуванні наукоємної та високотехнологічної продукції на світові ринки, тощо [2; 3].

На наш погляд, чітка і послідовна реалізації визначених вище заходів створить серйозні конкурентні переваги та дасть можливість українським компаніям з виробництва високотехнологічних товарів зайняти відповідні ніші у багатьох регіональних та глобальних ланцюгах доданої вартості.

Список використаних інформаційних джерел

1. Antras, Pol. (2020). *Conceptual Aspects of Global Value Chains. Policy Research Working Paper; No. 9114. World Bank, Washington, DC. World Bank.* <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33228>.
2. *Розвиток національної торговельної політики для підвищення конкурентоспроможності економіки України: колективна монографія / за ред. д.е.н. чл.-кор. НААН України Т.О. Осташко; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2021. 313 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/353.pdf>.*
3. Ярошук О.Д., Охріменко О.О. *Інтеграція вітчизняних наукомістких виробництв у глобальні ланцюги доданої вартості. Актуальні проблеми економіки та управління.* 2020. № 14. <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/190757>

Марина ГРАБАР

к.е.н., доцент кафедри туризму
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна

ЗРОСТАННЯ РОЛІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ COVID-19

Туристична індустрія різко змінилася за останні два роки під впливом пандемії. Уряди багатьох країн з метою захисту населення вводили карантини, а також великі обмеження на національну та міжнародну мобільність, що унеможливило будь-які туристичні поїздки. Такі заходи призвели до різкого скорочення туристичного сектора з серйозними економічними наслідками, особливо для країн, які приймають значні туристичні потоки.

Глобальна пандемія, перша за своїм масштабом у нову еру глобалізації, поставила під загрозу 100 мільйонів робочих місць, більшість з них в мікро, малих та середніх підприємствах, де зайнята висока частка жінок, що становить 54% зайнятих в туристичній діяльності за даними Всесвітньої туристичної організації ООН (UNWTO) [2]. У 2020 р. найбільше скорочення кількості туристів спостерігалось в країнах західної Європи і склало в середньому 75 % за рік. На думку, Троян М.Ю., Школа В.Ю., Домашенко М.Д., Макаренко Т.М. стратегія виходу з туристичної кризи зумовленої COVID-19 повинна включати наступні заходи: багатостороннє співробітництво; швидкість адаптації уряду на всіх рівнях та приватному сектору, задіяному в туристичній галузі; державна підтримка; обмеження невизначеності; винайдення та розвиток більш стійких та сталих (соціо-еколого-економічних) моделей туризму; туристична освіта та законодавство [1, с. 119]. Загалом наявність нових умов функціонування суб'єктів господарської діяльності і зміна звичних умов життя у соціумі формують подальші орієнтири розвитку туризму. Серед них вагому роль відіграє посилення цифрової трансформації, що забезпечує виконання головної умови зменшення темпів поширення пандемії – «безконтактність».

Туристичні компанії використовуватимуть способи, щоб надавати більше вказівок та персоналізовану підтримку своїм клієнтам у їх подорожі через цифровий та інноваційний контент. Оскільки країни приймають вакцинованих туристів, то вимоги до тестування, карантину та особливостей перебування будуть відрізнятися в конкретних дестинаціях. Забезпечення чітких і поточних вимог до міжнародних подорожей, а також своєчасне оновлення у разі зміни умов подорожі – буде важливим для підтримки туристів протягом їхньої подорожі. Цифрові паспорти вакцинації та сповіщення про особливості подорожі в реальному часі – технологічні рішення, що відіграватимуть ключову роль у інформуванні громадськості та наданні рекомендацій прийняття рішень щодо подорожей.

Крім того, безконтактна технологія продовжуватиме полегшувати подорожі. Туристичні компанії користуватимуться інноваційними

технологічними рішеннями, щоб забезпечити безпеку мандрівників і надати миттєвий доступ до допомоги та інформації. Безконтактна реєстрація та посадка на борт, можливість замовляти їжу чи послуги через додаток або підтримка консьєржа через чат – усе це рішення, які забезпечують додатковий спокій туристам.

Вбачаємо, що важливість технологій AR/VR буде зростати завдяки таким рішенням, як віртуальні тури курортними апартаментами, салонами літаків, музеями та визначними пам'ятками. Ці технології допомагають туристам більш ретельно досліджувати обрану дестинацію, забезпечуючи впевненість у плануванні подорожі.

Таким чином, вимоги до подорожей, протоколи охорони здоров'я та формування необхідних заходів безпеки залишаться невідмінними атрибутами подальшого розвитку туризму. При цьому дедалі більше на кожному етапі туристичного обслуговування будуть затребуваними інноваційні технології та цифровізаційні процеси.

Список використаних інформаційних джерел

1. Троян М.Ю., Школа В.Ю., Домашенко М.Д., Макаренко Т.М. Вплив COVID-19 на ринковий капітал на прикладі туристичної галузі: досвід ЄС та інших країн світу. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2021. № 1. С. 111-121. 2. 2020: Worst Year in Tourism History With 1 Billion Fewer International Arrivals. UNWTO, 2020. URL: <https://www.unwto.org/news/2020-worst-year-in-tourism-history-with-1-billion-fewerinternational-arrivals> (дата звернення: 25.05.2022).

Павло ГРИГОРУК

д. е. н., професор

завідувач кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці

Хмельницький національний університет, Україна

Олена ВАЛЬКОВА

Студентка 3 курсу

освітня програма «Економічна кібернетика»

спеціальності 051 «Економіка»

Хмельницький національний університет

м. Хмельницьк, Україна

ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА МЕТОДОМ ГОЛОВНИХ КОМПОНЕНТІВ

Кінцевим результатом кожного інвестора є отримання максимально можливого прибутку та підвищення ефективності і результативності раніше впроваджених проєктів. Очевидно, що рішення інвестора буде ґрунтуватись на всебічному аналізі діяльності об'єкта інвестування. З цією метою можуть використовуватись різноманітні рейтингові оцінки міжнародних та вітчизняних інституцій. Зокрема, на рівні регіонів таке рейтингування здійснюється в рамках

дослідження сприятливості умов ведення бізнесу Regional Doing Business [1], яке проводиться компанією Better Regulation Delivery Office за методологією Doing Business, розробленою Світовим банком. Більш повну інформацію для потенційних інвесторів стосовно бізнесового та інвестиційного клімату регіону, стану та перспектив його соціально-економічного розвитку, інфраструктури може надати аналіз відповідних показників регіонального розвитку, який знаходиться у відкритому доступі. Одним з похідних результатів такого аналізу може виступати рівень інвестиційної привабливості регіону. Очевидно, що такий результат є відносним і не може бути оцінений лише в межах окремо взятого регіону. Зазвичай таке оцінювання проводиться або по групі територіально суміжних регіонів, або по всій регіональній структурі країни.

Нами проведено оцінювання інвестиційної привабливості Хмельницької області. Для цього ми використали метод головних компонентів з повною редукцією вихідних показників і виділенням лише першого головного компонента.

Модель методу головних компонентів описується такими залежностями [2]:

$$Z^T = W \cdot F^T, \quad (1)$$

де Z – матриця вихідних показників, які подаються у стандартизованому вигляді. Це дозволить вилучити вплив одиниць вимірювання на кінцевий результат; W – матриця факторних навантажень; вона відображає взаємозв'язок між сукупністю вихідних показників і сукупністю головних компонентів; F – матриця головних компонентів.

Факторні навантаження головних компонентів розраховуються через власні значення і власні вектори матриці парних кореляції вихідних показників R :

$$W = V \cdot \Lambda^{-1}, \quad (2)$$

де W – матриця факторних навантажень; V – матриця нормованих власних векторів кореляційної матриці R ; Λ – матриця власних значень кореляційної матриці R .

Головні компоненти розраховуються за правилом:

$$F = Z \cdot W \cdot \Lambda^{-1}. \quad (3)$$

Проаналізувавши публікації науковців [3, 4], для проведення розрахунків нами були обрані такі показники: X_1 – обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу населення, грн; X_2 – обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення, дол США; X_3 – валовий регіональний продукт (у фактичних цінах) у розрахунку на одну особу населення, грн; X_4 – частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції, відсотків; X_5 – рівень зайнятості населення у віці 15-70 років, відсотків.

Розрахунки проведені на основі даних Державної служби статистики України [5] та Міністерства розвитку громад та територій України [6] за 2019 рік і 2020 рік. Обчислення головних компонентів відбувається на основі взаємного зв'язку між вихідними показниками, який відображається у матриці парних кореляцій між ними.

Використовуючи наведену вище модель методу, обчислимо перший головний компонент F_1 . Він буде відображати відносну міру рівня інвестиційної привабливості. Для зручності подальшого аналізу й інтерпретації результатів, побудуємо індекс інвестиційної привабливості шляхом нормування розрахованого головного компонента F_1 :

$$F_{i1}^* = \frac{F_{i1} - F_{min}}{F_{max} - F_{min}}, \quad (4)$$

де F_{i1}^* – значення індексу інвестиційної привабливості; F_{i1} – вихідні значення першого головного компонента; F_{min} , F_{max} – мінімальне та максимальне значення першого головного компонента відповідно.

Результати розрахунків (значення показників) та ранг (місце області) для 2019 року і 2020 року наведені в таблиці 1.

Таблиця 1 - Результати рейтингування областей України за індексом інвестиційної привабливості F^*

Область	2019 р.		2020 р.		Область	2019 р.		2020 р.	
	F^*	Ранг	F^*	Ранг		F^*	Ранг	F^*	Ранг
Вінницька	0,30	11	0,40	8	Миколаївська	0,37	8	0,37	10
Волинська	0,26	14	0,36	11	Одеська	0,41	5	0,45	6
Дніпропетровська	0,98	2	1,00	1	Полтавська	0,80	3	0,92	2
Донецька	0,15	20	0,12	23	Рівненська	0,15	21	0,27	17
Житомирська	0,24	15	0,34	13	Сумська	0,24	16	0,32	14
Закарпатська	0,15	19	0,19	21	Тернопільська	0,10	22	0,21	20
Запорізька	0,45	4	0,52	4	Харківська	0,41	6	0,43	7
Івано-Франківська	0,29	13	0,30	15	Херсонська	0,30	12	0,22	19
Київська	1,00	1	0,79	3	Хмельницька	0,22	17	0,30	16
Кіровоградська	0,17	18	0,24	18	Черкаська	0,35	10	0,35	12
Луганська	0,00	24	0,00	24	Чернівецька	0,07	23	0,18	22
Львівська	0,40	7	0,48	5	Чернігівська	0,36	9	0,37	9

Як випливає з наведених даних, Хмельницька область знаходиться у нижній частині рейтингу. У 2019 році вона займала 17 місце, а у 2020 році – 16 місце, піднявшись на одну позицію. Цей результат відображає певні негативні тенденції зміни показників, що її характеризують. Можна зробити висновок, що Хмельницька область не належить до областей, які в даний період часу є високо привабливими для інвесторів.

Список використаних інформаційних джерел

1. *Regional Doing Business – 2020*. URL: <https://cutt.ly/wYMOhHy>.
2. П.М. Григорук. Багатомірне економіко-статистичне моделювання. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Львів, «Новий світ», 2006. 148 с.
3. Godlewska-Majkowska H. *Regional investment attractiveness*. Warsaw School of Economics [Електронний ресурс] / Hanna Godlewska-Majkowska. 2016, Warsaw School of Economics. Warsaw. Режим доступу: <http://www.paiz.gov.pl/publications/regions>.
4. Бушинський Є. В. Методи оцінки інвестиційної привабливості: регіональний вимір / Є. В. Бушинський // *Бізнесінформ*. – 2021. – № 1. – С. 157 – 163.
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Міністерство розвитку громад та територій України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua/>

Павло ГРИГОРУК

д. е. н., професор

завідувач кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці
Хмельницький національний університет, Україна

Світлана ГРИГОРУК

к. п. н., доцент

доцент кафедри вищої математики і комп'ютерних застосувань
Хмельницький національний університет, Україна

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ІНТЕГРАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ

Оцінювання інвестиційної привабливості регіону є важливим завданням у контексті розроблення стратегії інноваційної діяльності як на регіональному, так і загальнодержавному рівнях. Одним з найбільш поширених підходів є застосування технології інтегрального оцінювання. Він дозволяє здійснити повну редукцію вихідних показників. Для проведення розрахунків ця технологія передбачає нормалізацію вихідних показників з метою вилучення впливу одиниць вимірювання на кінцевий результат.

Розрахунок інтегрального показника проведемо за правилом адитивної зваженої згортки:

$$I_{IA} = \sum_{i=1}^n w_i U_i, \quad (1)$$

де I_{IA} – інтегральний показник інвестиційної привабливості регіону; U_i – нормоване значення вихідного показника X_i ; w_i – ваговий коефіцієнт, що відображає значущість впливу вихідного показника X_i на кінцевий результат; n – кількість вихідних показників.

Стандартизацію (нормалізацію) вихідних показників проведено за формулою:

$$U_{ij} = \frac{X_{ij} - X_{jmin}}{X_{jmax} - X_{jmin}}, \quad (2)$$

де U_{ij} – нормовані значення показників; X_{ij} – вихідні значення показників; X_{jmin} , X_{jmax} – найменше та найбільше значення показника X_j відповідно; $i=1..m$; $j=1..n$. Перетворення (2) приводить всі показники до діапазону $[0; 1]$. За умови виконання рівності:

$$\sum_{i=1}^n w_i = 1, \quad (3)$$

всі значення інтегрального показника I_{IA} також будуть знаходитись в діапазоні $[0; 1]$. Це полегшить зіставлення результатів та їх інтерпретацію.

Проведемо розрахунки інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону за відібраною сукупністю показників: X_1 – обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу населення, грн; X_2 – обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення, дол. США; X_3 – валовий регіональний продукт (у фактичних цінах) у розрахунку на одну особу населення, грн; X_4 – частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції, відсотків; X_5 – рівень

зайнятості населення у віці 15-70 років, відсотків. Інформаційною базою слугують дані Державної служби статистики України [1] та Міністерства розвитку громад та територій України [2]. Оскільки в нас відсутня інформація щодо вагомості вихідних показників, вважатимемо, що вони мають однаковий вплив на кінцевий результат. Тобто, вагомість кожного вихідного показника покладемо рівною:

$$w_j = \frac{1}{n}, j = 1..n. \quad (4)$$

Результати розрахунків занесемо до таблиці 1. Зіставимо результати розрахунків показників інвестиційної привабливості за використаними методами з результатами оцінювання інвестиційно-інноваційного розвитку та зовнішньоекономічної співпраці за даними 2019 року і 2020 року, яке представлено Міністерством розвитку громад та територій України (МРГТУ) [2]. Результати також занесемо до таблиці 1.

Методика, використана Міністерством, оцінювання передбачала використання таких показників: індекс капітальних інвестицій, відсотків до попереднього року; обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу, грн; темп зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), відсотків до обсягу на початок року; обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення, дол США; частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції, відсотків; обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу, дол США.

Таблиця 1 - Результати оцінювання

Область	2019 р.			2020 р.			Область	2019 р.			2020 р.		
	I_{IA}	Ранг за I_{IA}	Ранг за МРГТУ	I_{IA}	Ранг за I_{IA}	Ранг за МРГТУ		I_{IA}	Ранг за I_{IA}	Ранг за МРГТУ	I_{IA}	Ранг за I_{IA}	Ранг за МРГТУ
Вінницька	0,33	15	16	0,38	13	17	Миколаївська	0,36	13	4	0,46	7	9
Волинська	0,24	20	1	0,27	19	15	Одеська	0,42	9	17	0,45	8	12
Дніпропетровська	0,68	2	6	0,75	1	4	Полтавська	0,56	3	7	0,67	2	5
Донецька	0,16	24	14	0,37	14	2	Рівненська	0,24	19	24	0,26	21	20
Житомирська	0,3	17	19	0,33	16	14	Сумська	0,39	11	13	0,4	11	8
Закарпатська	0,31	16	8	0,22	23	24	Тернопільська	0,24	21	21	0,21	24	19
Запорізька	0,48	5	9	0,5	5	6	Харківська	0,53	4	10	0,56	4	7
Івано-Франківська	0,34	14	20	0,27	18	22	Херсонська	0,39	12	3	0,35	15	25
Київська	0,74	1	5	0,64	3	18	Хмельницька	0,25	18	23	0,29	17	11
Кіровоградська	0,43	7	2	0,42	10	3	Черкаська	0,43	8	15	0,39	12	16
Луганська	0,18	23	22	0,26	20	10	Чернівецька	0,22	22	18	0,22	22	23
Львівська	0,4	10	11	0,43	9	21	Чернігівська	0,47	6	12	0,46	6	13

Як впливає з представлених в таблиці результатів, має місце певна розбіжність у результатах рейтингування для окремих регіонів. На наш погляд, така розбіжність у результатах пояснюється тим, що в методиці Міністерства розвитку громад та територій України використана інша система показників, зокрема, показники індексу капітальних інвестицій та темпу зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій, що в кінцевому випадку негативно вплинуло на загальний рейтинг регіонів за методикою МРГТУ. Ми не включали ці показники в наші розрахунки, оскільки вважаємо, що вони певною мірою дублюють інформацію, відображену іншими показниками, фразованими в розрахунках.

Для покращення ситуації варто розробити і впровадити програми залучення інвестицій. Зокрема, підвищити рівень зайнятості в області шляхом створення нових робочих місць (показник X_5), а також стимулювати випуск інноваційної продукції, що також покращить значення відповідного показника (X_4). Реалізація завдань програми, пов'язаних із залученням капітальних інвестицій (показник X_1), стимулюватиме розвиток економіки області, що безпосередньо вплине на показник X_2 – обсяг ВРП на одну особу населення. Це дозволить підвищити інвестиційну привабливість регіонів, сприятиме залученню інвестицій на об'єкти господарської діяльності області.

Список використаних інформаційних джерел

1. Головне управління статистики у Хмельницькій області URL: <http://statbrd.ic.km.ua/ukr/index.htm>. 2. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/>

Павло ГРИГОРУК

д. е. н., професор

завідувач кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці

Хмельницький національний університет, Україна

Ніла ХРУЩ

д. е. н., професор

завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Хмельницький національний університет, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕГІОНУ ЯК ОБ'ЄКТ МОДЕЛЮВАННЯ

Регіональний розвиток за своїм сутнісним наповненням є фундаментальною економічною категорією, яка відображає взаємозв'язки між економічною діяльністю територіальних об'єднань або географічних об'єктів. Його важливою детермінантою виступає безперервність інвестиційно-інноваційного стимулювання економічних процесів, як головної рушійної сили їх ефективності, та створення сприятливого інвестиційного клімату. Відсутність

інвестиційно-інноваційної моделі ускладнює розроблення та реалізацію комплексної стратегії регіонального розвитку.

Операційний рівень такої стратегії, спрямований та забезпечення поступового стійкого соціально-орієнтованого розвитку регіону зумовлює реалізацію системи заходів, спрямованих на постійне залучення та раціональне використання інвестиційних ресурсів.

Діяльність суб'єктів господарювання підлягає постійному впливу низки неконтрольованих чинників, пов'язаних з високою динамічністю зовнішнього середовища, зростанням конкурентної боротьби сировинні, товарні та фінансові ринки, соціальною та політичною нестабільністю, форм-мажорними обставинами, зокрема, зниженням ділової активності внаслідок пандемії Covid-19. Ці обставини зумовлюють ризиковість інвестиційної діяльності і можуть призвести до фінансових втрат інвесторів. Джерелом зниження ризиковості та підвищення ефективності інвестиційної діяльності є інвестиційний потенціал, який являє собою сукупність наявних ресурсів та якостей управлінського персоналу, які забезпечують ефективне використання цих ресурсів для залучення інвестицій. Інвестиційний потенціал та інвестиційний ризик є визначальними чинниками інвестиційної привабливості регіону. Вона є мірою рівня потенційних можливостей суб'єкта господарювання залучити інвестиції для провадження економічної діяльності. З позиції інвестора ця характеристика відображає доцільність інвестування у дану бізнес-одиницю з можливістю отримати заплановану вигоду в умовах ризику. Як зазначає Н.М. Давиденко [1], інвестиційна привабливість є сукупністю регіональних переваг розташування регіону, які здійснюють істотний вплив на досягнення цілей інвесторів. Її фундаментом виступає система показників соціально-економічного розвитку регіону та рівень розвитку необхідної інфраструктури. Останнє зумовлює необхідність проведення комплексного аналізу інвестиційної інфраструктури регіону в ході оцінювання його інвестиційної привабливості.

Інвестиційна привабливість регіону визначається великою кількістю показників, що відображають соціально-економічний розвиток та інфраструктурну складову регіону. Серед них варто відзначити макроекономічні показники, показники розвитку продуктивних сил регіону, розвитку підприємництва, інвестиційного ринку, інноваційної діяльності, фінансової сфери, транспортної мережі, об'єктів соціального та виробничого призначення. Тому її оцінювання зумовлює широке впровадження аналітичних методів опрацювання даних, зокрема, економіко-математичного моделювання. Ця думка відображена і в роботі Г.В. Лещук [0, с. 145], яка розглядає інвестиційну привабливість як «комплексну характеристику об'єкта інвестування за допомогою якісних та кількісних параметрів, заснованих на аналітичних і прогнозних даних, які відображають рівень ризику – ймовірності втрати інвестиційного доходу, рівень прибутковості використовуваних активів та доцільності інвестування у даний об'єкт».

Більшість показників є кількісно вимірюваними й динамічними, зміна яких відбувається одразу після здійснення управлінських впливів. Для їх опрацювання можна використовувати статистичні методи, зокрема, методи прогнозу динаміки, економетричні методи, а також більш складні методи, розраховані на велику кількість вихідних даних та відсутність чітких трендів у їх зміні: технології нейронних мереж, генетичні алгоритми, методи системної динаміки. Результатом застосування означеної сукупності методів є оцінки очікуваних характеристик інвестиційної діяльності та оцінки тенденцій їх зміни у майбутньому.

Окремі процеси, пов'язані з інвестиційною діяльністю, мають певну інерційність. Тобто, показники, які їх описують, для їх цілеспрямованої зміни потребують довготривалого управлінського впливу. У такому випадку необхідно використовувати лагові моделі. Відзначимо, що лаговість є характеристикою не самих показників, а процесів, в яких вони використовуються для опису.

Досить поширеними є методи редукції даних з виявленням латентних характеристик інвестиційної діяльності. Зокрема, такими характеристиками є інвестиційний потенціал, інвестиційний ризик і, власне, сама інвестиційна привабливість. Серед таких методів варто відзначити методи побудови інтегрального показника, методи факторного аналізу, методи багатомірного шкалювання. Основна проблема при цьому полягає у якісній інтерпретації отриманих результатів і переведення їх у площину оцінки вигоди інвестора.

Для опису інвестиційної привабливості можуть також використовуватись показники неметричної природи. Зокрема, такими є результати різноманітних експертних опитувань, результати рангового оцінювання складових економічної діяльності або інституційного середовища, зокрема, й інвестиційних процесів, різноманітними міжнародними організаціями. Зокрема, такими показниками є кредитні рейтинги, індекси сприяння бізнесу, індекси конкурентоспроможності тощо. Такі показники зумовлюють застосування математичних моделей нечислової статистики, нечітко-множинне моделювання. Зазвичай, результатом застосування таких методів і моделей не конкретні числові значення, а результати, подані в описовому вигляді. Перевагою використання таких показників є можливість формування їх сукупності на вимогу конкретного інвестора та проведення поглибленого аналізу інвестиційної привабливості окремих складових регіонального розвитку. Серед недоліків варто відзначити проблеми формування експертної групи, доступу до необхідних даних, що формуються міжнародними інституціями, та досить трудомісткі процедури опрацювання нечислових даних.

Окремі чинники є слабо керованими по відношенню до управлінських впливів. Для їх урахування необхідно використовувати відповідний інструментарій урахування невизначеності та ризику. Досить часто такі показники безпосередньо в моделях не враховуються, а трансформуються в обмеження. Досить поширеними за таких умов є методи імітаційного моделювання, методи сценаріїв.

Отже, ухвалення рішень потенційним інвестором вимагає значних обсягів інформації, яка міститься не лише у вихідній сукупності даних, але є також результатом її аналітичного опрацювання. Це в свою чергу зумовлює застосування різноманітного набору аналітичних методів. Такий комплексний аналіз сприяє зниженню ризиковості капіталовкладень та досягти максимальний вигоди для інвестора.

Список використаних інформаційних джерел

1. Лециук Г. В. Інвестиційна привабливість к домінанта розвитку інфраструктури регіону / Г. В. Лециук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. – 2017. – Вип. 23(2). – С. 144-147.
2. Давиденко Н. М. Оцінка інвестиційної привабливості регіону в умовах сучасних викликів / Н.М. Давиденко // Економічний форум. – 2017. – №2. – С. 86 – 93.

Марія ДИХА

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки підприємства і підприємництва,
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Рівень інноваційності розвитку економік країн світу на сьогодні визначає рівень їх конкурентоспроможності, можливості вирішення соціальних потреб та в цілому досягнення цілей сталого соціально-економічного розвитку.

Інноваційність розвитку економіки будь-якої країни характеризується використанням прогресивної техніки та технологій, випуском високотехнологічної продукції, ефективними організаційними та управлінськими новаціями. Основні характеристики, які свідчать про розвиток економіки на інноваційних засадах представлено на рисунку 1.

У той же час, кроки/заходи щодо активізації інноваційної діяльності відбуваються в умовах впливу певних обмежень. Такі обмеження/перешкоди для інноваційного розвитку можуть бути стандартними (характерними для різних країн чи суб'єктів господарювання), специфічними (наприклад, обмеження або додаткові складнощі, пов'язані з кліматом у країні тощо) або й локальними. Ці обмеження/перешкоди необхідно сприймати як умови, враховувати їх у процесі розробки інновацій/інноваційних рішень та реалізації інноваційної діяльності. Обмеженнями/перешкодами для інноваційної діяльності є, звичайно ж, ресурси (недостатній рівень фінансування, природно-матеріальні, кадрові), відсутність попиту або недостатній рівень платоспроможного попиту; гальмує/стримує впровадження інновацій недостатньо врегульована нормативно-правова база щодо інвестиційно-інноваційної діяльності, консервативна політика стратегічних інвесторів, високі ризики впровадження інновацій.

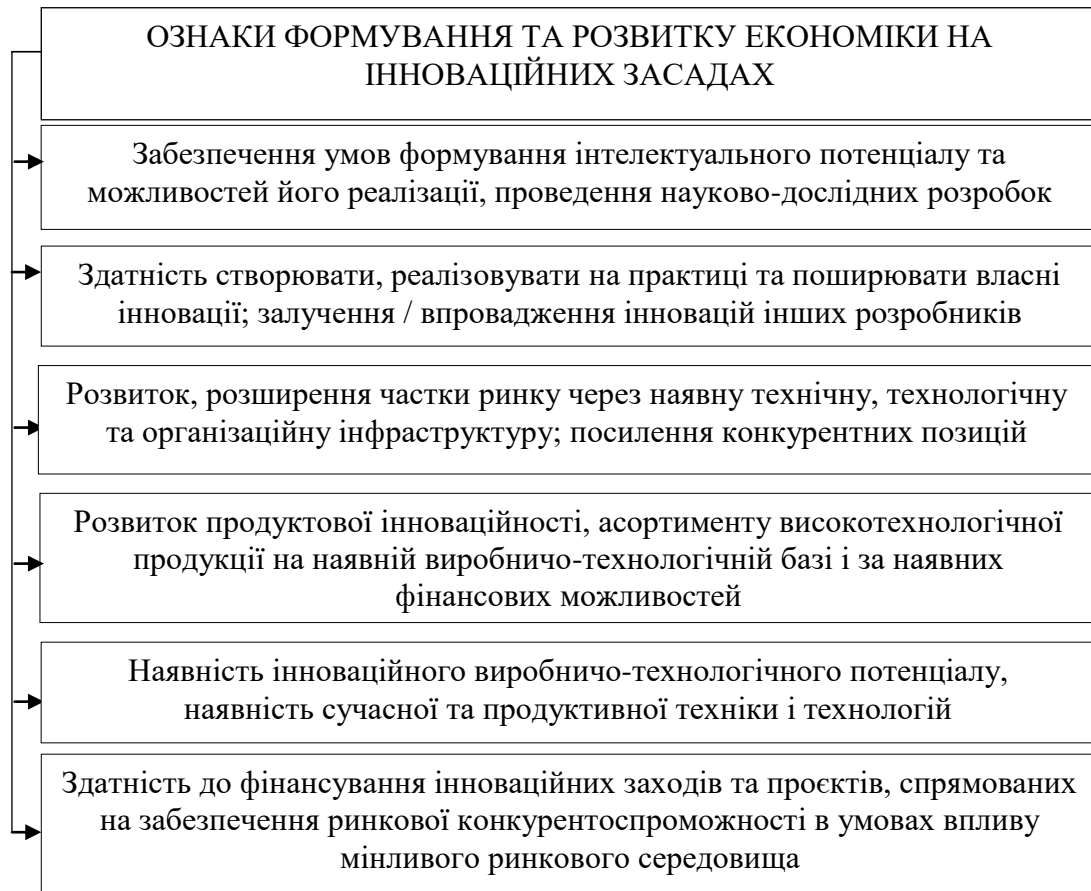

Рисунок 1 - Ознаки, що свідчать про інноваційність розвитку економіки, складено автором.

Серед локальних перешкод розробки, впровадження та поширення високотехнологічних інновацій у сектори вітчизняної економіки варто виокремити також такі:

- обмежені власні фінансові ресурси суб'єктів господарювання для модернізації та впровадження інновацій;
- висока вартість кредитів та складність їх отримання; недостатність розвитку венчурної індустрії;
- слабкий рівень розвитку інфраструктури (організаційної, технологічної тощо) для інноваційної активізації; обмеженість у взаємодії між основними групами впливу (бізнесом, владою, наукою та освітою) на успішність інноваційного розвитку високотехнологічних секторів економіки;
- вагання / сумніви суб'єктів господарювання щодо впровадження інновацій через невпевненість у поведінці ринку збуту, побоювання щодо відсутності або недостатності платоспроможного попиту споживачів; обмеженість у розумінні ринкових потреб та прогнозуванні їх динаміки з боку вищого менеджменту суб'єктів господарювання;
- недостатність інформації, знань у сфері інновацій та високих технологій;

ускладнений доступ до високоспеціалізованих консультаційних послуг у сфері розробки та впровадження нових технологій, трансферу знань та опанування нових процедур і процесів; обмежені можливості співробітництва з іншими інституціями з інших країн, недостатня взаємодія між суб'єктами високотехнологічних секторів економіки, недостатність реалізації можливостей партнерства;

- недостатність інтелектуально-кадрового потенціалу для продукування креативних та інноваційних ідей та проєктів або недостатність умов для реалізації наявного потенціалу;

- недостатньо врегульована нормативно-правова база щодо інвестиційно-інноваційної діяльності та її активізації; недостатність стимулів та підтримки розвитку інноваційної діяльності, високотехнологічних секторів економіки; проблеми стосовно захисту авторських прав; низький рівень суспільних і культурних вимог до поваги інтелектуальної власності і поваги до знання як ключового капіталу.

Для активізації інноваційної діяльності необхідно формувати та реалізовувати відповідні стратегії на різних рівнях. У публікації [1] обґрунтовано основні принципи ефективної реалізації інвестиційно-інноваційної стратегії та державної інвестиційно-інноваційної політики. Реалізація ефективної інвестиційно-інноваційної стратегії, обґрунтованої державної інвестиційно-інноваційної політики є запорукою забезпечення конкурентоспроможності економіки та сталого соціально-економічного розвитку. Важливе значення в активізації інноваційної діяльності має діяльність венчурних інвестиційних фондів, а також бізнес-ангелів, що детальніше описано в публікаціях [2; 3]. На сучасному етапі цивілізаційного розвитку ключовою складовою у системі забезпечення інноваційного розвитку та конкурентоспроможності економік країн світу, головним активом конкурентної боротьби, виробництва та отримання прибутку суб'єктами господарювання є інтелектуальний капітал. Для забезпечення економічного та соціально-культурного розвитку будь-якої країни необхідна ефективна, дієздатна система формування та використання інтелектуального капіталу та інтелектуальної власності, що описано у статті [4].

Нажаль, сьогодні Росія бомбардує Україну, знищує об'єкти промислової та цивільної інфраструктури. Невідворотними втратами для України є життя (як найвища цінність) вбитих людей; болючими є скалічені через війну долі людей. Наслідки війни в Україні уже відчутні в різних країнах світу (через загрози безпеці, у т. ч. продовольчій, інфляцію тощо). Тому, ключовим є якнайшвидше закінчення абсурдної війни, злочинних дій Росії в Україні, збереження територіальної цілісності та суверенітету України й реалізація можливостей цивілізованого розвитку як України, так і інших країн світу.

Перспективи інноваційного розвитку України є, у т. ч. шляхом реалізації власного могутнього потенціалу. Також уже сьогодні обговорюються, формуються плани відбудови України, «план Маршалла для України», що є предметом більш детального висвітлення у рамках наступного дослідження.

Список використаних джерел

1. Dykha M. V., Tanasiienko N. P. & Kolisnyk G. M. Ensuring of labor productivity growth in the context of investment and innovation activity intensification. *Problems and Perspectives in Management*. 2017. № 15(4). 197-208. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15\(4-1\).2017.04](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15(4-1).2017.04). 2. Pedchenko Nataliya, Strilec Victoria, M. Kolisnyk Galina, Dykha Mariia V. and Frolov Serhiy. Business angels as an alternative to financial support at the early stages of small businesses' life cycle. *Investment Management and Financial Innovations*. 2018. № 15(1). 166–179. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15\(1\).2018.15](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15(1).2018.15). 3. Диха М. В., Лабунець О. О., Лабунець В. О. Стан венчурного підприємництва в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. *Науковий журнал «Економіка і фінанси»*. 2017. № 10. С. 31-40. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/5966>. 4. Диха М. В. Інтелектуальний капітал у системі забезпечення інноваційного розвитку країни. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 6. С. 45-49. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/8725>

Ірина ДІЄСПЕРОВА

здобувачка вищої освіти

Сумський національний аграрний університет

м. Суми, Україна

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ ТА ПЛАНУВАННЯ

Сьогодні розглядаючи функціонування підприємств можна дійти невтішного висновку, що вони характеризуються зтяжними економічними і фінансовими кризами, політичною нестабільністю, високий рівень невизначеності довкілля, зростання конкуренції тощо. Тому підприємницької діяльності треба йти у напрямі виживання за умов конкуренції, а й у процес безперервного розвитку. Все це вимагає пошуку ефективних інструментів управління підприємством, а також їх застосування. Важливим процесом, який буде спрямований на вирішення вищих завдань, є економічний розвиток.

Необхідно зазначити, що у загальнотеоретичному аспекті визначення "розвиток" відображає характер змін, що проводяться на якомусь підприємстві. Тобто, це послідовний ланцюжок переходу соціально-економічної системи підприємства з одного явища до іншого з моменту його створення і до моменту самої ліквідації. Розвиток якогось підприємства ми можемо також охарактеризувати як незворотний процес, який забезпечує некеровані та керовані переходи від одного становища до іншого через процеси змін.

Унікальність кожного економічного становища будь-якого підприємства забезпечується неможливістю повного повторення різноманітності, якості, кількості та сили впливу факторів, що його визначили [3]. Відповідно до досліджень Богатка Н.М. під таким визначенням як «підприємство» розуміє найважливіший елемент сучасної економіки, який забезпечує ринок товарами (послугами), а також веде до розвитку здорової конкуренції та задоволення потреб споживачів. Його діяльність виходить з власної ініціативи підприємця, з

його страх і ризик і має на меті отримання прибутку [1]. Отже, ми можемо зробити висновок, що кожне підприємство, яке функціонує у фінансовому середовищі, мають такі обов'язкові умови як фінансова стабільність підприємства та його стійкість.

Запасно Л.С. вважає, що кожному підприємству властиві характерні риси як соціально-економічної системи, де розуміння підприємство є синонімом організації [6].

На нашу думку розвиток підприємства має здійснюватися так, щоб усі зміни, що відбуваються, дозволяли зберігати або навіть покращувати рентабельність і стабільність, а також інші характеристики, що відповідають розвитку підприємства.

Елементами економічного розвитку, який є економічним процесом, є:

1. Економічне зростання.

Здійснюється внаслідок будь-яких структурних змін в економіці та забезпечує збільшення ВВП країни.

2. Економічний занепад.

Економічний розвиток - незворотні, спрямовані, закономірні зміни економічної системи підприємницької діяльності в довгостроковому періоді, що відбувається під впливом економічних суперечностей, обумовленість яких характеризується дією законів. [1, с. 203].

Отже, ми можемо вважати, що економічний розвиток характеризують такі елементи як керованість, цілеспрямованість, вимірюваність. У визначенні не йдеться про будь-які зміни системи, які є безпосереднім ознакою розвитку, його ключовою характеристикою. Ця характеристика розвитку насамперед є тим, чим вона відрізняється від економічного зростання.

Стратегії з розвитку підприємницької діяльності лежать у такому діапазоні:

1) Інтенсивне зростання та збільшення продажів. Реалізація інтенсивного зростання пов'язана з послідовним здійсненням кількох фаз, що відрізняються методами управління підприємством.

2) Розвиток товару. Щоб характеристики будь-якого продукту збігалися з вимогою над ринком, необхідно вдосконалювати даний продукт пристосовувавши до потреб.

3) Розвиток ринку. Існує нові, потенційно цікаві сегменти ринку, які раніше не були охоплені. Ринок не обізнаний з якістю нового товару, існують нові, раніше не охоплені, але потенційно цікаві сегменти ринку.

4) Диверсифікація. Існує безліч проблем, які є наслідком змін у зовнішньому середовищі, коли підприємство змушене змінити ринкову стратегію та розпочати здійснювати новий вид діяльності. Головне завдання диверсифікації є підвищення стійкості підприємства з допомогою можливості маневру ресурсами.

5) Інтеграція. Горизонтальна інтеграція – об'єднання між конкурентами; вертикальна - об'єднання ланцюжком виробник-споживач. При формуванні стратегії економічного розвитку підприємства в умовах глобалізації проходить

тривале опрацювання в залежності від видів діяльності, потреби в них, політики держави і т.д.

Виходячи з цього формується місія підприємства, при виборі якої стратегія має бути оцінена з точки соціально-економічної ефективності.

Отже, ми можемо зробити висновок, що при дослідженні розвитку підприємств також необхідно враховувати внутрішнє та зовнішнє середовище його діяльності. Тобто успішний розвиток підприємства залежить від значної кількості факторів, які нерідко впливають у протилежних напрямках. При проведенні аналізу та оцінки показників розвитку необхідно використовувати умови та фактори, які визначають конкурентоспроможність підприємства та впливають на їх економічний розвиток.

Список використаних інформаційних джерел

1. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Полтава: Видавництво ПП «Астра», 2020. 434 с. (Дата звернення 23.03.2022 р.).
2. Гринчуцький В.І. Економіка підприємства: навчальний посібник. Київ: Видавництво ТОВ «Центр навчальної літератури», 2020. 324 с. (Дата звернення 25.03.2022 р.).
3. Нерода-Березка К.І. Мережі створення знань багатонаціональних підприємств. Київ: Видавництво ТОВ «Центр навчальної літератури», 2021. 260 с. (Дата звернення 20.03.2022 р.).
4. Чумак О. Економічна діяльність підприємств: сутність, концептуальна парадигма, регулювання. Київ. 2019. 112 с. (Дата звернення 28.03.2022).
5. Панасюк Б. М. Оцінка та шляхи покращення фінансового стану підприємства. Науковий блог. 2019. 148 с. (Дата звернення 30.03.2022).

Zinaida ZHYVKO

*D.Sc. in Economics, Professor
Professor of Management Department
Lviv State University of Internal Affairs
Lviv, Ukraine*

Irina MIHUS

*D.Sc. in Economics, Professor
Vice-Rector of KROK University
Kyiv, Ukraine*

Svetlana RODCHENKO

*PhD in Economics, Associate professor
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv
Kharkiv, Ukraine*

ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES: KEY ASPECTS

This contribution deals with the financial component that is a key structural element in the system of economic security. The aim of this article is to identify the counterparties of the external environment and certain elements of the internal environment as the main directions in ensuring the financial security of an enterprise. The extraction of the external partners is aimed at identifying potential threats in the

financial sphere from the unfair actions of contractors, customers, resource suppliers, buyers of finished products [1].

The work on financial security within the enterprise itself is aimed at determining and systematically monitoring of the level of financial stability, financial independence and solvency of the enterprise itself. Both areas of this work should be carried out in an integrated and systematic manner.

Of achieving the aim several popular and formal scientific methods were used, such as a dialectical method of knowledge, as well as the logical, systemic, historical and formally legal method [2, 3].

Accordingly, there are also the main stages of financial security work: the document phase; the property management phase; the reporting phase; the phase of monitoring of indicators. The essence and content of each of these phases are described in the article. The economic security of the business at the enterprise level is significantly influenced by the state of legal and economic relations, organizational ties, material and intellectual resources of the enterprise, in which the stability of its functioning, financial stability, commercial success, effective scientific and technical development are guaranteed. The economic security of an enterprise in modern conditions is interpreted differently by different experts. In our view, the most functional definition is the following. An enterprise's economic security is a state of the efficient use of resources to prevent challenges and threats and ensure its sustainable functioning. It is clear that the economic security of an enterprise is based on the efficient operation of the service of the enterprise that can prevent security challenges and threats. If challenges and threats are not fully averted, then economic security must effectively address the damage and minimize the negative consequences.

The sources of challenges and threats to economic security may be informed or unconscious actions of people, organizations, state authorities, international organizations, rival enterprises [2-4].

In addition, such sources of challenges and threats can be various combinations of the circumstances: the state of financial conditions in the markets of this enterprise, the state of payment capacity of consumers, scientific discoveries, technological developments, force majeure circumstances, etc. The economic security of the business at the enterprise level is significantly influenced by the state of legal and economic relations, organizational ties, material and intellectual resources of the enterprise, in which the stability of its functioning, financial stability, commercial success, effective scientific and technical development are guaranteed.

The economic security of an enterprise is based on how effectively the services of that enterprise are able to prevent security challenges and threats. Ensuring the economic security of an enterprise must be seen as a process of achieving functional objectives, with the primary objective of preventing challenges and threats to economic security in specific directions [1].

In our opinion, the most complete definition of the financial component of the economic security of the enterprise is as follows. Enterprise financial security is the ability of an enterprise to independently develop and implement a financial strategy in

accordance with the objectives of an overall corporate strategy in an uncertain and competitive environment. The main condition for the financial security of an enterprise is the ability to withstand existing and emerging dangers and threats that seek to cause financial damage to the enterprise or/and it is desirable to change the structure of the capital, or to forcibly eliminate the enterprise.

To ensure this condition, an enterprise must maintain financial sustainability, balance, ensure sufficient financial independence of the enterprise and flexibility in financial decision-making.

References

1. Smelik R.G.: *Buhgalterskij uchjot i audit: Universitet Gil'el'mo Markoni, Italija, Rim* [Accounting and auditing: Rome, Italy, Guilelmo Marconi University], Omsk: Izdatel'stvo OmGU [Publishing house of OmSU], 2016. 2. Endovickaja A.V., Volkova T.A., Baliashvili D.U.: *Teoretiko-metodologicheskie podhody k opredeleniju sushhnosti jekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatija i ee ocenke* [Theoretical and methodological approaches to the determining of the essence of economic security of an enterprise and its assessment], *Sovremennaja jekonomika: problemy i reshenija* [Modern economics: problems and solutions], No. 10, 2014. 3. Zhyvko Zinaida, Klymenchukova Nataliia, Snitko Yelyzaveta, Prokopyshyn Oksana. *Strategic marketing as a direction to improve the efficiency of management of innovative enterprise activities under conditions of financial and economic, environmental and social risks. Bulletin of the Cherkasy National University. Economic Sciences. 2021. Issue 4, 2021. C13-20.* 4. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, vol. 23, 2013. Zaporozhceva, L. A., Rjabyh M. A.: *Razrabotka strategii obespechenija finansovoj bezopasnosti predpriyatija* [Development of a financial security strategy for the enterprise], *Fundamental'nye issledovanija* [Basic research], No. 11 [8], Penza, 2013.

Tibor ZSIGMOND

Mgr., nagydoktor, adjunktus
Selye János Egyetem
Komárom, Szlovákia

Renáta MACHOVÁ

Dr. habil. Ing., nagydoktor, egyetemi docens
Rektorhelyettes
Selye János Egyetem
Komárom, Szlovákia

AZ ÉRZELMI INTELLIGENCIA SZEREPE A KKV-K MENEDZSMENTJÉBEN

A kezdetekben csupán a mentális teljesítményhez kötötték az intelligencia fogalmát. Az intelligencia meghatározása az eddigi kutatások ellenére is bonyolultnak mutatkozik, ugyanis a mai napig nem létezik egy általános elfogadott egységes definíció.

A későbbiek során különböző tudományterületek szakemberei is alaposabban vizsgálni kezdték az intelligencia fogalmát. Ennek köszönhetően különböző intelligencia-típusokat állapítottak meg. Ilyenek például az érzelmi, a kulturális, a szociális, a gyakorlati, a társválasztási stb. intelligencia.

A köznyelvben gyakran csupán a rövidítésekkel jelöljük az egyes intelligenciákat. Például IQ-val az értelmi-, míg EQ-val az érzelmi intelligenciára utalunk. Ez azonban helytelen, ugyanis a „Q” jelölés csupán a „hányados” (angolul „quotient”) jelöli, ez pedig az egyes intelligenciák szintjének mérésére használt tesztek eredményére vonatkozik és nem pedig magára az intelligenciára. Ezen rövidítések gyakran a szakmai, tudományos munkákban is megjelennek.

Az utóbbi évtizedekben az érzelmi intelligenciával kapcsolatos kutatások száma megnövekedett. Az érzelmi tényezők vizsgálata mára már nem csupán a pszichológia területén fedezhető fel, hanem – többek között – a menedzsment területén is. A vállalatok legfőbb mozgatórugói az egyének. Éppen ezért az alkalmazottakat nem lehet gépként kezelni, amely nem rendelkezik érzésekkel és csupán racionális döntéseket hoz. A vezetőknek figyelembe kell venniük az alkalmazottak érzéseit is, annak érdekében, hogy a legjobb teljesítményt tudják kihozni belőlük.

A fejlett érzelmi intelligenciával rendelkező egyének különbözhetnek az átlagosaktól, így a vállalatoknak arra kell törekedniük, hogy alkalmazottaik ezen képességét felismerjék és a lehető legjobban előnyükre fordítsák.

Az érzelmi intelligencia egyik alapja a saját és mások érzéseinek felismerése, értelmezése és az ezekre való reagálás. Mindez nagyban befolyásolja az egyének csoportban betöltött szerepét és magát a csoportmunkát is. Milton (2005) alapján az implicit tudás csoporton belüli megosztása által eredményesebb döntések születhetnek. Ez a szervezeti intelligenciára is pozitív hatással van. Mindehhez az is kell, hogy az egyének megfelelő önmenedzseléssel, empátiával és kapcsolatkezelési képességekkel rendelkezzenek.

Mára a vállalatok egy része az intellektuális képességek mellett az egyének érzelmi intelligenciáját is figyelembe veszi, ugyanis ez a versenylőny kiaknázásában segíthet. Stifter (2013) és Magyar-Stifter (2016) alapján az érzelmi intelligencia nagyban befolyásolhatja az egyének tudásmegosztásra való hajlandóságát.

A szervezetekre hatással lehet a vezető érzelmi intelligenciája, ugyanis hiába rendelkeznek magas érzelmi intelligenciával a vállalatnál dolgozó egyének, ha a vezető nem engedi őket érvényesülni.

A vezetőn kívül még a környezet, a szervezeti kultúra és a szervezeti konfliktusok is befolyásolhatják a vállalatok érzelmi intelligenciáját. A vállalatoknak olyan szervezeti kultúrát kell kialakítaniuk, amely a bizalomra épül. A megfelelő szervezeti bizalom kiépítésénél pedig fontos tényező, hogy bizonyos szintű érzelmi intelligenciával rendelkező egyének alkossák a közösséget. (Balázs, 2014).

A fenti állítások ismeretében mindenképpen szükség van a témakör bővebb körű tanulmányozására, annak érdekében, hogy ezen nézetek még ismertebbek legyenek – nem csak az elméletben, hanem a gyakorlatban is – a munkapiacon.

A vállalatoknak figyelembe kell venniük azt, hogy az újonnan meghirdetett pozícióba jelentkezőnek nem elég egyszerűen „okosnak” lennie, hanem megfelelően „nyílnak” is kell lennie, így hajlandóbb lesz arra, hogy a tudását megossza másokkal. Ugyanis, ha ez sikeresen megtörténik, akkor abból a vállalat hatványozottan is profitálhat, hiszen a tudás „közös kincsé” válik.

A felhasznált irodalom listája

1. Balázs L. *Érzelmi intelligencia a szervezetben és a képzésben*. Budapest: Z-Press, 2014. 2. Magyar-Stifter V. *Relationship Between Knowledge Sharing and Emotional Intelligence. Reprodukce lidského kapitálu – vzájomné vazby a souvislosti (RELIK)*. Praha: Vysoká Škola Ekonomická, 2016. p. 357-366. 3. Milton N.: *Knowledge Management For Teams And Projects*. Oxford: Chandos Publishing, 2005. 4. Stifter V.: *The Role of Emotional Intelligence in Knowledge Sharing. Reprodukce lidského kapitálu – vzájomné vazby a souvislosti (RELIK)*. Praha: Vysoká Škola Ekonomická, 2013. p. 1-10.

Андрій ЗАВЕРБНИЙ

д.е.н., професор
професор кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ ЗА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ УМОВ

Протягом 2010-2020 рр. зростають обсяги інвестування до відновлювальної енергетики в світовому господарстві (у 2020 р. інвестовано понад \$500 млрд. дол. США) [1].

Україна уклавши Угоду про асоціацію із ЄС зобов'язалася привести енергетичну систему до стандартів ЄС, відобразивши у енергетичній стратегії, що в енергетичному балансі України до 2035 р. частка відновлюваних джерел становитиме 25% [2].

Одним із ключових євроінтеграційних завдань України у сфері електроенергетики виступає інтегрування об'єднаної енергетичної системи країни до Союзу центральноєвропейської електричної мережі.

Окрім загального напрямку щодо імплементації енергетичних стратегій, політик угода також передбачала виконання наступних завдань [2, 3]:

- ✓ розвиток, підтримання Україною відновлювальної енергетики із урахуванням принципів економічної доцільності, охорони навколишнього середовища, в т. ч. альтернативних видів палива;
- ✓ розвиток та подальше просування Механізму спільного запровадження Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН щодо зміни клімату 1997 р. задля мінімізування викидів парникових

газів шляхом реалізування проектів у сферах енергоефективності, відновлювальної енергетики.

Виконуючи взяті на себе зобов'язання щодо розвитку відновлювальної енергетики Україна посприяла залученню прямого іноземного інвестування до цієї сфери (яке сягнуло 12 млрд. дол. США (з яких 3,4 млрд. у 2019 р.) [3].

У 2020 р. ситуація із відновлювальною енергетикою погіршилася через ініціювання урядом перегляду зобов'язань держави із підтримання галузі, пояснюючи неможливістю виконувати взяті зобов'язання через надмірне зростання кількості об'єктів відновлюваних джерел енергії.

Можливими шляхами вирішення проблеми є адаптування іноземного досвіду (надання власникам «відновлювального» генерування можливості продавати сертифікати на виробництво електроенергії споживачам за квотами (Швеція), зменшення податкового навантаження, позики (Фінляндія, Іспанія) [3]).

Для повернення репутації перед іноземними інвесторами до відновлювальної енергетики державі потрібно проводити послідовну політику розвитку галузі, сформувати ефективний правовий механізм у відновлювальній енергетиці (оподаткування, преференціювання виробників відновлювальної енергетики), обґрунтувати, розробити, реалізовувати держстратегію розвитку відновлюваної енергетики із формуванням тактики, корегуванням можливих відхилень, забезпечення своєчасного виконання зобов'язань перед іноземними інвесторами, розвивати інститути спільного інвестування відновлюваної енергетики тощо.

Список використаних інформаційних джерел

1. Рікшун Н., Щербина С. «Зелена» енергетика в Україні. Як історія міжнародного успіху обернулася черговим провалом. URL: <https://forbes.ua/company/zelenaya-energetika-v-ukraine-kak-istoriya-mezhdunarodnogo-uspekha-obernulas-ocherednym-provalom-26052021-1676> (дата звернення 8.02.2022).
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення 10.02.2022).
3. Гмирін А. Інвестиції в "зелену" генерацію України: як історія успіху перетворилася на провал URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/12/17/680724/> (дата звернення 9.02.2022).

Тетяна КАЛАЙТАН

к.е.н., доцент

доцент кафедри історії України, економічної теорії та туризму

¹*Львівський національний університет ветеринарної*

медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

м.Львів, Україна

Олег ГРИМАК

к.е.н., доцент, декан факультету економіки та менеджменту

Леся КУШНІР

к.е.н., доцент

завідувач кафедри історії України, економічної теорії та туризму

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ: ДО І ПІСЛЯ COVID-19

Сфера туризму відіграє визначну роль в економіці більшості країн світу, сприяє створенню нових робочих місць, активізує інноваційну та інвестиційну діяльність. Туризм вносить значний вклад у формування світового ВВП. У 2019р. частка туризму склала 10,4% від світового ВВП. Незважаючи на значні втрати внаслідок кризи COVID-2019 туризм продовжує відігравати важливу роль у глобальній економіці. Внесок туризму до світового ВВП у 2020р. знизився (на 49,1%), але його частка залишається значною і складає 5,5%.

За період 2011-2019рр. щорічні темпи росту туризму постійно випереджали ріст світової економіки. У 2019р. туризм за темпом росту (3,9%) входив до топ-4 галузей, що випереджали зростання світової економіки (2,6%) [6]. Міжнародний туризм демонстрував стійке зростання. З року в рік збільшувалась кількість міжнародних прибутків туристів (табл.1). За період 2009-2019рр. зростання надходжень від міжнародного туризму (54%) перевищувало зростання світового ВВП (44%) [3].

Протягом 2000-2019 року в структурі міжнародного туризму відбувались певні зміни. Зросла частка мандрів з метою відпочинку (з 50% до 55%), збільшилась частка авіаперевезень (з 46% до 59%), відповідно частка наземного транспорту знизилась з 49% до 35% [3, с.9].

Значення міжнародного туризму для економіки важко переоцінити. До спалаху коронавірусу туризм займав 3-ю позицію серед експортних категорій (після палива та хімікатів), 50% від загального обсягу експорту туризму здійснювалось до невеликих країн з економікою, що розвивається. Таким чином, міжнародний туризм є ключовим сектором багатьох країн з різним ступенем розвитку економіки [1].

Кількість міжнародних прибуттів туристів у докризовий період мала стійке зростання: з 528 млн. туристів у 2005 році до 1,2 млрд у 2015р. та 1,46 млрд. у 2019р. Внаслідок спалаху COVID-19 та введених обмежень кількість міжнародних прибуттів у всьому світі у 2020р. знизилась на 72%, в Європі на 67% (рис.1).

Туризм досяг рівня 90-х років ХХ ст. Така ситуація підкреслила важливість цього сектору не тільки для національної економіки, але й для окремих осіб, адже внаслідок кризи кількість робочих місць в туризмі по всьому світі скоротилась на 18,5%.

Таблиця 1 - Туристичні прибуття та надходження коштів від міжнародного туризму у світі за 2015-2021рр.

Реґіон		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Світ	Прибуття міжнародних туристів, млн. осіб	1210	1251	1341	1415	1468	403	421
	Надходження від міжнародного туризму, млрд. дол.	1210	1237	1334	1440	1482	549	*
Європа	Прибуття міжнародних туристів, млн. осіб	612	622	677	717	747	237	281
	Надходження від міжнародного туризму, млрд. дол.	471	472	520	568	572	234	*
Азіатсько-Тихоокеанський реґіон	Прибуття міжнародних туристів, млн. осіб	284	306	324	346	360	59	21
	Надходження від міжнародного туризму, млрд. дол.	352	367	392	435	441	131	*
Америка	Прибуття міжнародних туристів, млн. осіб	194	201	211	216	219	70	82
	Надходження від міжнародного туризму, млрд. дол.	297	305	316	323	331	126	*
Африка	Прибуття міжнародних туристів, млн. осіб	54	58	63	67	68	16	18
	Надходження від міжнародного туризму, млрд. дол.	31	32	36	39	39	14	*
Близький Схід	Прибуття міжнародних туристів, млн. осіб	65	63	65	69	73	20	18
	Надходження від міжнародного туризму, млрд. дол.	58	60	69	76	99	43	*

Примітка: сформовано авторами за даними Всесвітньої Туристичної Організації [2].

*Дані ще неоприлюднені.

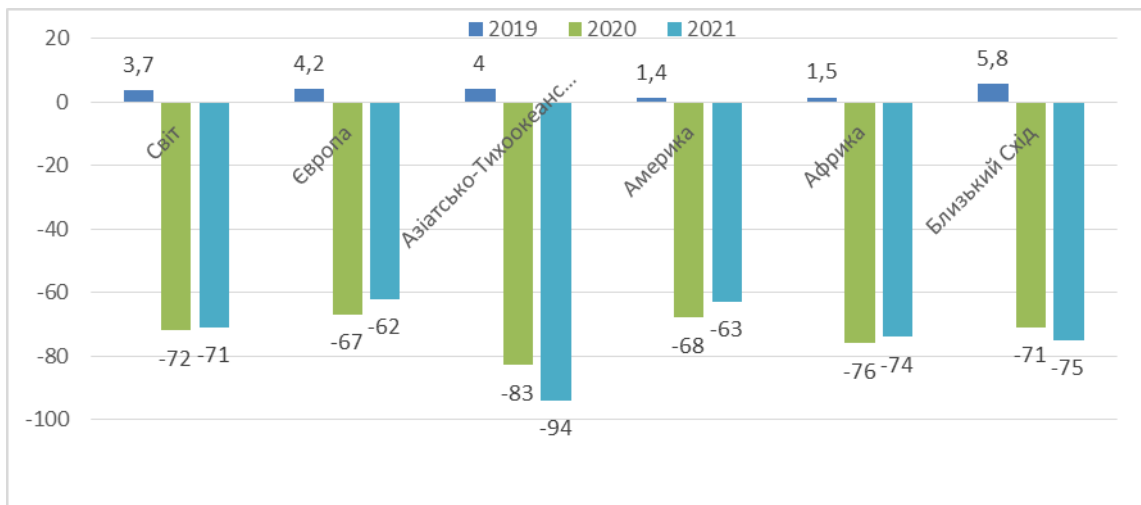

Рисунок 1 - Темпи зміни міжнародних прибуттів туристів по всьому світу за 2019-2021рр.

Джерело: Сформовано авторами за даними [2].
 Примітка: (2019 р. - у % до 2018р; 2020 та 2021рр. - у % до 2019р.).

Внаслідок коронавірусної кризи міжнародний туризм постраждав значно більше ніж внутрішній. Якщо у 2019 році частка витрат міжнародних туристів складала 28,3% (1,7 трлн. дол.), внутрішніх - 71,7% (4,3 трлн. дол.), то у 2020 році витрати міжнародних туристів склали 18,0% (0,5 трлн. дол.), внутрішніх - 82,0% (2,4 трлн. дол.) [7]. 2021 рік показав дещо кращі результати ніж 2020р. У 2021р. світовий туризм виріс на 4,5% порівняно з 2020р. (421 млн. прибуттів проти 403 млн.). Тим не менш кількість міжнародних туристичних прибуттів була на 71% нижче, ніж в 2019р. (рис.1). Європа і Америка зафіксували самі високі результати у 2021р. порівняно з 2020 роком, але все ж такі обидва показники на 62% і 63% нижче допандемійного рівня відповідно.

Частка витрат на міжнародний туризм у 2021р. знизилась практично в усіх країнах. Зокрема, європейці витрачали на внутрішні мандрівки на 30,2% більше, ніж у 2020 році, тоді як на міжнародні витрати збільшилися лише на 19,3%. Те саме стосується і країн Південної та Північної Америки, де витрати на внутрішній туризм зросли на 43,7% та 37,9% відповідно. Виняток становлять жителі Близького Сходу, які активніше подорожували світом, – їхні витрати на подорожі всередині країни (38,6%) та за її межами (37,9%) майже ідентичні [9].

Така ситуація пояснюється тим, що карантинні обмеження були більш жорсткими для міжнародних мандрів. Абсолютно всі туристичні дестинації по всьому світу у 2020р. ввели певні обмеження на міжнародні поїздки. 27% туристичних дестинацій всього світу тримають свої кордони повністю закритими для міжнародних туристів [1].

Перспективи подальшого розвитку міжнародного туризму в умовах карантинних обмежень ускладнюються кількома факторами. Більшість експертів Всесвітньої туристичної Організації (64%) вважає, що кількість міжнародних

прибуттів повернуться до рівня 2019 року лише у 2024 році або пізніше. На їх думку прибуття міжнародних туристів може зрости на 30-78% у 2022 році порівняно з 2021р. Але це все одно на 50-63% нижче допандемійного рівня. Нещодавнє зростання кількості захворювань та новий варіант вірусу Омікрон можуть ускладнити відновлення міжнародного туризму, оскільки деякі країни вводять заборони і обмеження на поїздки. З боку економічної сфери несприятливі умови для відновлення міжнародного туризму створюють: зростання цін на нафту, ріст інфляції, високий рівень заборгованості, порушення в міжнародних ланцюгах поставок. Глобальна загальна інфляція виросла в 2021р. приблизно до 5,2%, що більше ніж на 2 відсоткових пункти вище її тенденції за останні 10 років. Серед можливостей відновлення експерти Всесвітньої Туристичної Організації (ВТО) виділяють: (1) великий відкладений попит на міжнародні поїздки, (2) досвід, отриманий у 2020 і 2021 роках та (3) сучасну тенденцію відновлення міжнародного туризму Європи та Америки [8]. За попередніми оцінками Всесвітньої Ради з Подорожей та Туризму (WTTC) сектор туризму США у 2021р. зріс на 35,6%, що значно випереджає глобальний показник. У зв'язку із цим очікується, що в США у 2022р. туристичний сектор зросте на 28,4% і може навіть перевищити допандемійний рівень.

Разом з тим війна в Україні ставить нові завдання перед глобальним економічним середовищем. Закриття українського та російського повітряного простору, а також заборона для російських перевізників багатьма європейськими країнами впливає на внутрішньоєвропейські подорожі. Це також приводить до об'їзних рейсів між Європою та Східною Азією, що призводить до більш тривалих польотів та більш високих витрат. За оцінками ВТО [4] у 2020 році на Україну та Росію у сукупності припадало 3% світових витрат на міжнародний туризм, і, якщо військові дії наберуть тривалих обертів, то може бути втрачено не менш як 14 млрд. доларів доходів від світового туризму.

Список використаних інформаційних джерел

1. 2020: A year in review. COVID-19 and tourism. UNWTO: [сайт]. URL: <https://www.unwto.org/covid-19-and-tourism-2020> (дата звернення 10.02.2022).
2. Global Tourism Dashboard. URL: <https://www.unwto.org/global-and-regional-tourism-performance> (дата звернення 18.02.2022).
3. International Tourism Highlights, 2020 Edition, Madrid: UNWTO, 2020. 23 P.
4. Tourism Enjoys Strong Start to 2022 while Facing New Uncertainties. UNWTO: [сайт]. URL: <https://www.unwto.org/taxonomy/term/347> (дата звернення 22.06.2022).
5. Tourism grows 4%, but remains far below pre-pandemic levels. UNWTO: [сайт]. URL: <https://www.unwto.org/news/tourism-grows-4-in-2021-but-remains-far-below-pre-pandemic-levels> (дата звернення 22.06.2022).
6. Travel & Tourism - Global Economic Impact & Trends 2020 - May 2020. WTTC, 22 P.
7. Travel & Tourism Economic Impact 2021, Global Economic Impact & Trends 2021. June 2021. WTTC, 26 P.
8. UNWTO World Tourism Barometer. UNWTO: [сайт]. URL: <https://www.unwto.org/unwto-world-tourism-barometer-data> (дата звернення 19.02.2022).
9. У ДАРТ назвали туристичні тренди 2022 року. Укрінформ: [сайт]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3394215-u-dart-nazvali-turisticni-trendi-2022-roku.html> (дата звернення 18.02.2022).

Єва КІШ

доктор наук, професор, старший науковий співробітник
професор кафедра обліку і аудиту
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
м. Берегове, Україна
Регіна Леміція БАРТА
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
кафедра обліку і аудиту
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
м. Берегове, Україна

НАПИСАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО КЛАСТЕРУ В БЕРЕГОВІ

Що таке кластер? Американський вчений Майкл Портер, фахівець в області кластерів, дає наступне визначення: «Кластери - це зосередження в географічному регіоні взаємозалежних підприємств та установ у границях окремої області ... кластери – це сконцентровані за географічною ознакою групи взаємозалежних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у споріднених галузях, а також пов'язаних з їх діяльністю організацій (наприклад, університетів, агентств по стандартизації, торговельних об'єднань) у певних областях, що конкурують, але при цьому ведуть спільну роботу» [1, с. 258]. Кластери є ефективним засобом підвищення конкурентоспроможності товару й закріплення підприємств на ринку. Тобто кластер сприяє досягненню конкурентного господарського ефекту та підсилює конкурентні переваги окремих компаній.

Мета – виявити перспективи розвитку ринку туристичних послуг в Берегові.

Закарпаття єдина з областей країни, яка межує з чотирма державами Карпатського Єврорегіону: Угорщиною, Польщею, Словаччиною, Румунією. Завдяки вигідному гео економічному розташуванню та природно-кліматичним особливостям область має надзвичайно сприятливі умови для формування кластерів у рекреаційно-туристичному комплексі. Розвиток туристичних кластерів це систематизований процес.

Для організації туристичних кластерів визначені передумови: наявність конкурентних переваг у туристичного регіону, територіальна близькість потенційних учасників кластера, виконання норм екологічного менеджменту в туризмі, споживчий попит на туристичний продукт, існування необхідної інфраструктури, існування туристичного бренду, наявність стійких економічних зв'язків у туризмі, діяльність туроператорів та турагентів, розвиток мережі закладів розміщення, сучасний стан мережі санаторно-лікувальних закладів тощо. Виділено такі групи: природно-ресурсний потенціал; економіко-географічне положення; трудові ресурси (кваліфіковані кадри); особистісні

стосунки між партнерами кластера; інноваційний прогрес; споживацький попит; внутрішня та зовнішня конкуренція; інвестиції; державна підтримка.

Створення та розвиток туристичного кластеру на Закарпатті має включати поетапний аналіз: аналіз місцевої економіки та ідентифікація місцевих кластерів, збір початкової кластерної інформації про кластер в місцевій економіці, визначення складу команди, керівництва та інституціональна організація кластеру, розробку кластерного бачення, встановлення короткострокових цілей; розробку кластерного набору на довгостроковий період [2, с.47].

Визначено стратегічні пріоритети розвитку рекреаційно-туристичної сфери в Берегово: сільський зелений туризм; екотуризм; організація SPA-курортів; формування ефективних рекреаційно-туристичних кластерів. На цій території Закарпатської області сконцентрована велика частина пам'яток історії або предмети духовно-матеріальної культури; архітектурно-культурні пам'ятки, що формує значний туристичний інтерес.

Відомими є термальні купелі у Берегівському районі. Термальні води Закарпаття широко відомі серед українських туристів. На Закарпатті є кілька локацій для такого виду відпочинку, один із відомих - курорт Косино неподалік від села Косонь у Берегівському районі Закарпаття. Тут в одному місці зібрано сім унікальних саун: евкаліптова, трав'яна, угорська, хамам, римська баня, соляна лисяча нора та крижана печера.

Термальні води Закарпаття, Берегівський район, їх успішно використовують для лікування, насолоди та відпочинку. Це пов'язано з тектонічною будовою Закарпаття, адже тут в земній корі є багато розломів різної глибини і поверхневі води розломами проникають в надра, нагріваються й насичуються мінералами, а потім під тиском витісняються на поверхню. Оздоровчий комплекс "Жайворонок" (м. Берегово) було відкрито як пляж під відкритим небом, який вміщує у себе ще два термальні басейни (дитячий і дорослий) та один із найбільших басейнів комплексу з прісною кремнієвою водою звичайної температури.

Для виділення передумов формування туристично-рекреаційних кластерів можна виділити інші характеристики рушійних сил розвитку: наближеність території до державного кордону; неоднорідність національного складу населення; співпраця туристичних підприємств з освітніми профільними установами; кількість профільних-туристичних установ, які створюють туристичний продукт; вартість будівництва нових об'єктів туристичної індустрії; вартість покращення процесів виробництва туристичних послуг; кількість установ, що надають системну фінансову підтримку інноваційним проектам у межах конкретної території; кількість туристичних продуктів; кількість працівників, що займаються науково-дослідною роботою.

Туристична галузь Закарпаття на сьогодні володіє всіма ресурсами та умовами для ефективного її розвитку. Санаторно-курортні та оздоровчі заклади області становлять ядро рекреаційно-туристичного кластера, оскільки передусім у них реалізується унікальний регіональний рекреаційний продукт. Вищі

навчальні заклади та науково-дослідні інститути мають забезпечувати галузь спеціалістами та готувати практичні механізми просування якісного туристичного продукту.

Туристичний бізнес має пряму залежність від конкретних дій всієї сукупності підприємств, які є частинами ланцюга процесу створення туристичного продукту. Контроль за цими суб'єктами можна здійснювати тільки в межах туристичного кластеру. Оцінка водних ресурсів за критерієм придатності їх використання для задоволення туристично-рекреаційних потреб та густотою водойм та гідросітки дозволяє надати найбільш високий рейтинг Брегівській рекреаційним зонам. Складовою ядра кластеру туризму та рекреації є кліматичні ресурси, що визначають загальну комфортність території щодо лікування та відпочинку.

На рівні стратегічного розвитку туризму дозволить зайняти Закарпаттю власну нішу в туристичній сфері України та сформувати унікальний регіональний туристичний продукт в рамках кластера, який у перспективі може стати і міжрегіональним на рівні Карпатського економічного району. Кластеризація туристичної рекреаційної галузі Закарпаття сприятиме активізації підприємництва через концентрацію ділової активності, тим самим забезпечить створення робочих місць, надходження доходів у обласні та місцеві бюджети.

Список використаних інформаційних джерел

1. Портер М.Е. Конкуренція. – М. «Вільямс», 2005. – 608 с. 2. Портер М. Международная экономика: Пер. с англ. / М. Портер. – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с.

Світлана КОВАЛЬ

к. е. н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Сучасні фінансові та інноваційні можливості розвитку вітчизняних установ охорони здоров'я ускладнюються дефіцитом коштів бюджету, боротьбою з пандемією COVID-19, війною з російською федерацією. У таких умовах виникають труднощі із реалізацією стратегічних планів пов'язаних із розвитком системи охорони здоров'я. Недостатність бюджетних коштів, які спрямовують на реалізацію інноваційних проєктів у сфері охорони здоров'я та гостра необхідність її модернізації призводять до пошуку додаткових джерел фінансування.

Дотримання державою конституційних прав громадян у сфері надання безкоштовного медичного обслуговування нації хоч і є одним із пріоритетних завдань державної політики в даній галузі, однак за відсутності реального

фінансування часто носять декларативний характер. Досвід розвинених країн світу доводить доцільність застосування механізму державно-приватного партнерства для подальшого інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я [1].

В Україні застосування державно-приватного партнерства унормовується Законом України «Про державно-приватне партнерство» [2], базові положення якого, за оцінками експертів, відповідають сучасним європейським правовим орієнтирам. Рішення про надання державної підтримки здійснення державно-приватного партнерства приймається залежно від права власності на об'єкт державно-приватного партнерства відповідно Кабінетом Міністрів України чи уповноваженим ним органом виконавчої влади, органами місцевого самоврядування [2].

Розвиток державно-приватного партнерства у системі охорони здоров'я передбачає рівність прав та взаємовигідне співробітництво держави, територіальних громад (в особі відповідних органів державної влади чи місцевого самоврядування) та приватних інвесторів у межах реалізації інноваційних проектів.

Функціональні характеристики державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я наведені у табл. 1.

Таблиця 1 - Функціональні характеристики державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я [3, с. 317]

Критерії	Характеристика
Ознаки державно-приватного партнерства	<ul style="list-style-type: none">- забезпечення вищих техніко-економічних показників ефективності діяльності, ніж у разі здійснення такої діяльності державним партнером без залучення приватного партнера;- довготривалість відносин (від 5 до 50 років);- передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення ДПП;- внесення приватним партнером інвестицій в об'єкти партнерства із джерел, не заборонених законодавством.

Комплексне дослідження можливостей державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я здійснив Турчак Д.В., який виділив основні напрямки, які за допомогою проектів державно-приватного партнерства можна «...реалізувати у сфері охорони здоров'я: проектувати, будувати, експлуатувати та управляти інфраструктурою закладів охорони здоров'я; надавати медичні послуги; розробляти, виробляти та поширювати нові медичні препарати (ліки, вакцини та ін.); розробляти та виробляти нову медичну техніку, інструменти та устаткування; надавати послуги, що допомагають проводити медичні дослідження (проведення лабораторних досліджень, МРТ, УЗД та ін.); надавати немедичні послуги: охорона медичних закладів; послуги комунально-господарського характеру; організоване харчування в закладах охорони

здоров'я; послуги транспортного характеру; послуги щодо збору, знешкодження, перевезення та розміщення відходів медицини; бухгалтерський облік; технічне обслуговування та догляд за медичною технікою; прання білизни; технічне обслуговування інформаційної системи (телемедицини, електронної реєстратури, медичних карток тощо)» [4, с. 84].

Зростання зацікавленості держави у застосуванні механізму державно-приватного партнерства пов'язане з його перевагами щодо залучення ресурсів (у першу чергу фінансових та інвестиційних). Приватний інвестор забезпечує більш ефективне використання фінансових ресурсів на стадії реалізації інноваційного проекту та здатний підвищити дохідність об'єктів у ході їх подальшої експлуатації.

У межах діяльності закладів охорони здоров'я така взаємодія сторін дає можливість задіяти механізми, які позитивно впливатимуть на покращення показників здоров'я громадян та сприятимуть збереженню соціальної урівноваженості суспільства, покращенню якості медичних послуг, наближення їх до міжнародної рівня якості. Державно-приватне партнерство створює передумови оптимізації державних витрат та мінімізації структурних диспропорцій і сприяє інноваційному розвитку охорони здоров'я.

На нашу думку, впровадження у вітчизняну галузь охорони здоров'я механізму публічно-приватного партнерства має трансформувати усі види діяльності сфери: від надання медичних послуг та проведення діагностичних досліджень до використання інноваційного медичного обладнання та закупівлі медикаментів.

Впровадження партнерства між державою та приватним сектором дає можливість залучення додаткових ресурсів для сфери охорони здоров'я. У такому випадку, функції та сфера компетенцій та дій у галузі охорони здоров'я розподіляється між державним сектором, приватною медициною та державно-приватним партнерством. Це матиме позитивний вплив на інноваційний розвиток вітчизняної системи охорони здоров'я, сприятиме вирішенню медико-соціальних проблем держави.

Список використаних інформаційних джерел

1. Ткачова Н. М. Напрями реформування державної політики в сфері охорони здоров'я. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 8. http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2018/19.pdf. (дата звернення: 25.05.2022).
2. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 1.07.2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>. (дата звернення: 25.05.2022).
3. Сіташ Т. Д., Підгаєць С. В. Державно-приватне партнерство в охороні здоров'я: прагматика та пріоритети. Інноваційна економіка. 2012. № 2 (28). С. 316–318.
4. Турчак Д. В. Проблеми реалізації механізмів державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я. Економіка і держава. 2019. № 2. С. 81–85.

Анатолій КОЛОДІЙЧУК

*к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Ужгородського торговельно-економічного інституту
Державного торговельно-економічного університету*

Марія ЛАЛАКУЛИЧ

*к.е.н., професор, професор кафедри обліку та оподаткування Ужгородського
торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету
м. Ужгород, Україна*

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

Державна інноваційна політика в частині розвитку трансферу інноваційних технологій повинна здійснюватися в трьох ключових напрямках:

- 1) Формування попиту на вітчизняні інноваційні розробки;
- 2) Покращення технічного стану інфраструктури трансферу інновацій;
- 3) Підвищення рівня конкурентоспроможності українських розробок.

Для реалізації першого напрямку необхідне здійснення наступних основних заходів: розвиток венчурного бізнесу в Україні; розвиток вітчизняного фондового ринку; збереження і розвиток високотехнологічних галузей промисловості; підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних науково-технічних проєктів для залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів; широке представлення на міжнародних виставках, ярмарках, конференціях найбільш конкурентоздатних інноваційних українських розробок.

Для виконання другого напрямку потрібні: широке залучення провідних ІТ-компаній у розбудову трансферної інфраструктури через участь їх у власності або у прибутках; об'єднання існуючих в Україні мереж трансферу в одну із досягненням відповідного синергічного ефекту; підвищення якості підготовки інноваційного менеджменту; подальша інтеграція об'єднаної мережі трансферу інновацій у європейські трансферні мережі зі створенням інноваційних бізнес-центрів за зразком країн ЄС; повернення фіскальної системи преференційних пільг технопаркам; розширення інфраструктури трансферу інновацій за рахунок існуючих навчально-наукових центрів, навчально-наукових комплексів, навчально-наукових виробничих комплексів; створення нових таких структур на базі інститутів НАН України, вищих навчальних закладів, промислових підприємств; завдання розбудови вітчизняної інфраструктури трансферу інновацій, яка знаходиться на стадії становлення, повинне бути зорієнтоване насамперед на розширення переліку послуг, що надаються елементами інфраструктури трансферу інновацій та якості такого сервісного обслуговування; широке залучення вищих навчальних закладів, науково-дослідних інститутів Національної академії наук України, промислових підприємств до участі у мережах трансферу інновацій через створення системи податкових пільг для останніх, але із застосуванням ефективних систем державного контролю. Для виконання завдань третього напрямку необхідно:

підвищувати якість вищої освіти, створювати вузькоспеціалізовані інженерні спеціальності, виходячи з потреб пріоритетних галузей промисловості; долаючи прояви недосконалої конкуренції, стимулювати іноземних інвесторів, які купують вітчизняні розробки напряму в українських вчених, здійснювати це через українські мережі трансферу інновацій через систему державних гарантій; удосконалити законодавство у сфері інноваційної діяльності, захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Реалізація такої Концепції в рамках економічної політики України дозволить вирішити ряд проблем, пов'язаних з трансфером інновацій: удосконалити законодавчу базу трансферу інновацій; розвинути матеріально-технічну базу трансферу інновацій; збільшити фінансові можливості комерціалізації інновацій у промисловості України. Із аналізу функціональних засад діяльності елементів української інфраструктури трансферу інновацій випливає, що повинен бути збільшений перелік функцій, що здійснюють елементи інфраструктури трансферу інновацій в Україні для максимально ефективного використання наявного інноваційного потенціалу вітчизняної промисловості; необхідно розширити діяльність елементів інфраструктури трансферу інновацій в Україні у напрямку досягнення повноцінного забезпечення інформаційної підтримки інноваційно-активних підприємств промисловості; забезпечити комплексне функціонування системи технопарків в Україні шляхом відновлення низки преференційних пільг; подолати структурну кризу вітчизняної промисловості через зростання попиту на високотехнологічні розробки; забезпечити ширше залучення потенційних учасників в існуючі мережі трансферу технологій; усунути складність і бюрократичність реєстраційних процедур з метою збільшення кількості представлених розробок у трансферних мережах; представлені розробки у мережах не репрезентують можливості українського науково-технічного потенціалу (наприклад, технологія очищення насіння соняшника, програма комп'ютерної вишивки для виготовлення медалей конкурсів); удосконалити державну інноваційну політику в частині трансферу інноваційних технологій; вибудувати ефективні стимулюючі механізми залучення науковців, винахідників до комерціалізації своїх досягнень у рамках української промисловості; забезпечити подолання "відпливу умів", обмежити обсяг продажу технологій у високорозвинуті країни без будь-якого позитивного економічного ефекту для промисловості України; об'єднати новостворені мережі трансферу інновацій у єдину самобутню трансферну систему України, які на сьогодні є додатком мереж EEN, EBN та RTTN.

Це можливо забезпечити, по-перше, через зростання обсягу розробок, які котируються у вітчизняних мережах, а, по-друге, підвищення конкурентоспроможності таких розробок (конкурентоспроможними можна вважати такі розробки, впровадження яких здатне здійснити технологічний прорив у промисловості); впровадити ефективні механізми державного стимулювання інноваційно активних промислових підприємств до участі у

мережах трансферу інновацій; подолати технічні перешкоди розвитку трансферних мереж шляхом залучення до їх розроблення передових іноземних компаній, які працюють у сфері ІТ-технологій, а також використання передового програмного забезпечення; пом'якшити умови недосконалої конкуренції, тому що для тіньового сектору трансфер інновацій не є вигідним, а такі умови стимулюють витік інноваційних розробок за кордон без впровадження їх у національне господарство; розвивати в Україні мережу центрів трансферу інновацій, які в розвинутих країнах є ключовими елементами інфраструктури трансферу інновацій; широко впроваджувати венчурну модель, яка в Україні, незважаючи на наявність інститутів спільного інвестування, взагалі майже не застосовується; подолати різку диференціацію у забезпеченні різних регіонів України структурами трансферу інновацій, що на даний час зумовлює територіальну нерівномірність розвитку трансферної системи України. Створення інноваційних кластерів є вирішальним кроком до удосконалення економічної політики в країні, в складі якої як інструмент управління є обґрунтована Концепція державної політики розвитку трансферу інновацій.

Механізм функціонування кластера включає:

- 1) наявність дієвого органу управління;
- 2) здійснення трансферу інновацій;
- 3) виробничу ланку;
- 4) ланку збуту;
- 5) фінансово-кредитне забезпечення функціонування кластера;
- 6) ланку інформаційного забезпечення.

На нашу думку, таким дієвим органом управління інноваційно-технологічного кластера повинен стати Центр науки, інновацій та інформатизації (ЦНІ) як важливий елемент української трансферної інноваційної інфраструктури, оскільки це місце концентрації інформації, знань та центр дифузії інформаційних потоків і підходить на роль системоформуючого центра кластера.

Участь ЦНІ у трансфері інновацій регіону зводиться в основному до інформаційно-консультаційної підтримки передачі інновацій та реалізації інноваційних проектів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Колодійчук А.В. Теоретичні аспекти дослідження трансферу інновацій / А.В. Колодійчук // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права: зб. наук. праць / гол. ред. Л.А. Янковська. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – Вип. 10. – С. 297-299.

Katalin KOZMA-TÓTH

PhD student

"Ihrig Károly" Doctoral School of Management and Business

University of Debrecen

Debrecen, Hungary

AN INNOVATIVE WAY TO SUPPLY THE NEW LABOUR - DUAL TRAINING IN ECONOMICS AND BUSINESS STUDIES

Dual training is a specialised, practice-oriented higher education training programme in cooperation between higher education and business, which gives students direct access to the world of work during their training, allows them to participate in work processes and allows them to spend much more time practising their professional competences than in traditional training.

By virtue of their curricular content, structure and the increased number of hours spent in companies, as well as the work experience gained, apprenticeships in professionally qualified companies enhance students' professional competence, company knowledge and culture.

In the case of dual training, the partner company also formally trains the students in a predefined way, closely linked to the curriculum of the higher education institution. This training system helps to produce a workforce that is able to enter the world of work immediately, without years of further training and without additional financial outlay. It is thus a quick and effective means of addressing quality labour shortages [12].

The advantage of dual training is that students can acquire company-specific and up-to-date knowledge and the practice-oriented education helps them to integrate more easily into the labour market.

The economy needs professionals with knowledge and experience that can be put to use immediately, even at an early stage. In fact, dual training means that a student receives practical training in a professional company alongside his/her university studies.

This type of training is good for two reasons: on the one hand, the system produces confident professionals and, on the other, it gives companies the opportunity to develop their own talent and mould their future employees to their own needs before they graduate. The driving force for companies partnering in dual training is to attract well-qualified, value-creating professionals who understand innovative processes [10].

At the same time, dual training is a challenge for all participants, an extra task and a long-term commitment for both the company and the student.

Dual higher education training provides an opportunity for companies to shape the student's knowledge according to their own needs during the university or college years.

Companies want to train future professionals who will become full-fledged employees immediately after graduation. Of course, this form of training can also reduce recruitment and selection costs. The use and the commitment of the student to

take part in higher education dual training - an alternative curriculum - is not compulsory, i.e. the student participates in dual training on a voluntary basis.

The higher education institution is responsible for dual higher education training, which, through a cooperation agreement with professionally qualified companies, increases students' professional competence, company operation skills and company culture through the teaching-learning process organised and implemented jointly with the partners, and through the increased number of hours of practical training in the curriculum content, structure and company placements.

This new form of cooperation has brought positive changes in the activities of both sides, which can set the direction of cooperation in the long term.

The industrial companies are actively involved in training, becoming part of the academic education of higher education institutions, which they incorporate into their practical training systems.

An essential element of dual training is the transfer of missing soft skills (see above) in real-life situations, and the human, time and financial investment in a student is a long-term investment for companies, with a strong impact on the quality of training. It produces highly motivated students who bring a high level of prestige to the higher education institution. Joint R&D&I activities are an essential element of this close cooperation [6].

Following the pilot projects launched in the 2015-2016 academic year, several higher education institutions have launched dual training in bachelor's and master's programmes in the 2016-2017 academic year.

In the 2016-2017 academic year, 16 institutions in the field of economics and business studies offered dual training in one of the following fields: finance and accounting, economics and management, logistics management, trade and marketing, international management, tourism and hospitality, business informatics, human resources, management and organisation, accounting. [2]

In conclusion, the introduction of dual training is beneficial for universities, training partner organisations and students, as confirmed by representatives from all three areas in the research.

For companies, dual training is mainly a means of supplying a workforce that is shaped to their own needs; for higher education, it is an opportunity to increase student numbers, maintain competitiveness and develop industrial relations.

Even for the State, dual training is very useful as a priority tool for the development of vocational training.

Last but not least, a very important benefit of this form of training is that, according to the results of surveys, those enrolled in dual training are more motivated, perform better, have lower drop-out rates and are therefore more successful on the labour market.

References

1. Balázsné Dr. Lendvai, Marietta; Zsupanekné Dr. Palányi, Ildikó: Sustainability aspects of dual training, *LÉPÉSEK A FENNTARTHATÓSÁG FELÉ* 24 : 2 pp. 10-11. , 2 p. (2019).
2. Berényi, Sára Fruzsina ; Kraiciné, Szokoly Mária: A snapshot of the introduction of dual training pp. 9-30. , 22 p., In.) *A felnőttek tanulásának és képzésének meghatározó trendjei: Tanulmányok, Budapest, Magyarország : ELTE Eötvös Kiadó, (2017).*
3. Fenyves, Veronika ; Dajnoki, Krisztina ; Dékán, Tamásné Orbán Ildikó ; Harangi-Rákos, Mónika. The perception of practice-oriented training in the corporate sector. *ACTA MEDICINAE ET SOCIOLOGICA* 11 : 31 pp. 164-183. , 20 p. (2020).
4. Kerülő, Judit ; Nyilas, Orsolya (2019): Characteristics of dual education as perceived by nine Hungarian higher education institutions. In: Aranka Varga, Helga Andl, Zsófia Molnár-Kovács. *PTE BTK Institute of Educational Sciences, Pécs, (2020) pp. 153-166.*
5. Kocsis, Zsófia (2020): The effectiveness of dual training and satisfaction with training in the light of a complex research. *ÚJ MUNKAÜGYI SZEMLE* I. évf. 2020 / No. 3. pp. 64-77.
6. Kovács, Zsuzsanna - Török Erika: Dual training: a form of training based on cooperation, In. Fodorné Dr. Krisztina Tóth. *Higher Education, Lifelong Learning and the UN Sustainable Development Goals. Pécs: MELLEARN. pp. 209-215.*
7. Makszim, Györgyné Nagy Tímea ; Barabásné, Kárpáti Dóra ; Kósáné, Bilanics Ágnes ; Vargáné, Bosnyák Ildikó: Experiences of dual training at the University of Nyíregyháza. In. Kovács, Zoltán (ed.) *Researches and visions at the University of Nyíregyháza Nyíregyháza, Hungary: University of Nyíregyháza (2021) 260 p. pp. 145-153.*
8. Pogátsnik, Mónika: Dual education: connecting education and the labour market. *OPUS ET EDUCATIO: MUNKA ÉS NEVELÉS* 8 : 3 pp. 304-313. , 10 p. (2021).
9. Renkó, Zsuzsanna – Beke, Andrea (2018): The effects of private capital involvement on the higher education training system Experiences of the dual training system. *Analysis of the State Audit Office of Hungary. 2018.*
10. Varga, Anita (2018): The role of dual training in the 21st century: the evolution of the conditions for quality labour supply. *Dunakavics - 2018. vol. VI No. XII pp. 17-28.*
11. Zimányi, Krisztina (2016): Dual training in the field of economics, experiences of BGE. In. Fodorné Dr. Krisztina Tóth. *Higher education, lifelong learning and the implementation of the UN Sustainable Development Goals. Pécs: MELLEARN. pp. 97-105.*
12. *Handbook of Higher Dual Education (2019).* https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/felsooktatas/dualis_kepzes/Dualis_Kepzes_Feher_Kon_yve.pdf [Accessed 16.03.2021].

Prof (Dr) Kalyan Kumar

President, National Industrial Corporation

Former Director / Vice Chancellor

NERIST (Deemed University under Ministry of Education, Govt. of India)

DEVELOPMENT OF ECONOMIC PROCESSES UTILIZING SOLAR ENERGY

The paper presents a case study of functioning of a micro-grid utilizing solar energy for ensuring reliable electric supply to industrial houses engaged in product manufacturing processes. While these manufacturing processes introduce goods and services necessary for securing economic growth and development of a nation, the priority shift as well as new trends have set the nation's economic growth policy

during the last decade keeping in view the practicability of industries to plan for uninterrupted and quality electric supply using clean energy in place of fossil fuels-based generation of electricity for the protection of environment. Thus, solar energy has emerged as a viable alternative energy source to be adopted by primary industries and manufacturing sector. Besides the rapid technological developments pose new challenges globally as to how to reduce the adverse environmental impacts of production processes which demand for increased electric energy to operate heavy-duty electric equipment owing to plant automation keeping in view the sustained economic growth prospects for the mankind.

The paper aims at highlighting some interesting results in an attempt to analyse how nature's solar energy can be harvested efficiently by installation of a low-cost solar plant to drive automated plants and machinery in sparse locations independent of the national grid with a view to enable greater industrialization for development and growth of the local area. Also, the solar plant when connected to the national power grid will help provide additional capacity to power grid enhancing supply service reliability at load points by reducing the power system risk

Тетяна ЛАГОВСЬКА

аспірант

*Державного податкового університету
Ірпінь, Україна*

РОЛЬ АГЕНЦІЙ РОЗВИТКУ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ

В умовах децентралізації і загальної інтеграції громад виникають потреби в навчанні кадрів, кваліфікованої інституції спроможної до залучення іноземних інвестицій. А також інституції що булаб спроможна розробити фінансову стратегію громади залучивши всіх стейкхолдерів. На нашу думку важливу роль відіграватимуть Агенції регіонального розвитку.

На відміну від бюджету громади агенції розвитку можуть залучати кошти в іноземній валюті. Що стає більш актуальним підчас воєнної та пост воєнної економіки. І допомагає інтеграційним процесам. Оскільки донори що надаватимуть кошти на розвиток громад будуть надавати їх за правилами і стандартами своїх країн. І за нормами міжнародного права.

АМР – структура, створена на основі партнерства між Публічне адміністрування: теорія та практика, приватним, державним та громадським секторами з метою визначення та комплексного вирішення проблем розвитку конкретної території [1, с. 5].

Агенції розвитку ефективно співпрацюють з місцевою та центральною владами як фокусні центри стратегічного планування та супроводження проєктів розвитку територій, забезпечують ефективну міжсекторну співпрацю влади – бізнесу – громадськості та створюють якісно нове економічне середовище.

У процесах забезпечення місцевого розвитку організації Д. Монтфорд визначає, що АМР та інструменти їх діяльності⁴⁵³ можуть додавати цінність реалізації стратегій економічного розвитку території, тому що вони здатні: агрегувати розрізнені зусилля у сфері економічного розвитку в рамках одного органу, який може генерувати експертні знання й проекти; збільшувати відповідність території потребам інвесторів; збільшувати масштаби реалізації змін, що уможлиблюється завдяки реалізації кількох програм і проектів з одночасним оперативним залученням додаткових ресурсів; впроваджувати відповідні засоби розподілення витрат і ризиків між учасниками процесів девелопменту та інвестування; розробляти механізми «захоплення» вартості та вигод, які дозволять деякі зі здобутків економічного розвитку спрямувати до міських бюджетів і програм; розробляти нові джерела та інструменти для інвестування, можливо, у партнерстві з приватними фінансистами; поліпшувати інвестиційну готовність ключових міських проектів шляхом розроблення пропозицій, які зроблять їх більш привабливими для зовнішніх інвестицій; [3]

Одна із задач яка стоїть перед громадами це міжмуніципальне співробітництво. Агенції розвитку це той інструмент який може потенційні завдання перекласти на мову проектів і налагодити міжмуніципальне співробітництво а також залучити зовнішнього інвестора.

Також серед функцій що виконують агенції розвитку, в умовах децентралізації посідає навчання кадрів. У зв'язку із переходом на нову систему фінансового управління та адміністрування.

Висновок: задля налагодження міжмуніципального співробітництва та перепрофілювання робочої сили в громадах України, розбудови громад через формування інвестиційних проектів та паспортів громад. Використовуючи Український та зарубіжний досвід в умовах відбудови громад доцільно використовувати Агенції регіонального розвитку для реалізації інтеграційних стратегій в умовах децентралізації.

Список використаних інформаційних джерел

1. *Yak stvoryty zhyttiezdatnu ahentsiiu mistsevoho rozvytku : prakt. posib. dlia ukrainskykh mist ta raioniv / Andrii Hinkul, Mustafa Sait-Amietov, Vasyl Kashevskyi ; proekt YeS / PROON «Pidtrymka rehionalnoho rozvytku Krymu» ; PROON. – Simferopol : Predstavnytstvo Prohramy rozvytku OON v Krymu, 2013. – 42 c. – Rezhym dostupu : <http://arr.kherson.ua/wp-content/uploads/jak-stvoriti-zhyttiezdatnu-agenciju-miscevogorozvitku.pdf>.*
2. *Borysenko Yu. V. Local development agencies' network: models of formation and functioning - Access mode [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2017-02\(18\)/15.pdf/](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2017-02(18)/15.pdf/)*
3. *Mountford D. Organising for local development: the role of local development agencies : Summary Report / Debra Mountford ; 26 – 27 November 2009, working document CFE/LEED ; OECD. – 2009. – 40 p. – Access mode: www.oecd.org/dataoecd/54/41/44682618.pdf?contentId=446.*

Василь МОРОХОВИЧ

к.ф.-м.н., доцент

доцент кафедри менеджменту туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

Ужгородський торговельно-економічний інститут Державного

торговельно-економічного університету

м. Ужгород, Україна

Богдан МОРОХОВИЧ

здобувач вищої освіти

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

В умовах розвитку ринку послуг все більшого значення набуває інноваційна діяльність підприємств готельно-ресторанного бізнесу. Це пов'язано з тим, що керівництво закладів прагне до освоєння нових технологій виробництва і тенденцій управління з метою модернізації та вдосконалення діяльності підприємств загалом.

Розвиток готельного господарства характеризується зміною тенденцій ринку послуг, жорсткою конкуренцією між підприємствами, зростанням споживчого попиту на послуги. Тому інноваційний підхід до ведення бізнесу в цій сфері є обов'язковим для ефективної діяльності підприємств готельного господарства. Впровадження інноваційних продуктів сприятиме результативному використанню всіх можливостей надання якісних послуг та максимальному використанню потенціалу індустрії гостинності. Фактично інновації є єдиним засобом підтримки рівня конкурентоспроможності будь-якої економічної системи.

Впровадження інновацій у сферу гостинності є важливою умовою адаптації бізнесу до мінливих умов навколишнього середовища шляхом впровадження технологій, що відповідають потребам окремих груп споживачів, з метою забезпечення економічної, соціальної та екологічної ефективності. Основними напрямками інновацій у готельному бізнесі є [1]:

– енергозбереження та використання екологічно чистих матеріалів і технологій під час будівництва, реконструкції та облаштуванні готельних об'єктів;

– удосконалення систем управління на основі впровадження організаційних інновацій та цифровізації бізнес-процесів;

– розробка нових продуктів і послуг, їх диверсифікація та мобільність.

Говорячи про ефективність інформаційних технологій в індустрії гостинності слід розуміти, що при впровадженні інформаційних систем відбувається підвищення оперативності та покращення якості інформації в стислі

терміни, що позитивно позначається на всій системі управління, а інформаційна система стає базою для контролю за фінансовими, матеріальними та людськими ресурсами. Також інформаційні технології дозволяють гостям самостійно бронювати готельні номери через офіційні Інтернет-сайти, різноманітні українські та міжнародні туристичні Інтернет-портали, глобальні системи бронювання (booking.com) [3].

На підприємствах готельного господарства досить активно впроваджують мультимедійні технології. Готелі розміщують електронні довідники і каталоги в мережі Інтернет, які дозволяють віртуально подорожувати номерами різних категорій, залами ресторанів, вестибюлю, подивитися повну інформацію про готельне підприємство, ознайомитися зі спектром послуг, що надаються, системою пілг і знижок. Використання мультимедійних технологій дає можливість оперативно надавати потенційному споживачу інформацію про готель і, тим самим, дозволяє швидко і безпомилково вибрати той готельний продукт, якого потребує гість.

Інноваційними трендами в індустрії гостинності є наступні технології: Big Data (великі дані), blockchain, IoT (Інтернет речей), цифровий маркетинг, хмарні технології, роботизація, штучний інтелект, VR&AR (віртуальна і доповнена реальність), чат-боти, мобільні додатки. Найбільш перспективними цифровими технологіями є обробка великих даних Big Data та blockchain. Зараз технології Big Data активно використовуються в сфері гостинності, зокрема, в готелях. Всі питання менеджменту, маркетингу, репутації, додаткових послуг у готелі доступні для споживача. Технології blockchain застосовуються під час подорожей, а саме: збір і контроль інформації за переміщенням багажу між різними аеропортами та авіакомпаніями; ідентифікація пасажирів за допомогою відбитків пальців або сканування сітківки ока тощо. Технологія Big Data дозволяє запропонувати користувачу, виходячи з його переваг (накопичених у даних), певні маршрути, готелі, відвідування історичних місць. IoT (Інтернет речей) також використовується в готельних номерах, коли процедура заселення і відкриття дверей у номер відбувається без ключа та навіть без check-in, за допомогою тільки мобільного пристрою. Даний сервіс (Online hotel check-in & Smart Key) отримує найбільшу затребуваність на етапі відновлення сфери послуг після пандемії COVID-19 [2].

Сьогодні при плануванні й побудові готельно-ресторанних комплексів основну увагу приділяють збереженню часу, грошей та енергії. Для збереження енергії створюють екологічні інноваційні технології. Готель з такими технологіями можна вважати як інноваційний еко-готель, що включає сонячні панелі на даху для нагріву води, вітряні генератори для вироблення електроенергії, меблі повністю зроблено з перероблених матеріалів, для обробки використовуються нетоксичні фарби тощо [4].

Таким чином, інноваційний підхід в готельному бізнесі зводиться до використання не лише прогресивних інформаційних технологій та випуску нових послуг, але і цілого комплексу нововведень, що зачіпають усі сфери в

області управління (управління якістю, фінансами, персоналом тощо). При цьому найбільш ефективною інноваційна політика підприємства буде у разі одночасного впровадження різних типів інновацій.

Список використаних інформаційних джерел

1. Балацька Н.Ю., Каленік К.В. Стратегії інноваційного розвитку в індустрії гостинності. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. 2021. Вип. 31. С.20-27. 2. Джинджоян В.В. Сучасні інноваційні технології в менеджменті туризму та гостинності. Ефективна економіка. 2021. №6. URL: https://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/7.pdf (дата звернення: 28.05.2022). 3. Тищенко С.В. Цифрові технології в індустрії гостинності. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2021. Вип. 7. С. 131-139. 4. Черномазюк А.Г. Інновації у сфері готельно-ресторанного бізнесу. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2014. №5, Т.2. С.269-272.

Mariia NEZHUYA

*PhD in Economics, Associate Professor
Associate Professor of Department of financial analysis and audit
State University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine*

MARKET EXPERIMENTS: CONSPIRACY AND COMPETITIVE PRICE

Economics is experiencing a surge of interest in behavioral factors, that is, the study of how people actually make decisions. Laboratory experiments are increasingly being used to study the behavior of businesses in markets, in game theory and in other strategic situations.

The foundation of the effective functioning of the national economy is competition, the existence of which ensures the functioning of market coordination mechanisms. Under certain conditions, competition leads to the emergence of commodity markets of such entities, which, producing the vast majority of goods and services, occupy a significant market share and gain an advantage over other participants in terms of market capacity.

A feature of the current stage of development of competitive relations in the commodity markets of Ukraine is the creation of associations and business groups, membership in which gives the best access to financial resources and the opportunity to use the underdevelopment of government agencies. Profit-seeking factors and the desire for power play an important role in the price or any other concerted behavior of business groups and associations.

The domestic economy and antitrust practice recognize the need to improve the methodology for estimating the quantitative parameters of collective dominance, which has become commonplace in the functioning of markets with an oligopolistic structure. According to price statistics, the situation is extremely catastrophic, as consumers' interests in the imperfection of government are halved: when producers

overestimate the price of a particular good or service, and second, when the state is unable to limit price violations that reduce revenue and reduce demand. The urgent task of antitrust activity is to counteract a group of enterprises that form a cartel and collectively monopolize the market or even a branch of the national economy. Cartel members receive *carte blanche* in the form of opportunities to fix prices or limit production, distribute markets on a territorial basis, withdraw from the market or restrict market access for other entities.

Usually market structures of the oligopolistic type are under the close attention of state antitrust authorities. However, in the domestic antitrust practice, the detection and termination of cartels is an unresolved issue. The lack of sufficient precedents to effectively counter cartel conspiracies in our country in the presence of periodic price violations, not justified by objective economic reasons, against the background of falling key macroeconomic indicators indicates the relevance of the research topic.

Reforming Ukraine's economy should help build an effective mechanism for coordinating the activities of economic entities, one of the elements of which is state regulation of competition. Today, in conditions of economic instability, the competitive environment of the domestic economy is destabilized as never before by internal and external factors. A reliable system of free economic competition plays a crucial role in ensuring not only economic growth, but also in maintaining the pace of development in the commodity markets of Ukraine.

The task of ensuring competitive relations on the part of the state is a catalyst for finding different ways of survival, development and adaptation of economic entities. At the present stage, it is extremely important for the domestic economy to identify and identify risk factors, dangers and threats to the macroeconomic stability of the national economy, which conducts a similar search. The two components of a market economy are the "governance mechanism" and "free (undistorted) competition". Therefore, the preservation and maintenance of free competition must meet the fundamental common (public) interests, for the realization of which the freedom of economic activity of economic entities must be constantly regulated. Achieving this common goal determines the role provided by competition rules.

The task of supporting competition rules, the role of which is manifested in ensuring the openness (transparency) of markets, is one of the most important today. Competition is, on the one hand, an important characteristic of a market based on the principles of economic freedom, and on the other hand, it serves as a tool to protect the market from abuse by certain entities acquired by economic authorities.

Competition rules indirectly help to eliminate outdated uncompetitive economic structures, open markets, offering consumers a wide range of goods and services at the lowest prices and better quality, creating new market access and business development opportunities through protectionist measures. state, and focus on the prevalence of market struggle through the use of their own forces and efforts.

Competition is an integral part of economic processes, which accompanies the gradual development of the market. On the other hand, if the rules of fair competition are observed, a mechanism is provided to counteract the inherent danger of a

competitive market associated with the concentration of economic power in certain market segments, and, accordingly, to close or restrict competitors' access to these markets. In this aspect, competition rules provide the tools needed to combat anti-competitive agreements or abuse of market dominance to maintain competition, which can be weakened or eliminated by uncontrolled market forces. This, in turn, leads to an undesirable "balance of power" through the acquisition of market power by individual economic entities not only in individual commodity markets, but also in the economy as a whole.

Changes in the scale and scale of influence of economic entities cause the transformation of the competitive environment in the relevant markets. This transformation can be both anti-competitive and pro-competitive. However, the processes that have an anti-competitive nature deserve special attention, because they have the most negative impact on business conditions, the effectiveness of market self-regulation.

Despite the presence of antitrust authorities, the official, in some cases, the nature of their activities, the vagueness of certain wording of laws lead to disregard or incomplete compliance with antitrust law. Even in highly developed countries, which have announced increased control over industry associations, the number of antitrust violations is constantly growing. This is especially true for powerful financial groups.

However, only an effective owner can be a successful competitor, because the market is a rigid, complex and uncompromising system that tests all its participants for survival and forces companies to change tactics and production strategy, improve quality and range of goods, use the most complex and flexible pricing methods. the desire of every capitalist to withdraw his money from the less profitable and invest in a more profitable business does not allow the market price of goods to last a long time or much higher or much lower than their natural price.

It is competition that sets the exchange value of goods at a level at which, after the payment of wages for the labor necessary for their production and to cover all other costs necessary for capital employed to maintain its original suitability, the residual value or surplus in each industry will be proportional to the cost of capital expended".

The rigid nature of modern competition is increasingly forcing entrepreneurs to resort to artificial restrictions on competition, gradually subordinating to their interests the movement of economic processes. Free pricing allows certain entities to inflate their own requirements, directly or indirectly, trying to maximize profits by resorting to unfair practices and additional profits.

Thus, competitive pricing forms an effective distribution of a limited number of goods among those who feel the need for them, backed by cash. Price can only help to establish a balance between supply and demand, when there are all the conditions for free competition and capital movements, there are no barriers for producers and consumers to enter the commodity market.

Zsuzsanna NAGY

PhD, főiskolai docens,

*Nyíregyházi Egyetem, Gazdálkodástudományi Intézet,
Nyíregyháza, Magyarország*

A SYSTEMATIC REVIEW: PRINCIPALS AND STEPS

There has been an explosion of literature information over the last decades along with a large increasing primary research publication, and this is also a huge increase can be seen in the case of systematic review publications. This method has been performed in various field like nursing, medicine/sports medicine, health care, psychologic, anaesthesiology. In the case of agriculture, the literature of systematic review can be found but focusing smart agriculture, health and safety. landscape.

The first aim this publication is to provide a comprehensive summary regarding how to implement a systematic review. The second, a longer-term aim, will be to report and conduct a systematic literature review regarding relevant topic in agriculture (etc. climate change, productivity, efficiency) and will contribute the existing literature in this field.

Валерія ОГОРОДНИК

*к.е.н., доцент доцент кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ “Ужгородський національний університет”
м. Ужгород, Україна*

Андрій КОТИК

*аспірант
ДВНЗ “Ужгородський національний університет”
м. Ужгород, Україна*

КОНСЕНСУСНА КОМПОЗИЦІЯ СИНЕРГІЇ СУБСТАНЦІОНАЛЬНИХ УЧАСНИКІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Нові українські історично безпрецедентні реалії привернули увагу до пошуку способів консолідації зусиль держави та громадян (суспільства) навколо досягнення збалансованого економічного та соціального розвитку країни та підвищення якості життя населення.

Безсумнівним є той факт, що позитивна зміна показників соціально-економічного розвитку призводить до покращення якості життя населення. Отже, розвиток країни має бути націлений на досягнення високої якості життя населення, при постійному стимулюванні точок його росту (показників соціально-економічного розвитку за класифікацією Держстату України). Виходячи з цього субстанціональним учасником в якості замовника та безпосереднього бенефіціара розвитку має виступати населення, а в якості виконавця, координатора та регулятора – держава.

Синергія субстанціональних учасників стимулювання соціально-економічного розвитку повинна здійснюватись на умовах їх консенсусу, що можна представити у вигляді шестерні годинникового механізму - він крутиться тому, що є шестерня зліва (громадянське суспільство) і шестерня праворуч (держава) (рис.1.). На нашу думку, консенсусна композиція більш повна з додаванням до неї *media*, але не простого як ретранслятора інформації, а як *модератора* суспільних дискусій.

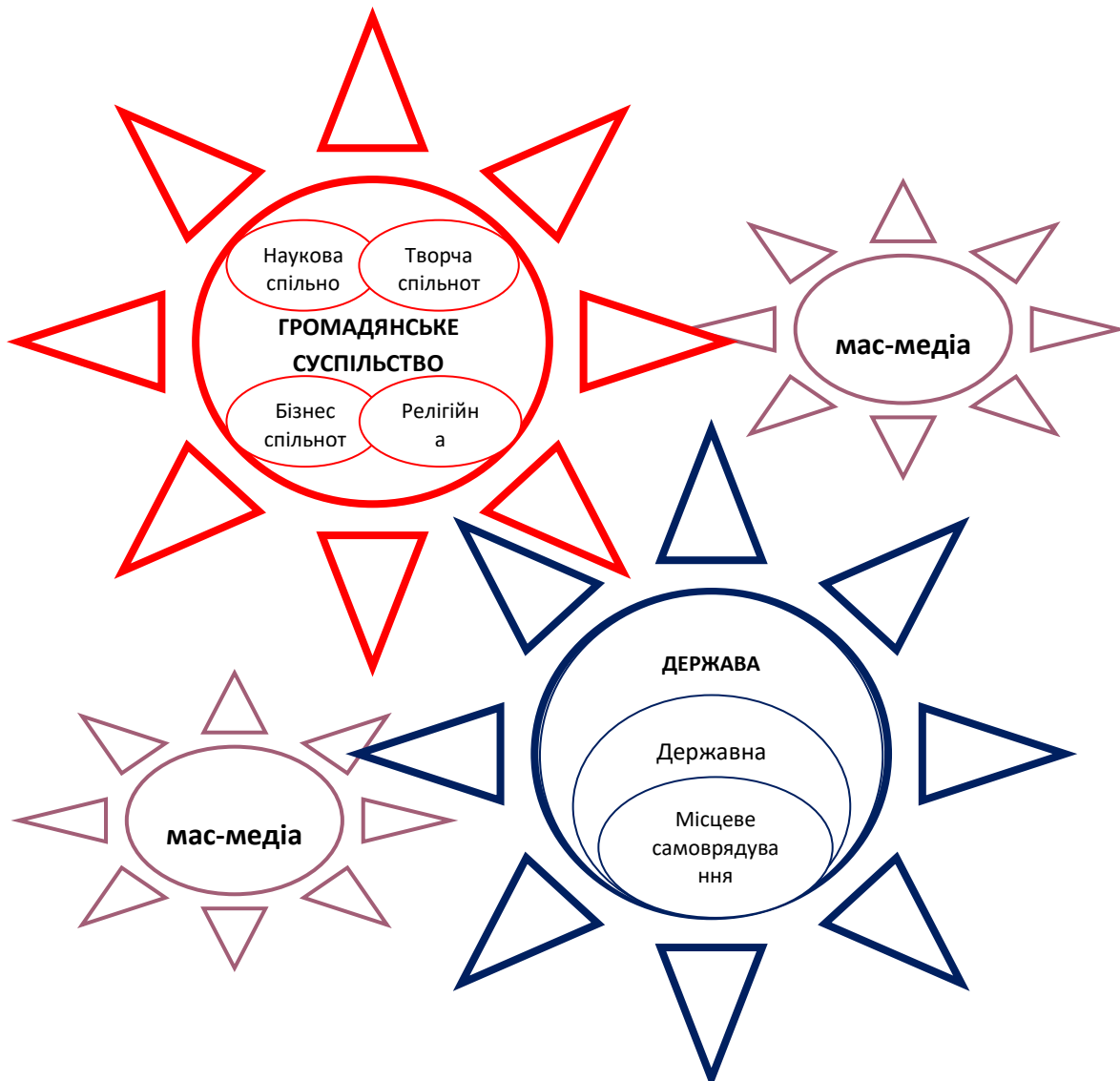

Рисунок 1 - Консенсусна композиція синергії субстанціональних учасників соціально-економічного розвитку*

* Побудовано авторами

Представлення механізму соціально-економічного розвитку можна подати в формі годинникового механізму, в якому є шестерні, рух і стрілки. Шестеринки - це учасники зображені на рис.1., рух – це процеси, що протікають

в цей момент, а стрілки - той результат (якість життя населення), який отримуємо. Стрілки годинника можуть стояти, а можуть йти і в зворотному напрямку. Для налагодженої роботи механізму, з рухом стрілок в правильному напрямі, необхідним є розуміння того, що соціально-економічні процеси протікають під впливом різноманітних факторів. В економічних дослідженнях під факторами розуміють ресурси. Знання цих факторів і вміння управляти ними дозволяє регулювати зміну результативних показників функціонування країни. З іншого боку, результат впливу одного або декількох факторів, які виступають в якості об'єкта дослідження, є результативним показником. Залежно від того, що є об'єктом дослідження, один і той же показник може бути як результативним, так і факторним. Вчені-економісти не виділяють чіткої класифікації ресурсів, крім загальних блоків: трудові, виробничі, підприємницькі здібності, капітал. Проте, розвиток завжди залежить і від інваріантної основи: природні ресурси, географічне положення і т.д. Великою прогалиною в дослідженнях соціально-економічного розвитку є не врахування, як на нашу думку, дуже важливого фактору - інституцій соціально-економічного розвитку. Існує ряд об'єктивних причин, які обумовлюють необхідність внести зміни в інституційний ландшафт соціально-економічного розвитку та розмежувати зони відповідальності за ті чи інші інституції, що може стати предметом майбутніх досліджень.

Ranu PAREEK

*Research Scholar, Department of Business Administration
School of Business a& Commerce, FOMC, Manipal University Jaipur
Jaipur Rajasthan, India*

Dr. R.K TAILOR

*Associate Professor, Department of Business Administration
School of Business & Commerce, Manipal University Jaipur
Jaipur Rajasthan, India*

ROBOTIC PROCESS AUTOMATION IN THE MODERN TRANSPORT SECTOR

In the transportation industry, Robotic Process Automation (RPA) is always changing the game. Companies may use this technology to automate their abilities to read and respond to consumers and vendors. Businesses may then use Interactive Voice Response (IVR) or email exchanges to update system information, allowing for more efficient and accurate product distribution. Robotic Process Automation (RPA) may also help with disruption management. As problems arise, the system adapts the procedures to accommodate the changes. If a hard exception occurs, the system can alert the relevant parties, clarify the problem, and suggest a course of action. Personnel effectiveness is increased because of these automated operations. With the same number of employees, businesses may do more. One of the advantages of employing Robotic Process Automation (RPA) in transportation is the ability to track products automatically. Customers may log into their accounts to find out where their things

are. They may also find out when cargo is likely to arrive and whether there are any delays. The same is true in the other direction. As the industry covers many unique and sophisticated duties, robot technologies confront major obstacles. This creates challenges for automation because it is the simplest and cheapest to employ technology for simple and repetitive operations. Despite this, robotics technology is successfully addressing a variety of logistical difficulties in different ways. Robotic Process Automation (RPA) solutions can help organizations increase the efficiency and effectiveness of their operations more quickly and at a lesser cost than traditional automation methods. Robotic Process Automation (RPA) is gaining traction, and we're seeing more implementations that are approaching enterprise size and automating operations across the organization. Robotic process automation (RPA) is redefining logistics and road transportation. Companies use robotic process automation (RPA) in logistics to better handle shipments from their fulfilment centres to consumers and businesses all over the world. Using Robotic Process Automation (RPA) in transportation is essential for managing by exception and reaping several cost and efficiency gains.

Gábor PATAKI

főiskolai tanár

Számvitel és Auditálás Tanszék koordinátora

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Róbert BACSÓ

DsC, nagydoktor, professzor

Számvitel és Auditálás Tanszék vezetője

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Beregszász, Ukrajna

A KÁRPÁTALJAI KISTÉRSÉGEK GAZDASÁGFEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJÁNAK LEHETSÉGES IRÁNYAI, KIEMELTEN A MEZŐKASZONYI KISTÉRSÉG PÉLDÁJÁN

Az ukrajnai közigazgatási reform jelentős hatást gyakorolt Kárpátaljára, azon belül a határmenti magyarok által lakott régióra is. A tanulmány célja, hogy a reformot követően mutassunk be egy lehetséges vidék- és gazdaságfejlesztési stratégiát, mely alkalmas lehet a rurális térség kitörési pontjainak és fejlesztés konkrét elemeinek a megismerésére. Mivel friss változásokról beszélünk – melynek normál kibontakozását megzavarta a háborús helyzet – így sem korábbi, sem ez a tanulmány nem vállalkozott arra, hogy megyei szinten feltárja ezt a fejlesztési elképzelést. Mégis mintanként és „első fecskéként” bemutatjuk a Mezőkaszonyi Kistérség példáját, ahol egy kérdőíves kutatás, a helyi adminisztráció adatai és a kutatók terepismerete biztosította a háttérismeretet ahhoz, hogy egy komplex gazdaságfejlesztési stratégiát alkossunk. Ez a stratégia bemutatja a kistérség probléma- és célfáját, kitörési pontjait és a konkrét ágazati példákat, amiben érdemes lenne további fejlesztéseket megvalósítani.

Марина ПЕСЛЕР

д.е.н., професор

декан факультету економіки, управління та інженерії

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Україна

ВПЛИВ БІЗНЕСУ НА ЕКОНОМІКУ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Економіка по всій країні починає поступово оживати: з'являються нові підприємства, ФОПи, бізнес повертається до роботи на тих територіях, де це можливо.

Фактично відновлення реєстрації нових бізнесів почалося в березні цього року. Загалом за час війни зареєстровано 14 420 нових підприємств.

З них - 12 255 ФОП та 2 165 юросіб, у числі яких - 78% благодійні та громадські організації. Серед них найбільше зареєстровано за такими видами діяльності:

- вирощування зернових, бобових культур і насіння олійних культур – 47;
- неспеціалізована оптова торгівля – 38;
- комп'ютерне програмування – 27;
- будівництво житлових і нежитлових будівель – 21;
- оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин – 18.

Важливе значення в період війни відіграють організації, які зареєстрували свою діяльність, як прибутковою (рис. 1).

Загалом, за період повномасштабної війни, зареєстровано 14 420 нових суб'єктів господарської діяльності, 85% або 12 255 - ФОП. Важливий внесок у це зробили схвалені у березні податкові пільги для ФОП та відновлення онлайн реєстрації в "Дія".

В результаті це сприяло різкому пошвавленню реєстрації ФОПів, у тому числі громадян, які напевно є переселенцями з атакованих ворогом областей, але їх офіційна адреса зберігається за місцем реєстрації в демографічному реєстрі.

Слід підкреслити, що адаптація українців до шоку повномасштабної війни відбувається швидше, ніж до шоку карантину зумовленого пандемією COVID-19. За аналізований період, вже зареєстровано на 29% більше нового бізнесу у порівнянні до відповідного періоду у 2020 році.

У 2020 році, за цей період, було зареєстровано всього 8 373 суб'єктів підприємницької діяльності, серед яких 1 950 - Юросіб та 6 423 - ФОПи.

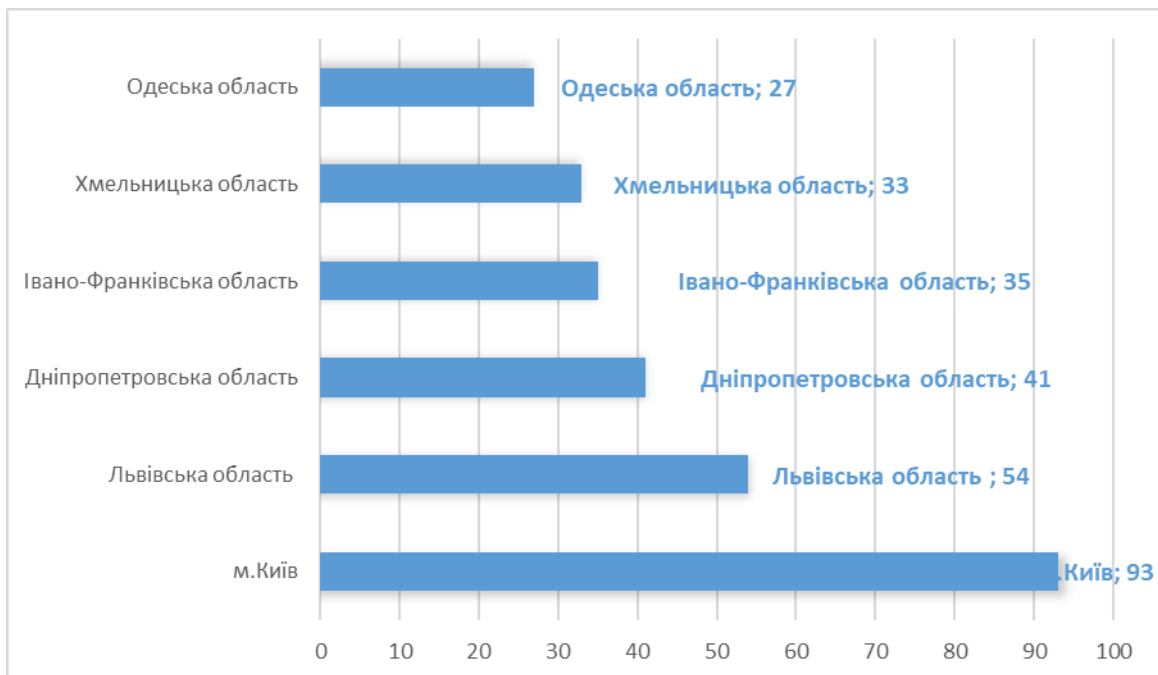

Рисунок 1 - Регіони, в яких найбільше зареєстровано прибуткових організацій [1].

Можна припустити що це пов'язано перш за все з урядовою програмою стимулювання розвитку підприємництва - шляхом надання на період з 1.04.2022 до припинення/скасування дії воєнного стану:

- права на використання спрощеної системи оподаткування бізнесу (ФОП та юридичним особам) з оборотом до 10 млрд грн;
- зменшено ставку єдиного податку з 5% до 2 % від обороту без ПДВ;
- звільнення від сплати єдиного податку платників 1 та 2 груп;
- звільнення від плати за землю та екологічного податку на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або які були тимчасово окуповані збройними формуваннями РФ та інше.

Проте, слід зазначити, що такі податкові пільги значно вплинуть на доходи місцевих бюджетів. Для контролю за сплатою податків, появою нового бізнесу, динамікою підприємців, аналізу їх бізнес-зав'язків та активів тощо, тер. громадам необхідно володіти даними про реальний стан економіки. Для цього Центр розвитку інновацій надає для тестування безоплатний доступ для використання системи Економічний профайл (VkursiHromada).

Аналіз показав, що українці вірять в перемогу та швидко адаптуються. Зокрема, за період війни реєстрація нового бізнесу вже наблизилась до 50% від довоєнного аналогічного періоду 2021 року. При цьому, адаптація до війни відбувається швидше, ніж до пандемії COVID-19 - вже зареєстровано на 29% більше нових бізнесів, ніж у відповідний період 2020 року.

Список використаних інформаційних джерел.

1. Інтернет видання: *Vkursi HROMADA – Економічний профайл громади*

Levente SZÁSZ

full professor

Babeş-Bolyai University, Romania

Csaba BÁLINT

board member

National Bank of Romania

Dénes CSALA

assistant professor

Lancaster University, UK

Ottó CSÍKI

PhD student

Babeş-Bolyai University, Romania

Zsolt NAGY BÁLINT

associate professor

Babeş-Bolyai University, Romania

Béla-Gergely RÁCZ

assistant professor

Babeş-Bolyai University, Romania

ECONOMIC RESEARCH AND DATA VISUALIZATION SERVING THE SOCIETY: THE “COVID-19: ROMANIAN ECONOMIC IMPACT MONITOR” PROJECT

Section 1. The research project and the social component

One of the fundamental purposes of scientific research is to offer information for, and support the advancement of, the broader society, which becomes even more critical during a crisis situation, when there is a pressing need for rigorous answers to urgent questions. As a consequence, shortly after the outbreak of the coronavirus pandemic in Romania, in April 2020, authors working at the Faculty of Economics and Business Administration of the Babeş-Bolyai University and partner institutions have launched a research project to monitor, analyze and forecast the evolution of the pandemic, as well as the evolution of its impact on the Romanian economy. The project has become known under the name of “COVID-19: Romanian Economic Impact Monitor” (COVID-19: RoEIM), and its results can be followed on the official website (econ.ubbcluj.ro/coronavirus/) and the dedicated Facebook page of the project (facebook.com/covid19.roeim). Given that in the last couple of months the main trigger of economic crisis has shifted from the pandemic towards the military conflict, the project has continued to monitor the economic situation in this context as well, integrating relevant indicators and analyses (such as those related to the energy sector) into our work.

While there is rigorous scientific research carried out by the six members of the research team behind the online portal of the project, the project has a strong social component as well. The main objective of this component is to publish on a daily basis the most relevant data on the evolution of the pandemic and on the economic impact of the pandemic in Romania. This objective is of high relevance especially in a crisis

period when an abundance of uncertainties and “fake news” exist in the society and verified information can be difficult to obtain. The portal publishes interactive infographics refreshed on a daily basis which are meant to offer a comprehensive and relevant picture about the current state of the pandemic and the Romanian economy. These graphs are presented in a straightforward manner so that those who are not familiar with the writing style used in scientific articles can also easily understand and get a general overview of the current situation. Beside offering a credible source of information for all interested members of the society, the website also aims to offer support for economic and policy decision makers in Romania by providing a precise and regularly updated analysis of the current situation caused by COVID-19, and by offering background studies for the development of forecasting scenarios with the aim to better protect society, employees, companies and supply chains. During the 12+ months of its existence, the project has at least partially fulfilled this objective, developing especially strong partnerships with representatives of the press and mass media, receiving support to transmit the latest information and analyses to a larger spectrum of the society.

Section 2. Main chapters of the project

Given that during the coronavirus pandemic economic phenomena largely depend on the evolution of the pandemic, the webpage of the project is built on two main components: (1) daily refreshed monitorization of the pandemic situation and connected social issues (including government regulations, population mobility, etc.), and (2) continuous monitorization of economic processes in Romania. These two components are mixed in the different chapters of the online portal. Most important chapters are presented in detail below.

Dashboard: the portal starts with a dashboard containing the most relevant and actual figures that describe the pandemic and its economic effects. The dashboard contains both sanitary and economic data. Beside sanitary data, economic figures currently include our own yearly and quarterly GDP forecasts, as well as actual data related to foreign exchange rate, BET index value (the main index of the Bucharest Stock Exchange), current inflation rate, an annual governmental budget deficit forecast, petrol and natural gas price indices, and the change in the Google mobility index compared to the pre-pandemic period.

Pandemic status report: given that the economic and social situation was largely dependent on the evolution of the pandemic, the portal has a dedicated section where more detailed information can be found about the pandemic. One of the most frequently accessed items of this section is an interactive map that shows the rate of infection (total new cases in the last 14 days per 1000 inhabitants) particularly for every Romanian settlement (territorial administrative unit, UAT).

Global events and governmental measures: we include in our project the global normalcy index developed by The Economist [1]. We also provide information related to the stringency of governmental restrictions in Romania compared to other countries affected by COVID-19 (information based on the indicators of the COVID-19 Government Response Tracker developed by researchers of the University of Oxford)

[2], the response of the population to these measures, as well as a library of all major economic, social and financial measures that were introduced by Romanian authorities.

Macroeconomic indicators: it presents details of the Dynamic Factor Model (DFM) used to forecast the evolution of the Romanian GDP based on a wide variety of economic indicators (e.g. industrial production, wholesale and retail trade, import-export, confidence indicators, labor market information, financial indicators, etc.) presented in a form of an easy-to-overview economic heatmap.

Financial market reactions: the project also monitors financial markets, including major stock exchange indices that had a surprisingly positive evolution after the first wave of the pandemic, most of them largely compensating until today for the initial losses suffered at the beginning of the pandemic.

Mobility indicators: during the pandemic, indicators that show the immediate economic impact of the sanitary crisis are difficult to obtain. In such a situation, proxies such as Google's mobility indices can offer a fast and quite reliable way to understand social and economic phenomena. The evolution of the mobility of the Romanian population is shown on the level of counties, as well as for different mobility categories, such as residential areas, workplaces, grocery stores and pharmacies, parks, etc.

Real estate market: the real estate market in Romania has withstood the test of the pandemic until today. Apartment prices witnessed actually a significant increase and the number of transactions has also bounced back dynamically after the first wave of the pandemic.

The future: while the economic impact of the pandemic seems to fade away (however, with significant question marks regarding newer waves and variants), the project continues to monitor both pandemic-related and economic data, providing up-to-date information and scientific analysis on the status and prospects of the Romanian economy.

References

1. *The Economist*. *The global normalcy index*. (2021). <https://www.economist.com/graphic-detail/tracking-the-return-to-normalcy-after-covid-19> (last accessed: 03.05.2022).
2. Hale, T., Angrist, N., Goldszmidt, R., Kira, B., Petherick, A., Phillips, T., ... & Tatlow, H. A global panel database of pandemic policies (*Oxford COVID-19 Government Response Tracker*). *Nature Human Behaviour* (2021), 5(4), pp. 529-538.

Інна САЛО

д. е. н., ст. наук. сп.

завідувач відділу ціноутворення та аграрного ринку

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ МІСТКОСТІ ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Соціально-економічний розвиток держави передбачає скерування продовольчих систем до повноцінного забезпечення населення продуктами харчування. Вітчизняний продовольчий ринок характеризується, перш за все, низьким платоспроможним попитом населення, а відтак невідповідністю рівня споживання продуктів харчування встановленим раціональним нормам, а також недостатнім розвитком та низьким рівнем прибутковості багатьох галузей рослинництва і тваринництва. З огляду на це, питання формування місткості вітчизняного продовольчого ринку є досить актуальним.

Дослідженнями формування, функціонування та розвитку продовольчого ринку, його місткості, проблем ціноутворення, ефективності каналів збуту сільськогосподарської продукції займалися: О. Боднар, Ю. Воскобійник, Н. Копитець, Ю. Лупенко, С. Пашко, Л. Худолій, О. Шпичак. Також питання розвитку продовольчого ринку висвітлювалися у власних наукових працях.

У своїх дослідженнях увагу сконцентруємо на макрорівневих показниках по країні та кількісно-якісних зі споживання продуктів харчування.

Під місткістю ринку (ємністю) розуміють сукупний платоспроможний попит населення на конкретні види продукції протягом певного часу (здебільшого протягом року, маркетингового року) або потенційний попит на них. Вона розраховується як добуток обсягів виробництва і рівня товарності включаючи обсяги імпортованої продукції і за мінусом експортних поставок [1, с. 76]

Більш глибоко і ширше місткість продовольчого ринку можна охарактеризувати за допомогою балансів окремих продуктів харчування. Слід відзначити, що набір продуктів харчування в таблиці затверджено Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення» [2].

Практично за всіма видами продовольства, відповідно до даних показників балансу спостерігається високий рівень самозабезпеченості, тобто частка імпортованих поставок, порівняно з власним виробництвом, незначна або значно нижча. Однак, населення практично на 80% споживає рибу та рибопродукти імпортованого походження. Олія, вироблена в Україні, практично вся експортується – 96% (7241 тис. т). Тобто її імпорт у 245 тис. т майже зрівнявся з обсягами вітчизняного виробництва, що залишилися для власного споживання – 308 тис. т. Експорт плодовоовочевої продукції здійснюється переважно за рахунок

переробних галузей. Певною мірою це свідчить про недостатню технічну оснащеність українських виробників для ведення зовнішньої торгівлі цими продуктами у свіжому вигляді та більш вигідний продаж товарів з доданою вартістю.

Окремої уваги потребує встановлення показників споживання продуктів харчування [3]. У 2020 р. за продуктами хліб і хлібопродукти, картопля, овочі і баштанні та олія, яйця спостерігається наближеність до раціональних норм споживання, тобто можна говорити про достатність. Критичними слід вважати показники зі споживання молока і молокопродуктів – це 59 % від встановлених мінімальних норм та 53 % від раціональних зі зростанням у 2020 р. проти 2000 р. лише на 1,5 % [9]. М'ясо птиці є дешевшим за свинину та яловичину, тому саме за рахунок нього спостерігається позитивна динаміка споживання м'яса та м'ясопродуктів. Найліпша ситуація спостерігається на ринку яєць. Їх споживання у 2020 р. склало 278 шт. або це 96% від норми, що на 2,2 % більше за 1990 р. Так, серед основних чинників, що простимулювали розширення товарної пропозиції продукції птахівництва слід віднести збільшення інвестицій в галузь, технічне переоснащення й розширення виробничих потужностей птахівничих підприємств, якісне поліпшення племінних ресурсів та сучасний менеджмент.

Рівень споживання продуктів харчування значною мірою визначається розміром сукупних доходів населення. Низький платоспроможний попит українців є однією з найголовніших причин обмеження місткості внутрішнього ринку. Спостерігається не лише недостатність споживання таких продуктів як м'ясо, молоко, плоди, ягоди, риба, а при цьому ще й суттєва диференціація у харчуванні населення, залежно від розміру середньодушових загальних доходів. Аналіз свідчить, що у 2020 р. різниця у витратах на харчування між групами населення з найнижчими та найвищими рівнями доходів є досить суттєвою – у 5,69 раза..

Населення з найнижчим рівнем загальних доходів у місяць порівняно з найвищим рівнем доходу споживає у 1,9-2,7 рази менше м'яса та м'ясопродуктів, риби та рибопродуктів молока та молочних продуктів, плодів. Це свідчить про більш якісний рівень споживання енергетично дорогих продуктів харчування у групах населення з вищими доходами.

Для визначення якісної структури попиту здійснено оцінку енергетичної цінності споживання населенням продуктів харчування. Так, у 2020 р. загальна калорійність раціону практично відповідала раціональній нормі (2928 ккал), становила – 2674 ккал. Однак основу споживання становлять продукти рослинного походження (70%). За калорійністю їх фактичне споживання більше за нормативне на 5 %.

Для більш достовірної характеристики розвитку продовольчого ринку встановлено вартість сукупної місткості внутрішнього попиту, тобто вартісний вираз тієї частини продуктів харчування, що дійшла до споживача у вигляді товару. Визначено, що найбільше споживається продукції, що знаходилась поза товарно-грошовими відносинами – картоплі, овочів та яєць, а найменше – хліба і

хлібопродуктів, риби і рибопродуктів, олії та цукру. Місткість внутрішнього продовольчого ринку становить 1037,7 млрд грн, що на 751,4 млрд грн менше, порівняно з нормативною місткістю, що встановлена на основі раціональних норм (враховано вартісну частку продовольчого кошика). Слід зауважити, що цю різницю у вартості можна віднести до втрат у бюджеті аграрного сектору країни.

Незважаючи на високий рівень самозабезпеченості України окремими продуктами харчування, місткість ринку є звуженою, а рівень споживання, більшості з них, є недостатнім до фізіологічних потреб населення. Серед комплексу організаційно-економічних заходів, спрямованих на покращення продовольчого забезпечення, першочергове значення за умов диспропорції ринку надається проблемам збуту продуктів харчування, збільшенню рівня платоспроможності населення, пропагуванню здорового способу життя та оптимальної структури харчування, а також формуванню ефективної і багатоасортиментної пропозиції свіжої рослинницької та тваринницької продукції і продуктів їх переробки в першу чергу вітчизняними товаровиробниками.

Список використаних інформаційних джерел

1. Тимонин А. М. *Маркетинг: пособие*. Харьков : Око, 1997. 214 с. 2. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2016 р. № 780 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.02.2022 р.). 3. *Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України / за ред. О. М. Прокопенко*. Київ : Держстат, 2021. 57 с.

Kamila SOTÁKOVÁ

Engineer

Department of Economics

University of Economics in Bratislava

Faculty of Business Economy with seat in Košice

Tajovského 13, 041 30 Košice

Košice, Slovakia

MANAGING THE MOTIVATION OF HUMAN CAPITAL IN A COMPANY BY KNOWING THEIR NEEDS

The issue of employee management is a constant process that needs to be examined, evaluated with the main goal of finding the implications of business growth. The actions of the work activity of individuals are influenced by external and internal resources. Motivation is a factor driving employee performance.

In the scientific literature, motivation is characterized as an intrapsychic process that defines the reasons for a person's behavior in a subjective situation where

deficiencies arising from the needs, interests, habits, values and ideals of the individual are satisfied [1].

In his study, Maslow proposed a pyramidal classification of needs into five levels:

- (1) physiological needs,
- (2) the need for safety, security,
- (3) social needs,
- (4) the need for recognition,
- (5) self-realization[2].

Meaningful action of employees depends on meeting the employee's needs, which stimulate the performance of the employee.

The shift from the lowest layers to higher degrees of stratification of human resource management needs for the enterprise creates a positive workplace environment. Satisfaction in the workplace encourages employee motivation and self-development. An employee who feels support from the management of the enterprise highlights his potential for growth in the added value of the enterprise [3].

The contribution highlights the need for human resources management in the enterprise. The management of the enterprise must know the hierarchy of needs of its employees, which it must constantly stimulate.

The aim of the article is to group information about human capital in the analyzed enterprise, then to construct Maslow's pyramid of needs and look for ways to achieve them.

Motivation is a helpful management tool in terms of increasing business performance and eliminating error rates in company-wide processes.

References

1. Fuchsonová, K. – Kravčáková, G. 2004. *Manažment pracovnej motivácie Bratislava: IRIS, 2004. 1. vyd. 1. P. 70. ISBN 80-89018-66-1. (accessed: 07.03.2022).*
2. Hayre-Kwan, S. a kol. 2021. *Nursing and Maslow's Hierarchy: A Health Care Pyramid Approach to Safety and Security During a Global Pandemic. Nurse Leader. [online]. Elsevier, 2021. Vol. 19(6), P. 590-595 ISSN: 1541-4612. <https://doi.org/10.1016/j.mnl.2021.08.013>. (accessed: 06.03.2022).*
3. Montag, Ch. a kol. 2020. *Linking individual differences in satisfaction with each of Maslow's needs to the Big Five personality traits and Panksepp's primary emotional systems. Heliyon. [online]. Elsevier, 2020. Vol. 6(7) ISSN 2405-8440. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e04325>. (accessed: 07.03.2022).*

Pankaj SRIVASTAVA

*Professor, Doctor of Science, Department of Mathematics
M.N. National Institute of Technology, Prayagraj, India
General Secretary at FATER Academy of India*

A SPECTRUM OF COMMUNITY BASED TOURISM ANALYTICS CONCERNED WITH CHIKANKARI INDUSTRY, LUCKNOW, INDIA

Lucknow is one of the most important cultural centers in the world. Chikankari embroidery, which originated in Lucknow, India, and has origins in the Mughal Empire, is more than an embroidery method — it is an old art. Chikankari is a lovely handcraft famous in Lucknow and its environs. Chikankari is a traditional art form that allows visitors to see the state in all of its beauty. The Art brings visitors on a colorful voyage across monuments, architectural marvels, pilgrimage centers, and spiritual experiences. Entrepreneurs and artisans now have more possibilities because of the growth of global marketplaces for handcrafted goods and rising interest in global commodities. Still, it has various obstacles because it is an unorganized business. It is sad that the accompanying techniques in this embroidery and the substance of this art form, which was an expression of cultural history rather than merely an ornament, are dying out. Here, we present an intelligent system designed on the basis of Soft Computing-based SWOT analysis that employs to deal with the issues of the Chikankari handicraft sector and provide feasible solutions and strategies for the industry's growth and its appropriate exports. This study will be helpful for the Government of Uttar Pradesh to design strategy for the promotion of heritage art and Community based tourism opportunity.

Prof. (Dr.) P.K. SRIVASTAVA

*Former Dean, College of Agricultural Engineering & Post Harvest Technology
Central Agricultural University, Gangtok
Sikkim & Faculty of Agricultural Sciences
Aligarh Muslim University, Aligarh, India
Founder President, FATER Academy of India*

INDIAN INTEGRATED ORGANIC FARMING SYSTEMS: CONCEPT, EXAMPLES AND SUCCESS STORIES

Integrated organic farming system is a unique system, very commonly practiced in eight states of North Eastern Himalayan Region and many other parts of India. In simple common sense, the integrated organic farming system may be considered as a whole farm management approach which combines the ecological care of a diverse and healthy environment with the increasing economic demands of agriculture and food security. Its broad objectives are to ensure a continuing supply of wholesome, healthy, nutritious and affordable food. Scientifically, integrated organic farming system is entire complex of allocation of resources, decisions, developments, activities

and overall management within an operational farm unit or combination of units resulting in an effective supply chain management. Being organic, this system does not include the use of synthetic fertilizers, any sort of chemicals such as pesticides, insecticides, weedicides, herbicides etc., growth regulators, livestock feed additives, genetically modified organisms etc. It basically focusses on use of crop rotation, mixed cropping, crop residues, animal/ poultry/ fishes refuses and other biomass, green manures, biological pest control, integrated nutrient management and similar other inputs and practices. Based on experiences of North Eastern Himalayan Region of India, the integrated organic farming may be understood to be an effective mechanism to tackle the menace of climate change because it accommodates different farming components in itself such as crop- animal- poultry - fishes – horticulture etc. based farming. Interestingly, this system, through the use of natural resources, promotes the material flow of bio resources to maintain the soil health, conserve the soil moisture, and recycle the rain water. The system creates opportunities of additional employment generation within production catchments, and if coupled with on -farm primary processing, has the immense potential of value addition of all produces, boosting higher opportunities of further additional income and employment generation.

In this system, the by-products and residues of one component are used as input for other components and vice-versa. For example, the crop residues such as straw / stover, stalks/stems etc. are used as manure through composting or as animal feed for livestock. The refuse of animals and poultry birds viz. dung, droppings, urine etc. are good quality manure which in turn is recycled for crop / horticulture crops production in fields and orchards. Similarly, the horticultural crop residues are also used as feed for livestock. The poultry droppings and piggery and other animal's wastes are used in fisheries as feeds and so on.

This presentation has been specially prepared for presentation in Webinar being organized by Ukrainian Institutions in association with FATER Academy of India. Keeping in view the unfortunate Russian – Ukrainian war and the tragic loss of not only precious life of human and other creatures, the huge damage to the environment, agriculture and food supply systems throughout Ukraine, the once upon a roaring economy, highly advanced and beautiful country, known as the breads basket of Europe, there has to be an urgent need of restoring every aspect of life as soon as possible in post -war scenario. Probably the concept of integrated organic farming may prove to be extremely useful in fast revival of Ukrainian agriculture, food and overall economic development. Accordingly, this presentation intends to fill the knowledge, information and technology skills gaps, if any, for the benefit to our Ukrainian friends. In this reference, this presentation attempts to describe the objectives, components, benefits, the flow of crop and animal residues, etc. along with examples of rice – fish-duck- vegetables – mushroom- cattle- pig farming etc. To boost the morale and the confidence of Ukrainian farmers, a few success stories of Indian intensive organic farming are also included in presentation. Ukrainian researchers may modify such approach according to their agro climates, crops and crop rotations, food and nutritional requirements and other economic parameters deemed fit to their country.

Dr. R.K TAILOR

*Associate Professor, Department of Business Administration
School of Business & Commerce, Manipal University Jaipur
Jaipur, India*

Ms. Sukriti KHATRI

*Research Scholar, Department of Business Administration
School of Business & Commerce, Manipal University Jaipur
Jaipur, India*

DIGITALISATION OF TRANSPORT: ADVANTAGES AND CHALLENGES AHEAD

With advent of digitalisation and the digital makeover of economy, we are part of a significant change process that is shaping all the spheres of the society.

Digitalisation has already set its foot in the transport sector and the process of digital makeover is in full swing.

The technology has been adopted and integrated in all areas of transport sector be it processes, infrastructure, customer area.

The digital era has an immense impact on the transport industry in terms of processes, customer experience, safety, swiftness, efficiency, way of transactions etc. Digitalisation has changed the way the industry works.

Through this paper we explore the benefits and challenges of integrating technology with transport and how it could encourage balanced development of society.

Different factors like planning, operations, security, privacy, travelling, financial, acceptability are considered for analysis. It can be concluded that digitalisation of transport brings in great prospects for transport companies as well as for the customers.

Further analysis of these factors highlights the fact that in order to attain the benefits of these opportunities, solutions to a number of challenges need to be found. The factors bring in some challenges too such as privacy issues, security, interoperability, acceptability, digital divide, execution etc.

To make the journey ahead smooth, all these challenges need to catered and turned into opportunities.

Алла ЧЕРЕП

д.е.н., професор
професор кафедри ФБСiС
м. Запоріжжя, Україна

Валентина ВОРОНKOBA

д.ф.н., професор
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ НОВИХ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ

Концептуалізація системного аналізу нових бізнес-моделей у діджиталізованому суспільстві засвідчує, що економічний прогрес розвивається завдяки технологіям наступного покоління: Інтернет речей, штучний інтелект, розумні енергосистеми, робототехніка, нано-і біотехнології, безпілотні автомобілі, автоматизація, «зелені технології», яка збагатили економіку на 80 трильйонів дол. Так, до 2020 року економічне виробництво в Азії (Китай, Малайзія, Японія, Південна Корея, Тайвань, Індонезія, Філіппіни, В'єтнам) виявилось більшим, ніж в Європі та Америці разом узятих [1].

На 80% відновлюються професії і на 42% змінюються цифрові навички. З усіх країн процвітає Китай, який має найбільший ринок електронної комерції, на який припадає 40% світового ринку. Китай домінуватиме і в майбутньому з дослідженнями штучного інтелекту, ІТ-компанії обженуть США і ЄС, з'являться квантові комп'ютери, які матимуть у мільйони раз вищу швидкість, так як інформація буде використовуватися у кубітах, а не бітах. Економічне зростання у Китаї щороку буде підвищуватися на 5-7%, що й знайшло своє підтвердження як «китайське диво», масштабні інвестиції у китайські компанії будуть здійснюватися небаченими темпами протягом наступних 5-10 років [2, с.91-101].

Збільшиться державний інвестиційний фонд таких країн, як Китай, Норвегія, Об'єднані Арабські Емірати, Саудівська Моравія, Сінгапур. Закон Мура буде стверджуватися на протязі наступних 25-30 років, - відмічає Шваб Клаус [3].

Однією з найбільших загроз у світі стане кіберзлочинність, будуть відбуватися кібератаки на людей, компанії, цілі країни, кібервійни стануть одним з видів холодної (інформаційної) війни [4].

Надійне та довгострокове прогнозування базується на потужних мегатенденціях, які зумовили глибокі, послідовні, а отже, відносно передбачувані зміни протягом останніх 30 років. На таких тенденціях засновані будь-які ретельно розроблені корпоративні стратегії та урядова політика, зокрема людинократії як чинника удосконалення управління людськими ресурсами [5, с.134-141].

Ось лише деякі з них: швидке зростання всіх видів мобільних пристроїв і мобільних платежів; перехід від традиційного роздрібного продажу до продажу он-лайн; взаємозв'язок між людьми, компаніями і машинами; швидке зростання економік країн, що розвиваються; швидке збільшення кількості споживачів середнього класу у країнах, що розвиваються; переїзд мільйонів осіб до міст; міграції великої кількості людей з бідних країн до заможніших; вищий рівень грамотності у світі; швидке зростання світової торгівлі (незважаючи на протекціонізм); розвиток штучного інтелекту та збільшення потенціалу для державного конторою [6].

Отже, розвиток економіки у діджиталізованому суспільстві засвідчив головні його мегатенденції сучасного цифрового світу, породив нові бізнес-моделі як нові соціальні та економічні явища та інноваційні процеси.

Концептуалізація системного аналізу нових бізнес-моделей у діджиталізованому суспільстві базується на концепції шість «Д», що утворюють цикл зростання експоненціальних технологій:

- 1) діджиталізація;
- 2) дезорієнтація;
- 3) дестабілізація;
- 4) демонетизація;
- 5) дематеріалізація;
- 6) демократизація.

Кожен елемент цієї системи – це надзвичайно важлива фаза розвитку експоненціальних технологій, що завжди призводив до потрясінь і створював безліч можливостей для розвитку бізнес-моделей [7, с.70-79]. Проаналізуємо концепції шість «Д».

1. Діджиталізація, або переведення бізнесу у цифрову форму. Коли технологія стає цифровою, тобто коли її можна представити у вигляді комбінації одиниць і нулів, вона ловить хвилю закону Мура й починає розвиватись експоненціально. У випадку з квантовим обчисленням, коли йдеться про закон Роуза, наступить технологічна сингулярність [8].

2. Дезорієнтація, або фаза омани. Як правило, експоненціальні технології викликають чималий ажіотаж, говорячи сучасною мовою хайп. Оскільки на початкових стадіях прогрес відбувається досить повільно, технології можуть зразу виправдати очікування людства. Так, сьогодні біткойн став інновацією у мережі і у фінансовій системі [9].

3. Дестабілізація, або фаза спаду. Це відбувається, коли експоненціальна технологія починає по-справжньому впливати на світ, коли множить на нуль товари, послуги, ринки та цілі галузі. Хороший приклад – 3D-принтер, який став загрожувати виробничому сектору, - відмічають Пітер Діамандіс і Стівен Котлер [9, с.43].

4. Демонетизація – товари та послуги, які свого часу коштували чимало грошей, втрачають свою вартість. Так, фотографія колись була недешевим задоволенням, а сьогодні вона стала цифровою.

5. Дематеріалізація – камери, стерео-системи, ігрові консолі, телевізори, системи GPS, калькулятори, папір. Тепер це вміщається в стандартний смартфон, Wikipedia дематеріалізувала енциклопедії, а iTunes дематеріалізував музичні крамниці [10].

Здійснивши системний аналіз нових бізнес-моделей у діджиталізованому суспільстві, їх нові тренди та прогнози, відмітимо, що вже за кілька десятиліть на людство чекатимуть новий суспільний устрій, перерозподіл сил на світовій арені, зміна корпоративної та організаційної культури та повсякденних звичок. І до цього цього доведеться поступово звикати.

Отже, ми намагалися простежити закономірності змін у цифровій економіці діджиталізованого суспільства і зрозуміти, як і куди нам слід розвиватися, щоб у майбутньому наша цивілізація процвітала завдяки цифровим креативним технологіям.. У результаті настає епоха цифрової революції, яка здійснює зміни у різних сферах бізнес-моделей у діджиталізованому суспільстві, пропонуючи нові тренди та прогнози.

Список використаних інформаційних джерел

1. Чандран Наїр. *Держава сталого розвитку. Майбутнє урядування, економіки та суспільства.* / пер. з англ. Ірина Гнатівська. Київ : Наш формат, 2020. 288 с.
2. Венгерська Наталя, Воронкова Валентина, Безкоровайна Лариса, Череп Алла. *Використання креативних цифрових технологій у сфері туризму під час пандемії COVID-19: економічні і соціальні наслідки.* *Humanities studies : Collection of Scientific Papers* / ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica". 2021. Випуск 7 (84). С. 91-101.
3. Шваб Клаус. *Четверта промислова революція, Формуючи четверту промислову революцію.* Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 426 с.
4. Гудмен Марк. *Злочини майбутнього: усе взаємопов'язане, усі вразливі і що ми можемо з цим зробити/ пер з англ. І.Мазарчук, Я. Машико.* Київ : Вид-во Ранок: Фабула, 2029. 592 с.
5. Череп А.В., Воронкова В.Г., Череп О.Г. *Humanocracy as a factor of improving human resources management in organizations (Людинократія як чинник удосконалення управління людськими ресурсами).* *Humanities studies : Collection of Scientific Papers* / ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica", 2022. 10 (87). С. 134-141.
6. Череп А.В., Воронкова В.Г., Череп О.Г. *Humanocracy as a factor of improving human resources management in organizations (Людинократія як чинник удосконалення управління людськими ресурсами).* *Humanities studies : Collection of Scientific Papers* / ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica", 2022. 10 (87). С. 134-141.
7. Воронкова В.Г. *Технології інформаційного менеджменту в державному управлінні.* *Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр.* Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2021. Вип. 2 (15). С.70-79.
8. Діксон Патрік. *Майбутнє (майже) всього. Як зміниться світ протягом наступних ста років / пер. з англ. І.Возняка.* Харків: Віват, 2021. 432 с.
9. Діамандіс Пітер & Котлер Стівенс. *Майбутнє ближче, ніж здається. Як технології змінюють бізнес, промисловість і наше життя / пер. з англ. Дмитро Кожедуб.* Київ: Лабораторія, 2021. 320 с.
10. О' Райлі Тім. *Хто знає, яким буде майбутнє / пер. з англ. Юлія Кузьменко.* Київ : Наш формат, 2018. 448 с.

Олександр ЧЕРЕП

д.е.н., професор

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

Ірина ДАШКО

д.е.н., професор

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

ПРИНЦИПИ ТА ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Трансформація економічних процесів у різних країнах може відбуватись за різними етапами та моделями – форсованою або поступовою, зосереджуватись на різних технологіях та програмах. До основних показників цифровізації країни відносять охоплення Інтернетом; питома вага електронної торгівлі в роздрібному товарообігу; питома вага суспільства, яке використовує інноваційні інформаційні технології у всіх сферах діяльності. Статистичні дані показують, що станом на 01.01.2022 р. цифрова трансформація економіки України значно нижче рівня в розвинених країнах Євросоюзу, не дивлячись на те, що Україна стала першою в світі країною, яка легалізувала електронні паспорти.

Вице-прем'єр-міністр - Міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров на панелі «Урядування — підвищення ефективності та професіоналізму» Ukraine Reform Conference у Вільнюсі зазначив, що «Цифровізація — один з основних векторів розвитку української економіки впродовж наступних 10 років. За підрахунками, цифровізація здатна забезпечити зростання української економіки на 10-12% на рік. Тому вона є пріоритетом Уряду для нашої країни у всіх сферах. Європа — наш стратегічний партнер у плані цифрових реформ. Разом ми вже цифровізували 31 послугу» [1].

Цифрова трансформація суспільства та економіки має супроводжуватись державними програмами цільового спрямування. Згідно проекту «Цифрова адженда України- 2020» та «України – 2030 Е- країна з розвинутою цифровою економікою» трансформація до високого рівня цифровізації ґрунтувалася на досягненні таких основних цілей [2]:

- стимулювати економіку та залучати інвестиції;
- закласти основу для трансформації секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні;
- зробити «цифрові» технології доступними;
- створити нові можливості для реалізації людського капіталу, розвитку інноваційних, креативних та «цифрових» індустрій та бізнесу;
- розвинути та захопити світове лідерство щодо експорту «цифрової» продукції та послуг [3].

Трансформація цифрового суспільства у всіх країнах має базуватися на певних принципах. В Україні було проаналізовано програми ЄС з цифровізації та сформульовано основні принципи, дотримання яких має сприяти створенню, реалізації та користуванню перевагами цифрової економіки. До таких принципів згідно проекту «Цифровий порядок денний України 2020» належали [4]:

- рівність доступу до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних технологій;
- спрямованість на створення переваг (вигід) у різноманітних аспектах повсякденного життя;
- інтеграція цифрових технологій в існуючі галузі економіки, як механізму приросту ефективності та збільшенню продуктивності виробництва;
- сприяння розвитку інформаційного суспільства, засобів масової інформації, «креативного» середовища та «креативного» ринку тощо;
- орієнтованість на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, входження України в європейський і світовий ринок електронної комерції та послуг, банківської і біржової діяльності тощо, співробітництво та взаємодію на регіональних ринках;
- стандартизація, як ключовий фактор цифровізації України. Стандарти посилюють конкуренцію, дозволяють знизити витрати і вартість продукції, гарантують сумісність, підтримку якості, збільшують ВВП країни. Розробка і використання відкритих, функціонально сумісних недискримінаційних стандартів є базовим елементом розвитку та поширення цифрових технологій;
- формування довіри та безпеки при використанні інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі запровадження та управління кібербезпекою;
- керованість фокусним та комплексним управлінням, адже саме державні органи влади мають відігравати провідну роль у розробці, просуванні, впровадженні всеосяжних національних «цифрових» стратегій.

З точки зору правового забезпечення, законодавчих та нормативно-правових документів сфера «цифровізації» України потребує суттєвого аудиту, структуризації, доопрацювання відповідно до існуючих потреб, сучасних викликів та завдань.

Найбільш сучасним нормативним документом, затверджений Кабінетом Міністрів України є Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 року, який тлумачить роль цифровізації для розвитку бізнесу та всіх галузей української економіки. Реалізація Концепції дозволить громадянам підвищити конкурентоспроможність на ринку праці, надасть можливості для безперервного навчання, подарує комфорт проживання в цифровій країні, підвищить рівень доступності до державних послуг, зменшить ризики небезпек під час користування Інтернетом [5].

«Ухвалення Концепції – стратегічний крок вперед у побудові цифрової держави. Мінцифра вже працює над її реалізацією. Одна з наших найважливіших цілей — навчити цифрової грамотності 6 млн українців за 3

роки. Опанувавши цифрові навички, кожен українець зможе отримувати державні послуги онлайн, якісно підвищити рівень життя, впевнено користуватися соціальними мережами та Інтернетом», — наголосив Віцепрем'єр-міністр — Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров [5].

Встановлено, що особливістю процесу цифровізації економіки України є відмінність в інтенсивності даного процесу залежно від регіону. Більше 80% державних витрат у цьому напрямі припадає на 10 найбільших регіонів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Fedorov M. Digitalization will ensure an increase in the Ukrainian economy by 10-12% per year. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-cifrovizaciya-zabezpechit-zrostannya-ukrayinskoyi-ekonomiki-na-10-12-narik#:~:text=%C2%AB%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%>. 2 Ukraine - 2030E - a country with a developed digital economy. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> 3. Project Digital Agenda of Ukraine - 2020 Conceptual Framework (version 1.0) Hitech office, December, 2016. С. 90. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>. 4. Проект «Цифрова адженда України – 2020» Концептуальні засади (версія 1.0) Hitech office, грудень, 2016. С. 90. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>. 5. Кабмін схвалив Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 року. Режим доступу: <https://thedigital.gov.ua/news/kabmin-skhvaliv-kontseptsiyu-rozvitku-tsifrovikh-kompetentnostey-do-2025-roku>

Світлана ЧЕРКАСОВА

к.е.н., доцент

доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту

Національний університет "Одеська політехніка"

м. Одеса, Україна

СКЛАДОВІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН

В умовах інноваційних змін з метою реалізації цілей сталого розвитку вітчизняних підприємств формуються нові соціально-економічні механізми та відповідний обліково-аналітичний інструментарій управління, в основі яких закладено процес підвищення ефективності використання інтелектуального капіталу, змінення кадрового потенціалу та продукування й використання спеціальних знань стосовно моніторингу й аналізу як існуючих так і перспективних ринкових можливостей та загроз з метою визначення раціональних стратегій сталого розвитку. З цих позицій актуалізується проблематика ефективного управління фінансовою, соціальною та кадровою складовими економічної безпеки підприємств в контексті детермінант сталого розвитку, узагальнення відповідних складових сталого розвитку підприємств з

позиції забезпечення складових їх економічної безпеки, стабільного й ефективного функціонування в довгостроковій перспективі.

Нова парадигма сучасного соціально-економічного розвитку з урахуванням екологічних обмежень, яка отримала назву “сталий розвиток” (sustainable development) обумовлює актуальність розробки сучасної концепції сталого розвитку підприємств з позиції інтеграції безпеки, економічного розвитку, соціального прогресу та екологічної ефективності [1]. На тлі розвитку інформаційних, виробничих, екологічних та інтернет-технологій реалізація організаційних моделей і методів сталого розвитку підприємств спрямована більше на всебічне інформаційне й обліково-аналітичне забезпечення їх діяльності для зменшення чиннику невизначеності, що обумовлює актуальність розробки сучасної концепції сталого розвитку з позицій економічної безпеки в розрізі забезпечення її окремих складових, формування управлінського інструментарію визначення стану та стратегічних орієнтирів сталого розвитку підприємств в умовах високої невизначеності інноваційних змін.

В самому загальному розумінні, розвиток підприємства являє собою процес його переходу від одного стану до іншого, який супроводжується кількісними, якісними та структурними змінами [2], та фактично являється необхідною умовою досягнення його економічної безпеки. Якщо підприємство не розвивається то суттєво скорочуються можливості його виживання в умовах високої невизначеності (життєздатність), а також його опір змінам та спроможність пристосування до внутрішніх і зовнішніх загроз. Фактично без розвитку підприємства його економічну безпеку та її окремі складові не можливо забезпечити. Саме в процесі сталого розвитку, забезпечення економічної безпеки (та окремих її складових) та стійкості підприємства досягається ефективність його діяльності.

Таким чином, в контексті детермінант сталого розвитку розвиток підприємства слід розглядати як необхідну умову досягнення (зміцнення) його економічної безпеки, як результат забезпечення його стійкості, що виражається його здатністю справлятися зі впливом як зовнішніх, так і внутрішніх дестабілізуючих чинників і повертатися до рівноважного стану та підвищення ефективності його діяльності, що характеризується відношенням ефекту із витратами на його отримання або ступінь досягнення поставлених цілей.

Все це дозволяє визначити основні складові сталого розвитку підприємства з позиції забезпечення його економічної безпеки, стабільного й ефективного функціонування (див. рис. 1).

Отже, ефективність господарської діяльності підприємств, їх стійкість та процес забезпечення їх економічної безпеки, вибір траєкторії їх подальшого сталого розвитку та вирішення супутніх проблем залежать від того, наскільки прогресивні та гнучкі структура та форма механізму їх управління.

Рисунок 1 – Основні складові сталого розвитку підприємства з позиції забезпечення його економічної безпеки, стабільного й ефективного функціонування

(джерело: систематизовано автором на підставі [1,2,3])

Таким чином, зростання конкуренції, глобалізація, висока динамічність кон'юнктури ринку, зростання кількості та масштабів змін у зовнішньому та глобальному середовищі докорінно змінили умови господарювання та зробили неефективними раніше ефективні організаційні форми, механізми та інструменти управління сталим розвитком підприємств в умовах інноваційних змін. Тим самим створилися об'єктивні умови, що обумовили необхідність пошуку нових форм та методів управління підприємствами, удосконалювати його відповідний організаційно-економічний механізм.

Список використаних інформаційних джерел

1.Ткаченко М.С., Черкасова С.О. Організаційно-економічні засади забезпечення інтелектуально-кадрової безпеки в умовах сталого розвитку. Збірник тез доповідей учасників I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених пам'яті видатного українського вченого-економіста Сергія Ілліча Юрія «Розвиток фінансів, аудиту, бухгалтерського обліку та

оподаткування: реалії часу» (Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-подільський державний інститут», м. Кам'янець-Подільський, 1 лютого 2022 року). С. 108–112. 2. Грицина Л.М. Принципи сталого розвитку підприємств: порівняльний аналіз. Економічний дискурс, (1), 33–41. URL: <http://ed.pdatu.edu.ua/article/view/127289>. 3. Філіппова С.В., Єрмак С.О. Формування моделі інклюзивного розвитку економіки. Ефективна економіка. 2019. № 10. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8574>

Іван ЧЕРЛЕНЯК

доктор наук державного управління, професор
проф. каф. бізнес адміністрування, маркетингу та менеджменту
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

ВИКЛИКИ ДЕГРАДАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГАЛУЗЕЙ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

В економіках росту, на відміну від традиційної економічної ролі фундаментальної науки та прикладної науки галузевих наукових інституцій економік попередніх історичних етапів, актори інноваційного економічного простору безпосередньо потребують-вимагають-використовують частку доданої вартості, яка «була-є-буде» сформована в ланцюжках продукування доданої вартості створених на основі залучення розробок (винаходів) цих же акторів. Українська економіка зависла в минулому. Реальна трансформація від номенклатурно-директивної системи господарювання до соціально-орієнтованої ринкової економіки за період від 24 серпня 1991 року до 24 лютого 2022 року не змогла відбутися. Широкомасштабна війна РФ проти країни значною мірою перейшла із простору віртуальних загроз в простір реальних загроз внаслідок відсталості військово-промислового комплексу України. Є, звичайно, певні острівці продукування інноваційної продукції такі як виробник комплексів «Нептун», «Стугна», «Корсар». Але це лише виняток, що підкреслює «правило».

Організаційно-інноваційна криза української економіки полягає в тому, що традиційні, фундаментальні та галузеві прикладні науки «повисли в безповітряному економічному просторі». Тобто, їх розробки не індукуються запитами легального вітчизняного бізнесу, а новий зміст та сенс інноваційно-орієнтованих систем наукових досліджень в Україні ще не сформувався. Таким чином наука, знання та інформація не інкорпоровані органічно в систему виробничої функції України як механізми та чинники створення доданої вартості.

Як виник такий катастрофічний розрив між потребами та можливостями модернізації виробничої функції України?

В «народному господарстві» УРСР традиції та практики автономного розподілу часток доданої вартості між галузями та підприємствами не було. «Перехід» до інноваційного типу розвитку виробничої функції України є

стратегічним розривом між попередньою практикою фінансування державним бюджетом практик розробки інноваційних технологій для бюджетних підприємств та практикою самофінансування приватними власниками підприємств розробки чи трансферу інноваційних технологій. Тим більше, що власне галузеві науково-дослідні інституції з переходом української економіки від планово-директивної до капіталістичної крок за кроком фактично перестали фінансуватися.

На мікрорівні окремого актора бізнесу нормальною стала ситуація, коли новоявлена мережа українських капіталістів залучає лише коротко-терміново орієнтовані інновації в продукт або технологію імітаційного характеру для підвищення «особистого іміджу» актора бізнесу. Внаслідок цього утворився катастрофічний розрив як в промисловості, так і аграрному секторі, секторі послуг між потребою в інноваціях та тією екзистенцією рівнів економічної організації, що здатні сприяти зародженню проривних вітчизняних винаходів та поширенню проривних інновацій в системі господарювання фірм, галузей та країни в цілому.

У чому причина можливості безперешкодної такої катастрофічної деградації інноваційного потенціалу галузей економіки країни з позиції мезо-рівня? Мабуть в тому, що сучасне динамічне інноваційне підприємництво на мікро- та мезо- рівнях може існувати лише як подвійна мережа зв'язків: акторів та центрів, здатних продукувати інновації практично відразу майже придатні для виробництва нових товарів; акторів та центрів, які готові та здатні ці інноваційні товари відразу виробляти, створюючи додану вартість та підприємницьку ренту. Усі центри мають працювати на основі приватної зацікавленості. А це потребує особливого типу ринково-неринкової координації. Окрім того, основою функціонування-відтворення та субстратом самоорганізації цих мереж є запас інноваційних ресурсів та резерв процесів відтворення, що опосередковано відображають і саму систему суспільних відносин.

На макрорівні в Україні найбільш болючою є проблема комерціалізації наукових розробок у технологічні новації та продуктові інновації у масштабі національного ділового середовища. Адже, навіть наявність інноваційної інфраструктури, інноваційних ресурсів та інноваційних процесів не забезпечують самі по собі ефективність інноваційного бізнесу. Хоча ці компоненти в комплексі становлять інноваційний потенціал країни та формують основу інноваційної системи, вони є тільки необхідною умовою інноваційного розвитку.

Сучасний капіталізм функціонує насамперед як легальна соціально орієнтована мережа бізнесів.

Мережа сучасних акторів цивілізованого капіталізму прагне росту за рахунок фінансування та впровадження проривних інновацій. Внаслідок цього в економіках росту відбувається:

- а) зміна джерел продукування інноваційної доданої вартості та трансформація зв'язків фундаментальних та прикладних наук;
- б) формування статусу наук-виробництв та виробництв-наук;

в) зміна парадигми інженерної науки та проникнення інженерної парадигми в усі сфери господарювання.

Зі сторони бізнесу в економіках росту інновації індукують оновлення та відновлення системи запиту на інновації. Встановлюється режим потреби формування системи запитів на інноваційний продукт, технологію та на інноваційно-місткі товари. Для відбудови України недостатньо прохати капіталістичний Захід подарувати «план Маршалла» з надією, що акторам мафіозно-кланового капіталізму від дозволить відродити свої позиції у списку «Forbes»: необхідно готуватися до чесних та некорупційних типів партнерської взаємодії двох вищезгаданих мереж.

Список використаних інформаційних джерел

1. Cherleniak, I. I.; Kurei, O. A. Conceptual problems of Ukraine's economic system post-socialist transformation identification. *Ekonomicnij Casopis-XXI (Economic Annals-XXI)*, 2013, 12.2: 3-6.

Оксана ЧУБАРЬ

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

с.н.с.

Закарпатський регіональний центр
соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України
м. Ужгород, Україна

ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: СУТНІСТЬ І ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ

Поняття потенціалу (ресурсного забезпечення, ресурсного потенціалу) є достатньо глибоко вивченим і викладеним у працях і дослідженнях вітчизняних авторів. Розвиток підходів до сутності потенціалу в переважній більшості публікацій базується на обґрунтуванні його зв'язку з різними видами ресурсів, а також на виділенні його окремих складових, різновидів (компонентів) потенціалу.

Попри різноманітність підходів до визначення потенціалу в цілому, економічного потенціалу та його складових, можна вважати, що обґрунтувань понять «потенціал розвитку територій», «потенціал територіальних громад» (потенціал ТГ) недостатньо, зокрема, через неповноту відображення в них нематеріальних складових, а також з урахуванням необхідності включення в ці категорії не лише ресурсної компоненти, але й резервів та потенційних можливостей майбутнього розвитку.

Потенціал ТГ виступає наріжним каменем їх розвитку, без наявності відповідного потенціалу та його ефективного використання громади не в змозі функціонувати, виконувати важливі повсякденні соціально-економічні функції, досягати стратегічних цілей свого розвитку.

Досліджуючи та розвиваючи теоретичні підходи до потенціалу ТГ, їх спроможності, варто послатись на результати, викладені в статті [1], де спроможність громад (в зарубіжних дослідженнях частіше використовується саме термін «спроможність») розглядається в контексті розвитку партнерських відносин, які сприяють взаємодії і дають можливість залучати для розвитку дещо інші види ресурсного забезпечення, які не являються ресурсами в традиційному розумінні (природні, людські, фінансові тощо).

Багато зарубіжних авторів визначають спроможність громади частково за допомогою переліку елементів або доменів (складові, фактори, елементи спроможності). Вітчизняний категоріальний апарат не містить терміну «домени», разом з тим компонентний склад потенціалу, виділення його структурних складових виходять на перший план при поглибленому вивченні цієї категорії, зокрема, при визначенні його найважливіших стратегічних елементів.

У своєму дисертаційному дослідженні Laverack G. визначив та інтерпретував дев'ять доменів для підвищення спроможності громади: співучасть, лідерство, організаційні структури, оцінка проблеми, мобілізація ресурсів, «питання чому», партнерство, роль зовнішніх агентів, управління програмами [2].

Іншими авторами за результатами емпіричних досліджень було встановлено сфери, в яких місцеві зусилля могли б мати помітний і вимірюваний вплив протягом відносно короткого часу: співучасть; лідерство; громадські структури; отримання відповіді на питання «чому?»; мобілізація ресурсів; зв'язки з іншими; роль зовнішньої підтримки; навички, знання та навчання; почуття спільності. Для кожної із сфер-доменів було обґрунтовано відповідні індикатори [3; С. 301].

У дослідженні Goodman et al. складовими потенціалу громади, які перебувають у тісному взаємозв'язку між собою, є: співучасть та лідерство, навички, ресурси, соціальні та міжорганізаційні мережі, почуття спільності, розуміння історії громади, влада громади, цінності громади та критична рефлексія. Наприклад, співучасть громадян отримує таке підсилення від інших доменів: лідерство впливає на напрямок та структуру учасників, сприяє підтримці бази учасників, усуває бар'єри та надає можливості для співучасті; навички впливають на якість зустрічей, на планування заходів, обумовлюють задоволеність членів плануванням та діями; наявність ресурсів допомагає залучити учасників, стимулює внески від громадян; соціальні і міжорганізаційні мережі збільшують вигоду, яку громадяни отримують від співучасті, сприяють частоті / інтенсивності участі тощо [4; С. 264].

Колектив авторів (Bowen G., Martin J., Mancini J., Nelson J.) [5] при визначенні спроможності громади також зробив акцент на взаємовідносинах, а не на ресурсах. Спроможність громади автори визначали як міру, в якій члени громади а) демонструють почуття спільної відповідальності за загальний добробут громади та її жителів, і б) демонструють колективні вміння у

використанні можливостей для задоволення потреб громади та протистояння ситуаціям, які загрожують безпеці та добробуту членів громади.

Як бачимо, закордонні науковці та практики, на відміну від вітчизняних, значно більшу увагу звертають на нематеріальних складових потенціалу громади. Хоч про важливість наявності ресурсів у ряді публікацій і зазначається, проте, головний наголос зроблено саме на нематеріальних компонентах: лідерстві, зв'язках, взаємовідносинах, навичках, знаннях, особистісному розвитку, цінностях громади, управлінських підходах тощо.

Беручи до уваги викладене вище, можна запропонувати таке визначення потенціалу ТГ. *Потенціал ТГ – це комплексна економічна категорія, яка представляє собою системну сукупність ресурсів громади (як матеріальних, так і нематеріальних), їх резервів і потенціальних можливостей для зростання, призначенням якої є безпосереднє використання в процесах розвитку громади, забезпечення досягнення її стратегічних цілей та підвищення якості життя населення.*

В подальших теоретико-прикладних дослідженнях, а також у вітчизняній практиці розбудови ТГ та забезпечення шляхів їх соціально-економічного зростання варто розширювати підходи до класифікації потенціалу ТГ, все більше включаючи до них нематеріальні складові, оскільки останні сприяють реалізації синергетичних ефектів від володіння ресурсним забезпеченням та його ефективного використання завдяки ментальним, організаційним, управлінським здібностям і талантам людей.

Список використаних інформаційних джерел

1. Чубарь О. Г., Машіко К.С., Траньович Ю.П. Роль партнерських відносин у розбудові спроможності громади: сутність та підходи до оцінювання. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. Випуск 1 (57). Ужгород, 2021. С. 90-97. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2021.1\(57\).90-97](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2021.1(57).90-97).
2. Laverack, G. (1999). *Addressing the contradiction between discourse and practice in health promotion*, Ph.D. thesis, School of Health Sciences, Deakin University.
3. Maclellan-Wright, M. F., Anderson, D., Barber, S., Smith, N., Cantin, B., Felix, R., & Raine, K. (2007). *The development of measures of community capacity for community-based funding programs in Canada*. *Health Promotion International*, 22(4), 299–306.
4. Goodman, R. M., Speers, M. A., McLeroy, K., Fawcett, S., Kegler, M., Parker, E., Smith, S. R., Sterling, T. D., & Wallerstein, N. (1998). *Identifying and defining the dimensions of community capacity to provide a basis for measurement*. *Health Education & Behavior*, 25(3), 258–278.
5. Bowen, G. L., Martin, J. A., Mancini, J. A., & Nelson, J. P. (2000). *Community Capacity*. *Journal of Community Practice*, 8(2), 1–21.

Зорина ЮРИНЕЦЬ

д. е. н., професор кафедри менеджменту
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

Ростислав ЮРИНЕЦЬ

к.ф.-м.н., доцент кафедри інформаційних систем та мереж
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ МОЛОДІЖНИХ СТАРТАП КОМАНД В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Діяльність усіх молодіжних стартап команд має певний позитивний вплив на економічний та інноваційний розвиток країни. Основою позитивного впливу молодіжних стартап команд, як на етапі ідеї, так і на етапі реалізації стартап проєкту є:

- Намір, що постає важливим вихідним імпульсом, мотивацією, цінностями стартап команд, фундаментом формування сприятливого соціально-психологічного клімату, задоволеності роботою.

- Інновації. Найважливішу роль відіграє ідея. Для розвитку стартап проєктів можна використати різні види інновацій та способи ухвалення інноваційних рішень. Реалізація стартап проєкту може бути тривалим процесом, а може бути раптовою і швидкою іскрою. Підґрунтям постає результат сформульованих цілей інноваційного процесу, грамотно сформована та реалізована стратегія розвитку та план дій [2].

- Інтеграція. Вагомим завданням формування молодіжних стартап команд є розроблення узгодженої стратегії розвитку, яка передбачає побудову стійкого ланцюжка вартості, визначення способу досягнення запланованих цілей.

- Вплив, який мають молодіжні стартап команди, результат їхньої діяльності на суспільство, цільові групи.

Немаловажне значення у процесі становлення молодіжних стартап команд постає вміння менеджерів виробити і підтримувати сприятливий соціально-психологічний клімат.

Соціально-психологічний клімат – це специфічне явище, яке складається з особливостей сприйняття людиною іншої людини, взаємних почуттів, оцінок і думок, готовності певним чином реагувати на слова та дії інших. Такий клімат впливає на самопочуття членів команди, процес розроблення, приймання та виконання спільних рішень, досягнення ефективності спільних дій. Тому, соціально-психологічний клімат – це відносно стабільний психологічний настрій його членів у групі чи колективі, що виявляється по відношенню до себе, до роботи, до навколишніх подій і до організації загалом на основі індивідуальних, особистих цінностей.

Створення емоційного благополуччя в молодіжних стартап командах, згуртованість колективу є найважливішим питанням не тільки для керівництва, а

й для кожного члена колективу. Соціально-психологічний клімат сприятливий, коли в команді панує атмосфера доброзичливості, турботи про кожного, довіри та взаєморозуміння, члени команди готові діяти, бути креативними та досягати високої якості, працюючи без контролю та беручи відповідальність за справу, всі в команді відчують себе захищеними, причетними до всього, що відбувається, і активно беруть участь у спілкуванні [1, с.126-130].

Соціально-психологічний клімат віддзеркалює міжособистісні стосунки, які визначають основний настрій команд. В одному кліматі рослина може цвісти, а в іншому – в'янути. Те ж саме можна сказати і про клімат в молодіжних стартап командах. За певних умов члени команди відчують дискомфорт, схильні залишати колектив, менше часу проводять у ньому, сповільнюється їх особистісний розвиток, в інших колектив функціонує оптимально, а його учасники мають можливість повною мірою використовувати свій потенціал.

Згуртованість команди – поняття, що розкриває особливості міжособистісних стосунків у команді, єдність ціннісної орієнтації, цілей і мотивів. Дружні контакти у ході роботи, співпраця та взаємодопомога створюють гарну соціально-психологічну атмосферу в молодіжних стартап командах. Соціально-психологічний клімат характерний для міжособистісних стосунків трудового колективу, які визначають його основний настрій.

Розуміння соціально-психологічного клімату в молодіжних стартап командах, ґрунтується на чинниках, що визначають схильність працівника повноцінно займатися своєю працею або психологічно дистанціюватися від неї.

Важливими елементами, що збільшують залучення молодих працівників до праці, є психологічна безпека та психологічна значимість. Виміри безпеки та важливості праці представляють вищий рівень семантичного впорядкування, що визначає інтерпретацію працівником важливості організаційного середовища для його особистого самопочуття.

Основою соціально-психологічного клімату є психологічна безпека – це почуття працівника, що він може проявити себе, не боячись негативних наслідків для його образу, статусу або кар'єри.

Вимірами клімату, що складають психологічну безпеку, є такі:

- управління сприймається як гнучке та підтримуюче, змушуючи працівників відчувати, що вони мають контроль над власною роботою та методами, які вони використовують для її виконання, організаційні ролі та норми сприймаються чітко;

- почуття працівником свободи у вираженні власних справжніх почуттів і проявлення свого «Я» у професійній ролі (самовираження).

Люди відчують важливість своєї роботи, коли вважають її викликом, ціннісною і корисною. Виміри соціально-психологічного клімату в організації, що становлять психологічне значення роботи, включають:

- відчуття значущого внеску у працю, що сприяє досягненню організаційних цілей (сприйняття значущості внеску);

- відчуття того, що організація адекватно визнає внесок праці;

- відчуття того, що праця є викликом і веде до розвитку особистості.

Для виявлення стану соціально-психологічного клімату потрібно акцентувати увагу на двох розрізнених аспектах соціально-психологічного клімату – психологічна безпека та важливість праці.

Психологічна безпека формують такі елементи: підтримка («Мій керівник гнучко ставиться до того, як досягти моїх професійних цілей»), однозначна роль («Керівництво чітко дало зрозуміти, як я повинен/на робити свою роботу») та самовираження («Почуття, які я висловлюю на роботі, це мої справжні почуття»). Важливість праці формують такі елементи: участь («Я відчуваю себе дуже корисним/ою у своїй роботі»), визнання («Підприємство визнає важливість мого внеску») та вимоги («Моя робота дуже вимоглива»).

Щодо дослідження особливого задоволення можна обрати такі чинники: складність виконання завдань, стабільність працевлаштування, особистий розвиток, співпрацівники (комунікаційні аспекти), власні досягнення, підтримка керівництва (стиль управління), незалежність (щодо виконання завдань), винагороди (матеріальне та нематеріальне стимулювання).

Шкала рівня задоволеності працею може містити визначення різних аспектів професійної роботи (наприклад, наскільки Ви задоволені особистісним розвитком, який дає Вам робота, або наскільки Ви задоволені людьми, з якими Ви працюєте), на які респондент відповідає завдяки шкалі Харінктона.

Список використаних інформаційних джерел

1. Юринець З. В. Самоменеджмент: Підручник. Львів: СПОЛОМ, 2015. 360 с.
2. Yurynets Z., Yurynets R., Gutor T. Game theory model for the development of optimal strategy towards innovative products manufacturing at the enterprise. *Investment Management and Financial Innovations*. 2017. Volume 15. Issue № 3. P. 285-294

Judit VITÉZ-DURGULA

doktorjelölt

Soproni Egyetem, Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar

Sopron, Magyarország

László PATAKI

PhD, habil, egyetemi docens

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem,

Gödöllő, Magyarország

INNOVÁCIÓ AZ EGÉSZSÉGIPAR TERÜLETÉN

A COVID-19 világjárvány hatalmas kihívás elé állította, átalakította és alakítja az egészségipart, emellett az egészségügyre egyre nagyobb nyomás nehezedik, elég néhány tényezőt említeni: technológiai fejlődés, a társadalom fokozódó elvárásai, a hasznosításra váró egészségügyi adatmennyiség, a növekvő egészségügyi kiadások és előregedő népesség. A megoldás az egészségipari innovációkban rejtőzik.

A tanulmány az innováció fogalmának rövid szakirodalmi feltárása után az egészségipar közgazdasági szemléletű sajátosságait taglalja. Bemutatásra kerül az egészségipar definíciója és területei, a magyar kutatás-fejlesztés és innováció (K+F+I) e területre vonatkozatható statisztikái, az innováció egészségipari jelentősége és mérhetősége, megemlítsre kerülnek az egészségipari fejlesztések legfőbb gátjai és hajtóerői.

Mindezek alátámasztásául pedig a vizsgált terület innovációnak, fejlesztéseinek legfőbb sajátosságai is helyet kapnak a tanulmányban.

Összességében megállapítható, hogy Magyarországon az egészségiparra fordított K+F-ráfordítások meghatározó súlyt képviselnek, ami komoly lehetőséget hordoz magában az említett kihívások kezelésére.

Az új K+F eredmények mellett kívánatos, hogy ezek a kutatási eredmények minél szélesebb körében elterjedve innovációként megjelenjenek, közvetve és közvetlenül hozzájárulva az életminőség és az életszínvonal javulásához.

Elmondható, hogy az egészségipari fejlesztések hatalmas innovációs potenciállal rendelkeznek, melyek mind vállalati, mind pedig iparági szinten a nemzetállamunk versenyképességét is nagyban befolyásolják.

Olga SZABÓNÉ BERTA

PhD, adjunktus

Dóra BARABÁSNÉ KÁRPÁTI

PhD, főiskolai docens

Bernadett OROSNÉ ILCSIK

Mestertanár

Andrea NAGY

PhD, főiskolai docens

Gazdálkodástudományi Intézet

Nyíregyházi Egyetem

Nyíregyháza, Magyarország

„MERRE TOVÁBB, MELYIK ÚTON?” A DIGITÁLIS OKTATÁS TAPASZTALATAI SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYÉBEN

A magyar oktatási intézményeknek 2020 márciusában nagyon gyorsan és a lehető leghatékonyabban kellett alkalmazkodniuk a Covid19 miatt kialakult helyzet kihívásaihoz. Az első karantén időszakban komoly szervezési és módszertani tapasztalatokat szereztek a távoktatásban az egyetemek, ugyanakkor égető kérdésként jelentkezett, hogy hogyan alkalmazkodjanak a képzőhelyek a megváltozott körülményekhez. Hogyan alakult a hallgatók helyzete, körülményei a járvány ideje alatt, hogyan tudtak alkalmazkodni a hallgatók ehhez az új szituációhoz? Milyen lehetőségeket nyújt az új helyzet a hallgatók, oktatók és a képző intézmények számára? Sok olyan kérdés és probléma vetődött és vetődik fel, ami alapjaiban is kihat az oktatás és képzés során eddig tapasztaltakra és alapjaiban változtatja meg az oktatással kapcsolatos nézőpontunkat.

Napjainkban az országok GDP-re vonatkozó statisztikái alapján a mutató erős kapcsolatot mutat az internet eléréssel: a gazdagabb országok nagyobb internet eléréssel bírnak, és fordítva. A statisztikák szerint 98,4% a különbség az észak-koreai és a katarai internet felhasználók aránya között. Az Internet használat a legszélesebb körben Észak-Amerikában, valamint Észak- és Nyugat-Európában terjedt el, több mint 90%-os internet eléréssel. Ugyanakkor továbbra is legalacsonyabb ez a mutató Közép- és Kelet-Afrikában, kevesebb, mint 20%-kal, ami természetesen részben a gyengébb infrastrukturális hozzáférhetőség következménye. Mérete és népessége ellenére Észak-Korea internet-elérhetősége csupán 0.06%, míg Katar vagy az Egyesült Arab Emírátsok majdnem 99%-os hozzáféréssel rendelkeznek.[2] Ezek az eredmények is mutatják, mennyire heterogén az internethez való jutás, és ez alapján egy ilyen extrém helyzetben az oktatáshoz való hozzáférés világszerte. Magyarországon is árnyalja a képet a nagyvárosok és kistelepülések internet ellátottságának eltérése. A KSH 2020 évi adatai alapján a mai Magyarországon a háztartások internet hozzáférése 87,6%. Ugyanakkor a szinte mindennapos internethasználat aránya - 3 hónapon belül már csak 78,6%. Még nagyobbra nyílik az olló, ha a hordozható számítógép (pl. laptop, táblagép) használatához kapcsolódó internetelés 3 hónapon belüli arányát nézzük, ami 46,6%, bár ebben csak 2019-es adat állt rendelkezésre [3].

Az Európai Unió az „Európa 2020” oktatási stratégiájában kiemelt célként határozta meg, hogy növelni kellene a 30-34 éves korosztály diplomásainak részarányát. Ez a feladat azonban mind a hallgatói létszamarányok növekedése, mind a hallgatók lemorzsolódásának fokozódása miatt súlyos kihívást jelent az egyes országok, illetve azok felsőoktatási intézményei számára. Emiatt a felsőoktatási beiskolázás növekedésével párhuzamosan kiemelt figyelem övezi a rendszerbe bekerült hallgatók előmenetelét, diplomához jutásának elősegítését [4]. Kérdőíves vizsgálatunkat 2020 online oktatása során minden Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei és Nyíregyháza működő felsőoktatási intézményben folytattuk le. Kérdőívünket a Neptun rendszer segítségével, online juttattuk el a három képzőhelyen: a Nyíregyházi Egyetemen, a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskolán, valamint a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karán beiratkozott hallgatóknak. A vizsgált területeket a fő kérdéscsoportok tematikája alapján építettük fel és mutatjuk be, majd ismertetjük az eredményeket is, ezek a következők voltak: a válaszadó és a demográfiai tényezők; az IKT használat, online oktatáshoz kapcsolódó attitűddel összefüggő kérdések; a válaszadó esetleges terveivel, véleményével kapcsolatos kérdéskörök [1].

Kutatásunkban számos tényezőt vizsgáltunk: hozzáférési, esélyegyenlőségi szempontok mellett a leterheltséget és a kompetenciák meglétét egyaránt igyekeztünk felmérni a kérdőívben. Cikkünkben ennek a kutatásnak további eredményeit közöljük, kitérve a digitális oktatás egyéb nehézségeire, a megfogalmazott kritikákra, a hozzáférés feltételeinek biztosítására. Fontos célunk, hogy megvizsgáljuk az „Európa 2020” miatt az online oktatásban fellelhető lehetőségeket, de kitérünk a veszélyekre is, melyek hosszú távon az oktatás jövőjét, az oktatásról eddig gondoltakat is jelentősen átalakíthatják.

A felhasznált irodalom listája

1. Szabóné Berta Olga - Barabásné Kárpáti Dóra - Nagy Andrea - Oroszné Ilcsik Bernadett: *Az online oktatás kutatási tapasztalatai a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei felsőoktatási intézmények körében (2. rész)*; In: Kéri, K.; Borbélyová, D.; Gubo, Š. (szerk.) *13th International Conference of J. Selye University. Sections of Pedagogy and Informatics. Conference Proceedings Komárno, Szlovákia : Janos Selye University (2022) pp. 139-146. 8p. DOI: <https://doi.org/10.36007/4133.2022.139>.*
2. Szabóné Berta Olga-Oroszné Ilcsik Bernadett (2020): *Az influencerek és a marketing kapcsolata a digitalizált világban - avagy egy marketingkutatás módszertani kérdései*; In: Schmercz, István (szerk.); *Értéktérítő tudomány : A Magyar Tudomány Napja alkalmából 2019. november 13-án rendezett tudományos konferencia anyaga* Nyíregyháza, Magyarország : Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola (2020) 217 p. pp. 187-203. , 17 p. 3. <https://www.ksh.hu/informacio-kommunikacio>.
4. Szabó Csilla Marianna - Bartal Orsolya (2019): *Oktatási szolgáltatások a hallgatók támogatásának érdekében a felsőoktatási intézményekben*; In *FELSŐOKTATÁSI INNOVÁCIÓK A TANULÁS KORÁBAN: A DIGITALIZÁCIÓ, KÉPESSÉGFEJLESZTÉS ÉS A HÁLÓZATOSODÁS KIHÍVÁSAI „MELLearn - Felsőoktatási Hálózat az Életen át tartó tanulásért” Egyesület Debreceni Egyetem Pécs; ISBN 978-963-429-480-1*

Andrea SZÖLLŐS-TÓTH

PhD hallgató

Debreceni Egyetem

Gazdaságtudományi Kar

Közgazdaságtan és Világgazdaságtan Intézet

Debrecen, Magyarország

A TURIZMUS NEGATÍV HATÁSAINAK MEGJELENÉSE ÉS KEZELÉSE MAGYARORSZÁGI NEMZETI PARKOKBAN

A turizmus változásainak köszönhetően rendszerint nem csak az idegenforgalom előnyei kerülnek előtérbe, hanem annak negatív hatásairól is szükséges beszélni. A fenntartható turizmusfejlesztés jegyében a magyarországi nemzeti parkok működési területein vizsgáltam egyrészt a természeti értékek turisták által okozott rongálását, másrészt a társadalmi érintkezés során kialakuló konfliktusokat. A magyarországi desztinációk vizsgálatához hazai nemzeti parkok igazgatóságával készítettem szakértői interjút, így azonosítani tudtam a turisták által a természetre rótt legjelentősebb problémákat, s ezek mentén tudtam bemutatni a turizmus révén a helyi állat- és növényvilágra gyakorolt káros hatásokat.

A kutatás során négy magyarországi nemzeti park igazgatóságával sikerült felvennem a kapcsolatot, s az Ökoturisztikai és Környezeti Nevelési Osztály szakértőivel készítettem interjút: Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság (DDNPI), Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság (DINPI), Órségi Nemzeti Park Igazgatóság (ÖNPI), Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság (KNPI).

A látogatók menedzselése a szezonálitás tükrében olyan probléma, mellyel a legtöbb hazai turisztikai attrakció menedzsmentjének számolnia kell [Allcock, 1989; Butler, 2001; Formádi – Varga-Toldi, 2020]. A DINPI kommunikációs referense arról

számolt be, hogy a szezonális náluk leginkább a téli időszakban tapasztalható látogatás szám elmaradásában nyilvánul meg. Mind a négy nemzeti park igazgatóságának képviselője úgy nyilatkozott, hogy a tavasz végi – nyár eleji időszak a legnépszerűbb náluk, amikor jellemzőek az iskolai kirándulások, napközis táborok, családi kirándulások.

Az ÖNPI és a DDNPI esetében említésre került a megoldási kísérletek között az előzetes helyfoglalási rendszer, mely online működik. A rendszer segítségével nyomon követhető az érdeklődés mértéke, valamint kontrollálható a látogatás szám.

A túlzottan sok látogató jelenléte fokozott veszélyt jelenthet a környezetre [Camarda – Grassini, 2003; Mihalic, 2020]. A nemzeti park igazgatóságok képviselői tájékoztattak a leggyakoribb károkról, melyeket a turisták okoznak. A DINPI esetében kiderült, hogy „ahol a védett terület közelében vagy a védett területen közút található, gyakori a behajtás az olyan területekre is, ahova jogosan nem lehet behajtani”, de a gyalogosan érkezők is okoznak károkat a taposással vagy például a ritka, védett madarak fészkelésének megzavarásával. A DDNPI kiemelte a fényszennyezés káros hatásait is az állatvilág számára. A KNPI egy másik fontos problémára is felhívta a figyelmet, a quadok és a lovak által okozott kellemetlenségekre, melyeket a helyi csoportokkal történő egyeztetések révén sikeresen tudtak megoldani.

A látogatók által okozott károk enyhítésének kapcsán az ÖNP a védett területek elzárását, új parkolóhelyek kialakítását és az emberek tájékoztatását említette meg, míg a DINPI a folyamatos ellenőrzéseket találja a legmegfelelőbb eszköznek. A DDNPI szintén tett említést a tájékoztató, informáló táblákról és jelzésekről, valamint úgy véli, a vezetett túrákon való részvétel is segíthet a környezet megóvásában, hiszen a túravezető megfelelő tájékoztatása mellett elkerülhető a károkozás. A KNPI képviselője szerint is szükséges az őrszolgálat fokozott jelenléte, valamint hisznek az együttműködés fontosságában, hiszen már több alkalommal a kooperáció segítette őket a természet megóvásában (pl. helyi lovastúrát szervező tanyákkal vagy quad-túrát szervezőkkel történő egyezés).

A nemzeti parkok igazgatóságának programjain egyértelműen látszik a környezeti nevelés és a szemléletformálás fontossága. Az ÖNPI vezetett túráin igyekszik a látogatókat tájékoztatni és okokkal, magyarázatokkal szolgálni, mit miért nem szabad tenni a természetben. A DINPI programok, rendezvények szervezése által talál alkalmat a természeti érzékenyítésre, a természeti értékek megismertetésére. A KNPI és a DDNPI is hangsúlyozta a kommunikáció erejét, melyben nagy szerepet kap az Ökoturisztikai és Környezeti Nevelési Osztály.

Kíváncsi voltam, hogy van-e olyan része a nemzeti parkok működési területének, amelyet túl sok turista látogat (környezet számára túllott mértékű látogatás). A DINPI képviselője szerint „Budapest agglomerációjában minden olyan terület túllátogatott, ahova gépjárművel többé-kevésbé könnyen el lehet jutni”. Az ÖNPI az Órségi Népi Műemlékegyüttest emelte ki Szalafőn: „ez az egyik legismertebb attrakció, és itt érezhető bizonyos napokon a túrturistasodás kezdete, leginkább amiatt, hogy a rendelkezésre álló infrastruktúra nem elég a turistalétszámhoz”. A KNPI megerősítette a DINPI által elmondottakat, miszerint a jelenség leginkább a fővároshoz közeli

láttnivalókat érinti, valamint a működési területükön belül a vízpartokat, fürdőhelyeket (pl. Szelidi-tó).

Mivel a turizmus nem csak a környezet, hanem a helyi társadalom számára is járhat negatív hatásokkal [Yang et al., 2013; Uddhammar, 2006], így rákérdeztem, van-e tudomásuk olyan esetekről az interjúalanyaiknak, amikor a helyiek és a látogatók között nézeteltérés alakult ki. A parkolási nehézségek, a települések belterületén, autóbejárók, lakóházak előtt ideiglenesen elhelyezett járművek miatt kialakuló konfliktusokról a DINPI és az ÖNPI is tett említést. A konfliktusok enyhítése érdekében az ÖNPI kiemelte, hogy nagy hangsúlyt fektetnek a helyiekkel való kapcsolattartásra, törekszenek arra, hogy őket is bevonják a nemzeti park működésébe. „A helyi termelőket, kézműveseket igyekszünk minden fórumon bemutatni a vendégeknek”.

A primer kutatás alkalmával olyan témák kerültek a fókuszba, mint a szezonális okozta nehézségek, a túlzottan sok látogató jelenléte egyes területeken, a látogatók környezetre gyakorolt negatív hatása, a turisták és a helyi lakosság között kialakuló feszültség és annak kezelése. A nemzeti parkok igazgatóságának képviselőivel folytatott interjúk során előtérbe került az egyik legfőbb feladatuk – a szemléletformálás, edukáció, tájékoztatás – súlya is. A hazai nemzeti parkok képviselőivel készített interjúknak köszönhetően összegyűjtöttem az őket érintő jelenlegi nehézségek jelentős részét, valamint az általuk alkalmazott megoldási kísérleteket a fennálló problémákra.

Köszönetnyilvánítás

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, az Új Nemzeti Kiválóság Program keretében valósult meg.

A felhasznált irodalom listája

1. Allcock, J. B.: *Seasonality*. In: Witt, S. F. and Moutinho, L., (eds.): *Tourism marketing and management handbook*. Prentice Hall International Ltd., Hemel Hempstead, 1989. pp. 387-392.
2. Butler, R.W.: *Seasonality in tourism: issues and implications*. in Baum, T. and Lundtorp, S. (Eds), *Seasonality in Tourism*, Elsevier, Amsterdam, 2001. pp. 5-22.
3. Camarda, D., – Grassini, L.: *Environmental impacts of tourism. Local resources and global trades: Environments and agriculture in the Mediterranean region*, 2003. pp. 263-270.
4. Formádi K. – Varga-Toldi K.: *Szezonális: Problémából kihívás és lehetőség*. in Ercsey Ida (szerk.): *Marketing a digitalizáció korában*. Széchenyi István Egyetem: Győr, 2020. ISBN: 978-615-5837- pp. 493–504.
5. Mihalic, T.: *Conceptualising overtourism: A sustainability approach*. *Annals of Tourism Research*, 84, 103025, 2020. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.103025>.
6. Uddhammar, E.: *Development, conservation and tourism: conflict or symbiosis?*. *Review of International Political Economy*, 2006. 13(4), 656-678. DOI: 10.1080/09692290600839923.
7. Yang, J., Ryan, C., & Zhang, L.: *Social conflict in communities impacted by tourism*. *Tourism Management*, 35, 2013. 82-93. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2012.06.002>.

Наукове видання

**ВПЛИВ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ
ПРОЦЕСІВ**

Матеріали

**III Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю Закарпатського
угорського інституту імені Ференца Ракоці II**

м. Берегове, 15 червня 2022 р.

Tudományos kiadvány

**A SZÁMVITEL ÉS PÉNZÜGY TUDOMÁNYOK HATÁSA A GAZDASÁGI
FOLYAMATOK FEJLŐDÉSÉRE**

**II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola fennállásának 25. évfordulója alkalmából rendezett
III. Nemzetközi Gazdaságtudományi Konferencia tudományos munkái**

Beregszász, 2022. június 15.

Scientific publication

**THE IMPACT OF ACCOUNTING AND FINANCE ON THE DEVELOPMENT OF
ECONOMIC PROCESSES**

**Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference
Dedicated to the 25th Anniversary of Ferenc Rakoczi II Transcarpathian
Hungarian College of Higher Education**

Berehove, June 15, 2022

ISBN 978-617-7798-95-7

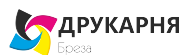
Збірник містить тези доповідей учасників III Міжнародної науково-практичної конференції «Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів» з досліджень впливу обліково-фінансових механізмів на розвиток економічних процесів в умовах дії глобальних чинників.

УДК 336+657 (063)

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій покладається на авторів наукових доповідей. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редколегії.

Технічний редактор:
Макарович Вікторія Костянтинівна

Відповідальний за випуск:
Бачо Роберт Йосипович

Формат 60*84/16. Папір офс.
Гарнітура Times New Roman. Друк циф.
Ум.друк.арк.: 28,88. Обл.-вид. арк.: 38,1
Наклад 30 прим.

Видавництво «ФОП Сабов А.М.».
м. Ужгород, вул. Університетська, 21/220.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4855 від 25.02.2015 р.
Друк: ФОП Сабов А.М., тел. 099-315-00-93